OVIDIU RAEȚCHI

TZAHAL

O ISTORIE A ARMATEI ISRAELIENE

LITERA

O radiografie în aproape 600 de pagini a istoriei și provocărilor cu care se confruntă una dintre cele mai puternice, mai active și mai apreciate armate din lume. Începând cu primele forțe de autoapărare organizate în Palestina de pionierii sioniști la începutul secolului XX și continuând cu structurile mai complexe care au luptat pentru fondarea unui stat evreiesc (Hagana, Palmach, dar și formațiunile revizioniste Irgun sau Lehi), lucrarea lui Ovidiu Raețchi ajunge până în zilele noastre, trecând în revistă și ultimele ciocniri cu Hamas și Hezbollah, din vara anului 2019. Operațiunile ultimelor decenii din Gaza, Cisiordania sau Liban se bucură, de altfel, de un spațiu larg; totuși, cele mai ample capitole vizează analiza contextului politic, psihologiei liderilor, strategiei militare și armamentului utilizat în marile confruntări cu statele arabe din 1948 (Războiul de Independență), 1967 (Războiul de Șase Zile) sau 1973 (Războiul de Yom Kippur). Raețchi își propune să ofere portrete detaliate ale marilor militari israelieni (de la Moshe Dayan la Yitzhak Rabin, de la Yigal Allon la Ehud Barak, de la Ariel Sharon la Mordechai Gur), dar și ale politicienilor (David Ben-Gurion, Manachem Begin) și spionilor (Rafael Eitan, Michael Harari) care au modelat istoria acestei țări. Cartea analizează doctrina militară, etica, armele de elită (aviația, blindatele), industria de apărare, activitatea forțelor speciale ale Tzahal care intervin în operațiuni antiteroriste sau care operează sub acoperire în teritoriul inamic, dar și evoluția și misiunile majore ale Mossad sau Aman.

OVIDIU RAEȚCHI

TZAHAL

O ISTORIE A ARMATEI ISRAELIENE

OVIDIU RAEȚCHI

TZAHAL

O ISTORIE A ARMATEI ISRAELIENE

LITERA
București
2019

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe
www.litera.ro

Tzahal.
O istorie a armatei israeliene
Ovidiu Raețchi

Copyright © 2019 Grup Media Litera
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Corector: Georgiana Enache
Copertă: Raluca J. CD
Tehnoredactare și prepress: Anca Suciu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RAEȚCHI, OVIDIU
Tzahal. O istorie a armatei israeliene/ Ovidiu Raețchi – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4529-6

I. Raețchi, Ovidiu

297
329.7

Cuprins

Introducere. „Simt ridicându-se în mine o uriașă dorință de a fi puternic!“ 11

Partea I

Începuturile. Armata fondării Statului (1896–1949)

Capitolul 1. Pionierii 17

Capitolul 2. Hagana, Palmach, Irgun, Lehi 44

Capitolul 3. Războiul din 1948. Independență pentru evrei, an-Nakba („Catastrofa“) pentru arabi 80

Capitolul 4. Spiritul Tzahal 132

Capitolul 5. Reflux 152

Partea a II-a

Armata Marilor Războaie (1956–1982)

Capitolul 6. Comando 167

Capitolul 7. Criza Suezului 183

Capitolul 8. Epoca marilor schimbări 199

Capitolul 9. Triumful 230

Capitolul 10. Canalul 292

Capitolul 11. Pe muchie de cuțit 313

Capitolul 12. Levantul 362

Partea a III-a

O armată pentru provocări asimetrice și operațiuni speciale (1983–2019)

Capitolul 13. O nouă paradigmă 395
Capitolul 14. Chestiunea palestiniană și Libanul 403
Capitolul 15. Între Hamas și Hezbollah 443
Epilog. Talpiot. Cea mai morală armată din lume? 538
Anexă 545
Note 549
Bibliografie 587

În memoria bunicului meu, aviatorul Pavel Repta.
În memoria profesorului Mihai Chioveanu,
care m-a încurajat cu generozitate să scriu această carte.
Pentru fiul meu Petru, ca să învețe despre curaj.

De va vărsa cineva sânge omenesc,
și sângele aceluia de mână de om se va vărsa,
căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său.

Geneza

Să îi lovim pe cei care ne loveau
și să îi insultăm pe cei care ne insultau (...)
Ne întorceam acasă sângerând și bătuți,
dar cu conștiința faptului că nu am fost umiliți.

Menachem Begin

Introducere

„Simt ridicându-se în mine o uriașă dorință de a fi puternic!"

În anul 1939, un tânăr luptător evreu își aștepta condamnarea la moarte în închisoarea de la Acra, o veche citadelă otomană construită pe ruinele unei fortărețe cruciate. Închisoarea era acum folosită de britanici, deveniți administratorii Palestinei după Primul Război Mondial, care se străduiau să țină sub control revoltele tot mai violente ale arabilor și tentativele comunității evreiești din Eretz Israel de a-și organiza o grupare militară proprie – Hagana. În vârstă de 24 de ani, deținutul de la Acra era deja un comandant experimentat, care fusese prins instruind voluntarii Hagana cu arme de luptă, declarate ilegale de mandatarii britanici. Pentru asta, în conformitate cu starea de urgență decretată în perioada revoltelor arabe, pedeapsa era moartea.[1]

Astăzi, figura acestui luptător evreu nu ne-ar spune mare lucru: nu purta încă peste ochi faimoasa bandă neagră de pirat. Numele său ne e, însă, familiar: Moshe Dayan.

Peste numai șase ani, pe 27 ianuarie 1945, porțile lagărului de concentrare de la Auschwitz erau deschise de trupele sovietice aflate în ofensivă spre Berlin. Aici se mai găseau în jur de 7 000 de evrei, grav bolnavi și emaciați – ultimii supraviețuitori ai unui popor care pierduse numai în acest lagăr un milion de oameni. Nu departe de Auschwitz, la Treblinka, alți 850 000 de evrei își găsiseră sfârșitul.[2] Totalul victimelor Holocaustului ajungea la

șase milioane de evrei, restul acestora fiind în acel moment – anul 1945 – în situații limită generate de vânătoarea nazistă ori risipiți pe toate continentele în căutarea unui loc unde să nu mai fie confruntați cu persecuțiile religioase sau rasiale. Soldații sovietici văzuseră multe grozăvii în ultimii ani; totuși, imaginea supraviețuitorilor de la Auschwitz e cea mai dramatică amintire păstrată de ei din cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru cei care deschiseseră porțile de la Auschwitz în acea zi din ianuarie 1945, nimic nu ar fi putut să pară mai fragil decât viitorul acestui popor pe care Hitler încercase să îl extermine până la ultimul om.

Totuși, peste doar două decenii, pe 7 iunie 1967, Motta Gur, unul dintre comandanții parașutiștilor israelieni, rostea în stația radio – interceptată probabil de aceiași soldați sovietici, care acum sprijineau armatele arabe – aceste cuvinte uimitoare: „Muntele Templului este în mâinile noastre!" Luptând pe trei fronturi, singuri împotriva unei alianțe formate din patru state susținute de URSS, supraviețuitorii de la Auschwitz și copiii acestora cuceriseră Orașul Sfânt și ajunseseră – după aproape nouăsprezece secole în care își dăduseră, an de an, întâlnire simbolică la Ierusalim (*L'Shana Haba'ah B'Yerushalayim*, La anul în Ierusalim, o formulă ritualică evreiască din slujba de Pesah) – pe locul în care se înălțase cândva Templul lui Solomon.

Omul care coordonase campania israeliană era nimeni altul decât fostul deținut de la Acra, Moshe Dayan. Iertat de britanici în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, când aveau nevoie de talentele lui de cercetaș, Dayan nu ajunsese în fața unui pluton de execuție, ci se pregătea de cea mai mare onoare care îi putea reveni unui evreu: preluarea oficială a Orașului Sfânt.

Cum se poate explica o astfel de renaștere? Cum au devenit supraviețuitorii de la Auschwitz, în numai două decenii, cuceritori ai Ierusalimului?

Răspunsul îl vom găsi, poate, în această scrisoare pe care Ofer Feniger, artist, poet şi paraşutist, căzut în 1967 în lupta pentru Ierusalim, i-o scria iubitei sale în anul 1963: „Atunci când particip la reuniunile de comemorare a Holocaustului, privesc în ochii supravieţuitorilor şi întreaga lor fiinţă exprimă lipsa de ajutor şi de speranţă... Din această groază şi neajutorare simt ridicându-se în mine o uriaşă dorinţă de a fi puternic, puternic până în pragul lacrimilor, puternic şi aspru ca un cuţit, calm şi teribil şi periculos. Asta e ceea ce vreau să fiu! Vreau să ştiu că niciodată în viitor acele priviri absente nu ne vor mai fixa din spatele gardurilor electrice! Doar dacă voi fi puternic nu vor mai face asta! Numai dacă suntem toţi puternici; puternici şi mândri evrei!“[3]

Un răspuns similar vom ghici într-o fotografie din biroul unuia dintre cei mai importanţi militari israelieni din anii 1970, Meir Dagan, paraşutist, luptător de comando în teritoriile palestiniene, comandant de brigadă blindată şi şef al Mossadului. În acea fotografie – care explică destinul şi cariera lui Dagan – apare bunicul său matern, Ber Erlich Sloshny, aşezat în genunchi în faţa unor militari nazişti, care zâmbesc politicos spre aparatul foto înainte de a-l împuşca. Durul Dagan obişnuia să fixeze îndelung această imagine atunci când se pregătea să plece într-o nouă misiune.[4]

Miracolul care a dus poporul evreu de la poarta lagărului Auschwitz la intrarea în Ierusalim are la bază voinţa unor fii de rabini – destinaţi a fi la rândul lor învăţaţi, negustori sau avocaţi – de a deveni, aşa cum spune Feniger, soldaţi „puternici şi teribili“ Această transformare, deşi autentică, nu va fi niciodată – cel puţin pentru prima generaţie de luptători – una completă. În spatele militarului „teribil“ se va ghici, cel puţin în momentele critice, un rabin sau un intelectual frământat de

griji. În ajunul Războiului de Șase Zile, pe care îl va câștiga în mod strălucit, Yitzhak Rabin, conducătorul armatei israeliene, războinic călit în luptele din 1948 și 1956, se va consuma atât de tare cu gândul la viitoarele victime, refuzând să doarmă și să mănânce, încât va suferi o cădere psihică severă, fiind sedat de un medic militar pentru a nu-și pierde complet cumpătul și a demisiona.

Până și Moshe Dayan, aparent cel mai nonșalant și mai jovial luptător israelian, capabil să restabilească ordinea prin simpla apariție în cea mai haotică adunare, va cunoaște în 1973, în momentele critice ale Războiului de Yom Kippur, un episod de descurajare și îndoială aproape religioasă, rostind asemeni unui profet din Vechiul Testament: „Suntem pe punctul să pierdem cel de al Treilea Templu"...[5]

Povestea acestei transformări – născute din imperativul lui „Asta nu se va mai întâmpla niciodată!"– a celor destinați să fie rabini și cărturari în luptători care nu vor pierde *nici un război* este chiar istoria armatei israeliene – Tzahal.

Partea I

Începuturile. Armata fondării Statului

(1896–1949)

Capitolul 1

Pionierii

1896–1948: metamorfoza ethosului evreiesc

O succesiune de înfrângeri întinse pe o jumătate de mileniu şi risipirea în Diaspora vor duce la o suspendare a istoriei militare a poporului evreu începând cu secolul al VII-lea: cucerirea Ierusalimului şi distrugerea Templului de către legiunile împăratului Titus Flavius Vespasianus, în anul 70; sinuciderea ultimilor luptători care au rezistat în cetatea de la Masada, în anul 73; înfrângerea revoltei lui Bar Kohba (132–135), care a culminat cu distrugerea fortăreţei Betar de catre armata lui Hadrianus; în sfârşit, strivirea de către împăratul bizantin Herakleios a revoltei evreieşti începute în anul 614, sub conducerea lui Nehemia ben Hushiel şi Benjamin din Tiberia,[6] care dusese chiar la o scurtă recucerire a Ierusalimului alături de persani.[7]

Din acest punct, capacitatea evreilor de a administra teritorii, a construi oraşe şi a purta războaie – capacitate probată sub lideri puternici precum Solomon sau Irod cel Mare – a lăsat loc unor preocupări specifice vieţii în Diaspora, ca grup minoritar care încearcă să îşi salveze identitatea: religiozitatea încărcată de ritualuri şi căutări mistice (ca formă de rezistenţă culturală sau de evadare spirituală din ghetou), comerţul speculativ (singurul permis unui grup străin, care nu era protejat de bresle) şi cercetările intelectuale în domenii precum medicina şi alchimia, riscante din perspectiva păzitorilor purităţii religiei creştine ori musulmane.

Aceste trei direcții – religia, comerțul și profesiile umaniste de înaltă specializare: doctori, juristi, filosofi, traducători de cancelarie – au reprezentat, secole de-a rândul, zonele în care s-au concentrat talentele și energiile poporului evreu. În lipsa unui teritoriu propriu, asupra căruia să poată fi exercitat un monopol al violenței – cel care conduce inevitabil la formarea milițiilor și armatelor –, evreii nu au cunoscut, în toată această perioadă, forme articulate de organizare militară. Ei nu au avut, după revoltele lui Bar Kohba și Nehemia ben Hushiel și până 1920, când se formează Hagana, o tradiție armată, o școală militară sau o preocupare reală pentru subiect. Practicând principiul rezistenței pasive în fața agresiunii, care era promovat în general de rabini din rațiuni mesianice, comunitățile de evrei păreau străine chiar și de ideea *propriei securități*, considerată mai degrabă o problemă de ordin religios decât una de tip administrativ. Siguranța evreului era văzută, altfel spus, ca o chestiune de care se ocupă Iahve – pe care comunitatea nu era îndreptățită să Îl asiste prin propriile eforturi organizatorice. E foarte posibil ca înțelepciunea rabinică să fi ajuns la concluzia că valurile de violență dezlănțuite asupra evreilor, care își făceau apariția ciclic în Evul Mediu, aveau un caracter intens, dar scurt – și făceau mai puține victime dacă erau acceptate fatalist și pasiv, fără vreo tentativă de autoapărare. Experiența anterioară distrugerii Ierusalimului de către romani, când zeloții și sicarii organizaseră o mișcare de rezistență de o mare ferocitate, oferea un avertisment grav în privința tentativelor de nesupunere – mai ales când ai neșansa de a lupta împotriva unei superputeri militare.

Din momentul în care mișcarea sionistă capătă contur, începând cu februarie 1896 (când jurnalistul Theodor Herzl publică la Viena și Leipzig lucrarea *Statul evreu. Propunerea unei soluții moderne la problema evreiască*, analizând perspectivele unei întoarceri a evreilor în Palestina[8]) și până în anul 1948, când este înființat oficial Statul Israel, așadar într-un interval

de o jumătate de secol, are loc un fenomen remarcabil de transfigurare radicală a unui popor: de la indiferență și ignoranță militară, la performanțe armate majore, care vor reprezenta un veritabil șoc pe care civilizația arabă, atât de mândră de tradiția sa marțială, nu l-a depășit complet nici astăzi.

În acest interval de cinci decenii, și cu precădere în perioada mai scurtă de treizeci de ani dintre 1920 și 1948, evreii au reușit să compenseze și să recupereze aproape două milenii de „abstinență" militară, pregătind terenul pentru a deține, peste încă două decenii, după războiul din 1967, una dintre cele mai temute și respectate armate din lume. Un miracol care își putea găsi un reper, paradoxal, numai în tradiția biblică, acolo unde un popor înrobit, înstrăinat, pasiv și lipsit de organizare politico-militară va fi transformat de Moise, după fuga din captivitatea egipteană și traversarea deșertului, într-o oaste de cuceritori care supun Țara Sfântă prin campania fulgerătoare condusă de Iosua.

Această transformare pare și mai spectaculoasă dacă studiem evoluția imaginii-stereotip a evreului: de la rabinul împăciuitor sau negustorul prudent al ghetourilor est-europene, caricaturizat de propaganda antisemită, la pilotul de vânătoare și tanchistul care domină deșerturile Orientului Mijlociu. O modificare survenită de-a lungul unei singure generații – o „răsucire" integrală de la tată la fiu, israelianul de astăzi devenind opusul evreului de ieri, copilul devenind inversul propriului părinte.

Aceasta era, însă, singura opțiune care putea garanta renașterea poporului evreu din cenușa Holocaustului. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, ideea sionistă reprezenta doar una dintre opțiunile aflate la îndemâna comunităților evreiești: probabil cea mai poetică, dar și cea mai incomodă dintre toate. Sionismul presupunea renunțarea la o Europă plină de culori, tabieturi și civilizație, deși în curs de radicalizare antisemită, în beneficiul unei Palestine aproape pustii, ostile, lipsite de oportunități comerciale sau culturale atât de importante pentru

evreii cunoscuți pentru spiritul lor sociabil și întreprinzător. Diferitele forme de integrare în societățile europene sau, mai nou, emigrarea în fantastica Americă, unde New York devenea cel mai mare centru evreiesc al lumii, constituiau în jurul anului 1890 opțiuni mai comode și mai logice decât sionismul propus de vizionari. Totuși, valul antisemit durabil care a cuprins Europa la începutul secolului XX a făcut tot mai puțin fezabil scenariul unei continuități în numeroasele centre ale Bătrânului Continent. Simultan, în perioada interbelică Statele Unite au dat o lovitură grea unui eventual proiect de trecere in corpore dinspre estul Europei spre America, închizându-și aproape complet granițele în fața fluxului masiv de emigrație evreiască. Aceste două realități au schimbat statutul soluției sioniste: din cea mai complicată, în cea mai firească. Evreii erau alungați din Europa și nu mai erau primiți în Statele Unite; unde puteau merge? Holocaustul și, ulterior, conștientizarea dimensiunilor acestuia de către opinia publică mondială au oferit proiectului sionist nu doar o legitimitate morală aparte, dar și un caracter urgent, implacabil.

În acel moment istoric, poporul evreu – marcat de cea mai adâncă tragedie a secolului XX și a propriei istorii, smuls din rădăcinile sale europene, cu familiile destrămate de Shoah, răsfirat în tabere postbelice unde condițiile de trai rămâneau precare și amenințat în continuare în teritoriile recent „eliberate" de Stalin, în care antisemitismul popular nu își epuizase vigoarea – nu avea decât opțiunea Țării Sfinte. Iar Țara Sfântă, Eretz Israel, implica – în condițiile în care populația palestiniană și vecinii arabi nu acceptau o soluție diplomatică pentru partajare teritorială și pace – un război dus în condiții de încercuire totală, cu spatele la mare. E suficientă o singură privire la harta Orientului Mijlociu din 1948 pentru a înțelege disproporția ametitoare dintre fâșia de teritoriu oferită Israelului și marele bloc arab care înconjura tânărul stat la nord, est și sud. Este, dacă avem nevoie de o imagine grăitoare, relația proporțională dintre un trup

și o palmă. Acest mare dezechilibru de forțe, de anvergură teritorială, de resursă umană și de tradiție militară a fost accentuat de două traume psihologice – în afara Holocaustului! – pe care evreii au fost nevoiți să le metabolizeze în anii 1930–1945. În primul rând, șocul propriei singurătăți, senzația că, în ciuda solidarității formale și a momentelor de entuziasm umanist, guvernele lumii, prietenoase și favorabile câteodată, nu erau dispuse să le sară în ajutor când acest lucru genera costuri militare și diplomatice. Nu doar experiența Holocaustului dovedea asta, ci și comportamentul britanicilor în raport cu organizația sionistă între 1918 și 1948. În această perioadă, când Imperiul exercitase prin mandat internațional administrarea Palestinei, devenise limpede că interesele economice și politice ale englezilor pot favoriza relația cu blocul arab în raport cu vulnerabila entitate evreiască. A doua traumă – o mare eroare morală și strategică făcută de mulți lideri arabi din epocă – a fost amenințarea cu un nou Holocaust, de această dată pe teritoriul Palestinei, îndreptat împotriva tinerei comunități sioniste. Venind după tragedia provocată de Hitler, noua amenințare nu putea fi tratată doar ca un simplu exces retoric; ea trebuia privită cu deplină seriozitate și îngrijorare.

Punând cap la cap toate aceste elemente, reușim să recompunem situația strategică și subiectivă în care comunitatea evreiască din Palestina se afla în anii 1940, înainte de fondarea oficială a Statului Israel: o comunitate de pionieri și imigranți recenți, care supraviețuiseră unui carnagiu de dimensiuni nemaiîntâlnite, care erau primiți în noul teritoriu cu o declarație de război, fiind total înconjurați de actuali și potențiali adversari. Acești nou-veniți erau plasați cu spatele la mare, pe o limbă îngustă de pământ, fără nici o adâncime strategică unde să se poată retrage și reorganiza în cazul unor înfrângeri militare, fără speranța unui ajutor internațional real și urgent în cazul unei noi tragedii și, nu în ultimul rând, amenințați în mod explicit cu un nou masacru.

Într-o situație de primejdie iminentă, organismul uman răspunde prin activarea mecanismului „luptă sau fugi" *(fight or flight)*: situația comunității evreiești din Palestina anilor 1940 era atât de dificilă, încât mecanismul „luptă sau fugi" devenise un lux inaccesibil. Nu exista opțiunea fugii: în spate nu se găsea decât Marea Mediterană. Întoarcerea într-o Europă abia părăsită, tărâm al *Shoah*-ului, era de neimaginat. Prin comparație, comunitatea arabilor palestinieni putea conta pe un teritoriu arab sau musulman aproape nemărginit de retragere în cazul unei înfrângeri, teritoriu care se întindea până în Maroc, Pakistan, Oman sau Turcia.

În 1948, însă, evreii puteau numai să moară sau să lupte, dovedind că transformarea radicală a propriului ethos reușise și că rabinii deveniseră infanteriști.

Primele forme de organizare. Shomrim, organizația Bar-Giora, Hashomer

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, Palestina era o provincie otomană cu importanță redusă, pusă în umbră de porturile din Egipt și Liban, precum și de centre urbane cu tradiție precum Damascul, de unde era exercitată și o formă discretă de guvernare.[9] Aventura lui Napoleon în Egipt și Palestina, o scurtă perioadă în care kedivul reformator Muhammad Ali al Egiptului a exercitat controlul în zonă, precum și deschiderea Canalului Suez în anul 1869, au avut un efect pozitiv asupra provinciei, obligând Sublima Poartă să accepte prezența occidentalilor aici și asigurând o dezvoltare a infrastructurii și a rețelor de transport.

În paralel, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, situația evreilor a început să se deprecieze accelerat. Pogromurile din Estul Europei erau dublate de conștientizarea persecuțiilor din spațiul musulman prin intermediul presei. În 1840, de pildă, la Damasc, comunitatea evreiască fusese acuzată

de către călugării creştini, după modelul din Evul Mediu, de răpiri şi crime ritualice, suspecţii find torturaţi şi ucişi, în timp ce 63 de copii evrei erau reţinuţi pentru a forţa mărturisiri din partea părinţilor.[10] În Rusia, în anul 1881, se declanşau pogromuri în zeci de oraşe şi sate, inclusiv Kiev sau Odessa, acestea repetându-se constant în următoarele decenii:[11] „Ele începeau cu sosirea bandelor de agitatori aduşi cu trenul. Adesea, din ajun erau afişate pancarte acuzându-i pe evrei de a fi autorii nihilismului şi ucigaşii împăratului Alexandru al II-lea. Pentru a ridica masele, conducătorii citeau, în stradă sau în cabarete, jurnale antisemite, ale căror articole le considerau ucazuri, ordonând să-i bată şi să-i jefuiască pe evrei."[12]

Şi în Occident se acumulau – mai subtil, dar, totuşi, prevestind dezlănţuirea nazistă – semnele persecuţiei. În decembrie 1894, căpitanul Alfred Dreyfus, artilerist francez de origine evreiască, fusese condamnat injust pentru trădare în favoarea Germaniei, momentul dând naştere unei înfloriri a discursului antisemit.

Dubla presiune – europeană şi orientală – pe care comunităţile evreieşti o resimţeau în această perioadă va impune căutarea unor soluţii de refugiu atât pentru evreii aşkenazi, cât şi pentru cei orientali, în ciuda deosebirilor pe care secolele petrecute în spaţii culturale diferite le săpaseră între ei. Primii veneau cu precădere din aşa-zisa Zonă de Rezidenţă, pe care Imperiul Rus o înglobase prin extindere militară şi diplomatică în teritoriile polonezo-lituaniene unde comunităţiile evreieşti fuseseră cândva bine primite, dar şi din spaţii proxime precum România şi Austro-Ungaria. În acest vast areal locuiau, spre 1880, aproape şase milioane de evrei care vorbeau idiş şi erau implicaţi în diferite tipuri de reforme şi reinterpretări ale iudaismului, pendulând între renaşterea entuziasmului religios (hasidism) şi iluminismul cu caracter laic (Haskala).[13] A doua categorie de evrei era formată din membrii *milletului* din Imperiul Otoman, o instituţie specifică toleranţei manifestate de către sultani, care

acordau un impresionant drept de autoguvernare comunităţilor nemusulmane importante aflate pe teritoriul lor (ortodocşi, armeni, evrei). Sublima Poartă oferise găzduire, de pildă, pentru aproape 60 000 de evrei sefarzi, vorbitori de ladino, între 1492 şi 1530, când Inchiziţia lansase persecuţiile din Peninsula Iberică.[14] Ei se adăugau evreilor romanioţi moşteniţi de otomani de la Imperiul Bizantin, dar şi numeroaselor comunităţi răspândite în zone arabe din cadrul Imperiului sau de la periferia acestuia, cum erau cele din Maroc, Yemen sau Iran.[15]

În anii 1870, când mişcarea evreilor către Eretz Israel începuse deja timid, Palestina avea o populaţie de 380 000 de locuitori, dintre care doar 27 000 erau evrei, restul fiind arabi musulmani, arabi creştini şi druzi.[16] În 1881, unele statistici vorbesc despre 450 000 de arabi şi 25 000 de evrei.[17] Arabii deveniseră majoritari aici de aproape 1200 de ani, după campania din anii 634–638 prin care cuceriseră Levantul, califul Omar primind cheile Ierusalimului de la patriarhul grec Sofronie.[18] Ei locuiau în general în zonele mai înalte din estul Palestinei, evitând câmpiile dinspre coastă, greu de cultivat, mlăştinoase, expuse maladiilor şi expediţiilor de jaf; în acest spaţiu vor reuşi, de altfel, să îşi asigure baza iniţială imigranţii evrei, profitând de dezinteresul băştinaşilor şi fiind dispuşi la eforturi disproporţionate în încleştarea cu un teren ostil.[19] Arabii erau concentraţi în oraşele precum Nablus, Hebron, Tiberias, la est, şi Gaza, Jaffa, Acra şi Haifa, la Mediterana. Totuşi, cei mai mulţi dintre ei stăteau în mici sate destinate exclusiv agriculturii.[20] Majoritatea evreilor locuiau, desigur, în Ierusalim: 17 000. Având în vedere faptul că populaţia totală a Oraşului Sfânt era de 31 500, evreii erau, deci, majoritari încă înainte de începerea marii imigraţii. Pe lângă Haifa şi Safed – şi ele centre de interes pentru evreii care trăiau în „patria pierdută" – se observa creşterea spectaculoasă a oraşului Jaffa, care beneficia de pe urma portului şi a exportului de portocale. 1000 de evrei locuiau deja în Jaffa la 1880, dintr-o populaţie totală de 10 000.[21]

Acesta este contextul în care începe, din anul 1882, marele fenomen al *alia*, care reprezintă întoarcerea, „urcarea" către Ierusalim. Evreii care reveneau după secole de Diaspora în Eretz Israel – Pământul lui Israel – erau, aşadar, „urcători" *(olim)* care „făceau" *alia (aliyah)*. Prima Alia (1882–1903) începe pe fondul discriminărilor şi tensiunilor tot mai acute din Zona de Rezidenţă, implicând comunităţi bine informate sau idealiste din Rusia, România, dar şi Yemen. Circa 30 000 de evrei au ajuns în Palestina în acest prim val, beneficiind de sprijinul şi coordonarea unor organizaţii sioniste precum Hovevei Zion (Iubitorii Sionului) şi Bilu („Voi, cei din casa lui Iacov"), precum şi de implicarea financiară a lui Edmond de Rothschild. Aceştia începeau să vorbească, deşi nu la unison, despre o renaştere naţională în Palestina. În anul 1882, fondatorul Hovevei Sion, Yehuda Leib Pinsker publicase în germană pamfletul „Auto-Emanciparea", argumentând că antisemitismul în creştere impune stabilirea unui cămin naţional în care siguranţa evreilor să fie asigurată chiar de ei.[22] Ajuns în Palestina în acest prim val, Vladimir Dubnov îi scrie fratelui său, istoricul Simon Dubnov: „Ţelul final (...) este să obţinem controlul asupra Palestinei în timp util şi să îi readucem pe evrei la independenţa politică de care au fost privaţi de două mii de ani. (...) Nu râde, aceasta nu este o iluzie (...) Apoi... şi aici pot doar să ghicesc... marea zi va sosi, ziua a cărei veniri a fost profeţită de Isaia în viziunea sa pasională din cântecul de consolare. Evreii se vor ridica atunci *cu arma în mână* (dacă va fi nevoie); şi, cu voce puternică, se vor proclama domni şi stăpâni ai vechii lor patrii".[23] Evreul-român Naftali Hertz Imber, care va intra în curând în istorie pentru una din poeziile sale sioniste, făcea o profeţie similară:

> Cu plânsete şi rugăminţi înlăcrimate
> Sionul nu va fi câştigat.
> Dar cu sabia şi arcul – ascultaţi-mă bine!
> Ierusalimul va fi reconstruit.[24]

Această Primă Alia a avut un caracter preponderent agricol, *olimii* stabilindu-se în așezări care aduceau laolaltă grupuri de mici fermieri (moșave). Coloniile fondate la Rishon LeZion, Rosh Pina sau Zichron Ya'akov serveau ca model în acest sens. Așezările agricole erau preferate de majoritatea aşkenază; evreii orientali alegeau comerțul și meșteșugurile din orașe. După numai câțiva ani în lumea dură din Palestina, aproape jumătate dintre acești pionieri au părăsit Țara Sfântă: nu se pricepeau cu adevărat la agricultură (cel puțin nu în acest spațiu geografic) și făceau cu greu față raidurilor de jaf ale beduinilor. Dacă mergeau neînsoțiți, ei erau expuși atacurilor abililor cuțitari arabi, și înjunghiați – experiență trăită chiar de viitorul lider Ben-Gurion în Galileea, în 1909.[25] Totuși, acești *olimi* au marele merit de a fi fondat „perdeaua" de așezări evreiești plasate în interiorul țării, în profunzime, așezări care, fără să fie întotdeauna eficiente agricol, constituiau baraje în calea atacurilor spre centrele urbane de pe coasta Mediteranei, unde se afla „pântecele moale" al Israelului. Fermele de tip moșavă erau gândite ca mici forturi autonome, cu turn de observație, deși în forme încă simpliste.

Conturul viitorului stat se desenează, de altfel, în câteva decenii și poate fi urmărit ușor. În 1870 este întemeiată, lângă Jaffa, pe un teren închiriat de la otomani, Mikveh Israel (Speranța lui Israel), o școală agricolă susținută de emigranți din România, Serbia și Persia. În 1878 apare Petah Tikva (Poarta Speranței) în zona de câmpie dinspre Mediterana, pământul fiind cumpărat de la un proprietar grec. Tot în 1878, evreii din Safed, urmați de un grup sosit din România, fondează Rosh Pina, care se va bucura de susținerea familiei Rothschild. În 1882, tot evreii din România vor întemeia Zichron Ya'akov. În același an se naște și Rishon LeZion, grație unui grup care emigrase din Rusia. Aici își va prezenta același Naftali Hertz Imber versurile compuse la Iași, care se vor transforma în imnul național israelian *Hatikva* după ce vor fi puse pe muzică de un emigrant din Moldova, Samuel Cohen:

Atât timp cât în inimă, adânc,
Un suflet de evreu încă tânjește,
Și înainte, către Răsărit,
O privire încă veghează spre Sion

Speranța noastră nu s-a pierdut încă,
Speranța de două mii de ani,
De a fi un popor liber în țara noastră,
Țara Sionului și a Ierusalimului![26]

În 1890, e fondat Rehovot de evrei veniți din Polonia, Rusia și, mai târziu, Yemen, terenul fiind achiziționat de la un arab creștin. Tot în 1890–1891 apare și Hadera (Verdele – în arabă) prin eforturile unei comunități care sosise din zona Lituaniei și Letoniei. Ceva mai târziu, în 1909, este întemeiat Tel Aviv (Dealul Primăverii) pe un teren cumpărat de la proprietari turci. În anul 1914, cu mari eforturi, sunt strânși bani pentru achiziționarea unei proprietăți deținute de un englez pe Muntele Scopus, aflat în nord-estul Ierusalimului. Aici va fi fondată Universitatea Ebraică. Având în vedere izolarea Muntelui Scopus într-o zonă dominată de arabi, eforturi militare majore vor fi depuse până în 1967 pentru protejarea acestei enclave cu importantă valoare simbolică și culturală. În anul 1920, un proprietar libanez va negocia vânzarea către sioniști a patruzeci de kilometri pătrați de pământ în Valea Jezreel.[27]

Problema autoapărării printr-o armată proprie începe să se contureze discret în această perioadă. Herzl, de pildă, o evocă în trecere, insistând, însă, asupra caracterului său neutru, încercând astfel să nu-și ostilizeze nici potențialii protectori otomani și nici să nu lezeze sensibilitățile creștine ale europenilor. „Dacă Majestatea Sa, Sultanul, ne-ar da Palestina", scria el în „Statul evreu", „am putea, în schimb, să ne asumăm reforma întregului sistem financiar al Turciei. Apoi, ar trebui să devenim parte a meterezelor ridicate de Europa împotriva Asiei, un avanpost

al civilizației care se opune barbariei. Ca stat neutru, ar trebui să rămânem în legătură cu întreaga Europă, care să ne garanteze existența. Locurile Sfinte ale Creștinătății ar fi protejate prin acordarea unui statut extrateritorial, bine cunoscut în Legea națiunilor. Am desemna o Gardă de onoare în jurul acestor sanctuare, răspunzând cu propria existență de împlinirea acestei datorii."[28]

Vizualizând așadar viitorul stat ca unul neutru, garantat de Europa și acceptat de otomani, Thodor Herzl nu își imaginează existența unor provocări majore de securitate la adresa acestuia, motiv pentru care vorbește doar despre o „armată profesionistă, echipată, bineînțeles, cu toate cele necesare într-un război modern, pentru a asigura ordinea pe plan intern și extern".[29] În plus, insistă el, armata trebuie ținută departe de puterea politică: „Armata și clerul vor beneficia de onoruri înalte, pe măsura prerogativelor lor valoroase. Dar ele nu trebuie să intervină în chestiuni de stat care le oferă autoritate."[30]

Pentru o reformare a ethosului evreiesc pleda și Max Nordau, intelectual din spațiul german care trăia la Paris și care considera că a venit momentul renașterii *Muskeljuden*, a „evreilor cu mușchi", virili și capabili să se apere singuri: „Prea mult timp ne-am torturat propriul trup (...) Sau, mai degrabă, au făcut-o alții pentru noi. Extraordinarul lor succes se măsoară în sutele de mii de cadavre ale evreilor din ghetouri (...) Să ne ocupăm de cele mai vechi tradiții ale noastre; să redevenim bărbați viguroși, puternici, cu privirea ageră".[31]

Yehuda Raab sau Yehoshua Stampfer, doi dintre fondatorii așezării Petah Tikva în anul 1878, erau confruntați cu probleme mai prozaice decât cele la care meditau Herzl și Nordau. Pentru a face față atacurilor și jafurilor, ei au organizat o primă formă de autoapărare locală, remarcabilă atunci când funcționa: Shomrim (Paznicii, Străjerii). Denumirea este inspirată, evident, din Biblie: „Mi se strigă din Seir: Străjerule, cât mai este din noapte?", „Străjerule, mai este mult din noapte?" *(Isaia 21, 11)*

Ideea de bază a Shomrim era că respectul triburilor arabe din jur se câştigă numai arătând forţă: „Călăreau pe cai, purtau acoperământ arăbesc şi vorbeau fluent araba. Se familiarizaseră cu legea beduinilor şi obiceiurile arabilor şi erau foarte respectaţi printre arabi. Mulţi dintre ei deveniseră fraţi de sânge ai unor lideri influenţi de trib şi erau chemaţi să arbitreze în dispute sau să calmeze răzbunările de sânge."[32] Asumându-şi, de altfel, codul militar şi al onoarei arabe, Shomrim considerau nedemnă folosirea armelor de foc. Eliahu Golomb, unul dintre primii Străjeri (alături de tânărul Ben-Gurion), rememorează în *Istoria Autoapărării Evreieşti în Palestina* scena în care un evreu al pământului, beduin, dintr-un clan care trăia în Palestina dintotdeauna, află cu mirare despre apariţia unei comunităţi ciudate de evrei europeni în Petah Tikva, pe care iniţial îi considerase, cu dispreţ, „franji, europeni": „Beduinul a spus atunci: «Voi rămâne cu voi vreme de un an». Şi a rămas. Numele lui era Iosef ben David sau, în versiunea arabă, Yussuf ibn Daoud. El s-a alăturat Shomrim din Petah Tikva şi i-a învăţat pe colonişti câteva trucuri noi. Ca toţi beduinii, avea o puşcă, dar nu o folosea niciodată în luptă. «Puşca», spunea el, «este o armă pentru femei. Oricine poate să tragă cu o puşcă. Sabia şi sulița sunt arme de bărbaţi»".[33]

În jurul anului 1900, la cumpăna dintre secole, preludiul confruntării dintre arabi şi evrei avea, aşadar, un aspect de turnir medieval sau de Vest Sălbatic. Faptele de arme şi chiar de cruzime erau respectate şi, indirect, asigurau securitate pentru comunităţile războinicilor glorioşi. Imaginea evreului studios, cucernic şi paşnic era o vulnerabilitate pentru aşezările evreieşti în ansamblu, făcându-le să pară o ţintă facilă. Din acest motiv, idealul războinic din perioada Shomrim este un beduin *sui-generis*, sângeros şi neînfricat: „Yussuf ibn Daoud era printre cei care au intervenit călare pentru a opri atacul. El a străpuns cu sulița şeicul tribului şi a năvălit în tabăra acestora, agitându-şi sulița şi purtând trupul şeicului de-a lungul şeii... Acest evreu

beduin, ca și camaradul său sefard Ben Maimon, născut în Jaffa, ca Stampfer și Katz și restul bărbaților din Petah Tikva, au făcut un nume mare pentru evrei și i-au făcut pe arabi să accepte faptul că nu va fi posibil să îi alunge de pe acele pământuri."[34]

O abordare a chestiunii securității comunităților evreiești mai complexă a apărut odată cu cea de a Doua Alia (1904–1914), Acest val are o importanță specială, din perspectiva istoriei militare a Israelului, din două motive: în primul rând, aduce în Eretz Israel un număr ridicat (35000–40000) de sioniști cu educație politică sofisticată, în general de tip socialist, din spațiul țarist prerevoluționar; în al doilea rând, asigură venirea unor nuclee deja închegate de structuri paramilitare evreiești, care începuseră să se organizeze în contextul masacrelor din zona rusă.

În anul 1903, în luna aprilie, în Chișinău are loc un pogrom în care sunt uciși 49 de evrei și circa 500 sunt răniți. Izbucnit, conform tiparului consacrat, după ce un copil este găsit mort la Dubăsari (ocazie cu care apar uzualele acuzații de crimă rituală), pogromul de la Chișinău *(Praot Kishinev)* implică distrugerea a peste 1 500 de gospodării și magazine. În anul 1905, un alt masacru are loc în Chișinău; de această dată, însă, evreii sunt organizați pentru autoapărare: 100 dintre ei au arme, formând o miliție. Din acest motiv, și numărul de victime este mai mic: „doar" 56 de răniți și 19 morți.

Fenomenul organizării unor structuri de protecție în așteptarea exploziilor de violență, de acum previzibile, apăruse deja la Gomel, unde evreii erau majoritari (26000 în 1902). În 11 septembrie 1903, în urma altercației dintr-o piață, a izbucnit aici un pogrom în care au murit cel puțin zece evrei și au fost distruse 270 de gospodării și 200 de prăvălii. Tinerii evrei care făceau parte din mișcarea sionistă și socialistă au format o brigadă defensivă care a ținut piept timp de trei zile (între 11 și 14 septembrie 1903) atacurilor antisemite, fiind neutralizată doar prin intervenția polițiștilor și soldaților.[35] O parte din grupul

luptătorilor de la Gomel a făcut parte din cea de a Doua Alia, aducând în Palestina experiența lor în materie de gherilă urbană, net diferită de cea a războinicilor beduini din Shomrim. Liderul din Gomel, Yekhezkiel Henkin, va deveni unul dintre cei mai importanți luptători evrei din Țara Sfântă.

O altă revoluție importată din spațiul rusesc viza ideologia. Procesul de industrializare accelerată încurajat de guvernul țarist avea efecte evidente asupra evreilor, care își pierdeau micile afaceri meșteșugărești, se concentrau în orașe și formau stratul cel mai vulnerabil al proletariatului urban. Ei urmăreau cu mare interes campania antiguvernamentală a socialiștilor revoluționari și a comuniștilor, fiind tratați de aceștia cu o deschidere pe care nu o găseau în cercurile conservatoare și naționaliste – în general antisemite. Așa a putut fi dobândită și exportată în Palestina noțiunea de „partid", care se va dovedi esențială în construirea statului israelian. În 1905 a fost fondat în Palestina Hapoel Hatzair (Tânărul Muncitor), primul partid din Eretz Israel. În 1906 a apărut și Poalei Zion (Muncitorii Sioniști), avându-l ca ideolog pe tânărul Ben-Gurion.

A Doua Alia a însemnat, explică Anita Shapira, o generație idealistă: „Mânați de spiritul revoluționarilor ruși, ei voiau o viață plină de sens și nu erau descurajați de suferințele și greutățile pe care și le asumau. «Ne temeam de starea de bine», scria Rachel Bluwstein. «Tânjeam după sacrificiu...»"[36] Luttwak și Horowitz completează acest portret remarcabil: „Visători și ideologi, dependenți de eterne dezbateri politice și preocupați constant de rivalități personale și de partid ale micropoliticii sioniste, sioniștii-socialiști erau în același timp foarte muncitori, nepăsători față de profitul individual (deși nerăbdători să câștige putere personală) și, mai presus de toate, capabili să vadă în perspectivă. Deși valuri succesive de imigrație au adus o majoritate nesocialistă, în timp, după anii 1920, cum mulți dintre ei erau refugiați care au venit din strictă necesitate și nu din idealism, sioniștii-socialiști au rămas motorul și creierul comunității

evreiești – Yishuvul –, i-au ghidat evoluția către statalitate și i-au controlat destinul după aceea."[37]

Obligați de pogromurile din Estul Europei să caute soluții de rezistență armată, evreii celei de-a doua „urcări" au întâlnit în Eretz Israel o ostilitate similară. Aici, arabii palestinieni îi numeau „*walad al-mita*" (copii ai morții) – sortiți așadar unui final rapid în noua țară. Sub presiunea amenințării care se întindea de la Kiev la Ierusalim a apărut, în septembrie 1907, organizația defensivă Bar-Giora. Aceasta era o asociație conspirativă, formată în Jaffa, în casa lui Yitzhak Ben-Zvi, viitorul președinte al Israelului, de zece membri ai partidului Poalei Zion. În concordanță cu spiritul colectivist al fondatorilor, deciziile urmau să fie luate în unanimitate. Organizația, menită să asigure protecție în fața atacurilor arabe, avea – ca și predecesorii Shomrim – un pronunțat caracter agrar, concentrându-se pe apărarea fermelor și cerând membrilor o experiență agricolă de minim un an. Numele grupului provenea de la războinicul Simon bar Giora, un simbol al rezistenței antiromane din anii 66–70, lider al revoltei populare împotriva lui Titus, dar și împotriva aristocrației din Iudeea. Motto-ul organizației era extras din poemul scris de Yaakov Cahan în anul 1903, după masacrul de la Chișinău, *Shir Ha-biryonim*, Cântecul Huliganilor, motto care va fi preluat ulterior de toate grupările naționaliste evreiești:

> În sânge și foc a căzut Iudeea!
> În sânge și foc se va ridica![38]

Principalul fondator al organizației afirma: „Nu există nici o mântuire pentru națiunea noastră, în patria noastră, decât dacă fiecare dintre noi muncește cu propriile mâini și dacă este demn ca să își apere onoarea și existența... iar pe steag e scris: «În sânge și foc a căzut Iudeea, în sânge și foc se va ridica»" [39]

După începerea instrucției cu arme – o notabilă revoluție față de perioada romantică a ideologiei beduinizante –, organizația

Bar-Giora a primit însărcinarea de a păzi moşava de la Sejera şi, ulterior, în Galileea, pe cea din Mesha. Problema grupării era, însă, caracterul său secret şi local; Yishuvul (comunitatea evreiască prestatală) avea nevoie de o structură defensivă uşor de localizat şi alertat în situaţii de criză, plasată, aşadar, la vedere, beneficiind de o reţea răspândită teritorial. Plecând de la aceste priorităţi s-a născut, în aprilie 1909, după o întâlnire în Mesha a asociaţiei Bar-Giora, organizaţia defensivă Hashomer, recunoscută în general ca predecesoarea Hagana (armata prestatală). Cuvântul Hashomer poate fi tradus prin „Garda", păstrând acelaşi sens de „păzitor" ca şi în cazul Shomrim. Deşi a preluat motto-ul şi simbolismul organizaţiei Bar-Giora, Hashomer a adus trei modificări importante de abordare, care reflectau o maturizare în gândire în raport cu etapele anterioare. În primul rând, având în vedere că anul 1909 adusese în Imperiul Otoman o revoluţie a Junilor Turci care, prin expansiunea naţionalismului, risca să ameninţe vechea politică de toleranţă amestecată cu corupţie a otomanilor, liderii Hashomer îşi propuneau să devină o formaţiune paramilitară pe care Imperiul Otoman să o recunoască sub forma unei miliţii locale. Apoi, pentru prima dată, problema unei forţe defensive stabile, unei protoarmate evreieşti era asumată deschis. În sfârşit, tot în premieră, obiectivul devenise o organizaţie cu vocaţie naţională, care să poată cuprinde întreg teritoriul Yishuvului şi care să excludă paznicii arabi – utilizaţi până atunci – din operaţiunile de apărare a moşavelor, aceştia dovedindu-se adeseori complici ai beduinilor care organizau expediţii de jaf.

Un element caracteristic pentru Hashomer va fi, aşa cum observă Schiff, „legătura care unea colonizarea agricolă a pământului cu antrenamentul militar – un principiu care va continua prin formarea Hagana în anii 1930, a Palmach în anii 1940 şi a unităţilor Nahal ale Forţelor de Apărare Israeliene".[40] Hashomer va participa activ, de altfel, la fondarea, în anul 1909, a primului kibuţ (aşezare agricolă cu organizare mai colectivistă decât cea

din moșave, unde loturile de pământ erau deținute individual) – kibuțul din Degania.

Stilul militar al Hashomer era, în mod firesc, unul eclectic, amestecând toate acumulările anterioare în materie de autoapărare. Codul onoarei beduine se amesteca cu stilistica revoluționarilor ruși, cu tehnicile de rezistență deprinse în ghetou, ba chiar și cu imagologia cazacilor. La un an după înființare, unul dintre fondatori, Yekhezkiel Henkin, învățase să călărească, încercând să impună tehnica sa la nivelul întregii organizații. Meir Spector, și el membru al Hashomer, vorbea despre legătura profundă dintre evrei și caii lor în lupta comună pentru Eretz Israel.[41]

În mod surprinzător, existau rezerve față de Hashomer, atât în rândurile politicienilor sioniști, cât și printre coloniștii din moșave și kibuțuri. Primii erau încă tentați să creadă că activitatea militară și antrenamentul constituiau forme îndoielnice de a evita munca agricolă, atât de importantă pentru supraviețuire; războinicul de meserie părea un lux greu de întreținut, care dădea comunității senzația că egalitatea în obligații putea fi cumva fentată. În așezări, Hashomer erau văzuți ca potențiali generatori de conflict cu arabii. În sfârșit, după cum notează Shapira, „adoptarea simbolurilor și echipamentelor arabe – *abaya*, *keffiyeh*, bandolierele, armele, calul – păreau o deviere de la cultura evreiască".[42] Inspirați de modul de gândire al adversarilor arabi, care prețuiau forța și riposta neînfricată, membrii Hashomer au început să extindă simplele acțiuni defensive printr-o politică de ripostă după atac, care va deveni cu timpul un principiu asumat de Tzahal și chiar de Statul Israel.

Înarmarea Hashomer s-a făcut anevoios, în condițiile de sărăcie ale momentului și locului: s-a negociat un împrumut cu comunitatea din Sejera și au fost strânse donații din Rusia. Acestea nu acopereau doar costurile echipamentelor (armă, cal, muniție, îmbrăcăminte de beduin, druz sau circasian, după gust), dar și un mic fond social pentru familiile celor care cădeau în luptă.

În ciuda rezervelor exprimate de liderii aşezărilor, care se temeau de o escaladare a luptelor cu arabii, regulamentul Hashomer – elaborat de Mendel Portugali, un luptător experimentat, care făcuse *alia* din Basarabia, unde fusese rănit în pogromul din 1905 – era foarte strict în privinţa angajării în luptă, accentuând faptul că, de cele mai multe ori, inamicul este un banal hoţ care vrea să fure un sac de cereale, nu să ucidă pe cineva; din acest motiv, el trebuie doar pus pe fugă, folosirea armelor intervenind în cazuri speciale.

Originea unei industrii proprii de apărare a Israelului poate fi detectată în această perioadă de dezvoltare a Hashomerului (1909–1920), când s-a încercat fabricarea de arme şi explozibil.[43] Tentativele eşuând de cele mai multe ori, membrii organizaţiei s-au mulţumit cu un arsenal pestriţ, format din pistoale Mauser, muschete turceşti şi, în cazuri fericite, puşti.

Jabotinski şi Trumpeldor: Legiunea evreiască. Spionii NILI

Hashomer nu a condus lin şi natural către naşterea Hagana. Rămânea un experiment cultural şi comunitar important, o redefinire a identităţii evreieşti prin regăsirea unei dimensiuni marţiale, dar valoarea sa militară era limitată încă la spiritului feudelor arabo-evreieşti. Pentru a face un salt calitativ major, Yishuvul militar avea nevoie de o integrare în spiritul armatelor epocii, iar acest lucru s-a întâmplat în contextul Primului Război Mondial, când Hashomer s-a şi stins ca organism funcţional. În mod surprinzător, nu politicienii socialişti, foarte concentraţi asupra problemelor economice interne, au meritul sincronizării Yishuvului cu marii jucători internaţionali ai perioadei. După 1914, această misiune a fost asumată, pentru câţiva ani, de un ideolog, militar şi propagandist revizionist, naţionalistul Zeev Jabotinski, secondat de primul erou al Yishuvului, Joseph Trumpeldor (care se autodefinea, la un moment dat,

ca anarho-comunist și sionist, dar a colaborat ulterior excelent cu Jabotinski, fondatorul dreptei israeliene).

Mânat de propriile entuziasme gazetărești și oratorice, Jabotinski s-a dovedit un agitator de talie europeană, el încercând să negocieze și să încheie diferite înțelegeri cu Marile Puteri ale momentului, fără a avea un mandat real în acest sens și fără a vorbi măcar în numele unui organism politic bine conturat. Născut la Odessa, în Rusia țaristă, în anul 1880, Jabotinski a fost în anii tinereții un literat talentat, traducător al lui Poe în rusă și ebraică. Poliglot și mare călător, a urmat studii de drept în Elveția și Italia. În anul 1902, a publicat o piesă despre Revoluția Franceză, care a fost primită cu entuziasm de Maxim Gorki. Devenise deja un important lider sionist când, după izbucnirea Marelui Război în 1914, a traversat Mediterana dinspre Paris către Egipt, ajungând în tabăra Gabbari din Alexandria, unde se aflau refugiații evrei expulzați de autoritățile otomane. Aici l-a cunoscut pe charismaticul ofițer țarist Joseph Trumpeldor, care își pierduse un braț în asediul de la Port Arthur și fusese distins cu Crucea Sfântului Gheorghe pentru curaj exemplar, alegând ulterior, în 1911, să emigreze în Palestina în calitate de organizator al unui grup sionist, lucrând în kibuțul Degania.[44]

Întâlnirea dintre cei doi a produs o nouă revoluție în istoria militară a evreilor, făcând posibilă etapa formării unor unități armate mari în raport cu standardul Hashomer, integrate în cadrul armatei britanice. Jabotinski credea, în acord cu Trumpeldor, că popoarele timide nu se vor face auzite în contextul Marelui Război; că este momentul ca evreii să lupte, alături de britanici, împotriva Imperiului Otoman, eliminându-l pe acesta din Palestina. În calculele lui Jabotinski, solidaritatea musulmană făcea imposibilă tratarea corectă a evreilor de către turci, prin comparație cu arabii palestinieni.

Inițial, britanicii au acceptat doar o formulă interimară de colaborare cu soldații evrei – un batalion logistic modest, pentru conducătorii de catâri: Corpul de Catârgii Sion (Zion Mule Corps).

Formată din 650 de oameni, cu Trumpeldor printre ofițeri, această unitate cu caracter istoric pentru evrei (prima după milenii) a intrat în luptă și s-a distins la Gallipoli, unde a asigurat liniile de aprovizionare pentru trupele aflate sub asediu.

Deschiderea britanicilor față de ideea pentru care Jabotinski și Trumpeldor continuau să preseze – o legiune evreiască în sens cât mai larg – a crescut după ce, la 2 noiembrie 1917, a fost asumată celebra Declarație Balfour de către Guvernul Majestății Sale:

Dragă Lord Rothschild,

Am marea plăcere de a vă transmite, în numele Guvernului Majestății Sale, următoarea declarație de simpatie cu aspirațiile sioniste evreiești, declarație care a fost prezentată și aprobată de către Cabinet:

„Guvernul Majestății Sale vede în mod favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin național pentru poporul evreu, și va utiliza eforturile cele mai însemnate pentru a facilita atingerea acestui obiectiv, fiind clar înțeles că nimic nu va fi întreprins care ar fi în măsură să prejudicieze drepturile civile și religioase ale comunităților nonevreiești existente în Palestina sau drepturile și statutul politic de care se bucură evreii în orice altă țară. Voi fi recunoscător dacă veți aduce la cunoștință Federației Sioniste această declarație.

Arthur Balfour[45]

Această asumare politică miraculoasă, care afirma pentru prima dată, în mod oficial, necesitatea stabilirii unui „cămin național" în Palestina (cuvântul „patrie" ar fi fost prea neliniștitor pentru arabi), era rodul uriașei munci diplomatice

a lui Chaim Weizmann, liderul mișcării sioniste, care reușise să îl cucerească prin tăria convingerilor pe lordul Balfour, ministrul de externe al Marii Britanii, un pasionat cunoscător – ca și prim-ministrul Llyod George – al Vechiului Testament și care credea că evreii reprezentau „cea mai talentată rasă pe care a văzut-o omenirea de la grecii secolului al V-lea încoace".[46] În anul 1914, Chaim Weizmann îi vorbise lui Balfour despre proiectul sionist, obținând de la acesta o apreciere promițătoare: „Vă aflați în slujba unei cauze măreț." Acestui entuziasm i se vor alătura și Churchill sau Llyod George.[47]

În paralel cu munca diplomatică a lui Weizmann, Trumpeldor și Jabotinski vor fi invitați la Londra, pentru a discuta cu decidenții britanici termenii unui colaborări militare. În mod paradoxal, deschiderea britanică în fața ideii se lovea de rezervele organizației sioniste, care evita din principiu orice acțiune ce ar fi putut provoca represaliile Imperiului Otoman asupra evreilor din Yishuv. Totuși, evoluțiile din Palestina făceau tot mai ineficientă soluția împăciuitoare a socialiștilor. Așa se face că un grup de 120 de veterani ai Zion Mule Corps au fost acceptați provizoriu în Batalionul 20 al Regimentului Londra, apoi în Regimentul 38 Pușcași Regali, fiind, în cele din urmă, distribuiți într-un nou înființat *First Judean Regiment*. Trupele experimentale ale lui Trumpeldor, călite la Gallipoli, au primit imediat un aflux de voluntari evrei atât dinspre spațiul anglo-saxon (Statele Unite, Canada), cât și din rândul rezistenței evreiești expulzate de otomani în tabăra din Alexandria. Talentul de propagandist al lui Jabotinski s-a dovedit util, el făcând apeluri emoționante pentru înrolare către întreaga lume evreiască în ziarul de limbă idiș *Unzer Tribune*. S-au format astfel trei batalioane evreiești: două compuse din veteranii lui Trumpeldor și occidentali și un al treilea selectat din rândul tinerilor crescuți în Yishuv, printre care se aflau Ben-Gurion și, deloc întâmplător, Yitzhak Ben Zvi, nimeni altul decât fondatorul organizației Bar-Giora cu zece ani înainte.

În timp ce Jabotinski, devenit militar în toată regula și promovat la gradul de locotenent, a mers în Palestina cu cele trei batalioane care fuseseră denumite, în sfârșit, Legiunea Evreiască, Joseph Trumpeldor a plecat în Rusia, pentru a recruta și de acolo o forță similară, o a doua *Jewish Legion*, care să atace Imperiul Otoman dinspre Caucaz și să facă joncțiunea cu Jabotinski în Palestina. Totuși, în contextul situației critice din Rusia, planul a eșuat, Legiunea Evreiască din armata britanică fiind trimisă, sub ordinele generalului Allenby, să lupte în zona Iordanului, dincolo de care trebuiau împinși turcii. În mod simbolic, după terminarea războiului, Legiunea Evreiască, acum redusă numeric, a fost reunită într-o singură unitate, care purta un însemn specific evreiesc: *menorah*. Pentru a înțelege cât de sensibile erau astfel de însemne identitare în Palestina interbelică, e suficient să amintim că britanicii au interzis folosirea de către evrei, lângă Zidul de Vest din Ierusalim, a *shofar*-ului, instrumentul de suflat reprezentativ pentru iudaism, cei care nu se supuneau fiind pedepsiți cu închisoarea.[48]

Aceste elemente simbolice aveau un rol esențial pentru formarea spiritului național evreiesc și a unei mitologii militare al Yishuvului. La moartea primului soldat evreu din Zion Mule Corps la Gallipoli, trupa lui Trumpeldor a vorbit despre o sărbătoare – cea a posibilității ca evrei să cadă în luptă, demn, pentru patria lor, nu într-un ghetou, fără șansa de a se apăra. Și Joseph Trumpeldor a pierit eroic, în anul 1920, în lupta pentru apărarea așezării nordice Tel Hai, acestuia fiindu-i atribuită o afirmație-testament făcută cu ultima suflare („Nu contează, e bine să mori pentru țara noastră") și care a devenit ulterior definitorie pentru spiritul Hagana. După moartea lui Trumpeldor, Jabotinski va fonda în Europa, în memoria acestuia, organizația Betar, recrutând cu începere din anul 1923 circa 70 000 de tineri voluntari evrei din Europa Centrală și de Est. Obiectivul Beitar era „să creeze acel tip de evreu de care națiunea are nevoie pentru a construi mai repede și mai eficient un stat evreu".[49]

Rolul de ideolog al lui Jabotinski va rămâne însemnat și după Primul Război Mondial. În anul 1923 el va scrie *Zidul de fier*, un pamflet definitoriu pentru strategia dreptei evreiești de a înfrunta ostilitatea taberei arabe de pe pozițiile realismului politic. Intuind că palestinienii vor refuza orice acord atâta timp cât puteau miza pe o confruntare armată, Jabotinski va profeți că „singurul mod de a obține un astfel de acord este *zidul de fier*, adică o mare putere în Palestina care nu se supune nici unei presiuni din partea arabilor".[50] O parte însemnată a succeselor militare obținute în viitor de evrei în fața arabilor se datorează modului extrem de serios în care le-au studiat cultura, psihologia și tehnica militară, evitând să cadă în capcana disprețului manifestat de inamicii lor. Încă din anul 1907, sionistul Yitzhak Epstein avertizase în *Problema ascunsă*: „Am neglijat o mică chestiune. Pe pământul nostru iubit se găsește o întreagă națiune, care a ocupat acest pământ pentru sute de ani și nu s-a gândit niciodată să îl părăsească. Facem o mare eroare psihologică cu privire la un popor mare, hotărât și gelos".[51] Vom regăsi aceeași abordare atentă, un deceniu mai târziu, la Ahad Ha'am, un important lider sionist: „Suntem obișnuiți să ne gândim la arabi ca la niște oameni primitivi ai deșertului, ca la o națiune necivilizată care nu vede și nici nu înțelege ce se întâmplă în jurul ei. Dar asta este o mare greșeală."[52]

Perioada din Primul Război Mondial în care Jabotinski se luptase pentru constituirea Legiunii Evreiești fusese caracterizată de haos administrativ și violență în Palestina. Depășit de situație, guvernul otoman adopta peste noapte o serie de decizii cu caracter vădit naționalist, atipice pentru vechea toleranță a sultanilor – expulzări, deplasări de populații care se transformau în masacre –, pe care adesea le revoca sub presiunea unor Mari Puteri pe care încerca să nu le ostilizeze iremediabil (Statele Unite, de pildă, care, profitând de o perioadă de neutralitate, au putut interveni decisiv în favoarea evreilor din Palestina). În ianuarie 1914 începuseră deportări ale cetățenilor străini – inițial

in corpore, apoi selective – ele țintind în fapt în elita intelectuală și militară din Yishuv, care era expulzată în tabăra de la Alexandria, din Egipt. Ulterior, în 1917, în contextul ofensivei britanice conduse de Allenby și al discuțiilor pentru formarea Legiunii Evreiești, evreilor din Tel Aviv și Jaffa li s-a cerut să plece în nord, către Petah Tikva, Galileea sau Samaria. Era un haos care favoriza epidemiile și foametea.

Acesta a fost contextul activării grupării conduse de Aaron Aaronsohn la moșava de la Zichron Ya'akov – un veritabil preludiu pentru fondarea serviciilor secrete israeliene. Provenit din România, „Aaron Aaronsohn apărea ca o forță a naturii", după cum scrie Scott Anderson. „Ceea ce îl făcea pe Aaronsohn atât de influent era faptul că argumentele lui sioniste nu se bazau pe abstracții politice sau religioase, ci pe ceva întru totul practic, aproape banal: agricultura. Deja recunoscut ca unul dintre cei mai competenți agronomi din Orientul Mijlociu, Aaronsohn își petrecuse treizeci și unu de ani, din cei treizeci și șapte câți avea la acea vreme, în Palestina, iar acum efectua un vast evantai de experimente științifice – pe plante, copaci și soluri –, în ideea de a face din acea regiune un ținut înverzit, cum fusese în Antichitate."[53]

Aaronsohn ajunsese în postura de a conduce un experiment atât de amplu grație baronului Edmond de Rothschild și propriului său talent. În anul 1892, în primele valuri evreiești spre Palestina, el ajunsese alături de părinți și de alți 250 de evrei români lângă Haifa, fondând o așezare falimentară din cauza solului pietros al zonei. Rothschild a salvat sătucul sortit eșecului, alegând să îl reboteze Zichron Ya'akov; tot el a plătit pentru studiile de agronomie pe care Aaron Aaronsohn le-a efectuat în Franța. În jurul vârstei de 30 de ani, Aaron a devenit o celebritate mondială, descoperind strămoșul grâului. Invitat în Statele Unite, curtat să rămână acolo, Aaronsohn a preferat să strângă bani din partea comunității evreiești din America pentru a fonda o stațiune de cercetări agricole în Palestina, lângă

Zichron Ya'akov, la Athlit. În martie 1915, savantul evreu a devenit un personaj însemnat și extrem de util pentru administrația otomană din Palestina, condusă de Djemal Pașa, unul dintre cei mai influenți Juni Turci, guvernatorul provinciei Siria și conducătorul Armatei a IV-a otomane. Aaron a primit din partea acestuia sarcina de a opri o invazie de lăcuste, rezultatele obținute transformându-l într-un savant recunoscut și protejat chiar și de otomani.

Totuși, Aaronsohn era decis să pună umărul la alungarea turcilor din Palestina. Uluit de valurile de expulzări și de veștile despre genocidul armean, a luat hotărârea să sprijine efortul britanic de război în speranța formării unui stat evreiesc independent. Potențialul de spion al lui Aarosohn era uriaș. El cunoștea Palestina ca nimeni altul, inclusiv în detalii despre teren neînțelese nici măcar de turci. Avea libertatea de a circula în numele muncii sale agricole (teoretic în interes otoman) și avea acces la cel mai înalt lider militar al zonei, dacă nu chiar al imperiului. Totuși, o parte semnificativă din acest potențial de culegere de informații a fost irosită; în momentul în care britanicii au primit primele oferte de colaborare trimise de Aarosohn din Palestina, prin intermediari, în Egipt, ei au considerat constant sursa necredibilă, refuzând dialogul; apoi, când au început să capete încredere, au pierdut timp vital testând valoarea informațiilor și reglând sistemul secret de comunicații dintre Egipt și Palestina (pe mare, noaptea, sub nasul turcilor).

În ciuda tuturor acestor obstacole, rețeaua de spionaj a agronomului Aaron Aaronsohn a fost într-un final pusă pe picioare după ce acesta a mers personal în Egipt, devenind perfect operațională pentru câteva luni din anul 1917. Numele rețelei era NILI, acronim pentru *Netzah Yisrael Lo Yeshaker* – „Cel ce este tăria lui Israel nu minte și nu se căiește" (*Samuel 15, 29*). Din grupare făceau parte familia lui Aaron, grupul Ghideoniților (tineri militanți) și alți locuitori din zona Zichron Ya'akov. În cel mai bun moment al său, NILI avea peste 20 de agenți. „Britanicii

erau uluiți, desigur, de bogăția de informații pe care le primeau (...). Rețeaua de la Athlit furniza date despre orice, de la amplasarea depozitelor de provizii ale armatei turce până la numărul exact al vagoanelor de tren încărcate cu soldați".[54] NILI a adus la cunoștința opiniei publice mondiale expulzările evreilor din Jaffa și Tel Aviv, generând o revoltă publică în SUA și chiar Germania și obligând Junii Turci să renunțe la idei similare. De asemenea, NILI s-a implicat direct în aducerea de resurse materiale (aur) vitale pentru supraviețuirea Yishuvului. În final, după capturarea unor agenți evrei, NILI a fost pulverizată de otomani, care au aflat sub tortură numele membrilor. Istoria a reținut cu precădere din episodul NILI sacrificiul Sarei, sora lui Aaron Aaronsohn, care, înțelegând că nu mai poate rezista mult în fața torturilor și că riscă să își trădeze camarazii, și-a păcălit gardienii și a reușit să se sinucidă. Avea numai 28 de ani.[55]

Capitolul 2

Hagana, Palmach, Irgun, Lehi

Formarea Hagana

Contextul internațional al Yishuvului

La începutul Primului Război Mondial, numărul evreilor din Palestina crescuse la 85 000, ceea ce însemna cam 12% din populația totală din Palestina (700 000). Aproape 50 000 de evrei locuiau în Ierusalim, aproape 15 000 în Jaffa și Tel Aviv. Războiul va urca cifra totală din Yishuv la 120 000, după un val important de sosiri.[56]

Această populație, ca și cea arabă, se afla sub o guvernare militară britanică după cucerirea Palestinei de către generalul Edmund Allenby în iarna anului 1917. Atunci, cu ajutor evreiesc și arab, Allenby cucerise Ierusalimul și partea de sud a regiunii, pentru ca un an mai târziu să pătrundă în Galileea și Samaria, deschizând drumul spre Siria.[57] În 25 aprilie 1920, la conferința de la San Remo, s-a ajuns la o soluție de echilibru geopolitic între Marea Britanie și Franța în Orientul Mijlociu. Prima devenea puterea mandatară în Palestina și Irak, a doua în Siria și Liban. Guvernarea britanică avea, așadar, să continue în Yishuv, reprezentanții Majestății Sale fiind cei care erau chemați să găsească soluții pentru probleme spinoase precum statutul Locurilor Sfinte și împărțirea Palestinei între evrei și arabi. Pentru moment, toate părțile păreau satisfăcute de hotărârile de la San Remo: „Delegațiile evreiești și arabe, așezate cot la cot

la o adevărată masă de sărbătoare, se felicitau reciproc, sub privirile binevoitoare şi paterne ale delegaţiei britanice plasate la o masă vecină".[58] Cu câteva decenii înainte, de altfel, primarul Ierusalimului, Yusuf al-Khalidi, îi scria unui important rabin: „Cine poate contesta drepturile evreilor asupra Palestinei? Dumnezeule, din punct de vedere istoric este ţara voastră."[59] (Acest lucru nu îl împiedica să susţină că, în practică, demersul genera probleme insurmontabile, cerându-le evreilor să caute o altă soluţie: „În numele lui Dumnezeu, lăsaţi Palestina în pace".)[60] Relaţii foarte bune fuseseră stabilite şi între viitorul rege Faisal, fiul liderului haşemit, şi conducătorul sionist Chaim Weizmann: cei doi avuseseră chiar o întâlnire în Iordania, lăsând de înţeles că se poate ajunge la o situaţie de compromis prin împărţirea regiunii într-o fâşie evreiască de câmpie şi o zonă arabă estică, care urma să fie preluată de haşemiţi.[61]

Motivul acestei mulţumiri generale era credinţa ambelor tabere, hrănită de ambiguităţile diplomaţiei britanice în zonă, că punctul lor de vedere va triumfa. Prin intermediul lui T.E. Lawrence – Lawrence al Arabiei –, arabii primiseră din partea Imperiului Britanic asigurări şi sprijin în lupta lor de eliberare faţă de turci şi în perspectiva formării unui mare stat al arabilor. Mai mult: în Lawrence, arabii au găsit un prieten autentic, pasional, un cunoscător rafinat al culturii lor. Aceeaşi experienţă o trăiau evreii prin intermediul altor diplomaţi britanici majori, precum Balfour. Asigurări explicite sau mai discrete veneau înspre Yishuv din partea lui Churchill, Woodrow Wilson sau Lloyd George.

Anii 1920–1948 vor aduce în Palestina – în realitate, şi în puternic contrast cu optimismul de la San Remo – o continuă escaladare a unui conflict dintre evrei şi arabi în cadrul căruia britanicii vor fi, pe rând, arbitri, aliaţi cu ambele tabere şi ţinte ale acestora. Această perioadă, de aproape trei decenii, cuprinde trei secvenţe relativ distincte: 1920–1929, 1929–1936 şi 1936–1948. Prima dintre etape a însemnat o păstrare a iluziilor,

deși temperată de primele ciocniri; a doua fază a adus – mai ales pentru evrei – conștientizarea unei crize care se contura tot mai clar; între 1936 și 1948, confruntarea arabo-evreiască a fost pregătită în detaliu de conducătorii sioniști, analizele lucide dovedind faptul că retragerea britanică era inevitabilă și că aceasta va aduce un război major între cele două părți.

Revoltele arabe

La începutul anilor 1920, arabii din Palestina au traversat un prim moment de revoltă amplă în raport cu imigrația evreiască. Declarația Balfour, cât și alte semne de susținere pentru Yishuv, anunțau tot mai limpede posibilitatea unui stat evreiesc – perspectivă care reușea să mobilizeze comunitatea locală atât de divizată, în alte condiții, în jurul unor dispute tribale greu de înțeles din exterior. Așa cum observă Benny Morris, „loialitățile din societatea palestiniană au continuat să funcționeze, cu precădere, în jurul familiei, clanului și regiunii. Invidia și rivalitatea divizau deseori familiile și clanurile din sate, și, mai frecvent, un sat în raport cu alt sat (existau adeseori vechi răzbunări de sânge și dispute pentru pământ). Iar locuitorii unui oraș erau adesea dezinteresați de cei ai altor orașe; concurența comercială accentua de obicei această ostilitate."[62] În interiorul societății arabe exista o tensiune tradițională între orășeni, agricultori și beduinii, cei din urmă disprețuindu-i și jefuindu-i pe sedentari. În acest context favorabil, cu răbdare și tenacitate, evreii își extindeau pământurile, numai achizițiile de terenuri ale organizației sioniste de la proprietarii palestinieni însumând aproape 10% din teritoriu în această perioadă.[63] Între 1920 și 1947, în ciuda rebeliunilor, teritoriul cumpărat de evrei de la arabi s-a triplat.[64] Erau, în fond, terenuri considerate nepotrivite pentru agricultură, care fuseseră obținute cu mult timp în urmă de mari proprietari arabi și turci tocmai pentru a fi vândute în loturi mici, la supraprețț. Acționând în baza principiului „O țară fără un popor

pentru un popor fără o țară", sioniștii fondau, într-un ritm greu de înțeles în Orient, ferme, orașe, sindicate sau bănci. Așa cum va scrie David Ben-Gurion: „Credeam atunci, așa cum o fac și astăzi, că aveam un drept clar asupra acestei țări. Nu dreptul să o luăm altora (nu existau alții), ci dreptul și datoria de a-i umple golul."[65] Violențele antievreiești au început în primăvara anului 1920 în Galileea și Ierusalim, extinzându-se apoi la Jaffa și Tel Aviv și prelungindu-se spre nord, în Rehovot sau Petah Tikvah. „*Falastin bladna wa al-yahud clabna*", strigau masele înfuriate din Ierusalim, „Palestina este țara noastră și evreii sunt câinii noștri".[66] „*Idbah al-yahud*" se cerea la Jaffa – „Măcelăriți evreii!"[67] În timpul unei sărbători religioase musulmane din Orașul Sfânt, 300 de evrei fuseseră răniți și șase uciși de arabi.[68]

Această dezlănțuire de ură era, între altele, rezultatul unei strategii politice. În 1921, în aprilie, avuseseră loc alegeri pentru funcția de Mare Muftiu al Ierusalimului, poziție foarte importantă pentru palestinieni, după dispariția Imperiului Otoman. În lipsa autorității Califului, care păstorea lumea islamică încă de la începuturile sale, Muftiul devenea liderul spiritual al Palestinei, bucurându-se în plus de uriașa forță politică oferită de faptul că reprezenta comunitatea arabilor în relația cu guvernatorul britanic. În cadrul alegerilor, un tânăr dintr-o familie influentă a Palestinei, Hajj Amin al-Husseini, obținuse doar poziția a patra, deși se poziționase deja ca principala voce antisionistă și fusese implicat în instigarea unor violențe antisemite. Amin al-Husseini nu a acceptat rezultatul alegerilor: a declarat că acestea au fost fraudate pentru a impune un Mare Muftiu care simpatiza cu cauza evreiască. În acest context, având în spate o miză politică, revoltele s-au extins până în punctul în care autoritățile britanice au fost nevoite să cedeze: au supendat temporar imigrația evreiască și l-au numit pe Amin al-Husseini, pe 8 mai 1921, Mare Muftiu al Ierusalimului.[69]

A fost „una dintre cele mai tragice și decisive erori ale secolului", va spune Paul Johnson: în tabăra palestiniană, partida

a fost câștigată, pentru următoarele decenii, de liderul cel mai radical și mai puțin înclinat spre compromis, care considera că evreii trebuie să dispară din Palestina și să nu aibă acces în zona sacră comună din Ierusalim (Zidul de Vest fiind lipit de Moscheea Al-Aqsa).[70]

Totuși, în următorii ani, pe fondul unei imigrațiii încă scăzute spre Yishuv (America rămânea o țintă mai populară), spiritele s-au liniștit, permițând evreilor să se ocupe de dezvoltarea economică și instituțională a comunității mai degrabă decât de problemele militare. Liniștea nu a durat: în 1929, violențele au izbucnit iarăși, într-un mod atât de puternic și de irațional, încât toată lumea a început să se pregătească pentru o confruntare la scară mare. Totul a început, aparent, de la un copil evreu din Ierusalim care a trimis o minge de fotbal în curtea unor vecini arabi, fiind înjunghiat. După ce ambele comunități locale au năvălit indignate în stradă s-au înregistrat 250 de morți și 570 de răniți.[71] În alte versiuni, conflictul a apărut de la vechea problemă a Locurilor Sfinte: un grup religios de evrei a sfidat interdicția de a se ruga la Zidul de Vest, fiind atacat pe 23 august 1929. Violențele s-au extins până în Hebron, Haifa și Safed. La Hebron au murit 66 de studenți de la o școală religioasă *(ieshiva)*.[72] A fost momentul în care evreii din Nablus sau Gaza au decis să părăsească zonele cu populație mixtă, alegând comunități evreiești compacte, unde astfel de ciocniri etnice păreau mai puțin probabile.[73]

În anii 1930, confruntarea a devenit mai structurată și mai sofisticată ideologic. Erau anii fascismului și ai nazismului. Emigrația în Yishuv a explodat – Statele Unite limitaseră drastic imigrația după anii Marii Crize, iar evreii oripilați de Hitler și Mussolini se îndreptau acum spre Palestina. Dacă în 1930 veniseră în Yishuv doar câteva mii de evrei, în 1935 cifra urcase brusc la 60 000. Iar 130 000 de *olimi* sosiți între anii 1933 și 1935 însemnau o dublare a populației Yishuvului, care ajunsese la 460 000 de oameni.[74] Propaganda Marelui Muftiu prindea aripi

în aceste condiții – făcând o țintă nu doar din evrei, dar și din britanici.

Revolta Arabă a început în aprilie 1936, mai întâi în zonele urbane controlate de Amin al-Husseini, apoi în zonele rurale mai izolate. Pe 15 aprilie trei șoferi evrei au fost împușcați la Tulkarem[75], pe 19 aprilie au fost asasinați la Jaffa, pe stradă, nouă evrei, iar în următoarele luni au pierit trei sute de oameni. A fost înființat Înaltul Comitet Arab – un instrument al Muftiului –, care a decretat greva generală până când emigrația evreiască va fi suspendată total.[76] Și statele arabe din jurul Palestinei încurajau această abordare radicală: prezent în Țara Sfântă în anul 1936, liderul Parlamentului irakian a făcut apeluri patetice în favoarea lansării unui jihad antisionist.[77] În acest timp, Mussolini se declara „amic și protector al Islamului", iar naziștii lucrau la apropierea germano-arabă în baza amenințării comune generate „de către iudeo-democrație" Așa cum își amintea Yigal Allon, primul mare comandant de teren al Israelului, „forțele britanice interveneau des pentru a stabili pacea și ordinea; dar, uneori, acestea adoptau așa-zisa atitudine neutră; și, chiar atunci când voiau să ajute, treceau ore și uneori chiar zile înainte ca ei să poată aduce eliberarea zonelor amenințate. Evreii, descoperind că nu se pot baza doar pe autoritatea care exercita mandatul, nu au avut altă alternativă decât să își dezvolte propriile organizații militare embrionare".[78]

În Revolta Arabă din 1936–1939, și britanicii au devenit ținte. Husseini, intrat sub influența Berlinului și a Romei, a ordonat atacuri asupra infrastructurii petroliere a Imperiului Britanic, țintind conducta strategică Irak-Palestina. De asemenea, secțiile de poliție britanice au fost vizate de raiduri. Totuși, strategia Muftiului se va dovedi greșită din mai multe motive. În primul rând, campania de atacuri antibritanice nu va reuși ceea ce își propunea – să oprească fluxul de imigranți evrei. În contextul apropierii celui de-al Doilea Război Mondial, era imposibil să mai blochezi accesul în Palestina pentru cei care căutau

cu disperare să se salveze din Europa; nici o măsură birocratică și politică, oricât de severă, nu putea ține piept inventivității unor oameni care luptau pentru viețile familiilor lor. În al doilea rând, decizia lui Amin al-Husseini de a se rupe progresiv de britanici și de a se apropia de Hitler și Mussolini a fost o piatră de moară pentru imaginea arabilor palestinieni după război.

În 20 ianuarie 1941, Husseini i-a trimis o scrisoare lui Hitler, criticând colonialismul britanic și evreii – „inamici periculoși, ale căror arme secrete sunt averea, corupția și intrigile".[79] Apoi a ajuns la Roma, unde a cerut înființarea unui stat arab fascist, idee îmbrățișată – fără vreun rezultat real – de către guvernul Ducelui după o lună de deliberări. Ulterior, în cadrul întâlnirii cu Mussolini, Husseini a propus fondarea unui mare stat al arabilor, care să cuprindă Irakul, Siria, Libanul și Transiordania și care să se poată opune Yishuvului. Spre surprinderea sa, Ducele s-a arătat rezervat, insistând asupra ideii că nu este antisemit și cerând să fie protejați creștinii majoritari din Liban.[80] Ceva mai mult succes a avut Marele Muftiu la întâlnirea cu Hitler, care a avut loc peste doar câteva săptămâni, în noiembrie 1941. Deși Führerul era prost dispus și a refuzat să îi întindă mâna sau să îi ofere cafea, atmosfera s-a încălzit brusc când a venit vorba despre evrei: „Principala mea luptă este împotriva evreilor (...) Eliminarea poporului evreu este o parte a campaniei mele generale. Vor să își făurească un stat care va fi baza distrugerii tuturor națiunilor din lume", a început să sporovăiască Hitler. Husseini susține că i-ar fi răspuns: „Sunt convins că avem un aliat în lupta noastră împotriva sionismului și a britanicilor" (dar această versiune a dialogului e oferită de el la două decenii distanță, deci este, foarte probabil, mult cuminți tă). Discuțiile au continuat cu Husseini spunând că „noi îi considerăm pe sioniști, nu pe evrei, ca distrugători ai lumii" și cu Führerul invitându-l pe Muftiu să viziteze „centrul său de cercetare" rasială pentru a se convinge de „conspirația globală".[81] În consecință, Husseini a fost trimis să viziteze un bizar club de studii antievreiești

din Frankfurt și să discute cu ideologul rasist Alfred Rosenberg. Tot acest periplu, pe care naziștii au avut grijă să îl filmeze și să îl promoveze în toată lumea, a compromis durabil cauza palestiniană în ansamblu, după ce, din 1945, ororile Holocaustului au început să fie cunoscute. Trebuie, totuși, observat că Muftiul nu acționa împotriva voinței celor pe care îi reprezenta: în anul 1941, unul dintre primele sondaje de opinie realizate în Palestina releva faptul că 88% dintre arabii de aici se pronunțau pentru o alianță cu Germania.[82]

Strategia lui Amin al-Husseini din 1936–1939, de a ataca obiective militare sau economice britanice, a avut și un al treilea efect pervers. I-a obligat pe englezi, care erau depășiți numeric de arabi, să înceapă o colaborare discretă cu organizația militară evreiască, pe care nu o recunoșteau de jure, considerând-o ilegală. Acest lucru a permis voluntarilor evrei să se antreneze în condiții mai bune, mai puțin conspirative – dar și să participe la lupte de gherilă. În plus, a oferit oportunitatea unui transfer de experiență între evrei și britanici, crescând implicit calitatea soldaților care protejau Yishuvul.

Hagana

Primul Război Mondial, declarația Balfour care accepta crearea unui cămin național evreiesc în Palestina și formarea unui bloc mai coerent al rezistenței arabe împotriva acestui proiect au făcut din vechiul și romanticul Hashomer o realitate depășită. Yishuvul creștea, beneficia de recunoașterea internațională, dar făcea și obiectul unor atacuri mult mai violente; era nevoie, în aceste condiții, de o miliție națională, cu bază populară largă și armament relativ modern. Neputând bifa aceste criterii, Hashomer s-a autodizolvat în mai 1920, iar în iunie 1920 a fost fondată legendara Hagana, „școala" de 28 de ani din care se va naște, pe 27 iunie 1948, Tzahal, armata israeliană.

Născută în cadrul unei reuniuni a organizaţiilor muncitoreşti-sioniste din kibuţul Kinneret, Hagana a fost aşezată în coordonarea marelui Histadrut – Federaţia Generală a Muncitorilor Evrei, instituţie cu o influenţă majoră în Yishuvul dominat de socialişti. Hagana (Apărarea) se numea, oficial, *Irgun Hahagannah Haivri* – Organizaţia de Apărare a Evreilor. Sigla Hagana, preluată ulterior de Tzahal, aduce laolaltă sabia şi ramura de măslin, care pleacă dintr-un trunchi comun şi se întâlnesc la vârf. Accesul în Hagana era puternic ritualizat, lucru uşor de înţeles dacă ne gândim la importanta influenţă a revoluţionarilor ruşi asupra mişcării sioniste, dar şi la faptul că, din punctul de vedere al mandatarului britanic, era o organizaţie ilegală. La lumina lumânării, recruţii jurau cu un pistol în faţă: „Jur să fiu credincios organizaţiei Hagana în toate zilele vieţii mele, constituţiei sale şi îndatoririlor aşa cum sunt definite în doctrina sa fondatoare de către conducere (...) Jur să dedic toate puterile mele şi chiar să îmi sacrific viaţa apărării şi războiului pentru poporul meu şi pentru patria mea, pentru libertatea Israelului şi pentru renaşterea Sionului".[83]

Doctrina fondatoare a Hagana *(Ushiyot)*, menţionată în jurământ, a fost adoptată de Federaţia Generală a Muncitorilor Evrei tot în 1920: „Organizaţia Hagana este forţa armată a naţiunii evreieşti care îşi construieşte independenţa politică în Ţara lui Israel (...) Obligaţiile organizaţiei: 1) Apărarea Yishuvului evreiesc din Ţara lui Israel împotriva oricui atacă viaţa, proprietatea sau onoarea sa; 2) Apărarea eforturilor sioniste şi a drepturilor politice ale poporului evreu în Ţara lui Israel; 3) Apărarea Pământului lui Israel împotriva oricărei activităţi ostile din exterior, în acord cu posibilităţile şi circumstanţele politice (...) Organizaţia serveşte întregul popor, întregul Yishuv şi întreaga mişcare sionistă. Steagul organizaţiei este drapelul naţional – albastru şi alb. Imnul naţional Hatikva este imnul organizaţiei. (...) Organizaţia îşi educă membrii să fie loiali poporului şi ţării, iubirii de libertate şi renaşterii naţionale evreieşti, curajului

în spirit, rezistenței în fața suferinței, disponibilității pentru sacrificiu, valorizării vieții umane, caracterului onest, simplității precum și culturii umaniste și evreiești".[84]

Până la revolta arabă din 1929, care s-a dovedit decisivă pentru maturizarea Hagana, aceasta a rămas o organizație de dimensiuni mici, cu centre în Ierusalim, Haifa și Tel Aviv. Estimările din epocă vorbesc despre un arsenal de 750 de puști, 750 de grenade, 1 000 de pistoale și 27 de mitraliere.[85] În acest moment al existenței sale, Hagana era încă compusă cu precădere din evreii sosiți în a Doua Alia, care alcătuiau deja două structuri relativ distincte ca experiență și chiar ideologie: *filiera Hashomer* – specializată mai ales în ciocniri locale de gherilă cu beduinii și compusă din socialiști; apoi, *filiera veteranilor* din Legiunea Evreiască și Zion Mule Corps, expuși ideologiei naționaliste a lui Jabotinski și care cunoscuseră războiul în versiunea sa cea mai complexă, sub comanda generalul Allenby. Ambele expertize se vor dovedi utile.

Începutul a fost anevoios: sindicatul nu finanța adecvat Hagana, oamenii erau insuficienți și acoperirea teritorială se dovedea încă precară. Bugetul anual primit de Hagana din partea Histadrut era de 2000 de lire sterline.[86] Criza din 1929, când britanicii nu au reușit să facă față atacurilor arabe asupra Yishuvului, a reprezentat adevăratul punct de cotitură în dezvoltarea Hagana. Din acest moment, putem vorbi despre patru direcții de extindere pentru acest nucleu al armatei evreiești: cea financiară, cea teritorială, cea de resurse umane și cea organizațională.

După eșecul Federației Generale a Muncitorilor Evrei de a finanța corespunzător Hagana, responsabilitatea asupra acestei structuri a trecut către organizația mondială a evreilor, Agenția Evreiască, ale cărei posibilități de mobilizare pe plan internațional în vederea procurării de arme erau net superioare. Asistența a început să vină dinspre organizațiile socialiste din Austria și Belgia. Tatonări pentru o posibilă colaborare în domeniul

aviației au început și cu Moscova, din 1925, dar fără rezultate concrete. Discuții esențiale aveau loc, desigur, cu importanta comunitate evreiască din SUA.

Un pas important realizat în această perioadă va fi înființarea Batalionului Trumpeldor, o soluție specifică armatei israeliene de a combina munca agricolă (inclusiv crearea de drumuri noi) cu pregătirea militară. Era singurul mod în care Yishuvul, prea sărac pentru a finanța cariere exclusiv militare, putea menține o structură de luptă permanentă. Unitățile de tip *muncă-și-apărare* se vor autoîntreține, muncind jumătate din timp și evitând astfel să dea senzația că reprezintă o suprastructură privilegiată, întreținută din banii muncitorilor. Pe de altă parte, aceste unități vor constitui o grupare compactă și teoretic pregătită oricând pentru intervenție. Un alt aspect asumat de Batalionul Trumpeldor va fi fondarea unor așezări noi, care se vor dovedi un factor important pentru apărarea Statului Israel. Fondat în 8 august 1920 de către gruparea muncitorească din Yishuv, Batalionul Trumpeldor va purta oficial numele „Batalionul de Muncă și Apărare Iosef Trumpeldor", renunțând însă, formal, la elementul de „apărare" din denumire, pentru a menaja partea britanică și devenind cunoscut ca *Gdud HaAvoda* (Batalionul de Muncă). Batalionul Trumpeldor a evoluat de la 80 de membri în 1920 spre 700 în anul 1925, rămânând o constantă a politicii de apărare și după formarea oficială a Tzahal.

Așa cum explica Yigal Allon, „planificarea și dezvoltarea așezărilor pionierilor sioniști au fost încă din start măcar parțial determinate de necesități politico-strategice. Alegerea locurilor pentru așezăminte, de pildă, era influențată nu doar de considerații de viabilitate economică, dar și – ba chiar prioritar – de necesitatea apărării locale, de strategia generală de așezare internă (care viza să asigure o prezență politică evreiască în toate zonele țării) și de rolul pe care aceste blocuri de așezări ar fi putut să îl joace în unele lupte viitoare, poate chiar decisive".[87] Pământul era colonizat în zone îndepărtate și izolate,

uneori în centre ale arabilor, aşezările fiind izolate una de cealaltă, fără posibilitatea unor linii funcţionale de comunicare în caz de criză. „În consecinţă", arată Allon, „fiecare aşezare evreiască trebuie să fie şi o fortăreaţă Hagana."[88] Această idee este fundamentală pentru a înţelege strategia militară evreiască atât în anii formării statului, cât şi ulterior. Din momentul conturării unei opţiuni strategice privind fondarea unui stat în Ţara Sfântă, kibuţurile şi moşavele nu au fost văzute ca simple aşezări colectiviste (kibuţuri) sau comunităţi de fermieri (moşave), ci au reprezentat forme de acoperire a teritoriului, de dezvoltare demografică şi, mai ales, veritabile forturi capabile să se autosusţină economic şi militar.

Reţeaua de forturi formată din kibuţuri şi moşave acţiona ca o linie avansată de apărare şi alertare în beneficiul centrului urban al Yishuvului de pe coasta Mediteranei. În condiţiile în care teritoriul evreiesc era unul îngust, uşor de străbătut în câteva ore printr-un atac-surpriză, acest centru din jurul Tel Avivului trebuia protejat (prin sacrificiul aşezărilor îndepărtate, dacă era nevoie) astfel încât să poată mobiliza unităţile defensive, să ţină piept undei iniţiale de şoc şi să vină ulterior în ajutorul moşavelor şi kibuţurilor. Era o relaţie de interdependenţă: fără orele critice câştigate de aşezări, Tel Avivul ar fi putut să cadă; fără sprijinul trupelor mobilizate ulterior de centrul Yishuvului, kibuţurile şi moşavele nu aveau nici o şansă de supravieţuire pe termen mai lung.

Yigal Allon explică în memoriile sale sistemul performant la care ajunsese Hagana în anii 1930 în ridicarea rapidă a unor astfel de aşezări: „Unităţile de luptă ale Hagana, suplimentate de unităţi de genişti, îşi asumau (alături de alte sarcini) să fondeze aşezări prefabricate de tip «palisadă şi turn de pază» echipate pentru apărare (...). Pe locul ales, ei ridicau un întreg complex prefabricat din lemn, compus dintr-un număr de cabane, încăpere pentru masa în comun, bucătărie şi aşa mai departe. În mijlocul complexului era un turn de veghe cu lanternă în vârf;

ansamblul era înconjurat de un perete dublu de lemn umplut cu moloz antiglonţ şi punctat de nişe pentru tras; iar acesta, la rândul lui, era înconjurat de sârmă ghimpată şi zone minate. Ridicarea unei astfel de aşezări pe pământul naţional evreiesc era în general realizată în interval de o singură zi, începând dimineaţa devreme şi terminând târziu în noapte.[89]"

Hagana nu s-ar fi putut dezvolta fără un aflux de imigranţi care să acopere măcar parţial criza de resurse umane. A Treia Alia s-a dovedit decisivă din acest punct de vedere, aducând în Palestina, între 1919 şi 1923, circa 30 000 de evrei din Rusia, Polonia şi, mai puţin, România şi Lituania.[90] Ca şi în cadrul valului anterior, şi acum nou-veniţii erau educaţi, idealişti, socialişti, tineri şi dispuşi să se sacrifice. Hagana va fi, în mare măsură, produsul lor. În această perioadă va ajunge în Palestina, de pildă, Itzhak Sadeh, considerat părintele spiritual al Tzahal.

În plus, clarificarea organizaţională şi ierarhică din această perioadă se va dovedi importantă în perspectiva formării unei armate regulate. În primul rând, Hagana a fost plasată în coordonarea unui comitet de cinci decidenţi politici, compus după un algoritm: doi socialişti, doi non-socialişti şi un preşedinte neutru. În lipsa unui stat propriu-zis, Yishuvul era un organism hiperpolitizat. Faptul că, peste numai câţiva ani, Hagana se va rupe în mai multe facţiuni politico-militare dovedeşte importanţa unui mecanism integrator de coordonare. În al doilea rând, în subordinea acestei structuri civile de comandă, a fost stabilit un stat major General, condus de corespondentul unui şef de stat major. Ambele organisme, deşi ilegale din perspectivă britanică, erau funcţionale. Hagana avea două sedii conspirative la Tel Aviv. În fapt, erau două apartamente banale, care nu săreau în ochi, ele fiind utilizate pe rând, pentru a nu atrage atenţia. Şi conducătorii Hagana erau protejaţi, folosind nume de cod sub care vor şi rămâne în istorie: şeful de stat major, Dostrovsky, era desemnat ca Dori, iar asistentul acestuia, Sukenik, activa sub numele conspirativ Yadin.[91]

Având în vedere pericolul unor atacuri arabe și al unor inspecții britanice, aproape fiecare așezare evreiască era dotată cu un *slick* – un depozit clandestin de arme ascuns cu mare atenție, de obicei într-o încăpere subterană. Existau peste 1 500 de *slick*-uri în Eretz Israel, iar secretul privind localizarea acestora era păzit cu viața.[92] Shimon Peres rememorează un raid britanic în căutarea unui astfel de *slick*: „Ne-am trezit și am găsit întregul sat înconjurat de soldați britanici... În curând s-a răspândit zvonul că erau în căutarea armelor ilegale ale Hagana. Noi, elevii, am fost instruiți rapid să ne adunăm într-o clădire numită «depozitul», unde trebuia să ne prefacem să suntem adânc cufundați în studiu. De fapt, rolul nostru era să ascundem un *slick* de arme camuflat sub podeaua clădirii. Tactica a funcționat: soldații nu ne-au întrerupt «lecția» ca să percheziționeze locul și armele de acolo nu au fost găsite. Dar acela a fost singurul *slick* care a rămas nedescoperit. Britanicii au descoperit ascunzători substanțiale de puști, mitraliere și grenade."[93]

Facțiunile militare alternative: Irgun și Lehi

În 1931, la 11 ani după înființare, Hagana a cunoscut o primă sciziune. Așa cum am arătat, ea fusese așezată, după violențele din 1929, în subordinea unui grup de cinci coordonatori politici, care ar fi garantat astfel un echilibru între vocea dominantă a socialiștilor și restul grupărilor ideologice din Yishuv. Totuși, artificiul nu a funcționat: diferențele de viziune strategică și militară în raport cu naționaliștii lui Zeev Jabotinski erau prea mari. În lipsa unui stat capabil să facă din armată o instituție sacrosantă – care nu poate fi părăsită după voie, concurată și fragmentată decât asumându-ți acuzația de dezertare sau trădare –, Hagana putea fi încă tratată de pe poziții politice, partizane. Așa se face că minoritatea revizionistă a lui Jabotinski a înființat o grupare paramilitară proprie. Aceasta va fi cunoscută sub o sumedenie

de nume: Irgun, Etzel, IZL, Hagana Bet. Numele complet explică majoritatea acestor variante: *Ha-Irgun Ha-Tzvai Ha-Leumi b-Eretz Yisrael*, „Organizația Militară Națională din Țara lui Israel" (Irgun fiind „Organizația", iar Etzel sau IZL forme diferite de abreviere, în timp ce Hagana Bet surprinde tocmai ideea unei alternative la Hagana).

E suficient să analizăm emblema Irgun pentru a înțelege diferențele de viziune în raport cu Hagana și cu liderii socialiști: în cazul ei, elementul militar este prioritar, cel agrar fiind estompat. Teritoriul israelian schițat în sigla Irgun vizează toată întinderea geografică a mandatului britanic, Marele Israel incluzând o parte din zonele pe care Hagana socialistă le accepta ca aparținând arabilor – inclusiv Transiordania. Irgunul revendica, altfel spus, un Israel în întinderea sa maximă descrisă în Biblie, asociată în general cu imperiul lui David, care îi învinsese pe filisteni, supusese Moabul și Edomul și obținuse victorii și asupra unor regate arameice din nord.[94] O pușcă susținută de un pumn ridicat războinic sugerează strategia pentru a obține acest teritoriu: lupta care nu mai trebuie să se limiteze la defensivă și prevenire, ci să devină ofensivă și proactivă. În sfârșit, motto-ul organizației e categoric: *Raq Kach!*; „Doar astfel", „Singura cale"

Ruptura din interiorul Hagana și viziunea strategică alternativă oferită de Irgun nu erau nici accidente, nici ciocniri între personalități incompatibile, ci reflectau începutul unei polarizări stânga-dreapta în cadrul Yishuvului, clivaj care va deveni definitoriu pentru spiritul israelian. În anii 1930, dilema privind calea corectă de urmat în raport cu revoltele arabe era autentică. Nu arată socialiștii prea multă blândețe – dând dovadă de slăbiciune? Nu ar trebui să ne arătăm neîndurători după fiecare atac asupra noastră? Nu avem dreptul la un teritoriu cât mai mare, pe care îl putem justifica prin trimiteri la Biblie, pentru a dobândi astfel o adâncime militară strategică, care să ne permită să rezistăm unor atacuri-surpriză pe mai multe fronturi? Deși generația socialistă care a făurit Statul Israel a răspuns mai

degrabă negativ la astfel de întrebări care frământau Yishuvul, alegând în general calea prudenței, dilemele au rămas vii și au revenit în actualitate după atacul-șoc al statelor arabe din 1973. Începând din acel moment, dreapta naționalistă israeliană, mult maturizată de trecerea timpului și de depășirea contextului dramatic din anii 1930–1940, a început să-și impună tot mai mult răspunsurile ofensive la aceste întrebări. Această dreaptă, așa cum vom vedea, va fi construită plecând de la cultura Irgun.

De altfel, încă din 1931, de la prima sciziune militară, și continuând cu criza din 1937, când partidul revizionist al lui Jabotinski se rupe de organizația sionistă internațională și își întărește controlul asupra Irgun, specialiștii militari ai Hagana pledau pentru o strategie mai fermă a evreilor în raport cu violențele și atacurile arabilor palestinieni, fiind, însă, refuzați de conducerea politică socialistă a Yishuvului, care miza pe *Havlagah* (reținere, abținere). Va fi nevoie de o și mai mare moderație și înțelepciune începând cu 1939, când guvernul britanic va face o concesie majoră arabilor, după revoltele din 1936–1939, și va reduce drastic numărul de imigranți acceptați în Palestina prin legislația *White Paper* din 23 mai 1939, care limita la 75 000 în cinci ani dreptul de așezare pentru evrei. Momentul nu putea fi ales mai prost: persecuțiile antisemite naziste se apropiau de apogeu, iar sigilarea granițelor Yishuvului pentru nou-veniți echivala cu condamnarea acestora la moarte. Deloc inspirat de doctrina *Havlagah*, Irgun va alege calea rezistenței împotriva politicii *White Paper*, atacând direct trupele britanice din Palestina. Pe 26 august 1939 au fost uciși doi polițiști, Ronald Barker și Ralph Cairns, ultimul fiind acuzat de torturarea unor membri Irgun. De asemenea, au fost atacate liniile telefonice sau electrice ale Imperiului Britanic. Totuși, acest prim val de violențe împotriva britanicilor a fost suspendat rapid, pentru că o problemă urgentă a mobilizat toate energiile: începuse al Doilea Război Mondial și, prin comparație cu Hitler, guvernul Majestății Sale devenea opțiunea naturală. De altfel, în ciuda unor dispute și fricțiuni interne, Irgun se va pune

în slujba britanicilor pe parcursul războiului, va participa la operațiuni speciale și de spionaj în favoarea lor și își va îndemna membrii să se înroleze din nou, ca și în Primul Război Mondial, în armata britanică.

Totuși, o minoritate din cadrul miliției naționaliste, condusă de Avraham Stern, a refuzat încetarea ostilităților cu britanicii și a creat o sciziune a dreptei. Figură romantică, Stern venea din Polonia și ajunsese în Israel la vârsta de 18 ani, fiind poet și urmând studii de limbi clasice la Ierusalim. A intrat în Hagana în 1929, după revoltele arabe, și a trecut la Irgun în 1931, cu grupul primilor secesioniști. A absolvit cursurile pentru ofițeri și și-a ales un *nom de guerre* de luptător zelot: Yair. În această perioadă el a compus „Soldați necunoscuți" *(Hayalim Almonim)*, imnul neoficial al Irgun și, ulterior, al grupării pe care o va inspira, Lehi:

> Suntem soldați necunoscuți, uniforme nu avem,
> Înconjurați de frică și de umbrele morții,
> Am devenit voluntari până la sfârșitul zilelor,
> Doar moartea putând să ne elibereze de datoria noastră,
> În zilele înroșite de distrugere și sânge,
> În nopți negre de durere și disperare,
> În orașe și așezări noi ne vom ridica steagul.[95]

În iulie 1940, grupul condus de Stern s-a rupt de Irgun, în ciuda apelurilor politice la conciliere pe care muribundul Zeev Jabotinski le făcea din exilul său la New York. Noul grup se numea Lehi (*Lohamei Herut Israel* – Luptătorii pentru libertatea Israelului), dar era cunoscut de englezi mai ales ca Stern Gang, „Banda lui Stern". Deși Stern a fost prins și lichidat rapid de britanici, în 12 februarie 1942, într-un apartament din Tel Aviv care făcea parte din rețeaua sa de case conspirative (se ascundea într-un șifonier și a încercat să sară pe geam, încă dezbrăcat – aparent fusese surprins în timp ce se bărbierea) organizația sa va continua lupta până în 1948, fiind condusă de Yitzhak Shamir,

viitor premier al Israelului.[96] Pentru a înțelege de ce un tânăr de 27 de ani ca Shamir era dispus să-și asume o luptă atât de radicală (care l-a plasat pe o listă *most wanted* întocmită de poliția britanică din Palestina, o recompensă fiind pusă pe capul său) trebuie spus că acesta își pierduse toată familia (părinții și surorile) în Holocaust. Aparent, pentru a-și reveni după lovitura primită prin eliminarea liderului său, Lehi a primit arme și bani din partea Franței, care urmărea destabilizarea Palestinei pentru a-și proteja propriile interese din Siria și Liban.[97]

Deși compusă doar din câteva sute de oameni, organizația Lehi avea o rețea propagandistică bine pusă la punct, realizând emisiuni radio și publicând revistele *Acțiunea* și *Pe front*. Un document extrem de interesant este articolul „Teroarea" apărut în august 1943 în revista *Pe front*, fără un autor asumat: „Teroarea este pentru noi o parte a bătăliei politice care se desfășoară în actualele circumstanțe și are un rol important de jucat; vorbind cu o voce limpede întregii lumi, ca și fraților noștri chinuiți de peste hotare, ea proclamă războiul nostru împotriva ocupantului. Suntem foarte departe de ezitări în privința unui dușman a cărui perversitate morală este recunoscută de toți".[98]

O greșeală majoră din istoria mișcării a fost tentativa ciudată de a negocia cu naziștii o alianță antibritanică în schimbul acordului lui Hitler de a permite tuturor evreilor aflați în teritoriile controlate de cel de-al Treilea Reich să emigreze în Palestina (cu informațiile de azi, sigur, o astfel de idee pare absurdă și respingătoare; totuși, la nivelul anului 1940, era încă greu de anticipat gradul de nebunie la care va ajunge Führerul). Banda lui Stern avea, în mod categoric, o slăbiciune pentru ideologia totalitară; dacă în 1941 vorbea despre oportunitatea unui stat naționalist-totalitar în Palestina, pe măsură ce veștile din Germania conturau tot mai clar o realitate gravă, a început să se convertească la național-bolșevism. Această confuzie doctrinară, care aducea laolaltă radicali fasciști și staliniști, a făcut

ca Banda lui Stern să fie izolată inclusiv la nivelul opiniei publice din Yishuv.

Lehi și-a propus încă de la începutul activității să atace reprezentanți politici și militari ai autorității britanice. Pentru finanțare, grupul punea la cale jafuri de bănci care aminteau de începuturile activității lui Stalin. Folosind pregătirea militară deprinsă de unii membri în Polonia sau Italia, încerca să se specializeze în plasarea de bombe și în asasinate. În 1946, Lehi a atacat o unitate a armatei britanice, ucigând șapte soldați. În 1944, l-a ucis pe Lordul Moyne, reprezentantul Coroanei britanice în Orientul Mijlociu. În 1947, luptătorii Lehi au intrat cu un camion burdușit cu explozibil în secția de poliție din Haifa, fiind înregistrate 140 de victime. În sfârșit, în 17 septembrie 1948, după ce încetase teoretic să existe, menținând doar o celulă la Ierusalim, Lehi a organizat lichidarea contelui Folke Bernadotte, care era la acel moment mediatorul Națiunilor Unite pentru conflictul din Palestina. Considerând că propunerile acestuia erau prea favorabile părții arabe – deși Bernadotte obținuse eliberarea a peste 30 000 de prizonieri evrei din lagărele de concentrare naziste în aprilie 1945 –, un comando format din patru luptători Lehi l-a ucis pe acesta la ordinul conducerii din care făcea parte și Yitzhak Shamir. Asasinatul a avut loc la Ierusalim, Folke Bernadotte fiind surprins în timp ce se deplasa cu un convoi de vehicule care, teoretic, îi asigurau un grad ridicat de protecție, lucru care demonstrează nivelul de specializare la care ajunsese Banda lui Stern în astfel de operațiuni. Nu numai reacția internațională a fost vehementă, dar și cea a tânărului stat Israel: deși nu au reușit să îi prindă pe asasini (Yehoshua Cohen, cel care l-a împușcat pe Bernadotte, va ajunge chiar garda de corp a lui Ben-Gurion, fără ca fapta sa să fie cunoscută – cel puțin la nivel oficial), liderii israelieni au dezavuat Lehi și au arestat capii organizației (ca de obicei, Shamir a scăpat). Mai mult, Lehi a fost declarată de către guvernul lui Ben-Gurion organizație teroristă.

În toată această perioadă, Irgun se concentra asupra luptei de descurajare a arabilor, având relații fluctuante cu militarii britanici – de la colaborarea din primii ani ai războiului până la teribilul atentat antibritanic de la hotelul Regele David, din 1946. Din momentul declanșării violentei răscoale arabe din 1936, Irgun a început aplicarea acțiunilor de retaliere. A ucis un arab palestinian din Tel Aviv, după ce un elev evreu fusese omorât la școală. A ucis un călător arab din trenul spre Ierusalim, după ce un copil evreu fusese doborât de un trăgător arab și a asasinat un alt palestinian în 1937, după omorârea de către arabi a unui evreu care se ruga de Shabat. În preziua declanșării celui de-al Doilea Război Mondial, operațiunile miliției revizioniste includeau atacuri asupra autobuzelor, precum și plasarea de explozivi și mine în piețele considerate de Irgun ca puncte de recrutare pentru trupele lui Amin al-Husseini. Aproape 70 de localnici au pierit în piața din Haifa și peste 10 în cea din Ierusalim, în urma unor atentate pregătite de Irgun.

Totuși, începând din 1944, Irgun și-a revizuit strategia. Inamicii principali au redevenit oficialii britanici, care blocau imigrația în Palestina în contextul veștilor tot mai alarmante despre Holocaust. Liderii Irgun erau revoltați: „În ultimii patru ani ai războiului am pierdut milioane dintre oamenii noștri cei mai buni; alte milioane sunt în pericol de a fi eradicați. Și Țara lui Israel este închisă și plasată în carantină pentru că o stăpânesc britanicii".[99] În cadrul unei proclamații afișate pe toate clădirile importante din Yishuv, ei anunțau, în februarie 1944, lansarea unei revolte antibritanice: „Nu mai poate exista un armistițiu între națiunea evreiască, tinerii săi și administrația britanică din Eretz Israel, care ne trădează frații lui Hitler. Vom lupta cu acest regim, vom lupta până la final."[100]

Aceste cuvinte aparțineau noului lider al Irgun și al mișcării revizioniste: Menachem Begin, viitorul prim-ministru al Israelului, care va pune capăt unei lungi dominații a stângii, începând cu 1977. Totuși, în anul 1943 Begin era doar liderul

mișcării de rezistență a evreilor din Polonia, Betar. El ajunsese recent în Țara Sfântă, înrolat într-o unitate poloneză care lupta alături de Aliați. Respectat pentru calitățile sale de lider demonstrate în Europa, deși lipsit de experiență militară reală, Menachem Begin a primit din partea liderului Irgun, Yaakov Meridor, oferta de a-i lua locul, în calitate de șef, acesta urmând să devină doar un adjunct cu atribuții militare. Begin era profund marcat de copilăria sa dură. Din acest motiv, în centrul doctrinei sale politice stătea „hadar", demnitatea evreiască care trebuia restabilită după umilințele ghetourilor prin renașterea Evreului Luptător. În memoriile sale dedicate lagărului de muncă din URSS în care reușise să supraviețuiască *(Nopți albe)* sau rezistenței armate împotriva britanicilor, pe care o coordonase dintr-o izolare absolută, pentru a nu fi detectat *(Revolta)*, Begin insistă asupra unei idei pe care politicienii și-o asumă rar: ura împotriva celor răi este o formă de iubire a aproapelui. „Trebuia să urâm înainte de toate", explică el. „Iar în cazul nostru această ură nu a fost nici mai mult nici mai puțin decât o manifestare a celui mai înalt sentiment uman: iubirea. Pentru că dacă iubești Libertatea, trebuie să detești Sclavia; dacă îți iubești compatrioții, nu poți decât să detești inamicii care urmăresc distrugerea lor."[101] Ben-Gurion era îngrozit de Begin, interzicând orice asociere politică cu acesta și orice cooptare a lui la putere: „Este un rasist dispus să omoare toți arabii pentru a câștiga controlul asupra întregului teritoriu al Israelului".[102]

Atacurile asupra britanicilor coordonate de oamenii lui Begin au început tot în februarie 1944, imediat după apariția chemării la revoltă. Ele au vizat clădiri ale administrației britanice, inițial numai în momente în care acestea erau goale, noaptea și în zilele libere. În 1945, au început să fie vizate elemente de infrastructură, de la poduri și conducte petroliere, la depozite de armament. Și polițiștii britanici sau magazinele de arme erau ținte ale atacurilor Irgun pentru procurarea de arme. Pe 22 iulie 1946, într-o zi de luni, pe fondul deteriorării grave a relațiilor

dintre Yishuv și mandatarul britanic, o bombă a explodat în subsolul hotelului Regele David din Ierusalim, unde se aflau câteva birouri ale armatei și administrației britanice. O parte din aripa de sud a hotelului s-a prăbușit, ucigând 91 de oameni și rănind 46; dintre victime, doar 13 erau soldați britanici – ținta asumată oficial de gruparea lui Begin. Această operațiune Irgun, cea mai sângeroasă din istoria luptei antibritanice și care va pune ulterior mari probleme morale pentru reprezentanții politici ai Yishuvului, a fost una scăpată de sub control: deși atacul fusese discutat cu Hagana în faza de pregătire (Irgun și Hagana începuseră colaborarea punctuală în timpul celui de al Doilea Război Mondial), principala organizație militară evreiască ceruse oprirea acestuia – fără ca solicitarea să fie acceptată de Irgun. În al doilea rând, așa cum Begin a dovedit mai târziu, Irgun a transmis mai multe avertismente către personalul hotelului, dar și către presă și poliție. Totuși, evacuarea nu a fost făcută în timp util.

Operațiunile nu s-au limitat la teritoriul Eretz Israel. Irgun a aruncat în aer ambasada britanică din Roma și a atacat cluburi ale militarilor britanici din Germania și Austria. Cel mai umilitor moment pentru britanici a fost înregistrat în 29 decembrie 1946, când Irgun a organizat „Noaptea Bătăii". Această operațiune spectaculoasă a fost gândită după ce doi activiști ai organizației fuseseră biciuiți de britanici. Irgun a solicitat public, prin afișe, ca pedeapsa respectivă să nu fie aplicată, fiind considerată o înjosire pentru poporul evreu, și amenințând că britanicii vor fi pedepsiți în mod similar. Imediat după ce un tânăr evreu de 17 ani a primit 18 lovituri de bici, echipele Irgun au început să acționeze în toată Palestina, răpind ofițeri britanici și aplicându-le 18 lovituri de bici: doi au fost astfel pedepsiți în Tel Aviv, unul în Rishon LeZion și un al patrulea în Netanya. Efectul a fost electrizant, britanicii fiind nevoiți să renunțe la pedeapsă, deși au înlocuit-o cu condamnarea la moarte, mult mai severă; în mod paradoxal, din perspectiva Irgun aceasta era o mare realizare. Pentru luptătorii săi, modelul fixat de Shlomo

Ben Yosef devenise unul de căpătâi. Tânărul Shlomo, de numai 25 de ani, fusese executat de britanici în anul 1938, pentru participarea la un atentat antiarab. Refuzase orice potențială grațiere, scriind pe un bilet: „Voi muri și nu îmi pare rău deloc, pentru că voi muri pentru țara noastră" și scrijelind pe peretele celulei: „Să mori sau să cucerești înălțimile".[103] La apogeul activității sale, Irgun ajunsese la un număr de circa 5 000 de membri, care erau, însă, luptători hotărâți și duri, bine pregătiți pentru operațiuni speciale și lupte de gherilă.

Lucrurile stăteau diferit în Hagana, o structură de masă, a întregului Yishuv. Începând cu 1929, principala organizație militară evreiască a devenit, progresiv, una care includea fiecare membru al așezărilor (kibuțuri și moșave), dar și o parte semnificativă a locuitorilor din orașe. Spre deosebire de grupările de dreapta, Hagana practica doctrina *Tohar HaNeshek*, a „armelor pure", care nu puteau fi folosite decât în cazuri excepționale, pentru autoapărare.[104] Frustrarea unor lideri militari era evidentă, motiv pentru care conducerea politică a Yishuvului a fost obligată să recurgă la îndepărtarea celor care refuzau să respecte direcțiile trasate de decidenții civili. „Militarismul" era ferm condamnat de stânga, iar acest efort de înfrânare în fața pornirilor instinctive de răzbunare a fost esențial pentru succesul diplomatic și politic al Israelului în contextul dobândirii independenței. Dacă Yishuvul în ansamblu ar fi acționat în maniera Lehi sau Irgun, e greu de crezut că s-ar fi creat premise minime pentru un dialog internațional.

Trei elemente s-au dovedit decisive în perioada anilor 1930–1940 în vederea transformării finale a Hagana în ceea ce va deveni, odată cu proclamarea Statului Israel, armata israeliană. În primul rând, activitatea lui Yitzhak Sadeh, părintele spiritual al Tzahalului, și capacitatea lui de a forma o întreagă generație de comandanți remarcabili, care vor domina viața militară și politică a Israelului până în anii 1980. În al doilea rând, apariția în Palestina a spectaculosului personaj Orde Wingate, care va oferi

acestei generații de comandanți ai Hagana șansa unei școli militare britanice. În al treilea rând, experiența de luptă foarte variată dobândită în cel de al Doilea Război Mondial.

Yitzhak Sadeh – formatorul de generali

Născut la Lublin, în 1880, ca Izaak Landoberg, comandantul Sadeh părea desprins din romanele idiș ale lui Isaac Bashevis Singer, scriitor care venea din aceeași zonă: luptător ambulant de iarmaroc, izolat la marginea unei societăți cu reflexe antisemite, pendulând între iudaismul tradițional și modernitate. Sadeh provenea dintr-o familie cu tradiție rabinică și studiase, la rândul său, Torah.

Totuși, destinul lui a luat o turnură neașteptată grație întâlnirii cu Joseph Trumpeldor, amândoi fiind înrolați în armata rusă în Primul Război Mondial. În Rusia, Sadeh a dovedit un talent special pentru lupta corp la corp, devenind campionul ordinului Sankt Petersburg. Tot aici a învățat de la Trumpeldor și de la ofițerii ruși elemente de tactică și organizare și a fost decorat. Fiind integrat încă din Rusia în organizația sionistă a lui Eliezer Joffe, „Pionierul", a făcut *alia* în 1920, devenind imediat lider al Batalionului de Muncă al Hagana și luptând împotriva arabilor în Ierusalim și Haifa.

Sadeh a fost omul care a revoluționat, începând cu anii 1930, gândirea militară a Hagana, propunând renunțarea la defensivă și aplicarea tacticilor neconvenționale de gherilă. În 1936, a fondat „Patrula" *(Nodedet)* – un grup de tineri voluntari din Ierusalim, care urmau să depisteze și să atace grupurile de luptători arabi înainte ca acestea să surprindă Yishuvul.

Marea oportunitate a lui Sadeh, având în vedere spiritul încă static al Hagana la acel moment, a apărut din momentul atacului violent al arabilor la adresa Yishuvului și a infrastructurii britanice. Pentru a face față obligațiilor de a asigura ordinea și securitatea, britanicii au fost siliți să apeleze la evrei. A fost înființată

o Poliție a Așezărilor Evreiești *(Jewish Settlement Police)*, care reprezenta o adevărată mană cerească pentru Hagana. Practic, luptătorii evrei puteau acum să iasă din ilegalitate, să se înscrie în Poliția Așezărilor, să primească în mod legal arme, dreptul de a le purta și posibilitatea de a se antrena alături de camarazii lor, la vedere. Și, pe deasupra, erau și plătiți pentru asta – ceea ce însemna că pot fi militari cu normă întreagă.[105]

Folosind structura logistică și atribuțiile legale ale *Jewish Settlement Police*, Sadeh și Hagana au putut antrena primul grup de luptă mare (1 000 de oameni), mobil (nu era legat de un kibuț sau oraș anume) și rapid deplasabil din istoria modernă a evreilor: Fosh. Conducerea politică a Hagana începea să înțeleagă, din 1938, că se cer asumate, cel puțin în unele contexte, și intervențiile cu caracter ofensiv. Tot acum, din iulie 1938, politicienii au acceptat o diminuare a propriei influențe, numind echivalentul unui șef de stat major al Hagana – pe profesorul și arhitectul Yohanan Ratner.[106]

Fenomenul petrecut în mod natural în acești ani – din fericire sub aripa lui Sadeh, care s-a dovedit un dascăl remarcabil – a fost apariția noii generații de luptători, compusă din tineri *sabra*, născuți în Palestina: „Această generație era eliberată de povara psihologică a părinților lor, care își aminteau pogromurile din ghetourile Europei de Est", după cum observă Schiff.[107] Favoriții lui Yitzhak Sadeh din această generație au fost Moshe Dayan și Yigal Allon. Cei doi tineri (aveau în jur de 20 de ani în 1938) au avut șansa de a urmări modul în care a fost pregătit Planul Avner, o probă grăitoare privind acuratețea gândirii strategice și politice evreiești. Încă din 1932, Haim Arlosoroff, șeful departamentului politic al Agenției Evreiești, prognozase că mandatul britanic se va sfârși în câțiva ani, că urma un război mondial care va fi însoțit, în Orientul Mijlociu, de o revoltă arabă și de o potențială alianță între britanici și arabi.[108] Plecând de aici, Planul Avner a fost alcătuit pe baza premisei că britanicii se vor retrage brusc din Palestina, „lăsându-i pe evrei să înfrunte

arabii locali într-o luptă pentru a fonda un stat într-o zonă din țară".[109] Planul prevedea o armată de 50 000 de oameni, împărțită în divizii, la care se adăugau forțele locale de pază, de 17 000 de oameni. Nu era o perspectivă imposibilă, având în vedere faptul că, în 1939, Jewish Settlement Police ajunsese deja la 22 000 de membri, dotați cu 8 000 de puști. Cel mai important aspect al Planului Avner consta în anticiparea circumstanțelor politice și militare din 1948 încă din anii 1930, element care le-a oferit timp strategilor evrei pentru a-și stabili obiective clare și realiste, care lipseau în tabăra arabă.

„Prietenul" Orde Wingate

Obișnuiți să întâlnească cu precădere diplomați și militari severi ai Coroanei britanice, gata oricând să introducă noi restricții pentru evreii din Palestina, liderii Hagana și ai mișcării sioniste au trăit o surpriză când l-au cunoscut pe Orde Wingate, în 1936. Acesta părea, mai ales pentru cei cu gusturi religioase, un soi de trimis divin: sionist pasional, cunoscător avid al Bibliei, convins că are o misiune sfântă în slujba Poporului Ales, gata să se identifice cu războinicii Vechiului Testament (făcuse din Ein Harod baza sa de operații, pentru a-l imita pe Ghideon, unul dintre eroii din Cartea Judecătorilor). Era o combinație stranie între Lawrence al Arabiei și Heinrich Schliemann – în varianta filosemită; ca și primul, punea uneori interesele poporului pentru care făcuse o pasiune deasupra intereselor Majestății Sale; precum Schliemann, părea să trăiască în lumea războinicilor Antichității, găsind în vechile texte o sumedenie de indicii utile pentru prezent.

Acest personaj excentric, pe care camarazii evrei îl vor numi Hayedid (Prietenul), s-a regăsit imediat în lupta și suferința poporului evreu: „Când eram la școală, eram privit de sus și eram făcut să simt că sunt un ratat, nedorit pe lume. Când am venit în Palestina, am găsit un întreg popor care fusese tratat așa de-a lungul

nenumăratelor generații. Și totuși, la capătul acestui drum ei erau neînfrânți, erau o mare putere în lume, construindu-și din nou țara. Am simțit că aparțin unui astfel de popor".[110]

În mod paradoxal, începutul acestei relații romantice avea o cauză extrem de pragmatică: britanicii erau obligați să pună capăt atacurilor arabe asupra conductei de petrol a *Iraqi Petroleum Company* către rafinăria și portul din Haifa. Iar ofițerul de informații Orde Wingate – născut în India, într-o familie cu tradiție militară, cu cunoștințe de arabă și experiență în Sudan – părea omul potrivit pentru a propune o strategie eficientă și inovatoare în acest sens.

În fapt, surpriza liderilor Hagana la întâlnirea cu Wingate a fost atât de mare, încât au fost convinși că e vorba despre o capcană a *intelligence*-ului britanic, care dorește să spioneze organizația pentru a o destructura mai ușor. Faptul că Orde avea obiceiuri bizare – să mănânce zilnic ceapă proaspătă pe post de fructe – a avut, poate, o contribuție la această rezervă.[111] Totuși, entuziasmul lui Wingate era prea puternic pentru a face parte dintr-o strategie sofisticată de spionaj: „I-am văzut pe tinerii evrei în kibuțuri. Îți spun că evreii vor dezvolta o capacitate militară mai bună decât a noastră. Trebuie doar să o antrenăm", spunea el într-o scrisoare.[112]

Soluția lui Wingate pentru a opri atacurile arabe a fost să folosească resursa umană evreiască pentru formarea unor unități speciale, care să „confiște" toate avantajele adversarului. Noaptea, de exemplu – moment preferat de arabi pentru atacuri – a devenit acum o specialitate evreiască. Elementul-surpriză și pătrunderea în profunzime – de asemenea. Practic, „evreii lui Wingate" utilizau toate acele manevre în care excelau arabii, însă, cu o disciplină și o tehnică de luptă de factură britanică. Ei deveneau astfel mai polivalenți decât adversarii lor, obligându-i pe aceștia să treacă de la ofensivă la defensivă și să se retragă. Cu o astfel de strategie, bandele arabe au fost alungate din Galileea, fiind securizată conducta spre Haifa.

Structura înființată de Orde „Hayedid" Wingate s-a numit *Special Night Squads* și s-a bazat pe o combinație de membri Hagana, membri ai *Jewish Settlement Police* (tot din Hagana și ei, în realitate) și militari britanici. Deloc întâmplător, Wingate gândea exact în termenii deja exprimați de Yitzhak Sadeh: „Luptă de noapte și raiduri de tip comando pentru o strategie de apărare activă".[113] Ideea de a duce războiul până în inima adversarului, mai ales în condițiile unei continue vulnerabilități demografice și teritoriale, va deveni, plecând de acum, definitorie pentru gândirea militară israeliană. Moshe Dayan va mărturisi că îi datorează această lecție lui Orde Wingate, despre care obișnuia să spună că „ne-a învățat tot ceea ce știm" și că era „un geniu militar și un om minunat" „Judecat după standarde obișnuite, nu ar fi fost privit ca normal. Dar standardele sale erau departe de a fi normale", mai adăuga el.[114] David Hacohen va întări acest portret: „Era fanatic. Îmi plăcea foarte mult. Mă înțelegeam foarte bine cu el. Dar trebuie să admit că era fanatic."[115]

Al doilea elev de suflet al lui Orde Wingate și Yitzhak Sadeh, Yigal Allon, a lăsat la rândul său o descriere a influenței pe care cei doi bărbați – un evreu născut în Rusia și un britanic născut în India, ambii sioniști înfocați – le-au avut asupra formării Tzahal: „Când Wingate a apărut, luptătorii evrei l-au văzut înaintea lor pe englezul idealurilor lor, care absorbise istoriile biblice ca pe laptele mamei sale (...) S-a îndrăgostit de Israel și, în integritatea sa absolută și inflexibilă, s-a dedicat fără rezerve sarcinii de a coopera cu armata *underground* evreiască. Corespondentul evreiesc și camaradul lui Wingate din aripa ilegală a Hagana era Yitzhak Sadeh, un geniu militar de calibru mondial, unul dintre cei mai mari comandanți din istoria evreilor, părintele strategiei de război moderne, educatorul celor mai mulți tineri comandanți israelieni, inclusiv al meu. El și Wingate, împreună, au modificat în mod semnificativ tacticile Hagana: învățând unitățile Hagana să patruleze câmpuri, plantații sau drumuri

îndepărtate, să pregătească ambuscade pe traseele inamicului, stăvilind astfel inițiativa adversarului, ei au scos, practic, Hagana din tranșee și sârme ghimpate în câmp deschis, făcând-o să adopte o abordare defensivă mult mai activă.[116]

În viziunea lui Allon, șapte sunt principiile pe care Wingate și Sadeh le-au lăsat moștenire armatei israeliene prin intermediul generației pe care au crescut-o: exemplul personal al comandantului, care în armata israeliană trebuie să fie un lider natural, un personaj excepțional; disciplină severă, meticuloasă; stabilirea de planuri care să fie înțelese de toți soldații, înaintea fiecărei acțiuni; autorizarea ofițerilor de a improviza atunci când evoluțiile din teren o cereau, fără a aștepta inerți ordinul comandantului; concentrarea forțelor asupra obiectivelor majore; folosirea surprizei și a mobilității; motivație ideologică în război – credința că luptau de partea binelui.[117]

Pasiunea lui Wingate pentru cauza evreiască nu putea fi acceptată pe termen lung de armata britanică, pusă în situația de a avea un ofițer de informații complet convertit la cauza sionistă. În plus, pozițiile lui Wingate deveneau o problemă politică în raport cu liderii arabi. În consecință, în mai 1939 el a fost rechemat în țară, distingându-se ulterior în luptele din Africa și Birmania și murind într-un accident de avion, în 1944. „Una dintre cele mai strălucite și curajoase figuri ale celui de-al Doilea Război Mondial", a spus Churchill despre el, într-un discurs comemorativ.[118] Totuși, din perspectiva istoriei israeliene, un elogiu mai emoționant se găsește în nota pe baza căreia a fost retras din misiunea palestiniană: „Nu putem avea încredere în el. Pune interesele evreilor înaintea celor ale propriei țări"...[119]

Imre Lichtenfeld și Krav Maga: Artele marțiale ale ghetoului

Tehnica de luptă corp la corp dezvoltată de Hagana și preluată ulterior de Tzahal este Krav Maga (ebraică: luptă de contact), o artă

marțială care reflectă în mod fidel atât provocările din istoria evreilor europeni, cât și pragmatismul soldatului israelian. Sistemul Krav Maga a fost creat de Emrich Lichtenfeld (Imi Sde'or după numele transpus în ebraică), un evreu din Imperiul Austro-Ungar, născut la Budapesta și crescut la Bratislava. Lichtenfeld își datorează vocația tatălui său, Samuel, un fost acrobat de circ (meserie relativ răspândită în rândul comunităților aşkenaze discriminate în această perioadă) care devenise inspector de poliție și profesor de arte marțiale. Sub îndrumarea tatălui, Imre va deveni campion la lupte, box și gimnastică, fiind, de asemenea, un excelent înotător. Totuși, ca și Yitzhak Sadeh, care era campion de lupte provenit din acrobat de circ, Lichtenfeld trăia într-o epocă în care un evreu nu se putea limita la sport, fiind nevoit să devină războinic pentru a supraviețui.[120] În anii 1930 el a fost implicat în nenumărate conflicte de stradă, fiind nevoit să își apere compatrioții care erau atacați de bandele antisemite. Și-a format, în acest sens, o grupare defensivă proprie, dar și abilități de luptă adaptate violenței necosmetizate din ghetou. Lichtenfeld și prietenii lui participau la încăierări din poziția categoriei discriminate și aflate în inferioritate numerică; ei trebuiau, cu alte cuvinte, să se miște repede pentru a-și anihila adversarii și a se face nevăzuți înainte de apariția oficialilor cu simpatii naziste. În 1940, Imre a scăpat la limită de Holocaust (spre deosebire de cei din familia sa), reușind să plece spre Palestina. A supraviețuit naufragiului vasului care îl ducea spre Țara Sfântă și a ales să lupte alături de britanici împotriva Afrika Korps ale lui Erwin Rommel. Așa cum era de așteptat, din momentul în care a ajuns în Palestina omul care i-a înțeles imediat potențialul a fost chiar Yitzhak Sadeh, probabil cel mai bun luptător corp la corp din Haganah, alături de Lichtenfeld. El a cerut ca durul pugilist din ghetoul slovac să devină coordonatorul pregătirii fizice a Palmach și, ulterior, al întregii armate. Lichtenfeld va pregăti excelenții luptători din forțele de comando marin și va iniția trupele speciale și infanteriștii

în lupta față în față (*krav panim el panim*, prescurtat KAPAP, care va deveni ulterior Krav Maga).

Ceea ce deosebește tehnica dezvoltată de Lichtenfeld de numeroasele stiluri orientale este tocmai contextul ghetoului și, ulterior, al ciocnirilor arabo-israeliene în care a fost gândit. Krav Maga nu pleacă de la o filosofie de viață și nu vrea să dezvolte un stil armonios și coregrafic, ci reprezintă supraviețuire pură în condiții critice de luptă, precum și orientarea exclusivă către anihilarea adversarului cu orice mijloace. Combatanții sunt educați să atace punctele cele mai vulnerabile ale inamicului (gât, ochi), să înțeleagă perfect structura psihologică a unei confruntări și să o domine prin agresivitate, să acționeze fulgerător și decisiv, prin lovituri cât mai simple, în timp ce își distribuie atenția periferică spre orice evoluție neprevăzută din jur. Având în vedere faptul că arabii abordau în mod tradițional lupta corp la corp înarmați cu un cuțit pe care îl mânuiau foarte bine, Krav Maga pune un accent special pe dezarmarea adversarului (se insistă și pe blocarea pistolului), încercând în acest scop să profite de orice instrument sau corp aflat la îndemână. Krav Maga reprezintă o disciplină ideală pentru o armată de infanteriști care ajung deseori la lupta față în față în încleștări urbane și de gherilă, precum și pentru forțele care pun accent pe operațiuni de comando.

Luptătorii evrei în cel de-al Doilea Război Mondial. Palmach

Cel de-al Doilea Război Mondial a facilitat, inevitabil, dezvoltarea experienței evreiești în domeniul militar. În această perioadă, viitorul Tzahal s-a apropiat de ipostaza din momentul nașterii sale oficiale, în 1948 – cel puțin din punct de vedere organizatoric, operațional și al gândirii strategice. Marea problemă pe care evreii o mai aveau de rezolvat era cea a dotării cu armament suficient și performant.

În 1940, structura permanentă mobilă organizată de Yitzhak Sadeh, Fosh, a fost înlocuită de Hel Sadeh (sau Hish), care păstra, în linii mari, ideea unei unități de teren deplasabile rapid în orice zonă amenințată. Exista, însă, un inconvenient major: cu voluntarii împărțiți în diverse kibuțuri, antrenamentul era limitat la manevre de gherilă; problemele de logistică și infrastructură făceau de neimaginat un exercițiu militar amplu, în care să se verifice capacitatea de luptă a unei concentrații mari de forțe.

La nivel individual, experiența militară făcea progrese semnificative. 10 881 de evrei se alăturaseră armatei britanice până în 1941, 18 000 până în 1942.[121] Până la sfârșitul războiului, 28 000 de bărbați și 4 000 de femei din Yishuv au luptat în unitățile Majestății Sale, 450 devenind ofițeri.[122] În ciuda reticenței britanicilor de a permite, precum în Primul Război Mondial, formarea unei Brigăzi Evreiești, acest lucru s-a întâmplat în ultima parte a conflagrației, în cadrul luptelor din Italia. Totuși, marele câștig a fost formarea în acest mod, prin experiență directă în luptă, a unui corp de ofițeri capabili să coordoneze și categorii de arme care nu erau încă utilizate și înțelese în Yishuv: aviație, artilerie, blindate, marină. Tzahal se va compune, după 1948, din centrul de comandă specializat în operațiunile din Palestina și un corp de ofițeri cu experiență dobândită în Europa sau Africa, alături de Aliați. De altfel, decizia acestora de a lupta sub steag britanic era încurajată de Hagana tocmai în acest scop.

Centrul de greutate al armatei israeliene a venit, însă, tot din Eretz Israel și tot de la Yitzhak Sadeh și oamenii crescuți de acesta și de Orde Wingate. În mai 1941, în contextul în care Rommel amenința Egiptul și Palestina, Yishuvul a mai făcut un pas către o structură militară profesionistă, Sadeh primind sarcina de a conduce Plugot Mahatz, Companiile de Șoc, intrate în istorie ca Palmach, unitatea de elită a Hagana.

Palmach reprezenta o structură militară permanentă, cu soldați de mare valoare, menită să reziste prin operațiuni de gherilă unei eventuale ocupații militare a Palestinei de către

Axă. Conducerea Hagana (reorganizată și ea tot acum, cu Moshe Sneh pe post de comandant civil și Yaakov Dori ca șef de stat major – totul sub controlul ferm al lui Ben-Gurion, premier de facto) i-a impus lui Sadeh ca Palmach să fie compus din nouă companii de comando.[123] Între mai 1941 și noiembrie 1942, când Rommel a fost învins la El Alamein și armata britanică nu a mai sprijinit financiar și logistic proiectul mișcării de rezistență Palmach, aproximativ 600 de militari evrei au beneficiat de instrucție și armament din partea britanicilor. Două companii au luptat alături de Aliați în Siria și Liban, pe post de cercetași și ghizi. În această operațiune și-a pierdut Moshe Dayan unul din ochi, căpătând imaginea cu plasture negru care l-a făcut ulterior faimos. De asemenea, fructificând competențele lingvistice speciale ale evreilor, au fost organizate unități de limbă germană pentru a acționa în interiorul bazelor Wehrmacht, dar și unități de limbă arabă, capabile să desfășoare operațiuni în Egipt sau Levant. Mai târziu, în 1944, când situația dramatică a evreilor din Europa începea să fie cunoscută în Yishuv, voluntari Palmach și Hagana au fost paraşutați în Balcani pentru a facilita precesul de imigrație și pentru a coordona rezistența.

Încă de acum, luptători evrei sub acoperire și-au construit identități fictive, de arabi, în țări ca Siria sau Liban, pregătind apărarea în eventualitatea unei invazii germane.[124] În cazul în care Palestina cădea în mâinile lui Hitler, a fost pus la punct un plan complex de rezistență în zona Haifa-Carmel, util fie și pentru antrenarea capacității de planificare a Hagana. În cadrul kibuțului Mishmar HaEmek (Straja Văii) din nordul Palestinei funcționa o tabără de antrenament specializată în acțiuni de sabotaj.

Situația politică a Yishuvului a cunoscut în perioada 1939–1945 evoluții furtunoase. Dacă în preziua izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial relația cu britanicii se deteriorase grav în contextul politicii „White Paper", care limita sever imigrația evreiască, în primii ani de război Yishuvul a considerat naturală

o alianță cu puterile occidentale – cu excepția notabilă a Bandei lui Stern (Lehi). Așa cum am mai arătat, Ben-Gurion, care domina politic peisajul atât de pestriț ideologic din Eretz Israel, a reușit, totuși, să izoleze grupul Lehi și să țină sub control, cel puțin pentru o vreme, orgoliile antibritanice ale Irgun. El a proclamat că înfrângerea naziștilor este prioritatea momentului, nu confruntarea cu puterea mandatară engleză, pentru a permite imigrația evreilor în Palestina și întemeierea unui stat al evreilor.

Scufundarea vasului Struma, pe 24 februarie 1942, a schimbat starea de spirit în Yishuv și a crescut, din nou, sentimentul antibritanic. Aproape 800 de refugiați evrei, plecați cu mari eforturi spre Palestina din Portul Constanța, au pierit atunci înecați în Marea Neagră, după ce vasul a fost lovit de o torpilă trasă de un submarin sovietic. Deși reușiseră să ajungă la Istanbul, evreii au fost întorși din drum de autoritățile britanice, care le-au refuzat accesul în Țara Sfântă în baza noilor reguli privind imigrația. Un singur pasager evreu a supraviețuit. Revolta din Yishuv a fost atât de puternică, încât Menachem Begin a decis atunci să se implice în lupta cu britanicii, cu toate riscurile presupuse de o carieră de revoluționar *underground*.[125]

Situația a devenit și mai gravă în noiembrie 1942, când martori oculari ai dramei evreiești din Polonia au ajuns în Palestina. Ei confirmau o profeție pe care Hitler o făcuse cu două luni înainte, într-un discurs din Berlin, în care vorbea despre anihilarea evreilor. Începeau să apară, cu alte cuvinte, primele relatări despre Holocaust. Activitatea „Ha'Mossad Le'Aliyah Bet", organizația care se ocupa de aducerea (ilegală, la acel moment) a evreilor în Palestina, a devenit una prioritară pentru Hagana, care o coordona. Și Irgunul și-a creat propriile rețele pentru sprijinirea imigrației. În această atmosferă au avut loc atacurile în crescendo asupra mandatarului britanic, într-un moment în care evreii considerau că au datoria să lupte pentru fiecare compatriot captiv în Europa nazistă.

În acest timp, tensiunile cu arabii trecuseră în plan secund, deși Marele Muftiu Hajj Amin al-Husseini făcea eforturi pentru a păstra cât mai ridicat nivelul de adversitate dintre tabere. În 9 mai 1941, el a emis o *fatwa* în care proclama *jihadul* împotriva britanicilor, în beneficiul puterilor Axei. În analizele britanice din 1943 se prevedea, de altfel, că „țara se îndreaptă spre cea mai serioasă izbucnire de violență și dezordine de până acum și explozia e fixată să aibă loc imediat după terminarea războiului din Europa".[126] Pentru a susține această afimație era citat Eliahu Golomb, un lider evreu care aparținea, în mod paradoxal, stângii pacifiste: „Cu toții știm că problema sionistă va trebui rezolvată într-o zi prin forța armelor. Nu poate fi niciodată soluționată prin dispute politice; doar printr-o luptă. Trebuie să ne pregătim, atât spiritual cât și material, pentru această confruntare decisivă."[127]

În mai 1945, Yigal Allon a devenit noul comandant al Palmach, preluând poziția mentorului său, „Bătrânul" Yitzhak Sadeh. La acest moment, Palmach avea peste 1 000 de militari bărbați și 300 de femei, plus 400 de rezerviști. Pentru a se susține material, după oprirea sprijinului britanic la finalul anului 1942, aceștia au acceptat oferta asociației de stânga *HaKibuț HaMeuhad* (Kibuțul Unit) de a continua munca și antrenamentul militar, în proporții egale – două săptămâni de muncă, două de manevre militare într-o lună – în cadrul kibuțurilor. Această idee, care nu putea fi refuzată de Sadeh, a dezvoltat spiritul egalitarist al organizației de tineri, lucru reflectat și în numărul mare de femei care aveau acces într-o asemenea unitate de elită. Cursurile urmate de ofițeri aveau un nivel extrem de ridicat, incluzând studierea armelor, leadershipul, comanda independentă (încurajată în Palmach), patrularea, istoria sionismului, a Hagana și Palmach, istoria și ideologia grupărilor disidente (Irgun și Lehi), palestinografie (geografie, demografie, rute, logistică), diaspora evreiască, imigrația, mișcările de rezistență din Europa, probleme politice internaționale, cunoașterea inamicului (arabii, britanicii), analiză tactică și, pentru destindere,

muzica lui Mendelssohn, poezia lui Nathan Alterman şi teatru.[128] Şcoala militară a Palmach era considerată, de altfel, cea mai performantă din Yishuv, mulţi dintre viitorii lideri ai Tzahal trecând pe aici pentru formare. Antrenamentul de bază viza lupta corp la corp şi educaţia fizică, operaţiunile în grup de luptă, topografia, utilizarea explozibililor şi sabotajul, mânuirea armelor de vânătoare şi a mitralierelor, noţiuni de comunicaţii radio, de marină şi medicină de prim ajutor. Sloganul Palmach era: „Suntem întotdeauna primii" *(Rishonim Tamid Anachnu)*[129], iar jurământul era depus după efectuarea antrenamentului de bază, în momentul în care soldatul îşi primea arma, într-un loc cu semnificaţie istorică majoră, în general noaptea. Textul jurământului spunea: „Cu această armă care mi-a fost încredinţată de Hagana din ţara lui Israel, voi lupta împotriva inamicilor poporului meu, pentru ţara mea, fără să mă predau, fără să mă clintesc, cu dedicaţie totală".[130]

Un element esenţial pentru conducerea Palmach – Sadeh şi Allon – a fost ca gruparea în unităţi tactice tot mai mari şi complexe (companii din kibuţuri diferite învăţând să formeze batalioane, batalioanele începând să exerseze lucrul la nivelul de brigadă) să nu afecteze capacitatea trupelor de a gândi şi acţiona optim şi în situaţii de gherilă. Condiţiile speciale din Palestina cereau ca Hagana să fie pregătită concomitent pentru manevre de brigadă, dar mai ales pentru numeroase ciocniri de gherilă presărate de-a lungul unui vast teritoriu.[131]

În această perioadă, la nivelul Palmach au început activităţile pentru formarea unităţilor de aviaţie şi unităţilor navale israeliene: zeci de soldaţi învăţau să zboare pe avioane de agrement şi sute de marinari se formau sub acoperirea unor competiţii sportive şi în contextul organizării imigraţiei ilegale prin Mediterană şi Marea Neagră.

Capitolul 3

Războiul din 1948. Independență pentru evrei, an-Nakba („Catastrofa") pentru arabi

Cauzele războiului și premisele succesului israelian

Războiul arabo-israelian din 1948 (început în realitate în 1947, sub forma unui conflict civil cu palestinienii, și care a cunoscut ultimele operațiuni în anul 1949) a fost o consecință directă a deciziei Marii Britanii de a renunța la mandatul din Palestina și de a-și retrage largul contingent militar care acționase ca un tampon între evrei și arabi. La drept vorbind, mandatul palestinian reprezenta o capcană în care britanicii – mai slăbiți ca niciodată după lupta pe viață și pe moarte împotriva lui Hitler – picaseră cu seninătate aristocratică și în care se adânceau fără vreun motiv de optimism. Indiferent ce ar fi făcut Londra, toată lumea era nemulțumită. Arabii protestau violent împotriva numărului mare de imigranți evrei, care schimbau structura demografică a zonei și puteau astfel să revendice teritorii tot mai întinse. Evreii erau revoltați, pe de altă parte, de numărul mic de nou-veniți acceptați în Palestina, deși aceștia erau supraviețuitori ai Holocaustului care trecuseră prin suferințe insuportabile – pe care erau nevoiți acum să le retrăiască în taberele de refugiați improvizate de britanici în Cipru, acolo unde erau direcționați când încercau să ajungă în Țara Sfântă. În cazuri și mai puțin fericite, ei puteau

fi chiar trimişi înapoi în Europa. Opinia publică internaţională se declara oripilată de „barbaria" britanicilor, care erau comparaţi cu naziştii în contextul vânătorii de evrei pe care o declanşaseră pe Marea Mediterană.

Indiferent de calitatea guvernării exercitate de trimişii Majestăţii Sale, din clipa în care britanicii îşi retrăgeau dispozitivul militar, războiul dintre arabi şi evrei devenea inevitabil. Comunitatea internaţională nu putea asigura în timp util o altă forţă care să se interpună eficient între miliţiile care fuseseră cu greu ţinute în frâu până atunci. Arabii doreau să lupte şi să îi alunge pe evrei din Palestina. Yishuvul condus de Ben-Gurion se pregătise pentru acest moment şi era hotărât să reziste aşa cum nu o mai făcuse de două mii de ani. Deşi nu puteau admite deschis această realitate cinică, Marile Puteri se consolaseră cu ideea că războiul va grăbi o înţelegere diplomatică şi va tranşa cumva atât de complicata situaţie din Palestina. Cele două tabere urmau să fie lăsate să se confrunte şi să obosească, devenind astfel mai dispuse la compromis. Yishuvul era pus în situaţia de a-şi dovedi trăinicia după câteva decenii de construcţie, ţinând piept asaltului simultan al tuturor vecinilor săi. În cazul unei înfrângeri, care era considerată probabilă la Washington şi Londra, americanii şi britanicii ar fi intervenit – foarte probabil – prin intermediul ONU pentru a-i salva pe evrei, obligandu-i, însă, ulterior să accepte o soluţie de teritoriu minimal în jurul Tel Avivului, fără independenţă politică, în cadrul unei eventuale confederaţii conduse de regele Transiordaniei (variantă care îi fusese de altfel oferită de Abdullah lui Ben-Gurion, fiind respinsă tranşant). Până la această intervenţie salvatoare, însă, mulţi evrei ar fi fost masacraţi. Dacă, pe de altă parte, cuceririle evreieşti s-ar fi dovedit prea vaste (ipoteză la care, însă, nimeni nu se gândea serios), Londra ar fi sărit în sprijinul clienţilor săi de la Cairo şi Amman. În realitate, tocmai cel din urmă s-a dovedit a fi deznodământul ciocnirii arabo-israeliene, Marea Britanie fiind nevoită să recurgă la ameninţări pentru a opri

ofensiva Tzahal în Egipt (armata iordaniană era oricum condusă de ofiţeri britanici, rezistând mult mai bine).

Succesul neaşteptat al Tel Avivului în 1948, precum şi Catastrofa *(an-Nakba)* suferită de arabi au la bază câteva explicaţii surprinzător de simple. În primul rând, desigur, faptul că motivaţia şi responsabilitatea celor două tabere erau resimţite diferit. Evreii, singuri şi înconjuraţi, luptau cu toate puterile nu doar pentru supravieţuirea lor, ci pentru a oferi generaţiilor viitoare o ţară unde pogromurile să nu mai fie posibile şi, mai mult, pentru a împlini un vis interzis de milenii strămoşilor lor. Prezentul, trecutul şi viitorul acestui popor îşi dăduseră întâlnire, cu alte cuvinte, în 1948, în Eretz Israel. Arabii, pe de altă parte, şi-au permis să amâne deznodământul şi să facă cât mai difuză răspunderea. Palestinienii au preferat să se refugieze în ţările vecine, aşteptând momentul intervenţiei armatelor arabe pentru a reveni triumfători. Aceste armate erau, însă, prea numeroase (egipteni, iordanieni, irakieni, sirieni, libanezi) pentru ca vreuna dintre ele să resimtă o presiune majoră: fiecare spera că *celălalt* va acţiona decisiv. În plus, în mod evident, existau interese divergente în tabăra arabă. Egiptenii erau îngrijoraţi că regele iordanian Abdullah va anexa Cisiordania, devenind astfel un actor prea puternic. Libanezii aveau importante populaţii creştine şi şiite, care nu erau ostile cauzei evreieşti. Iordanienii – singurii care aveau un obiectiv clar (Ierusalimul şi Cisiordania) vor fi, de altfel, cei mai îndârjiţi şi mai profesionişti luptători. Egiptul, în schimb, va alege să îşi divizeze trupele în mai multe coloane de înaintare, considerând că este mai important să fie prezent în zonele care ar fi putut fi ocupate de iordanieni, pentru a-i bloca, decât să atace Israelul cu o singură forţă concentrată. În momentul decisiv, Libanul va decide să nu ne mai implice în război decât prin câteva manevre marginale, care vor fi, însă, intens speculate propagandistic. Siria şi Irakul, care se temeau de comploturile interne, nu erau dispuse să-şi sacrifice militarii într-un război total împotriva Israelului. Din acest motiv, din momentul

în care înaintarea arabă se va lovi de o rezistență solidă din partea Tzahal, armatele Siriei, Egiptului și Irakului vor prefera să rămână nemișcate în interioriul Israelului, putând pretinde astfel că invazia continuă. Problema generată de această strategie arabă – de a trimite trupe adânc în teritoriul inamic și de a le ține apoi imobilizate la distanță de casă – punea în evidență, în mod paradoxal, două dintre cele mai pregnante calități israeliene: capacitatea de planificare și atenția pentru provocările logistice ale unui război. De altfel, aceste două aspecte, neglijate de arabi – mult mai interesați de ipostazele glorioase ale războaielor – reprezentau un teritoriu în care evreii excelau de secole. Faimosul „evreu de curte" *(Hofjude)*, considerat bancherul războaielor europene din epoca modernă, era în realitate mai mult decât un simplu finanțator care oferea lichidități în momente de criză. Acesta avea capacitatea să asigure principilor pentru care lucra arme, materii prime, hrană, echipament și transport în momente de conflagrație în care bunurile deveneau mult mai greu de găsit. Regii nu apelau la ei doar pentru bani, ci pentru astfel de servicii logistice mult mai complexe, pentru care Oppenheimer sau Rothschild se pregăteau cu ani înainte.

Această știință, consolidată în secole de schimburi comerciale pe teritorii foarte întinse, s-a manifestat plenar și în cadrul Yishuvului. Ben-Gurion a obținut din vreme fondurile necesare pentru înarmare și susținerea efortului de război prin colectele realizate în cadrul comunităților evreiești din Statele Unite de Golda Meir. De asemenea, numeroși agenți care lucrau în secret pentru Hagana au străbătut Europa și Statele Unite în vederea identificării potențialilor furnizori de arme (noi sau scoase din uz), trecând la cumpărarea acestora din momentul declanșării conflictului. Structurile care permiteau formarea rapidă de noi unități de luptă erau și ele pregătite, gata să intre în acțiune în cazul unei invazii arabe. Din acest motiv, singura etapă în care tabăra arabă s-a bucurat de o superioritate marginală au fost primele zile de război, în care mecanismul logistic israelian

s-a pus în mișcare. Ulterior, cu fiecare săptămână care trecea, Tzahal beneficia de mai mulți soldați, de arme mai performante și mai numeroase, de muniție îndestulătoare. Armatele arabe, în schimb, au fost luate prin surprindere de embargoul asupra armamentului instituit în contextul războiului. Ele nu luaseră în calcul necesitatea unor stocuri de muniție pe termen lung. Faptul că erau puse în situația să-și aprovizioneze militarii pe distanțe lungi, în teritoriul inamic, le complica și mai mult situația, pentru că neglijaseră problema unor culoare sigure și rapide pentru transportul de hrană și echipament. În ultima etapă a războiului, militarii egipteni sufereau de foame, iar cei iordanieni nu mai aveau muniție. Aceste elemente nu au făcut decât să completeze pregătirea superioară a soldaților israelieni și motivația mult mai bine conturată a întregii comunități din Eretz Israel, conducând spre un deznodământ inevitabil al războiului, care era previzibil încă din vara sau toamna anului 1948

Contextul internațional și jocul diplomatic al Marilor Puteri

Între 6 și 11 mai 1942, la hotelul Biltmore din New York a avut loc o Conferință Sionistă Extraordinară, care avea ca scop trasarea unei direcții politice pentru proiectul național evreiesc în condițiile politicii tot mai ostile a Marii Britanii și în contextul dominației naziste asupra Europei. Declarația adoptată atunci, cunoscută ca „Programul de la Biltmore", va afirma decizia liderilor sioniști de a continua emigrația în Palestina și de a forma un stat al evreilor. Acest program închide, în fapt, perioada ezitărilor și a pozițiilor prudente în raport cu arabii și englezii, asumând că drumul către o statalitate evreiască în Palestina este inevitabil și iminent. Două dintre punctele declarației de la Biltmore afirmă: „Poporul evreu, în efortul său de renaștere națională, întâmpină cu bucurie dezvoltarea economică, agricolă și națională a popoarelor și statelor arabe. Conferința reafirmă

poziția adoptată anterior la congresele Organizației Sioniste Mondiale, exprimând disponibilitatea și dorința poporului evreu pentru o colaborare deplină cu vecinii săi arabi. Conferința cheamă la îndeplinirea scopului original al Declarației Balfour și al Mandatului, care, recunoscând conexiunea poporului evreu cu Palestina, era de a le oferi oportunitatea, statuată de președintele Wilson, de a fonda acolo un *Commonwealth* evreiesc. Conferința își afirmă respingerea categorică a documentului *White Paper* din mai 1939 și neagă validitatea sa morală sau legală".[132]

De asemenea, declarația vorbește despre dreptul poporului evreu la autoapărare, cu trimitere directă la nevoia unei armate proprii: „În lupta contra forțelor agresiunii și ale tiraniei, ale căror victime evreii au fost din fazele cele mai timpurii, și care amenință acum Căminul Național Evreiesc, trebuie recunoscut dreptul evreilor din Palestina de a juca un rol primar în eforturile de război și în apărarea țării lor prin intermediul unei forțe militare evreiești, care să lupte sub propriul steag și sub înalta comandă a Națiunilor Unite."[133]

Prin raportare la aceste direcții strategice asumate de organizația sionistă și de Yishuv, evoluțiile politice din Marea Britanie, Statele Unite, URSS și din comunitatea arabilor palestinieni vor decide cursul evenimentelor până în anul 1948. La nivel principal, Statele Unite erau tentate să sprijine imigrația evreiască în Palestina în condițiile în care, după 1945, circa un milion de evrei care supraviețuiseră Holocaustului erau blocați în Europa, fără posibilitatea de a reveni în zonele de unde fuseseră deplasați. Ei nu mai aveau case – acestea fiind distruse de război sau confiscate. Se înregistrau și acum, după Holocaust, izbucniri antisemite în momentele în care evreii își revendicau proprietățile. În 1946, în Polonia, la Kielce, patruzeci și doi de evrei fuseseră masacrați cu complicitatea autorităților.[134] Chiar și în aceste condiții, SUA nu erau dispuse să își redeschidă larg propriile granițe pentru acești refugiați și nu erau pregătite să ofere sprijin militar Yishuvului cu prețul ostilizării lumii arabe.

America făcuse în deceniile anterioare un efort real pentru primirea unui număr imens de nou-veniți aşkenazi, politicienii considerând necesar un răgaz pentru integrarea lor. Peste două milioane de evrei din Rusia, Austro-Ungaria şi România imigraseră în Statele Unite între 1880 şi 1924, când au fost introduse cotele restrictive. Ei erau concentrați în oraşele de pe Coasta de Est: New York, Philadelphia, Boston, Baltimore – dar şi în Chicago. În 1880, dintr-o populație evreiască de 250 000, doar unul din şase evrei americani proveneau din Europa de Est. În 1922, într-o comunitate de 4 milioane, cinci din şase evrei americani erau din estul Lumii Vechi. În fapt, o treime dintre evreii din Estul Europei părăsiseră zona, iar 90% dintre ei au emigrat în SUA. Nou-veniții s-au aşezat preponderent în New York, în Lower East Side, la picioarele podurilor Manhattan şi Brooklyn. Aflat la întâlnirea cu Little Italy şi Chinatown, deci într-o zonă destinată emigrației sărace, cartierul aşkenaz din New York era cuprins între străzile Bowery, Third Avenue, Catherine Street şi 14th Street, până la East River, unde cele două poduri asigurau trecerea în Brooklyn, o altă zonă preponderent evreiască, cu peste 30% din populație. Pe o suprafață de 2,5 km pătrați locuiau, în anul 1910, 540 000 evrei, densitatea fiind de 701,9 oameni pe acru, adică cea mai mare din lume.[135] Acesta era contextul demografic în care s-a conturat rezerva americană pentru a accepta un nou val de veniri.

Nici măcar în materie de sprijin politic, Statele Unite nu erau decise să îşi pună în joc toată greutatea şi tot prestigiul. Pentru o scurtă perioadă, URSS va arăta o atitudine amicală în raport cu Yishuvul şi statul Israel în anii 1940, sperând că acesta va deveni un centru de influență comunistă în Orientul Mijlociu: când, însă, orientarea prooccidentală a noii țări se va dovedi clară, în ciuda influenței covârşitoare a partidelor de stânga (Mapai şi Mapam), Stalin îşi va reconsidera poziția, mizând la rândul său pe statele arabe. În anul 1945, la Yalta, după ce preşedintele american Roosevelt se declarase sionist, Stalin simțise nevoia să îi răspundă că şi el era sionist, adăugând, însă, imediat că evreii

sunt „intermediari, profitori și paraziți" – adică un consacrat clișeu antisemit.[136] Trebuie observat, de altfel, că din perspectivă geopolitică – și excluzând relațiile emoționale sau culturale – argumentele economice favorizau mai degrabă opțiunea arabă, având în vedere mărimea covârșitoare acestui spațiu în raport cu micul Yishuv, redus la o fâșie teritorială fragilă și cu viitor incert. Dacă adăugăm la asta bătălia pentru obținerea pe termen lung a exploatațiilor de petrol specifică acelor ani, vom înțelege de ce situația evreilor era dificilă din punct de vedere diplomatic. Occidentul se temea, pe bună dreptate, că Uniunea Sovietică poate obține baze strategice în state precum Siria sau Egipt speculând ușor, și fără mari mustrări de conștiință, adversitatea acestora față de Israel. Occidentalii, pe de altă parte, simțeau o responsabilitate reală față de evrei după Holocaust, deși nu erau pregătiți și dispuși să îi cedeze lui Stalin influența în lumea arabă, motiv pentru care încercau, fără prea mare succes, să mulțumească pe toată lumea.

În această perioadă, calitatea diplomației evreiești, susținută de comunitățile puternice din Marea Britanie și Statele Unite, a compensat multe dintre aceste neajunsuri. În paralel, cauza arabă a suferit tocmai din pricina slabei calități a clasei politice și a incapacității de a formula proiecte plauzibile. Marele Muftiu Hajj Amin al-Husseini a câștigat partida politică palestiniană cu familia moderată Nashashibi și a pariat exclusiv pe violențe și pe alianța compromițătoare cu Hitler și Mussolini. În 1937, Înaltul Comitet Arab, însărcinat să coordononeze politica arabilor palestinieni, a respins Planul Peel (iulie 1937), care oferea arabilor aproape 85% din suprafața Palestinei, deși conducerea sionistă își manifesta deschiderea pentru acesta. Soluția bătrânului lord Peel a fost, probabil, cea mai importantă oportunitate irosită de palestinieni. Ei ar fi primit Samaria, Negevul și mare parte din Iudeea, în timp ce evreii trebuiau să se mulțumească cu Galileea și zonele câmpiei de coastă – pe care oricum le cumpăraseră în mare parte. Britanicii urmau să rețină pentru ei un coridor

îngust de teren de la Mediterana (prin Jaffa) la Ierusalim, precum și Ierusalimul și Betleemul (pline de semnificații pentru creștini, dar și factor critic în negocierile arabo-israeliene).[137] Pasiunea arabilor pentru retorică și-a spus cuvântul: „Arabii sunt hotărâți să lupte în război cu aceeași determinare și forță cu care au făcut-o și în timpul cruciadelor", i-a scris Ibn Saud prietenului său Harry Truman,[138] iar Abdel Rahman Azzam, secretarul general al Ligii Arabe, a anunțat solemn: „Vom încerca să vă izgonim. Nu sunt sigur că vom reuși, dar vom încerca. Pe cruciați am reușit să-i gonim cu prețul pierderii Spaniei și a Persiei. Poate că vom pierde Palestina, dar este prea târziu pentru o soluție pașnică (...). În final, tot noi vom ieși învingători."[139]

În această atmosferă dominată de trimiteri pasionale la cruciați și la Saladin, era previzibil refuzul arab de a accepta diferitele soluții mediate de britanici sau de Națiunile Unite pentru partajarea Palestinei; mai mult, apelurile lui Amin al-Husseini la jihad făceau ca perspectiva unei ciocniri majore între un viitor stat al evreilor și blocul arab din jurul acestuia să fie ușor de întrevăzut.

Poziția britanicilor era, în tot acest context, cea mai complicată, pentru că lor le revenea răspunderea directă asupra Palestinei: ei suportau presiunea internațională pentru a permite imigrația în Palestina, protestele Yishuvului, dar și pe cele ale statelor arabe sau ale palestinienilor. Militarii britanici deveneau pe rând, în funcție de perioadă, ținte ale furiei războinicilor arabi sau ale mișcărilor de rezistență evreiești, precum Irgun sau Lehi. Această continuă presiune explică și spectaculoasa „răsucire laburistă" înregistrată după preluarea guvernării în anul 1945: dacă în opoziție partidul lui Clement Attlee se dovedise un prieten al proiectului sionist, din momentul accesului la decizie lucrurile se vor schimba radical, ministrul de externe Ernest Bevin devenind un adversar al formării statului evreiesc. El era susținut de un întreg aparat militar și diplomatic; șeful statului major britanic afirma: „dacă una dintre aceste două comunități

trebuie să fie antagonizată, e de preferat, din punct de vedere strict militar, ca soluția găsită să nu implice ostilitatea arabilor"[140]; șeful Departamentului pentru relații cu Orientul Mijlociu spunea, la rândul său: „Un stat evreu nu este deloc în interesul nostru, după cum nu este nici în interesul arabilor."[141] În aceste condiții, poziția lui Bevin nu putea fi decât cea exprimată în 28 mai 1948, într-o scrisoare către ambasadorul său la Washington: „Nu intenționez (repet, nu intenționez) în viitorul apropiat să recunosc statul evreu și cu atât mai puțin să accept vreo propunere ca acesta să devină membru al Națiunilor Unite."[142]

Confruntată cu ostilitatea laburistă, care limita la 1 500 numărul de evrei acceptați lunar în Palestina, într-un moment în care lagărele naziste de exterminare tocmai fuseseră descoperite, Hagana a renunțat la politica sa tradițională de reținere și de colaborare cu Marea Britanie. Au existat tentative de coordonare militară cu Irgun și Lehi în scopul loviriі unor ținte britanice (așa numita Mișcare Evreiască de Rebeliune), dar ele nu s-au demonstrat funcționale în condițiile în care Hagana insista să fie vizată doar infrastructura, fără victime omenești – principiu dovedit greu de aplicat după atentatul de la hotelul King David. O operațiune tipică pentru Hagana în această perioadă a fost cea din 17 iunie 1946 (Noaptea Podurilor), când au fost distruse aproape toate podurile rutiere și feroviare care legau Palestina de Orientul Mijlociu.

Tot în această perioadă dintre 1945 și 1948, agenții Hagana și militarii britanici s-au confruntat pe mare, primii încercând să aducă supraviețuitorii Holocaustului în Palestina prin porturile din Italia și Franța, în timp ce *Royal Navy* intercepta vapoarele Hagana și conducea refugiații scăpați din lagărele lui Hitler în noi lagăre – de această dată în Cipru. Cel mai dramatic incident de acest tip s-a înregistrat pe *Exodus*, nava pe care mii de evrei din Europa au reușit să ajungă în Eretz Israel după o călătorie infernală, fiind, însă, capturați de britanici și transportați înapoi pe Vechiul Continent.[143]

Forțele israeliene

La acel punct, Yishuvul făcea eforturi pentru a-și dezvolta rapid forța militară și capacitatea de luptă. În anul 1946, la cel de-al 22-lea Congres sionist, Ben-Gurion anunțase conducerea militară a Yishuvului că „forțele evreiești trebuie ținute în alertă și confruntările cu britanicii trebuie evitate, având în vedere că statul va fi în curând proclamat și acest lucru va conduce la un război nu doar cu arabii din Palestina, dar și cu forțele regulate ale statelor arabe."[144]

În perioada 1947–1948, forța Hagana varia între 30 000 și 42 000 de militari, în funcție de moment și de criteriile estimării. La bază se afla Him (*Heil Mishmar* – Unitatea de Pază), o gardă națională statică, formată din locuitori ai Yishuvului de peste 25 de ani (bărbați și femei); această structură varia numeric între 20 000 și 32 000 de oameni. Deși echipați și antrenați mediocru, așa cum se întâmplă cu orice rezervă civilă de criză, Unitatea de Pază oferea, totuși, o acoperire teritorială care permitea concentrarea trupelor bine pregătite în punctele strategice, în momentele-cheie. Un alt aspect important este faptul că în fruntea acestor structuri (batalioane și companii Him) se aflau comandanți cu experiență, proveniți din Palmach.[145]

Deasupra Him, din punctul de vedere al pregătirii militare se afla mai mobila structură Hish (*Heil Sadeh* – Unitatea de Teren), care acționa tot la nivel de companie de infanterie (batalioanele erau doar teoretice), având în spate o perioadă mai lungă de instrucție și exerciții de teren, mizând pe cel puțin 4 500 de membri, cărora li se adăugau batalioanele tinerilor, Gadna, care ajungeau la 12 000 de oameni.

În vârful sistemului militar al Hagana se afla structura de elită Palmach, condusă de Yigal Allon și compusă din 3 100 de militari activi și în rezervă, bărbați și femei, cu lungă experiență militară. Palmach avea propriul Cartier General, în timp ce Hagana organizase patru centre de comandă regională.

Nu trebuie neglijată capacitatea de luptă a organizațiilor revizioniste. Deși net inferioare numeric (Irgun – până în 4 000 de membri; Lehi – sub 800 de militanți) acestea beneficiau de luptători versați în operațiuni de gherilă, *intelligence* și sabotaj. Menechem Begin și Yitzhak Shamir, lideri ai celor două grupări, reușiseră să supraviețuiască unei veritabile vânători coordonate de armata și serviciile secrete britanice, ambii având statut de „wanted" și recompense puse pe capul lor.

În anul 1942, departamentul pentru Orientul Mijlociu al MI6 estima că Hagana a ajuns la 30 000 de luptători, în timp ce Irgun are câteva mii de combatanți și simpatizanți. Gradul de înarmare al soldaților era estimat la 50%-70%.[146]

Arsenalul Hagana varia în 1947–1948 între 10 000 și 17 600 de puști (în funcție de estimare) și 1 900 pistoale mitralieră, 180 de mitraliere medii, 440 de mitraliere ușoare și 750 de mortiere.[147] Exista o unitate de marină compusă din 350 de oameni, dotată cu bărci cu motoare și grupări de scafandri; de asemenea, Hagana dispunea de 11 avioane civile (cu un singur motor)[148] și de 25 de piloți, dintre care unii cu experiență în serviciul Aliaților.

O contribuție importantă, mai ales la nivel de conducere și expertiză tehnică (aviație), o vor avea, în anul 1948, și cei circa 3 500–4 000 de voluntari din străinătate (în special evrei, dar nu numai – din state precum SUA, Canada, Franța, Marea Britanie), care vor face parte din Mahal (*Mitnadvei Hutz LaAretz*, Voluntarii Străini). 119 dintre aceștia, între care opt nu aveau origini evreiești, vor muri în Războiul de Independență. 500 dintre supraviețuitori se vor stabili ulterior în Israel. Simbolul Mahal va deveni colonelul american David Marcus, absolvent de West Point și planificator pentru Pentagon în cel de-al Doilea Război Mondial, care a ajuns consilier militar al lui Ben-Gurion și, ulterior, comandant al Frontului Ierusalim. Eforturile lui Marcus au dus la eliberarea Orașului Sfânt, el fiind,

de altfel, primul *aluf* al armatei israeliene, poziție care va fi asociată ulterior cu cea de șef de stat major al Tzahal.

Un moment esențial în efortul Hagana pentru depășirea crizei de armament a fost afacerea guvernamentală cu Cehoslovacia – una care, probabil, a salvat statul israelian în cel mai greu moment al său. În contextul în care embargoul pentru vânzarea de armament Yishuvului era generalizat, Moshe Sneh a inițiat, în anul 1947, discuții la Praga cu Vladimir Clementis, adjunctul ministrului cehoslovac de externe Jan Masaryk. Semnat în ianuarie 1948 de Masaryk – după o întâlnire cu generalul Svoboda, ministrul apărării naționale, care și-a dat la rândul său acordul –, contractul cu cehoslovacii a revoluționat străveziul arsenal evreiesc. În mai 1948, în Israel ajunseseră deja 20 000 de carabine, 2 800 de mitraliere și 27 de milioane de cartușe, iar până în octombrie 1948 cifrele urcaseră la 34 500 de carabine, 5 500 de mitraliere, alte zeci de milioane cartușe și, în mod esențial, 84 de avioane Messerschmitt (Avia S-199) și Spitfire. Aducerea armamentului în Palestina a necesitat operațiuni secrete sofisticate (Operațiunea Balak, Operațiunea Velvetta), în care au fost implicați voluntari străini din Mahal, precum Gordon Levett, rămas în istorie pentru cuvintele: „Privind înapoi, nici nu am eșuat, nici nu am reușit, așa cum e soarta celor mai mulți dintre noi; dar voi lăsa o lume mai bună decât cea în care am intrat, pentru că am ajutat la formarea Statului Israel."[149] Patru rute au fost utilizate pentru transportul armelor: una aeriană (Iugoslavia – Palestina); una prin Ungaria și România, apoi prin Marea Neagră până în Palestina; ruta nordică (Polonia–Marea Britanie–Palestina) și cea sudică (Ungaria–Iugoslavia-Marea Adriatică–Palestina).[150]

Mai 1948. Proclamarea statului. Fondarea Tzahal

Conflictul arabo-israelian din 1947–1949 a fost pregătit de două momente decisive: votul Adunării Generale ONU în favoarea împărțirii Palestinei (29 noiembrie 1947) și proclamarea Statului

Israel (14 mai 1948). Primul eveniment a declanşat un conflict între Yishuv şi arabii palestinieni, ajutaţi de organizaţii islamiste sau panarabe precum Frăţia Musulmană sau Armata Arabă de Eliberare. După anunţul privind naşterea oficială a Israelului, în război împotriva noului stat au intrat Egipt, Siria, Transiordania, Liban şi Irak.

Toată această succesiune dramatică de evenimente a plecat, cel mai probabil, de la un calcul greşit al diplomaţilor britanici. În luna martie a anului 1947, aceştia s-au adresat ONU pentru identificarea unei soluţii privind Palestina (strategia de rezistenţă pusă la punct de Hagana-Irgun-Lehi dădea rezultate şi britanicii aveau reale probleme de imagine din cauza blocării imigraţiei pentru supravieţuitorii Holocaustului). La 31 august, UNSCOP (UN Special Committe on Palestine) a propus încetarea mandatului britanic şi împărţirea Palestinei într-un stat evreu şi unul arab, cu Ierusalimul independent. Votul în favoarea acestei propuneri, din 29 noiembrie 1947, a reprezentat o surpriză pentru britanici şi un veritabil miracol pentru evrei – un acord între blocul sovietic şi cel occidental fiind considerat imposibil de către Marea Britanie. Totuşi, Uniunea Sovietică, deşi ostilă până atunci în raport cu naţionalismul evreiesc, a schimbat pentru o scurtă perioadă registrul diplomatic. Deja, în aprilie 1947, reprezentantul lui Stalin la ONU, Andrei Gromîko, anunţase sprijinul sovietic pentru o rezoluţie ONU care să recunoască drepturile evreilor în Palestina, modelând astfel votul sateliţilor săi.[151]

După o noapte de sărbătoare, cu slujbe în sinagogi şi dansuri pe străzi, Yishuvul a fost confruntat cu realitatea unui conflict civil, care nu a avut o evoluţie încurajatoare pentru evrei. Aşa se face că pe 12 mai 1948, înainte de expirarea mandatului britanic, liderii Yishuvului aveau de luat o decizie istorică foarte dificilă: proclamarea Statului Israel imediat după plecarea britanicilor sau amânarea momentului pentru un context mai favorabil (idee sugerată de americani sau britanici). Din punct

de vedere militar, perspectiva noului stat de a rezista unui atac al vecinilor arabi a fost estimată de Yisrael Galili și Yigael Yadin, conducătorii Hagana, la 50%[152]. În final, decizia a înclinat pentru fructificarea oportunității istorice de a împlini visul milenar al poporului evreu: pe 14 mai, într-o zi de vineri, Consiliul Poporului s-a întrunit la Tel Aviv (Ierusalimul era sub asediu arab), în cadrul muzeului de pe Bulevarul Rothschild, proclamând „stabilirea unui stat evreiesc în Eretz Israel, care va fi cunoscut ca Statul Israel"[153]. În aceeași noapte, părintele statului, David Ben-Gurion, a notat în jurnalul său (începuse un caiet nou, în cinstea ocaziei): „La ora patru după-amiaza, statul a fost fondat. Soarta sa este în mâinile forțelor de securitate".[154]

Aceste forțe au fost înființate oficial, ieșind dintr-o ilegalitate de decenii, câteva zile mai târziu, pe 26 mai 1948, printr-un ordin emis de guvernul provizoriu condus de Ben-Gurion (Ordinul 4). Formulat expeditiv, în opt puncte, pe o singură pagină, Ordinul 4 stabilește, între altele:

- Formarea *Zvah Hagana LeIsrael* (Forțele de Apărare ale Israelului), care vor fi cunoscute prin prescurtarea Tzahal;
- Coordonarea de către Tzahal a forțelor terestre, navale și aeriene israeliene;
- Înrolarea obligatorie în Tzahal în cazul stării de urgență;
- Necesitatea unui jurământ de credință față de Statul Israel, Constituție și autorități pentru toți cei care servesc în Tzahal;
- Interzicerea oricărei alte forțe armate în afara Tzahal (cu trimitere evidentă la Irgun și Lehi).[155]

Deja, începând cu luna februarie 1948, fusese decretată mobilizarea generală în Yishuv, ceea ce grăbea conturarea unităților care vor intra progresiv în luptă. Palmach ajunsese la circa 6 000 de oameni, împărțiți în trei brigăzi.[156] Hish atingea un număr

de aproape 8 000 de combatanți, împărțiți în șase brigăzi teritoriale. Ulterior, pe măsură ce noi imigranți sau voluntari străini soseau, ei se vor alătura altor trei mari brigăzi, formate în pripa războiului, dar beneficiind și de experiența celor din Irgun și Lehi (după câteva incidente majore, acestea au acceptat să se alăture Forțelor de Apărare Israeliene). În linii mari, comparând notițele lui Ben-Gurion cu alte consemnări din epocă, structura Tzahal poate fi schematizată astfel:

Brigada Yiftah (Palmach) – Galillea și Valea Iordanului
Brigada Harel (Palmach) – Ierusalim
Brigada Negev (Palmach) – Nordul Negevului
Total: 6 000 soldați

Brigada Golani – Valea Jezreel, Beit Shean: 4 095 soldați
Brigada Carmeli – Haifa și Galileea: 2 238 soldați
Brigada Alexandroni – pe coastă: 3 588 soldați
Brigada Kiryati – zona Tel Aviv: 2 054 soldați
Brigada Givati – Rehovot: 3 229 soldați
Brigada Etzioni – Ierusalim: 3 166 soldați

În formare:

Brigada a Șaptea
Brigada a Opta (blindată)
Brigada Oded

Forțele aeriene: 675 soldați
Artilerie: 600 soldați
Ingineri: 150 soldați
Poliție militară: 168 soldați
Transport: 1 097 soldați
Recruți în antrenament: 1 719 soldați
Gărzile statice: cca 32 000 de potențiali luptători.[157]

Gradul mare de improvizaţie în crearea noilor unităţi pe măsura extinderii războiului poate fi înţeles urmărind traseul Brigăzilor a 7-a, a 8-a şi Oded, care intrau în luptă de-a lungul întregii ţări, deşi erau în plin proces de formare, pentru a înlocui trupe epuizate. Brigada Oded, de exemplu, care avea în componenţă o unitate de minorităţi (druzi, circasieni, beduini) a luptat de la graniţa libaneză până la cea egipteană, având şi o funcţie politică prin etalarea diversităţii etnice şi culturale din Tzahal. Deşi pe 15 mai 1948 doar 60% dintre militarii israelieni aveau arme, în doar trei săptămâni, graţie achiziţiilor externe şi propriilor ateliere (unde se fabricau mii de carabine Sten), problema armamentului uşor era soluţionată.[158] Brigada a 8-a Blindată, fondată de Yitzhak Sadeh avea în realitate un singur batalion de tancuri (Batalionul 82) şi un batalion comando de asalt, compus din jeepuri (Batalionul 89), condus de Moshe Dayan. În Brigada lui Sadeh se înghesuiau, de la o zi la alta, oameni din Lehi, luptători străini şi imigranţi care nu cunoşteau limba noului stat (ebraica), precum şi camarazi strânşi în jurul charismaticului Dayan.[159]

Unele dintre realizările batalionului lui Moshe Dayan s-au datorat Tigrului, un blindat iordanian capturat pe câmpul de luptă şi trimis imediat în acţiune de practicul luptător de comando: „Am privit în jos şi am văzut mai multe vehicule de-ale noastre avariate, înţepenite pe coasta dealului. Dar am văzut şi un car blindat iordanian zăcând pe-o parte, cu roţile de pe o latură într-un şanţ. Nu-mi venea să cred ochilor în faţa acelei minunate privelişti: un car blindat adevărat, cu blindajul gros, în aparenţă utilizabil, echipat cu un tun cu obuze de două livre! N-aveam de făcut nimic altceva decât să-l tragem afară din şanţ, să-l aducem în liniile noastre şi să-l folosim. Este adevărat că iordanienii bombardau şi că ţintaşii lor de elită trăgeau la orice încercare de a ne apropia de carul blindat, dar, cu ingeniozitate, cu un dram de noroc şi cu un odgon de remorcă, treaba putea fi făcută (...) Cât ai zice peşte am ajuns la carul blindat, l-am agăţat

de vehiculul nostru, l-am zmucit din şanţ şi l-am repus pe roţile sale, ca apoi să-l remorcăm la poalele dealului. Oamenii de la semnalizare i-au reparat radioul, mecanicii motorul şi, cu o veneraţie deosebită, tunul."[160]

Sub presiunea timpului şi ţinând seama de continua necesitate de a improviza, tehnicile de luptă erau deprinse pe loc de militarii evrei: „Aveam nevoie de instrucţie ca să-l facem să funcţioneze, aşa încât un jeep a fost trimis la o unitate vecină, de artilerie, ca să aducă un instructor. Acesta le-a ţinut imediat unora dintre oamenii noştri cel mai rapid curs de artilerie ţinut vreodată, iar după o oră am fost informat că acel car blindat era gata de acţiune. Am selecţionat un echipaj, iar acesta şi-a botezat vehiculul Tigrul cel groaznic."[161] În jurul Tigrului, Dayan a dezvoltat o manevră menită să contracareze ambuscadele luptătorilor arabi, domeniu în care aceştia excelau: „Tigrul trebuia să pornească în faţă, urmat de prima companie de autoblindate, apoi de a doua companie de autoblindate, iar în coadă jeepurile neprotejate. Eu aveam să fiu cu prima companie de autoblidate. Dacă Tigrul sau vreunul din autoblindate era lovit sau oprit în drum de vreo altă cauză, restul forţei trebuia să rupă coloana, să se împrăştie, să găsească modalitatea de a ocoli vehiculele oprite şi să continue înaintarea. Odată ce vom fi trecut de avanposturile inamice şi vom fi intrat în oraş, batalionul trebuia să se scindeze, să deschidă foc la stânga şi la dreapta, semănând panică şi făcându-l poate prin aceasta pe inamic să capituleze."[162]

La momentul votului ONU în favoarea divizării Palestinei, în noiembrie 1947, gândirea strategică a conducătorilor Yishuvului şi ai Hagana putea fi rezumată în aceste trei principii explicate de Yigal Allon:

a. Aşezările din zone îndepărtate vor fi protejate în ciuda costurilor militare şi logistice mari. Ele acţionau ca avanposturi utile în „spargerea" valurilor de atac arabe, ca baze

pentru operaţiuni de gherilă şi ca obiective politice ambiţioase pentru o cuprindere omogenă a teritoriului;

b. Trebuie evitate ciocnirile cu forţele britanice şi, pe cât posibil, etalarea de forţă în raport cu arabii palestinieni. Motivul: aceste elemente ar fi putut fi folosite de britanici ca pretext pentru a-şi prelungi prezenţa în Palestina. O parte din slăbiciunea arătată de evrei în prima parte a războiului a avut la bază, aşadar, această strategie politică de puternic autocontrol.

c. Se va urmări stabilirea unei continuităţi teritoriale în zonele predominant evreieşti şi între aceste zone pentru asigurarea transporturilor şi comunicaţiilor.[163]

„Ordinul Tel Hai" (în onoarea sacrificiului lui Trumpeldor din anul 1920 pentru a apăra un avanpost izolat din nordul Galileei, sacrificiu care va deveni cel mai influent mit fondator al Tzahal[164]) proclama că nici o aşezare evreiască nu va fi abandonată, oricât de îndepărtată ar fi, iar femeile şi copiii vor fi evacuaţi numai după acordul comandantului local. Totuşi, realitatea unor reaşezări de populaţie în funcţie de evoluţia războiului nu a putut fi evitată, circa 10% dintre evreii din Palestina părăsindu-şi casele (o mare parte chiar din Ierusalim, unde o treime dintre evrei au ales să se refugieze în alte oraşe, în special la Tel Aviv).[165]

Forţele palestiniene şi armatele arabe

La începutul războiului civil dintre evrei şi palestinieni (30 noiembrie 1947 – 14 mai 1948), care a premers invaziei statelor arabe, raportul dintre evreii din Yishuv (600 000) şi arabii palestinieni (1 200 000) era de doi la unu în favoarea celor din urmă, consideraţi de britanici câştigători aproape siguri ai unei eventuale confruntări.[166] În fruntea palestinienilor se afla, teoretic,

muftiul Hajj Amin al-Husseini, dar în realitate conducerea politică era fragmentată și pestriță. Clanurile locale acționau independent, formând propriile miliții, iar Liga Arabă și-a numit reprezentanți militari fără consultarea Marelui Muftiu.

La baza structurii militare palestiniene stăteau milițiile locale, de tip Gardă Națională, aproape fiecare sătean arab cu posibilități materiale având o armă și un instructaj militar oferit de clan (din acest motiv, estimările Hagana vorbeau despre 50 000 de pistoale și puști în posesia arabilor)[167]. Acestora li se adăugau 10 500 de arabi cu experiență în poliția britanică din Palestina și 7 500 care fuseseră pregătiți de puterea mandatară pentru cel de-al Doilea Război Mondial. Gruparea armată a lui Hajj Amin al-Husseini, *al-Futuwa*, va fuziona cu miliția rivală, *Najada*, ajungând la circa 11 000 de membri.[168] După declanșarea ostilităților a devenit tot mai influentă miliția *Jaysh al-Jihad al-Muqaddas* (Armata Războiului Sfânt), compusă din războinici experimentați secondați de tineri recruți. O Armată Arabă de Eliberare, formată din 6000–8000 de voluntari musulmani, în special din Siria, era coordonată de un comitet din care făcea parte fostul șef al statului major al armatei irakiene, Taha al-Hashemi, fiind sprijinită de Liga Arabă. Aceasta era împărțită în șase batalioane bine înarmate, plasate sub comanda lui Fawzi al-Qawuqji, un sirian educat în armata otomană, care lupta în Palestina încă din anii 1930 în slujba regelui Faisal sau a francezilor și care avusese legături solide cu naziștii.

În zona centrală a Palestinei și în Ierusalim acționau, sub steagul Armatei Războiului Sfânt, doi comandanți talentați, care vor ridica și cele mai mari probleme pentru Tzahal: Hasan Salama, protejat nazist și veteran al revoltei din 1936–1939 (coordona zona Ramla-Lod), și nepotul Marelui Muftiului, Abd al Qader al-Husseini, care răspundea de zona Ierusalim și era, în evaluarea lui Zeev Schiff, „fără îndoială, cel mai talentat lider militar arab din Palestina".[169]

O prezență importantă în zonă, mai ales sub raport politic, va fi o unitate de voluntari ai Frăției Musulmane *(Ikhwan al-Muslimin)*, care fusese înființată în anul 1928 de către învățătorul egiptean Hassan al-Banna, între altele ca reacție față de dominația britanică, dar și față de dezvoltarea Yishuvului în Palestina.

Forțele palestiniene beneficiau de armament ușor la discreție – cel puțin în raport cu evreii; ei puteau fi alimentați cu stocuri militare nelimitate prin statele arabe din jur, în timp ce Yishuvul, în cazul fericit în care găsea un furnizor dispus să le livreze arme, trebuia să învingă vigilența *Royal Navy* și a *Royal Air Force*. În schimb, arabii palestinieni nu au ajuns la nivelul de organizare necesar pentru a beneficia de forțe proprii de aviație, marină sau chiar de companii blindate, în timp ce Tzahalul le dezvolta deja în 1947–1948.

Armatele statelor arabe care vor ataca Israelul după proclamarea independenței în mai 1948 erau mult mai avansate din acest punct de vedere. Probabil că cea mai bine antrenată era Legiunea Arabă din Transiordania, care beneficia de consultanți, antrenament și conducere britanice. Legiunea arabă avea 75 de mașini blindate, 40 de tunuri și era organizată în patru regimente de infanterie mecanizată, numărând între 10 000 și 13 000 de militari, în funcție de momentul conflagrației.

Egiptul reprezenta o forță regională, mai ales după experiența celui de-al Doilea Război Mondial. Populația sa numeroasă îi permitea să beneficieze de 40000 de oameni sub arme. Aceștia erau susținuți de o aviație importantă – aproape 100 de avioane de luptă, împărțite în cinci escadroane pregătite de excelenții instructori ai RAF. Egiptenii aveau o brigadă de 50 de tancuri și trei batalioane de artilerie.

Irakul încerca să țină pasul cu Egiptul, având 80 de avioane (nu toate funcționale), 70 de tunuri și un batalion blindat cu 15 tancuri și 200 de vehicule blindate. Siria și Liban, care beneficiaseră de consultanță militară franceză (ceea ce adusese un blocaj

în momentul ocupării Franței de către Hitler), stăteau semnificativ mai prost: Siria avea în jur de 10 000 de militari, Liban circa 3 500. Siria beneficia de un batalion mecanizat de tancuri produse de Franța și o escadră de 20 de avioane cu potențial de luptă; Libanul dispunea numai de structuri de infanterie, cavalerie și artilerie.

E evident, chiar și la o privire superficială asupra acestor cifre, că blocul arab pleca cu prima șansă în război. În condițiile unei bune coordonări, ar fi fost suficiente doar efectivele egiptene, reunite cu Armata Arabă de Eliberare și luptătorii palestinieni pentru a învinge tânărul Israel. Dar realitatea anilor 1947–1949 a dovedit că aritmetica militară are propriile reguli. Anita Shapira explică motivul: „La începutul ostilităților, societatea arabilor palestinieni a început să se dezintegreze. Elitele conducătoare nu au fost capabile să își impună nici autoritatea civilă, nici pe cea politică. Țara era într-o stare de haos, iar bogații s-au grăbit să plece în statele arabe vecine (...). Sigur, națiunile arabe, cu zeci de milioane de locuitori, păreau să dețină un potențial militar vast. Masiva lor propagandă a arătat intenția de a-i împinge pe evrei în mare – cu alte cuvinte, un război total. În fapt, totuși, nu mai mult de câteva zeci de mii de soldați prost echipați și instruiți doar parțial au luat parte la invazia din Palestina. Comanda lor era depășită, cu fiecare armată condusă de propriile interese."[170]

Nașterea spionajului israelian

Serviciile secrete ale Yishuvului și, ulterior, ale Israelului au avut realizări inegale la începutul conflictului. Shai (*Sherut Yediot* – Serviciul de Informații) fusese fondat la începutul celui de-al Doilea Război Mondial și nu oferise predicții utile despre decizia fermă a britanicilor de a părăsi Palestina (liderii evrei au crezut până în ultima clipă într-o cacealma), despre direcțiile atacului sincronizat al blocului arab după proclamarea Statului Israel sau despre

forţele militare prezente în zona vitală a Ierusalimului. Cele mai importante rezultate au fost obţinute în această perioadă de Secţia Arabă (Secţia Răsărit) din cadrul Palmach, care infiltra evrei orientali în zonele arabe din Palestina sau chiar în oraşe strategice din ţările vecine. Aceşti evrei mizrahimi, crescuţi printre arabi, vorbind fluent araba şi fiind familiarizaţi cu obiceiurile musulmanilor, aveau posibilitatea să se piardă în peisaj fără a fi detectaţi.[171] Ei sunt cei care au creat tradiţia atât de puternică a *mista'arvim* („cei care devin ca arabii") – agenţii sub acoperire israelieni care execută şi azi cele mai periculoase misiuni într-un teritoriu ostil, ştiind că orice mică eroare sau ezitare îi va duce la moarte. În anii 1940, aceştia studiau zilnic rugăciunile islamice, Coranul şi diferitele dialecte locale, pregătindu-se pentru momentul în care vor fi detectaţi, supuşi probelor de cultură arabă şi torturii. În acest mod, ei au pus bazele unui ciclu de formare numit *torat ha-hista'arvut* – cursul prin care „deveneai arab".[172] În ciuda aspectului lor oriental, care îi făcea foarte diferiţi de aşkenazi (evreii europeni), adversarii lor arabi aveau capacitatea să observe în fizionomia lor detalii aparent insesizabile, care îi făceau diferiţi de triburile sau clanurile din zonele în care acţionau. Cea mai mare problemă rămânea, însă, limba, araba fiind profund divizată dialectal: pentru un evreu care crescuse în Egipt, de pildă, era imposibil să nu fie detectat dacă încerca să pretindă că e sirian şi să spioneze la Damasc. Din acest motiv, pierderile au fost mari: doi agenţi au fost prinşi şi împuşcaţi de militarii egipteni, iar un altul a fost depistat şi spânzurat când încerca să pătrundă în Iordania.

Din circa zece spioni activi ai Secţiei Arabe în 1948, cinci acţionau în Beirut, care era cel mai uşor accesibil.[173] Neavând timp să se infiltreze în reţele militare sau politice importante, care să le ofere acces la informaţii strategice, aceştia trimiteau în primul rând rapoarte de presă, sinteze ale activităţii politice locale, informaţii despre sosirile relevante din porturile libaneze şi estimări privind starea de spirit a populaţiei. Totuşi, aici se va naşte

și tradiția atât de spectaculoasă a Mossad privind misiunile ofensive și de sabotaj. În noiembrie 1948, în portul Beirut își făcea apariția *Aviso Grille*, iachtul care îi aparținuse lui Hitler. Cumpărat de un om de afaceri libanez pentru regele Egiptului, vasul reprezenta atât o sfidare morală, cât și o amenințare militară pentru tânărul stat israelian. Din acest motiv, într-o misiune de mare risc, un scafandru a atașat două mine magnetice de ambarcațiunea Führerului. Acestea au explodat după... două săptămâni, generând o mare satisfacție la Tel Aviv.[174] Ea s-a limitat, însă, la foarte puținii oameni care cunoșteau detaliile operațiunii. Nimeni nu a creditat la acel moment *intelligence*-ul israelian cu o astfel de realizare – pentru că nimeni nu se gândea că Israelul va construi o școală de spionaj puternică și proactivă. În realitate, fundamentele acestei școli existau (și vor continua să existe) în nevoia israelienilor de a fi cumva solidari cu experiențele dramatice ale părinților și bunicilor lor. Încercările prin care trece un agent secret într-un teritoriu ostil amintesc în mod izbitor de izolarea și teroarea cu care erau confruntați evreii în Europa pogromurilor și a Holocaustului. Din acest motiv, acceptarea unor misiuni de mare risc constituie o oportunitate nebănuită – și greu de întâlnit la un alt popor – de a te dovedi la înălțimea morală a predecesorilor, confruntați cu pericole mult mai mari. La mijloc este, cu alte cuvinte, un mod de a retrăi în mod purificator trecutul și de a te asigura că el nu mai poate fi repetat.

Pe 30 iunie 1948, la scurtă vreme după formarea statului, Shai a fost dizolvat, fiind înlocuit cu o structură de *intelligence* mult mai solidă.[175] Această structură cuprindea Serviciul de Informații Militare (viitorul *Agaf HaModi'in* – Aman) și Serviciul General de Securitate (*Sherut ha-Bitahon haKlali* – Shabak sau Shin Bet). Ulterior, la sfârșitul războiului, a luat ființă și Departamentul Politic al Ministerului Afacerilor Externe, un serviciu de informații cu caracter mai degrabă birocratic, care a intrat rapid în umbră. În sfârșit, în decembrie 1949,

Ben-Gurion a stabilit formarea unei unități specializate în colectarea de informații externe și în coordonarea unităților deja existente, devenit ulterior *HaMossad leModi'in ule Tafkidim Meyuhadim* – Institutul pentru *Intelligence* și Operații Speciale (pe scurt: Mossad, Institutul). În acest sistem va continua să funcționeze, până în 1952, și structura specială pentru imigrație în Israel a evreilor din întreaga lume, care desfășurase până în mai 1948 operațiuni extrem de riscante de extragere, transport pe mare și strecurare ilegală în Palestina, eforturi care vor continua în următoarele decenii sub coordonarea Mossad sau Tzahal.

Primul șef al Aman, serviciu însărcinat prioritar cu informațiile privind armatele statelor arabe și siguranța militară internă, a fost Isser Beeri. Un alt Isser, Isser Harel, a devenit liderul Shin Bet, organismul specializat în contraspionaj și informații din interiorul Statului Israel (cei doi Isseri erau distinși în funcție de înălțime – Beeri era Isser HaGadol, Isser Cel Mare, iar Harel era Isser HaKatan, Isser Cel Mic).[176] Departamentul Politic era condus de Boris Guriel și avea ca misiune obținerea, integrarea și analizarea informațiilor externe. În sfârșit, Mossad va fi condus de Reuven Shiloah, care era consilierul lui Ben-Gurion pe teme de *intelligence*, alături de Chaim Herzog, și va asigura coordonarea informațiilor, precum și operațiunile externe ale Israelului – multe depășind cadrul platonic al culegerii de informații.[177]

Formarea Aman și a Shin Bet în focul luptei, precum și reglajele de putere care au loc în orice servicii noi de securitate, au făcut ca și informațiile livrate începând cu vara anului 1948 să rămână mai degrabă mediocre. Aman a fost în imposibilitatea de a-și contacta sursele din statele arabe după declanșarea războiului și nu a avut contribuții importante în cunoașterea planurilor de luptă, traseelor sau forțelor utilizate de armatele inamice. Mitul serviciilor secrete excepționale ale Israelului nu a luat naștere în acești ani, conturându-se abia în următorul deceniu, începând cu capturarea lui Eichmann.

Războiul civil din Palestina. Bătălia pentru drumuri

Prima parte a conflictului arabo-israelian, războiul civil din Palestina, a avut loc între 30 noiembrie 1947 și 14 mai 1948, o perioadă de circa șase luni, în care evreii și arabii din Palestina s-au confruntat în logica unui război civil desfășurat sub ochii britanicilor, care puteau în continuare să intervină sau chiar să decidă că evacuarea Palestinei e imposibilă în condițiile unui crize umanitare (versiune care nu era exclusă de *intelligence*-ul evreiesc). Situația era complicată și bizară, pentru că britanicii evacuau deja anumite zone, conform propriului plan de dezangajare și propriilor imperative logistice, fără să își înceteze, însă, mandatul în ansamblu, deci rămânând o autoritate care trebuia luată până în ultima zi în calcul.

Pe 30 noiembrie 1947, după decizia ONU privind împărțirea Palestinei, o ambulanță evreiască din zona Muntelui Scopus a fost atacată, ulterior fiind vizate și două autobuze din Yishuv care mergeau spre Ierusalim; s-au înregistrat șapte morți. Atacuri au avut loc și la Haifa sau Tel Aviv. Greva generală declanșată de Înaltul Comitet Arab a asigurat o masă critică pe străzi: în aceste condiții, pe 2 decembrie, în Ierusalim au fost atacate – de către o mulțime revoltată de arabi palestinieni – centrul comercial evreiesc și primăria. Kibuțul Ef'al, apărat de Palmach, a fost luat cu asalt pe 4 decembrie de o formațiune de 130 de arabi, iar cartierul Hatikva din sudul Tel Avivului – de o mulțime dezlănțuită, coordonată de Hasan Salama, care a lăsat în urmă 70 de morți.[178]

Irgun a răspuns imediat cu metode similare, detonând o mașină încărcată cu explozibil la Ierusalim pe 12 decembrie (20 de morți) sau plasând o bombă lângă rafinăria din Haifa (șase morți). Lehi a optat pentru o țintă politică majoră, aruncând în aer, la începutul anului 1948, sediul Comitetului Național Arab din Jaffa. În tot acest context, Hagana continua să evite atacurile sângeroase și țintele umane, vizând mai ales infrastructura.

Dar, după ce un grup de arabi din Balad al-Sheikh au ucis 39 de persoane ca replică la atacurile Irgun din Haifa, și Hagana a renunțat la doctrina reținerii și a ucis cel puțin 10 localnici din micuța așezare palestiniană după un raid declanșat în căutarea asasinilor.[179] În această etapă a războiului civil au murit, până în martie 1948, 2 000 de evrei și arabi.[180]

Totuși, din primăvara lui 1948, izbucnirea de furie de la nivelul publicului larg a lăsat loc ciocnirilor între grupurile militare mai structurate. Armata Arabă de Eliberare a devenit activă în zona Samariei și în Galileea, în timp ce Armata Războiul Sfânt condusă de al-Husseini a început să se strângă ca un clește în jurul Ierusalimului. Al-Husseini anunța de altfel în martie faptul că se pregătește să ia cu asalt spitalul evreisc Hasada, construit în enclava evreiască de pe Muntele Scopus. Orașul Sfânt reprezenta, concomitent, marea vulnerabilitate militară și marele obiectiv politic al Yishuvului în acest conflict. Esențial atât pentru arabi, cât și pentru evrei, Ierusalimul era un centru demografic evreiesc – 100 000 dintre locuitorii Israelului locuiau în oraș și împrejurul acestuia – care nu putea fi abandonat, dar, pe de altă parte, se dovedea foarte greu de apărat, având în vedere că drumul de 60 de kilometri dintre Tel Aviv și Ierusalim traversa dealurile din Iudeea, zonă controlată de arabi și foarte propice unor atacuri de gherilă. Ierusalimul era, în aceste condiții, separat de restul Yishuvului și vulnerabil chiar și în fața unor trupe răzlețe. Orașul în sine reprezenta un puzzle aproape imposibil pentru tacticieni, având în vedere faptul că centrele evreiești erau dispersate, fiind întrepătrunse de cele ale arabilor. Totul culmina cu centrul simbolic al Yishuvului, cartierul evreiesc din Orașul Vechi, unde 2 500 de evrei se învecinau cu 22 000 de arabi.

Și sudul țării ridica probleme serioase pentru Tzahal, deșertul Negev având o importanță strategică pentru că oferea adâncime militară viitorului stat în zona de frontieră cu Egiptul, din partea căruia se așteptau cele mai periculoase atacuri. Fără

întinderile sudului, fie ele şi deşertice, Tel Avivul era mult prea expus, la o aruncătură de băţ de forţele egiptene.

Pentru a păstra legătura cu Ierusalimul, cu Negevul şi cu Galieea, Yishuvul a fost nevoit să ducă, din iarna lui 1947 până în primăvara lui 1948, o veritabilă „Bătălie pentru Drumuri"[181], care era, în fapt, imposibil de câştigat având în vedere că arterele vitale străbăteau zonele controlate de arabi. În ianuarie 1948, 35 de soldaţi conduşi de Danny Mass, trimişi către sectorul de aşezări numit Blocul Etzion, aflat la sud de Ierusalim, au fost ucişi pe drum de miliţiile arabe locale. Aceştia aveau misiunea de a aproviziona Blocul Etzion, asediat de arabi după ce apărătorii lui respinseseră un atac condus de al-Husseini, care adusese împotriva lor o armată de 1 000 de oameni, lăsând pe câmpul de luptă 200 de morţi şi 200 de răniţi. În martie 1948, convoiul Nabi Daniel, care aproviziona acelaşi Bloc Etzion, a fost blocat şi încercuit de arabi în apropiere de Betleem. Conform istoricului Yehuda Lapidot, un veteran Irgun care lupta atunci în Ierusalim, în ambuscadă au murit 15 militari evrei şi 73 au fost răniţi. Pe lângă 150 de arme pierdute, o cantitate importantă în acel moment, Hagana a pierdut atunci o mare parte din flota sa de transportoare blindate improvizate: patru autobuze blindate, zece maşini blindate şi 25 de camioane acoperite cu plăci protectoare.[182] Tot în martie, în încercarea de a aproviziona kibuţul Yehiam din Galileea superioară, aproape 50 de luptători evrei vor fi ucişi într-o ambuscadă pregătită de câteva sute de luptători ai Armatei Arabe de Eliberare.[183]

Ofensiva israeliană

În aprilie 1948, aceeaşi Armată Arabă de Eliberare îşi consolidase prezenţa în Galileea şi mai ales în Samaria, ajungând la 7 000 de războinici. Pregătirea lor de luptă lăsa, însă, de dorit: în atacul asupra unui kibuţ din Galileea, de pildă, arabii din trupele multinaţionale de voluntari au pierdut 60 de luptători, intrând în bătaia

puștilor apărătorilor evrei fără nici o măsură de precauție. Kibuțul a înregistrat o singură victimă în această confruntare.

În luna martie, lupta pentru drumuri părea pierdută pentru Yishuv, care rămânea fără mașini blindate – construite printr-o metodă proprie, constând în acoperirea unor autobuze sau camioane normale cu plăci de oțel și ciment –, acestea fiind singurele în măsură să ofere o oarecare protecție infanteriștilor din convoaiele prinse în ambuscade când străbăteau zonele deluroase controlate de arabi. Pe lângă repetatele eșecuri suferite pe ruta către Ierusalim, pe 26 martie Hagana a pierdut orice control asupra drumului spre Negev, care devenea și el izolat. Și coloniile din Galileea ajunseseră tot mai greu de atins și aprovizionat. În plus, la nivel internațional dispărea credința în capacitatea de a rezista a Yishuvului după retragerea iminentă a britanicilor. Inclusiv ambasadorul SUA la ONU declara că planul privind împărțirea Palestinei nu este sustenabil și țara trebuie să intre sub controlul Națiunilor Unite.

Acesta a fost momentul în care conducerea politică a Yishuvului a decis aplicarea Planului Dalet și trecerea la ofensivă începând cu primele zile din luna aprilie. Planul Dalet („D" în ebraică) nu este doar un document militar, ci are implicații politice majore, fiind ulterior folosit în lupta ideologică dintre israelieni și palestinieni. Planul Dalet, scris de Yigael Yadin sub coordonarea lui Ben-Gurion, pleacă de la premisa, confirmată în lunile precedente, că garantarea siguranței evreilor din zone îndepărtate este imposibilă în condițiile unei discontinuități teritorial-demografice, discontinuitate care face ca așezările arabe din zona alocată statului israelian să întretaie și să „sugrume" comunicațiile evreiești.[184] Planul „D" prevedea, în aceste condiții, „câștigarea controlului zonelor statului evreu și apărarea granițelor sale. El își propune, de asemenea, câștigarea controlului zonelor așezărilor și concentrațiilor evreiești care sunt plasate în afara granițelor, împotriva unităților regulate, semiregulate sau micilor forțe ce operează din baze aflate în interiorul

sau în exteriorul statului. În general, obiectivul acestui plan nu este o operațiune de ocupație în afara granițelor statului evreu. Totuși, în ceea ce privește bazele inamice aflate în imediata apropiere a granițelor care pot fi folosite ca rampe de lansare pentru infiltrarea în teritoriul statului, acestea trebuie ocupate temporar și percheziționate pentru descoperirea inamicilor în conformitate cu regulile de mai sus, fiind ulterior încorporate în sistemul nostru defensiv până la încetarea operațiunilor". În cazul localităților arabe ostile din teritoriul evreiesc, planul prevede „încercuirea satului și cercetarea sa. În cazul rezistenței, forțele armate trebuie distruse și populația trebuie expulzată în afara granițelor statului."[185]

Asumarea noii viziuni implica și o deschidere mai mare a conducerii politice față de abordările ofensive – bazate pe viteză, surpriză și improvizație – care erau preferate de comandanții cu cele mai bune rezultate pe front. Ben-Gurion va păstra întotdeauna o apreciere specială pentru școlile militare care procedau temeinic și tacticos, privind cu rezerve găselnițele unui Moshe Dayan și slăbiciunea acestuia pentru „șoc". Dayan descrie în memoriile sale contrastul dintre cele două mentalități: „Apoi (Ben-Gurion – n.a.) m-a întrebat de operațiunea Lod, dar în cursul relatării mele am observat că nu-mi împărtășea entuziasmul. După părerea sa, acesta nu era «război», ci o «poznă». Nu era de acord cu teza mea implicită că modul de a trece prima linie a pozițiilor inamicului era atacul rapid și îndrăzneț. El credea că un atac trebuia plănuit și realizat metodic și sigur, ca mișcarea unui compresor cu abur. La sfârșitul scurtului nostru schimb de cuvinte, el mă privea ca pe un comandant destul de cutezător, dar mai degrabă un fel de partizan, pe când eu îl priveam ca pe un lider politic înțelept și inspirat, care învățase și auzise multe despre arabi și despre război, dar care nu avea o cunoaștere personală, de primă mână, a acestora. El era informat *despre* acestea, dar nu le cunoștea."[186] Totuși, Ben-Gurion era obligat să accepte spiritul mai ofensiv al noului plan propus de armata

sa pentru a putea opri valul de eșecuri și, mai ales, pentru a stabili poziții solide în perspectiva invaziei coordonate a armatelor arabe.

Aplicarea planului ofensiv Dalet a început prin cucerirea satului strategic Kastel și declanșarea operațiunii Nachshon (5–16 aprilie 1948). Această operațiune (cu caracter istoric pentru armata evreiască: prima la nivel de brigadă, cu 1 500 de oameni acționând simultan după retragerea lor riscantă din alte zone ale țării) avea ca obiectiv deschiderea căilor de comunicație dintre Tel Aviv și Ierusalim prin ocuparea punctelor arabe de rezistență aflate pe traseu. Operațiunea Nachshon a beneficiat de armele aduse, cu câteva ore înaintea lansării ei, din Cehoslovacia, fiind probabil primul moment din război în care trupele evreiești erau dotate satisfăcător.[187] O veste bună pentru Hagana a fost scoaterea din luptă a lui Hasan Salama după distrugerea cartierului său general din Ramla, pe 5 aprilie, de către Brigada Givati, precum și uciderea liderului militar al arabilor palestinieni, al-Husseini, peste alte cinci zile. Marele comandant arab fusese împușcat în împrejurimile satului Kastel, care controla drumul spre Ierusalim, în urma unui bizar incident lingvistic. Însoțit de gărzi, el observa câmpul de luptă când a întâlnit un soldat evreu care l-a considerat un camarad și l-a salutat în arabă (limbă în care militarii evrei vorbeau fie din obișnuință, fie din prudență). Al-Husseini, confundându-l probabil cu un consilier britanic al forțelor iordaniene, a răspuns la salut în engleză, moment în care, alertată, santinela evreiască l-a ucis.[188] Pe 15 aprilie 1948, după doar nouă zile de ofensivă, Ierusalimul era parțial salvat. Concomitent, Armata Arabă de Eliberare a declanșat o operațiune menită să izoleze Haifa prin ocuparea kibuțului Mishmar-HaEmek. Apărarea zonei, preluată de Yitzhak Sadeh, a durat mai mult de o săptămână și a pus capăt ofensivei arabe din această zonă. Din acest moment, trupele lui al-Qawuqji vor pierde inițiativa strategică.

Luna aprilie 1948 a adus un triumf fulgerător nesperat al Planului Dalet, conducătorii Yishuvului dând senzația că, până atunci, își conservaseră forțele pentru momentul în care retragerea britanică din luna mai era iminentă. Pe 21 aprilie, sub conducerea comandanților locali Moshe Carmel si Mordecai Macleff, a fost declanșată operațiunea Biur Hametz, care va duce la cucerirea rapidă a Haifei[189], oraș esențial pentru economia, demografia și comunicațiile Palestinei, în care locuiau 75 000 de evrei și peste 63 000 de arabi.[190] Menachem Begin, liderul Irgun, va povesti ulterior cum militarii evrei înaintau prin oraș „ca un cuțit prin unt" Soldații din Brigada Carmeli profitau din plin de un transport de arme cehoslovace sosite chiar în acea zi de la Tel Aviv.[191] Așa cum vor proceda de multe ori și în viitor, conducătorii arabi nu opuneau o rezistență reală, sperând că prin propagandă vor convinge civilii să reziste și să lupte în locul lor. Consiliul Național Arab promova următorul mesaj: „Către poporul luptător: Consiliul Național din Haifa vă informează despre ultimele noutăți: planul de a diviza țara noastră și de a smulge o parte a ei a eșuat. Visul dușmanului nostru de a-și întemeia un stat pe ruinele țării noastre a fost spulberat. Trăiască Palestina Arabă, independentă, liberă și unită!"[192] Refuzând să semneze un armistițiu și primind de la Beirut și din Siria asigurări că orașul va fi redobândit în curând, aproape toți locuitorii arabi (60 000) au preferat să părăsească orașul. Au fost escortați de britanici către Acra și Beirut, pe coastă, dar și spre Nablus și Nazaret, în interiorul Palestinei.[193] Același lucru se întâmplase cu câteva zile înainte în orașul Tiberias, de pe malul de vest al Mării Galileii, unde aproape 2 000 de arabi au cerut să fie evacuați după o ofensivă hotărâtă în oraș a unităților Palmach și Golani. Pe 11 mai a căzut Safed, centru mistic tradițional al iudaismului, locuit de o largă comunitate de evrei ultraortodocși. Pe 13 mai arabii au predat Jaffa, un alt punct esențial pentru economia lor. Jaffa fusese luată cu asalt de Irgun încă din aprilie, când atacurile cu mortiere și groaza inspirată de trupele lui Begin puseseră deja

pe fugă mulți dintre locuitorii arabi. Totuși, britanicii reușiseră să amâne cu câteva săptămâni deznodământul, până la retragerea lor definitivă, în speranța de a evita un nou masacru de tip Deir Yassin sau o nouă fugă în masă de tip Haifa. Reușite precum Operațiunea Yiftach (cucerirea Safedului și asigurarea controlului în Galileea estică de către unitățile Palmach aflate sub comanda lui Yigal Allon), Operațiunea Matateh (ocuparea, tot de către Palmach, a zonelor adiacente Mării Galileii care erau controlate de beduini), Operațiunea Ben-Ami (cucerirea Acrei de către Brigada Carmeli, condusă de Moshe Carmel) – toate încununate de succes – asigurau un control ferm asupra nordului.

Trebuie spus că exodul în masă al arabilor palestinieni în aceste zile a avut deopotrivă motive obiective și subiective care implică și responsabilizează ambele părți. Uneori, zvonurile scăpate de sub control aveau un efect devastator. Zgomotul puternic produs de bombele Davidka, de pildă, a fost interpretat de arabii din Safed ca o dovadă a faptului că Hagana folosește arme atomice.[194] Războiul psihologic a fost utilizat cu succes de militarii evrei pentru a-i convinge pe arabi să părăsească zonele critice mixte fără violențe. Liderii comunităților evreiești care aveau relații bune cu arabii au fost instruiți să lanseze zvonuri privind pregătirea unor atacuri în Galillea și Valea Hula. Pentru a întări informația, au fost împrăștiate și manifeste.[195] Panica avea, însă, și motive reale. Pe 9 aprilie 1948, o echipă comună Irgun-Lehi a ocupat un sat de la periferia Ierusalimului, Deir Yassin. Trebuia să fie o operațiune relativ simplă, având în vedere că așezarea nu reprezenta o miză majoră și nu părea păzit în mod special. A fost emis un avertisment către locuitori să părăsească satul fără luptă și a început înaintarea din casă în casă. Situația a fost scăpată de sub control în momentul în care luptătorii Irgun si Lehi au întâmpinat o rezistență neșteptată, pierzând patru camarazi. În replică, într-o dezlănțuire nici până astăzi suficient lămurită, peste 100 de palestinieni – luptători, dar și femei sau copii, au fost uciși.[196] Deși liderii Hagahan și ai Yishuvului au condamnat

imediat acțiunea Irgun-Lehi, reverberațiile masacrului de la Deir Yassin în presa internațională au fost majore, făcând greu de evitat o implicare a Transiordaniei în războiul împotriva Israelului, în ciuda poziției sale moderate. Replica milițiilor palestiniene a fost nemilioasă: pe 13 aprilie 1948, un convoi de doctori, asistente, profesori și studenți la medicină care se deplasau sub protecția Hagana către un spital din zona Ierusalim a fost prins într-o ambuscadă, 78 dintre aceștia fiind împușcați sau arși de vii. Acest măcel nu a oprit, însă, exodul populației palestiniene, care după Deir Yassin simțea că nu mai poate fi apărată de propriile trupe, aflate în descompunere.[197]

Despre alegerile dificile pe care abordarea implicată de Planul Dalet le impunea a scris și Yitzhak Rabin în memoriile sale: „În toiul luptelor, a trebuit să rezolvăm și o problemă spinoasă: aceea a populației civile din Lod și Ramla, numărând în jur de 50 000. Nici măcar Ben-Gurion nu avea vreo soluție, iar în timpul discuțiilor de la cartierul general operațional a păstrat tăcerea, așa cum îi era obiceiul în astfel de situații. Clar nu puteam să avem în spate populația înarmată și ostilă a Lodului, căci asta ar fi pus în pericol ruta de aprovizionare a Yiftah, care înainta spre est. Am ieșit, însoțiți de Ben-Gurion. Afară, Allon și-a repetat întrebarea: «Ce facem cu oamenii?» Ben-Gurion a fluturat din mână și a zis: «Alungați-i!». M-am consultat cu Allon. Eu am fost de acord că era esențial să îi alungăm pe localnici. I-am dus, pe jos, până la șoseaua Beit Horon, socotindu-ne că Legiunea Iordaniană va fi obligată să se îngrijească de ei. Verbul «a alunga» sună tăios. Psihologic, a fost una dintre cele mai dificile acțiuni întreprinse atunci".[198]

Un alt factor care a favorizat alegerea palestinienilor de a-și părăsi în masă localitățile a fost asigurarea dată de liderii comunității că urmează o ofensivă a fraților musulmani din statele învecinate, care vor recuceri teritoriile pierdute și le vor reda onoarea fără a fi nevoie de un armistițiu rușinos. În sfârșit, în contextul

în care modelul fixat în acele zile de elitele palestiniene era exilul, s-a născut, prin imitație, o veritabilă psihoză a fugii.

Singura zonă în care continuau eșecurile Hagana era Ierusalimul, unde Operațiunile Harel, Yevusi sau Maccabi nu își atingeau toate obiectivele în fața excelentei Legiunii Arabe a Transiordaniei. De asemenea, Negevul nu era securizat.

Invazia armatelor arabe

Situația militară a suferit o schimbare dramatică din momentul în care David Ben-Gurion a anunțat, pe 14 mai, nașterea oficială a Statului Israel. Țările arabe nu mai puteau, oricum, amâna o intervenție militară în condițiile înfrângerii miliției locale arabe și a prăbușirii societății palestiniene în ansamblu, iar proclamarea statului evreiesc era cel mai bun prilej. Așa se face că, din data de 15 mai 1948, vorbim despre o a doua secvență a conflictului din Palestina: Războiul Arabo-Israelian extins. Trebuie spus că, dincolo de înflăcărata retorică arabă – care face parte din tradițiile definitorii ale acestei civilizații încă dinainte de epoca Profetului și a Coranului – liderii statelor care au atacat Israelul nu erau entuziasmați de perspectiva unui război. Abdullah, regele Transiordaniei, avea discuții secrete cu reprezentanții Yishuvului (Golda Meir era trimisul lui Ben-Gurion în căutarea păcii); ideal pentru Abdullah ar fi fost să preia controlul asupra teritoriilor palestiniene rezultate din partiția ONU. Și el, și israelienii, dar și britanicii căutau o soluție pentru a-l elimina din orice ecuație pe Marele Muftiu al-Husseini, care era considerat radical, instabil și compromis de alianța cu Hitler. Egiptul avea propriile ezitări: monarhia se afla în criză, fiind confruntată cu o creștere spectaculoasă a Frăției Musulmane și a sentimentelor naționaliste și antibritanice.[199] Totuși, ca și în Transiordania, presiunea publică pentru război era reală, iar *al-Ikhwan al Muslimin* (Frăția Musulmană) nu ar fi permis regelui Farouk să stea departe de conflict. Un rol important în decizia statelor arabe de a ataca

coordonat l-a jucat dorința Egiptului, Irakului, Siriei sau Libanului de a controla și a bloca planul lui Abdullah de preluare a teritoriilor palestiniene; o astfel de reușită ar fi transformat modesta Transiordanie într-o putere majoră a Orientului Mijlociu.

Fără a putea să accepte apelul la pace făcut de Ben-Gurion prin intermediul Goldei Meir, regele Abdullah și-a exprimat credința (fondând astfel o veritabilă tradiție a familiei sale) reluării relațiilor de prietenie dintre iordanieni și Israel la sfârșitul războiului. În ciuda acestui comportament cavaleresc – și în contrast cu scenele din 1973, în care iordanienii mai mult au mimat lupta împotriva Israelului –, în războiul din 1948 Legiunea arabă a regelui Abdullah a fost adversarul cel mai înverșunat pentru Tzahal. Pe 13 mai 1948, cu o zi înainte de proclamarea Statului Israel, armata israeliană suferise probabil cea mai dureroasă înfrângere din acest război, pierzând Blocul Etzion în momentul în care un batalion al Legiunii Arabe, dotat cu mașini blindate, a luat cu asalt kibuțul Kfar Etzion, fiind asistat de trupele locale arabe. 150 de locuitori ai așezării au fost masacrați – unii după ce se predaseră –, în timp ce alții au fost salvați prin acte de curaj și generozitate ale militarilor arabi. Măcelul i-a convins pe apărătorii celorlalte așezări din Blocul Etzion să capituleze în condițiile în care întăririle dinspre Tel Aviv nu puteau ajunge la ei din cauza drumurilor blocate.

Una din marile erori făcute de statele arabe care au atacat foarte tânărul Israel a fost lipsa de informații militare serioase privind forța Tzahalului, pe care încă îl considerau o gardă națională compusă din unități de gherilă și structuri locale. Presa arabă era atât de încrezătoare în victorie, încât titlurile articolelor erau deja stabilite în avans, fără să țină cont de realitățile din teren: „Primul raport militar publicat în Liban: armata libaneză și-a atins scopurile" sau „Legiunea Arabă cucerește Ierusalimul, ajunge în inima lui și elimină ultimele puncte ale rezistenței evreiești".[200] Din acest motiv, trupele arabe au fost confruntate cu autentice șocuri în fața capacității israeliene de luptă, cu efecte

majore asupra moralului lor. Egiptul a avut cel mai mult de suferit din acest punct de vedere: porniți într-o ofensivă decisivă spre Tel Aviv de-a lungul coastei Mării Mediterane, egiptenii ajunseseră la aproape 30 de kilometri de oraș când au fost atacați, pe 29 mai 1948, de cele patru avioane Messerschmitt pe care Israelul tocmai le primise din Cehoslovacia – o surpriză majoră din partea unei armate care nu ar fi trebuit să aibă decât forțe aeriene de recunoaștere, conform asigurărilor primite de soldați. Din acel moment, ofensiva egipteană s-a împotmolit. Un alt șoc a venit pe 22 octombrie 1948, când nava-amiral a flotei egiptene, „Emir Farouk", a fost scufundată de o unitate de sabotori ai marinei israeliene, pregătită în secret în Jaffa și la Marea Galileii. Scafandrii israelieni beneficiaseră de instructajul marinarilor italieni care dezvoltaseră această tehnică de atac, bazată pe bărci încărcate cu câteva sute de kilograme de explozibil, conduse până în apropierea țintei de piloți ce săreau în apă în ultima clipă, fiind recuperați de o echipă specială de înotători. Un efect psihologic și mai mare l-a avut demonstrația făcută pe 14 iulie 1948 de aviația israeliană, când aceasta a dovedit că are capacitatea de a bombarda orașul Cairo (după ce Tel Avivul fusese de mai multe ori vizat de aviația egipteană). Trei „Fortărețe Zburătoare" B-17 fuseseră achiziționate din Statele Unite și se îndreptau spre Israel încărcate cu un transport de muniție din Cehoslovacia; unul din aceste avioane a reușit să ajungă deasupra Egiptului, la solicitarea comandanților israelieni, și să arunce încărcătura de bombe pe care o transporta deasupra capitalei arabe.[201] Din nou, deși atacul nu a provocat daune semnificative, apariția neașteptată a unei „Fortărețe Zburătoare" israeliene a dovedit generalilor egipteni că rapoartele de *intelligence* despre forța Tzahal sunt zilnic depășite de realitate, israelienii având o capacitate spectaculoasă de a-și dezvolta peste noapte, la propriu, arsenalul de luptă.

Cea mai impresionantă realizare, de altfel, în prestația Forțelor de Apărare Israeliene în această perioadă a fost capacitatea

de a se adapta constant și imediat în fața provocării cu care era confruntată. La debutul ofensivei arabe, Tzahal era compus din trupe de infanterie ușoară; la câteva luni distanță, beneficia de propriile tancuri (Cromwell, Sherman, H35), avioane (Spitfire, B17, Messerschmitt, P51 Mustang, C-47 Dakota) și de un corp de artilerie cu 250 de obuziere și tunuri. La finalul războiului, Israelul își dublase numărul de militari, ajungând la peste 110 000 de oameni sub arme (inclusiv unități logistice, locale și de suport), efort care dovedea o forță organizatorică remarcabilă pentru un stat proclamat de numai câteva luni. Imigranții erau integrați în unități și trimiși în luptă într-un interval de câteva săptămâni – dar în situații critice se putea vorbi de numai câteva ore de instrucție. Au existat cazuri în care evrei ajunși în Israel după ani de eforturi pentru a evada din Europa nazificată și după lungi perioade petrecute în tabere de refugiați din Cipru, au căzut în luptă pentru tânăra lor patrie la puțin timp după ce o vedeau pentru prima dată. Pe lângă ei, și voluntarii străini din Mahal au crescut forța și, mai ales, expertiza Tzahal în probleme de aviație, strategie sau navigație.

Irgun și Lehi s-au integrat la rândul lor în Forțele de Apărare, deși combatanții acestora au fost, în general, ținuți departe de pozițiile de răspundere și au fost supravegheați cu atenție în următorii ani. Incidentul *Altalena* a grăbit procesul de unificare militară, demonstrând cât de ușor se poate ajunge la un război civil israelian în condițiile pluralității de grupări combatante. Pe 20 iunie 1948, vasul *Altalena* ajungea în Israel aducând muniție și armament (5 000 de puști) din Franța în beneficiul grupării Irgun. La momentul acela, Tzahal exista deja de aproape o lună de zile, deci Irgun trebuia să cedeze controlul asupra armelor, fiind de jure desființat. Totuși, exista o problemă juridică: Ierusalimul fiind sub jurisdicție internațională, nu israeliană, Irgun și Lehi pretindeau că batalioanele lor din Orașul Sfânt pot funcționa în continuare. În consecință, și transportul de armament trebuia direcționat către trupele Irgun din Ierusalim.

În condițiile în care nici una dintre tabere nu era dispusă să renunțe la versiunea sa asupra adevărului (acesta fiind undeva la mijloc), s-a ajuns la o confruntare sângeroasă; 14 militari Irgun au fost uciși, ca și doi soldați ai Tzahal, *Altalena* a fost distrusă, iar încărcătura (prețioasă) pierdută. Ben-Gurion s-a arătat necruțător, considerând că e un moment decisiv pentru impunerea monopolului tânărului stat asupra violenței legitime din granițele sale, iar Menachem Begin a dat dovadă în ultima clipă de maturitate, cerând trupelor Irgun să renunțe la luptă. Altfel, în condițiile în care combatanții Irgun începuseră să dezerteze din Forțele de Apărare Israeliene pentru a sări în ajutorul camarazilor aflați sub atac, se putea ajunge la o catastrofă.[202]

Trupele arabe reunite care au atacat Statul Israel începând cu 15 mai 1948 au numărat, în faza inițială a invaziei, circa 25 000 de soldați. În momentul de apogeu al conflictului, ele au ajuns la circa 50 000–60 000 de combatanți, fără a pune la socoteală milițiile arabilor palestinieni și forțele logistice din spatele frontului. Cele mai importante contribuții au venit din Egipt (între 10 000 și 20 000 de militari), Iordania (8 000-12 000) și Irak (3 000–15 000). Efective mai mici au aliniat Armata Arabă de Eliberare (multinațională), care a variat între 3 500 și 6 000 de luptători), Siria (2 000–5 000), Liban (1 000), Yemen (300) și Arabia Saudită (800–1200). Sudanul și Marocul au trimis efective simbolice. Din toată această desfășurare de forțe, singura armată arabă care a ieșit cu fruntea sus și parțial învingătoare din conflagrație a fost cea a Transiordaniei. Deloc întâmplător, Legiunea Arabă iordaniană beneficia de conducerea directă a 48 de ofițeri britanici. În rest, triumful israelian a fost categoric – în toate direcțiile.

Primele săptămâni ale Războiului Arabo-Israelian au fost cele mai dificile pentru Tzahal, care nu primise încă tot armamentul achiziționat din Cehoslovacia și avioanele la mâna a doua strecurate ilegal din SUA. În plus, în lipsa unor informații militare solide, soldații israelieni se aflau în situația de a aștepta

cu respirația întretăiată loviturile succesive ale armatelor arabe, pentru a stabili strategia de răspuns. Această perioadă dintre 15 mai și 11 iunie 1948 a fost numită „Luna de luptă", fiind singura etapă în care Tzahal putea fi, teoretic, înfrânt.

Ca și ulterior, în 1973, în Războiul din 1948 strategii arabi s-au bazat pe forța destabilizatoare a loviturii inițiale, concentrând în ea toată energia și întregul entuziasm de care erau capabili. Generalii egipteni vorbeau în mai 1948 despre atacul asupra Israelului ca despre „o paradă fără riscuri", estimând o capitulare a Forțelor de Apărare Israeliene în două săptămâni – pronostic care va fi însușit chiar și de unii militari americani. Totuși, din momentul în care „pumnul" de deschidere al forțelor arabe nu a reușit să destabilizeze și să pulverizeze defensiva israeliană, pasiunea războinică a politicienilor și a generalilor arabi a scăzut, lăsând loc calculelor pentru o încheiere onorabilă a conflictului.

1 600 de luptători israelieni au căzut pe front în această „Lună de Luptă", în efortul de a bloca o înaintare arabă care venea din toate direcțiile, solicitând la maximum posibilitățile Tzahal de a-și diviza forțele. Cea mai consistentă amenințare pornea din sud: armata egipteană ataca pe două coloane, aruncând în luptă o brigadă de infanterie și un batalion auxiliar bine înarmat, un batalion blindat, un batalion de artilerie – plus trupe specializate în manevre antitanc și antiaeriene. Prima coloană egipteană, cea mai periculoasă, înainta în apropiere de coasta Mediteranei, țintind către Tel Aviv; a doua coloană avansa în Negev, către Beer Șeva, având misiunea să facă joncțiunea cu trupele *Ikhwan al-Muslimin*, care amenințau deja Ierusalimul dinspre sud.[203] Strategia kibuțurilor avansate și bine apărate și-a dovedit utilitatea în acest context: kibuțul Negba, care controla drumul dintre cele două direcții de atac egiptene, a rezistat îndelung încercărilor de cucerire, blocând comunicațiile dintre coloanele arabe. Kibuțul Yad Mordechai și kibuțul Nitzanim, aflate pe drumul de coastă spre Tel Aviv, nu au avut aceeași soartă, fiind cucerite

relativ rapid de armata egipteană în mai, respectiv iunie 1948, reușită care îi va permite acesteia să înainteze spre Ashdod, în apropierea Tel Avivului. Acolo, în dreptul podului numit de atunci *Ad Halom* („Până aici!"), trupele egiptene s-au oprit, lovindu-se de rezistența Brigăzii Givati și de apariția nescontată a primelor avioane de luptă israeliene. Din acest punct, egiptenii, în fruntea cărora lupta și viitorul președinte Mohamed Naguib, și-au divizat excesiv trupele, urmărind concomitent prea multe obiective și pierzând astfel șansa unei lovituri decisive. Din acest punct, sudul Israelului era salvat.

Lucrurile erau mult mai liniștite pe coasta Mediteranei din nord, acolo unde Tzahal a preluat ofensiva și a distrus podul de pe râul Litani, făcând dificilă înaintarea trupelor libaneze, care nu erau oricum foarte dornice și pregătite de confruntare. Totuși, acestea au cucerit satul al-Malkiyya, care a trecut apoi din nou în mâinile israelienilor, pentru a fi în final ocupat de Armata Arabă de Eliberare. Războiul dintre israelieni și libanezi s-a limitat la ciocnirile din al-Malkiyya, prelungite din primăvara lui 1948 până în toamnă.

Trupele siriene, mai puternice, au țintit o zonă mult mai vulnerabilă pentru Israel: sudul Mării Galileii. Coborând dinspre Înălțimile Golan, care le ofereau o protecție naturală, în mult mai expusa Vale a Iordanului, ele au înaintat pe direcția Tiberias-Nazaret, obiectivul final fiind Haifa (într-o joncțiune cu libanezii care s-a dovedit a fi imposibilă). Având în vedere îngustimea acestui spațiu dintre Marea Galileii și Marea Mediterană, precum și posibilitatea deplasării rapide, acest tip de atac va rămâne constant un motiv de îngrijorare pentru strategii Tzahal. După o serie de cuceriri minore, sirienii s-au oprit în fața kibuțului Degania, care a reușit să oprească tancurile arabe folosind doar câteva tunuri scoase din uz de câteva decenii de armatele europene, precum și cocktailuri Molotov. Moshe Dayan, care a participat la confruntare, rememorează desfășurarea luptei: „Sirienii au atacat în dimineața următoare,

o zi de joi, devreme. Au început la ora 4.15 a.m. cu un bombardament de artilerie şi mortiere, iar după o jumătate de oră tancurile lor, însoţite de infanterie, au prins să înainteze spre noi. Cu excepţia câtorva scurte intervaluri, atacul a durat nouă ore (...) În timpul luptei, avioanele siriene au efectuat raiduri de bombardament, dar ele erau cu totul neprecise şi n-au avut nici un impact asupra situaţiei. Sirienii avansau ca la carte: tancuri flancate de infanterie. Când au ajuns în bătaia oamenilor noştri, infanteria s-a oprit şi s-a adăpostit în lanurile de orz, iar blindatele şi-au continuat înaintarea. Tancurile siriene au ajuns la marginea celor două Degania. Ba chiar, în Degania, un tanc a reuşit să spargă gardul şi să pătrundă în curte, dar a fost scos din luptă de o bazooka antitanc şi de cocktailuri Molotov. Mai multe tancuri au fost lovite de oamenii lui Iavniel la Bet Ierah, iar altele au fost distruse de la o distanţă de câţiva yarzi de oamenii care apărau avanposturile kibuţului. De la Poria, de pe înălţimile Galileei, ne-a venit vestea că aşteptatele tunuri de 65 mm sosiseră [...] Am cerut celor din Poria să deschidă focul cu tunurile cât mai repede posibil. Atacul sirian a fost zdrobit, iar trupele siriene s-au retras. [...] Tancurile siriene au fost acelea care au primit ordinul de retragere de îndată ce tunurile noastre au deschis focul. Trupele siriene, care au auzit şuierul obuzelor deasupra capetelor lor, nu au aşteptat ordinul, ci, pur şi simplu, au rupt-o la fugă de le sfârâiau călcâiele."[204]

Trebuie notat că, la acest moment al ofensivei arabe generalizate, Tzahal nu a avut trupe disponibile pentru kibuţurile din Galileea, care au fost nevoite să reziste înfruntând blindatele siriene cu tactici de gherilă. Entuziasmul ofensivei siriene s-a oprit la Dagania. O înaintare secundară a avut loc, ulterior, mai la nord, soldându-se cu o cucerire nesemnificativă. Apoi şi sirienii s-au oprit.

Nordul Israelului era salvat.

Trupele irakiene au invadat Samaria, încercând pe de o parte să facă joncţiunea cu Armata Arabă de Eliberare pentru a ataca

spre Haifa, în nord, iar pe de altă parte amenințând Netanya, dinspre zona Jenin-Nablus, cu o întreagă divizie de infanterie care se stabilise aici. Atingerea coastei de către irakieni la Netanya ar fi constituit un dezastru pentru Tzahal, Statul Israel fiind astfel tăiat în două; din acest motiv, s-a trecut la o contraofensivă care a dus la înghețarea confruntării.

Cele mai puternice lupte s-au dat în jurul Ierusalimului, unde acționau Armata Arabă de Eliberare, Frații Musulmani și, mai ales, Legiunea Arabă a regelui Abdullah al Transiordaniei. Spre deosebire de restul liderilor politici arabi, Abdullah avea un obiectiv concret: legitimitatea pe care i-ar fi oferit-o custodia asupra al-Haram al-Sharif (Muntele Templului) din Ierusalim (dinastia sa pierduse, în fața familiei Saud, Mecca și Medina, deci avea nevoie de un simbol major precum Al-Masjid Al-Aqsa pentru a compensa) plus teritoriile arabilor palestinieni din Cisiordania (West Bank, malul de vest al Iordanului).

Blocul Etzion fusese deja cucerit de Legiunea Arabă. 10 000 de obuze începuseră apoi să piseze zonele evreiești din Orașul Sfânt, supus unui asediu prelungit, cu rezervele epuizate. În aceste condiții, cartierul evreiesc din Orașul Vechi, care era „înghesuit" de o majoritate arabă, a fost nevoit să capituleze pe 28 mai, când nu mai avea decât 36 de soldați apți de luptă (10% din efective) și rămăsese fără muniție.

Problemele Ierusalimului erau agravate de o eroare strategică făcută de Tzahal în contextul luptei pentru adjudecarea unui drum sigur către Orașul Sfânt. După succesul operațiunii Nachshon, brigada Harel (condusă de foarte tânărul Yitzhak Rabin) a primit ordinul de a avansa către Orașul Sfânt, lăsând descoperit drumul de înălțime către acesta, ocupat rapid de Armata Arabă de Eliberare. Aici se afla fortăreața poliției din Latrun, pe care într-un final o vor ocupa trupele Legiunii Arabe – care au reușit să îi înțeleagă cel mai bine valoarea militară. Eforturile israeliene ulterioare pentru cucerirea Latrunului vor fi dramatice, 200 de militari murind în cele cinci tentative

de preluare. Brigada 7 și Brigada Alexandroni au pierdut 140 de oameni aici, nereușind niciodată să treacă de curtea interioară a fortului, deși au fost aruncate în luptă și tancuri. Dorința lui Ben-Gurion de a elibera Ierusalimul era atât de mare încât, în ciuda rezervelor exprimate de conducerea armatei (Yigael Yadin), Brigada a 7-a fost asamblată și trimisă în luptă special pentru luarea Latrunului. Era compusă din evrei abia sosiți în noua patrie, mii dintre ei fiind supraviețuitori ai Holocaustului: „Mulți dintre noii imigranți au fost uciși de artileria iordaniană fără ca măcar să fi văzut țara pentru care mureau".[205] Brigada lui Rabin, Harel, care își pierduse jumătate din oameni în luptele pentru securizarea drumurilor, era atât de obosită, încât a trăit chiar și momentul istoric al proclamării Statului Israel într-o stare de letargie. Când vocea lui Ben-Gurion a anunțat la radio nașterea statului, pe 14 mai 1948, „soldații noștri, epuizați, s-au chinuit să înțeleagă semnificația celor auzite. Unul, ghemuit într-un colț, într-o stare de oboseală extremă, a deschis un ochi și ne-a rugat: «Hei, băieți, opriți-l! Pic de somn. O să ascultăm mâine cuvintele astea frumoase...»"[206] În iunie, când conducătorii trupelor care luptau în jurul Ierusalimului – new-yorkezul David «Mickey» Marcus, liderul Palmach Yigal Allon și Rabin, care era adjunctul acestuia – au ajuns la concluzia că asalturile repetate asupra fortăreței Latrun nu erau justificate militar, soldații fiind obosiți și pierderile dovedindu-se prea mari, Rabin a fost desemnat să îi transmită această concluzie lui Ben-Gurion, «Bătrânul» primindu-l cu o criză de nervi și cu observația că „Allon ar trebui împușcat".[207]

Armistițiul survenit după Luna de Luptă, în 11 iunie 1948, a găsit, totuși, Ierusalimul evreiesc într-o situație de supraviețuire, după ce Tzahal descoperise o soluție alternativă pentru aprovizionarea sa: puși în imposibilitatea de a folosi drumul clasic, blocat de Latrun, geniștii israelieni au deschis un drum nou, botezat Burma Road. Beneficiind de aproape o lună de zile pentru a-și trage sufletul, liderii politici și șefii militari s-au putut

apleca asupra noilor direcții strategice și asupra chestiunilor organizatorice. Pe 29 iunie 1948, cu câteva ore înainte ca ultimii militari britanici să părăsească Israelul, întregul Tzahal a depus jurământul de credință față de stat și guvern. A fost stabilit instrumentul decizional menit să controleze și să autorizeze acele acțiuni ale Forțelor de Apărare care depășeau nivelul de competență al statului major: un Cabinet de Război, în care chestiunile militare reveneau premierului Ben-Gurion, care era și ministru al apărării, precum și adjunctului acestuia, Israel Galili (autoritatea lor era atât de mare, încât ordinele le-au fost îndeplinite chiar și atunci când soldații considerau că sunt greșite la nivel operațional – lucru care s-a întâmplat oricum rar și din necesități politice care puneau în umbră considerentele strict militare); Comisia pentru Apărare și Politică Externă a Knesset era autorizată de către forul legislativ să controleze Tzahal în numele său. Puțin mai târziu a fost stabilit și un nou lanț de comandă, pentru a face față creșterii capacității de luptă a Forțelor de Apărare. Așa au apărut comandanții de front.

Frontul de Nord (Galileea) trebuia să țină piept Siriei, Libanului, Irakului și Armatei Arabe de Eliberare. Frontul de Est (Samaria și Sharon) se concentra pe amenințarea irakiană și iordaniană din zona Nablus-Jenin. Frontul Central, cel mai disputat, acoperea zona Tel Aviv-Ierusalim și era vizat de trupele iordaniene, egiptene (dinspre sud) și irakiene (dinspre nord), plus contingente de voluntari arabi (Armata Arabă de Eliberare sau Frăția Musulmană). Frontul de Sud, unde acționau egiptenii, viza spațiul vast din jurul Negevului.[208] Ritmul de creștere al trupelor israeliene în vara și toamna anului 1948 a fost excelent: din iunie până în iulie s-a trecut de la 40 000 la 65 000 de combatanți, iar în octombrie numărul acestora ajungea la 90 000. Vechea rețea secretă pentru achiziționarea de arme a Hagana își putea vădi acum eficiența în condițiile embargoului internațional, astfel încât noii recruți să primească arme și muniție.

Triumful israelian

Noua secvență de lupte (9–18 iulie 1948) a adus Tzahal în ofensivă. „Pentru că inamicul era atât de puternic și atât de apropiat de cele mai populate zone evreiești, israelienii nu își permiteau să adopte o strategie defensivă", explică Yigal Allon, eroul acelor zile. „Era clar că dacă armatele invadatoare erau lăsate să se bucure de avantajul acțiunilor ofensive, ar fi putut să pătrundă prin defensiva rarefiată a Israelului, să îi zdrobească forțele și să ia în posesie teritoriul deținut de evrei."[209] Începând din acest moment, Tzahal a început să pună în practică tot mai frecvent principiile concentrării de forțe, riscului calculat și abordării indirecte teoretizate de Liddell Hart. Pentru a realiza o concentrare de forțe într-un punct critic, bazându-se pe informațiile care excludeau ofensive arabe pe alte fronturi, comandanții armatei israeliene au adus unități din zonele mai puțin amenințate, lăsându-le expuse în fața unei lovituri neașteptate. În plus, s-au căutat constant căi alternative, secundare, neașteptate (abordarea indirectă) pentru a ataca inamicul, efectul surprizei fiind esențial pentru o armată încă mică și lipsită de blindate, care nu își permitea asalturi frontale.

În această scurtă perioadă de lupte au fost blocate tentativele armatei egiptene de a-și extinde dominația în Negev, iar marina israeliană a atacat orașul Tir din Liban. Tzahal a încercat să elibereze zona Mishmar HaYarden, care era ocupată de sirieni, dar fără succes; puțin mai la sud, în schimb, a fost cucerit orașul Nazaret – realizare care încheia ocuparea Galileii inferioare[210] și implica asigurarea Haifei, mai puțin expusă de acum.

Prioritatea rămânea, însă, reducerea presiunii asupra Tel Avivului, care era strangulat de trupe egiptene, irakiene și iordaniene, aflate la distanță de circa 30 de kilometri de oraș din diferite direcții. În cadrul Operațiunii Danny, conduse de Allon, orașele Lod și Ramla au fost ocupate de israelieni în 11 și 12 iulie 1948. Concomitent, irakienii au fost alungați din Ras el-Ein,

punct important pentru izvoarele sale plasate în proximitatea Tel Avivului. Lod, pe de altă parte, aducea Israelului un aeroport stategic, iar Ramla – o cale ferată la fel de importantă. Nu mai puțin de patru brigăzi au luptat sub ordinele lui Yigal Allon în cadrul Operațiunii Danny (numită așa în memoria lui Danny Mass, comandantul Palmach ucis în fruntea convoiului de 35 de militari care căzuse în luptă încercând să ajungă la Gush Etzion): Alexandroni, Kiriati, Yiftah și Brigada a 8-a Blindată. În cursul confruntărilor s-au distins, din nou, Yitzhak Sadeh și Moshe Dayan, primul în coordonarea brigăzii de blindate, al doilea conducând trupele de comando în momente critice ale confruntării. Sadeh, formatorul lui Allon, lupta acum în subordinea fostului elev. 50 000 de palestinieni au părăsit Lod și Ramla, exodul arabilor continuând spre statele vecine (se va ajunge la 700 000 de refugiați). Pe 2 august 1948, Ierusalimul eliberat parțial de Tzahal era trecut în coordonarea unui guvernator militar israelian.

A treia etapă a războiului arabo-israelian a început în octombrie 1948, Tzahal având din acest moment profilul unei armate puternice și deplin funcționale. În cadrul Operațiunii Hiram, Armata Arabă de Eliberare a fost pusă pe fugă din nordul Galileii de o nouă concentrare de forțe de mari dimensiuni, asigurată de Brigada Carmeli, Brigada Oded, Brigada a 7-a, Brigada Golani și trupele circasiene și druze. Acțiunea, condusă de generalul Moshe Carmel, a durat doar trei zile (29–31 octombrie 1948), fiind precedată de bombardamente aeriene intense. În urmărirea comandantului Fawzi al-Qawuqji și a oamenilor săi, care au scăpat prin Liban, militarii israelieni au ocupat câteva sate din apropierea graniței, pătrunzând până la râul Litani prin unitățile de avangardă.

Din acest moment, eforturile se puteau concentra asupra forțelor egiptene. Deși teoretic cele mai puternice, acestea vor avea de rezolvat – acum și pe viitor – problema distanței mari dintre Cairo și Tel Aviv, avansarea rapidă și păstrarea liniilor de comunicație fiind mult mai dificile prin Sinai și Negev decât

în „vecinătatea" iordaniană, siriană sau libaneză. Din aceste raţiuni, strategia militară israeliană va avea, în general, tendinţa să trateze o invazie egipteană care are loc concomitent cu cea a altor state arabe ca pe problema cea mai serioasă, dar nu şi cea mai urgentă. Altfel spus, Tzahal va opri întâi, cu trupe dispersate, atacurile siriene, iordaniene sau irakiene, concentrându-şi apoi *toată* forţa împotriva egiptenilor.

La sfârşitul anului 1948, problema egipteană era acutizată şi de informaţiile conform cărora contele suedez Falke Bernadotte, mediatorul ONU din Orientul Mijlociu, urma să recomande ca graniţele Israelului să fie reconfigurate după realitatea militară din teren – ceea ce însemna că Negevul urma să fie pierdut (aşa cum am arătat, contele Bernadotte va fi asasinat de Lehi pentru a bloca acest plan şi o eventuală cedare integrală a Ierusalimului taberei arabe).

Pe 15 octombrie 1948 a fost lansată Operaţiunea Yoav, care lasă să se întrevadă rafinamentul tactic la care ajunsese Tzahal la acel moment. Atacul a fost precedat de acţiuni diversioniste în spatele liniilor egiptene, dar şi de un bombardament al forţelor aeriene israeliene asupra avioanelor egiptene de pe aeroportul El Arish. Şi marina a fost implicată, misiunea acesteia fiind să împiedice aprovizionarea egiptenilor pe mare. De această dată, Yigal Allon a avut în subordine patru brigăzi şi un batalion blindat (Givati, Yiftah, Negev, Oded, elemente din Brigada a 8-a blindată).

Cu liniile de aprovizionare tăiate, armata egipteană a început să se retragă. Beer Şeva a fost ocupată, fiind vorba despre un oraş vital pentru controlul zonei de sud; peste 4000 de soldaţi egipteni, între care şi viitorul *rais* Gamal Abdel Nasser, au fost lăsaţi în urmă, înconjuraţi şi blocaţi în „punga Faluja", cu armamentul greu al armatei regelui Farouk. Mai era necesară o ultimă lovitură, care a venit prin Operaţiunea Horev (22 decembrie 1948 – 7 ianuarie 1949). Aceasta a fost oprită numai la presiunile Marii Britanii, situaţia Egiptului devenind în acel punct atât

de dificilă, încât fostul mandatar al Palestinei a fost nevoit să amenințe cu o intervenție militară. Cu cinci brigăzi (din care una blindată) aruncate în luptă, armata israeliană a aplicat o strategie de infiltrare și flancare, fără a forța un atac frontal, ci confruntând inamicul cu ocuparea unor poziții care ofereau premisele victoriei. Linia de sud a egiptenilor a cedat, Tzahal pătrunzând în Peninsula Sinai, ocupând Abu Ageila și apropiindu-se de El Arish. Deși o încercare de a ocupa Rafah (pentru a tăia legăturile Egiptului cu Fâșia Gaza) a eșuat, pe data de 10 martie 1949 trupele israeliene au luat în stăpânire, în colțul opus din Sinai, portul Eilat de la Marea Roșie, oferind astfel Israelului o a doua ieșire la mare. În cadrul Operațiunii Uvdah, ultima din război, trupele Brigăzilor Negev și Golani au atins acest port strategic, despre care aflaseră că fusese părăsit recent de trupele iordaniene în fața succesiunii de victorii Tzahal în sud. O veritabilă cursă a început între militarii celor două brigăzi pentru onoarea de a înălța primul drapel israelian la Marea Roșie, câștigători fiind cei din Brigada Negev, care plecaseră dinspre Beer Șeva în 5 martie și care au reușit să devanseze Golani cu exact două ore.[211] În acel moment, viitorul Eilat, numit de arabi Umm Rashrash, nu era compus decât din câteva case și o secție de poliție. În fața acestora, un tânăr comandant de companie, viitorul general Avraham Adan, s-a cățărat pe un catarg și a înălțat unul dintre cele mai prețioase drapele din istoria Israelului: „steagul de cerneală", numit astfel pentru că fusese improvizat pe loc din pânză desenată cu cerneală. Peste doar două ore, „învinșii" din Brigada Golani au înlocuit drapelul cu unul autentic – însă fotografia cu momentul ascensiunii lui Adan a devenit celebră. Ora 15.30, când acesta a înălțat „steagul de cerneală", a fost considerată în mod formal momentul încetării războiului.

Cu o zi înainte, Brigada Alexandroni, care acționa pe malul Mării Moarte, preluase controlul unor zone cu o rezonanță istorică inconfundabilă: Ein Gedi și Masada.[212]

Luptătorii Israelului se întorceau, în sfârșit, la Masada.

Acordurile de armistiţiu

O parte din armata israeliană a primit cu nemulţumire negocierile pentru un armistiţiu cu Egiptul, care au început pe 12 ianuarie 1949, pe insula Rodos. Desfăşurate la hotelul Roses sub conducerea lui Ralph Bunche (noul reprezentant al Naţiunilor Unite după asasinarea contelui Folke Bernadotte), negocierile au fost boicotate de Yigal Allon, iritat de ordinul lui Ben-Gurion de a înceta ostilităţile şi de a se retrage din Sinai; era doar începutul conflictului dintre cei doi. Delegaţia militară israeliană a fost condusă de Yigael Yadin, adjunct al statului major – în fapt, conducătorul real al Tzahal. Acesta era secundat de Yitzhak Rabin, protejat al lui Allon, care era de acord cu acesta în privinţa erorii pe care o făcea Ben-Gurion prin acceptarea negocierilor: „În opinia mea, o concesie făcută acum ar fi prematură şi deloc necesară. După mine, avem mai mult spaţiu de manevră decât egiptenii şi putem să rezistăm vreme îndelungată într-un război al nervilor. Sunt aproape sigur că am ieşi chiar învingători".[213]

Totuşi, din punct de vedere politic Ben-Gurion urmărea, pe bună dreptate, o înţelegere rapidă cu Egiptul, care ar fi oferit astfel şi celorlalte state arabe o justificare pentru a negocia. Pentru liderii arabi aparenţele antiisraeliene erau şi vor rămâne importante, toţi temându-se de „vocea străzii" dacă dădeau dovadă de moderaţie. Un exemplu relevant în acest sens era colonelul iordanian el-Tel, comandant al sectorului arab din Ierusalim, care fusese desemnat să asigure legăturile secrete cu liderii israelieni din partea regelui Transiordaniei şi care legase o prietenie cu Moshe Dayan, cei doi având instalată la domiciliu câte o linie telefonică specială pentru depăşirea urgentă a eventualelor crize. Deşi el-Tel se arătase un partener excelent pentru Israel, soluţionând favorabil problemele prizonierilor de război şi conducându-l adesea pe Dayan, deghizat, la regele Abdullah, în teritoriul iordanian, acesta i-a cerut lui Dayan o singură favoare: „Înainte de a ne despărţi, mi-a spus că are o rugăminte

personală: puteam eu, oare, să-l conving pe redactorul-șef al ziarului *Palestine Post* (care a devenit *Jerusalem Post*) să-l atace din când în când pentru ostilitatea sa înverșunată față de Israel? Spunea că avea nevoie de aceasta ca să-și păstreze buna reputație în Iordania".[214]

Pe acest fundal, un acord cu Egiptul a fost atins rapid, fiind depășite multe obstacole în contextul în care ambele tabere erau decise să încheie războiul, chiar și cu prețul concesiilor. Egiptul fusese pus într-o situație militară dificilă și monarhia era contestată puternic atât de Frăția Musulmană, cât și de ofițerii naționaliști din armată, o alianță (de scurtă durată) dintre aceste grupuri urmând să preia în 1952 puterea – perspectivă pe care în 1949 și Israelul, și Marea Britanie, doreau să o evite. În plus, relația egipteano-israeliană beneficia de un mare avantaj geografic: existența unei largi zone-tampon Negev-Sinai, unde nu se găseau centre urbane vitale revendicate de ambele tabere. Acest vast spațiu deșertic făcea ca un atac din partea uneia dintre tabere să nu amenințe imediat teritoriul critic al celeilalte. În atare condiții, după mai puțin de două luni de discuții, pe 24 februarie 1949, acordul de pace a fost semnat. Acesta oferea Israelului Negevul, cu marele oraș sudic Beer Șeva; Egiptul, în schimb, prelua controlul asupra Fâșiei Gaza, cu mii de refugiați din sudul Palestinei. O zonă demilitarizată era stabilită în aria Auja-Nitzana, pe granița recunoscută internațional, Națiunile Unite urmând să asigure aici monitorizarea armistițiului. Trupele egiptene, blocate în „punga Faluja", cu tot cu Nasser – care doar peste trei ani va prelua puterea –, erau lăsate să se retragă.[215]

Cele mai ample înțelegeri au fost obținute în discuțiile cu regele Abdullah al Iordaniei (3 aprilie 1949), care fusese în mod tradițional partenerul cel mai rezonabil de dialog pentru Israel – ca și adversarul militar cel mai dur. Pentru a evita o nouă tutelă internațională asupra Ierusalimului, Israel și Iordania au ales să își împartă orașul pe linia Est-Vest (iordanienii păstrând

controlul asupra Orașului Vechi). Israel a încurajat dorința lui Abdullah de a avea controlul asupra teritoriilor palestiniene aflate la vest de Iordania (Cisiordania); în schimb, iordanienii au acceptat un schimb de pământ: teritorii din zona Sharon și Haifa pentru unele din sudul Hebronului – înțelegere care nu a mai generat un exod în masă al locuitorilor arabi din zonă, aceștia preferând să rămână în Israel.[216]

Discuțiile cu Libanul, începute pe 3 martie 1949, în așezarea de graniță Rosh HaNikqra, au decurs rapid (fiind finalizate pe 23 martie), trupele Tzahal fiind retrase pe granița internațională, concomitent cu revenirea trupelor siriene în propriul teritoriu. Înțelegerea cu sirienii a fost, de altfel, mult mai complicată, aceștia asumându-și, încă de acum, poziția cea mai ostilă în raport cu Statul Israel. Acordul a fost negociat cu colonelul Husni Zaim, care tocmai preluase puterea (pe care o va pierde la scurt timp după finalizarea negocierilor). Semnat abia în 20 iulie 1949, acesta prevedea demilitarizarea zonelor de graniță aflate de-a lungul Mării Galileii, râului Iordan și Văii Hula, precum și includerea integrală a Mării Galileii (plus o limbă de pământ din tărâmul său de est) în teritoriul israelian. Irakul și-a cedat mica bază cucerită în Samaria către Iordania, evitând astfel orice discuție cu Israelul și oferindu-și posibilitatea să susțină că nu a acceptat pacea cu un stat pe care nu îl recunoaște.

Capitolul 4

Spiritul Tzahal

Explicațiile succesului

Deși pierduse în lupte 6 000 de oameni (4 000 de soldați și 2 000 de civili), adică 1% din întreaga sa populație, Israelul câștigase Războiul de Independență. Învinsese numeroasele armate arabe naționale, multinaționale și toate milițiile palestiniene cu care fusese nevoit să lupte, exceptând armata iordaniană, cu care lupta se încheiase nedecis, cu precădere în Ierusalim. Obținuse un teritoriu cu 20% mai mare decât cel propus în planul inițial de împărțire a Palestinei, în timp ce palestinienii nu reușiseră să își construiască un stat, Egiptul preluând responsabilitatea asupra Gazei, iar Transiordania asupra Cisiordaniei.[217]

Găsind mereu soluții neașteptate pentru a ocoli embargoul asupra armamentului și criza cronică de oameni în raport cu potențialul infinit mai mare al statelor arabe, Tzahal salvase Statul Israel, în ciuda pronosticului britanic care miza pe o înfrângere severă. Câteva explicații ale triumfului armatei israeliene sunt evidente dintr-o perspectivă istorică, sociologică și culturală.

Pregătirea științifică și tehnică

Începând cu a Doua Alia – al doilea val al emigrației evreiești catre Țara Sfântă –, nivelul de educație și pregătire profesională al celor care veneau în Palestina a fost într-o continuă creștere: se îndreptau către Tel Aviv, Ierusalim, Safed tineri idealiști

formați în centrele universitare de foarte bună calitate din Rusia, Polonia, Ungaria, Cehia sau România sau crescuți de familii cu tradiție intelectuală care părăseau Germania sau Austria. Această combinație remarcabilă – tinerețe și educație de nivel academic – a asigurat mediul de dospire al forțelor armate israeliene. Vorbim despre o elită consistentă și omogenă, pe care o putem întrezări în această evocare a scriitorului Amos Oz: „Casa era plină-ochi cu cărți. Tata putea citi în șaisprezece sau șaptesprezece limbi și vorbea unsprezece (toate cu accent rusesc). Mama vorbea patru sau cinci limbi și citea în șapte sau opt. Vorbeau între ei în rusă sau polonă când nu voiau să pricep eu. (...) Din considerente culturale, citeau mai ales în germană sau engleză și presupun că visau în idiș (...). Cu trecerea anilor, mi-am dat seama că Ierusalimul, aflat sub guvernare britanică în anii 1920, 1930 și 1940, trebuia să fie un oraș cu o cultură fascinantă. Avea mari oameni de afaceri, muzicieni, învățați și scriitori: Martin Buber, Gershom Scholem, S.Y. Agnon și o pleiadă de alți savanți și artiști de frunte. Uneori, pe când treceam pe strada Ben Yehuda sau pe bulevardul Ben Maimon, tata îmi șoptea: „Uite, acela e un savant de renume mondial (...)". Mama, care a studiat la Universitatea din Praga și a absolvit Universitatea din Ierusalim, dădea meditații studenților ce se pregăteau pentru examene la istorie și, uneori, la literatură. Tata și-a luat licența în literatură la Universitatea din Vilna (acum Vilnius), și-a luat a doua licență la Universitatea de pe Muntele Scopus, dar nu avea vreo șansă să ocupe o funcție didactică la Universitatea Ebraică, într-o vreme în care numărul experților în literatură din Ierusalim îl depășea cu mult pe cel al studenților. Ceea ce înrăutățea și mai mult lucrurile era faptul că cei mai mulți dintre lectori aveau licențe adevărate, diplome strălucitoare de la universități germane celebre, nu ca jigărita calificare polono-ierusalimică a tatălui meu".[218]

Înainte de a fi un mediu specializat în distrugere, armata necesită sistematizare intelectuală, planificare strategică, tehnică și logistică. Și, spre deosebire de alte armate ale epocii, care

erau rodul unei acumulări lente de tradiții, Tzahal s-a născut dintr-un efort spontan și urgent. Nu existau cutume, practici consacrate, doctrine de referință evreiești – exceptându-le pe cele biblice. De multe ori, deciziile erau luate prin raționamente pripite („Erau atâtea lucruri pe care nu le știam", vor spune mai târziu luptătorii din 1948). În acest scop, antrenamentul intelectual – științific, tehnic și academic –, precum și tinerețea sioniștilor s-au dovedit mai eficiente decât respectabilele tradiții războinice arabe. Gustul raționalist pentru știință și tehnică a ajutat Tzahalul să devină rapid o forță dotată cu arme adaptate necesităților geografice. Israelienii nu au fost simpli importatori de armament modern – erau prea săraci pentru asta în anii 1940 și se loveau de numeroase refuzuri politice și chiar de un embargo; ei au avut, însă, ingineri suficient de creativi încât să modifice din mers armele disponibile (de multe ori cumpărate la mâna a doua și chiar scoase din uz); în plus, sistemul israelian de reparare a tancurilor sau semișenilatelor lovite în luptă – a doua zi acestea erau deja gata pentru o nouă acțiune – s-a dovedit în 1948, 1967 sau 1973 extrem de performant.

Creatorul intelectual al Tzahal, Yigael Yadin, care a fost șeful operațiunilor militare în timpul Războiului de Independență, iar între 1949 și 1952 șeful statului major – calitate în care a gândit o mare parte din structura actuală a Forțelor de Apărare Israeliene – nu avea o educație militară formală. Era, în schimb, un excepțional om de știință, fiu al marelui arheolog Eleazar Sukenik (care luptase în Legiunea Evreiască britanică) și al activistei feministe Hasya Sukenik-Feinsod. După retragerea din activitatea militară, care a survenit în jurul vârstei de 35 de ani, moment în care deja condusese armata (!), Yadin a devenit cel mai influent arheolog al Țării Sfinte, cu contribuții majore în excavațiile de la Masada sau Qumran, cu o teză de doctorat despre Manuscrisele de la Marea Moartă și nenumărate lucrări de referință despre istoria Israelului Biblic. Acesta este omul care,

între anii 1949 și 1952, a gândit prima organizare temeinică a Tzahal, după improvizațiile din perioada prestatală.

Nivelul ridicat de participare politică

Faptul că emigranții evrei aveau, cel puțin prin comparație cu țările din fostul Imperiu Otoman, un nivel ridicat de educație trebuie pus în legătură și cu un sentiment special de coparticipare la crearea unui stat. În timp ce pentru cetățenii altor țări acesta reprezenta un dat firesc, primit prin naștere, evreii își considerau statul o veritabilă minune, care depindea de efortul fiecăruia dintre ei. Și nu era o exagerare: nivelul populației era atât de scăzut în anii Yishuvului și ai Războiului din 1948, cel puțin în raport cu adversarii arabi, încât fiecare om – bărbat, copil, femeie – trebuia să contribuie, după puteri, la apărarea colectivă, adolescenții având tendința să își falsifice data nașterii pentru a fi incluși mai repede în unitățile combatante. Într-o geografie sărăcăcioasă, în lipsa unor centre urbane majore unde comerțul să înflorească, evreii erau nevoiți să își eficientizeze fiecare acțiune: profesorii universitari erau dispuși, după caz, să facă agricultură la marginea deșertului, iar violoniștii învățau să lupte cu bandele de prădători nocturni. Dincolo de influența gândirii socialiste, preluată pe filiera intelectualilor formați în Imperiul Țarist și, ulterior, URSS, colectivismul sionist era o soluție impusă chiar de provocările terenului. Individualismul burghez clasic însemna moarte sigură în lipsa oportunităților economice, în contextul unui sol nerodnic, care nu favoriza în nici un caz proprietățile fragmentate, și – foarte important – având în vedere frecventele raiduri de jaf ale beduinilor.

În aceste condiții, nivelul participării politice în Israelul anilor 1950 și în căminul evreiesc anterior formării statului, între 1900 și 1948, se va dovedi foarte ridicat. Fiecare decizie – atât la nivel local, cât și central – era intens discutată și criticată. Rivalitățile și loialitățile de partid atingeau o intensitate

dramatică. Acest lucru a avut, însă, o influență benefică asupra Tzahalului în etapa sa de formare. Nu a permis concentrarea deciziei într-un singur centru de putere. A favorizat analizarea critică a fiecărei acțiuni și a făcut imposibilă fixarea unor obiective majore fără nesfârșite parlamentări prealabile. Opțiunile strategice ale Hagana și ale Tzahal au fost mai întotdeauna corecte în acest interval și pentru că ele surveneau în urma unui proces de consultări cu numeroase filtre: o situație cu totul diferită față de leadership-ul opac, autoritarist și arbitrar care caracteriza de multe ori armatele rivale Israelului.

Caracterul cosmopolit, poliglot și contactele internaționale evreiești

Armata israeliană a fost construită din mers, în timpul confruntărilor prestatale și pe parcursul Războiului de Independență. Organizarea sa a avut în primul rând un caracter practic, răspunzând nenumăratelor amenințări cu care era confruntată zilnic. Cunoștințele și instrumentele care nu puteau fi dobândite pe baza experienței imediate de luptă, în lipsa unei tradiții militare proprii, au fost, pur și simplu, traduse și adaptate, plecând de la procedurile și literatura de specialitate dezvoltate de puterile militare. Tehnica de luptă a fost importată, în regim de urgență, din țări dispuse să facă afaceri cu Israelul. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, militarii evrei au beneficiat de antrenament britanic, dar au învățat și din experiența rusească și arabă în materie de ambuscade. Piloții israelieni erau formați în SUA și în Marea Britanie. Trupele speciale ale organizației sioniste acționau în Balcani în anii 1940, culegând informații și încercând să organizeze imigrația. Tot evreii asigurau, în beneficiul Aliaților, un flux de *intelligence* pentru întreg spațiul arab. Voluntarii evrei sau spionii israelieni căutau în Europa și SUA tehnică militară la mâna a doua, care putea fi adusă în Palestina în ciuda embargoului. Peste câteva decenii, traversarea Canalului

Suez în Războiul de Yom Kipur, din 1973, de către trupele conduse de Ariel Sharon a avut loc – după ce alte variante tehnice mai moderne s-au dovedit greu de transportat – pe un sistem de platforme plutitoare scoase din uz de armata franceză după al Doilea Război Mondial, cumpărate sub formă de „deșeuri".

Mobilitatea lingvistică și culturală a poporului evreu, precum și existența unor rețele tradiționale influente în Diaspora, au jucat un rol important în capacitatea Tzahal de a importa, a traduce și a adapta logistică și concepte militare avansate într-un ritm susținut. În timpul Războiului de Independență, armata israeliană forma, chiar și în operațiunile de teren, o forță poliglotă, în care ofițerii puteau vorbi ebraica, infanteriștii înțelegeau rusă sau idiș, iar piloții preferau engleza. În condițiile în care mulți dintre ofițerii superiori se dovedeau fluenți în trei limbi – învățând din familie o limbă slavă și una germanică de la bunici care veneau din aceste spații culturale –, procesul traducerii propriu-zise a manualelor militare sau ghidurilor tehnice de armament putea fi, pur și simplu, ocolit. Prin comparație, în școli militare mai opace din punct de vedere lingvistic, procesul adoptării unor tehnologii moderne putea dura ani de zile, fiind necesare traduceri minuțioase, stabilirea unor echivalenți lingvistici pentru vocabularul din domenii noi (aeronautică, de exemplu) sau formarea unor specialiști capabili să predea disciplinele inovatoare. Eforturile de modernizare asumate de armata turcă sau cea egipteană încă din secolul al XIX-lea au avut nevoie de decenii pentru a oferi rezultate, tocmai pentru că bariera lingvistică și culturală opunea o puternică rezistență. Pentru israelieni, această barieră nu numai că nu exista, dar ei aveau șansa – prin numărul mare de centre culturale și științifice de unde veneau – să înțeleagă în sinteză tot ce avea mai bun de oferit Occidentul în perioada conflagrațiilor mondiale.

În mod formal, Războiul din 1948 a fost purtat între o tabără multinațională arabă și una națională israeliană. În realitate, din punct de vedere identitar, lucrurile stăteau mai degrabă invers,

Tzahal având o componență mult mai diversificată lingvistic și cultural decât statele arabe, strâns unite în jurul arabei clasice și valorilor islamice. Cazurile în care un comandant israelian născut în SUA sau Polonia era secondat de unul născut în Rusia sau Marea Britanie erau frecvente.

Pentru a înțelege practic această idee, merită amintit, de pildă, că în războaiele din 1967 și 1973, armata egipteană – bine organizată în raport cu alte forțe regionale – nu a avut capacitatea de a utiliza tot armamentul modern livrat grabnic de URSS, pentru că bariera lingvistică dintre ruși și arabi nu permitea o preluare rapidă de tehnologie. Așa se face că o parte din tehnica de luptă sovietică a fost capturată de Tzahal chiar în cutiile în care fusese livrată, militarii israelieni vorbitori de rusă punând rapid în funcțiune armele sovietice. În confruntările din 1967 și 1973 au existat situații în care soldații Tzahal au învățat să utilizeze diverse arme (trimise urgent de prietenii americani sau capturate de la arabi, cărora le fuseseră livrate de prietenii sovietici) pe loc, în timpul luptelor.

Organizarea de tip „orizontal-pragmatic"

Tzahal s-a născut în luptă. Nu a avut vreme să pregătească parade, decorații, ceremonii de absolvire. Nu existau, de altfel, instituții didactice de absolvit – viitorii conducători fiind chemați la arme din școli de literatură sau istorie. Ierarhia nu a fost stabilită și consolidată prin creșteri lente, organice, așa cum se întâmplă în mod normal în armatele tradiționale.

În armata israeliană din 1948, ierarhia se construia pe teren, sub gloanțe. Curajul, leadership-ul și simțul de tactician se impuneau de la sine. Chiar dacă sprijinul politic era important în Israelul anilor 1940, era greu ca un conducător militar incompetent, impus de un partid (au existat cazuri), să reziste mult în funcție, pentru că erorile acestuia se măsurau în morți și răniți. Vârsta marilor comandanți din teren sau din statul major

(Yigal Allon, Yigael Yadin, Moshe Dayan, Ariel Sharon, Yitzhak Rabin) este atipică pentru armatele consacrate, plasându-se undeva sub media de 30 de ani.

Ierarhia rigidă și fermă, preocuparea pentru ordine și proceduri, cât și ritualizarea excesivă nu reprezintă, desigur, un simptom al obtuzității într-o armată, aceste elemente având rolul de a păstra presiunea asupra soldaților în perioadele de pace, când lipsa amenințărilor și a marilor obiective comune poate conduce la rebeliuni, delăsare, anarhie. Apoi, armatele aveau nevoie de un cod strict pentru a controla numărul mare de soldați aflați în serviciul militar obligatoriu. Tzahal nu s-a confruntat cu astfel de probleme la începuturile sale. În primul rând, nu existau perioade durabile de pace, deci corpul militar rămânea în general orientat către un obiectiv imediat. În al doilea rând, nu putea fi imaginat un alt loc în care un soldat să își dorească să se afle – pur și simplu pentru că Israelul era expus militar de-a lungul întregului teritoriu. Nu puteau fi așteptați „alții" care să salveze situația în fața încercuirii arabe, fiecare era direct responsabil – iar militarii, oricât de tineri și de îngrijorați, înțelegeau asta.

Aceste motive cumulate au făcut ca Tzahal să fie o organizație militară mai puțin formală, mai puțin ritualizată și mai puțin solemnă. Cămășile puteau fi purtate și în afara pantalonilor, atârnând în voie și descheiate larg la gât preț de trei nasturi. Și atunci când devenise unul din liderii politici ai Israelului, Ezer Weizman, legandarul aviator și creator al Forțelor Aeriene ale Israelului, venea la întâlnirile politice importante în tricou și cu o bere în mână. O astfel de ținută, care ar fi revoltat un caporal european obișnuit cu paradele, era comună pentru cei care luptau în deșert. Ariel Sharon, de pildă, este surprins în multe dintre pozele sale de front șifonat, nepieptănat, cu cămașa în derivă, arătând ca un om care nu a mai dormit de două zile. Or, tocmai aici se află secretul: el chiar nu dormise de două zile. Soldații israelieni luptau fără oprire, într-un mediu infernal și își atingeau aproape întotdeauna obiectivele. Ce sens mai aveau formalitățile

în aceste condiții? Moshe Dayan vorbește în memoriile sale despre disprețul cu care trata educația militară formalistă: „În decembrie 1937, Hagana m-a trimis la un curs de comandanți de pluton, iar acolo l-am cunoscut pe Yitzhak Sadeh, ofițerul clandestin veteran, care mi-a fost unul dintre instructori... A fost un curs bun, cu exerciții de bătălie realiste și a însemnat mult pentru mine că am studiat sub îndrumarea lui Sadeh. Nu pot spune același lucru despre școala pe care am urmat-o după aceea, un curs britanic pentru sergenți, ținut în campamentul militar britanic. Nu dădeam doi bani pe paradele hiperdisciplinate de inspecție, cu insistența strictă asupra bocancilor lustruiți și asupra eleganței uniformei".[219] Și când a devenit un lider al Tzahal, Dayan și-a păstra abordarea relaxată: „Adesea de la aceste vizite (pe front – *n.a.*) a trebuit să merg direct la întâlniri oficiale cu demnitarii, purtând încă bocancii murdari și hainele prăfuite, neavând timp să le schimb. Se pare, însă, că nimeni nu s-a scandalizat. Și nici eu, căci mă feream să apar cu pete de grăsime sau de cafea vărsată. Nu găseam nimic scandalos în noroiul sau praful ce se lipea de mine pe când mă târam prin tranșeele de comunicație sau când trebuia să mă culc la pământ dacă cineva deschidea focul".[220]

Organizarea trupelor era puternic influențată de spiritul egalitarist. Nu numai din rațiuni ideologice, ci pentru că societatea israeliană era mult prea tânără, prea mică și prea fragilă pentru a tolera mari diferențe de statut. Și cei mai importanți comandanți, ca și cei mai umili soldați, erau tot imigranți de dată recentă, care scăpaseră la limită de masacrele epocii, care locuiau pe aceleași străzi înguste și înfruntau împreună greutățile economice ale războiului. Generalul și recrutul erau, adeseori, vecini și amici; nici urmă de aristocrație militară de tip prusac în acest peisaj. După ce a fost grav rănit la ochi în al Doilea Război Mondial, Moshe Dayan, pentru care cariera militară aparent se sfârșise, a stat o lungă perioadă acasă, urmând un tratament medical care presupunea drumuri nesfârșite la medic. Pentru că soția

nu îl putea duce de fiecare dată, familia a apelat la sprijinul unui vecin săritor, care locuia chiar sub familia Dayan. Vecinul săritor – și probabil foarte discret – care îl transporta pe Moshe la spital era Reuven Shiloah. Viitorul director al Mossad.[221]

În asemenea condiții, singura strategie corectă pentru a conduce pe termen lung unitățile de luptă evreiești era o organizare de tip „orizontal-pragmatic". Acest lucru presupunea că soldații sunt informați și consultați, că au senzația de a fi participat direct la stabilirea unor direcții strategice, că sunt pregătiți să își asume chiar ei o serie de decizii dacă desfășurarea operațiunilor o impune, că pot prelua comanda în situație de criză. În acest scop, elementul de coeziune al trupei nu era unul de tip formal – derivând din ranguri și grade –, ci unul orientat către obiectiv. Îndeplinirea misiunii era singurul lucru care conta.

Revalorificarea tradiției biblice

În anul 2010, într-o întâlnire cu participanții la un concurs de cultură biblică, șeful statului major al armatei israeliene, generalul Gabi Ashkenazi, spunea că Tzahal „vede Biblia ca pe un ghid în sensul profund, dar și practic al cuvântului". El a explicat faptul că „nu este un accident că în Forțele Armate ale Israelului jurământul soldaților este depus cu o armă într-o mână și Biblia în cealaltă – un obicei care reflectă unicitatea Tzahal și adânca legătură a poporului evreu cu Cartea Cărților".[222]

Abordarea generalului Ashkenazi s-a născut încă din perioada Yishuvului, anterioară fondării Statului Israel, în care Biblia oferea cel mai solid punct de plecare pentru a reconstrui mitologia politică și istoria militară a evreilor. Încă de atunci, Ben-Gurion a sugerat – într-o lucrare publicată în 1918, alături de Yitzhack Ben-Zvi – faptul că întoarcerea evreilor în Palestina acelor zile amintește de campania glorioasă a lui Iosua. În zilele fierbinți ale anului 1948, în perioada Războiului de Independență, David Ben-Gurion vorbește despre o „linie

neîntreruptă de continuitate din zilele lui Iosua bin Nun până la Tzahal", comentând victoriile armatei israeliene prin trimiteri la cartea lui Iosua și amintind că soldații israelieni „au lovit regii din Lod și Ramla, regii din Belt Naballa și Deir Tarif, regii din Kola și Migdal Zedek", în limbajul specific Bibliei.[223]

Pentru liderul naționalist Jabotinski, fondatorul mișcării revizioniste, aflat mult la dreapta politică în raport cu socialistul Ben-Gurion, luptătorul ideal din Biblie era Samson. Jabotinski a scris chiar, în 1927, un roman dedicat acestuia, „Samson Naziritul", considerat o parabolă prin care problemele comunității evreilor din Biblie – absența unui rege și a fierului pentru arme în cucerirea Canaanului – sugerau nevoia unui lider puternic și a armelor de generație recentă în vederea edificării unui stat israelian.[224]

Epoca formării armatei israeliene coincide, de altfel, cu perioada în care sunt revalorificate episoadele de rezistență din Biblie, fortărețele Betar și Masada devenind esențiale pentru imagologia politică și militară. Jabotinski își numește mișcarea de tineret chiar Betar, iar Abraham Stern, un reprezentant încă și mai radical al dreptei revizioniste, își alege ca *nome de guerre* „Yair", după Eleazar Ben-Yair, conducătorul rezistenței antiromane de la Masada.[225]

Foarte importante pentru reluarea legăturilor cu trecutul biblic și pentru o „remitologizare" a armatei israeliene plecând de la Cărțile Sfinte s-au dovedit denumirile gradelor militare. Respectând în general structura din armata britanică, acestea au primit nume derivate din Biblie: *segen* (locotenent) este un cuvânt biblic, de origine akkadiană, desemnând un conducător local; la fel și *seren* (căpitan), care este singura rămășiță din Biblie a limbii vorbite de filisteni, însemnând „domnitor" sau „tiran"; *turay* (soldat) este obținut prin derivarea cuvântului biblic „tur" (rând, șir).[226] O poveste foarte bogată are cel mai important rang militar, *aluf*, care desemnează, în diferite compuneri, generalii, șefii de arme și formațiuni mari și chiar șeful statului-major

general: *rav aluf* (şef de stat major), *aluf* (comandant al forţelor teritoriale şi al categoriilor de arme), *tat aluf* (general de divizie). Sensul originar al lui *aluf*, un cuvânt foarte vechi, a fost de „taur"; prin asocierile de sens din perioada biblică, îl vom regăsi ulterior devenind, pe rând, „şef de trib" sau „prieten" Din momentul în care începe exilul babilonian, *aluf* îşi pierde conotaţia războinică şi se transformă în „student eminent" (în materie religioasă, în cunoaşterea Torei), în conformitate cu noile priorităţi ale iudaismului. Pe măsură ce evreii iau contact cu aristocraţia europeană, *aluf* îşi schimbă din nou sensul, reprezentând acum un titlu de noblеţe, echivalentul unui „lord", unui „conte", unui „sir". În anul 1931, când limba ebraică traversa un proces accelerat de modernizare, *aluf* a primit, într-un regulament oficial de şah, o nouă întrebuinţare, desemnând un „campion". În armată, termenul a pătruns în anul 1948, iniţial ca o improvizaţie pentru a stabili poziţia colonelului american David Marcus. Când Marcus şi-a pierdut viaţa, cu puţin timp înainte de încetarea ostilităţilor, Ben-Gurion a decis ca *aluf* să devină piatra de temelie a sistemului ierarhic israelian, completând ulterior ierarhia gradelor cu cuvinte similare care desemnează în Biblie calitatea de şef de trib.[227]

Moise este considerat – nu doar la nivel simbolic – fondatorul spionajului atât de riguros care stă în spatele strategiei de securitate a Israelului: „Domnul a vorbit lui Moise şi a zis: «Trimite nişte oameni să iscodească ţara Canaanului, pe care o dau copiilor lui Israel. Să trimiţi câte un om pentru fiecare din seminţiile părinţilor lor. Toţi să fie dintre fruntaşii lor.» Moise i-a trimis din pustia Paran, după porunca Domnului; toţi oamenii aceştia erau căpetenii ale copiilor lui Israel." *(Numeri, 13, 1-3)* Echipa de *intelligence* pe care Moise o formează e una de elită, insistându-se pe recrutarea tinerilor căpetenii. Printre aceştia se numără şi Hosea, fiul lui Nun, căruia Moise i-a pus numele Iosua. Cu alte cuvinte, misiunea de colectare de informaţii a fost

condusă de viitorul comandant militar și lider politic al evreilor – cuceritorul Canaanului.

Misiunea acestui veritabil Sayeret Matkal *avant la lettre* este pregătirea unui „dosar de țară" demn de un serviciu secret modern, care conține indicatori economici, demografici, militari, agricoli și chiar psihologici: „Moise i-a trimis să iscodească în țara Canaanului. El le-a zis: «Mergeți de aici spre miazăzi, și apoi să vă suiți pe munte. Vedeți țara, vedeți cum este ea, cum este poporul care o locuiește, dacă este tare sau slab, dacă este mic sau mare la număr; vedeți cum este țara în care locuiește, dacă este bună sau rea; cum sunt cetățile în care locuiește; dacă sunt deschise sau întărite; cum este pământul: dacă este gras sau sterp, dacă sunt sau nu sunt copaci pe el. Fiți cu inimă și luați cu voi roade din țară»." *(Numeri, 13, 17–20)*

Succesul militar fulgerător atribuit de Biblie lui Iosua, care – după moartea lui Moise și după o minuțioasă instrucție – atacă în sfârșit Canaanul, se datorează și acestei pregătiri a operațiunilor în termeni de *intelligence*, evreii cunoscând în detaliu geografia, structura tribală și distribuția resurselor din țară.

O importanță similară acordă gândirea militară evreiască consemnată în Biblie și misiunilor tactice de recunoaștere care preced invazia. Beneficiind de suportul unor agenți recrutați din rândul populației adverse, Iosua pregătește asediul Ierihonului trimițând o echipă de spioni pentru a studia fortificațiile, căile de acces și forțele de apărare: „Iosua, fiul lui Nun, a trimis în ascuns din Sitim doi oameni, ca iscoade, zicându-le: „Duceți-vă de cercetați țara și mai ales Ierihonul». Cei doi oameni au plecat și au ajuns în casa unei prostituate, care se chema Rahav, și s-au culcat acolo. S-a dat de știre împăratului din Ierihon și i-au spus: «Iată că niște oameni dintre copiii lui Israel au venit aici, astă noapte, ca să iscodească țara». Împăratul Ierihonului a trimis la Rahav să-i spună: «Scoate afară pe bărbații care au venit la tine, și care au intrat în casa ta; căci au venit să iscodească țara». Femeia a luat pe cei doi bărbați și i-a ascuns,

și a zis: „Este adevărat că bărbații aceștia au venit la mine, dar nu știam de unde sunt; și fiindcă poate a trebuit să se închidă noaptea, bărbații aceștia au ieșit afară; nu știu unde s-au dus; grabiți-vă de-i urmați, și-i veți ajunge». Ea îi suise pe acoperiș, și-i ascunsese sub niște mănunchiuri de in, pe care le întinsese pe acoperiș" *(Iosua, 2, 1–6).* Indiferent de valoarea istorică, anecdotică sau simbolică a acestei scene, ea poartă cu sine o serie de elemente semnificative. În primul rând – ca posibilă probă a veridicității –, agentul racolat de oamenii lui Iosua este un marginal (o prostituată) care are motive să-și trădeze propria comunitate și care are o acoperire utilă pentru a explica prezența unor bărbați străini în casă. În plus, rolul furnizorilor de favoruri sexuale în istoria spionajului este de notorietate, Rahav jucând probabil un rol mai complex decât cel dezvăluit de Biblie, ea având capacitatea de a culege informații din mai multe surse. Merită observat că, în comparație cu marea misiune de monitorizare a Canaanului impusă de Moise, care a fost adusă la cunoștința întregii comunități, în acest caz operațiunea are un caracter secret chiar și pentru evrei („Iosua, fiul lui Nun, a trimis în ascuns din Sitim doi oameni"), așa cum este și de așteptat când recunoașterea precede o invazie iminentă.

Cunoscătorii Bibliei își amintesc probabil modul în care Rahav a fost răsplătită pentru serviciile aduse. Ea stabilește, împreună cu spionii evrei, un sistem de recunoaștere a familiei ei de către atacatori în ziua asediului asupra Ierihonului: „Și acum, vă rog, jurați-mi pe Domnul că veți avea față de casa tatălui meu aceeași bunăvoință pe care am avut-o eu față de voi. Dați-mi un semn de încredințare că veți lăsa cu viață pe tatăl meu, pe mama mea, pe surorile mele și pe toți ai lor, și că ne veți scăpa de la moarte [...]. Bărbații aceia i-au zis: «Iată cum vom fi dezlegați de jurământul pe care ne-ai pus să-l facem. La intrarea noastră în țară, leagă funia aceasta de fir cărămiziu la ferestrele prin care ne-ai pogorât și strânge la tine în casă pe tatăl tău, pe mama ta, pe frații tăi, și pe toată familia tatălui tău»." *(Iosua, 2. 12–18)*

E un deznodământ straniu, asupra căruia Biblia insistă cu tâlc: deși toți locuitorii Ierihonului sunt executați – până și copiii sau animalele – „sursa" Rahav este salvată din ordinul direct al lui Iosua, dat în focul bătăliei: „Au pus mâna pe cetate și au nimicit-o cu desăvârșire, trecând prin ascuțișul sabiei tot ce era în cetate, bărbați și femei, copii și bătrâni, până și boi, oi și măgari. Iosua a spus celor doi bărbați care iscodiseră țara: «Intrați în casa prostituatei și scoateți din ea pe femeia aceea și pe toți ai ei, cum i-ați jurat» [...]. Cetatea au ars-o cu tot ce se afla în ea [...]. Iosua a lăsat-o în viață pe prostituata Rahav, casa tatălui ei și pe toți ai ei; ea locuia în mijlocul lui Israel până în ziua de azi, pentru că ascunsese solii pe care îi trimisese Iosua să iscodească teritoriul". *(Iosua, 6, 21–15)* Este, în mod evident, mai mult decât o grijă de ordin moral – moralitatea fiind suspendată în timpul carnagiilor care survin după căderea unei mari cetăți. Aici vorbim de preocuparea pentru un *asset* operativ care pare să fi jucat un rol central în cucerire, care poate fi folosit în alte contexte similare și promovat ca exemplu pentru modul în care evreii respectă agenții canaaniți dispuși să lucreze pentru ei.

Un alt instrument al științei militare pe care Tzahal îl va folosi cu succes în războaiele din 1948, 1967, 1973 – reprezentând un element important în doctrina sa – este diversiunea: capacitatea de a-l face pe adversar să se uite într-o direcție greșită – și să își concentreze resursele într-acolo – în momentul declanșării unui atac în zona vizată în realitate. Diversiunea este utilă în orice operațiune militară, fiind utilizată și de cele mai mari armate; totuși, în cazul inferiorității numerice (care caracterizează Tzahal în contextul „încercuirii arabe" și care exista și în cazul invaziei din Canaan) se poate dovedi chiar factorul decisiv. Un exemplu-școală de acțiune diversionistă biblică împotriva unui adversar puternic este cel al cuceririi cetății Ai, unde a fost utilizată tehnica retragerii simulate, care va juca un rol important în gândirea militară a Orientului Mijlociu: „Iosua s-a sculat cu toți oamenii de război ca să se suie împotriva cetății Ai. A ales

treizeci de mii de bărbați viteji, pe care i-a pornit noaptea, și le-a dat următoarea poruncă: Ascultați! Să vă puneți la pândă înapoia cetății; să nu vă depărtați prea mult de cetate și să fiți gata. Iar eu și tot poporul care este cu mine ne vom apropia de cetate. Și când vor ieși înaintea noastră, ca întâiaș dată, noi o s-o luăm la fugă dinaintea lor. Ei ne vor urmări până când îi vom trage departe de cetate, căci vor zice: «Fug dinaintea noastră, ca întâiaș dată». Și vom fugi dinaintea lor. Voi să ieșiți atunci de la pândă și să puneți mâna pe cetate [...] Iosua și tot Israelul s-au prefăcut că sunt bătuți, și au fugit pe drumul dinspre pustie. Atunci tot poporul care era în cetate s-a strâns ca să-i urmărească. Au urmat pe Iosua și au fost duși departe din cetate. N-a rămas nici un om în Ai și în Betel care să nu fi ieșit împotriva lui Israel. Au lăsat cetatea deschisă, și au urmărit pe Israel [...] Bărbații, care stăteau la pândă, au ieșit repede din locul unde erau; au pătruns în cetate, au luat-o și s-au grăbit de i-au pus foc." *(Iosua, 8, 3–19)*

De altfel, aplecarea lui Iosua pentru diversiuni este vizibilă de-a lungul întregii campanii de cucerire a Canaanului – lucru firesc pentru un șef militar și politic care își începuse cariera ca spion în teritoriul inamic. Profilul psihologic al adversarilor („cum este poporul care o locuiește, dacă este tare sau slab") face parte din informațiile cerute de Moise – iar Iosua cunoștea direct slăbiciunile și superstițiile din Canaan. Așa explică istoricii militari, de altfel, celebra cădere a Ierihonului: „Iosua s-a sculat cu noaptea în cap, și preoții au luat chivotul Domnului. Cei șapte preoți, care purtau cele șapte trâmbițe de corn de berbece înaintea chivotului Domnului, au pornit și au sunat din trâmbițe. Bărbații înarmați mergeau înaintea lor și coada oștirii venea după chivotul Domnului; în timpul marșului, preoții sunau din trâmbițe. Au înconjurat cetatea o dată, a doua zi; apoi s-au întors în tabără. Au făcut același lucru timp de șase zile. În ziua a șaptea, s-au sculat în zorii zilei și au înconjurat în același fel cetatea de șapte ori; aceasta a fost singura zi când au înconjurat cetatea de atâtea ori. A șaptea oară, pe când preoții sunau din

trâmbițe, Iosua a zis poporului: «Strigați, căci Domnul v-a dat cetatea în mână!» [...]". Poporul a scos strigăte și preoții au sunat din trâmbițe. Când a auzit poporul sunetul trâmbiței, a strigat tare și zidul s-a prăbușit. Poporul s-a suit în cetate, fiecare drept înainte. Au pus mâna pe cetate." *(Iosua, 6, 12–20)*

Elementul militar din spatele acestui ritual bizar este, în mod evident, diversiunea – deși e limpede că există și o importantă dimensiune de dezarmare și epuizare psihologică a unui adversar prudent și timorat (un inamic ofensiv și hotărât ar fi atacat armata lui Iosua când traversa Iordanul și era vulnerabilă). Zgomotul infernal și valul de praf stârnite de încercuirea ritualică a cetății sunt menite să ascundă, probabil, o acțiune de trădare din interior (unde știm că se afla „agentul" Rahav) sau un asalt direct al trupelor de elită.

Spionajul avansat, diversiunea și operațiunile de comando în spatele liniilor inamice, în centrul forței acestuia, sunt răsături durabile ale armatei lui Iosua și, peste milenii, ale Tzahalului. Acțiunile fulgerătoare (adesea noaptea) ale trupelor speciale israeliene în teritoriul libanez, egiptean sau iordanian par inspirate din faimosul atac surpriză al lui Ionatan relatat de Biblie: „Într-o zi, Ionatan, fiul lui Saul, a zis tânărului care-i purta armele: «Vino, și să pătrundem până la straja Filistenilor, care este dincolo de locul acesta». Și n-a spus nimic tatălui său. (...) Între trecătorile prin care căuta Ionatan să ajungă la straja Filistenilor era un pisc de stâncă de o parte și un pisc de cealaltă parte (...) Ionatan a zis tânărului care-i purta armele: „Vino, și să pătrundem până la straja acestor netăiați împrejur. Poate că Domnul va lucra pentru noi, căci nimic nu împiedică pe Domnul să dea izbăvire printr-un mic număr ca și printr-un mare număr». Cel ce-i ducea armele i-a răspuns: «Fă tot ce ai în inimă, n-asculta decât de simțământul tău, și iată-mă cu tine, gata să te urmez oriunde". «Ei bine, a zis Ionatan, haidem la oamenii aceștia și să ne arătăm lor. Dacă ne vor zice: «Opriți-vă până vom veni noi la voi!", vom rămâne pe loc și nu ne vom sui la ei. Dar dacă vor

zice: «Suiți-vă la noi!», ne vom sui, căci Domnul îi dă în mâinile noastre. Aceasta să ne fie semnul" S-au arătat amândoi străjii Filistenilor şi Filistenii au zis: «Iată că Evreii ies din găurile în care s-au ascuns.» Şi oamenii care erau de strajă au vorbit astfel lui Ionatan şi celui ce-i ducea armele: «Suiți-vă la noi, ca să vă arătăm ceva.» Ionatan a zis celui ce-i ducea armele: «Suie-te după mine, căci Domnul îi dă în mâinile lui Israel.» Şi Ionatan s-a suit ajutându-se cu mâinile şi picioarele, şi cel ce-i ducea armele a mers după el. Filistenii au căzut înaintea lui Ionatan şi cel ce-i ducea armele arunca moartea în urma lui. În această întâie înfrângere, Ionatan şi cel ce-i ducea armele au ucis douăzeci de oameni, pe întindere de aproape o jumătate de pogon de pământ. A intrat groaza în tabără, în țară şi în tot poporul". *(Samuel, 14, 1-15)*

Astfel de atacuri temerare, imposibil de prezis de către inamic – care gândea în termeni rezonabili, „cuminți" –, aveau scopul de a corija trei carențe ale resurselor evreieşti în epoca Bibliei: oameni, tehnologie, fortificații. O populație care tocmai a traversat deşertul, trăind la limita supraviețuirii, subnutrită, afectată fizic de anii robiei, se poate cu greu măsura – numeric şi atletic – cu un popor al pământului, bine hrănit şi odihnit.

Raportul spionilor lui Moise în Canaan insistă pe disproporția fizică flagrantă dintre evrei şi canaaniți: „Toți aceia pe care i-am văzut acolo sunt oameni de statură înaltă. Apoi am mai văzut în ea pe uriaşi, pe copiii lui Anac, care se trag din neamul uriaşilor: înaintea noastră şi față de ei parcă eram nişte lăcuste" *(Numeri, 13, 32–33)* Descurajarea evreilor în raport cu înălțimea filistenilor s-a întipărit şi în scena luptei dintre firavul David şi monstrul Goliat, care măsura „şase coți şi o palmă". *(Samuel, 17, 4)*

Al doilea dezavantaj strategic al evreilor ținea, în mod evident, de expunerea unei populații nomade sărace, care nu beneficiază de vreo superioritate de tragere sau mişcare explozivă

(precum mongolii sau otomanii) în raport cu o populație sedentară fortificată.

Al treilea dezavantaj era tehnologic: evreii nu aveau acces la armamentul performant al perioadei și nu dețineau un lanț propriu de producție și reparații pentru tehnologia epocii: „În toată țara lui Israel nu se găsea nici un fierar; căci Filistenii ziseseră: «Să împiedicăm pe evrei să-și facă săbii sau sulițe». Și fiecare om din Israel se pogora la filisteni ca să-și ascută fierul plugului, coasa, securea și sapa (...). Și așa s-a întâmplat că în ziua luptei nu era nici sabie, nici suliță în mâinile întregului popor care era cu Saul și Ionatan: nu aveau decât Saul și fiul său Ionatan". *(Samuel, 13, 19-22)*

Lupta dintre Goliat și David implica, așadar, ciocnirea dintre două fizionomii diferite, dar și dintre două tehnologii militare. Goliat era un uriaș cuirasat: „Pe cap avea un coif de aramă, și purta niște zale de solzi în greutate de cinci mii de sicli de aramă. Avea niște tureci de aramă peste fluierele picioarelor, și o pavăză de aramă între umeri. Coada suliței lui era ca un sul de țesut, și fierul suliței cântărea șase sute de siclii de fier" *(Samuel 17, 4-6)* Sunt cantități amețitoare pentru evreii Bibliei – un popor total lipsit de asemenea resurse. David, care își asumă să lupte împotriva acestui războinic masiv și blindat, nici măcar nu știe să folosească aceste instrumente, împiedicându-se în ele: „Saul l-a îmbrăcat pe David cu hainele lui, i-a pus pe cap un coif de aramă, și l-a îmbrăcat cu o platoșă. David a întins sabia lui Saul peste hainele lui și a vrut să meargă, căci nu încercase încă să meargă cu ele. Apoi a zis lui Saul: «Nu pot să merg cu armătura aceasta, căci nu sunt obișnuit cu ea». Și s-a dezbrăcat de ea. Și-a luat toiagul în mână, și-a ales din pârâu cinci pietre netede și le-a pus în traista lui de păstor și în buzunarul hainei. Apoi, cu praștia în mână, a înaintat împotriva Filisteanului.» *(Samuel, 17, 38–40)*

Ceea ce Biblia ne spune, în esență, în această scenă este că un războnic firav din epoca pietrei poate învinge un uriaș din epoca fierului prin instrumentele vicleniei și mobilității, grație

unei îndrăzneli atipice. Chiar dacă scena acestei lupte pare implauzibilă, este o certitudine că armata biblică, ca și Tzahalul primilor ani, au cultivat astfel de calități alternative, menite să corijeze diferitele neajunsuri: disproporția numerică, embargoul asupra armamentului în perioade critice pentru supraviețuirea comunității și a statului (care amintește de embargoul filistin asupra fierului), lipsa unor resurse strategice și realitatea militară a continuei încercuiri.

Capitolul 5

Reflux

Anii reorganizării (1949–1956)

Dizolvarea Palmach

Din momentul în care a dus la capăt – cu un succes pe care puțini îl scontau – Războiul de Independență și a făcut din Israel un stat pe care adversarii erau forțați să îl accepte prin acorduri de armistițiu, Ben-Gurion a ales să se concentreze pe consolidarea economică și socială a tinerei națiuni, cu efecte negative implicite asupra Forțelor de Apărare. În teorie, desigur, armata trebuia să constituie o prioritate, ostilitatea la adresa Israelului persistând. În practică, însă, alocările bugetare ale unui stat încă sărac nu puteau acoperi concomitent păstrarea ritmului de dezvoltare a Tzahalul din anii războiului și, pe de altă parte, dezvoltarea infrastructurii sau integrarea sutelor de mii de imigranți evrei care abia acum aveau posibilitatea să se îndrepte, în mod legal, către propria lor țară. Statul evreilor se născuse în război, atacat din toate părțile, după decenii de încleștări și nesiguranță; Ben-Gurion intuia corect, împotriva instinctului natural al soldaților de a se menține în alertă, că populația are nevoie de o pauză, de liniște și divertisment. În anul 1948, 40% din Produsul Intern Brut fusese alocat efortului de război. La sfârșitul acestuia nu mai existau rezerve de alimente și combustibil. Din 1949, fusese rațională hrana, iar din 1950 – îmbrăcămintea.[228] Oprirea acestei spirale a sacrificiilor pentru securitate și orientarea către

dezvoltare şi un plus de confort nu puteau să nu afecteze capacitatea de luptă a Forţelor de Apărare, perioada 1950–1956 fiind în general una de recul.

La nivelul resursei umane s-au petrecut concomitent trei fenomene, care vor slăbi capacitatea de luptă. În primul rând, Ben-Gurion a decis să scoată Palmach din ecuaţia oricărei puteri. Gruparea condusă de Allon reprezenta nu doar forţa de elită a armatei israeliene, ci şi o organizaţie cu puternică orientare socialistă – poate prea socialistă pentru gustul lui Ben-Gurion, şi el tot om de stânga. Liderii Palmach, între care ieşeau în evidenţă Yigal Allon sau Yitzhak Rabin, erau membri de frunte ai partidului Mapam, care făcea concurenţă formaţiunii lui Ben-Gurion, Mapai (în alegerile din ianuarie 1949, de pildă, Mapai câştigase 46 de mandate parlamentare, în timp ce Mapam-ul lui Allon venea din urmă cu 19 mandate).

În al doilea rând, nu e exclus ca Ben-Gurion să fi luat în serios ameninţarea unei lovituri militare a Palmach după sfârşitul războiului, existând dovezi că i-a solicitat comandatului Brigăzii Alexandroni să fie oricând pregătit în eventualitatea unei rebeliuni.[229] Deşi loialitatea lui Allon nu a putut fi niciodată pusă la îndoială, cel dintâi şef de guvern israelian era nevoit, în anii de formare a statului, să manevreze între diferitele grupări militare, utilizând Palmach împotriva Irgun şi Lehi, iar apoi folosind chiar Tzahal împotriva prezumtivului separatism al formaţiunii lui Allon. În sfârşit, e plauzibil ca Ben-Gurion să fi crezut onest că tipul de pregătire al militarilor israelieni formaţi în armata britanică, în perioada anilor 1940, era superior celui oferit de Palmach cu propriile resurse din Palestina, deşi excelentele performanţe ale celor trei brigăzi Palmach şi ale comandanţilor lor dovedeau contrariul. Pe de altă parte, poate fi înţeles scepticismul cu care şeful unui stat tânăr privea filosofia organizaţională egalitaristă şi camaraderească din Palmach, care putea genera o atitudine sfidătoare. Sistemul ierarhic britanic oferea mai multă siguranţă din această perspectivă. Nici

o anumită formă de gelozie sau de prudență bătrânească nu pot fi scăpate din vedere, Yigal Allon fiind un tânăr charismatic, încărcat de glorie în război și urmat orbește de camarazi – un potențial Cezar în devenire.

Oricum ar sta lucrurile, Ben-Gurion și-a dus până la capăt planul de a anihila Palmachul. Brigăzile Harel, Yiftah și Negev, provenite din Palmach, au fost rapid demobilizate și destructurate. Lui Allon i s-a luat după război conducerea frontului de sud, fiind înlocuit cu Moshe Dayan; în semn de protest, Allon a demisionat din Tzahal. Restul comandanților au fost marginalizați în posturi administrative, fiind ținuți departe de unitățile de luptă – iar în aceste condiții au ales să renunțe la cariera militară. Totuși, o serie de viitori comandanți israelieni marcanți proveniți din Palmach au rezistat și au depășit această perioadă critică: David Elazar, Haim Bar-Lev, Rafael Eitan și, desigur, Rabin. Și Dayan trecuse prin Palmach, dar el alesese partidul lui Ben-Gurion, Mapai, devenind astfel răsfățatul acestor ani.[230]

Aşkenazi şi mizrahimi

O a doua cauză a scăderii nivelului de performanță în Tzahal a fost necesitatea de a absorbi un număr mare de recruți din zone precum nordul Africii sau Orientul Mijlociu, care nu beneficiaseră de educație și adesea nu știau să scrie sau să citească, situație atipică pentru o armată care se baza pe un nivel intelectual ridicat. Circa 50 000 de evrei din Yemen au fost aduși în Israel în 1949 și 1950, în cadrul operațiunii „Covorul Fermecat" Peste 100 000 de evrei irakieni au intrat în țară în 1951 și 1952 (Operațiunea Ezra și Neemia). Un număr similar veneau din Tunisia, Libia și Turcia. La începutul anilor 1950, evreii sosiți din țări orientale și africane asigurau deja majoritatea imigranților, înlocuind valul evreilor europeni care făuriseră statul. Contrastul dintre noii imigranți și generațiile sosite în Palestina în primele două decenii ale secolului XX, care aveau un nivel ridicat de educație

și de conștiință politică, era greu de negat. Spre deosebire de evreii aşkenazi, orientalii erau numiți *mizrahimi* (estici) și deveneau adesea victime ale unor clișee culturale negative („cuțitarii din Maroc"). În opoziție cu pionierii, mulți soldați din aceste valuri recente nu aveau o idee foarte clară pentru ce luptă și nu puteau ocupa poziții de răspundere. Eforturile „corecte politic" de a transforma rapid câțiva dintre ei în ofițeri, pentru a evita acuzațiile de elitism, au eșuat. Din acest motiv, Tzahal a fost nevoit să instituie un sistem de educație care pleca în anumite cazuri de la zero – scris, citit, noțiuni elementare de ebraică. Ulterior, după o singură generație de formare în Statul Israel, evreii orientali au devenit un element politic și militar esențial, tot mai mulți șefi de stat major având origini orientale: generalul Shaul Mofaz (Iran), generalul Dan Halutz (Iran–Irak), generalul Gadi Eizenkot (Maroc).

Un al treilea motiv al declinului temporar al resursei umane a fost, pur și simplu, revenirea la o viață economică și socială firească. După decenii în care evreii își suspendaseră parțial viața privată pentru a participa la împlinirea visului unui stat independent, oamenii se puteau gândi, în sfârșit, la propria bunăstare și la perspectivele de viață. Din acest punct de vedere, armata nu avea multe de oferit, pentru că nu fusese concepută de liderii egalitariști ai sionismului ca o castă războinică aflată deasupra corpului social, cu drepturi și recompense generoase. Nici gând: fiecare israelian avea datoria de a lupta pentru țară, fără a pretinde privilegii din partea celor care muncesc zi de zi. Așa se face că mulți soldați și ofițeri de valoare au ales după 1949 să se concentreze pe propria afacere sau carieră profesională.

În aceste condiții, între 1950 și 1955 au fost înregistrate mai multe eșecuri îngrijorătoare, deși la scară mică. În mai 1951, de pildă, o grupare siriană sprijinită de trupe regulate a ocupat un deal (Tel el-Mutilla) din zona demilitarizată din nordul Mării Galileii, trupele din Brigada Golani (imigranți recenți din Yemen și Bulgaria) nereușind să o alunge decât după sosirea

celui de-al treilea val de întăriri – batalionul druzilor. 27 de soldați israelieni au murit la Tel el-Mutilla, senzația generală fiind că noii recruți evită să intre în luptă.[231] Aproape doi ani mai târziu, în ianuarie 1953, un batalion întreg din Brigada Givati a fost ținut în loc de numai 12 pușcași iordanieni în satul Falama, alegând să se retragă. Pe lângă aceste momente, creșteau de la an la an victimele rezultate în urma infiltrărilor fedainilor (luptători de gherilă arabi) pe teritoriul israelian, care nu putea fi acoperit integral de Tzahal, mai ales în zonele de proximitate din Cisiordania.[232]

Armata lui Yadin. Strategie, mobilizare, statutul religioșilor și al femeii

Acesta este cadrul în care a început reorganizarea strategică a armatei israeliene. Pe 9 noiembrie 1949, Yigael Yadin a devenit noul șef de stat major al Forțelor Armate Israeliene, înlocuindu-l oficial pe Yaakov Dori. Deși avea numai 32 de ani și nu era militar de carieră, Yadin condusese deja de facto Tzahalul în perioadele în care Dori era bolnav.[233] Adjunctul lui Yadin a devenit Mordechai Makleff, care îl va și urma în fruntea armatei. Yadin, Makleff și Haim Laskov (și el viitor șef de stat major) au organizat un veritabil *think tank* menit să redeseneze Tzahalul pentru următoarele decenii.[234]

Întrebarea la care trebuia să se răspundă părea insurmontabilă: cum să acoperi în situații de criză un teritoriu vulnerabil din trei direcții (sud, est, nord) atunci când ai o populație mică (un milion de locuitori) și o capacitate scăzută de a întreține pe timp de pace trupe permanente? Cum să obții – în termeni militari – foarte mult cu foarte puțin? Războiul din 1948 oferise o anumită fluență teritorială tânărului stat, făcând mai ușor de apărat zonele izolate sau înconjurate de teritorii arabe; totuși, provocarea geografică era majoră. În primul rând, în cazul unui nou război, adversarii arabi ar fi acționat, conform estimărilor

israeliene, concomitent și din toate direcțiile, ceea ce impunea Tzahalului misiunea de a avea disponibile trupe puternice cu fața în patru direcții: nordul libanez, Sinaiul egiptean, estul inferior iordanian (de la Eilat până la Marea Moartă) și estul superior, dintre Marea Moartă și Marea Galileii, pe unde se resimțea amenințarea dinspre Siria, Iordania, dar și Irak. Trebuie adăugat aici și faptul că flancul estic prezenta o vulnerabilitate de altitudine: israelienii luptau dinspre câmpie, iar sirienii și iordanienii dinspre zonele înalte, fortificate natural. Preluarea Fâșiei Gaza de către Egipt aducea acest rival major la circa 70 de kilometri de Tel Aviv, în timp ce responsabilitatea asumată de Iordania asupra Cisiordaniei (West Bank) îl plasa pe Abdullah, cu trupele sale de temut, la o distanță neglijabilă de centrii nervoși ai Statului Israel. Iar pericolul din vecinătatea iordaniano-siriană era dublu, implicând atât atacul simetric, prin armate regulate, cât și pe cel asimetric, prin fedaini care se puteau strecura ușor în zone vulnerabile. În sfârșit, infrastructura strategică israeliană, care includea aeroportul din Lod și rețeaua arterelor Tel Aviv–Ierusalim și Tel Aviv–Haifa, era în imediata apropiere a granițelor.[235]

Plecând de la toate aceste provocări și având în vedere nivelul ridicat al amenințării militare, numărul scăzut al populației, plus, desigur, capacitatea redusă de a întreține trupe profesioniste, Yadin, Makleff și Laskov au propus un sistem militar din trei componente: o coloană vertebrală permanentă redusă numeric, profesionistă, dublată de un mecanism foarte serios dedicat militarilor în termen și, în situații de criză, o rezervă amplă și foarte bine pregătită. Cu alte cuvinte, Tzahal era format dintr-o structură aflată sub arme – recruți și militari profesioniști – și o alta disponibilă la chemare, în circa 48 de ore (durată medie, care varia de la câteva ore la câteva zile). Gruparea aflată sub arme era compusă în 1950 din circa 37 000 de militari de carieră și soldați în termen. Rezerva mobilizată în cadrul primului mare exercițiu al Tzahal, în 1951, atingea 200 000 de oameni.[236]

După cum se poate observa, soluția propusă de Yadin, plecând de la toate constrângerile cu care se confrunta, era una atipică pentru armatele moderne. Elementul de bază al Forțelor de Apărare ale Israelului, din punct de vedere cantitativ (dar și calitativ!) era rezerva, care transforma în 48 de ore o armată relativ mică într-una puternică. Corpul militar permanent pe care Israelul îl putea întreține pregătea, practic, cadrul organizatoric, logistic și strategic în care rezerviștii urmau să se manifeste în caz de război. El era format din planificatori, instructori și administratori cu rol decisiv în procesul de mobilizare. Spre pildă, armele rezerviștilor nu erau luate de aceștia acasă, ci erau păstrate în depozite atent ferite de atacurile fedainilor; când rezerva era chemată, rolul militarilor care gestionau acest uriaș arsenal în vederea distribuirii operative de arme și cartușe devenea vital.

Militarii în termen, care asigurau forța armată de urgență și, simultan, se pregăteau pentru a se integra după stagiu în forța largă a rezerviștilor, erau chemați la arme de la vârsta de 18 ani pentru o perioadă de 30 de luni (băieții) și 18 luni (fetele). În 1968, în urma Războiului de șase zile, durata a crescut la 36 de luni (32 de luni din 2015) pentru bărbați și 24 pentru femei. Războaiele din 1967 și 1973 au obligat Tzahal să crească nivelul de integrare a femeilor în unitățile sale. Mamele au fost, totuși, scutite de serviciul militar obligatoriu, precum și de statutul de rezervist. Fetele din mediile religioase ortodoxe și ultraortodoxe au fost și ele exceptate, putând opta pentru *Sherut Leumi* (Serviciul Național), un program dedicat educației, sănătății și serviciilor sociale. Și bărbații ultraortodocși au fost exceptați atâta timp cât pot demonstra că își continuă studiile religioase (ceea ce fac, în practică, toată viața). Sioniștii religioși (ortodocșii moderați) sunt recrutați, beneficiind de un sistem mixt militar-talmudic *(Hesder)*, prin care se antrenează 16 luni și studiază Tora alte 44 de luni. Contribuțiile militare ale acestora s-au dovedit foarte valoroase în domenii tehnologice de vârf (transmisiuni, informatică, balistică). Persoanele care se declară pacifiste (obiectori

laici de conştiinţă) au fost nevoite să îşi susţină punctul de vedere în faţa unei comisii – putând fi, teoretic, dispensate. Arabii care locuiesc în Israel sunt scutiţi de serviciul obligatoriu (indiferent de religie – musulmani sau creştini), dar există cazuri de voluntariat; druzii au o veche relaţie cu Tzahal, dar pot fi scutiţi de serviciul în termen. Beduinii se pot înrola (ei având un rol important în zonele de deşert).

Încă din anii luptelor pentru formarea statului israelian, contribuţia femeilor fusese una specială, Hagana şi Yishuvul dovedind o deschidere revoluţionară din acest punct de vedere în raport cu alte armate şi societăţi. În tradiţia biblică se impusese imaginea eroinei care se implică decisiv în probleme militare şi politice (Iael, Debora, Estera, Rahav); în plus, în condiţiile numărului foarte mic de potenţiali recruţi (în raport cu nevoile), dorinţa femeilor de a servi sub arme, pur şi simplu, nu putea fi ignorată. Spiritul egalitarist-socialist care definea Palmach, refuzând graniţele de gen, juca, de asemenea, un rol important. O figură definitorie în acest sens era cea a Hannei Szenes, o luptătoare Hagana care în anul 1944 a fost paraşutată în Iugoslavia pentru a încerca să ajungă la evreii din Ungaria, confruntaţi cu teroarea nazistă. Deşi prinsă şi condamnată la moarte rapid, Szenes a devenit un reper pentru generaţiile următoare.[237]

Pentru femeile care efectuează serviciul militar obligatoriu a fost urmărită, în perioada anilor 1950–1990, o poziţie mai degrabă tehnic-administrativă, evitându-se atât muncile de deservire (curăţat, gătit), cât şi poziţiile directe de combatant – o soluţie echilibrată pentru o societate egalitarist-conservatoare, cum este cea israeliană. Totuşi, femeile au acces în aproape orice poziţie din cadrul armatei, inclusiv în postura de combatant, pe care o aleg 5% dintre acestea. În anul 1994, Alice Miller, care imigrase în Israel din Africa de Sud la vârsta de şase ani, a dat în judecată Ministerul Apărării şi Tzahal: ei i se respinsese cererea de a se înscrie în cadrul Forţelor Aeriene israeliene după ce absolvise cursul civil de piloţi. „Femeile nu pot pilota avioane militare“, i

se explicase. Decizia instanței a fost diferită: femeile pot activa în aviația militară dacă trec testele-standard. Peste câțiva ani, în 2001, Roni Zukerman a reușit acest lucru, devenind primul pilot de luptă femeie al Israelului.[238] Apoi, în anul 2014, locotenent-colonelul Oshrat Bachar a fost prima femeie din Tzahal cu un batalion în subordine – batalionul de informații Eitam, care acționează la granița din Sinai.[239] Batalionul Caracal, repartizat în aceeași zonă, este compus în măsură de 70% din femei-combatant. Astăzi, circa 55% din tinerele de 18 ani se alătură armatei israeliene. Ele au început să preia controlul asupra pozițiilor de medici (chiar și în unități de luptă), deținând peste 50% dintre posturi în acest domeniu.[240] Pe de altă parte, prezența femeilor în unitățile cyber este foarte redusă.[241]

Cheia de boltă a sistemului militar israelian, rezerva, are la bază un principiu atribuit lui Yigael Yadin: „Orice civil este un soldat aflat într-o permisie anuală de 11 luni".[242] Pentru a fi eficient, mecanismul rezervei avea nevoie de două elemente: credința în cauza națională și educația militară continuă. În anii 1970, un fermier de 45 de ani de lângă Beer Șeva, care creștea oi, trebuia să ajungă la unitate cu propria mașină în cazul unui atac, să se echipeze imediat și să conducă tancurile israeliene prin Sinai și peste Canalul Suez, până în Egipt (am descris traseul lui Ariel Sharon în anul 1973). Nu va exista nici un răgaz pentru instrucție și organizare, trecerea de la viața civilă la cea militară fiind instantanee. Nu au fost impuse limite ierarhice pentru rezerviști, generalul Yoffe comandând în 1967 o întreagă divizie în Sinai, deși părăsise serviciul activ din 1964. Acest gen de abordare mai implica un element specific Tzahal: fiecare rezervist făcea parte dintr-o unitate de luptă gata constituită, știind unde să se prezinte, sub ce comandant va servi, în ce brigadă și alături de ce colegi. Având în vedere tipul de urgențe cu care se confruntau Forțele de Apărare ale Israelului, varianta alternativă, în care rezerva se strângea într-un mare „buzunar" colectiv și se distribuia în funcție de necesități, ar fi presupus o pierdere

inutilă de timp. Dacă pentru alte state era mai greu de intuit, la nivelul anilor 1950, din ce direcție ar putea veni un eventual atac, în cazul Israelului răspunsul era cunoscut: din toate! În clipa în care un stat arab – de regulă Egiptul – decidea ferm să atace Israelul, celelalte țări din vecinătatea acestuia, consultate pe canale militare secrete, erau obligate să se solidarizeze și să intre în luptă, fie și pentru a o mima. Ideea că o țară musulmană lasă singură o alta de aceeași credință în lupta antiisraeliană era compromițătoare pentru liderul ei, care risca să fie înlăturat printr-o revoltă populară. Nu avea sens pentru Yigael Yadin, în aceste condiții, să aștepte desfășurarea evenimentelor pentru a forma unități.

Acest mod de a aborda rezerva, pe care Yadin și Makleff l-au studiat în țara care, cel puțin parțial, îl inventase (Elveția), a fost adaptat nevoilor israeliene și experienței de chemare la arme din perioada Hagana. Fiecare rezervist de peste 31 de ani trebuia să se prezinte o lună pe an la unitate, pentru pregătire; cei între 31 și 55 de ani, doar 14 zile anual. La asta se adăuga o zi lunară de pregătire (mai mult pentru ofițeri și subofițeri). Dacă adăugăm și perioada serviciului obligatoriu, exercițiile și războaiele, observăm că un cetățean israelian fără ambiții militare speciale putea petrece circa cinci ani în Tzahal.

Într-un astfel de sistem, nivelul de pregătire al ofițerilor – cărora li se cere creativitate și capacitatea de a da un exemplu în momente cruciale – era decisiv. Acest fapt năștea îngrijorări după ce membrii Palmach, cei mai bine pregătiți ofițeri, fuseseră descurajați să continue în armată. Pentru a depăși rapid problema, generalul Haim Laskov a înființat nu mai puțin de 30 de școli militare, capabile să pregătească aproape 30 000 de ofițeri într-un an și jumătate. Programul de formare utilizat a fost în sfârșit uniformizat, după decenii în care comandanții Irgun, Palmach sau Hagana folosiseră doctrine distincte. În mod semnificativ, cursul pentru ofițeri se baza pe programul Palmach

gândit de Yigal Allon, cultivând inițiativa personală și exemplul în conducere.[243]

La nivel strategic, Laskov și Yigael Yadin au optat pentru organizarea forțelor armate pe principiul „brigăzii autonome", formate din trei batalioane, o companie de conducere și o grupare de suport și deservire (sistem parțial exersat în Războiul de Independență). Acest concept punea accentul pe viteza cu care urma să se deplaseze brigada în teritoriul inamic, beneficiind de propriile forțe blindate și de artilerie capabile să lupte independent pentru o perioadă mai lungă.[244] Fiecare comandant avea la dispoziție, astfel, o mică armată autarhică, lucru care va genera o concurență (de obicei fecundă) între generalii israelieni.

„Viteza" și „surpriza" rămâneau conceptele-cheie ale spiritului Tzahal. O strategie defensivă părea imposibil de conceput, având în vedere superioritatea numerică a adversarilor și spațiul deschis prea întins care trebuia apărat; rămânea în vigoare, desigur, sistemul gărzii locale din cadrul așezărilor de graniță de tipul moșavelor și kibuțurilor, dar acesta nu oferea decât un răgaz minim pentru mobilizarea rezervei. Singura opțiune defensivă de succes era preluarea ofensivei, infiltrarea adâncă în teritoriul inamic prin intermediul brigăzilor autonome și forțarea unui armistițiu rapid. Războiul conceput de Yadin semăna cu un joc de șah în care cel ce beneficiază de a doua mutare țintește direct regele oponentului.

Pentru o perioadă, până când tancul va deveni o armă de referință pentru armata israeliană, accentul va continua să cadă pe principiul utilizat cu succes în 1948 – al abordării indirecte prin manevre foarte rapide de ocupare a pozițiilor-cheie în jurul adversarului, fără a-l înfrunta pe acesta printr-o ciocnire de tip șoc. Tancul era privit ca un vehicul important, menit, însă, mai degrabă să ocupe poziții avansate și să descurajeze adversarul decât să intre în ciocniri de dimensiuni homerice. Aceste pătrunderi în profunzime urmau să fie susținute de parașutiști

și de aviație, armele fundamentale pentru Tzahal la nivelul anilor 1950–1960.

Din perspectivă organizatorică, Forțele de Apărare ale Israelului erau conduse de șeful statului major general (*rav aluf*, numit și „ramatkal"), aflat în subordinea ministrului apărării și a prim-ministrului. Statul major avea patru componente începând din 1953: Operațiuni, Intendență, Resurse Umane și Informații Militare (din anii 1970 apare și Planificarea). În subordinea sa se aflau Forțele Terestre, Forțele Aeriene și Forțele Navale. Din punct de vedere teritorial, erau stabilite trei comandamente, legate implicit de cele trei direcții de amenințare: Comandamentul de Sud (Egipt), Comandamentul Central (Iordania–Siria) și Comandamentul de Nord (Siria–Liban).[245]

În sfârșit, reformele echipei lui Yadin mai scoteau în evidență o componentă esențială pentru Forțele de Apărare: informațiile militare. Având în vedere că întreaga apărare a Israelului se baza pe mobilizarea rezerviștilor, era vital pentru politicieni să poată decreta această mobilizare cu cel puțin 48 de ore înaintea unui atac. Tot mecanismul atât de complex desenat de Yadin risca să devină inutil dacă spionajul militar nu reușea să dea alarma înaintea unui atac-surpriză: armata ar fi fost nevoită să facă față primului val ofensiv arab doar cu soldații în termen. În mod teoretic, misiunea *intelligence*-ului era relativ simplă, deoarece pregătirea pentru o ofensivă majoră era deja greu de ascuns în anii 1950, având în vedere progresele făcute de supravegherea aeriană. În plus, dacă luăm în calcul principiul politic despre care am vorbit mai sus (statele arabe din jurul Israelului vor ataca toate, concomitent), misiunea spionajului militar era să descopere *o singură* aglomerare de trupe în una din aceste țări – sau să primească o informație foarte valoroasă de la o sursă umană. Aria de cercetare putea fi redusă și mai mult dacă ne gândim că Iordania sau Siria nu ar fi atacat niciodată în lipsa celei mai puternice armate arabe – cea egipteană. Iar aceasta își putea cu greu ascunde diviziile în spațiul deschis al deșertului Sinai – și, după

1967, în spatele Canalului Suez, o barieră naturală considerată imposibil de depășit în secret de o mare forță ofensivă.

În realitate, însă, așa cum vom vedea în continuare, lucrurile nu se vor dovedi atât de simple.

Partea a II-a

Armata Marilor Războaie (1956–1982)

Capitolul 6

Comando

Unitatea 101 *vs* fedaini

Sharon şi reinventarea soldatului israelian

La începutul anilor 1950, pe când conducea Comandamentul de Nord, iar Ariel Sharon era ofiţerul său de informaţii, Moshe Dayan l-a rugat pe acesta să studieze şansele de a captura doi militari iordanieni din prestigioasa Legiune Arabă: iordanienii tocmai făcuseră prizonieri doi soldaţi israelieni şi refuzau să negocieze eliberarea lor. Sharon a mormăit un răspuns neclar, s-a suit în maşină, a condus până la graniţa iordaniană şi s-a întors cu doi soldaţi iordanieni legaţi fedeleş. Uluit, legendarul general israelian rememorează momentul în care Sharon, căruia îi ceruse doar să studieze problema în perspectiva unei operaţiuni, apăruse în câteva ore cu prizonierii după el, „ca şi cum s-ar fi dus să culeagă fructe din grădină".[246]

O altă scenă ni-l prezintă pe Sharon mult mai târziu, în 1973, în timpul Războiului de Yom Kippur, după ce traversase Canalul Suez şi opera în teritoriul egiptean, la sud de Ismailia. În timpul unei ciocniri violente între tancuri, generalul Sharon a ajuns la o fermă egipteană şi, uitând total de luptele din jur, a început un dialog bizar cu proprietarul egiptean: „Ce recoltă scoateţi la hectar?", s-a interesat conducătorul forţelor israeliene din Egipt. „Cam 150 de kilograme", a răspuns egipteanul. „Foarte puţin",

a replicat Sharon, care devenise recent fermier. „Noi, în Israel, scoatem cel puțin 600 de kg."[247]

Acest războinic excentric și temerar a fost cel care – sprijinit de un întreg *establishment* care i-a înțeles marele impact psihologic – a trezit Tzahalul din letargia și nesiguranța din anii 1950–1954. Departe de a fi lipsit de cusururi, rebel, excesiv de ambițios și încrezător în sine, guraliv – un soi de Cassius Clay al armatelor ultimului secol –, Ariel Sharon s-a dovedit un comandant strălucit, de o creativitate tactică debordantă, capabil să modifice în câteva ore de reflecție tehnici de luptă utilizate de decenii. E cazul metodei de atac asupra pozițiilor fortificate, Sharon hotărând să renunțe la abordarea britanică de tip „foc și mișcare", cerând în schimb trupelor israeliene să se apropie de adversar fără să tragă, în liniște deplină, inclusiv atunci când se deschidea focul asupra lor, începând ulterior o mișcare continuă, cu foc din deplasare, al cărui scop era să debusoleze adversarul. El observase că arabii erau buni trăgători de la distanță – ipostaza în care se descurcau cel mai bine –, dar deveneau nesiguri când adversarii ajungeau în proximitatea lor și se mișcau rapid. Acesta este motivul pentru care trupele speciale ale lui Sharon încercau să micșoreze cât mai mult distanța de tragere înaintând în tăcere, chiar dacă această alegere cerea o mare tărie de caracter, pentru că în acest timp se putea executa foc asupra lor și nu aveau voie să riposteze. Apoi, israelienii foloseau în deplasare rapidă pistolul-mitralieră Uzi, o armă ușoară, de 3,5 kg, care se preta focului în regim de viteză, proiectată de Uziel Gal în anul 1950, special pentru astfel de misiuni ale Forțelor de Apărare Israeliene. Scopul acestor mișcări era, în noua abordare a lui Sharon, să pună adversarul în situația de a lupta cât mai rapid corp la corp sau de la distanță redusă de tragere, domeniu în care pregătirea israeliană era superioară. Acesta este și motivul pentru care Sharon a reluat tradiția luptei pe timp de noapte, anulând astfel talentul pușcașilor arabi.[248] Modul de gândire creativ și ofensiv al lui Ariel Sharon, precum și o serie de tehnici

gândite sau revalorificate de el, vor deveni caracteristice pentru Tzahal până astăzi, ele formându-se în prima parte a anilor 1950, când soldații israelieni își căutau propria identitate post-Hagana. Ariel Sharon, Moshe Dayan și Meir Har-Zion au conturat această identitate.

Pentru a înțelege contextul politico-militar care impunea această regenerare identitară, trebuie să ne oprim asupra situației politice a țărilor arabe în intervalul 1949–1956. În Siria, în anul 1949, după stabilirea termenilor armistițiului cu Israelul, colonelul Husni al-Zaim fusese înlăturat de la putere, retorica antiisraeliană rămânând, însă, înfloritoare indiferent de regim. Loviturile de stat vor continua în următorii ani. În Iordania, regele Abdullah fusese asasinat în 20 iulie 1951 de un palestinian asociat cu fostul Mare Muftiu al Ierusalimului, fiind acuzat de discuții avansate cu Israelul în vederea unui tratat diplomatic. După moartea lui Abdullah, care se bucura de o autoritate consolidată, va urma un an incert, în care regele Talal, bolnav de schizofrenie, a dovedit că nu poate conduce și a fost îndepărtat. Din 1952 și-a început domnia foarte tânărul Hussein (avea doar 17 ani), un lider inteligent, care nu putea, însă, risca mișcări politice îndrăznețe într-un moment de stabilizare a propriei autorități și a dinastiei, știind bine că poate avea soarta bunicului său Abdullah sau poate fi confruntat chiar cu o revoluție palestiniană. Până să poată urma o politică discretă de deschidere față de Israel, spre care era înclinat prin tradiția înaintașului său și prin interesele strategice iordaniene, Hussein a avut nevoie de câteva decenii în care să devină stăpânul incontestabil al țării.

În sfârșit, în anul 1952, Ofițerii Liberi puseseră capăt monarhiei egiptene, aducându-l în prim-plan pe tânărul ofițer Gamal Abdel Nasser, fost combatant împotriva Israelului. Deși cu un talent militar discutabil, Nasser s-a dovedit un orator excepțional și un iscusit agitator al maselor arabe din întregul Orient Mijlociu. Marele prestigiu de care se va bucura acesta până în 1967 va depinde, însă, de politica sa regională foarte

ambițioasă, care era direct legată de capacitatea lui de a înfrunta retoric, diplomatic și, inevitabil, militar Israelul.

În aceste condiții, perspectivele de pace care se conturau în 1949 în Orientul Mijlociu lăsaseră loc, în numai trei ani, unei tensiuni renăscute. Cu un Nasser încercând să pozeze într-un campion al arabismului în fața Israelului, cu un Hussein mult prea tânăr pentru a putea contesta imaginea glorioasă a *rais*-ului egiptean și a înfrâna presiunile refugiaților palestinieni din Transiordania, cu o Sirie instabilă, măcinată de jocuri de putere inextricabile, posibilitatea unui nou conflict regional începea treptat să se contureze. În mediile arabe nemulțumite de înfrângerile din 1948 și de armistițiile din 1949 se vorbea tot mai des despre „a doua rundă"

Prima armă utilizată a fost cea economică, Liga Arabă lansând un boicot împotriva Israelului, menit să descurajeze în primul rând companiile occidentale dispuse să facă afaceri cu tânărul stat. Apoi, Egiptul a trecut la utilizarea unui instrument geopolitic care va marca pentru următoarele decenii situația din Orientul Mijlociu: blocarea Canalului Suez și a Strâmtorii Tiran pentru vasele israeliene. Strâmtoarea Tiran separă Egiptul de Arabia Saudită într-o zonă îngustă, în care Marea Roșie se întâlnește cu Golful Aqaba. La capătul superior al Golfului se află portul israelian Eilat (ca și cel iordanian Aqaba). Navigația în această zonă îngustă, pornită în dreptul orașului egiptean Sharm el-Sheikh, este complicată de existența a două insule, Tiran și Sanafir, care formează mai multe coridoare de trecere, din care doar două – cele dinspre Egipt – sunt utilizate de navele mari. Interzicând accesul pentru navele israeliene cu încărcături considerate strategice (inclusiv petrol), Egiptul lansa o evidentă provocare la adresa tânărului stat. Perspectiva de a sigila complet strâmtoarea – pentru orice navă israeliană – complica și mai mult lucrurile, pentru că bloca portul Eilat și orice acces al Israelului la Marea Roșie. O astfel de acțiune, în mod evident, constituia un *casus belli*.

În sfârșit, problema care a tensionat în cel mai înalt grad relațiile Israelului cu vecinii arabi a fost aceea a infiltrării contrabandiștilor, jefuitorilor și, ulterior, a luptătorilor palestinieni pe teritoriul său. Această problemă, inițial minoră, era complicată de faptul că asemenea acțiuni erau înfăptuite, de multe ori, de refugiați care reveneau în fostele sate abandonate, cunoscând foarte bine terenul și încercând să obțină o „compensație" din recolte, situația degenerând rapid în confruntări armate. Statele arabe nu recunoșteau Israelul, deci refuzau să oprească în vreun fel aceste infiltrări, pentru că exercitarea unui control la graniță ar fi însemnat de facto admiterea existenței *unei* granițe, deci a unui stat suveran (statele arabe vorbeau exclusiv despre o linie de armistițiu cu caracter militar).

Inițial, expedițiile de furt vizau echipamente agricole sau recolte de portocale. Ulterior, bandele tot mai organizate au țintit rețeaua telefonică (pentru sârmă) și chiar depozitele de armament, existând informații că în spatele fenomenului se afla fostul Mare Muftiu al Ierusalimului, Amin al-Husseini. În momentul în care israelienii au început să riposteze, infiltrările au dezvoltat un caracter terorist. În 1954, de pildă, la Ma'ale Akrabim, în Trecătoarea Scorpionului, un autobuz care venea dinspre Eilat a fost atacat, 11 pasageri fiind executați.[249]

Israelul nu avea o soluție reală pentru această problemă. Poliția de frontieră *(Mishmar Hagvul)*, formată în 1953, nu avea suficienți oameni. Sistemul de apărare locală, *Hagana Merchavit* (Apărarea Regională) putea obține rezultate foarte bune în luptă atunci când beneficia de voluntari experimentați retrași din armată, însă era gândit ca mecanism de apărare în jurul kibuțurilor și moshavelor, neavând capacitatea de a acoperi o linie continuă de graniță. În aceste condiții, infiltrările reușeau să atingă chiar și Tel Avivul. Incidentele armate săptămânale afectau publicul israelian, care se considera vulnerabil și neprotejat de sistemul de securitate. În 1951 și 1952 se înregistrează

aproape 300 de victime în rândul israelienilor numai din astfel de incidente.

În fața acestui fenomen, Ben-Gurion a ales o strategie de descurajare: localitățile arabe care îi ascundeau pe bandiți sau fedaini puteau să devină țintele unor raiduri israeliene, fiind vizate în special secții de poliție sau unități militare. Totuși, asemenea operațiuni aveau o rată scăzută de reușită, fiind îndeplinite de recruți nespecializați, proveniți din valurile recente de imigrație, fără experiență de luptă în fața beduinilor, fedainilor sau trăgătorilor din Legiunea Arabă. La aceste experiențe dezamăgitoare se adăugau eșecurile Tzahal în luptele directe cu militarii sirieni (în incidentul de la Tel el-Matilla) sau iordanieni (în cel de la Falama).

Acesta este momentul intrării în scenă a lui Ariel Sharon, un tânăr crescut într-o moshavă din câmpia Sharon, de la nord de Tel Aviv, din părinți imigranți din Rusia (numele lor înainte de *alia* era Scheinermann), căruia israelienii, sensibili la porecle și diminutive, îi vor spune Arik, cântându-i în cadrul reuniunilor politice: „Arik, regele Israelului" – o adaptare a melodiei populare „David, regele Israelului"

În 1948, în timpul războiului, la numai 20 de ani, Arik era deja un veteran. Se alăturase Hagana la 14 ani, urmase cursuri de conducere a unui pluton și se antrenase în cadrul poliției așezărilor evreiești. Fusese rănit la Latrun, unde lupta în brigada Alexandroni, în încercarea de a cuceri obiectivul fortificat iordanian. Sângerând abundent, cu plutonul lăsat în urmă de trupele care se retrăseseră, a zăcut și s-a târât sub tirul iordanian până când a întâlnit un soldat grav rănit (împușcat în maxilar), cei doi sprijinindu-se reciproc pentru a ieși din zona critică. Acest gen de experiență, prin care vor trece mulți militari în 1948, va fi decisivă pentru obsesia ulterioară a Tzahalului de a nu-și lăsa niciodată răniții, prizonierii sau morții pe teritoriul inamic, idee care va duce uneori la misiuni de recuperare extrem de riscante sau la războaie în toată regula.

În anul 1952, în perioada în care Yadin lucra la reforma armatei și era insensibil la genul de operațiuni spectaculoase care îl pasionau pe Sharon, acesta a decis să părăsească armata și să devină student la Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde urma cursuri de istorie, cu specializare în Orientul Mijlociu.[250] Raidurile și infiltrările palestiniene l-au readus, însă, în atenția comandantului Brigăzii Ierusalim, colonelul Michael Shacham.[251] Acesta, orientat către soluții combative, avea nevoie de un grup de comando neoficial, format din rezerviști (Israelul nu recunoștea existența acestor operațiuni), care să se strecoare în Cisiordania și să arunce în aer casa unui șef de bandă din satul Nebi Samuel.[252] Ofertat de Shacham, Sharon a acceptat. Studentul de 25 de ani a improvizat o grupare de foști camarazi, a trecut în Iordania, a aruncat în aer casa stabilită, a ieșit fără probleme de sub tirul palestinian de răspuns și a revenit la bază. E drept că, din cauza raportului informativ inexact, aruncaseră în aer casa greșită, fără să-și îndeplinească obiectivul, dar sub aspectul organizării militare fusese un exercițiu reușit.

Plecând de la acest episod, Shacham și Sharon au propus statului major General, condus acum de Makleff, ideea revoluționară de a forma o unitate specială de comando, dedicată exclusiv răspunsului militar în fața infiltrărilor palestiniene. În mod surprinzător, la acel moment filosofia Tzahal părea să respingă din pricipiu conceptul de „unitate specială", considerând că astfel de operațiuni trebuie să fie accesibile oricărui militar. Totuși, cu sprijinul lui Makleff (și împotriva rezervelor lui Moshe Dayan, care ulterior va deveni marele promotor al ideii), proiectul a fost aprobat și Sharon a primit mână liberă pentru a-și selecta echipa. Numele unității va fi „101", iar luptătorul său legendar va fi Meir Har-Zion, numit de Moshe Dayan cel mai mare soldat evreu de la Bar-Kokhba până în prezent[253] și „cel mai mare soldat pe care l-a avut Israelul".[254] Până și întâlnirea dintre Dayan și Har-Zion fusese una atipică: în timp ce urmărea o operațiune a Unității speciale 101 în deșert, împotriva beduinilor, Dayan a observat

un vultur cocoțat pe cadavrul unei cămile ucise în luptă și și-a întins arma pentru a-l împușca. O mână grea l-a oprit, însă, pe conducătorul Tzahal: „Ce faci? Acela e un vultur. Nu te las să-i faci rău!" Era sergentul de 21 de ani care comanda gruparea de recunoaștere a unității 101, Meir Har-Zion.[255]

Talentul pentru recunoaștere și infiltrare al lui Har-Zion era, într-adevăr, excepțional, concurând calitățile recunoscute ale beduinilor în acest domeniu. În adolescență, străbătuse la picior întreaga Palestină, trecând în teritoriile iordaniene fără să fie prins, fiind, însă, arestat de sirieni. Shoshana, sora alături de care făcuse toate aceste excursii, fusese capturată și ucisă de beduini în cursul unei noi drumeții riscante în Iordania. Drept răzbunare, Har-Zion luase urma ucigașilor și îi executase, lăsând doar unul să trăiască, pentru a duce vestea morții tribului său de beduini.[256] Acesta era omul pe care generalul Dayan l-a respectat în așa măsură, încât l-a îngrijit personal după ce suferise o rană critică în luptă.

Har-Zion avea în Unitatea 101 până în 40 de camarazi, aleși de neconformistul Sharon, aparent, după modelul hollywoodian al detașamentelor de rebeli care se simt acasă în spatele liniilor inamice. Ierarhia formală și studiile militare nu aveau prioritate în fața curajului în luptă. Sharon nu trecuse prin școala de ofițeri – și, totuși, era la comandă. Har-Zion nu absolvise un curs de ofițeri – și, totuși, fusese numit căpitan. Nu purtau uniformă – lucru firesc, având în vedere că operau în teritoriul inamic și trebuiau să treacă deseori drept arabi. Armele și le alegeau singuri, în funcție de experiență. Ca și fondatorii Hashomer, membrii Unității 101 erau oameni antrenați în kibuțuri și moshave, care „furaseră" ceva din spiritul arab de luptă pentru a-i putea ține piept. După lunga perioadă în care Hagana și Tzahal experimentaseră instituționalizarea armatei în sens britanic, cu influențe elvețiene pentru formarea rezervei, Unitatea 101 reinventa elementul de specific local care va da unicitatea Forțelor de Apărare Israeliene, mai ales în domeniul operațiunilor speciale.

Moshe Dayan, care a preluat poziția de șef al statului major General de la Makleff în decembrie 1953, a înțeles cel mai bine marea valoare simbolică a echipei și a acțiunilor lui Sharon, deși inițial încercase să le blocheze. Dayan, care avea un simț excelent în materie de relații publice, a sesizat că armata putea fi scoasă din amorțeală și neîncrederea în propriile forțe prin contemplarea unor eroi autentici. Spiritul evreiesc avea, încă din perioada biblică, o slăbiciune aparte pentru povești exemplare și personaje excepționale. E meritul lui Dayan că a reușit să transforme Unitatea 101 într-un reper pentru întregul Tzahal, exact în momentul în care acesta urma să se transforme, conform legilor naturale ale birocratizării, într-o armată ca oricare alta sub aspectul ethosului și al organizării. Continua experiență de luptă din ultimele decenii și războaiele care se conturau îi semnalau lui Dayan faptul că forțele armate nu își pot permite acest lux – de a fi *doar* o armată tipică, oricât de performantă. Era nevoie de un *esprit de corps* în continuă efervescență. Și, pentru asta, ceva din mentalitatea Unității 101 trebuia insuflat fiecărui soldat. Ceea ce Dayan a încercat să obțină, punând accent pe imaginea lui Sharon sau Har-Zion, a fost o sinteză între o armată simetrică, strunită de proceduri specifice raționalismului occidental și o unitate creativă de comando cu aer oriental. Aceasta rămâne până azi idealul Tzahal.

Deja, după eșecul stingheritor de la Falama în fața trăgătorilor iordanieni, Dayan impusese o regulă dură: nici un comandant nu oprește un atac decât dacă a suferit pierderi care depășesc jumătate din efectivele sale. „Le-am spus că, în viitor, dacă vreun comandant de unitate va raporta că misiunea sa nu a fost îndeplinită pentru că nu a putut birui forța inamicului, explicația sa să nu poată fi acceptată decât dacă a suferit pierderi de 50 la sută. Expresia «să nu poată» este relativă, iar problema este cât de mare trebuie să fie efortul depus pentru înfrângerea rezistenței inamicului, în așa fel încât misiunea să fie dusă la bun sfârșit. Atâta vreme cât unitatea nu și-a pierdut puterea de luptă

ea trebuie să meargă la atac", își va explica Dayan decizia.[257] Ariel Sharon va fixa pentru trupele sale speciale o regulă și mai dură: unitatea nu se întoarce decât după îndeplinirea misiunii: trebuie să găsească o cale!

Rolul esențial al comandantului va fi readus în actualitate de Unitatea 101, ordinul său de luptă fiind preluat de întreaga armată. Acesta nu era „Înainte!", după modelul neangajant din alte armate, ci „După mine! Atacați!" Mai mult: comandanții erau cei care, în cazul unei retrageri, acoperă evacuarea tuturor celor din subordine și pleacă ultimii. Deși astfel de rigori ridică în mod evident numărul de victime în rândul ofițerilor – care se formează mai greu și cer un efort suplimentar de timp și costuri pentru sistemul militar –, beneficiile pentru starea de spirit a armatei compensau pierderile. Trebuie remarcat, de altfel, faptul că aproape toți membrii echipei lui Sharon au fost răniți în mai multe rânduri (inclusiv Sharon) sau au murit în luptă. Cei care au supraviețuit, însă, au devenit militari de prim rang, precum Yitzhak Hofi (cu contribuții cruciale în războaiele din 1967 și 1973 și la conducerea Mossadului) sau Rafael „Raful" Eitan (rănit grav în piept într-o operațiune din Siria din 1955, rănit apoi în 1967, în apropiere de Suez), care va deveni seful statului major. Pentru a sublinia tipul de atitudine pe care o aștepta de la comandanții Tzahal, Dayan a concediat în 1955 un „tânăr ofițer care ordonase unui soldat să îndeplinească o acțiune periculoasă, în timp ce el stătuse în siguranță (...) Le-am spus cadeților: „Nu l-aș fi demis pe acest ofițer dacă ar fi ajuns la concluzia că pericolul era prea mare și că era mai bine să abadoneze vehiculul (aflat sub focul egiptenilor – *n.a.*) decât să pună în pericol viețile oamenilor. Dar dacă s-a decis pentru o acțiune îndrăzneață, atunci trebuia să înainteze cu soldații săi și să-și sacrifice propria viață, împreună cu a lor. Ofițerii armatei israeliene nu-și trimit oamenii în bătălie, ci îi conduc în bătălie«".[258]

Chiar și în această perioadă, spiritul egalitarist din Tzahal și chiar orientarea socialistă a pionierilor va persista. Nahal

(*Noar Halutzi Lohem*, Tinerii Colonişti-Luptători), de pildă, reprezenta un corp special de muncă agricolă şi luptă, organizat începând cu anul 1948. Modelul exista deja: Palmach-ul pe care Ben-Gurion se luptase, în aceeaşi perioadă, să îl dezmembreze. Totuşi, liderul israelian era un mare adept al principiului „muncă *plus* instrucţie militară", el urmărind mai ales formarea adolescenţilor şi integrarea imigranţilor. Recruţii din Nahal alternau, în consecinţă, educaţia militară cu activităţile laborioase din cadrul aşezărilor agricole. Aici aveau să fie trimişi şi tinerii evrei ajunşi recent în Israel, care nu cunoşteau încă limba ebraică, pentru a urma un curs introductiv. Nahal a avut un rol major în construirea unei reţele de aşezări defensive sau „forturi agricole" *(heachzuyot)* la graniţele critice ale Israelului, unde tinerii săi vor asigura paza alături de veteranii Tzahal care treceau de 50 de ani.[259] În 1951, Nahal a amenajat aşezarea agricolă defensivă Nahal Oz, pentru a controla raidurile palestiniene din Gaza, şi o alta, Gonen, menită să vegheze graniţa siriană. Zeci de astfel de ferme militare de graniţă au urmat.[260] O altă funcţie importantă a Nahal a fost construirea de drumuri şi fortificaţii, mai cu seamă în zone deşertice.

Alt principiu sever formulat de Dayan în această perioadă a fost cel al reacţiei în forţă la orice atac palestinian. Modul de răspuns stabilit pleca de la premisa că adversarii arabi nu respectă decât demonstraţiile de forţă; acceptarea pasivă a violenţei va fi considerată de aceştia un semn de slăbiciune şi va provoca noi lovituri. Concluzia propusă de Dayan şi asumată de Ben-Gurion a fost că orice atac arab trebuie să fie întâmpinat de o replică israeliană de intensitate dublă. Dacă „ochi pentru ochi" e un preţ pe care inamicul pare dispus să îl plătească, poate acesta va fi descurajat dacă va suporta o pierdere mai mare decât aceea pe care a provocat-o.

O astfel de doctrină produce, însă, rezultate îndoielnice când lucrurile scapă de sub control. Acest lucru s-a întâmplat pe 14 octombrie 1953, în satul iordanian Kibya, în cadrul Operaţiunii

Shoshana. Trupele lui Sharon reacționau după ce doi copii (de un an și de trei ani) fuseseră uciși, împreună cu mama lor, într-o localitate de lângă Tel Aviv, de o grenadă care le fusese aruncată în casă de un terorist arab. Unitatea 101 s-a pus în miscare noaptea („Trebuie să le luăm arabilor noaptea", cerea vechiul principiu Palmach). Alături de cei 40 de oameni ai lui Sharon au intrat în acțiune și 63 de membri ai batalionului de paraşutiști. Vizibilitatea scăzută și severitatea încleștării armate au făcut ca în unele dintre casele aruncate în aer de comandoul Tzahal – unde se aflau, conform informațiilor, ucigașii celor doi copii și complicii lor – să se fi ascuns însă, nedetectați, zeci de civili.[261] S-au înregistrat cel puțin 66 de morți, dintre care peste 40 numai în casele distruse.[262]

În fața protestelor internaționale, Ben-Gurion a decis să clarifice doctrina ripostei de forța dublă. În primul rând, s-a stabilit că țintele civile vor fi evitate, fiind acceptate doar cele militare (deși granița în cazul fedainilor era greu de stabilit, aceștia nefiind luptători sub steag). În al doilea rând, Unitatea 101 urma să fuzioneze cu batalionul de paraşutiști al Tzahal, căpătând astfel un plus de rigoare și disciplină, dar și mai mulți oameni bine pregătiți. În al treilea, după Kibya, Statul Israel nu va mai practica o politică de negare a propriilor acțiuni de retaliere, ci își va asuma loviturile chirurgicale îndreptate împotriva militarilor din țările arabe care găzduiesc fedaini sau bandiți care ucid israelieni.

Noul Batalion de Paraşutiști, format la sfârșitul anului 1953 prin unirea Unității 101 cu vechiul Batalion 890, va purta provizoriu numele de Unitatea 202 și va fi pus tot sub comanda lui Arik Sharon; aici se va vărsa, în 1956, și Batalionul 88 Paraşutiști al Nahal, condus de Mordechai „Motta" Gur.[263] Va fi, în fapt, o unitate specială de recunoaștere și paraşutiști, care va duce mai departe legenda Unității 101. Cu celebrele lor berete și cizme roșii, pe modelul britanic, cu sigla reprezentând un șarpe înaripat (sugerată de Ben-Gurion) în nuanțe puternice de roșu și verde,

paraşutiştii israelieni vor deveni renumiţi prin operaţiunile lor speciale, fiind de altfel şi cei cărora le revine gloria celui mai important moment din istoria Tzahal – recucerirea Oraşului Vechi din Ierusalim în 1967. Tradiţia paraşutiştilor israelieni data din al Doilea Război Mondial, când o echipă Hagana fusese instruită de britanici pentru culegerea de informaţii în spatele liniilor inamice. Un alt contingent fusese instruit în Cehoslovacia, în perioada relaţiilor militare privilegiate dintre cele două ţări. Totuşi, brigada formată în 1948 nu primise încă misiuni semnificative (în lipsa avioanelor, între altele), pierzând oportunitatea de a se afirma în Războiul de Independenţă. Limitarea paraşutiştilor la misiuni de desant aerian era un handicap în condiţiile unui război purtat pe spaţii mici, în care infanteria clasică ajungea rapid la orice destinaţie şi cerea mai puţine resurse. Din acest motiv, în anii 1950 paraşutiştii se consolaseră în general cu apariţii de paradă, stând departe de lupta reală.

Sharon a schimbat aceste date. El nu era paraşutist şi nici nu avea de gând să devină doar de dragul respectării canoanelor, misiunile unităţii sale rămânând unele de tip comando. Toată echipa fostei 101 a urmat un curs de paraşutişti, dar atenţia a rămas fixată pe îndeplinirea obiectivelor în teritoriul inamic, indiferent de mijloace şi tehnici de luptă. Unitatea 202 şi-a însuşit importanţa luptei pe timp de noapte şi stilul camaraderesc, informal, diferit de vechea rigoare britanică. Mulţi dintre ofiţerii din vechiul batalion au preferat să plece, în aceste condiţii, decât să lucreze cu Sharon. Nu e şi cazul lui Aharon Davidi, ofiţer din vechea unitate, care a ales să rămână şi a devenit secundul lui Sharon, învăţându-l pe acesta noţiuni de logistică şi utilizare a armamentului greu. Lor li se va alătura, dinspre paraşutiştii Nahal, Mordechai Gur, formându-se astfel în jurul lui Arik Sharon o echipă de elită, care va marca istoria Tzahal în următoarele decenii.

Conturarea noului inamic: Nasser

Probabil, cea mai cunoscută misiune a noului batalion de parașutiști va fi Operațiunea Săgeata Neagră din 28 februarie 1955 – moment decisiv pentru clarificarea comportamentului politic al *rais*-ului egiptean Nasser și pentru conturarea conflictului din Sinai, din 1956. Ținta lui Sharon în cadrul Operațiunii Săgeata Neagră a fost garnizoana egipteană din Gaza. Acțiunea venea ca răspuns la o serie de provocări nasseriste: închiderea Strâmtorii Tiran pentru vasele israeliene, executarea unor spioni israelieni și o infiltrare armată în Israel a sabotorilor egipteni, în urma căreia un muncitor fusese ucis. În plus, Operațiunea Săgeata Neagră dovedea o preocupare tot mai mare la nivelul Forțelor de Apărare israeliene față de Gaza și de riscurile de securitate presupuse de acest promontoriu egiptean în coasta mediteraneeană a Israelului. Cu această ocazie, alături de Sharon au luptat Aharon Davidi, Mordechai „Motta" Gur și Danny Matt, supraviețuitor al înfrângerii dramatice de la Blocul Etzion, din 1948. Bilanțul raidului de noapte al Tzahal în baza militară egipteană a fost dramatic pentru Nasser: 36 de soldați egipteni morți, 28 răniți, garnizoana aruncată în aer, infrastructura din Gaza distrusă. Din punct de vedere psihologic, Israelul recăpătase poziția de forță din 1949, în timp ce prestigiul acumulat de Nasser între 1952 și 1955 era pus sub semnul întrebării. La cererea lui Ben-Gurion, acțiunea nu doar că nu a mai fost negată, ci a fost comunicată de armata israeliană ca un avertisment pentru egipteni.

Nasser era, însă, la apogeul său politic (mai târziu a început să greșească frecvent, pe fondul problemelor de sănătate și al inevitabilei plafonări la putere): răspunsul său în fața revigorării forței israeliene a fost energic, dovedind că Ben-Gurion avea în față un lider politic de anvergură internațională. În primul rând, *rais*-ul egiptean nu avea de gând să irosească avantajul obținut în urma Afacerii Lavon, care izbucnise la sfârșitul anului 1954 și începutul anului 1955, când o rețea de agenți secreți ai Israelului

au fost prinşi şi condamnaţi la moarte în Egipt pentru o serie de atacuri şi sabotaje la adresa intereselor britanice şi americane din această ţară. Misiunea pe care aceştia o primiseră – era neclar de la cine – a fost să creeze senzaţia că în spatele gesturilor ostile se aflau radicali egipteni (Frăţia Musulmană), israelienii sperând că în acest mod britanicii îşi vor întârzia retragerea anunţată din Egipt. O astfel de retragere, care i-ar fi oferit libertate de acţiune sporită lui Nasser, nu era deloc pe placul Israelului. După ce reţeaua de sabotori a fost descoperită, un conflict pentru pasarea răspunderii a început între Tzahal şi politicienii israelieni. Moshe Dayan, şef de stat major, care se afla deja în conflict cu ministrul apărării, Pinhas Lavon, a profitat de moment pentru a se dispensa de acesta. Deşi Lavon a negat că ar fi autorizat operaţiunea (despre care susţinea că se discutase doar la nivel ipotetic), şeful spionajului militar a produs ca probă un document în care ministrul ordona începerea acţiunii din Egipt (ca intriga să fie completă, timpul a dovedit că, aparent, documentul era falsificat). Oricum ar fi stat lucrurile, trei oameni au avut de câştigat din Afacerea Lavon: Dayan, care a scăpat de un ministru incomod, Ben-Gurion (care se retrăsese o vreme, epuizat, în 1953, la un kibuţ din Negev, Sde Boker, unde fusese acceptat de locuitori după un vot extrem de strâns, şi care după Afacerea Lavon preluase din nou portofoliul Apărării şi poziţia de prim-ministru) şi, în sfârşit, Nasser, care ridiculizase spionajul israelian şi sfidase Israelul, condamnându-i la moarte spionii-sabotori.

Pentru a-şi păstra prestigiul după Operaţiunea Săgeata Neagră, Nasser a început prin a organiza unităţi de fedaini care să atace civili şi să distrugă infrastructura în interiorul Israelului. Aceste grupări, ce includeau infractori condamnaţi care se ofereau voluntari pentru a scăpa de închisoare, au fost transferate în Gaza şi au fost puse la dispoziţia serviciilor secrete ale armatei egiptene. Din acest moment, conflictul a cunoscut o continuă escaladare, având în vedere că Israelul aplica deja

principiul militar al „pedepsei duble" pentru orice atac terorist. În primăvara lui 1956, civili din ambele tabere cădeau tot mai frecvent victime ale acestei spirale a violenței.

A doua mutare a lui Nasser a avut implicații geostrategice majore la nivelul întregului Orient Mijlociu și, implicit, al echilibrului de putere din Războiul Rece. În 27 septembrie 1955, acesta a anunțat că armata egipteană va beneficia de un aport major de armament modern în urma unei înțelegeri cu Cehoslovacia comunistă – înțelegere care anunța o iminentă trecere a Egiptului în tabăra Uniunii Sovietice. În urma afacerii cu cehoslovacii, Nasser urma să primească, între altele, 230 de tancuri – ajungând astfel la 430 de blindate, în timp ce Israel avea doar 200, oricum mai vechi –, dar și 200 de avioane, între care 150 de MiG-15 și 50 de bombardiere, totalizând astfel 230 de avioane de luptă, în timp ce Israel avea 50.[264] Deja, în luna octombrie 1956, tancurile T34 și excelentul vânător de tancuri Su-100, avioanele Ilyushin Il-28 și MiG-15, precum și două distrugătoare din clasa Skoryy ajunseseră în Egipt.[265]

Pentru Israel, această afacere anunța un dezastru militar greu de evitat, disparitatea de populație și resurse în raport cu tabăra arabă fiind acum dublată de o disparitate a tehnicii de luptă. Situația era cu atât mai gravă cu cât statul israelian nu întrezărea în Statele Unite sau Marea Britanie un partener dispus să echilibreze livrarea de armament a Cehoslovaciei către Egipt. Ca și în urmă cu opt ani, când Israelul luptase pentru propria supraviețuire în Războiul de Independență, SUA și Marea Britanie evitau să transfere arme către tabăra lui Ben-Gurion, încercând să menajeze relațiile cu arabii. Totuși, ca și în urmă cu opt ani – când armele din Cehoslovacia ajunseseră la Tzahal în momentul crucial al luptelor – israelienii, aflați pe marginea prăpastiei, aveau să găsească un aliat nescontat, pe care, însă, îl cultivaseră cu mare grijă în ultimii ani: Franța.

Capitolul 7

Criza Suezului

Campania din Sinai (1956)

Contextul războiului

În ciuda tentativei israeliene de a-i forța pe britanici să își prelungească prezența în Egipt (prin operațiunea exotică de spionaj-sabotaj atribuită ministrului Lavon) și în pofida unei solicitări a Marii Britanii către Nasser de a menține 7000 de soldați în Suez – inevitabilul sfârșit al controlului armatei britanice asupra celui mai puternic stat arab a survenit pe 30 martie 1956, când ultimii militari *British Army* au părăsit Egiptul.

La acel moment, Gamal Abdel Nasser semnase deja acordul cu Cehoslovacia privind modernizarea armatei sale și începea să primească, sub privirile îngrijorate ale Israelului, armamentul sovietic care anunța nașterea unei puteri regionale imprevizibile. În *Filosofia revoluției*, cartea pe care o publicase în 1956, anul în care căpătase putere deplină în Egipt, Nasser se arăta influențat de ideologia „excepționalismului" egiptean – lucru firesc pentru un stat cu o istorie atât de veche, care nu poate fi înțeles exclusiv pe calea arabismului sau a islamismului, având o cultură anterioară bogată, de care nu se putea dispensa. Nasser credea în *leadership*-ul natural al Egiptului atât în Africa, cât și în lumea arabo-islamică, refuzând o singură apartenență identitară. În plus, el dovedea o certă atitudine antioccidentală și antiimperialistă, greu de evitat pentru politicienii egipteni care

doreau să rămână populari. Încă de la Hassan al-Banna, fondatorul Frăției Musulmane (cu care inițial Nasser avusese unele puncte comune), devenise influentă la Cairo ideea unui amurg al Occidentului, care se prăbușea sub propria greutate materialistă. Această idee, care era, de altfel, de origine occidentală și fusese folosită intens de ideologii naziști și comuniști, supraviețuise în Orient în ciuda triumfului Occidentului în cel de-al Doilea Război Mondial. Acum, la jumătatea anilor 1950, încurajați de reușitele Uniunii Sovietice în domeniul militar și științific în prima etapă a Războiului Rece, unii lideri arabi, în frunte cu Nasser, vor paria pe o secare progresivă a forțelor și resurselor intelectuale occidentale. Acest pariu va avea repercusiuni uriașe pentru Israel, care aparținea în mare măsură chiar civilizației vestice (fiind o cultură „talmudic-occidentală"), pe care, însă, Vestul refuza să îl accepte ca aliat deplin pentru a nu-și afecta interesele din lumea islamică. Faptul că Nasser a părăsit în mod voluntar poziția de prieten al Occidentului a permis Statului Israel să se „strecoare" în locul liber lăsat de acesta și să înceapă apropierea reală de Franța, Statele Unite și Marea Britanie.

Istoria va dovedi relativ rapid că opțiunea lui Nasser a fost greșită și că Războiul Rece va fi câștigat tot de Occident: în momentul în care a fost asasinat de jihadiști, în 1981, Sadat întorsese deja Egiptul spre tabăra occidentală, dar era prea târziu pentru a mai afecta poziția israeliană în cadrul acesteia, în care se integrase solid pe filieră inițial franceză, apoi americană.

În sfârșit, modul în care Marea Britanie gestionase problema Palestinei și a Canalului Suez îi iritase pe egipteni, indiferent de opțiunile politice liberal-naționaliste socialiste sau islamiste. Cartea antiimperialistă și antibritanică era una eficientă politic pentru Nasser, oricare ar fi fost în realitate convingerile sale personale.

În perioada 1953–1955, *rais*-ul egiptean încă încerca să evite o asociere prea puternică cu Uniunea Sovietică, văzută în islam ca un derivat al materialismului occidental. El paria – influențat

de Nehru și Tito – pe emergența unui grup de state nealiniate, conduse de China, India și Egipt.[266] Două fenomene au favorizat, însă, alianța egipteano-sovietică. În primul rând, natura tot mai fermă și ofensivă a răspunsurilor israeliene la problema infiltrărilor palestiniene din Gaza, cu precădere după Operațiunea Săgeata Neagră. În 1 septembrie 1955, de pildă, armata israeliană atacase o nouă bază a lui Nasser din Gaza, lângă Khan Yunis. Rata de succes a Tzahal (72 de militari egipteni morți *vs.* un singur israelian) era absolut remarcabilă, deși *pattern*-ul acțiunilor de noapte ale lui Sharon fusese înțeles deja de arabi (mai ales iordanieni), care luau măsuri preventive tot mai eficiente. Moartea lui Stalin și preluarea puterii în URSS de către Hrușciov au reprezentat două evenimente decisive, noul lider de la Kremlin dovedindu-se mult mai generos și mai entuziast în angajamentele de politică externă decât bătrânul dictator georgian. Spre deosebire de Stalin, care încuraja doar partidele comuniste controlate de el, noul lider de la Kremlin admira și era dispus să ajute liderii naționaliști și socialiști cu o capacitate demonstrată de a înfrunta Occidentul, fără a-i presa la fel de dur să devină sateliți exclusivi ai Moscovei.

În tot acest timp, Israelul reușise o apropiere de Franța, care se simțea încolțită de arabi în Nordul Africii, în Maroc, Tunisia și în special în Algeria, acolo unde începuse un Război de Eliberare. Rezistența franceză dezvoltase relații eficiente de colaborare cu sioniștii în anii 1940, relații care se menținuseră în ciuda opțiunii Quai d'Orsay de a juca în mod prioritar cartea arabă după 1945 pentru a-și păstra influența în Siria, Liban și Magreb. Totuși, războiul din Algeria făcuse Franța să redescopere Israelul, considerat inamicul inamicului Parisului, adică un dușman natural al lui Nasser. Francezii erau convinși că Nasser îi susține pe algerieni și le asigură armamentul. În plus, ei doreau acces la datele pe care *intelligence*-ul israelian le avea despre conexiunea egipteano-algeriană. Plecând de la aceste evoluții s-a construit acordul israeliano-francez pentru vânzarea unei

cantități importante de arme, cât și o alianță militară care va aduce mari beneficii Israelului. Eroul negocierilor dintre cele două țări a fost Shimon Peres, colaborator de încredere al lui Ben-Gurion, numit director general al Ministerului Apărării înainte de a împlini 30 de ani, apoi ministru adjunct al Apărării cu însărcinări speciale (vom vedea mai jos cât de speciale). Deja, în februarie 1956, Peres obținuse din partea francezilor 12 avioane Mystere-4A, sute de parașute și alte arme avansate; în aprilie 1956, primele trei avioane Mystere ajungeau în Israel. Era doar o repetiție pentru marea tranzacție care va readuce echilibrul tehnologic militar între egipteni și israelieni. Această înțelegere, parafată de Peres și Dayan pe 23 iunie 1956, lângă Paris, îi va costa pe israelieni 80 de milioane de dolari și le va aduce 72 de avioane Mystere-4A, 120 de tancuri AMX-13 și 40 de tancuri Super-Sherman.[267] Balanța părea să încline din nou, cel puțin marginal, în favoarea Israelului, care avea o capacitate logistică și lingvistică superioară de a absorbi armamentul european în raport cu posibilitățile egiptenilor de a integra echipamentul rusesc în propriul arsenal de tradiție britanică.

Tentativele israeliene de a parafa înțelegeri militare similare cu SUA sau Marea Britanie eșuaseră. Spre deosebire de Franța, influențată de războiul algerian, americanii și englezii intenționau să prioritizeze relațiile cu statele arabe. Un plan de pace gândit de SUA și Marea Britanie în această perioadă presupunea ca Israelul să cedeze Egiptului și Iordaniei o parte din Negev (care ar fi fost folosită pe post de coridor între cele două țări arabe), să plătească compensații palestinienilor și să permită întoarcerea acestora în zonele părăsite în 1948, țările arabe oferind, în schimb, un „acord de nonbeligeranță" care nu le angaja cu nimic.[268] Orice eventuală livrare de arme fusese legată de către Secretarul de Stat american, John Foster Dulles, de astfel de concesii diplomatice.

Totuși, relațiile dintre Nasser și occidentali erau pe cale de a se deteriora rapid. În mai 1956, Egiptul recunoscuse China

comunistă – o provocare din perspectiva americană. În 26 iulie 1956, cu ocazia celebrării loviturii de stat a Ofițerilor Liberi („Patru ani de la Revoluția Egipteană"), Nasser a anunțat naționalizarea Canalului Suez. Gestul lui venea, între altele, în urma refuzului Vestului de a oferi împrumuturi pentru ridicarea unui mare baraj la Aswan. URSS va profita de moment, va prelua această responsabilitate și câțiva ani mai târziu, în 1964, Hruşciov și Nasser vor apăsa împreună pe butonul care va inaugura Marele Baraj, liderul sovietic primind cea mai importantă decorație egipteană, „Colierul Nilului", în timp ce *rais*-ul egiptean devenea „Erou al Uniunii Sovietice", alături de șeful armatei sale, mareșalul Amer.[269]

Pentru Marea Britanie, pierderea Canalului în această manieră reprezenta o lovitură care nu putea fi ușor metabolizată. Și interesele franceze erau afectate în Suez, dar Franța era motivată mai degrabă de o cădere a regimului lui Nasser pentru a putea bloca astfel discursul antieuropean care hrănea de la Cairo tensiunile din Magreb, cât și presupusul sprijin militar oferit rebelilor algerieni. Franța și Marea Britanie pregăteau, în consecință, o lovitură secretă împotriva Egiptului, încercând să țină departe Casa Albă de această intenție. În acest context, Franța va media o încălzire a relațiilor israeliano-britanice, care erau grav afectate de anii de ciocniri din perioada mandatului britanic în Palestina, precum și de sprijinul pe care Guvernul Majestății Sale îl acordase Iordaniei.

Israelienii aveau propriile interese într-un război cu Nasser. Dayan și Ben-Gurion înțeleseseră încă din 1955 că operațiunile paraşutiștilor lui Sharon nu mai erau suficiente în fața fedainilor egipteni. Ei doreau să îl scoată pe Nasser afară din Gaza. În al doilea rând, pentru ei blocarea Strâmtorii Tiran era un act de război, care izola complet – împotriva legislației internaționale – un port ce ar fi putut oferi statului israelian acces în Oceanul Indian. În sfârșit, dacă Egiptul ar fi putut integra rapid armamentul livrat de Cehoslovacia după înțelegerea din 1955,

estimările israeliene anunțau un potențial atac al lui Nasser împotriva Tel Avivului undeva între 1956 și 1957. Singurul mod în care Egiptul nu ar fi putut amenința vital Israelul era distrugerea arsenalului său modern și păstrarea unei superiorități tehnologice cantitative și calitative după primirea armelor franceze. Așa se face că Ben-Gurion îi ceruse lui Dayan să gândească un scenariu de acțiune preventivă împotriva Egiptului încă din 1955. Conducătorul armatei israeliene explică în memorii situația în care se afla: „Era clar pentru noi, în Israel, că scopul de căpetenie al acestei masive reînarmări egiptene era acela de a pregăti Egiptul pentru o confruntare decisivă cu Israelul în viitorul apropiat. Blocada egipteană, planul de a direcționa activitatea gherilei palestiniene împotriva Israelului, înseși declarațiile lui Nasser, iar acum tranzacția cu armele cehoslovace nu lăsau nici o îndoială în spiritele noastre că scopul Egiptului era să ne curețe sau cel puțin să obțină o victorie decisivă, prin care să ne aducă la neputință. Armele sovietice au început să curgă în Egipt la începutul lunii noiembrie 1955, iar la reuniunile statului major General noi am considerat că aveau să fie necesare armatei egiptene între șase și opt luni să absoarbă și să asimileze cea mai mare parte a noilor arme și a echipamentului respectiv. Trebuia, în consecință, să ne așteptăm oricând la un atac odată cu sfârșitul primăverii care urma sau odată cu sfârșitul verii. În acest timp era necesar să achiziționăm cel puțin unele avioane și tancuri care să le poată egala pe cele rusești. Statele Unite și Marea Britanie produceau avioane și tancuri de calitate, însă, refuzau să ne vândă arme (...) Singura sursă posibilă de tancuri noi era Franța, dar ea producea doar tancul ușor AMX".[270]

Înțelegerea cu Franța și Marea Britanie

Oportunitatea unei alianțe între Israel, Marea Britanie și Franța după opt ani de relativă izolare a tânărului stat din Orientul Mijlociu reprezenta o șansă care, pur și simplu, nu putea fi refuzată.

În iulie 1956, ministrul francez al apărării îl chestionase deja pe Shimon Peres despre capacitatea Israelului de a desfăşura o ofensivă în Sinai, înspre Canalul Suez. Franţa şi Marea Britanie pregăteau, la acel moment, Operaţiunea Muşchetarul, Israelul fiind invitat să deschidă atacul împotriva lui Nasser, oferind astfel celor două puteri occidentale un motiv pentru a interveni invocând protejarea Canalului Suez. În septembrie 1956, o delegaţie israeliană din care făceau parte Golda Meir, Moshe Dayan şi Shimon Peres (elita politică a ţării în următoarele decenii) a negociat la Paris detaliile alianţei antiegiptene, iar în octombrie Ben-Gurion însuşi a mers la Sevres, în Franţa, pentru o întâlnire hotărâtoare cu britanicii. Pentru că Tzahalul urma să joace rolul decisiv şi să se aventureze într-o campanie majoră înaintea Franţei şi a Marii Britanii, „Bătrânul" Ben-Gurion se temea de o înşelăciune prin care cele două Mari Puteri, fără să îşi mai onoreze angajamentul, lăsând Israelul să lupte singur, ar fi încercat să îşi atingă obiectivele prin mijloace exclusiv diplomatice, pe seama acestuia. Din acest motiv, la propunerea lui Moshe Dayan, s-a stabilit ca intrarea Israelului în război să aibă loc printr-o acţiune aparent izolată a paraşutiştilor lui Sharon, acţiune care se putea înscrie în spiritul ciocnirilor marginale din ultimii ani, fără să implice automat declanşarea unui război. Dacă britanicii şi francezii îşi respectau cuvântul şi interveneau în luptă, atunci desantul paraşutiştilor devenea actul de deschidere al unei ample ofensive israeliene; dacă, însă, mutările franco-britanice se lăsau aşteptate, paraşutiştii efectuau un raid minor şi reveneau la bază, războiul fiind ocolit.

Înţelegerea cu Franţa şi Marea Britanie permitea Tzahal să pătrundă în Gaza şi Sharm el-Sheikh, ţinte mult mai importante pentru Israel decât Canalul Suez, eliminând astfel ameninţarea egipteană de lângă Tel Aviv şi asigurând ridicarea blocadei asupra Strâmtorii Tiran. Nu în ultimul rând, Israel căpăta libertate de mişcare în nordul Sinaiului, având astfel ocazia de a distruge echipamentul egiptean. Totuşi, în interesul britanic şi francez,

Israelul urma să exercite o amenințare asupra Canalului Suez. La schimb, francezii și britanicii vor asigura spațiul aerian israelian împotriva MiG-urilor egiptene, vor garanta superioritatea pe mare și vor distruge aeroporturile și avioanele egiptene. De asemenea, britanicii puteau negocia pasivitatea iordanienilor și a irakienilor, care nu vor interveni în sprijinul lui Nasser.

Realitatea din teren a dovedit că Ben-Gurion supraestimase capacitatea de luptă a aviației egiptene, în fața căreia ceruse întăriri, urmărind să menajeze cât mai mult flota israeliană și să o distrugă pe cea egipteană cu mâna aliaților europeni. Pe de altă parte, marile rezerve exprimate de David Ben-Gurion în fața perfidului Albion s-au dovedit parțial întemeiate: documentul care consemna înțelegerea secretă scrisă pentru care insista premierul israelian a fost distrus de Anthony Eden, prim-ministrul britanic.[271]

Operațiunea Kadesh

În deschiderea războiului, pe data de 28 octombrie 1956, pilotul israelian Yoash Tzidon, imigrant din Focșani, a reușit, în cadrul Operațiunii Cocorul, să doboare un avion al armatei egiptene în care se afla elita ofițerilor lui Nasser. Aceștia purtaseră discuții cu omologii lor din Siria și Iordania, *intelligence*-ul israelian reușind să afle momentul în care urmau să revină de la Damasc la Cairo și pe ce rută. După o urmărire nocturnă în care fusese nevoit să se apropie la câțiva metri de avionul Iliușin pentru a confirma identitatea pasagerilor, Tzidon – care zbura pe un Meteor de fabricație britanică – a eliminat cu o singură lovitură o parte însemnată din conducerea forțelor armate egiptene în preziua războiului. Singurul care a scăpat, în mod paradoxal, a fost chiar amiralul Amer, cel mai important dintre comandanți, acesta alegând în ultima clipă să zboare pe o altă rută.[272]

În aceste condiții, pe 29 octombrie 1956, undeva între orele 4 și 5, Israelul declanșa Operațiunea Kadesh, având la bază un plan

remarcabil pregătit de Moshe Dayan și echipa sa. Acesta includea, așa cum solicitase Ben-Gurion, o deschidere „detașabilă", care în condiții normale constituia prima mutare tactică din război, dar se putea transforma la nevoie, dacă Franța și Marea Britanie nu se angajau la rândul lor în luptă, într-o simplă incursiune a parașutiștilor în teritoriul egiptean pentru o acțiune limitată de retaliere în maniera lui Arik Sharon. Tzahal urma să pună accent și în această campanie pe abordarea indirectă, bazată pe mobilitate, capacitatea de a manevra în viteză și de a învălui adversarul până când acesta, neînțelegând ce se întâmplă, păcălit în mai multe rânduri, obligat să privească în direcția greșită și la un pas de a fi încercuit, intra în panică și începea o retragere dezorganizată. Israelienii doreau să evite cu orice preț o ciocnire frontală cu trupele egiptene aflate în defensivă, pe teritoriul propriu, în spatele unor fortificații. Doctrina „șocului" nu era îmbrățișată în acest moment de Dayan, care nu avea suficiente tancuri la dispoziție, înțelegea mult mai bine infanteria și miza pe faptul că trupele egiptene își vor abandona armamentul greu în mâinile Tzahal dacă vor fi puse în situația de a se retrage. Mai mult, Israelul nu urmărea un număr mare de victime în rândul trupelor egiptene, resursa umană a lui Nasser fiind (spre deosebire de cea a Tzahalului) aproape nelimitată, iar opinia publică mondială reacționând sever în fața pierderilor ridicate. Militarii israelieni vor încerca, așadar, conform desenului Operațiunii Kadesh, să ocupe punctele strategice ale Sinaiului – intersecții, căi vitale de retragere, trecători – și să țină cât mai mult în „întuneric" conducerea egipteană (care tocmai pierduse o serie de comandanți importanți prin Operațiunea Cocorul), mizând pe faptul că soldații inamicului se vor învinge singuri din momentul instaurării panicii.

Un prim element specific alegerii israeliene de a acționa total imprevizibil în raport cu așteptările egiptene a fost lipsa unui atac de deschidere în Gaza – deși aceasta era principala sa țintă politică. Însă, în condițiile în care militarii egipteni anticipau

acest atac și erau pregătiți pentru el, nu avea nici un sens ca Dayan să lovească acolo; în consecință, Brigada a 12-a Infanterie a Tzahal va pătrunde în Gaza când trupele egiptene vor fi deja pe fugă, pentru a nu risca să rămână izolate. Un alt element specific „înșelăciunii" tactice va fi impunerea ideii că Israel pregătește un atac împotriva Iordaniei – cu care se înregistrau tensiuni puternice în această perioadă – David Ben-Gurion intoxicând cu această informație diplomații și spionii străini, dar chiar și colaboratorii săi apropiați.

Atacul israelian a început prin paraşutarea de către 16 aeronave a 395 de soldați din unitatea specială a lui Arik Sharon lângă Trecătoarea Mitla, probabil cel mai important nod strategic din Sinai, aflată la o distanță de 40 de kilometri est de Canalul Suez, într-un punct vital pentru pregătirea traversării acestuia. În fruntea echipei speciale de paraşutiști se afla Rafael Eitan. La acel moment, liniile telefonice ale armatei egiptene erau deja secționate de aripile avioanelor israeliene, complicând și mai mult incertitudinea informațională în care vor opera Nasser și mareşalul Amer. *Rais*-ul egiptean a fost suficient de debusolat de prezența israeliană într-un punct atât de înaintat și exotic din deșert încât să concluzioneze că militarii Tzahal „atacă nisipul"

După aterizarea paraşutiștilor la Mitla și preluarea controlului asupra intrării în Trecătoare, Ariel Sharon – care rămăsese cu grosul trupelor la graniță – a pornit dinspre Kuntilla, prin Sinai, în fruntea restului Unității 202, urmând să parcurgă 200 de kilometri în 24 de ore, pentru a face joncțiunea cu trupele lui Rafael Eitan. Acesta era „vârful suliței" lui Dayan, care urma să străpungă centrul Peninsulei Sinai; Sharon avea în dotare tancuri AMX și artilerie. În autobiografia sa, Sharon explică sensul acestei deschideri: „Pentru mine, problema principală era că fusesem de acord să începem războiul prin lansarea paraşutiștilor asupra Trecătorii Mitla, la doar 20 de mile de Canal. Principalul scop pentru asta era să dea Angliei și Franței un pretext să intervină, așa cum a spus Dayan, astfel încât să poată

„să-şi spele mâinile în apa purităţii". Asta însemna că un batalion de paraşutişti urma să fie izolat aproape de capătul cel mai îndepărtat din Sinai până când puteam face joncţiunea terestră cu ei, aducând restul brigăzii. Lansarea paraşutiştilor urma să fie urmată, de asemenea, de atacuri israeliene de-a lungul principalelor axe nordice din Sinai. Dar dacă britanicii şi francezii nu îşi îndeplineau partea lor din înţelegere distrugând bazele aeriene egiptene şi lansându-şi propriile asalturi asupra oraşelor de pe Canal, Port Said şi Port Fuad, scenariul s-ar fi schimbat dramatic. În acel caz, am fi fost implicaţi într-un război foarte diferit de cel pe care îl aşteptam, împotriva forţei concentrate a armatei egiptene înarmate de sovietici şi a forţelor aeriene egiptene, mai numeroase şi mai bine echipate. Deşi Ben-Gurion stabilise o înţelegere cu britanicii, nu avea încredere în ei. Nici noi, toţi ceilalţi".[273]

În sud, în zona Mării Roşii, Brigada a 9-a Infanterie se pregătea să plece de lângă Eilat către Sharm el-Sheikh, acest punct vital pentru navigaţie urmând să fie cucerit după două zile de mers prin deşert (în realitate, oamenii conduşi de Avraham Yoffe vor avea nevoie de şapte zile pentru traversare).

Din punctul de vedere al concentraţiei de trupe, atenţia principală a Israelului s-a îndreptat spre cucerirea drumurilor şi a intersecţiilor vitale din Sinai, care se aflau în nordul Peninsulei, dincolo de Gaza. Prima rută, cea de coastă, trecea prin Rafah, El Arish şi Qantara, aici acţionând Brigada 1 Infanterie şi Brigada 27 Mecanizată. Mai jos, Brigada a 10-a Infanterie şi Brigada 37 Mecanizată vor ataca Umm Katef şi Abu Ageila, în timp ce Brigada 4 Infanterie va cuceri Kusseima. În tot acest timp, înaintarea Tzahal pe coasta Mediteranei va fi sprijinită de flota franceză, care va bombarda Rafah. Tot flota franceză va intercepta şi distrugătorul egiptean Ibrahim el-Awal, care începuse să bombardeze Haifa. Atacat de francezi şi apoi urmărit de navele şi avioanele Tzahal, acesta va fi în final capturat de marinarii israelieni.[274]

În momentul lansării operațiunilor militare, egiptenii, care nu prevăzuseră atacul, aveau în Sinai circa șase brigăzi, concentrate în nord, în Gaza și în zona drumurilor strategice. Sharm el-Sheikh era păzit de două batalioane, fiind considerat greu accesibil pentru israelieni. Surpriza obținută de Tzahal, care mobilizase rezervele de infanterie foarte târziu, cu câteva ore înainte de atac, pentru a menține cât mai mult confuzia, a fost totală: timp de o zi, Nasser nu a înțeles ce se întâmplă și dacă se confruntă cu o lovitură izolată sau cu un atac generalizat. În acest timp, postul de radio israelian transmitea un comunicat care pretindea că „forțele armatei israeliene au pătruns și au atacat unitățile de fedaini de la Ras el-Nakeb și Kuntilla, și s-au instalat în apropierea Canalului de Suez".[275] Incertitudinea ar fi durat mai mult, conform planurilor lui Dayan, dacă unitățile grele ale Tzahal nu ar fi intrat în luptă, confirmând că egiptenii erau atacați cu toate forțele. Alături de Brigada 27 Mecanizată a lui Haim Bar-Lev, viitor șef de stat major, care avea în jur de 30 de tancuri AMX și Sherman, a început să acționeze în zona drumurilor strategice din nord și centru Brigada a 7-a Blindată condusă de Uri Ben-Ari, dotată cu tancuri Sherman și AMX, cât și cu un batalion de artilerie și unul de infanterie motorizată. În timp ce Bar-Lev a eliberat coasta Mediteranei, izolând astfel Gaza și permițând ocuparea facilă a acesteia, brigada blindată a lui Uri Ben-Ari a pătruns în confruntare mai devreme decât solicitase Dayan, însă, cu rezultate excelente: a reușit să spargă rezistența egipteană de la Abu Ageila și a accelerat apoi pentru a prelua controlul întregului ax central al Peninsulei. În acest context, înțelegând în sfârșit ce se petrece, Nasser a dat ordinul de retragere, generând (parțial) haosul pe care conta Dayan și care a permis israelienilor să distrugă sau să captureze o parte din echipamentul egiptenilor.

Un moment important al războiului a avut loc după ce coloana lui Sharon a atins pe 30 octombrie, seara, intrarea în Trecătoarea Mitla, făcând joncțiunea cu unitatea avansată a maiorului Rafael

Eitan. Ignorând faptul că motivul pentru care Tzahal ajunsese până aici viza doar amenințarea formală a Canalului Suez, care oferea o scuză Marii Britanii și Franței pentru trimiterea unor trupe care „să-l protejeze", Sharon nu a rezistat tentației de a cuceri întreaga Trecătoare Mitla, cerând insistent permisiunea să înainteze, dar fiind refuzat ferm. Asta, desigur, nu îl putea opri pe Arik, care a reușit să găsească un comandant dispus să îi permită trimiterea „unei patrule" în trecătoare. În fapt, el a transformat patrula într-un batalion dotat cu tancuri, care a fost surprins de o unitate egipteană aflată la pândă, excelent poziționată și echipată pentru o ambuscadă. 42 de parașutiști israelieni au murit din ambiția lui Sharon de a lua Mitla (38 pe loc și patru mai târziu, în urma rănilor). Egiptenii au pierdut 200 de oameni. În ciuda unui succes limitat, era o rată de pierderi pe care Tzahal nu și-o putea permite, mai ales în operațiuni neautorizate și fără sens. Din acest motiv, Sharon va pica acum în dizgrație pentru o lungă perioadă, refuzând, însă, să-și schimbe dorința de a ataca cu orice preț.

În primele zile din noiembrie 1956, toate obiectivele armatei israeliene erau îndeplinite. Forțele de Apărare israeliene atinseseră Canalul Suez în nordul și centrul Sinaiului; uciseseră 3 000 de soldați egipteni și luaseră 5 000 de prizonieri[276]; capturaseră parțial tehnica de luptă a Egiptului; pătrunseseră în Gaza prin Brigada 9, cu sprijinul masiv al Forțelor Aeriene.

Pe de altă parte, obiectivele franco-britanice și Operațiunea Mușchetarul nu s-au bucurat de un succes similar, invazia franco-britanică din zona Canalului Suez survenind târziu, într-un moment în care diplomația sovietică și cea americană se puseseră deja în mișcare. Așa cum fusese stabilit, pe 30 octombrie 1956, Marea Britanie și Franța au dat un ultimatum Egiptului și Israelului, cerându-le să se retragă la 15 kilometri de Canal. Nasser a respins solicitarea, motiv pentru care, pe 31 octombrie, avioanele Franței și Marii Britanii au atacat aeroporturile

egiptene, distrugând în mare măsură aviația lui Nasser. Pe 5 noiembrie, trupele engleze și franceze au debarcat în Port Suez.[277]

Efectele campaniei

În paralel, pe 30 octombrie, președintele Siriei, Shukri al-Quwatli, aterizase la Moscova, cerând urgent sprijin pentru Nasser. Pe 5 noiembrie 1956, sovieticii îi scriau lui Anthony Eden: „În ce situație s-ar afla Marea Britanie dacă ar fi atacată de state mai puternice care posedă tot felul de arme moderne de distrugere?"[278] Hrușciov va folosi acum, fără rezerve, amenințarea nucleară, atât față de alianța franco-britanică-israeliană, cât și față de SUA. Președintele Eisenhower, prins într-un moment prost din cauza campaniei electorale americane, era furios pe intriga anglo-franceză, care avea un aer imperialist și putea conduce la un război total cu sovieticii. Pe 4 noiembrie, ONU formase deja o forță de urgență pentru a superviza armistițiul solicitat în prealabil, care va fi acceptat pe 6 noiembrie 1956. În fața presiunii generalizate – din partea SUA, URSS și ONU –, Israel a acceptat să se retragă imediat din Sinai. A cerut garanții privind circulația liberă prin Strâmtoarea Tiran pentru a evacua și Sharm el-Sheikh. Concomitent, a solicitat dezangajarea Egiptului din Gaza sau măcar demilitarizarea acesteia, plus garanții privind încetarea incursiunii fedainilor în Israel, pentru a se retrage și din Gaza. Rezultatele obținute au fost doar parțial satisfăcătoare. SUA au acceptat principiul traficului liber prin Strâmtoarea Tiran, însă, numai la nivelul unei înțelegeri informale cu Israelul și fără să ofere garanții clare. Gaza a rămas sub controlul lui Nasser, dar incursiunile fedainilor au încetat. Solicitarea lui Ben-Gurion privind demilitarizarea Sinaiului a fost acceptată tot informal de către americani, fără a fi transpusă sistematic în realitate. Pe de altă parte, la nivelul percepției internaționale, Israel pierduse o parte din suportul publicului, plasându-se într-o alianță cu aer colonialist și într-o postură de stat care declanșase ostilitățile.

Totuși, beneficiile la nivel politic și diplomatic compensau aceste pierderi, tânărul stat al lui Ben-Gurion dovedind că reprezintă o forță stabilă în Orientul Mijlociu, nu un accident limitat la anii 1948–1949. Câștigurile teritoriale din 1948, pe care SUA și Marea Britanie doreau înainte de 1956 să le revizuiască, erau considerate aproape intangibile după Campania din Sinai.[279]

Franța și Marea Britanie au fost învinsele Crizei Suezului. Cele două Mari Puteri și-au pierdut acum, în fapt, tocmai acest statut de Mare Putere, fiind evident că sunt neputincioase în fața deciziilor sovietice și americane. Liderii politici care au gândit și au aprobat aventura din Sinai, Guy Mollet și Anthony Eden, au fost nevoiți să cedeze în scurt timp guvernarea. Nasser a dobândit un mare prestigiu în urma sfidării fostelor forțe coloniale, deși era limpede că pe teren a fost învins de Tzahal; totuși, faptul că trupele anglo-franceze interveniseră în luptă făcea ca victoria israeliană să pară mai puțin importantă decât era în realitate, în timp ce Nasser căpăta o scuză solidă pentru a-și justifica retragerea. Egiptul a reușit să administreze Canalul Suez fără incidente în următorii ani, iar acest lucru a sporit prestigiul *rais*-ului.

Mai puțin vizibile, câștigurile Israelului erau cel puțin la fel de mari. În primul rând, superioritatea militară egipteană care se contura în 1955, după afacerea cu arme sovietice din Cehoslovacia, a fost evitată. Israel a ieșit din izolare diplomatică și și-a îmbunătățit relația cu Marea Britanie, care avea un rol important și în colaborarea cu regele Hussein al Iordaniei. Statul lui Ben-Gurion a obținut armament modern prin apropierea de Franța, care îi va oferi un ajutor decisiv și pentru a-și asigura o capacitate nucleară. Granițele Israelului s-au dovedit mai sigure după 1956, infiltrările încurajate de egipteni devenind un fenomen izolat. În sfârșit, prezența ONU în zonă, de-a lungul graniței cu Egiptul, a oferit Tzahal o anumită liniște dinspre sud, acolo unde se afla cel mai puternic adversar al său. Deși forțele ONU erau prezente în Sinai în baza unui acord tacit, care îi permitea lui Nasser să le ceară oricând să plece, un atac-surpriză

al acestuia devenea imposibil. De altfel, solicitarea liderului de la Cairo către contingentul Națiunilor Unite de a se retrage de la granița Egiptului cu Israelul va duce la următorul mare război din Orientul Mijlociu, cel din 1967. Tot atunci, Strâmtoarea Tiran va fi din nou închisă de președintele egiptean, după câțiva ani în care portul Eilat reușise să se dezvolte și să asigure rezervele petroliere strategice ale Israelului (petrolul din Iran). Prin Campania din Suez, Ben-Gurion și Moshe Dayan au oferit 12 ani de (relativă) liniște și dezvoltare pentru Israel.

Capitolul 8

Epoca marilor schimbări

Tancuri, avioane, spionaj şi capacităţi nucleare (1956–1967)

Doctrina

Lipsa unei adâncimi strategice, care să ofere Tzahal timp şi spaţiu pentru retrageri şi recompuneri în eventualitatea unor înfrângeri, reprezenta un factor care determina, cel puţin la nivelul anilor 1950-1960, doctrina militară israeliană. Varianta unei dispuneri defensive a forţelor armate, aşteptând ca inamicul să lovească şi să îşi epuizeze energia, ridica pentru Israel o serie de probleme insurmontabile. În primul rând, spaţiul îngust nu ar fi permis nici o greşeală, nici o „spărtură" în apărare – una singură era suficientă pentru ca adversarii să atingă Haifa sau chiar Tel Aviv. În al doilea rând, poziţiile defensive sunt în general accesibile taberelor care se bazează pe resurse naturale şi stocuri îndestulătoare – ceea ce Israel era departe de a avea în acei ani. Aplicând acest principiu şi resursei umane, e simplu de înţeles că forţele pe care statele arabe le puteau arunca în luptă în cazul unui „asediu" îndelungat asupra Israelului erau net superioare numeric luptătorilor pe care îi putea mobiliza Tzahal.

Un al doilea factor care condiţiona gândirea strategică din Orientul Mijlociu era orizontul scurt de timp al unui conflict: circa o săptămână până când Marile Puteri şi Naţiunile Unite vor interveni şi vor cere un acord de încetare a focului. Alăturând

aceste două elemente – factorul spațial (lipsa adâncimii strategice) și factorul temporal (intervenție internațională rapidă pentru a evita proliferarea conflictului) –, putem deja deduce principiile fondatoare ale doctrinei israeliene în această etapă:

a. Înainte!
b. Repede!
c. Pe teritoriul lor!
d. Față în față![280]

Pentru a evita cu orice preț intrarea în defensivă și purtarea războiului pe teritoriul îngust al Israelului, în apropierea centrelor urbane aglomerate, Tzahal va ataca preventiv în teritoriul inamic.[281] Chestiunea ordinului de atac era una politică, fiind responsabilitatea liderilor israelieni să stabilească, pe baza informațiilor dinspre Aman și Mossad, când adversarii erau în iminența declanșării unei ofensive. În 1948 și 1973, de pildă, Israelul a fost statul atacat; în 1967, el a acționat primul, într-o succesiune de evenimente care păreau să facă dintr-o ofensivă a Egiptului o problemă de ore. În plus, existau unele linii roșii pe care politicienii israelieni le-au trasat inamicilor tradiționali – iar încălcarea acestora putea reprezenta un *casus belli*: blocarea Strâmtorii Tiran, atacurile teroriste, tentativele de a obține tehnologie nucleară. Nu în toate cazurile liderii israelieni vor recurge la un război propriu-zis, fiind mai întotdeauna preferate loviturile chirurgicale care elimină problema (organizații teroriste, centre secrete de cercetări nucleare).

Imperativul vitezei va dicta, după Campania din Sinai, configurația armamentului și a planurilor de luptă ale Tzahal. În mod evident, aerul va reprezenta prioritatea absolută, acesta oferind cele mai rapide mijloace de luptă: avioane și rachete. Relieful plat al Orientului Mijlociu multiplica importanța oricum covârșitoare a cerului, deoarece trupele aflate la sol sunt aici lipsite de capacitatea de a se ascunde și de a se proteja în fața

unui atac aerian: surprinse în deşertul Sinai, de pildă, ele sunt victime sigure, ceea ce nu se întâmplă într-o zonă montană cu „buncăre" naturale.

Pe lângă aviaţie, blindatele capătă după 1960 o importanţă tot mai mare, formându-se mixul de supersonice şi tancuri care constituie gloria recunoscută a Forţelor de Apărare Israeliene. Aşa cum vom vedea, după ce Moshe Dayan a lăsat locul în fruntea statului major unor militari mai tineri, tancul iese din conul de umbră al perioadei 1940–1960, devenind, în sfârşit, un actor central.

Lipsa de timp şi calitatea individuală a soldatului israelian fac ca obiectivul ideal al unei campanii *blitzkrieg* să fie angajamentul cât mai rapid în lupta faţă în faţă şi chiar corp la corp. Sunt evitate, în general, deschiderile lungi de artilerie şi etapele de tatonare. Experienţa războiului dovedea că mulţi soldaţi arabi au tendinţa de a se retrage dezorganizat în momentul în care intră în contact direct cu adversarul. Antrenamentul de comando al paraşutiştilor israelieni, în schimb, îi făcea pe aceştia eficienţi în lupta unu la unu.

Alte idei de bază ale doctrinei erau:

Calitatea;
Controlul mental al câmpului de luptă;
Comanda flexibilă;
Adaptarea locală a armamentului şi tehnicilor de luptă.

În condiţiile dezechilibrului major între potenţialul de recrutare al armatelor arabe reunite (Egipt, Siria, Iordania, Liban, contingente care puteau veni din Irak, Sudan, Arabia Saudită etc.) şi populaţia redusă a Israelului, singura opţiune reală pentru Tzahal era să dezvolte la maxim capacităţile soldaţilor disponibili prin pregătire generală (alfabetizare, instrucţie perfect asimilată), prin specializare militară, dar şi prin dezvoltarea capacităţii de a înţelege armata în ansamblul său. Deşi Tzahalul

forma militari intens antrenați pentru calificarea lor de bază (parașutiști, tanchiști, artileriști), erau căutate prilejurile pentru permutări geografice și contact cu alte arme, astfel încât soldatul, păstrându-și expertiza de încadrare, să poată privi obiectivele și organizarea dintr-o perspectivă cât mai largă, de comandant și chiar de istoric.

Un element care definea soldatul israelian era capacitatea mentală antrenată de a domina incertitudinea, haosul și neprevăzutul câmpului de luptă. Planificarea unei operațiuni militare necesită o proiecție detaliată a evenimentelor pe care o tabără dorește să le determine; în momentul în care inamicul reacționează cu propriile elemente de originalitate, cronologia anticipată cere continue rescrieri și adaptări. Deși planificarea militară israeliană s-a dovedit migăloasă (unele operațiuni aeriene, care durau doar câteva minute, fiind pregătite la detaliu de secundă), elemente neprevăzute nu vor înceta să apară, mai ales în confruntările asimetrice. Or, tocmai aici se contura un mare avantaj competitiv al Tzahalului lui Dayan, care își antrena soldații să îmbrățișeze neprevăzutul, să profite de el (folosirea și căutarea neprevăzutului, precum și cultivarea haosului pentru adversar se văd, de pildă, în insistența cu care este folosită noaptea). Improvizația și creativitatea erau antrenate deliberat, în simulările de luptă condițiile fiind schimbate neîncetat, astfel încât și planul să fie modificat spontan. Soldatul israelian trebuia să-și mențină obiectivul – mijloacele putând fi schimbate la nesfârșit. Pentru a oferi trupelor posibilitatea să reacționeze în viteză la realitățile din teren, comandanții de la fața locului aveau o mare libertate de decizie. Nivelurile superioare de comandă, care dirijează unitățile din centrele de coordonare, puteau modifica deciziile șefilor de operații în raport cu obiectivele generale, dar aveau tendința să dea credit celor din subordinea lor.[282] Se încerca evitarea momentelor de așteptare în care comandanții din birou trebuie să ia decizii și să le comunice, putând fi pierdute astfel minute prețioase pentru o armată care

prețuiește viteza. Raportarea obiectivă a realităților din teren, fără a le înfrumuseța de teama sancțiunilor sau a crizelor de furie ale comandanților, este și ea vitală pentru conturarea unei imagini corecte asupra realităților din teren. Faptul că militarii egipteni sau sirieni au avut tendința de a fugi de răspundere, așteptând pasivi ordine de la nivelul cel mai înalt, dar și de a raporta superiorilor situații mult mai optimiste decât erau în realitate, din teama de a nu fi destituiți sau chiar arestați, a avut un rol însemnat în reușitele israeliene din 1948, 1967 sau 1973.

În sfârșit, merită observat că Forțele de Apărare ale Israelului insistă pe analizarea critică și adaptarea locală a fiecărei arme. În principiu, fabricarea propriului armament constituie obiectivul optim pentru Israel, având în vedere că în acest mod nu depinde de negocieri politice constrângătoare, de stocuri limitate sau de obligația de a cumpăra tehnologii gândite pentru alte spații geografice. Totuși, în perioada în care Statul Israel nu avea această capacitate decât pentru armele ușoare, instrumentele de luptă importate erau alese numai în funcție de utilitatea operațională reală și erau recondiționate local. În timp ce Siria sau Egiptul integrau aproape orice tip de armament sovietic disponibil, deși acesta nu era întotdeauna adaptat pentru Orientul Mijlociu și nici măcar util pentru strategia lor de luptă (însă era ieftin, negociat în înțelegeri între state socialiste care nu erau constrânse de criteriile minime ale pieței și, mai ales, se dovedea folositor pentru statisticile triumfale specifice statelor autoritariste), Israelul cumpăra de pe piața occidentală și trebuia să justifice randamentul cheltuirii fiecărui ban. Un efect al acestei constrângeri va fi continua dezvoltare a departamentelor de depanare, recondiționare și logistică ale Tzahal, unele dintre cele mai eficiente din lume. Nu numai că tancurile sau avioanele israeliene puteau reveni în luptă la câteva ore după ce suferiseră lovituri serioase (altfel ar fi apărut un dezechilibru major de armament în raport cu armatele arabe), dar chiar și vehiculele noi erau dezasamblate și reconstruite după cerințele luptei în deșert

sau în relieful accidentat din Golan. În sfârșit, Tzahal a cerut propriului departament logistic să țină pasul cu viteza sa operațională și cu tendința brigăzilor și, ulterior, a diviziilor de a acționa autonom și imprevizibil, motiv pentru care componenta de întreținere, realimentare sau depanare era asigurată, în condiții de război, de unități ambulante, autosuficiente, care însoțeau îndeaproape trupele aflate în ofensivă.

Tancurile

Din perspectiva Tzahal, campania militară ideală era cea în care reușea să ajungă în câteva zile la porțile capitalelor adversarilor (Damasc, Cairo), forțând astfel liderii acestora să solicite un armistițiu. Așa cum am arătat, marele obiectiv israelian după 1948 a fost menținerea statului, în timp ce scopul țărilor arabe din jur era distrugerea acestuia. Totuși, prioritatea politică profund defensivă israeliană (deși, uneori, atacurile arabe vor fi folosite pentru extinderea teritoriului Israelului, invocându-se rațiuni de securitate) putea fi asigurată militar printr-o abordare pur ofensivă. Din acest punct de vedere, aviația, deși oferă premisele succesului, nu este suficientă, amenințarea la adresa centrelor urbane arabe trebuind să se producă la sol, prin străpungeri teritoriale în adâncime. După 1956, paraşutiștii nu mai puteau executa singuri astfel de străpungeri, fiind prea vulnerabili în fața aviației și artileriei arabe în continuă dezvoltare. În cursul Campaniei din Sinai, britanicii și francezii ajutaseră Israelul să obțină dominația aeriană deasupra Egiptului, oferind astfel protecție oamenilor lui Sharon, dar o asemenea situație nu mai era garantată în anii 1960. Tancurile se conturau, treptat, ca o opțiune naturală pentru a depăși toate aceste provocări, ele devenind a doua prioritate de dezvoltare, după avioane.

Faptul că militarii israelieni nu au pus mai devreme tancurile în centrul gândirii lor strategice are trei cauze: experiența directă, problema logistică și formația de bază – cea de infanterist –

a conducătorilor armatei. În 1948, cele câteva blindate ale Forțelor de Apărare nu se comportaseră impresionant în relieful deluros și sincopat din jurul Ierusalimului, autoșenilatele obținând rezultate mai bune; or, așa cum arătam, doctrina Tzahal cerea ca un vehicul sau o armă să fie utilizate numai dacă se dovedesc utile prin experiența directă de luptă, nu plecând de la literatura de specialitate. În al doilea rând, exista un prag minim dincolo de care tancurile deveneau o forță eficientă într-o armată, iar atingerea acestuia presupunea investiții pe care armata israeliană nu și le permitea până în anii 1960–1970, când economia a început să crească și relația cu Statele Unite s-a consolidat. Pentru a obține un efect de șoc specific doctrinei blindatelor, nu doar că se impunea concentrarea unui număr semnificativ de tancuri, dar în spatele acestei aglomerări vizibile trebuia să stea un serviciu invizibil de întreținere performant și costisitor, tancul fiind o armă mult mai pretențioasă și mai imprevizibilă decât o mitralieră în mâna unui parașutist. Nu în ultimul rând, experiența de luptă din 1948 și 1956 dovedise că infanteria era performantă și își atingea obiectivele, schimbarea în favoarea blindatelor nefiind, așadar, forțată de un eșec major.

Totuși, în timpul Campaniei din Suez, Brigada 7 Blindată a lui Uri Ben-Ari, nesocotind planul lui Moshe Dayan (care dorea să îi ofere un rol secundar, de suport), a intrat în luptă fără menajamente, aplicând principii de luptă tip șoc și *blitzkrieg*, și a obținut rezultate remarcabile, care nu mai puteau fi ignorate de tradiționaliști. Transformarea era inevitabilă și se va dovedi una de mari proporții: dacă Tzahal a purtat campania din 1956 cu circa 350 de tancuri, dintre care 100 de AMX-13 franțuzești și 250 de Sherman, în războiul din 1967 vor fi disponibile 1 000 de tancuri.

Ben-Gurion s-a dovedit un aliat neașteptat al Corpului de Blindate, acesta insistând pe lângă Moshe Dayan pentru creșterea bugetului dedicat tancurilor. Lui Ben-Gurion i-a venit în sprijin Haim Laskov, care a devenit șef de stat major General în 1958,

după ce condusese atât Corpul de Blindate (1956), cât și Forțele Aeriene (1951–1953). Laskov avea pregătirea și experiența necesare pentru a redesena Forțele de Apărare ale Israelului în jurul principiilor hiperofensive ale binomului tanc–avion. Devenite elementele de bază ale forțelor terestre israeliene, conform ideilor lui Laskov, blindatele au crescut calitativ și cantitativ. După reluarea relațiilor de cooperare militară în 1956, Marea Britanie a vândut Israelului, până în 1967, circa 250 de tancuri Centurion, care s-au dovedit excelente „încasatoare" în condițiile de luptă deschisă din Orientul Mijlociu. Pe o filieră din Germania de Vest, Tzahalul a primit 40 de tancuri Patton, urmate de alte 210 Patton direct din Statele Unite. Majoritatea acestora au fost reechipate și remotorizate, ca și mai vechiul Sherman, care a performat și în Războiul de Șase Zile.

Tot în această perioadă, pentru a susține dezvoltarea Corpului de Blindate, o serie de ofițeri de elită au fost transferați dinspre Infanterie; între ei, Israel Tal, trecut prin Jewish Brigade, combatant în Italia în al Doilea Război Mondial. El va prelua în 1964 conducerea Corpului de Blindate după mandatele oricum rodnice ale lui Uri Ben-Ari, Haim Bar-Lev și David Elazar, stabilind forma finală a doctrinei *blitzkrieg*, care va triumfa în 1967. Tot el va începe, din 1970, dezvoltarea tancului israelian Merkava, care va intra în uz începând cu 1979. Israel Tal are marele merit de a fi integrat recruții și rezerviștii specifici sistemului militar israelian în specializările atât de stricte pe care le presupune manevrarea unui tanc (al cărui conducător este în general un profesionist). Tot Tal va insista asupra prioritizării tancului greu pe câmpul de luptă, viteza inferioară a acestuia fiind compensată de capacitatea blindatelor Patton sau Centurion de a încasa lovituri serioase, în timp ce tancurile mai rapide și mai ușoare (Sherman, AMX) cedează în fața acestora. Înaintea Războiului de Șase Zile, Israel Tal a impus conducerii Tzahal credința sa în unitățile de tancuri care acționează autonom, fără suportul infanteriei mecanizate, argumentând

că relieful deşertic nu permite utilizarea armelor antitanc, neexistând ascunzători naturale care să protejeze infanteristul care le foloseşte. Această idee va funcţiona în 1967, dar va crea mari probleme în 1973, când trupele egiptene şi siriene vor fi dotate, speculând golurile din teoria lui Tal, cu arme antitanc performante de tip AT-3 Sagger (sovieticele Maliutka), utilizate de infanterişti ascunşi în nisip şi dispuşi să îşi păstreze cumpătul până în ultima clipă în faţa înaintării unui blindat.

O putere nucleară

În privinţa capacităţii sale militare nucleare, Statul Israel practică o politică cunoscută sub numele de *amimut* (ambiguitate), combinând tăcerile misterioase cu negaţiile formale. În fapt, cunoaşterea ideii că Tzahal deţine arme nucleare este utilă pentru Israel, crescând semnificativ forţa sa de descurajare, element-cheie în relaţia cu statele arabe. Programul nuclear în ansamblu pare a fi fost gândit de Ben-Gurion tocmai ca o ultimă soluţie în cazul în care, după o suită de înfrângeri convenţionale, israelienii ar fi fost confruntaţi cu un nou Holocaust. Pe de altă parte, însă, o admitere oficială a propriei forţe s-ar transforma într-un argument pentru ţările musulmane din zonă (Iran, Irak) de a-şi dezvolta propriile instalaţii nucleare.

Strategia *amimutului* s-a dovedit până în acest moment eficientă, fiind rar încălcată chiar de presă, nu doar de *establishment*-ul politic. Faptul că programul nuclear israelian există şi este relativ avansat nu a mai putut fi, însă, negat credibil din anul 1986, când Mordechai Vanunu, un tehnician care lucrase la reactorul atomic Dimona, nutrind convingeri bizare creştin-comuniste, a vândut cotidianului britanic *Sunday Times* informaţii, fotografii şi schiţe ale instalaţiilor atomice israeliene. Reperat de Mossad la Londra după ce îşi plasase deja informaţiile către presă şi atras de o agentă Mossad „îndrăgostită de el" la Roma, de unde a putut fi extras fără a stârni mânia

premierului Margaret Thatcher, Vanunu va fi condamnat la 18 ani de închisoare pentru trădare. Totuși, pe baza dezvăluirilor din *Sunday Times*, experții au putut estima că Israelul ar putea avea un arsenal de 150–200 de bombe nucleare, inclusiv arme cu hidrogen și neutroni.[283] Într-o sinteză a estimărilor privind ansamblul atomic israelian realizată de Avner Cohen, acesta variază între 75 și 400 de focoase nucleare.[284]

Potențialele capacități nucleare israeliene au la bază fascinația lui Ben-Gurion pentru „miraculoasa compoziție și puterile ascunse" din interiorul atomului, despre care le scria recruților Tzahal încă din 1948. Un an mai târziu, în baza obiectivelor trasate de el, în deșertul Negev au fost identificate potențiale surse de uraniu. În 1952, Ernst David Bergmann, chimist care în 1934 fugise din Germania nazistă în Palestina și care conducea departamentul științific al Tzahal, a devenit președinte al Comisiei Israeliene pentru Energia Atomică. Ben-Gurion aștepta de la Bergmann să ofere Israelului „ceea ce Einstein, Oppenheimer și Teller, toți trei evrei, făcuseră pentru Statele Unite".[285]

În anul 1955 Israel reușea să obțină un reactor de cercetare de mici dimensiuni din partea SUA, în cadrul programului „Atomi pentru Pace" În această perioadă, în care se conturează Campania din Suez, avuseseră loc două procese esențiale pentru programul atomic israelian: Shimon Peres își întărise poziția în cadrul Ministerului Apărării, devenind responsabil de dotarea armatei și de cercetare, în timp ce Israel și Franța formau o alianță tot mai strânsă. Interesată să își dezvolte propriile capacități nucleare după ce fusese umilită politic în Suez, Franța începe în 1957 să construiască un reactor nuclear de 24 megawați pentru israelieni. Omul-cheie al proiectului de cercetare este, din partea israeliană, Shimon Peres, care gestionează la nivel diplomatic relația cu Franța și la nivel tehnic programul nuclear, alături de Bergmann. În viziunea lui Peres, Franța era singura putere cu preocupări nucleare care avea capacitatea și disponibilitatea de a ajuta Israelul, motiv pentru care o alianță

diplomatică solidă cu aceasta reprezenta o prioritate strategică. La sfârșitul anilor 1950, în deșertul Negev, lângă Beer Șeva, circa 2500 de ingineri și tehnicieni francezi lucrau la construirea Centralei Nucleare de la Dimona.[286]

La începutul anilor 1960 au apărut primele speculații asupra noilor capacități nucleare dobândite de Israel, președintele Kennedy încercând să verifice cu ajutorul CIA dacă acestea erau întemeiate și, pe de altă parte, începând să exercite presiuni politice pentru blocarea dezvoltării de arme atomice israeliene. Totuși, undeva în jurul anului 1967, în contextul unui război iminent cu vecinii arabi, Israelul pare a fi obținut o primă armă nucleară de capacitate redusă. În 1969, Statele Unite acceptau deja că Tzahalul are sau poate dobândi în curând capacități militare atomice, într-un moment în care Nixon și Kissinger conturau oricum o apropiere de Israel ca partener special în Orientul Mijlociu. Aparent, SUA au fost de acord să evite orice referire la programul nuclear al Israelului și să nu insiste asupra semnării de către acesta a Tratatului de Neproliferare Nucleară (1 iulie 1968), cu condiția ca el să nu efectueze teste și să nu admită oficial existența unor arme atomice.[287] Aparent, momentul cel mai periculos din punctul de vedere al utilizării arsenalului nuclear în scop de descurajare s-a înregistrat în 1973, în faza înaintării rapide a armatelor arabe în teritoriul israelian, când un Moshe Dayan aflat într-o stare psihică precară, apocaliptică, ar fi sugerat ceea ce Seymour Hersh va numi ulterior „opțiunea Samson" cu trimitere la eroul biblic care își elimină toți adversarii, printr-un act sinucigaș, atunci când realizează că sfârșitul e inevitabil: „Samson a zis: Să mor împreună cu Filistenii! S-a aplecat cu toată puterea și casa a căzut peste domnitori și peste tot poporul care era acolo. Cei pe care i-a prăpădit la moartea lui au fost mai mulți decât cei pe care i-a omorât în timpul vieții" *(Judecătorii, 16:29)*. Propunerea lui Dayan nu fost oricum luată în serios de cabinetul Goldei Meir, generalul însuși regăsindu-și tonusul și uitând de ea în zilele următoare.

În sfârșit, la începutul anilor 1980, Israelul va adopta Doctrina Begin în privința armelor nucleare ale statelor musulmane care nu recunosc existența Israelului sau îi amenință explicit teritoriul. După ce prim-ministrul Menachem Begin a ordonat bombardarea reactorului nuclear Osirak (sau Tammuz, după denumirea irakiană) de lângă Bagdad în cadrul Operațiunii Opera din 7 iunie 1981, blocând astfel programul atomic pe care francezii – tot francezii! – îl dezvoltau pentru Saddam Hussein, succesorii săi vor urma, fără excepție, aceeași linie preventivă, aplicată cu strictețe și în privința Iranului în zilele noastre.

Industria de apărare

În intervalul 1948–1967, Israel a pus bazele propriei industrii de apărare, ajungând în două decenii la rezultate neașteptate pentru o națiune tânără și lipsită de infrastructură. Fundația creată acum se va dovedi vitală începând cu Războiul de Șase Zile, când trauma produsă de generalul de Gaulle – care a sistat exportul de armament către Israel într-un moment în care chiar existența statală a acestuia era amenințată – va impune adoptarea unei politici a „arsenalului autohton" care să elimine dependența de importuri de tehnică militară, atât de fragile din punct de vedere politic. Marile afaceri de acest tip fiind unele între guverne, puteau fi ușor afectate de protestele statelor arabe, care își foloseau ca argument piețele mult mai largi de desfacere, dar și petrolul. Pe lângă eforturile majore dirijate către o capacitate de descurajare nucleară, care par a se fi concentrat în perioada 1956–1967, Tzahal a mai beneficiat după 1948 de progresele industriei naționale de apărare în domeniul armelor și muniției, aviației, electronicii militare, fiind, de asemenea, așezate fundații pentru dezvoltarea propriilor tancuri și rachete. În 1948, armata israeliană își înființase deja un Corp Științific, solicitat de David Ben-Gurion, care ulterior va fi transferat la Ministerul Apărării (sub Shimon Peres), devenind din 1958 mult mai cunoscutul

RAFAEL (Autoritatea pentru Dezvoltarea Armamentului). Aici, cercetările se vor concentra asupra unei rachete de croazieră cu rază scurtă, Luz, care va evolua din 1958 în racheta antinavă Gabriel, obținută încă din anul 1962, dar care va intra în uz începând cu perioada 1967–1970.

În domeniul tancurilor, care solicită pentru producție o capacitate industrială ridicată și resurse îndestulătoare, rezultatele foarte bune ale inginerilor israelieni în domeniul reechipării blindatelor britanice, americane și franceze ale Tzahal vor fi continuate la un nivel superior începând din anul 1966, când Israel va colabora cu Marea Britanie pentru dezvoltarea tancului Chieftain, un upgrade al Centurionului utilizat de Forțele de Apărare Israeliene. Deși colaborarea a fost suspendată după protestele statelor arabe, armata începuse, în paralel, un proiect vizând un tanc propriu, numit Magach, apoi Sabra, plecând de la conformația blindatelor Patton. Rezultatele vor fi culese, însă, abia din anul 1973, când Israel Tal va începe proiectarea Merkava, conturat la nivel de schiță în 1974 și livrat către Tzahal începând cu 1979.

În privința armamentului ușor pentru infanterie, capacitățile israeliene de proiectare și producție fuseseră demonstrate deja în 1950, când apăruse prototipul pistolului-mitralieră Uzi, creat de maiorul Uziel Gal. Devenit „o vedetă" a exporturilor israeliene (în peste 90 de țări), Uzi va fi produs de Ta'as (Întreprinderile Militare Israeliene), o companie înființată încă din perioada Yishuvului. Ta'as va asigura și muniția, pușca-standard a armatei (FN FAL-Romat) și mortierele de 52 mm, 82 mm și 120 mm.[288] Tot Ta'as va lucra și la proiectul tancului Sabra.

În domeniul aviației, marile progrese i se vor datora lui Al Schwimmer, un evreu american care sprijinise efortul de război din 1948, aducând în țară, în ciuda politicilor de embargo, avioane uzate din cel de-al Doilea Război Mondial, motiv pentru care va suferi în anul 1950 o condamnare în Statele Unite (anulată simbolic de Bill Clinton în 2001). Invitat de Ben-Gurion

să se mute în Israel, Schwimmer va înființa în 1953 Bedek, o fabrică destinată reparațiilor pentru flota aeriană civilă și militară. Devenită din 1963 IAI (Întreprinderile Aeronautice Israeliene), Bedek va asambla din 1960 Fouga Magister, un avion cu reacție pentru antrenamentul piloților israelieni, utilizând modelul francez. Numit *Tzukit* de către Tzahal, acest avion a fost folosit inclusiv în luptă, în 1967, fiind retras din serviciu abia după anii 2000. Mai târziu, în 1969, IAI va produce și un avion militar de transport, de această dată cu design propriu: Arava. O ramură desprinsă din Bedek se va specializa în radare militare și civile.

Aviația

Spre deosebire de Corpul de Blindate, care s-a impus abia după un deceniu de istorie Tzahal, Forțele Aeriene ale Israelului *(Kheil HaAvir)* au căpătat un rol prioritar încă de la înființare, pe 28 mai 1948. După afacerea cu Cehoslovacia, care a adus în dotarea Forțelor Aeriene 25 de Avia S-199 (Messerschmitt Bf 109 în varianta cehoslovacă) și 60 de Spitfire Supermarine, flota s-a îmbogățit cu avioane P-51 D Mustang și Boeing B-17 americane sau Beaufighter și Mosquitoes britanice. Coloana vertebrală a Forțelor Aeriene în primii ani de existență a fost Escadrila 101, care a operat din octombrie 1948 la Baza aeriană Hatzor, preluând infrastructura unei baze a Royal Air Force.

Dominația aeriană israeliană în raport cu vecinii arabi s-a conturat încă din 1948, fiind transformată într-o prioritate strategică. Prima mare dezbatere din cadrul Forțelor Aeriene a vizat omogenizarea acestui vast arsenal de luptă, care punea probleme multiple de întreținere. O flotă complexă, care includea bombardiere și avioane de vânătoare de diferite categorii, impunea un efort bugetar pe care Israelul nu îl putea susține în anii 1950 nici măcar pentru forța sa de elită. Dan Tolkowsky, comandantul *Kheil HaAvir* între 1953 și 1958, a tranșat această dezbatere, demonstrând că bombardamentul strategic nu reprezenta

o opțiune reală împotriva statelor arabe, care nu beneficiau de o infrastructură industrială – singura care putea justifica astfel de bombardamente masive. Din aceast motiv, Forțele Aeriene puteau să se orienteze prioritar către avioane de vânătoare capabile să lanseze și lovituri tactice la sol. Acest tip de avion se dovedea util în strategia ofensivă de război aerian a Tzahal, care în viziunea lui Tolkowsky va trebui să se concentreze pe distrugerea la sol a aviației inamice.[289]

Un al doilea contract decisiv pentru Forțele Aeriene Israeliene, după cel cu Cehoslovacia (1947–1949), va fi cel cu Franța din contextul Campaniei din Sinai. În condițiile în care Egiptul avea deja 150 de avioane cu reacție, între care 45 de MiG 15 și 30 de Vampire, Shimon Peres a reușit să obțină 24 de avioane cu reacție Dassault Ouragan și 36 de Mystere IV, care se adăugau primelor avioane cu reacție din dotarea israelienilor, Meteor, de fabricație britanică.

În condițiile în care, în cadrul Campaniei din Sinai din 1956, avioanele britanice și franceze patrulau deasupra Israelului și Egiptului, protejându-și aliatul, au fost înregistrate doar 15 lupte între piloții egipteni și cei israelieni. Forțele Aeriene ale Israelului au doborât șapte avioane, au participat la capturarea distrugătorului Ibrahim el-Awal și au realizat 489 de misiuni de atac. Au fost pierdute 15 avioane (din care 14 din cauza artileriei antiaeriene), relativ mult pentru o flotă totală de 175 de aparate, din care doar 60 cu reacție.

Marele salt calitativ al aviației militare israeliene va fi realizat, plecând de la ideile lui Dan Tolkowsky, în mandatul lui Ezer Weizman (comandant al Forțelor Aeriene între 1958 și 1966), aviatorul arhetipal al Israelului, nepotul lui Chaim Weizmann – primul președinte al Israelului (1949–1952) și cel mai important lider sionist, alături de David Ben-Gurion; Ezer Weizman a devenit, de asemenea, rudă prin alianță cu Moshe Dayan, căsătorindu-se cu sora lui Ruth Dayan, soția generalului.

Weizman va ajunge el însuși președinte al Israelului, între 1993 și 2000.

Format ca pilot în Royal Air Force, pentru care va lupta în India, el a devenit între 1944 și 1946 membru al Irgun, ceea ce nu îl va împiedica să studieze aeronautica în Anglia, începând din 1946. În 1948, a devenit unul din primii patru aviatori israelieni, atacând în mai trupele egiptene care se îndreptau spre Tel Aviv. Ezer Weizman a avut onoarea de a participa, în ianuarie 1949, la legendara ciocnire dintre Forțele Aeriene Israeliene și Royal Air Force, care au ales să intervină în sprijinul aviației egiptene din Sinai: britanicii, cei mai respectați piloți din lume la acel moment, după prestația din Bătălia pentru Anglia, au pierdut cinci avioane în fața unei aviații militare cu o istorie de câteva luni, care opera cu aparate de contrabandă.

În mandatul lui Weizman vor fi integrate în flota *Kheil HaAvir* modele capabile să înfrunte MiG-urile sovietice, care se dezvoltau accelerat de la o generație la alta. În 1958, Israel va cumpăra de la Franța 24 de avioane Super-Mystere. Dacă modelul Mystere IVA putea face față MIG-ului 17, Super-Mystere intra în competiție cu MiG-19, fiind primul supersonic din dotarea Forțelor Aeriene Israeliene – și, de altfel, primul supersonic vest-european. Din 1963, francezii au început să livreze cele 72 de avioane de vânătoare Mirage III C Mach 2, comandate de Israel pentru a concura cu MiG-ul 21 intrat în dotarea armatei egiptene. Aceste unități vor reprezenta vârful de lance al Tzahal în Războiul de Șase Zile, a cărui soartă au decis-o în câteva ore. Esențială pentru strategia ofensivă a piloților israelieni era capacitatea Mirage de a se comporta ca un avion multirol, putând executa și lovituri tactice cu încărcături medii. Pentru bombardamente mai complexe au fost achiziționate 24 de bombardiere ușoare Vautour.[290]

Toate aceste modele (alături de elicopterele ușoare franceze Alouette II și S-58 din SUA) au fost integrate de Weizman într-o aviație militară gândită în jurul ideilor de înaltă precizie

și prestigiu social și profesional major. Repetând la nesfârșit operațiunile de aterizare-alimentare-decolare, piloții israelieni au reușit să reducă la câteva minute proceduri care în alte armate se întindeau pe ore. Era obligatoriu să se ajungă aici pentru a se recupera handicapul numeric în fața flotelor arabe reunite, dar și pentru a se suplini lipsa unor bombardiere grele care să atace bazele inamice. Din acest motiv, piloții israelieni trebuiau să stea în aer – precum cei britanici în încleștarea cu *Luftwaffe* din 1940 – semnificativ mai mult decât adversarii lor. Fiecare exercițiu era cronometrat pentru a economisi orice secundă. Piloții de elită treceau printr-un program compus din cinci etape, întins pe 20 de luni, primele două testându-le sever rezistența fizică și cunoștințele teoretice de matematică, meteorologie sau electronică; tot acum primeau și pregătirea de parașutiști. Cei care mergeau mai departe deprindeau elemente generale de zbor și acrobatică aviatică, exersau zborul de noapte/zi și treceau, în ultima etapă, la manevrele de luptă. În cadrul acestora se insista asupra luptelor clasice unu la unu.[291] Plecând de la importanța vitală a piloților de vânătoare pentru supraviețuirea Israelului, de la dificultatea extremă a programului de pregătire și de la prestigiul dobândit în timp de Forțele Aeriene, Weizman a impus sloganul „Ce e mai bun – pentru aviație!" – idee care se regăsește, de altfel, în modul în care erau tratați piloții în cadrul Tzahal și al societății în general. Efectul acestei strategii și-a dovedit imediat eficiența, existând 39 de piloți israelieni acreditați cu titlul informal de „ași ai aerului" după ce au doborât cel puțin cinci avioane inamice. Cel mai bun pilot din lume în epoca avioanelor cu reacție (când țintele devin mult mai dificile decât în cel de al Doilea Război Mondial, în timpul căruia „așii" erau creditați cu câte 70 de victorii, uneori din rațiuni de propagandă) este generalul israelian Giora Epstein, cu 17 victorii la activ. Între altele, Epstein a doborât în intervalul 1967 și 1973, patru avioane Suhoi-7, șapte MiG-21, un MiG-17 și două Suhoi-20.[292]

Forțele Navale

Dacă Statul Israel ar fi beneficiat de câteva decenii de pace după înființarea sa, marina militară israeliană ar fi putut deveni o armă definitorie pentru Tzahal. Beneficiind de o zonă întinsă de coastă la Mediterană, cu porturi importante la Haifa sau Ashdod, Israel se bucură și de accesul la Marea Roșie prin portul Eilat. Într-un Orient Mijlociu mai liniștit, fără amenințări terestre continue, Israel ar fi alocat resurse prioritare pentru protejarea acestei duble ieșiri la mare, care îl recomandă ca pe o potențială putere navală.

Dar acest lucru nu s-a întâmplat. Din primul moment de existență a Statului Israel, acesta a fost invadat din toate direcțiile terestre, fiind menajat doar pe mare. Inamicii consacrați ai Israelului, statele arabe, nu aveau o tradiție maritimă sau o cultură majoră a navigației. Ele nu au luat niciodată în calcul să amenințe Israelul *cu precădere* dinspre Mediterană.

În aceste condiții, Forțele Navale Israeliene *(Heil HaYam)* nu s-au putut dezvolta consistent după 1948, în ciuda premiselor oferite de experiența evreiască în cadrul Academiei Navale Betar, care fusese organizată de mișcarea revizionistă a lui Jabotinski în Civitavecchia din Italia, în 1934. Marinari israelieni bine antrenați se formaseră și în cadrul Royal Navy, în al Doilea Război Mondial, dar mai ales în cursul operațiunilor de aducere în Palestina, prin Mediterana, a imigranților evrei de către organizația *Aliyah Bet*. Totuși, resursele bugetare insuficiente, care trebuiau dirijate către aviație și trupele de uscat, au impus sacrificarea Forțelor Navale, păstrate la un nivel de subzistență care corespundea gradului de amenințare exercitat de Egipt (Iordania și Siria au un potențial naval mai scăzut, beneficiind de ieșiri mici la Marea Roșie, respectiv Mediterană).

În 1944, Yishuvul – care beneficia de câteva nave modeste, moștenite de la *Aliyah Bet* – va cumpăra de la americani USS Northland, denumindu-l inițial Statul Evreilor și utilizându-l

pentru salvarea refugiaților. Din 1948, acesta va deveni Eilat: era prima navă israeliană de război, deservită de 350 de marinari. Totuși, cele mai bune rezultate le vor oferi unitățile experimentale de scafandri, care vor reuși scufundarea navei egiptene Emir Farouk în anul 1948, folosind tehnici îndrăznețe de sabotaj. Cea mai cunoscută unitate de luptă a Forțelor Navale va fi, de altfel, Shayetet 13 (sau Flotila 13), o unitate de comando antrenată pentru intervenții pe mare (sau pe uscat, dar dinspre mare), participantă la câteva dintre cele mai spectaculoase misiuni din istoria Tzahal. Una dintre acestea a fost raidul asupra insulei fortificate egiptene Green Island din Canalul Suez (1969), în timpul Războiului de Uzură care a urmat Războiului de Șase Zile, componenții unității Shayetet 13 atacând atunci din apă, după ce înotaseră un kilometru cu echipament de 40 de kilograme în spate, și reușind să arunce în aer tunurile și mitralierele garnizoanei egiptene, care a pierdut peste 30 de militari. Shayetet 13 va fi implicată și în Operațiunea Primăvara Tinerilor din 1973, în care au fost uciși, în Beirut, liderii organizației teroriste Septembrie Negru, dar și în lichidarea teroristului Abu Jihad în aprilie 1988, la Tunis, în cooperare cu Mossad și Sayeret Matkal.[293]

În anul 1955 vor fi achiziționate două distrugătoare britanice din clasa Z, HMS Zealous și HMS Zodiac, care vor deveni în cadrul marinei israeliene navele Eilat și Jaffa, primul fiind scufundat de egipteni în 1967. Acestea au fost urmate de un distrugător din clasa Hunt, HMS Mendip, capturat în octombrie 1956 de la egipteni și devenit Haifa. Cele trei distrugătoare vor completa mica flotă de două corvete din clasa Flower și trei fregate din clasa River, cumpărate de la britanici la începutul anilor 1950. După Campania din Sinai, Forțele Navale Israeliene se vor orienta către submarine, achiziționând în 1958, de la Marea Britanie, submarinele din clasa S – Tanin și Rehab, iar între 1965 și 1967 trei submarine britanice din clasa T: Leviathan, Grouper și Dolphin. Interesul pentru submersibile

poate fi legat și de primele rezultate ale programului nuclear israelian în jurul anului 1967, *Heil HaYam* devenind un potențial garant al capacității Tzahal de a răspunde din apă, dintr-o locație necunoscută, unui atac nuclear neașteptat și copleșitor la sol (capabilitatea loviturii secundare din adâncurile mării).

Spionajul. Primele succese ale Aman și Mossad

Premisele comunității de informații israeliene erau optimiste dacă ne gândim la tradiția existentă încă înainte de înființarea statului. Yishuvul și Hagana beneficiaseră de serviciile Sherut Yediot (Serviciul de Informații), cunoscut sub numele de SHAI. Unele dintre cele mai bune informații primite de britanici în timpul Primului Război Mondial proveniseră de la rețeaua evreiască NILI, formată în jurul familiei Aaronsohn. Și *Mossad Le'Aliyah Bet* (sau *Aliyah Bet*), instituția însărcinată cu aducerea și strecurarea în Palestina a imigranților evrei, reușise să constituie în Europa rețele informative care se vor dovedi utile pe termen lung.

Totuși, chiar și în aceste condiții, începuturile *intelligence*-ului israelian au fost greoaie. Numirea lui Isser Beeri, „Marele Isser", în fruntea Aman (serviciul de informații militare) s-a dovedit neinspirată, în ciuda experienței acestuia în SHAI. Într-un context de război, într-un stat abia edificat, pe cale de a-și forma primele cutume și instituții, Marele Isser a încercat să impună în Aman un stil care amintea de NKVD. Într-un interval de câteva săptămâni, trei incidente grave au alertat conducerea politică a noului stat. Mai întâi, un informator arab al SHAI, Ali Kassam, a fost găsit mort într-o râpă de pe Muntele Carmel, după ce fusese executat și ars. Ancheta a dovedit că Isser Beeri ordonase uciderea acestuia, suspectându-l de trădare. La scurt timp, un căpitan din Tzahal, Meir Tubiansky, a fost reținut la Tel Aviv, sub acuzația de spionaj în favoarea britanicilor și iordanienilor. Un proces improvizat, în cadrul căruia verdictul a fost dat în câteva

minute, chiar de anchetatorii Aman, a condus la împuşcarea imediată a lui Tubiansky (care era nevinovat şi a cărui memorie a fost ulterior reabilitată).

Şocul produs de această decizie a lui Isser Beeri a fost puternic într-o cultură care preţuieşte viaţa graţie tradiţiei biblice („Să nu ucizi!") – doar Eichmann va mai fi executat în Israel de la Tubiansky până astăzi. Beeri s-a implicat şi în jocul politic, falsificând scrisori care îl transformau pe liderul socialist din Haifa Abba Hushi în spion britanic. Anticorpii democratici ai Statului Israel s-au dovedit totuşi puternici, în ciuda continuei ameninţări militare care putea justifica mijloacele utilizate de Marele Isser, specifice stării şi psihologiei de asediu. Acesta a fost destituit, judecat, condamnat şi degradat rapid.

Lucrurile începeau să intre în normal pentru Aman – care, în contextul Campaniei din Suez, va oferi informaţii şi estimări utile – atunci când a izbucnit Afacerea Lavon (1954). Aşa cum arătat anterior, la ordinul directorului Aman, Benyamin Jibli, o reţea de agenţi ai Israelului (evrei egipteni) din Alexandria şi Cairo a început să comită sabotaje şi atacuri asupra unor ţinte britanice şi americane, încercând să creeze senzaţia că în spatele acestora stau extremiştii islamici şi determinând astfel Marea Britanie să-şi amâne retragerea militară iminentă din Egipt (care îngrijora Israelul, punându-l direct în faţa lui Nasser, un adversar imprevizibil). După ce unul dintre sabotori a fost rănit de bomba pe care o transporta, întreaga reţea a căzut (cu excepţia coordonatorului acesteia, Avri Elad, care s-a făcut nevăzut şi care ulterior s-a dovedit a fi în slujba Egiptului). Anchetatorii egipteni au devoalat întregul scenariu israelian – numit Operaţiunea Susannah –, condamnând agenţii Aman fie la moarte (Moshe Marzouk şi Shmuel Azar au fost spânzuraţi), fie la închisoare pe viaţă sau la pedepse mai uşoare, de 7 sau 15 ani. Doi dintre suspecţi, Max Bennett şi Yosef Carmon, s-au sinucis în celulă, înainte de începerea procesului. Efectul acestui scandal, cunoscut în Israel ca „Afacerea ruşinoasă", va duce

nu numai la demiterea lui Jibli de la conducerea Aman, ci și la plecarea lui Lavon din fruntea Ministerului Apărării.

Totuși, din această perioadă au început să apară și primele mari succese. care vor face din Mossad și Aman servicii de informații de talie internațională. Merită observat că, deși din punct de vedere formal doar Aman reprezintă un organism militar în slujba Tzahal, cele mai importante misiuni ale Mossad au la rândul lor implicații militare și sprijină direct interesele Forțelor de Apărare Israeliene. Un caz grăitor în acest sens l-a reprezentat Operațiunea Diamant, prin care Mossad a predat Forțelor Aeriene Israeliene un avion MiG-21 din dotarea armatei irakiene. În acest caz, totul a pornit de la o discuție între Ezer Weizman, comandantul aviației militare, și Amit Meir, șeful Mossad; în cadrul unei întrevederi informale, Weizman i-a mărturisit ramsadului (denumire uzuală pentru directorul Mossad) că strategia aeriană a Israelului ar avea mult de câștigat dacă piloții săi ar putea studia un MiG-21, noul avion sovietic de elită, pentru a-i înțelege punctele slabe.[294] Prin intermediul unui evreu irakian, Yossef Shemesh, Mossadul a identificat în cadrul Forțelor Aeriene Irakiene un pilot nemulțumit, aparent marginalizat din cauza religiei sale creștine: Munir Redfa. Adus de Shemesh la Atena, Munir a fost abordat de șeful contrainformațiilor Forțelor Aeriene Israeliene, Zeev Liron, care i-a propus să dezerteze din Irak la bordul unui MIG-21. Munir a acceptat cu condiția ca și familia sa să fie scoasă din Irak și transferată în Statele Unite. Pentru a pregăti zborul, care se putea sfârși prost din nenumărate motive (exista posibilitatea ca Munir să fie detectat și atacat de irakieni, de iordanieni sau chiar de piloții israelieni neinformați despre dezertare), irakianul a fost adus în secret în Israel și a simulat traseul stabilit în prealabil de Forțele Aeriene și Mossad. Pe 16 august 1966, Munir a zburat în sfârșit în Israel la bordul MiG-ului atât de râvnit, survolând nordul Iordaniei; radarele iordaniene l-au observat, însă au considerat că e vorba despre un zbor de antrenament sirian,

lucru confirmat în mod inexplicabil de Damasc.[295] MiG-ul 21 a fost escortat de la intrarea în spațiul aerian al Israelului de două avioane Mirage, restul Forțelor Aeriene fiind pe durata zborului consemnate să acționeze numai la ordinul verbal al șefului Forțelor Aeriene. Așa cum vom vedea, capacitatea Israelului de a studia un MiG-21 în acțiune se va dovedi esențială în planificarea campaniei aeriene din 1967.

O reușită uimitoare a spionajului militar Aman a fost infiltrarea armatei siriene și a elitei politice de la Damasc prin intermediul spionului Eli Cohen. Acesta era un evreu egiptean, născut în Alexandria și care studia la Cairo în momentul Afacerii Lavon. Deși implicat în Operațiunea Susannah, Cohen a reușit să evite o condamnare și a ajuns în Israel în 1957. Potențialul său de agent era excepțional: araba era limba sa nativă, alături de ebraică, cunoștea din interior lumea musulmană și avea suficient sânge-rece încât să nu cedeze în fața anchetatorilor egipteni care descoperiseră Operațiunea Susannah. A fost din nou preluat din Aman, instruit ca agent sub acoperire pentru țările arabe al Unității 131 (Operațiuni Speciale) și a fost trimis în Siria, cu identitatea Kamil Amin Tebet, sirian bogat dintr-o familie care emigrase în Argentina. Plasarea inițială a lui Eli Cohen a fost la Buenos Aires, pentru a-și construi „legenda" și a câștiga contacte în comunitatea arabă. Acolo l-a cunoscut generalul Amin al-Hafiz, cel care era în acel moment atașat militar în Argentina și va deveni șeful statului sirian.[296]

Cu excelente recomandări din Buenos Aires, Eli Cohen s-a stabilit la Damasc, chiar lângă Cartierul General al armatei siriene, unde transmisiunile sale către Tel Aviv nu puteau fi distinse de cele ale militarilor sirieni, complicând astfel supravegherea lui. Pozând în naționalist convins, ba chiar în agitator antiisraelian, Cohen a avut un succes uluitor. A devenit o vedetă a postului de radio Damasc, prin intermediul căruia transmitea mesaje cifrate în Israel. S-a împrietenit cu conducătorii armatei siriene, care îi frecventau petrecerile opulente, ajungând să facă alături

de ei inspecții în zona fortificațiilor de graniță. A schimbat impresii despre strategia militară a țărilor arabe cu generalul egiptean Ali Ali Amer, care coordona eforturile Irakului, Siriei și Egiptului în vederea unui potențial conflict cu Israelul. La apogeul carierei sale de patriot sirian baathist, spionul a devenit prietenul și emisarul președintelui al-Hafiz, vechiul său cunoscut din Argentina.

Excesul de transmisiuni către Tel Aviv i-a fost, însă, fatal lui Eli Cohen, care într-un final a fost detectat (în anul 1965), din cauza tehnologiei sovietice de ultimă oră în domeniul comunicațiilor radio. Cohen a fost prins chiar în timpul livrării unui mesaj către Aman, iar pe 18 mai a fost spânzurat în piața centrală din Damasc, „îmbrăcat" în propria sentință de condamnare la moarte, scrisă cu litere mari în limba arabă. Cohen punea într-o situație stingheritoare întreg *leadership*-ul politic și militar sirian, care s-a grăbit să se descotorosească de el.

În aceeași perioadă, în Cairo opera într-o manieră similară alt agent Aman, Wolfgang Lotz, care va fi cunoscut drept „Champagne Spy" Fabricându-și un trecut de ofițer nazist, Lotz poza într-un exotic și bogat proprietar de cai, reușind, ca și Cohen, să se împrietenească cu lideri politici și militari egipteni. El a fost utilizat de Mossad în operațiunea de stopare a programului egiptean care țintea să producă rachete cu rază medie de acțiune, dar și, posibil, încărcături chimice sau radioactive atașabile acestor rachete. Programul era realizat de oameni de știință germani care fuseseră implicați în trecut în căutări similare pentru Hitler. Început în 1959, la ordinul lui Nasser, proiectul făcuse posibilă prezentarea propagandistică a unor rachete cu rază de acțiune de circa 550 de kilometri (Al-Qahir), ce puteau lovi oricând Israelul. Stoparea progreselor lui Nasser a devenit o prioritate pentru *intelligence*-ul israelian, legendarul spion Rafi Eitan recrutându-l chiar pe Otto Skorzeny, vedeta operațiunilor de comando ale Germaniei naziste, *ObersturmbannFührer* în *Waffen-SS*. Devenit în anii 1950 un apropiat al liderilor militari

egipteni Naguib și Nasser, Skorzeny putea ține sub observație legătura liderilor de la Cairo cu oamenii de știință germani. Încercând să evite soarta lui Eichmann, care fusese recent capturat de Mossad, Skorzeny ar fi oferit Mossad numele și contactele cercetătorilor germani aflați în slujba lui Nasser, precum și denumirile firmelor-paravan care furnizau echipamente pentru egipteni.

Conform unor surse, Skorzeny ar fi fost implicat chiar în asasinarea oamenilor de știință proeminenți din acest program.[297] Într-un final, operațiunea israeliană de sabotare a programului egiptean prin intimidarea savanților germani s-a împotmolit, Joseph Ben-Gal, agent Mossad, fiind reținut în Elveția în 1963, în timp ce amenința fiica unui om de știință; doi ani mai târziu, „Champagne Spy" Lotz a fost prins la Cairo, evitând, totuși, soarta lui Eli Cohen. A fost eliberat în cadrul unui schimb de prizonieri din 1968.

Succese au fost obținute de *intelligence*-ul militar și în contextul luptei împotriva infiltrărilor fedainilor egipteni în Israel. În momentul în care activitatea acestora a început să fie dirijată, la ordinul lui Nasser, de către serviciile secrete egiptene, care încercau să răspundă acțiunilor unității speciale conduse de Arik Sharon, Aman a identificat coordonatorii activității – șeful diviziei palestiniene din spionajul egiptean, Mustafa Hafez, precum și atașatul egiptean în Iordania –, lichidându-i prin intermediul unor colete-capcană.

Prestigiul Israelului în comunitatea internațională de informații începuse să crească încă din 1956, când Shin Bet reușise să obțină, grație unui evreu polonez care lucra ca editor la agenția de știri a Poloniei și avea acces la secretariatul conducătorului Partidului Comunist, „Discursul Secret" al lui Hrușciov la cel de-al XX-lea Congres al PCUS. Implicațiile acestui discurs pentru relațiile internaționale în următorii ani puteau fi decisive, drept pentru care se zvonea că CIA ar fi fost dispusă să ofere o recompensă de un milion de dolari pentru procurarea sa.

Nu a fost, însă, nevoie, pentru că Statul Israel era oricum interesat de consolidarea relațiilor din câmpul de *intelligence* cu SUA. În consecință, Amos Manor, directorul Shin Bet, supraviețuitor al Auschwitzului, originar din Transilvania, a obținut acceptul lui David Ben-Gurion de a trimite discursul lui Jim Angleton.[298] Pe 17 aprilie 1956 președintele SUA, Dwight Eisenhower, parcurgea discursul pe care Ben-Gurion îl citise cu patru zile înainte, direct în rusă.

Câțiva ani mai târziu, reputația serviciilor speciale israeliene avea să crească exponențial după capturarea și aducerea lui Eichmann în Israel. În urma unor informații neclare, și care fuseseră tratate inițial în mod superficial, fostul călău nazist fusese identificat în Argentina, pe 21 martie 1960, de agentul israelian Zvi Aharoni. Ben-Gurion, informat imediat, a dispus capturarea și aducerea acestuia „viu sau mort" O echipă de 12 agenți, din care făceau parte oameni ai Shin Bet și Mossad, condusă de Rafi Eitan, îl va captura pe Eichmann pe 11 mai 1960, scoțându-l din Argentina în secret, cu complicitatea companiei El Al. Câteva zile mai târziu, în cadrul ședinței secrete a cabinetului israelian, Ben-Gurion a făcut un anunț care i-a lăsat cu gura căscată pe miniștrii săi: „Forțele noastre de securitate îl căutau de mult pe Adolf Eichmann și într-un final l-au găsit, este în Israel și va fi judecat aici. Voi cere speaker-ului Knessetului să fac un anunț la începutul lucrărilor și voi spune următorul lucru: trebuie să informez Knessetul că, nu cu mult timp în urmă, serviciile de securitate au găsit unul dintre cei mai mari criminali de război, Adolf Eichmann, care a fost răspunzător, alături de alți lideri naziști, pentru ceea ce ei numeau „soluția finală" pentru problema evreiască, adică exterminarea a șase milioane de evrei din Europa. Adolf Eichmann se află deja în arest în Israel și va fi curând judecat în Israel, în conformitate cu legile care vizează împlinirea justiției pentru naziști și cei care i-au ajutat".[299] Pe 15 decembrie 1961, Adolf Eichman a primit o sentință previzibilă, fiind condamnat la moarte și spânzurat în 1962.

Aceste reușite spectaculoase la nivel internațional aveau tendința să acopere o serie de scăpări ale *intelligence*-ului militar. Cea mai îngrijorătoare dintre acestea s-a produs în anul 1960, când sistemul de alarmare rapidă al Aman din Sinai nu a funcționat, permițându-i lui Nasser să plaseze nedetectat trei divizii egiptene în peninsula care fusese demilitarizată după Campania din 1956. Din aceste trei divizii, două ajunseseră în apropierea graniței israeliene fără ca Tzahal să afle. Or, așa cum poate fi intuit, întregul sistem militar israelian, bazat pe mobilizarea rezerviștilor, nu putea funcționa corect decât dacă Aman trăgea un semnal de alarmă privind riscul unei invazii cu cel puțin 24–48 de ore înainte ca ea să se producă. Această eroare a *intelligence*-ului militar se va repeta în 1973.

Aharai! („După mine!")

Conform tradițiilor evreiești consolidate de-a lungul secolelor, societatea israeliană are o puternică aplecare spre dezbateri, spre cuvântul scris și vorbit. Orientarea către analiză, reflexie și spirit critic a fost remodelată după 1948, prin apariția unei instituții însetate de acțiune, viteză, fermitate – și care solicita, prin contrast, unirea tuturor energiilor naționale: Tzahal. În primele decenii de existență ale Statului Israel, Forțele Armate Israeliene au reprezentat cel mai important factor de integrare și coeziune națională pentru sutele de mii de imigranți care veneau spre Ierusalim din toate colțurile lumii – din culturi diferite, vorbind limbi variate și având niveluri și tipuri de educație inegale. Caracterul generalizat al serviciului militar și sistemul de rezervă specific tânărului stat au adus împreună, pe durate lungi, acești nou-veniți, învățându-i să lucreze alături de *sabra* (evreul născut în Israel). Mulți dintre imigranți au învățat limba ebraică în cadrul cursurilor și activităților din cadrul Tzahal. În plus, pentru ei, în contextul dificultăților economice din anii 1950–1960, armata a reprezentat o șansă nesperată de promovare socială.

Un alt aspect important asigurat de Forțele de Apărare Israeliene în acești ani a fost spiritul egalitarist și democratic. Dizolvarea diferențelor economice, educaționale și de statut social în cadrul anilor de încorporare sau a perioadelor de pregătire pentru rezerviști a făcut dificilă formarea unei societăți compartimentate. În timpul exercițiilor militare sau al perioadelor de război puteai găsi lalolaltă, dormind în adăposturi improvizate din deșert sau din zonele stâncoase din nord, tineri din „familiile bune" ale Tel Avivului și imigranți marocani, profesori universitari care supraviețuiseră Auschwitzului și studenți *sabra* care nu călătoriseră niciodată în afara Israelului. Mai mult, era relativ greu de intuit care dintre aceștia se află la comandă, calitățile militare nefiind condiționate de vârstă sau un nivel înalt de educație. Singurele mari probleme rămâneau lipsa școlarizării la un nivel elementar sau chiar necunoașterea limbii ebraice, acestea făcând imposibilă avansarea în poziții care cereau cursuri sistematice. Din acest punct de vedere, tinerii *sabra*, formați direct în ebraică, porneau cu un avantaj, la fel ca și nou-veniții din Europa, unde standardele de educație erau ridicate atât la nivelul statelor, cât și în cadrul comunităților evreiești. Evreii din nordul Africii sau Orientul Mijlociu, pe de altă parte – care proveneau din comunități adeseori izolate în zonele rurale, din state fără sisteme moderne de educație –, aveau dificultăți mai mari de adaptare.

Încercând să suplinească lipsa unor salarii mari pentru militari (greu de suportat și imposibil de justificat într-o societate cu aplecări socialiste), Yigael Yadin susținuse în anii 1950 încurajarea unei discrete separări sociale a soldaților de elită – care să beneficieze de recompense de prestigiu, precum cartiere ale ofițerilor, ziare și posturi de radio ale Tzahal, ansambluri artistice și fanfare proprii, gestionate de Nahal. În 1952, în zona de nord a Tel Avivului apăruse Tzahala, un cartier elegant al luptătorilor din 1948. Așezat la câteva minute de comandamentul din Kirya, Tzahala va găzdui militari celebri precum Dayan sau Sharon.

Totuși, dinamismul și spiritul egalitarist al societății israeliene au făcut ca aceste tentative să nu persiste. Pe de altă parte, însă, prestigiul unităților de elită va deveni, după anul 1956, un factor care favoriza reușita în societate. Un luptător în Brigada Nahal sau în cea de infanterie Golani era privit cu o simpatie specială, fiind considerat un potențial lider. Piloții de vânătoare, paraşutiștii și tanchiștii erau adevărate vedete, cu potențial politic pe termen lung.

În toată această perioadă, societatea israeliană – orientată, așa cum spuneam, spre cuvântul scris și vorbit – a avut nevoie de eroi, de personaje excepționale, care să consolideze mitul soldatului israelian, în opoziție cu imaginea clasică a rabinului, a studentului sau a negustorului evreu din Diaspora. Yigal Allon, Moshe Dayan, Ariel Sharon, Avraham Adan, Meir Har-Zion, Rafael Eitan, Ezer Weizman și mulți alții au hrănit această nevoie, stabilind un „cursus honorum" specific israelian, care se va manifesta tot mai limpede după anii 1960, când generația marilor lideri sioniști se va stinge (Ben-Gurion, Golda Meir, Levi Eshkol, Chaim Weizmann), lăsând loc uneia noi – cea a eroilor Tzahal. Traseul de avansare către cele mai înalte poziții în stat va duce adeseori către conducerea unei brigăzi sau divizii, apoi către comanda unei arme (Blindate, Aviație) și către poziția de șef de stat major sau director al Mossad. După intrarea în viața politică, urma poziția de ministru al apărării (sau o altă responsabilitate ministerială cu implicații militare specifice tânărului stat, cum ar fi cea de ministru al agriculturii; la același nivel este plasată și funcția de ambasador la Washington, considerată ca una de elită în sistemul de putere israelian). La capătul acestui traseu se află demnitatea de prim-ministru. Dintre premierii israelieni care i-au succedat Goldei Meir, doar Shimon Peres și Elhud Olmert nu au fost soldați de referință, primul pentru că a ocupat de tânăr poziții politice de conducere din care va face servicii istorice Tzahal (alianța militară cu Franța, reactorul de la Dimona, salvarea ostaticilor de la Entebbe), iar al doilea

pentru că fost rănit în timp ce activa în Brigada Golani, alegând apoi o carieră de corespondent militar. Restul au fost generali sau luptători în trupele speciale (Yitzhak Rabin, Ehud Barak, Ariel Sharon, Benjamin Netanyahu) sau conducători ai grupărilor de rezistență armată antibritanică Irgun și Lehi: Menachem Begin și Yithzak Shamir.

Până în anul 1967, de altfel, când forța militară israeliană a devenit o certitudine acceptată la nivel internațional, parada militară prilejuită de Ziua Independenței (14 mai 1948, care se sărbătorește conform calendarului evreiesc, pe data de 5 *lyar*, variabilă în calendarul gregorian) reprezenta „cel mai popular spectacol din țară",[300] oferind cetățenilor o dovadă palpabilă a gradului de securitate de care se bucură. Înțelegând faptul că participă individual la asigurarea acestei securități și după satisfacerea stagiului militar obligatoriu, israelienii acceptau reguli de siguranță care în alte state păreau ciudate, înțelegând necesitatea cenzurii asupra unor informații militare, fiind pregătiți să se apere individual în contextul unor atacuri teroriste sau să reacționeze preventiv în cazul unor tiruri de rachete. În ciuda acestor constrângeri specifice, societatea israeliană a refuzat deliberat transformarea într-una cazonă – ceea ce reprezintă, de altfel, o temă predilectă a pionierilor sioniști socialiști, care s-au temut de efectele culturale și politice ale militarizării impuse de războaie.

Așa cum observă Luttwak și Horowitz, în Israel „nivelul de toleranță pentru pierderile de război este foarte scăzut",[301] liderilor militari și politici nefiindu-le permis să gândească operațiuni sau strategii în care se așteaptă un număr mare de victime. Pierderea multor vieți în cadrul unor acțiuni militare sau antiteroriste care pot aduce câștiguri tactice însemnate este condamnată de societate, ducând la crize politice și la sfârșitul unor cariere militare.

Nivelul de implicare al Tzahal în societate poate fi înțeles mai bine privind Departamentul Magen din cadrul Corpului pentru

Educație și Tineret al Forțelor de Apărare Israeliene. Magen constituie o prescurtare pentru programele distincte Makam, *Morot-Hayalot*, Gadna și Nahal. *Morot-Hayalot* („Soldații profesori"), de pildă, reprezintă un proiect prin care militarii primesc asistență pentru a deveni dascăli după retragerea din armată. Makam constituie programul dedicat tinerilor cu „probleme speciale" (delincvenți juvenili sau analfabeți), care în mod normal ar fi excluși de la stagiul militar obligatoriu; Tzahal a ajuns la concluzia că eliminarea acestora reprezintă o formă de discriminare și că ei își pot dovedi utilitatea cu o pregătire corectă. În sfârșit, programele Nahal și Gadna pentru liceeni pregătesc tinerii sub 18 ani pentru serviciul militar propriu-zis. Stabilit prin Legea din 1949, Gadna (*Gdudei Noar*, Batalionul Tinerilor) oferă un stagiu de o săptămână de instrucție premilitară, antrenând circa 20 000 de persoane anual. În cadrul acestui stagiu, tinerii sunt ajutați să înțeleagă structura unei armate: formează unități, sunt coordonați de *mefakdim* (băieți) și *mefakdot* (fete) din rândul lor, poartă uniforme și însemne, primesc o instrucție elementară și efectuează marșuri prin țară. Având deja această educație, tinerii sunt mai pregătiți pentru procedurile de recrutare, în cadrul cărora vor fi intervievați, li se va stabili nivelul IQ, starea de sănătate și gradul de educație. Plecând de aici, soldații vor fi împărțiți în 14 categorii, doar cei din primele șase fiind luați în calcul pentru poziții de comandă.[302] Pentru selectarea tinerilor care merg spre unitățile de elită, criteriile formale oferă indicii importante, nimic neputând, însă, prezice cu acuratețe cea mai importantă trăsătură a militarului israelian: curajul creativ în condiții de luptă.

Capitolul 9

Triumful

Războiul de Şase Zile (1967)

Contextul politic

Gamal Abdel Nasser a fost, probabil, cel mai puternic rival al Statului Israel, forţa liderului de la Cairo provenind dintr-o acumulare de avantaje. În primul rând, Egiptul era în mod natural o forţă regională, cu un potenţial demografic special generat de binefacerile Nilului. În anii 1940–1950, când evreii din Palestina nu depăşeau un milion, Egiptul avea circa douăzeci de milioane de locuitori. În anul 1967, Statul Israel număra aproape trei milioane de locuitori, în timp ce Egiptul trecuse de treizeci de milioane.

Şi nu era doar demografia: în secolul al XIX-lea, sub conducerea îndelungată a kedivului Muhammad Ali, Egiptul începuse un proces susţinut de modernizare economică, administrativă, culturală şi militară. Chiar dacă nu reuşise decât superficial, lovindu-se de corupţie, interese imperialiste şi o reacţie tradiţionalistă tot mai accentuată (salafismul, Frăţia Musulmană), acest proces lăsase, totuşi, urme mult mai consistente decât tentativele similare iniţiate de francezi în spaţiul siriano-libanez; cât despre ţările pronunţat deşertice precum Arabia Saudită sau Iordania, aici o minimă infrastructură administrativă, educaţională sau economică era, practic, inexistentă în perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

În plus, spre deosebire de toți vecinii săi arabi – cu excepția Arabiei Saudite, care avea orgoliul Meccăi și al Medinei –, Egiptul avea un instinct de mare putere, provenit dintr-o istorie milenară, instinct care nu fusese domolit de secolele recente de decădere. De aici începeau meritele lui Nasser, care avea o ținută naturală de lider, luase în studenție cursuri de actorie care se metabolizaseră într-o forță oratorică remarcabilă și avea suficientă mobilitate intelectuală încât să-l citească pe Voltaire. Flancat de prietenii săi din tinerețe, militarii Sadat și Amer, Nasser devenise rapid conducătorul Egiptului după revoluția Ofițerilor Liberi, eliminându-l pe generalul Naguib, singurul său rival prestigios din ecuația puterii (acesta a fost epurat de Nasser în același timp cu Frăția Musulmană, care îl susținuse pe Naguib în lupta pentru putere).

Capacitatea lui Nasser de a asigura stabilitatea politică a Egiptului între anul 1954, când își consolidează puterea, și anii 1960 reprezintă o dovadă a forței sale. În aceeași perioadă, în Siria nimeni nu mai putea ține socoteala loviturilor de stat, iar Irakul era, la rândul său, instabil. În Iordania, care oricum nu intra în ecuația marilor jocuri de putere regionale, fiind prea mică și lipsită de resurse, un rege fusese asasinat, altul abdicase, iar al treilea era doar un adolescent cu șanse scăzute de supraviețuire, având în vedere frecvența cu care era vizat de atentate. Egiptul, în schimb, fiind controlat strict de Nasser, putea aplica o strategie de dezvoltare militară în care concurența cu Israelul era acerbă.

Un al doilea avantaj major al lui Nasser în raport cu ceilalți lideri arabi era flerul politic, care se va manifesta plenar până în anii 1962–1965, când *rais* se îmbolnăvește de diabet și îl scapă de sub control pe vechiul său amic, mareșalul Amer. Spre deosebire de liderii mult mai agresivi ai Siriei sau Irakului, Nasser nu a recurs la discursul antiisraelian fără un interes politic lucid în spate. El nu a dorit să ajungă la război în 1956 și, foarte probabil, nici măcar în 1967, când a mers, însă, mult prea departe

cu o cacealma tot mai greu de controlat. Cu toate acestea, eforturile majore de înarmare ale Egiptului arătau că Nasser aştepta un moment optim pentru război – doar că acesta ar fi putut veni mai degrabă spre 1970. În jurul anului 1960, când încă ținea sub control Siria şi nu se aventurase militar în Yemen, Nasser atinsese un vârf de putere din care se putea gândi la un atac împotriva Israelului – dar nu a făcut-o.

În perioada de apogeu a lui Gamal Abdel Nasser, lumea arabă mai avea conducători cu incontestabil fler politic. Dinastia Al-Saud beneficia, la rândul său, de o lungă perioadă de stabilitate şi dezvoltare grație unor lideri precum Abdulaziz ibn Saud sau Faisal, care se aflau în concurență cu Egiptul lui Nasser atât pe filieră ideologică (de tip religios *vs.* laic) cât şi pe cea geopolitică (de tip SUA *vs* URSS). Totuşi, Arabia Saudită era mult prea încorsetată de doctrina wahhabistă pentru a putea juca un rol politic major, de vedetă pe scena internațională, aşa cum o făcea Nasser, şi nici nu avea infrastructura militară pentru a o înfăptui, războinicii wahhabiți continuând să lupte şi în secolul XX în tradiția pură şi autentică a islamului: călare.

Un alt lider arab care va dovedi un talent politic remarcabil va fi chiar tânărul Hussein al Iordaniei. Totuşi, în anii 1960 acesta era încă prea necopt pentru a putea ține piept prestigiului lui Nasser şi agresivității siriene, fiind în realitate sufocat între aceşti doi parteneri regionali care doreau să îl tuteleze. Spre deosebire de Egipt şi Siria, state cu o tradiție certă şi cu o poziție geografică relativ sigură în raport cu Israelul, Iordania prezenta o fragilitate similară cu cea a statului evreu, născându-se tot din complicatele negocieri diplomatice ale Marilor Puteri din anii 1914–1948, şi învecinându-se cu Țara Sfântă pe o frontieră prelungă şi plină de întrepătrunderi, care culmina cu împărțirea Ierusalimului.

Din punct de vedere geografic, Israel şi Iordania aduceau cu doi gemeni îmbrățişați, uniți de cordonul ombilical al Ierusalimului şi Iordanului. Conflictul politic şi militar dintre

cele două state trebuie gestionat ținând cont de această realitate; dacă regele Hussein sau Ben-Gurion ar fi mers prea departe cu agresivitatea, populațiile și armatele celor două țări s-ar fi putut măcelări reciproc, fără nimic care să le stea în cale. Iar această escaladare ar fi fost folosită atât de instituțiile internaționale, cât și de țările arabe interesate (Egipt, Arabia Saudită, Siria), pentru a pretinde că formarea celor două state fusese o soluție greșită și că trebuia găsită alternativă pentru Palestina. În mod paradoxal, stabilitatea israeliană și cea iordaniană se puteau sprijini sau anula reciproc – condiționare geopolitică care îl condamna pe Hussein la un joc foarte complicat și strâns, în cadrul căruia să își rezolve neînțelegerile cu Israelul inclusiv prin ciocniri armate, dând astfel satisfacție statelor arabe ce îl acuzau de „complicități sioniste", dar fără să meargă prea departe în conflict. La această problemă se mai adăuga și cea a populației palestiniene refugiate în Iordania, care aștepta de la Hussein o abordare mult mai dură față de Israel și care, după un anumit punct – prin Organizația pentru Eliberarea Palestinei condusă de Yasser Arafat –, va lua în calcul răsturnarea acestuia de la putere pentru a face din Iordania o bază palestiniană pentru recucerirea Țării Sfinte. Un astfel de scenariu obliga Israelul să trateze cu și mai multă atenție regimul lui Hussein, care trebuia protejat de alternative mai periculoase.

Acordul care fusese negociat la nivel internațional după războiul israeliano-egiptean din 1956 presupunea un echilibru fragil, bazat pe multe improvizații și ambiguități care să mulțumească atât Egiptul, cât și Israelul. O forță multinațională de urgență a Națiunilor Unite fusese creată pentru a superviza retragerea franco-britanică din Suez, apoi pe cea israeliană din Sinai, Gaza și Sharm el-Sheikh. Respinsă formal de Nasser și Ben-Gurion, ideea acestei forțe-tampon ajuta în realitate ambele părți, pentru că elimina ipoteza unui atac prin suprindere, motiv pentru care ea va fi în final acceptată, cu condiția ca SUA să garanteze Israelului libertatea circulației prin Strâmtoarea Tiran,

asumând că închiderea lor de către Egipt constitue un *casus belli* din perspectivă israeliană. O altă condiţie israeliană era demilitarizarea Sinaiului –, însă, aceasta va fi discutată tot pe filieră americană, cu garanţii neclare. Pe de altă parte, solicitarea lui Nasser fusese ca forţele Naţiunilor Unite să fie retrase oricând Egiptul va solicita acest lucru.

Profitând de faptul că „spatele" de la frontiera cu Israelul îi era păzit de comunitatea internaţională, Nasser s-a putut dedica unor realizări politice importante. Prestigiul uriaş dobândit după naţionalizarea Canalului Suez şi după ce a dovedit capacitatea de a supravieţui politic atacului lansat de Israel, Franţa şi Marea Britanie, a fost extins de Nasser odată cu începutul lucrărilor la Marele Baraj de la Aswan, finalizat în 1960 cu sprijin sovietic. Canalul Suez şi Marele Baraj erau îmbrăţişate de lumea arabă, dar şi de multe state africane, ca simboluri colective ale puterii descătuşate de care se dovedeau capabile ţările care scăpaseră de dominaţia colonialistă. Succesul era potenţat de ceea ce părea un prim mare pas spre realizarea unităţii arabe: uniunea Egiptului cu Siria în cadrul Republicii Arabe Unite, anunţată de Nasser la 2 februarie 1958. Intrată sub vraja sprijinului pe care URSS era dispusă să îl ofere în plan economic şi militar, impresionată de succesele lui Nasser, Siria se apropia tot mai apăsat de socialism şi de blocul comunist prin intermediul unui Partid Baath în continuă creştere (alături de cel comunist). Mergând mai departe în înconjurarea Israelului, Nasser îşi crease un guvern palestinian în Gaza.[303] În iunie 1958 era eliminat de la putere regimul prooccidental din Irak, condus de regele Faisal al II-lea (din aceeaşi dinastie haşemită cu Hussein al Iordaniei) şi de premierul Nuri al-Said, acesta fiind înlocuit cu un guvern militar pe model nasserist, avându-l în frunte pe brigadierul naţionalist Abdul Karim Qasim, care s-a grăbit să îşi anunţe apropierea de Republica Arabă Unită egipteano-siriană abia formată.

Sistemul lui Nasser adunase, aşadar, în acest punct, patru centre de iradiere panarabistă împotriva şi în jurul Israelului: Siria, Irakul, Gaza (cu pretenţia de a reprezenta simbolic întreaga Palestină) şi, desigur, Egiptul. Hussein al Iordaniei însuşi a fost nevoit să îşi arate loialitatea faţă de acest grup nasserist, fiind total izolat din momentul în care ramura familiei sale din Irak fusese înlăturată de la putere şi ucisă: la sud el era ameninţat de Casa Saud, care alungase dinastia haşemită de la Mecca şi Medina, având numai de câştigat dacă aceasta dispărea; la est pândeau revoluţionarii irakieni care tocmai îi asasinaseră familia, iar la vest se afla Israelul.

Ajuns în acest punct de mare influenţă geopolitică, Nasser a început să greşească şi să intre într-un inevitabil declin. Popularitatea imensă de care se bucura în lumea arabă – care va pune o presiune uriaşă asupra lui în 1967 – nu va mai fi, începând din anul 1961, dublată de forţa politică pe care dădea impresia că o are. Tot mai deranjaţi şi ameninţaţi de succesul său, liderii arabi i-au pus pe umeri responsabilităţile apăsătoare ale unui conducător panarab, dar l-au ignorat sau sabotat adeseori în luptele comune. Cu alte cuvinte, în următorii ani, Gamal Abdel Nasser va deveni tot mai mult prizonierul imaginii pe care el însuşi îşi dorise să o impună, deşi intuia că nu are mijloacele reale pentru a o onora. Din 1960, liderul irakian Qasim oferea dovezi tot mai puternice de ostilitate în raport cu *rais*-ul egiptean; aşa cum scrie Peter Mansfield, „Qasim, instabil şi vanitos fără măsură, a început să nutrească o ură şi o gelozie aprige faţă de Nasser".[304] Apoi, în 28 septembrie 1961, în Siria, o grupare militară condusă de Salah Jadid şi Hafez al-Assad a organizat un puci la capătul căruia s-a anunţat retragerea Siriei din Uniunea cu Egiptul şi izgonirea din ţară a mareşalului Amer, cel care acţiona ca trimis al lui Nasser.

Pentru a contrabalansa destrămarea visului unităţii arabe în numai doi ani, Nasser şi Amer au comis o primă eroare catastrofală în perspectiva războiului cu Israelul, care în acel moment

părea improbabil: și-au îndreptat privirile spre Yemen. Acolo, pe 28 septembrie 1962, o grupare de Ofițeri Liberi pe model egiptean, nasseriști pasionați, conduși de generalul Abdullah al-Sallal, au organizat o lovitură de stat împotriva imamului acestui regat din sudul Arabiei Saudite, Muhammad al-Badr, și au proclamat o republică arabă. În căutarea suportului militar, ambele tabere s-au orientat spre aliații lor naturali, deschizând drumul unei mari rivalități politice regionale care mustea de ani buni – cea între Nasser și Casa Saud. Imamul al-Badr s-a refugiat sub protecția regelui Faisal, care prelua puterea de facto de la fratele său, Saud, considerat de familie prea moale în lupta contra lui Nasser. Revoluționarii lui al-Sallal au cerut, în schimb, sprijinul Egiptului (și implicit, al URSS). Decizia lui Nasser de a trimite trupe în ajutorul puciștilor i-a creat două probleme. În primul rând, i-a închis orice posibilitate de dialog cu Statele Unite, deși Kennedy încerca în acea perioadă să reîncălzească relațiile cu Egiptul, oferind ajutoare care, în anul revoluției din Yemen, hrăneau circa 12 milioane de egipteni[305]; din momentul în care URSS pătrundea în zona Golfului Persic, chiar în coasta Arabiei Saudite, prin intermediul lui Nasser, acest început de dialog cu Kennedy devenea imposibil. Apoi, aventura yemenită va epuiza resursele armatei egiptene (consumând 9 miliarde de dolari, care ar fi putut merge spre o creștere a dotărilor), mareșalul Amer trimițând aici, pentru a păstra neatins prestigiul lui Nasser, tot mai mulți oameni – ajungându-se la un corp expediționar care avea între 50 000 și 70 000 de militari din cele mai bune trupe. Acestea erau retrase de Nasser de la granița cu Israel, care mai căpăta astfel un avantaj major: capacitatea de a urmări în acțiune, în mod detaliat, noile tehnologii și tactici ale armatei egiptene, adoptate pe filieră sovietică – și care vor face obiectul unor studii aprofundate ale specialiștilor Tzahal.

În ianuarie 1963, de pildă, egiptenii au folosit gaze toxice în lupta împotriva triburilor yemenite răsculate, în spatele cărora se afla Arabia Saudită. A fost un semnal de alarmă major pentru

Israel, subiectul fiind discutat între Golda Meir și Kennedy[306] și împingând Mossad și Aman la măsuri urgente pentru sabotarea colaborării lui Nasser cu oamenii de știință germani. Tot în Yemen, specialiștii statului major israelian au putut observa, la scară redusă, modul în care armata mareșalului Nasser aplica doctrina militară sovietică. Această doctrină prevedea, în faza ofensivă, realizarea unei breșe prin bombardamente intense de artilerie și aviație, urmate de forțarea pătrunderii prin concentrarea unui mare număr de blindate însoțite de infanteriști; această „spărtură" trebuia menținută cu orice risc, până când prin ea înainta un număr de trupe suficient de mare încât să încercuiască armata aflată în apărare.

Totuși, această manevră preocupa mai puțin tacticienii israelieni, care știau oricum că nu își permit să înfrunte Egiptul de pe poziții defensive. Dispozitivul de apărare egiptean, tot de inspirație sovietică, era mult mai ofertant, pentru că transpunerea în Sinai – cu posibilitățile demografice și materiale ale Egiptului – a strategiei defensive de la Stalingrad ridica probleme evidente. Existau diferențe majore între relieful inegal din Uniunea Sovietică, care oferea numeroase obstacole și adăposturi naturale (râuri, fluvii, dealuri, munți) și deșert – invariabil plat. În al doilea rând, strategia defensivă sovietică miza pe linii lungi de fortificații succesive, care ocupă spațiul atât în lungimea, cât și în profunzimea frontului.[307] Fără îndoială, Stalin și Hrușciov aveau la dispoziție un număr suficient de mare de soldați încât să acopere toate aceste linii defensive, asigurând o densitate satisfăcătoare, dar Nasser nu beneficia de suficienți militari, mai ales în condițiile în care trupele sale erau blocate în Yemen. În plus, regimul sovietic deținea, pe calea îndoctrinării sau a terorii, capacitatea de a-și convinge militarii să mențină o poziție defensivă în cele mai grele condiții, cu costuri umane pe care nici o altă armată nu și le putea asuma. Soldații egipteni, cei arabi în general, erau încă mult prea influențați de loialitățile tribale ca să valorizeze „patria" în maniera celor sovietici;

din acest motiv, planificatorii Tzahal estimau că, după atingerea unui prag critic de presiune asupra lor printr-o concentrare importantă de trupe, aceştia vor abandona poziţiile defensive şi vor începe să se retragă.

Războiul din Yemen şi căderea monarhiei haşemite prooccidentale în Irak au complicat evoluţiile politice din lumea arabă până la un punct în care liniile de falie deveneau greu de înţeles. După ce Irakul ieşise din sfera de influenţă a Occidentului, Statele Unite ale Americii au trimis în Liban, la solicitarea preşedintelui creştin maronit Camille Chamoun, 20 000 de puşcaşi marini, în baza Doctrinei Eisenhower, care garanta sprijin statelor din Orientul Mijlociu vizate de tentativele sovietice de destabilizare.[308] Israelul, pe de altă parte, încerca să construiască o „alianţă a periferiei", în care să poată conta pe relaţii cu Turcia, Ethiopia, şi, mai ales, Iran.[309] Faisal căuta să formeze în jurul Arabiei Saudite un pol conservator antinasserist, ceea ce va grăbi împăcarea cu Iordania şi apropierea de aceasta. În acest peisaj pestriţ, după noi schimbări de conducere şi doctrină în Siria şi Irak, cele două ţări, împreună cu Egiptul, luau din nou în calcul o formă de uniune panarabă socialistă radicală, cu toate că nasserismul şi baathismul erau departe de o colaborare armonioasă. Singurul motiv comun real în această apropiere, care ascundea mari tensiuni, era adversitatea la adresa Israelului şi hotărârea de a rezolva problema palestiniană.

Pentru a-şi putea păstra preeminenţa în atât de complicata lume arabă, Nasser a decis convocarea unui mare *summit*, pe 14 ianuarie 1964, la Cairo. La acest *summit* au fost stabilite direcţiile politice de acţiune arabe, care, scăpate de sub control, vor conduce la războiul contra Israelului. Prima mare problemă în peisajul relaţiilor arabo-israeliene era apa. Obiectivul Israelului fusese, încă din anii 1950, găsirea unei soluţii pentru devierea Iordanului către deşertul Negev, pe care spera să-l poată aduce parţial la viaţă. Opoziţia Statelor Unite (care au invocat faptul că era vorba de folosirea unei resurse din zona demilitarizată)

a blocat proiectul. Siria și Iordania, la rândul lor, au căutat sprijin american pentru a utiliza râul Yarmuk, dar au fost blocate de israelieni. În 1956, după ce au ajuns la o înțelegere discretă cu Iordania, care și-a dezvoltat propriul proiect, israelienii au început construirea unui Apeduct Național (*HaMovil HaArtzi*), finalizat în iunie 1964. Acesta prelua apa din Marea Galileii și o transporta de-a lungul întregii țări, în apropiere de Netanya, Tel Aviv, Ashkelon până în sud, spre Negev. La summitul lui Nasser de la Cairo, cu proiectul israelian încă nefinalizat, statele arabe căutau soluții pentru blocarea lui, considerându-l periculos pentru că ar fi permis dublarea populației israeliene, grație resurselor oferite de un Negev roditor. Varianta finală agreată în reuniunea la cel mai înalt nivel a fost devierea afluenților Iordanului (râurile Banias și Hatzbani). Pentru a garanta protejarea acestui proiect, se înființa un Comandament Arab Unit, cu buget propriu (aproape o jumătate de miliard de dolari pentru următorul deceniu), care urma să coordoneze militar Egiptul, Siria, Iordania și Irakul în chestiunea israeliană. Șeful acestui comandament arab era generalul egiptean Ali Ali Amer.

A treia decizie a summitului de la Cairo (dezvoltată ulterior în reuniunile de la Alexandria și Casablanca) a fost înființarea Organizației pentru Eliberarea Palestinei, oferindu-se astfel și refugiaților palestinieni un instrument propriu (în teorie) pentru înfruntarea politică cu Israelul. OEP urma să fie condusă de Ahmad al-Shuqayri, un avocat palestinian fluent în turcă și în engleză, care era interpusul lui Nasser. Dacă Organizația pentru Eliberarea Palestinei era un mod prin care Nasser încerca să diminueze influența Iordaniei, care își asumase până atunci misiunea de a-i proteja pe palestinieni, Comandamentul Arab Unit era gândit ca mijloc de presiune împotriva Arabiei Saudite pentru a renunța la sprijinul oferit rebelilor din Yemen.

Însă calculele lui Gamal Abdel Nasser, corecte pe hârtie, nu puteau stăvili varietatea de interese politice divergente din lumea arabă. Problema palestiniană, atât de profundă în teorie,

nu avea cum să țină în frâu dorința liderilor politici de a obține câștiguri pe seama aliaților lor formali. Siria folosea tema apei din Marea Galileii, care se afla la granița sa cu Israelul, pentru a forța mâna lui Nasser în direcția unui război. Șeful statului major sirian anunța că „fiecare soldat din armata noastră simte că Israel trebuie smuls de pe hartă".[310] Nasser era obligat, în fața unei astfel de chemări la luptă, să tărăgăneze lucrurile: „V-aș împinge către dezastru dacă aș proclama că voi lupta într-un moment în care nu aș fi capabil să o fac. Nu îmi voi conduce țara spre dezastru și nu mă voi juca cu destinul ei".[311] Pentru sirieni, care visau să confiște tema propalestiniană de la Nasser, prudența acestuia oferea posibilitatea unor atacuri violente, în fața cărora liderul egiptean devenea tot mai neputincios și frustrat. El era acuzat că „vindea Palestina pentru câteva măsuri de grâu american".[312] În realitate, după ce înțelegerea cu Kennedy picase din cauza războiului yemenit, relația Egipt–SUA devenea tot mai încordată, diplomații americani fiind atacați la Cairo. Pentru a-și dovedi vechea bărbăție antiimperialistă, Nasser declara cu o emfază demnă de Hrușciov: „Nu vom tolera gangsterismul cowboy-lor!"[313] În ciuda retoricii care amintea de vremurile sale bune, *rais*-ul egiptean era în tot mai mare măsură un captiv al Moscovei și al mareșalului Amer, al doilea om în stat. Fără sprijinul lui Hrușciov, Nasser ar fi supraviețuit tot mai greu în fața ostilității americane, israeliene, saudite, precum și în fața contestatarilor islamiști (Frăția Musulmană, care se radicalizase în închisori) sau militariști din interiorul țării. Misiunea acestora era relativ ușoară, în condițiile în care economia era în criză, banii mergând masiv înspre armată, fără, însă, ca acest lucru să producă rezultate acolo unde ele contau cu adevărat pentru public: în problema palestiniană.

Această problemă devenise și mai complicată din momentul în care o organizație palestiniană *underground*, al-Fatah („Cucerirea", cuvânt care citit invers însemna Mișcarea de Eliberare a Palestinei), condusă de un palestinian născut și educat

la Cairo, Yasser Arafat, începuse să realizeze sabotaje pe teritoriul israelian. Bucurându-se de sprijinul Siriei, oamenii lui Arafat țineau lucrările pentru apeductul israelian menit să transporte în Negev apa din Galileea. Prima tentativă de a arunca în aer infrastructura israeliană a avut loc, fără succes, pe 31 decembrie 1964. Deși înarmați de sirieni, membrii al-Fatah se strecurau în Israel prin Iordania, obligându-i pe israelieni să ia în calcul operațiuni de retaliere în teritoriul iordanian.

Oamenii lui Arafat știau exact ce fac: ei învățaseră din experiența atacurilor fedainilor din anii 1950 că Statul Israel are o toleranță scăzută la victime și incertitudine. Yasser era student în inginerie la Cairo pe vremea în care unitatea lui Arik Sharon opera în Gaza, pedepsindu-l pe Nasser pentru raidurile palestiniene care porneau de aici. Miza al-Fatah era să implice prudenta Iordanie într-o mișcare de escaladare a violențelor. Din acest motiv, în 1965 aripa militară al-Fatah, al-Asifa (Furtuna), desfășurase între 35 și 110 atacuri în Israel (estimările israeliene și cele palestiniene diferă mult). După mai multe avertismente adresate lui Hussein, care nu putea sau nu dorea să controleze al-Fatah, Forțele de Apărare Israeliene au început acțiuni chirurgicale în Cisiordania, după ce șase israelieni fuseseră uciși în urma unor atacuri pornite de aici.

În paralel, la granița de nord, în Golan și la Marea Galileii, lucrurile începeau să escaladeze și din direcția Siriei. Focurile la frontieră, oarecum o tradiție locală în contextul neînțelegerilor asupra zonei demilitarizate și a liniilor exacte de demarcație, s-au transformat în noiembrie 1964 într-o ciocnire în toată regula, cu tancurile Tzahal intrând în acțiune și Siria replicând cu un tir de artilerie; intervenția aviației israeliene, care atinsese la acel moment un nivel de luptă greu de contracarat de MiG-urile siriene, a calmat situația. În aprilie 1967, de pildă, o luptă între avioanele de vânătoare siriene și cele israeliene, transformată într-o veritabilă urmărire între Golan și Damasc, s-a terminat cu șase avioane siriene doborâte.

În ciuda previziunilor optimiste ale serviciilor secrete israeliene și ale liderilor politici privind caracterul improbabil al unui război arabo-israelian în anii următori, era limpede că lucrurile începeau să scape de sub control la granița Siriei și chiar la cea a Iordaniei – victimă a jocului al-Fatah. În acest context, în mod paradoxal, luciditatea și prudența a lui Nasser ofereau cele mai bune șanse de pace în Orientul Mijlociu. Devenea, însă, greu de ghicit dacă acestea vor prevala la un Nasser tot mai încolțit și mai obosit.

Era suficientă o repetare a incidentului Rotem pentru ca războiul să devină inevitabil. În anul 1960, în cadrul acestui incident, Egiptul reacționase la o serie de ciocniri similare de graniță între Israel și Siria, cauzate de tentativa israeliană de a practica agricultura în zona demilitarizată; informat de sovietici, în mod greșit, că Tzahalul pregătește un atac la scară largă în teritoriul sirian, Nasser a decis atunci să remilitarizeze Sinaiul, trimițându-și aici o divizie blindată și trupe de infanterie. Israelul nu a reușit să detecteze la timp mișcările armatei siriene, sistemul de avertizare timpurie pe care se baza principiul mobilizării rezerviștilor dovedindu-se nefuncțional. Tzahal s-a trezit, pur și simplu, cu diviziile egiptene la graniță, având doar câteva tancuri disponibile pentru lupta în sud. „Am fost prinși cu pantalonii în vine", îi scria atunci Yitzhak Rabin, devenit șef de Operațiuni în statul major, lui Ezer Weizman, șeful aviației militare.[314] Mai mult, pentru a oferi momentului un plus de dramatism, Nasser a cerut forțelor ONU care asigurau frontiera fierbinte egipteano-israeliană să fie gata de evacuare urgentă în cazul unui conflict. Atmosfera generală mai calmă din 1960, când fusese înregistrat incidentul Rotem, a făcut ca Nasser să accepte garanțiile israeliene privind lipsa oricărui plan de invazie din nord și să se retragă discret din Sinai. Însă, în tensiunea anilor 1966–1967, cu Siria și al-Fatah manevrând în direcția războiului, cu Nasser în cădere politică și cu Israelul decis

să nu mai fie luat prin surprindere, o nouă criză Rotem s-ar fi putut dovedi fatală.

Situația din Israel

Între Campania din Suez și Războiul de Șase Zile din 1967, Statul Israel a traversat o perioadă înfloritoare. Senzația de improvizație și nesiguranță a dispărut după demonstrațiile de forță ale Tzahal din 1948 și 1956. Amestecul de putere și înțelepciune cu care israelienii au gestionat trauma Holocaustului, asigurându-se că cei vinovați vor plăti, a sporit prestigiul noului stat. Creșterea economică înregistrată era spectaculoasă, Israel și Japonia fiind revelațiile momentului din această perspectivă. Esențială se va dovedi în această perioadă ieșirea țării din izolarea diplomatică: după alianța cu Franța și destinderea post-colonială în raport cu Marea Britanie, s-au făcut progrese mari și în direcția strategică a Statelor Unite. Președintele Kennedy oferea la începutul anilor 1960 garanții de securitate ministrului israelian de externe, Golda Meir, în cazul unei invazii, dar și arme în valoare de 75 de milioane de dolari. În mod paradoxal, deși Kennedy încercase să oprească proiectul nuclear israelian de la Dimona, o parte din armele achiziționate acum – rachetele sol-aer Hawk – au sfârșit dispuse tocmai în jurul acestui obiectiv.[315]

Situația favorabilă i-a permis, în sfârșit, lui David Ben-Gurion să se retragă din politică în anul 1963, lăsându-i locul lui Levi Eshkol, fost ministru de agricultură și finanțe. Fără să se bucure de încrederea și autoritatea lui Ben-Gurion, cu un profil de tehnocrat prudent, Eshkol va reuși să-și struneasă țara într-un moment de criză militară majoră, care se va transforma în cea mai spectaculoasă victorie din istoria sa. O parte a acestui succes se va datora deciziei lui Eshkol de a-l numi în fruntea statului major, pe 1 ianuarie 1964, pe Yitzhak Rabin. În lupta dintre Ben-Gurion și Palmach de la sfârșitul Războiului de Independență, Rabin alesese să rămână fidel foștilor camarazi

și lui Yigal Allon, care îl descoperise și promovase. Împotriva interdicției impuse militarilor Tzahal de a participa la un miting al foștilor camarazi din Palmach, care putea fi considerat cu miză politică, și în ciuda încercărilor lui Ben-Gurion de a-l salva pe Rabin invitându-l la cină exact în orele de desfășurare ale demonstrației, acesta s-a alăturat camarazilor săi, motiv pentru care în următorul deceniu va fi marginalizat discret. În mod paradoxal, această marginalizare l-a ajutat, oferindu-i timp să se ocupe de planificarea operațiunilor și să se dedice studiilor în străinătate, motiv pentru care, în momentul preluării conducerii Tzahal, nimeni nu cunoștea mai bine decât el mecanismele complicate care puneau în mișcare Forțele de Apărare Israeliene, mai ales în cazul unei mobilizări generale. Spre deosebire de Dayan și Sharon, care erau înclinați către acțiune și spectacol, Rabin era temeinic și migălos, având tendința să treacă în revistă fiecare detaliu în mod obsesiv, lucru care se va reflecta în planurile israeliene pentru Războiul din 1967. În echipa pe care a selectat-o pentru a-l ajuta, „considerată și astăzi cel mai bun stat major General din istoria Forțelor de Apărare Israeliene",[316] activau Haim Bar-Lev (șef de Operațiuni, apoi adjunct al șefului de stat major), Ezer Weizman (aviație), David Elazar (blindate și conducător al Regiunii de nord), Zvi Zamir (Regiunea de sud), Ariel Sharon (recuperat după perioada de dizgrație survenită după aventura din Trecătoarea Mitla) și Israel Tal, liderul generației de tanchiști care vor străluci în 1967 și 1973.

Începutul crizei

Toate tendințele acumulate în anii 1964 și 1965 s-au acutizat în 1966. Un moment decisiv în conturarea războiului a fost noua lovitură de stat din Siria, din 23 februarie 1966, care a propulsat în fruntea statului o facțiune radicală a partidului Baath, sprijinită de generalul Salah Jadid și de Hafez al-Assad, comandant al aviației care, în ciuda numeroaselor eșecuri suferite de piloții

sirieni, reușea să se mențină la putere grație unui talent politic de cursă lungă. Lipsit de suport în masa largă a populației, care era sunnită, regimul sirian se sprijinea pe trei piloni: minoritatea religioasă (alawită, druză); Uniunea Sovietică, care era implicată mai puternic aici decât în Egipt (ajutorul economic sovietic din acești ani depășea un miliard de dolari, iar comuniștii sirieni erau acceptați la guvernare), jocul diplomatic al lui Nasser fiind întotdeauna mai sofisticat decât al sirienilor; în sfârșit, discursul antiisraelian, care va cunoaște o violență tot mai pronunțată. În același timp, tot în 1966, oamenii lui Yasser Arafat raportau sute de atacuri în teritoriul israelian, minele devenind un pericol cotidian. Un al treilea jucător intrat în scenă în anul 1966 vor fi diplomații și spionii URSS, care vor demasca și înfiera – în limbajul epocii, însă, în mod eronat – diferite planuri secrete ale Tzahal pentru invadarea Siriei (atât în 1966, cât și în 1967). Discursul sovietic, încărcat de amenințări în raport cu Tel Avivul, îi va face pe israelieni foarte rezervați în acțiunile față de Damasc, care trebuia menajat pentru a nu irita suplimentar Moscova, radicalizându-i în schimb pe sirieni și egipteni. Nu e foarte limpede dacă sovieticii acționau așa urmărind să destabilizeze zona, pentru că erau chiar ei intoxicați de arabi sau pentru că erau divizați între o aripă militaristă și una moderată, care se contrau în Orient; cert este că semnalele false de alarmă venite în mod repetat dinspre URSS, potrivit cărora israelienii se pregătesc de atac, vor degrada atmosfera oricum încărcată.

În noiembrie 1966, Siria și Egiptul au semnat un tratat de apărare care aducea pentru Israel certitudinea că viitorul război va fi purtat pe cel puțin două fronturi. Aviația vulnerabilă a lui Hafez al-Assad urma să primească sprijin de la Cairo. În schimb, Nasser căpăta influență asupra politicii externe siriene, pe care încerca să o domolească. În paralel, printr-un canal secret de negociere de la Paris, întreținut de șeful Mossad, Meir Amit, *rais*-ul egiptean încerca să țină în echilibru situația, rămânând convins că nu este pregătit de război.

La scurt timp după semnarea tratatului egipteano-sirian, pe 13 noiembrie 1966, dinspre Cisiordania au venit veşti care vor face să explodeze retorica antiisraeliană. După ce trei poliţişti israelieni fuseseră ucişi la frontiera cu Cisiordania de o mină, Tzahal a răspuns cu un raid la est de Hebron, unde desfăşura operaţiuni chirurgicale vizând infrastructura (secţii de poliţie, case care găzduiau gherilele al-Fatah), când a fost atacată de o unitate de infanterie iordaniană. În satul Samu s-au dus lupte intense – israelienii aveau 10 tancuri şi 400 de oameni pe teren –, sprijinite de ambele părţi de aviaţie. 41 de case au fost demolate, trei civili au murit şi aproape o sută au fost răniţi. Iordania pierduse 15 soldaţi şi avea zeci de răniţi. Reacţiile dure ale Naţiunilor Unite şi ale Statelor Unite au fragilizat eforturile diplomaţiei israeliene. Mai grav, însă, regele Hussein şi dinastia haşemită în ansamblu erau puse în pericol, pentru că furia palestinienilor, atent speculată de al-Fatah-ul lui Arafat şi de OEP-ul controlat de Nasser, s-a revărsat asupra suveranului iordanian, care se dovedea incapabil să îi protejeze. I se reproşa acum lui Hussein că nu acceptase trupe irakiene şi saudite în Cisiordania pentru protejarea frontierelor; palestinienii se arătau pregătiţi să îl dărâme de la putere şi să îi ia locul, iar Siria şi Egipt acţionau unite împotriva lui şi a saudiţilor, consideraţi reprezentanţi ai unor „monarhii retrograde", care urmau inevitabil să fie eliminate de mişcările naţional-socialiste arabe sprijinite de URSS.

Destabilizarea lui Hussein de către israelieni în speranţa de a opri raidurile palestiniene sprijnite de Siria nu a rezolvat, în mod evident, problema, numărul acestora dublându-se după incidentul din satul Samu. Minele continuau să fie plantate la graniţele siriană şi iordaniană, iar kibuţurile de frontieră erau frecvent atacate, realitate care l-a obligat pe prim-ministrul Eshkol, cu toată teama în faţa unei reacţii sovietice, să ceară o acţiune punitivă împotriva Siriei. Pe 7 aprilie, după ce o ciocnire minoră din Golan s-a transformat într-un tir masiv de artilerie siriană împotriva unui kibuţ israelian, avioanele de vânătoare Mirage

s-au întâlnit în Golan cu MiG-urile siriene, distrugând două pe loc și urmărindu-le pe restul până la Damasc, unde alte patru au fost lovite. Cu supremația asupra spațiului aerian al Siriei astfel asigurată, piloții israelieni și-au permis câteva acrobații sfidătoare deasupra capitalei inamice. Nasser, în ciuda tratatului de apărare reciprocă cu Siria, a Comandamentului Unic Arab și a solidarității și fraternității arabe, nu a reacționat în nici un fel.

La acest punct, un război al Israelului împotriva Egiptului sau al Iordaniei încă părea improbabil. Celelalte țări erau mai degrabă exasperate de retorica siriană. Dacă reușeau să izoleze Siria și al-Fatah, israelienii ar fi putut evita războiul. În acest sens, ei s-au îndreptat spre ONU, care a acceptat să transmită un mesaj de condamnare a gherilei palestiniene și a guvernului care o sprijinea. Și Statele Unite au fost abordate, însă acestea doreau să evite cu orice preț o escaladare a confruntării cu un stat controlat de Moscova. Eshkol și Rabin au lansat mesaje publice, în care lăsau să se înțeleagă că o soluție radicală ar putea fi adoptată la adresa Siriei. În jurul acestor mesaje, în baza unor noi erori (probabil deliberate) ale *intelligence*-ului sovietic, s-a aprins scânteia Războiului de Șase Zile. Toate canalele diplomatice și de securitate ale URSS în Egipt au început să transmită, în jurul datei de 13 mai 1967, faptul că Israelul a mobilizat rezerva, că a masat între 10 și 15 brigăzi la granița cu Siria și că va lansa o invazie împotriva acesteia între 15 și 22 mai. Aflat într-o vizită la Moscova, Sadat primise această informație chiar de la premierul URSS. Ministrul de Externe egiptean fusese avertizat în aceeași direcție, ca și serviciile secrete ale lui Nasser. Sirienii lansau un mesaj identic către amiralul Amer.

Ploaia de informații din surse diferite (deși aveau probabil aceeași origine) l-a alarmat pe Nasser. Sovieticii mai anunțaseră ofensive ale Tzahal în Siria care se dovediseră inexistente, însă, acum sursele erau credibile și numeroase. În plus, amenințările recente lansate de Rabin și Eshkol, deși vagi și voalate, păreau să confirme scenariul. Cea mai solidă dovadă în sprijinul

informației sovietice părea să fie absența unităților de artilerie și a tancurilor de la marea paradă israeliană care se desfășura pe 15 mai 1967 la Ierusalim.

În mod paradoxal, decizia de a renunța la armamentul greu în cadrul defilării militare, departe de a fi o dovadă a faptului că acesta se află deja în Golan, gata de atacul împotriva Siriei, așa cum au înțeles sovieticii, venise ca o concesie făcută de israelieni sensibilităților arabe. Desfășurându-se în fiecare an într-un oraș diferit, parada militară urma să aibă loc acum în cel mai tensionat centru urban al Israelului, în apropierea unor mari aglomerații arabe și a Iordaniei. Se adăuga faptul că Ierusalimul, cu străzile lui înguste și vechi, nu era potrivit pentru tancuri, dar erau luate în calcul și implicațiile simbolice ale unei prezențe masive a Tzahal în Orașul Sfânt, care trebuia să rămână unul al păcii.

Dacă ambasadorul sovietic, chemat în mai multe rânduri de Eshkol să viziteze granița de nord a Israelului cu Siria pentru a vedea că nu există acolo nici un fel de concentrare de trupe, ar fi acceptat invitația, convingându-se personal că Forțele de Apărare Israeliene nu mobilizaseră rezerva, atunci Nasser ar fi putut lua în acele zile de 14 și 15 mai decizii mai inspirate; dar nu a făcut-o. În aceste condiții, liderul egiptean – care era obligat să producă măcar o demonstrație de forță pentru cauza arabă, altfel pierzându-și orice prestigiu – a decis remilitarizarea Sinaiului și încetarea misiunii de pace a Națiunilor Unite la granița israeliano-palestiniană. Armata mareșalului Amer presa de multă vreme în această direcție, generalii egipteni pretinzând că sunt capabili să apere Sinaiul. Sirienii îl batjocoreau constant pe Nasser, acuzându-l că se ascunde sub fustele Națiunilor Unite. Problema trupelor blocate în Yemen era minimalizată de statul major egiptean, care argumenta că blindatele, artileria și aviația de care era nevoie în Sinai se aflau în Egipt.

Un factor esențial în dezvoltarea crizei a fost decizia egipteană de a face un spectacol popular și mediatic din plecarea trupelor spre Sinai. A fost declarată stare de urgență, toate permisiile

anulate, iar trupele egiptene au defilat prin Cairo, într-un soi de contraparadă la cea din Ierusalim. Această demonstrație de forță îi anula lui Nasser posibilitatea de a da înapoi – așa cum făcuse în anul 1960, în cazul crizei Rotem – după ce își atinsese scopurile politice; în 1960, el intrase discret în Sinai, deci se putuse retrage în vârful picioarelor, fără a stârni dezaprobarea lumii arabe. Acum, în timp ce proclama –cu trupele mărșăluind pe străzi – că este datoria fraților arabi „să se pregătească pentru lupta finală în Palestina", el oferea publicului senzația unui iminent război de cucerire.[317] Planul de luptă al armatei egiptene se numea, de altfel, chiar așa: „Cuceritorul". El era tributar gândirii defensive sovietice pe mai multe linii, fiind elaborat de consilierii militari sovietici cu un an înainte, și pleca de la orientarea radical ofensivă a Tzahal. Israelienii urmau să fie „momiți" în atac, printr-o primă linie de apărare care se întindea de la Rafah la Abu Ageila, în timp ce forța principală defensivă era concentrată pe linia secundară, care mergea de la El Arish, pe coastă, până în interiorul deșertului. Lovitura de grație la adresa trupelor israeliene urma să vină din linia a treia egipteană, dispusă în adâncime, în zona trecătorilor Mitla și Giddi. Din acest punct, mareșalul Amer lua în calcul mai multe opțiuni ofensive care vizau Eilatul și Gaza.[318]

În acest timp, printr-o coincidență, în Israel emoția colectivă creștea în jurul evenimentelor prilejuite de Ziua Independenței. Chiar cu acest prilej va fi lansat un cântec compus de Naomi Shemer și interpretat de tânăra Shuli Natan: *Yerushalayim Shel Zahav*, Ierusalimul de aur. Având o linie melodică apropiată de cea a unui imn și ridicând problema Orașului Sfânt, care aștepta părăsit întoarcerea evreilor, *Yerushalayim Shel Zahav* a devenit melodia definitorie a acestor zile, cântată până astăzi aproape la fel de des ca și *Hatikva* (Spielberg a utilizat-o în finalul Listei lui Schindler).

Parada din Ierusalim, deși foarte discretă pentru a nu-i provoca pe arabi, a fost urmărită de câteva sute de mii de israelieni. Chiar în timpul ei au început să vină veștile despre intrarea

armatei egiptene în Sinai. Rabin a primit o notă scrisă în acest sens, pe care i-a înmânat-o lui Eshkol.[319] Dacă inițial fusese observată doar sosirea Diviziei a 5-a egiptene, în câteva ore au început să își facă apariția în deșert avioanele de vânătoare MiG și diviziile a 4-a, a 7-a, a 2-a și a 6-a, care erau dotate cu puternicele tancuri sovietice T-55 și T-54.

Solicitarea lui Nasser către ONU privind retragerea imediată a trupelor United Nations Emergency Force (UNEF), care asigurau liniștea la frontiera egipteano-israeliană, a fost tratată de U Thant, secretarul general ONU, cu o seriozitate care l-a surprins și pe Nasser, care probabil blufa, mizând pe o rezistență diplomatică din partea Națiunilor Unite. U Thant s-a grăbit, însă, să se conformeze, fără să treacă solicitarea lui Nasser prin Consiliul de Securitate sau prin Adunarea Generală. În seara zilei de 16 mai, atașatul militar egiptean pe lângă UNEF i-a prezentat comandantului forței ONU cererea imperativă de retragere din partea lui Nasser, solicitând un răspuns imediat. Întrebat dacă e conștient de consecințele acestui gest, trimisul liderului de la Cairo a folosit o formulă pe care armata egipteană o va utiliza constant în următoarele săptămâni: „Dacă va fi război, data viitoare ne vom întâlni la Tel Aviv".[320]

Cu forțele ONU împinse în afara Sinaiului de către egipteni, care ocupau deja poziții avansate, s-a ajuns, pe 19 mai, la o aglomerare de 80 000 de oameni, 1 000 de piese de artilerie și aproape 600 de tancuri. În 17 mai, spre surpriza Tzahal, două MiG-21 egiptene zburaseră deasupra obiectivului strategic de la Dimona, venind dinspre Iordania, fără să primească vreo replică din partea israeliană. În estimarea Mossad, condus de Meir Amit, Nasser nu era dispus să meargă mai departe, satisfăcut de câștigurile de imagine obținute. În analiza Aman în schimb, Nasser urmărea escaladarea situației, fiind pregătit să atace reactorul de la Dimona. Scenariul de care toată lumea se temea era închiderea Strâmtorii Tiran – care ar fi obligat armata israeliană să reacționeze. Spre surpriza liderilor israelieni, tocmai acesta

a fost următorul pas decis de Nasser, la presiunile mareşalului Amer, care simţea că îşi trăieşte momentul de glorie. Atmosfera în lumea arabă devenea incandescentă, afectând luciditatea liderilor egipteni: un ministru proclamase jihadul pentru eliberarea Palestinei, în timp ce Hafez al-Assad se arăta convins că venise momentul pentru „distrugerea prezenţei sioniste pe pământurile natale ale arabilor".[321]

Deşi Eshkol şi Rabin au decis mobilizarea graduală a rezervei, mărind constant numărul chemărilor pe măsură ce criza se acutiza, senzaţia pe care premierul israelian a lăsat-o în toată această perioadă a fost de indecizie. Adevărul e că Eshkol era prins între poziţia rezervată a Statelor Unite – care, prin preşedintele Lyndon B. Johnson, îşi exprimaseră solidaritatea cu Israelul, dar presau împotriva oricărui gest tranşant – şi mesajele ameninţătoare ale URSS, care îşi anunţau pe un ton mult mai categoric sprijinul pentru aliaţii arabi. Eshkol a aşteptat până în ultima clipă o soluţie diplomatică prin care Israelul să se coordoneze cu marile puteri, pentru că alternativa era un război în care ţara sa era complet singură. În 1956, prin contrast, Israelul lui Ben-Gurion îşi asumase un război cu Egiptul, dar o făcuse cu armatele britanică şi franceză asigurând supremaţia în aer şi în Mediterana. Cel mai afectat de indecizia lui Eshkol era Yitzhak Rabin, care considera inevitabil războiul şi se învinovăţea parţial pentru faptul că adusese Tzahal în acest punct din cauza raidului din Samu sau prin declaraţiile ferme la adresa Siriei. Pe 23 mai 1967, Rabin a suferit o cădere psihică care putea fi întrevăzută cu câteva zile înainte. Şeful statului major israelian era dependent de cafea şi tutun, dormea foarte puţin şi devenise aproape incoerent. Încercase să obţină sfaturi şi încurajări de la Ben-Gurion, dar „Bătrânul" îl criticase pentru că îi provocase pe arabi, mobilizase un număr prea mare de rezervişti şi adusese „statul într-o situaţie gravă".[322] Mersese apoi la Moshe Dayan, care îl acuzase la rândul său pentru raidul de la Samu şi pentru schimbul dur de replici cu Siria. În sfârşit, pe 23 mai, când Nasser proclamase

blocada Strâmtorii Tiran, Rabin fusese atacat dur de ministrul de Interne, Moshe-Haim Shapira, care îi aruncase în obraz un reproş virulent: „Cum îndrăzneşti dumneata să declanşezi un război, când toate condiţiile ne sunt potrivnice?“[323]

După această discuţie, marcat de vestea închiderii Strâmtorii Tiran – decizie care făcea inevitabil războiul –, Rabin s-a retras acasă, unde l-a invitat pe Weizman pentru a demisiona şi a-i oferi poziţia sa. Rabin a negat ulterior această variantă oferită de Weizman, deşi a admis că a traversat „o criză profundă“, cauzată de vinovăţie,[324] dar şi de faptul că „nu mâncasem aproape nimic de aproape nouă zile, nu dormisem, fumam non-stop“.[325] Weizman a refuzat ideea retragerii lui Rabin, iar soţia acestuia a chemat medicul-şef al armatei, care i-a administrat şeful statului major tranchilizante, considerând că se afla în faţa unei crize de anxietate. Până când Rabin a început să răspundă la tratament, el a fost înlocuit cu succes de Weizman, care a păstrat pe moment discreţia. În acele clipe tensionate, ideea retragerii conducătorului Tzahal – ba chiar a unei depresii suferite de acesta – ar fi însemnat o catastrofă de imagine şi încredere în sine pentru Israel. (Merită observat aici că mareşalul Amer, comandantul armatei egiptene, avea un profil mult mai solid de maniaco-depresiv. În 1956, el suferise un moment de cădere când armata egipteană fusese pusă pe fugă de Tzahal, dar îşi revenise graţie contextului politic favorabil. Lucrurile vor sta cu totul altfel pentru starea psihică a lui Amer la sfârşitul Războiului de Şase Zile.)

Pe 28 mai a venit rândul lui Eshkol să dea semne de nesiguranţă. În cursul unui discurs radio, prim-ministrul israelian a devenit incoerent, bâlbâindu-se şi încurcându-se într-un text pe care îl umpluse cu prea multe adăugări scrise de mână. A părut însă, pentru ascultători, un moment de slăbiciune, ba chiar neputinţă. Nici veştile pe care Eshkol le aducea nu erau mulţumitoare pentru israelieni, premierul punându-şi speranţele într-o complicată operaţiune internaţională („Regatta“), prin care un convoi flancat de nave americane şi britanice ar fi forţat

trecerea prin Strâmtoarea Tiran, pentru a ajunge la Eilat. Totuși, planul se dovedea prea complicat – nici nu a fost pus în aplicare, de altfel, neexistând interes pentru el la nivelul comunității internaționale. Oricum, acest plan nu alunga îngrijorările imediate ale cetățenilor israelieni.

Singura soluție pentru a restabili încrederea publicului în guvern și în Tzahal a fost ca Eshkol să renunțe la portofoliul apărării, lăsându-i locul lui Moshe Dayan în cadrul unui guvern de uniune națională. Bar-Lev a devenit adjunctul lui Rabin, iar Meir Amit, ramsad-ul Mossad, a plecat la Washington pentru a clarifica poziția SUA dincolo de declarațiile oficiale cuminți. Amit era un *sabra* care se înrolase în Hagana, ca mulți colegi de generație, încă de la 16 ani, trecuse prin Războiul de Independență și Campania din Sinai. O săritură cu parașuta îi schimbase destinul: suferise leziuni severe și a fost nevoit să părăsească serviciul activ, având, însă, astfel posibilitatea să studieze la Columbia University și să devină apoi șef al Aman, respectiv Mossad.[326] Spre deosebire de diplomați, care aveau tendința să îmblânzească tonul mesajelor neoficiale dinspre SUA, Amit a transmis frust către ministrul de externe Abba Eban că americanii nu mai cred în eficiența eforturilor diplomatice de tipul planului „Regatta" În paralel, președintele francez Charles de Gaulle – care viza recâștigarea influenței în zona arabă – cerea Israelului să nu răspundă militar blocadei Tiranului și, mai grav, impunea un embargo asupra vânzărilor de arme în Orientul Mijlociu. Israelul era singur și tocmai își pierduse o sursă importantă de armament în prag de război.

În acest punct de cotitură, harul oratoric al lui Nasser s-a dovedit o capcană mortală pentru statele arabe. Revenit la forma lui maximă, *rais*-ul egiptean lansase într-o discuție cu piloții săi o formulă care va fi preluată în toate capitalele musulmane, făcându-i să viseze chiar și pe inamicii lui arabi: „Golful Aqaba constituie apele noastre teritoriile egiptene. Sub nici o formă nu vom permite steagul israelian să treacă prin Golful

Aqaba. Evreii ne amenință cu războiul. Noi le spunem: *Ahlan Wa-Sahlan* (Bine ați venit!), suntem gata de război"[327]. În valul general de entuziasm, la sfârșitul lunii mai, regele Hussein și-a călcat pe orgoliu și a apărut neanunțat la Cairo, cerând și obținând imediat o alianță militară cu Egiptul. Riscurile pentru el în cazul unui război în care ar fi fost singura voce nealiniată la corul panarabismului erau incalculabile, devenind aproape inevitabil să fie detronat sau ucis de palestinieni chiar în timpul conflagrației. Pentru a supraviețui, regele a acceptat să mimeze o alianță cu șeful Organizației pentru Eliberarea Palestinei, pe care îl detesta – și pe care l-a luat cu el în zborul de întoarcere spre Amman. Mai important: în avionul lui Hussein se afla și generalul egiptean Riad, care urma să preia conducerea armatei iordaniene. În ciuda îngenunchierii simbolice pe care Hussein și-o asumase în fața lui Nasser, liderul iordanian acționa – istoria o va dovedi – foarte inteligent; aparent, el pierdea controlul asupra armatei sale, evitând astfel furia Tzahal în cazul în care Israelul supraviețuia războiului, dar, în același timp, se asigura că face parte din tabăra corectă în cazul triumfului arab.

Situația din Sinai era, de altfel, molipsitoare pentru orice șef de stat arab: Nasser adusese deja acolo 100 000 de oameni și 1 000 de tancuri. Începeau deja să sosească contingentele solidarității islamice: kuweitieni, algerieni și sudanezi. Trupele irakiene se pregăteau să intre în Iordania – o altă ipoteză considerată de Israel *casus belli*. Iordania însăși își masa tancurile la graniță, iar Siria declarase starea de alertă.[328]

Pentru moralul israelienilor, numirea lui Dayan în fruntea apărării s-a dovedit salvatoare. Strălucitul soldat era și un *showman* pe măsura lui Nasser – și exact de asta era nevoie. Ca atare, primul act important al lui Moshe Dayan în cabinetul lui Eshkol a fost să convoace o conferință de presă. „Lasă-i să încerce", a răspuns generalul cu bandă neagră de pirat atunci când a fost întrebat cum va reacționa dacă egiptenii vor folosi gaze toxice sau vor bombarda orașele israeliene. Părea, în același timp,

amuzat şi ferm. Dayan a calmat lucrurile spunând că războiul poate fi evitat şi că, oricum, Israelul va câştiga în orice ipoteză.[329]

Un prim vot al cabinetului israelian în privinţa războiului se încheiase nedecis: nouă „pentru" – nouă „contra". Eshkol câştigase, astfel, timp pentru o ultimă tentativă de sincronizare cu SUA. Dar decizia nu mai putea fi amânată, fiind evident că diplomaţia nu produce nici un progres semnificativ.

Decizia de atac şi planurile de luptă

Deşi profilul său de tehnocrat specializat în probleme sociale şi economice îl anunţa mai degrabă ca pe un gestionar şters al politicii israeliene, Levi Eshkol s-a comportat ca un mare lider în 1967. Aflat la apogeul carierei şi al vieţii (va muri peste mai puţin de doi ani, în februarie 1969, după ce criza din 1967 îi afectase grav sănătatea), Eshkol a avut tăria de a absorbi, în săptămânile încărcate din mai, tensiunea unei întregi naţiuni care îşi simţea ameninţată existenţa; Rabin, mult mai tânăr şi mai sănătos decât el, cedase în faţa presiunii. În contrast cu imaginea indecisă întărită de discursul bâlbâit către naţiune, Eshkol a intuit în toată această perioadă că urmează un război, dar a manevrat politic astfel încât să maximizeze opţiunile politice ale Israelului în timpul acestuia şi, mai ales, la sfârşitul său. „E important ca lumea să ştie că am aşteptat suficient. Sunt sigur că vom câştiga, dar va fi un război costisitor. Cât timp ne vor lăsa să luptăm? Dacă lucrurile merg bine pentru noi, ruşii cu siguranţă vor pune presiune şi de Gaulle şi alţii vor cere o încetare a focului", i-a mărturisit el soţiei sale, Miriam Eshkol, la începutul lunii iunie 1967.[330]

Era nevoie de un politician cu nervi puternici şi stomac tare pentru a îndura toate loviturile lui Nasser, toate liniile roşii încălcate de aceasta, fără a ceda în faţa furiei. Însă, timpul câştigat de Eshkol a fost vital, nu numai pentru că a lăsat Tzahalului timp pentru mobilizare şi atingerea unei dispoziţii optime de luptă, dar şi pentru că a oferit lumii întregi senzaţia că Israelul este

împins în corzi, agresat și lăsat să lupte singur. În încordarea dintre Nasser și Eshkol se întâlneau două școli politice: una orientată către retorică, a doua spre cifre. În a doua jumătate a lunii mai, Nasser și-a utilizat toată energia în ridicarea constantă a gradului de alertă și în savurarea triumfului său oratoric. Cu fiecare mică victorie obținută, el a simțit nevoia să crească miza – până la punctul în care, fără să își dea seama, a început să lase senzația unei agresiuni arabe. Nasser s-a bazat în mod fatal pe ideea, mărturisită în mai multe rânduri comandanților egipteni, că Tzahal nu va acționa fără acordul Statelor Unite, pe care acestea nu îl vor oferi, având în vedere marile presiuni sovietice. Așa se face că, la începutul lunii iunie 1967, Nasser era deja epuizat de propriul triumf și pregătit mai degrabă de o vacanță decât de război. Israelienii, în schimb, care încasau lovituri de mai bine de o lună fără ca Eshkol să le permită o replică, erau însetați de acțiune. Acest lucru reiese din pozițiile exprimate de militari și politicieni în ședințele hotărâtoare pentru stabilirea deciziei israeliene privind războiul. „Stau de 14 zile în Negev cu rezerviștii și senzația generală este că nu reușim să luăm inițiativa. Nasser devine tot mai puternic și noi doar stăm acolo și nu facem nimic", spunea Yoffe, care va conduce o divizie pe frontul sudic.[331] „Armata este gata așa cum nu a fost nicicând să respingă un atac egiptean și să distrugă armata egipteană", adăuga Ariel Sharon, care conducea o altă divizie.[332] Rabin oferea privirea strategică de ansamblu: „Obiectivul nostru este să îi dăm lui Nasser o lovitură decisivă. Acest lucru, cred eu, va schimba întreaga ordine din Orientul Mijlociu. Mai mult, dacă o facem singuri – nu că aș crede că cineva ne-ar ajuta – va avea un impact diferit față de 1956".[333]

Cabinetul Eshkol s-a întrunit în ședința decisivă pe 4 iunie 1967, la ora 08.15, într-o zi de duminică. Prim-ministrul, care până atunci ținuse Tzahal în frâu, a declarat că s-a ajuns în punctul în care să i se încredințeze acestuia libertatea de a acționa conform planurilor sale. Votul a fost categoric: 12 „pentru"

și doar 2 „contra". Minuta de ședință concluziona că „s-a decis lansarea unei lovituri militare cu scopul de a elibera Israelul de încercuire și de a preveni iminentul asalt al Comandamentului Arab Unit".[334]

Încă de la numirea sa în cabinetul de uniune națională condus de Eshkol, cu câteva zile în urmă, Dayan devenise cel mai influent conducător israelian – cel care dictase pașii spre acest deznodământ și stabilise termenii deciziei de război. Din acest moment, până la data fixată pentru atac – a doua zi, pe 5 iunie, la orele 07.10 – el va trece în revistă cu militarii planul de luptă israelian pentru ceea ce va deveni Războiul de Șase Zile.

Strategia generalului Dayan se baza pe trei premise:

a. Israelul trebuie să atace primul, decisiv, câștigând superioritatea în aer în câteva ore;

b. Tzahalul are la dispoziție între 48 și 72 de ore pentru a tranșa soarta războiului, acesta fiind intervalul dincolo de care Uniunea Sovietică și Franța vor impune un armistițiu prin mecanismele diplomatice internaționale;

c. scopul militarilor israelieni nu era distrugerea armatelor arabe, ci câștigarea unui teritoriu cât mai mare în intervalul luptei – acesta fiind întotdeauna mai util în negocieri și mai convingător pentru măsurarea unui succes militar.

În contrast cu gândirea lui Dayan, mareșalul Amer fixase ca scop pentru armatele arabe „distrugerea principalelor forțe armate ale adversarului" Mergând mai departe, dacă retorica politicienilor arabi (în special sirieni și palestinieni) putea fi considerată un plan efectiv de luptă, obiectivul următor, după distrugerea Tzahal, ar fi fost desființarea Statului Israel. Lucrurile sunt mai puțin clare în privința planului operațional asupra căruia se opriseră Amer și Nasser în iunie pentru a atinge aceste obiective. În principiu, acesta rămânea în continuare „Cuceritorul", cu caracter defensiv, menit să absoarbă în prima

fază șocul loviturii israeliene; totuși, pe front situația devenea haotică, din cauza mutării de trupe din rațiuni politice (în Gaza, de pildă) sau din motive administrative misterioase, devoalând astfel dispozitivul de luptă egiptean după nenumărate zile de așteptare și de permutări. Un rol crucial l-a avut în aceste zile comandantul Forțelor Aeriene Egiptene (*El Quwat El Gawiya El Masrya*), Sidqi Mahmud, care a estimat că va pierde circa 20% din avioane în cazul în care Israel va avea lovitura de deschidere, cifră considerată de Nasser acceptabilă pentru a câștiga în schimb poziția de tabără agresată. Tot Mahmud a decis păstrarea avioanelor egiptene în bazele din Sinai, unde acestea erau expuse atacului israelian.

Exista și un plan ofensiv egiptean, „Operațiunea Leul", care implica o pătrundere de comando, de blindate și infanterie din sudul Sinaiului în Negev, către Iordania, decupând astfel Eilatul din teritoriul israelian. Pentru acest plan pleda mareșalul Amer, care era, însă, pus în umbră de marele succes al lui Nasser în ultimele zile. În lipsa acțiunii, Amer își umpluse timpul formând un eșalon secund de conducere a frontului, la dispoziția sa, lucru care va încetini și mai mult viteza cu care se propagau ordinele dinspre mareșal către trupe și informațiile din teren către statul major. Într-un război care urma să fie decis în câteva zeci de ore, rapiditatea și acuratețea informațiilor și ordinelor se vor dovedi decisive – iar aici stilul autonom și descentralizat al Tzahal, care miza pe intuiția și creativitatea soldaților săi din momentul în care obiectivul era fixat și planul era dezbătut în detaliu, aducea un avantaj net în raport cu abordarea centralizată și secretizată (de teama spionajului Mossad și Aman) preferată de armata egipteană.

Planul de luptă israelian în prima etapă a războiului viza exclusiv Egiptul: acesta fiind cel mai puternic inamic, efortul prioritar trebuie să se îndrepte către scoaterea sa din luptă, urmând ca abia ulterior, în funcție de evoluțiile militare și politice, să fie luate în calcul fronturile sirian și iordanian. Moshe Dayan spera

ca, în cazul în care iordanienii sau sirienii nu erau provocați deloc, aceştia să îşi amâne sau să îşi limiteze intervenţia în sprijinul Egiptului. Dacă ofensiva Tzahal se dovedea rapid un succes, atunci regele Hussein ar fi temperat avântul armatei sale, scoţând din schemă interpusul lui Nasser. Nici Siria nu se anunţa un partener predictibil pentru Nasser, deci putea fi luată în calcul ipoteza în care sirienii intrau în luptă greoi şi prudent, la câteva ore după ce ofensiva Forţelor de Apărare Israeliene începea – şi se limitau la manevre marginale pe măsură ce veştile despre triumful israelian se confirmau.

Acesta este motivul pentru care Dayan le-a cerut ferm comandanţilor din Nord (David Elazar) şi Centru (Uzi Narkiss) să reziste, să nu răspundă la provocări, să nu solicite întăriri în cazul în care sunt atacaţi, pentru că toate resursele se vor concentra în Sinai. Pentru Înălţimile Golan, David Elazar pregătise planul „Makevet", menit să securizeze izvoarele Iordanului şi să distrugă forţele siriene. Narkiss, la rândul său, propunea planul „Pargol", care ţintea distrugerea artileriei iordaniene din Cisiordania şi izolarea Ierusalimului de Est.[335] Dar toate aceste operaţiuni urmau să fie eventual luate în calcul după deznodământul din Sinai şi după analizarea reacţiei iordaniene şi siriene.

Planul de luptă al sirienilor era mai limpede şi mai ofensiv decât cel egiptean. Tot de inspiraţie sovietică, ca şi „Cuceritorul" egiptean, acesta se numea „Victorie" şi presupunea un atac rapid dinspre Înălţimile Golan către oraşele Safed şi Tiberias, apoi şi mai în adâncime, spre Haifa şi Nazaret. Iordanienii erau mult mai prudenţi. Acordând prioritate obiectivului politic de a proteja aşezările din Cisiordania, generalul egiptean Riad (care conducea armata iordaniană şi trupele egiptene de comando mutate de Nasser şi Amer în Iordania) căzuse de acord cu regele Hussein asupra ideii de a împrăştia brigăzile iordaniene în satele palestiniene. În Ierusalim se aflau doar Brigada 27 Regele Talal şi Brigada de Infanterie Imam Ali. Tancurile lui Hussein erau

dispuse în Valea Iordanului, urmând a fi utilizate în funcție de prioritățile operaționale.

Întors cu spatele către aceste zone, Moshe Dayan privea numai spre Sinai, acolo unde urma să-i aplice lui Nasser acea lovitură de *knockout* (cum spunea Rabin) care să îi scoată din joc pe egipteni pentru o generație (cum estima Sharon). Această lovitură avea două componente: una aeriană, Operațiunea Focus (Moked), menită să distrugă aviația de război egipteană (și, *in extenso*, cea arabă), precum și o alta terestră – spargerea defensivei egiptene din Sinai, înaintarea rapidă către Suez, câștigarea de spațiu și, implicit, dar nu prioritar, distrugerea cât mai multor blindate și unități de artilerie egiptene. Pentru Dayan, spre deosebire de mulți politicieni și chiar militari israelieni, Gaza și Sharm el-Sheikh nu reprezentau priorități strategice, ele urmând oricum să fie obținute dacă armata egipteană era pusă pe fugă. Din acest motiv, înaintările Tzahal spre sudul Sinaiului și spre Gaza vor avea un caracter secundar, prima etapă vizând strict nordul și centrul Sinaiului. Totuși, strategia israeliană de dezinformare a egiptenilor va pune accent tocmai pe sudul deșertului, lăsând senzația că un eventual atac va veni dinspre Eilat spre Sharm el-Sheikh, opțiune care din punct de vedere politic putea să le pară plauzibilă egiptenilor, miza fierbinte a momentului fiind redeschiderea Strâmtorii Tiran. Totuși, Dayan era un manipulator prea rafinat ca să se mulțumească cu această înșelăciune. A doua sa miză a fost convingerea egiptenilor că starea de alertă a fost depășită în Tzahal, că rezerviștii se întorceau acasă și că plajele israeliene erau mai pline ca niciodată. Așa se face că, la ora devastatorului atac, trupele lui Amer erau mai degrabă relaxate – iar cei care încă vegheau se uitau în direcția greșită.

Operațiunea Focus (Moked). Distrugerea aviației arabe

În Războiul de Șase Zile, armatele arabe au pierdut 446 de avioane. Israelul – doar 46. Din cele 446 de aeronave distruse de piloții

Forțelor Aeriene ale Israelului, 327 aparțineau Egiptului, 65 Siriei, 30 Iordaniei, 23 Irakului și unul Libanului.[336]

Această uriașă disproporție are la bază patru rațiuni: decizia Israelului de a lovi primul, care oferă un avantaj militar în dauna pierderilor politice; un plan minuțios, îndrăzneț, bazat pe informații militare de o precizie matematică privind dispunerea și reacția aviației inamice; o capacitate de execuție aproape de perfecțiune, cu lovituri precise și economicoase; în sfârșit, lipsa de prevedere, de răspuns și chiar de responsabilitate a decidenților militari egipteni.

Războiul de Șase Zile a debutat pe 5 iunie 1967, la ora 7.14 dimineața, când de la baza aeriană Hatzor a decolat spre Egipt primul avion de luptă israelian. Acesta va fi urmat de alte 182 de avioane, pe care Tzahal le va arunca în luptă în decurs de o singură oră. Era aproape tot ce aveau disponibil forțele aeriene israeliene, acestea păstrând pentru apărarea spațiului propriu doar 10 avioane Mirage, dublate eventual de aeronavele care țineau baze apropiate din Sinai și care urmau să revină rapid către Israel. Ordinea de decolare a dat prioritate avioanelor din generațiile vechi (Ouragan, Vautour, Mystere), făcând apoi loc mai performantelor Super Mystere și Mirage. Erau interzise orice comunicații radio pe toată durata acțiunii. Totuși, pentru a le da egiptenilor senzația unei zile cu program de rutină, la ora 7.10, cu 4 minute înainte de punerea în mișcare a flotei israeliene, decolaseră de la Hatzor 16 aeronave Magister Fouga, utilizate pentru antrenamente, care aveau sarcina de a juca rolul avioanelor de luptă Mirage și Mystere pentru urechile egiptenilor, transmițând pe frecvențele acestora și comportându-se ca într-o misiune de rutină. Primul val de atac viza bazele aeriene El Arish, As Sirr, Bir Gafgafa și Bir Thamad din Sinai, bazele Inshas și Cairo Vest în Valea Nilului și bazele Kabrit, Fayad și Abu Suweir în zona Canalului Suez.[337]

Avioanele israeliene au ajuns asupra obiectivelor la ora 7.45, când atacul propriu-zis a început. Ele au zburat la înălțime

minimă, sub orizontul de acțiune al radarelor, pe care nu le-au atacat în această fază. Sistemele radar și de transmisie ale egiptenilor fuseseră scoase din funcțiune prin mijloace electronice de bruiaj și nu au descoperit mișcările israeliene. Chiar dacă ar fi făcut-o, rezultatul nu ar fi fost foarte diferit, pentru că momentul ales de planificatorii Tzahal identificase exact „unghiul mort" din programul aviației egiptene. Misiunile de patrulare ale acesteia aveau loc în zori, terminându-se în jurul orei 7.30, moment în care piloții se adunau pentru micul dejun, avioanele fiind dispuse pe pistă, pentru verificări și alimentare. Concomitent, comandanții lor plecau spre bazele aeriene dinspre zonele lor rezidențiale, fiind blocați în traficul matinal al oricărui mare oraș oriental. Planificatorii israelieni au luat în calcul propria lor experiență, știind că în cazul unui atac în care erau surprinși într-un ambuteiaj rutier nu ar fi putut să facă nimic. Ordinea de atac asupra bazelor inamice respecta prioritatea de distrugere a pistelor, apoi a avioanelor supersonice și a altor avioane de luptă. Doar la El Arish pista a fost lăsată intactă în mod deliberat, ea urmând să fie ocupată și utilizată în foarte scurt timp, odată cu intervenția terestră, care se va concentra inițial tocmai asupra acestui obiectiv. Avioanele israeliene survolau cu viteză foarte redusă bazele inamice, ignorând focul de la sol și concentrându-se exclusiv pe acuratețea loviturii. Având în vedere faptul că avioanele multirol aveau o capacitate limitată de a transporta bombe grele, fiecare lovitură asupra MiG-urilor de la sol trebuia executată cu acuratețe maximă și greutate minimă, astfel încât puținele bombe mari să vizeze doar pistele. Luând în considerare dimensiunile acestora, planul israelian prevedea serii de trei lovituri asupra celor mai lungi, pentru ca ele să fie impracticabile pe toată suprafața (MiG-urile se puteau ridica imediat, chiar și de pe spații mici ale unor piste avariate). Tzahalul comandase în vederea acestui atac o bombă specială antipistă (Durandal), care trebuia să perforeze solul la un anumit unghi și cu o anumită viteză, fiind dotată în acest sens cu o mică parașută și o elice.

Erau disponibile 253 de astfel de bombe, realizate de fabricile israeliene pe un model francez. Odată ajunse deasupra unei baze egiptene, avioanele Forțelor Aeriene ale Israelului făceau 4–5 coborâri asupra acestora, primele două vizând distrugerea pistei, iar următoarele țintind avioanele. După încheierea misiunii, aparatele reveneau rapid la bază, erau alimentate și reîncărcate cu bombe antipistă și antiavioane și plecau în a doua misiune. Între timp, în cazul în care egiptenii ar fi încercat să repare urgent pistele pentru a-și ridica avioanele încă intacte în aer, îi aștepta o mare surpriză: pistele explodau din nou, aparent cu de la sine putere. În fapt, era vorba despre o altă inovație: bomba cu explozie întârziată, aruncată de piloți în pistă încă din primul atac, dar care era proiectată să explodeze după 30–40 de minute.

În principiu, pentru reușita unui atac de asemenea dimensiuni erau necesare în jur de 500 de aeronave. Forțele Aeriene Israeliene aveau disponibile circa 200, din care o mică parte urmau să rămână în defensivă (10), iar o alta (16 Fouga depășite, dar reechipate) trebuiau să efectueze zborurile de diversiune. Pentru a putea obține cu doar 183 de avioane de atac rezultatele așteptate de la 500 era nevoie de eliminarea oricărui potențial timp mort și de reducerea spre zero a ratei de ratare a țintei. Prin exerciții repetate care își propuneau să elimine orice mișcare inutilă, s-a ajuns la o durată minimă petrecută de pilot la sol între atacuri, avionul fiind tratat într-o manieră similară cu cea a mașinilor de curse la schimbarea pneurilor și alimentare (strict statistic, durata necesară pregătirii unui nou zbor era de opt ore pentru egipteni și de opt minute pentru israelieni). Din momentul lansării valurilor doi și trei de atac, capacitatea de recunoaștere a *intelligence*-ului israelian se dovedea vitală, pentru că, din acest punct – spre deosebire de situația statică din primul val –, egiptenii începeau să reacționeze și piloții trebuiau să primească noi ținte viabile în timp real.

Etapa a doua a Operațiunii Focus a vizat prioritar, între orele 8.15 și 12.30, bazele bombardierelor egiptene (Tupolev Tu-16),

opt dintre acestea fiind lovite în condițiile în care superioritatea în aer era deja asigurată după scoaterea MiG-urilor din joc. În plus, comunicațiile între Cairo și armata egipteană din Sinai fuseseră tăiate.

Bilanțul era categoric. În prima jumătate de oră, egiptenii pierduseră 204 avioane, din care 195 la sol. Israelienii pierduseră opt, dintre care unul fusese distrus chiar de ei, pentru că zbura în zona Dimona și nu își putea declina identitatea în condițiile în care comunicațiile erau interzise. Spre prânz se va ajunge la un total de 286 de avioane egiptene distruse, dintre care 90 erau MiG-21, 75 MiG-17, 20 MiG-19 și 12 Suhoi-7, plus zeci de bombardiere Tupolev și Iliușin.[338]

Surprins în aer de atacul israelian, mareșalul Amer nu a putut reacționa pe aproape toată durata Operațiunii Focus, pentru că nu avea unde ateriza. Când a reușit să ajungă la Comandamentul Central Egiptean, a dat o serie de ordine care deja nu mai puteau fi puse în practică, pentru că aviația egipteană nu mai exista. Amer a cerut urgent aliaților arabi să atace bazele israeliene – solicitare care depășea în mod evident capacitatea de luptă a acestora. Valurile de epurări din armata siriană și promovările pe criterii politice transformaseră aviația lui Hafez al-Assad într-o butaforie; MiG-urile siriene zburau uneori cu rachete false, de teama că acestea ar putea fi folosite într-o nouă lovitură de stat. Iată de ce contraofensiva aeriană a aliaților arabi, așteptată de mareșalul Amer, s-a dovedit, în cel mai bun caz, un fiasco (în realitate, nu a existat): o singură bază israeliană a fost atacată și un singur avion, cu rol auxiliar, distrus. În rest, lupta a fost mimată prin atacul asupra unei stațiuni de vacanță.[339]

Manevrele neconvingătoare ale aliaților lui Nasser au oferit, însă, aviației israeliene oportunitatea de a rezolva problema flotelor reunite arabe. După ora prânzului, cu aviația egipteană distrusă, piloții Forțelor Aeriene Israeliene si-au întors privirile către Iordania, Siria și Irak. Între orele 12.45 și 15.45 au fost atacate bazele iordaniene de la Amman și Mafraq, cele siriene

de la Damasc, Sayqal, Dumayr, Marj Riyal şi T-4, precum şi baza irakiană H-3, pentru ca seara să mai fie scoase din joc şi aeroporturile egiptene Ras Banas şi Cairo Internaţional.[340]

Sirienii vor pierde acum şi în zilele următoare 33 MiG-21, 23 MiG-15 şi MiG-17 şi două bombardiere Il-28, irakieni 15 MIG-21, plus 5 Hawker Hunter şi un bombardier Tupolev (aceştia având şansa de a avea avioanele în zone mai îndepărtate de raza de acţiune a Forţelor Aeriene Israeliene), iar iordanienii vor rămâne fără 21 de Hawker Hunter.

Comandantul aviaţiei israeliene în operaţiunea Focus (Moked) a fost Motti Hod, un pilot remarcabil, născut ca Mordechai Fein în kibuţul Degania Alef, trecut prin Brigada Evreiască care luptase în al Doilea Război Mondial şi prin organizaţia Aliyah Bet. Acesta reuşise să zboare în secret cu avioane Spitfire în Israel, în 1948, deşi avea o experienţă de zbor de doar cinci ore pe aceste aeronave. Ezer Weizman, care crease Forţele Aeriene ale Israelului în versiunea modernă, insistase ca Hod să le conducă după 1966, când mandatul său luase sfârşit. Având în vedere pasiunea lui Hod pentru agricultură şi felul său frust, Weizman îl descrisese aşa: „Poate că nu e instruit să citeze din Bialik sau Shakespeare, dar le-o va trage arabilor".[341] Spre surprinderea lui Weizman, în ordinul de luptă din dimineaţa zilei de 5 iunie, Hod dovedise, însă, nebănuite resurse literare, spunându-le piloţilor că îşi vor primi tăria „de la Iosua Bin-Nun, Regele David, Macabei şi luptătorii din 1948 şi 1956" O poezie în toată puterea cuvântului trebuie să i se fi părut lui Rabin raportul sec pe care Hod i l-a prezentat la ora 10.35: „Forţa aeriană egipteană a încetat să existe".[342]

Ofensiva din Sinai

Intelligence-ul mareşalului Amer era încrezător în estimarea sa privind un eventual atac al Tzahal în zona de sud şi centru a Suezului. Aici fusese trimisă Forţa Shazly, un corp divizionar

mecanizat de elită, numit așa după comandantul său, Saad al Shazly, care va deveni peste câțiva ani șeful de stat major al armatei egiptene și eroul Războiului de Yom Kippur. Pentru a le confirma egiptenilor presupunerile, Dayan orchestrase mai multe zboruri de recunoaștere și mișcări diversioniste de trupe în această zonă. Cea mai convingătoare dovadă pentru mareșalul Amer fusese dispunerea unei mari concentrări de tancuri în dreptul apărării egiptene de la Kuntilla. Ce nu știa Amer era că aceste tancuri erau simple imitații de lemn.

Când adevărata ofensivă a Tzahal a început, în jumătatea de nord a Peninsulei Sinai, defensiva egipteană a dovedit o reținere greu de înțeles – motivată în realitate de convingerea că era confruntată cu o simplă diversiune, menită să ascundă lovitura din sud. În fapt, planul israelian viza o înaintare care se baza pe trei divizii adaptate nevoilor operaționale (așa-numitele *Ugdah*): Divizia Nordică (generalul Israel Tal), Divizia Centrală (generalul Avraham Yoffe) și Divizia Sudică (generalul Ariel Sharon). Cele trei forțe de atac erau concentrate pe un sector relativ restrâns de front din Sinai, având astfel posibilitatea să își asigure reciproc suport pe flancuri. Această dispunere era menită să contracareze strategia de tip „scut și sabie" utilizată de egipteni în acord cu gândirea militară sovietică: în momentul în care israelienii atacau un dispozitiv defensiv egiptean (de tip „scut"), asupra acestora venea din spate o forță de tip „sabie" pentru a le aplica o lovitură decisivă după ce formațiunea Tzahal se epuiza încercând să treacă de zonele minate, de barajele de artilerie, de tranșeele asigurate de infanteria dotată cu mortiere. Astfel, în cazul în care o divizie israeliană realiza spargerea frontului și o forță „sabie" era trimisă asupra acesteia, o brigadă blindată dintr-o altă divizie se putea desprinde pentru a flanca înaintarea egipteană. Un alt avantaj al acestui segment de front din Sinai era concentrarea căilor de comunicație, mult mai rare și dificile în sud.

Sarcina Diviziei Nord a fost să pătrundă către Rafah, nod important de comunicații spre Mediterană și Gaza, pornind apoi către El Arish, centru militar important, dotat cu o bază aeriană înaintată, pe care Forțele de Apărare ale israelului doreau să o preia, dar care asigura concomitent și controlul asupra mării și asupra principalelor drumuri din nordul Sinaiului; merită amintit aici faptul că El Arish fusese luat în calcul de Theodor Herzl, părintele sionismului, ca zonă de așezare pentru evrei, în condițiile în care otomanii erau reticenți în privința Palestinei.[343] Divizia lui Tal avea la dispoziție 250 de tancuri, 50 de obuziere și o brigadă de parașutiști. Trupa de șoc a lui Tal era Brigada a 7-a Blindată, condusă de colonelul Shmuel Gonen, care făcuse parte din Hagana încă de la... 13 ani. Gonen conta pe un batalion de tancuri Centurion și un batalion de Patton. A doua brigadă blindată, condusă de colonelul Aviram, era compusă din tancuri mai ușoare, Sherman și AMX-13. Parașutiștii care urmau să curețe punctele de rezistență îl aveau în frunte pe Rafael Eitan, care va suferi o rană gravă la cap în cursul înaintării spre Suez.

Ofensiva terestră israeliană a început la ora 7.50, în paralel cu vastul bombardament al aviației, pentru a multiplica astfel confuzia. După ce egiptenii au înțeles că au de-a face cu un atac în toată regula, nu cu o diversiune, au aruncat în luptă tancurile T-34 și Divizia 20 Palestiniană, reușind să blocheze temporar înaintarea brigăzii blindate a lui Gonen. În acest timp, forța de sprijin a lui Avirai se împotmolise în nisip. Totuși, tanchiștii lui Tal au reușit să depășească acest punct critic de la Khan Yunis, năpustindu-se spre Rafah, care beneficia de fortificații atent pregătite, ce au putut fi sparte grație unui mix de artilerie și raiduri de aviație. La acel moment, Tzahal își asigurase deja superioritatea aeriană. Tot de acum, Fâșia Gaza era deja izolată de Egipt, fiind apărată de voluntari palestinieni lipsiți de armament greu. Dayan nu dorea să încarce politic Israelul cu sutele de mii de refugiați palestinieni de aici, limitându-se doar să securizeze

drumurile principale și frontierele cu o brigadă de infanterie, asistată de tancuri AMX.

Unitățile înaintate ale brigăzii lui Gonen și-au continuat fuga spre vest, țintind să atingă El Arish până spre seară. Surprinși de viteza tancurilor inamice, egiptenii au început să se organizeze în apărare, pe drumul dinspre Rafah spre El Arish, abia după ce vârful de spadă al Diviziei lui Tal le depășise și ajunsese la El Arish. Evitând riscul de a pierde cotactul cu avangarda, tancurile, infanteria mecanizată și parașutiștii israelieni au reușit să redeschidă calea și să restabilească legătura cu deschizătorii de drum. Merită subliniat faptul că toate aceste reușite aveau în spate doar o brigadă de tancuri și una de parașutiști – trupele lui Aviram fiind blocate în continuare într-un teren care s-a dovedit inutilizabil, la sud de drumul Rafah – El Arish. Trebuie, însă, observat și că Tal a preferat să riște utilizarea unei întregi brigăzi de blindate pe un teren pe care nu îl cunoștea, doar pentru a obține un efect-surpriză care se putea dovedi decisiv. Nu a fost, însă, cazul, tanchiștii lui Gonen descurcându-se atât de bine, încât nu a mai fost necesar nici măcar desantul parașutiștilor asupra El Arish pentru a pregăti asaltul tancurilor, în paralel cu trupe care debarcau și atacau dinspre Mediterană. Ziua de 5 iunie 1967 s-a încheiat, așadar, cu Tzahal controlând Khan Yunis, Rafah, drumul vital Rafah – El Arish (cu trecătoarea Jiradi, care era bine apărată de egipteni și unde israelienii pierduseră zeci de tancuri) și cu accesul în El Arish securizat dinspre est. A doua zi, pe 6 iunie, în zori, aeroportul din El Arish a fost cucerit, iar orașul curățat după o tentativă scurtă, dar intensă a egiptenilor de a opune rezistență.

A doua divizie (Ugdah) aruncată în luptă de armata israeliană în Sinai a fost cea condusă de generalul Avraham Yoffe. Mai redusă numeric, compusă din două brigăzi blindate, Ugdah lui Yoffe avea o misiune specială: să traverseze deșertul într-o zonă considerată impracticabilă și să apară surprinzător la sud de El Arish, blocând astfel o eventuală contraofensivă egipteană.

A treia divizie care a intrat în confruntare, în dimineața zilei de 5 iunie, a fost cea condusă de Ariel Sharon. Misiunea acesteia era să câștige controlul asupra centrului Peninsulei Sinai, după ce spărgea rezistența egipteană concentrată în zona Abu Ageila–Umm Katef, un nod strategic de comunicații. Dacă în nord drumul între Gaza și Canalul Suez trecea prin Rafah, El Arish până în Qantara, în zona centrală Tzahal trebuia să câștige controlul intersecției de la Abu Ageila–Umm Katef, înaintând apoi spre Ismailia prin Bir Gafgafa. Zona era puternic fortificată de egipteni, care aveau la dispoziție aproape 100 de tancuri și vânătoare de tancuri sovietice, 70 de tunuri și o brigadă de infanterie.[344] Planul lui Arik Sharon se va dovedi, însă, spectaculos și eficient. Acesta va înainta în timpul zilei de 5 iunie și își va poziționa artileria în dreptul Umm Katef; era vorba despre șase batalioane, cifră atipică pentru uzanțele Forțelor de Apărare Israeliene, care nu aveau, de obicei, vreme pentru baraje ample de artilerie și preferau viteza – și cu atât mai mult pentru Sharon, care viza lupta corp la corp. În paralel, un comando de parașutiști a aterizat în deșert și s-a strecurat până la bateriile de artilerie ale egiptenilor, pe care le-au cucerit. În acest mod, fără artilerie și fără acoperire aeriană, egiptenii au fost confruntați, începând cu ora 22.00, cu un bombardament masiv, cel mai intens din istoria Tzahal de până atunci.[345] Între timp, infanteriștii au ocupat fortificațiile egiptene, care au putut fi deminate de geniști, permițând tancurilor israeliene să intre în luptă cu cele egiptene abia către ora 4 dimineața. În timp ce Sharon cucerea Umm Katef, Yoffe își trimitea o brigadă blindată către Abu Ageila, în sprijinul lui Sharon, iar a doua brigadă bloca tancurile egiptene destinate să apere El Arish. Așa se face că, în dimineața zilei de 6 iunie, după doar o zi de luptă, Tzahal câștigase deja controlul asupra celor mai importante poziții avansate egiptene din nordul și centrul Sinaiului: El Arish, Rafah, Umm Katef și Abu Ageila. Trei divizii egiptene fuseseră învinse și încercuite, iar aviația lui Nasser nu mai exista.

Un alt război era, însă, pe cale să fie pierdut de Egipt, într-un mod cu totul diferit față de cel în care se tranșează de regulă confruntările de propagandă. Într-o totală contradicție cu nevoia oricărei tabere implicate într-un conflict armat de a-și prezenta cât mai favorabil reușitele, Dayan a trecut realizările din lupta aviatică și din ofensiva terestră sub tăcere. Liderii israelieni – împotriva instinctelor naturale de politicieni – își compuneau o expresie îngrijorată, lăsându-i pe cetățeni să creadă că armata egipteană se află în ofensivă. Motivul acestei alegeri aparent bizare era, totuși, solid: cu cât sovieticii sau francezii erau ținuți mai mult în întuneric în privința evoluțiilor de pe front, cu atât Tzahal câștiga mai mult timp pentru a înainta. Marele aliat al Israelului în aceste ore era credința sovieticilor în reușitele militare egiptene; iar cea mai prețioasă resursă pentru Dayan devenise timpul, fiecare oră aducându-i zeci de kilometri în plus, care urmau să fie negociați ulterior, ca și în trecut, în schimbul unor garanții de pace.

Din acest punct de vedere, cel mai important complice al lui Moshe Dayan se dovedea mareșalul Amer, care reușise performanța de a minți pe toată lumea – inclusiv pe Nasser sau pe Hussein al Iordaniei – pentru aproape 24 de ore. Mareșalul aștepta de un deceniu acest război, considerând că îi va oferi ocazia să se răzbune pe Moshe Dayan, care îl umilise deja în 1956 și și-a început ziua de 5 iunie 1967 entuziasmat de șansa care i se dădea. A reușit să reziste în fața veștilor privind distrugerea aviației sale, cerând Iordaniei și Siriei să atace, apoi gândindu-se să solicite Algeriei niște MiG-uri împrumut. În paralel, a ordonat să fie transmise știri fictive despre reușitele egiptene. În universul paralel creat de Amer, Israelul își pierduse aproape întreaga forță aviatică în atac, iar egiptenii aveau doar două avioane lovite. Spre prânz, erau raportate deja 160 de avioane israeliene distruse. Egiptenii năvăliseră pe străzi sărbătorind trimful. Regele Iordaniei căzuse și el în capcană, decizând că e un moment optim pentru a-și arunca trupele în luptă.

În noaptea dinspre 5 spre 6 iunie, disperarea a început să se instaleze, însă, la vârful armatei egiptene. Reușitele terestre ale Tzahal – marșul către El Arish și cucerirea Umm Katef de către Arik Sharon – l-au dezarmat pe Amer, care din acest punct a reușit să reziste doar susținut de droguri sau alcool.[346] Ministrul egiptean al apărării suferise și el o gravă cădere psihică, închizându-se în birou, unde, aparent, dormita într-un pat pe care și-l instalase special. Pus în imposibilitatea de a lua legătura cu responsabilii armatei sale, Nasser a mers în noaptea de 6 iunie la sediul comandamentului egiptean, confruntându-l pe Amer și înțelegând proporțiile dezastrului.[347]

Din acest punct, însă, și *rais* era obligat să devină prizonier al lanțului de minciuni. Ficțiunea trebuia păstrată pentru a da timp armatei din Sinai să se regrupeze și să contraatace. Când și acest lucru s-a dovedit imposibil, propaganda va fi menită să ofere răgaz pentru o retragere urgentă spre Suez, ca și în 1956. Obiectivul lui Nasser, după ce a înțeles că Sinaiul e pierdut, a fost să își conserve armata și să caute un narativ politic antiimperialist care să îi justifice pierderile. Acesta va fi intervenția Statelor Unite în conflict, președintele egiptean încercând astfel să actualizeze scenariul atacului franco-britanic din 1956: egiptenii nu luptau cu Tzahal, ci cu U.S. Army – avioanele americane erau cele care atacaseră Egiptul pe 5 iunie. În acest timp, știind bine cum stau lucrurile în realitate, sovieticii trebuiau să caute soluții diplomatice de salvare; în fond, informațiile lor eronate despre atacul iminent al Israelului în Siria declanșaseră acest conflict.

În acest timp, generalul Yeshayahu Gavish, comandantul întregului sector de sud, deci al frontului din Sinai, a stabilit strategia Tzahal pentru faza a doua a operațiunilor din Peninsulă. Având în vedere că timpul curgea în defavoarea israelienilor, care trebuiau să câștige cât mai mult spațiu și să distrugă cât mai multe unități egiptene până în momentul intrării URSS în joc, Gavish a optat pentru un plan de o mare îndrăzneală. Intuind că singura opțiune pe care egiptenii o mai aveau era retragerea

spre Canalul Suez, el a cerut generalilor Tal și Yoffe (divizia lui Sharon era mai lentă) să „alerge" mai repede decât aceștia spre Canal și să ocupe toate căile de evacuare spre Egipt: Qantara (deja controlată de Tzahal), drumul spre Bir-Gafgafa–Ismailia, trecătoarea Mitla și trecătoarea Giddi.

A început, astfel, o *drole de guerre* în versiune orientală: ambele armate implicate în război fugeau în aceeași direcție, spre Canalul Suez, renunțând uneori la luptă chiar și atunci când se întâlneau și mergeau aproape umăr la umăr. Israelienii nu erau interesați de confruntări, mizând totul pe prinderea armatei egiptene în capcana de la Suez. La rândul lor, egiptenii respectau ordinul de a se retrage și sperau să nu mai lupte decât după o eventuală regrupare dincolo de Canal. În acest punct, Nasser avea în Sinai suficiente trupe pentru a întoarce teoretic soarta campaniei și a o încheia onorabil: Forța Shazly, Divizia a 4-a Blindate, Diviziile a 6-a și a 3-a Infanterie. La începutul luptei, egiptenii aliniaseră cinci divizii, iar israelienii trei; în realitate, unitățile egiptene erau adeseori incomplete, raportul dintre trupele care se confruntau în Sinai fiind de egalitate aproape perfectă: 100 000 de soldați în fiecare armată din deșert.[348]

Misiunea încredințată celor mai rapide tancuri ale diviziei generalului Tal a fost ocuparea căilor de acces către Canalul Suez dinspre Bir Gafgafa spre Ismailia. În 7 iunie a început dinspre Jebel Libni o cursă infernală între israelieni și Divizia a 4-a Blindate, una de elită a lui Nasser; a fost una dintre puținele situații în care egiptenii, dotați cu tancuri T-54/T-55[349], au reușit să evite capcana Tzahal și să se salveze, doar o mică parte din unitate fiind prinsă și distrusă. Tancurile rezervistului Yoffe au avut mai mult noroc, sarcina lor fiind să închidă trecătorile Giddi și Mitla, în condițiile în care se căutau soluții logistice pentru alimentarea lor. Cu atâția egipteni în față și în spate, devenea imposibil să strecori cu succes pe urmele tanchiștilor cisterne vulnerabile cu combustibil, parașutările în avans fiind o soluție care nu dădea întotdeauna rezultate în înghesuiala

din Sinaiul de Vest. În cele din urmă, în Trecătoarea Mitla au ajuns, la finalul cursei de sprint între Israel și Egipt, nouă tancuri Tzahal, dintre care cinci le remorcau pe restul de patru, rămase fără combustibil. Chiar și așa, cele patru au fost amplasate strategic și fructificate la maximum în bătălia care a urmat, egiptenii încercând cu disperare să pătrundă prin trecătoare, cu prețul a zeci de tancuri distruse. În fapt, chiar armata egipteană va bloca intrarea în trecătoare cu propriile unități distruse.

Pe 8 iunie, trupele lui Sharon, care nu au fost implicate în cursa spre Suez, au atins Nakhl, într-o zonă centrală a deșertului. Era prea târziu pentru a-l mai prinde în capcană pe Shazly – unul dintre puținii tanchiști egipteni care înțelegeau strategia Forțelor de Apărare Israeliene, totuși la timp pentru a surprinde Divizia a 6-a egipteană, care se retrăgea dinspre Kuntilla, împinsă din spate de Brigada a 8-a Infanterie Mecanizată, condusă de Avraham Albert Mandler. Sharon a distrus aici circa 100 de tancuri și două brigăzi de infanterie.[350]

După cucerirea El Arish, divizia nordică a generalului Tal nu a mai urmat restul drumului din apropierea coastei Mediteranei, coborând spre sud, către Jebel Libni și Bir Gafgafa, acolo unde era concentrată armata egipteană. Drumul de nord, aproape nepăzit, care conducea spre Qantara, lângă Canalul Suez, între Port Said și Ismailia, a fost încredințat Forței Granit, o unitate ușoară de recunoaștere, dotată cu tancuri AMX-13 și jeepuri. Comandantul grupării, colonelul Yisrael Granit, ar fi trebuit să se oprească, conform planului schițat inițial de Moshe Dayan, la circa 40 de kilometri de Canalul Suez și de Qantara, pe axa trecătorilor, israelienii nedorind să îngrijoreze Marile Puteri în privința unor eventuale pretenții asupra Canalului – care în 1956 fuseseră prost primite de SUA, iar acum ar fi agitat Franța. Totuși, colonelul Granit a forțat înaintarea spre Egipt, fiind în curând sprijinit și de un batalion de parașutiști condus de Rafael Eitan, precum și de câteva tancuri Patton de care se putuse dispensa Tal. Ultimii 20 de kilometri parcurși de Granit și Eitan

(care va fi rănit acum) în drum spre Suez vor fi infernali, cu tancurile T-55 opunând o rezistență puternică, care nu a putut fi spartă decât prin intervenția repetată a aviației. Egiptenii luptau cu încrâncenare, folosind chiar și ultimele lor MiG-uri, pentru că lângă Qantara se afla marele pod El Ferdan, pe unde egiptenii evacuau masiv trupele din Sinai.[351] În dimineața zilei de 8 iunie 1967, colonelul Granit cucerise cu ajutorul aviației țărmul de est al Canalului Suez, în dreptul Qantara și al podului El Ferdan. Previziunile comandanților lui Nasser despre un război care se va încheia la Tel Aviv lăsau acum loc panicii că Tzahalul ar putea traversa Canalul Suez și s-ar putea îndrepta spre Cairo. Preventiv, egiptenii începuseră să își regleze artileria, îndreptând-o acum spre Sinaiul care le aparținea în urmă cu doar patru zile.

Un sfârșit simbolic al confruntării din Sinai nu putea fi înregistrat decât la Sharm el-Sheikh, locul de unde începuse totul prin blocarea Strâmtorii Tiran. Pe 7 iunie, Tzahal începuse deja operațiunile pentru cucerirea acestuia, luând cu asalt baza navală printr-o operațiune de comando sprijinită cu foc dinspre mare. Trupele egiptene, estimate inițial de israelieni la 1 600 de militari, părăsiseră, însă, zona, la ordinul lui Amer, lăsând în urmă o mică garnizoană care a fost învinsă după ce 20 de soldați egipteni și-au pierdut viața. În după-amiaza zilei de 7 iunie 1967, vasele israeliene începuseră deja să circule din nou prin Strâmtoarea Tiran, după ce Dayan anunțase oficial redeschiderea acesteia. De aici, paraşutiștii israelieni au putut să avanseze nestingheriți pe țărmul sud-vestic al Sinaiului, dinspre Sharm el-Sheikh către Golful Suez, făcând joncțiunea cu tanchiștii lui Yoffe, care blocaseră Trecătoarea Mitla.

Războiul cu Iordania. „Muntele Templului e în mâinile noastre"

„Azit, cățelul paraşutist" pare genul de carte scrisă de un bunic pus pe șotii. E un roman de aventuri pentru copii, publicat în anul

1969, despre un ciobănesc german trimis într-o unitate de comando, unde învață să sară cu parașuta. Un film foarte popular s-a făcut după carte în 1972, cu puțin înaintea războiului de Yom Kippur.[352] În ciuda aparențelor, creatorul simpaticei cățeluşe Azit este unul dintre cei mai importanți luptători din istoria Israelului: Mordechai „Motta" Gur. Dincolo de numeroasele sale fapte de arme remarcabile, locul simbolic al lui Gur în istorie e asigurat de faptul că a condus Brigada 55 Paraşutişti în luptele pentru Ierusalim, a pătruns printre primii pe platoul Zidului de Vest şi a fost cel care a anunțat în stație vestea pe care evreii o așteptau de două milenii: *„Har HaBayit BeYadeinu!"* – „Muntele Templului este în mâinile noastre!" Momentul, reluat apoi de mii de ori în emisiuni de televiziune şi filme, are o încărcătură istorică mai amplă decât toate mizele anului 1967.

S-a ajuns la acest deznodământ pentru că regele Hussein al Iordaniei era într-o situație mult prea vulnerabilă în săptămânile dinaintea războiului, fiind izolat şi arătat cu degetul în toată lumea arabă ca agent al imperialismului britanic şi prieten al sioniştilor. Atacul scăpat de sub control de Tzahal la Samu a complicat viața şi aşa dificilă a monarhului haşemit, pe care Nasser şi palestinienii îl visau înlăturat din fruntea statului. Prin alianța militară cu Nasser, Hussein s-a salvat şi, concomitent, a pierdut (parțial) suveranitatea asupra armatei sale în favoarea unui interpus al *rais*-ului egiptean. Problema lui Hussein a fost că, din momentul în care a semnat înțelegerea cu Nasser, onoarea arabă îl obliga să sară în sprijinul protectorului său. Chiar şi în cazul unei înfrângeri – care, de altfel, a şi survenit –, onoarea dovedită de Hussein, până atunci considerat cel mai nedemn de încredere membru al fragilei frății arabe, i-a marcat destinul pe termen lung, transformându-l în unul dintre cei mai stabili lideri din Orientul Mijlociu. Contrastul cu Siria – care împinsese prin provocări şi retorică către acest război şi acum tăcea mâlc – nu putea să fie ignorat de comunitatea arabă.

În plus, Hussein pare că a crezut pentru câteva ore în posibilitatea unui mare triumf al lui Nasser. Imaginile care i-au fost arătate de egipteni în dimineața zilei de 5 iunie surprindeau valuri de avioane de luptă care se îndreptau către Israel – ceea ce părea să întărească asigurările pe care Nasser (manipulat de Amer) i le oferise personal: Egiptul strivea Israelul în aer. În realitate, imaginile surprindeau aeronavele israeliene care se întorceau din misiune, după ce distruseseră bazele egiptene...

E drept că lipsa de informații, pe care noi o putem judeca într-un context static, avea loc, în realitate, într-un cadru dinamic extrem de alert, în care o întreagă flotă aeriană dispărea, pur și simplu, în trei ore. Singurul mod în care decalajul dintre viteza câmpului de luptă și mecanismul mai lent al deciziei politice (ședințe, elaborarea discursurilor, semnarea și transmiterea ordinelor) putea fi parțial estompat era existența unui sistem fidel și urgent de raportare din teren către comandanți și politicieni. Or, tocmai aici se afla o mare vulnerabilitate a armatelor arabe, în primul rând pentru că Tzahal atinsese o capacitate remarcabilă de a tăia și bruia canalele de comunicație dintre Sinai și Cairo și în al doilea rând deoarece ofițerii din teren ai armatelor arabe aveau tendința de a ascunde și înfrumuseța adevărul, tendință încurajată chiar de la vârful armatei, Amer fiind el însuși un adept al ideii că poți corija prin propagandă realitatea din teren (în 1956, această tehnică funcționase, slaba performanță a conducerii militare egiptene fiind trecută cu vederea grație artificiilor retorice).

La ora 8.50, în dimineața zilei de 5 iunie 1967, regele Hussein a aflat despre debutul ofensivei Tzahal în Sinai. Între orele 9.00 și 9.30, el a participat la o ședință cu generalul egiptean Riad, comandantul pe care Nasser i-l impusese pentru armata iordaniană. Riad, care era un militar respectat, decisese deja strategia iordaniană în raport cu planul mai amplu al lui Nasser, neputând să își imagineze în acel moment proporțiile dezastrului din Sinai și lipsa oricărei capacități egiptene de a ataca

Israelul. Ceea ce ar fi putut avea sens într-un context mai larg al ofensivei arabe s-a transformat într-o bravadă iordaniană total neinspirată. Eforturile israeliene de a-l convinge pe Hussein să aştepte şi să se limiteze eventual la câteva manevre formale – premierul Eshkol i-a transmis în acest sens un mesaj urgent prin reprezentantul ONU, norvegianul Odd Bull, asigurându-l că Iordania nu va fi atacată – nu au mai putut ţine lucrurile în loc.[353] Hussein anunţase deja, într-un discurs radiodifuzat, începutul ostilităţilor. Trupele sale s-au împrăştiat spre Hebron şi Ierihon în aşteptarea ofensivei egiptene. În paralel, Riad cerea Siriei şi Irakului să facă joncţiunea în Valea Iordanului, pătrunzând apoi în Israel cu sute de tancuri – lucru care dovedea că iordanienii erau în acel moment rupţi de realitate. La ora 10.00, două baterii iordaniene de mare capacitate (tunurile americane de 155 mm „Long John") au început să bombardeze împrejurimile oraşului Tel Aviv şi baza aeriană din sudul Haifei, Ramat David. Peste o oră şi un sfert, iadul s-a dezlănţuit în Ierusalim, unde iordanienii au tras 6000 de proiectile, ţintind obiective civile, spitale, Knessetul sau reşedinţa premierului israelian. Acest ordin era de neînţeles din perspectivă militară şi politică, risipind legitimitatea morală oferită de atacul Tzahal în ochii opiniei publice internaţionale, fără vreun beneficiu pe câmpul de luptă. La fel de neinspirat va fi şi atacul aviaţiei iordaniene asupra Netanyei şi a două mici localităţi fără valoare strategică (Kfar Saba şi Kfar Sirkin). Desfăşurat la ora 11.50 şi soldat doar cu pagube marginale, atacul iordanian nu a făcut decât să provoace, peste numai 40 de minute, replica Forţelor Aeriene Israeliene, care au distrus atât bazele aviatice iordaniene, cât şi întreaga flotă de Hawker Hunter a acestei ţări. Replica iordaniană a venit la ora 12.45, când a fost ordonată ocuparea zonei în care se afla aşa-numita Casă a Guvernului, o clădire impunătoare, care fusese folosită ca sediu al mandatului britanic şi care găzduia acum misiunea Naţiunilor Unite. Poziţia avea o importanţă strategică suficient de mare încât să justifice agresiunea implicită asupra echipei

ONU, care protesta energic; controlând căile de acces către Hebron, dealul Casei Guvernului punea în valoare artileria și mitralierele armatei iordaniene. De la acest punct, pentru Eshkol, Rabin și Dayan a devenit clar faptul că Iordania intrase cu toată puterea în război și că Tzahal nu se mai putea limita la menajarea lui Hussein, fiind obligat să treacă la rândul său într-un dispozitiv real de război și pe flancul estic.

Dar care ar fi trebuit să fie obiectivele fixate comandanților israelieni aici? Yigal Allon, acum membru în Cabinetul Eshkol, considera că venise momentul ca Israelul să recupereze Orașul Vechi din Ierusalim, acolo unde se afla și Zidul de Vest, cel mai important vestigiu al religiei și civilizației iudaice. Allon cerea acest lucru din perspectiva unui sionist de stânga, care condusese cândva Palmach-ul. Lui Allon îi sărea în ajutor, din cu totul alt unghi politic, Menachem Begin, care fusese simbolic cooptat în cabinetul de război al lui Eshkol ca reprezentant al dreptei revizioniste. Dayan nu a autorizat, însă, pași atât de mari în trasarea misiunilor Tzahal pe frontul iordanian. E posibil să fi avut în minte aceleași obiective ca și Allon sau Begin, însă el dădea socoteală pentru deciziile finale – și era un politician prea versat pentru a nu fi atent la modul în care e reflectat în stenograme, pentru istorici și electorat. Strategia implementată de Dayan și Rabin va dezvolta, așadar, gradual prezența israeliană pe frontul iordanian, securizând în pași prudenți fiecare câștig.

În 5 iunie 1967, armata regelui Hussein număra peste 50 000 de oameni, dispuși în 11 brigăzi, dintre care opt gata de acțiune.[354] Iordanienii contau și pe o formațiune irakiană de tancuri, precum și pe trupele de comando egiptene dispuse la Latrun. Spre deosebire de sirieni și egipteni, iordanienii beneficiau de tehnologie americană: tancuri Patton (M-47 și M-48) și transportoare blindate pentru infanterie M113, care vor fi capturate de Tzahal și integrate în propriile unități de luptă, Israelul devenind din 1970 unul dintre principalii utilizatori de M113 din lume, după U.S. Army și reușind să înlocuiască astfel, în sfârșit, venerabilele

sale semişenilate din al Doilea Război Mondial.[355] Forţele armate israeliene mizau pe frontul iordanian, condus de generalul Uzi Narkiss (Comandamentul Centru), pe Brigada Ierusalim a colonelului Amitai – care era mai degrabă o forţă defensivă locală, cu trupe antrenate sub standardele stricte Tzahal –, pe două brigăzi în Samaria, alte câteva contingente de infanterie risipite în Samaria şi Iudeea, precum şi pe mai performanta Brigadă Mecanizată Harel, condusă de colonelul Uri Ben-Ari şi dotată cu tancuri Sherman. În momentul declanşării atacului iordanian, în subordinea lui Uzi Narkiss au fost transferate atât brigada de paraşutişti a lui Motta Gur, care fusese eliberată de pe frontul din Sinai graţie înaintării rapide a blindatelor către El Arish, cât şi o întreagă divizie din nord, de la graniţa unde sirienii rămâneau liniştiţi, condusă de generalul Elad Peled şi compusă dintr-o brigadă de infanterie, o brigadă mecanizată şi una de blindate. Aceste unităţi puternice, care au mărit semnificativ capacitatea Tzahal la graniţa de est, au devenit disponibile, aşadar, datorită unor împrejurări fericite: în primul rând pentru că în Sinai tanchiştii au performat peste aşteptări, în al doilea rând pentru că sirienii s-au dovedit mult mai docili decât se estima.

Poziţia câştigată de iordanieni în perimetrul sediului ONU a fost recucerită de un batalion al Brigăzii Ierusalim până seara, când iordanienii s-au retras în sud, spre Betleem. Ca şi în trecut, a fost o luptă sângeroasă şi strânsă, iordanienii dovedindu-se soldaţi valoroşi în acest tip de operaţiuni defensive; 200 de israelieni erau răniţi şi doar 10 oameni din batalionul triumfător mai erau apţi de luptă, în timp ce două tancuri Tzahal erau distruse. Totuşi, fusese obţinută o victorie împotriva iordanienilor în cadrul unui atac care amintea parţial de condiţiile de la Latrun, lucru care făcea bine moralului israelienilor. O altă veste bună era şi că, prin această împingere a iordanienilor spre Betleem, sudul Ierusalimului trecea în mâinile Tzahal, care începea astfel să strângă controlul în jurul Oraşului Sfânt.[356]

Din acest moment, pornise deja ofensiva ordonată de Dayan, care încerca în primul rând să securizeze Zona Muntelui Scopus, un intrând teritorial israelian în spațiul controlat de Iordania, care ar fi fost ușor de izolat de către soldații regelui Hussein. Pe de altă parte, dacă Forțele de Apărare ale Israelului reușeau să ocupe zona din jurul Muntelui Scopus unde se afla și Muntele Măslinilor, ele încercuiau orașul, inclusiv zona arabă și căile de acces către Samaria, în nord, și Valea Iordanului în est. În acest scop, parașutiștii lui Motta Gur, ajutați de Brigada Mecanizată Harel, au început să își croiască drum în nordul Ierusalimului, cucerind Academia de Poliție și începând asaltul decisiv asupra Dealului Muniției. Parașutiștii utilizau în acest atac dificil un dispozitiv numit „bangalore", care provoca explozii controlate la capătul unei țevi lungi manevrate de geniști, permițând astfel „curățarea" minelor și a gardurilor de sârmă ghimpată.[357]

Atacul de noapte de pe Dealul Muniției, care s-a terminat în zorii zilei de 6 iunie (ora 06.15) a reprezentat o baie de sânge, dar și un moment de real eroism în istoria Israelului și a Iordaniei. 36 de parașutiști și-au pierdut viața în asaltul asupra unui obiectiv solid fortificat și excelent apărat, inclusiv prin luptă corp la corp, până în ultima clipă. Aproape toți ofițerii din dispozitivul de atac au căzut în luptă, respectând principiul conducerii personale în momente critice; totuși, rămași fără comandă, soldații nu s-au retras, nu au acționat haotic și au reușit să ducă misiunea până la capăt. Iordanienii aveau pierderi de aproape două ori mai mari: 70 de morți. În semn de respect pentru modul în care luptaseră aceștia, deasupra unor morminte săpate rapid, parașutiștii care cuceriseră Dealul Muniției au scris: „Aici au luptat 28 de legionari viteji".[358] În paralel, erau ocupate poziții și la Muzeul Rockefeller, după lupte sângeroase pe șoseaua Nablus și la Hotel Rivoli. În acest moment, primul obiectiv major al lui Dayan în Ierusalim era atins, fiind făcută joncțiunea cu enclava de pe Muntele Scopus. Ministrul israelian al apărării mersese, de altfel, să inspecteze acea zonă cu puternică valoare

simbolică, având în vedere că aici se afla campusul Universității Ebraice, care fusese construit începând din anul 1918, cu trei decenii înaintea fondării statului, de către un consiliu director din care au făcut parte Martin Buber, Sigmund Freud și Albert Einstein. Motta Gur și-a mutat centrul de comandă în Muzeul Rockefeller, putând astfel să urmărească înaintarea în zonele arabe dinspre sud (aici preluase inițiativa Brigada Ierusalim) și strângerea mai fermă a încercuirii prin cuceririle pe care blindatele lui Uri Ben-Ari le reușeau în nord-est. În seara zilei de 6 iunie și dimineața celei de 7 iunie – după luptele crâncene din Valea Chedronului, Muntele Măslinilor și Augusta Victoria –, Orașul Vechi era deja izolat de Iordania și Cisiordania, generând o problemă politică majoră pentru cabinetul Eshkol: putea fi el în continuare lăsat sub controlul lui Hussein doar pentru a evita protestele din lumea arabă și din spațiul sovietic? Evreii aproape că își împliniseră visul milenar, având în mână Ierusalimul biblic și încă dezbătând ce e de făcut în privința lui. În timpul nopții de 6 spre 7 iunie, zvonurile privind impunerea iminentă a unui armistițiu dinspre Națiunile Unite deveneau insistente. Begin l-a sunat pe Eshkol și l-a somat să preia Orașul Vechi. Același mesaj i l-a transmis și lui Dayan.

Între timp, progrese majore erau făcute și pe restul frontului iordanian. Marea problemă a lui Hussein era lipsa oricărei apărări în fața avioanelor israeliene; în momentul în care grupările de tancuri bine pregătite ale iordanienilor puneau probleme în teren unităților Tzahal, ele erau spulberate din aer de Forțele Aeriene Israeliene. De-acum, Hussein înțelesese deja că fusese tras pe sfoară și că triumful mareșalului Amer în aer fusese doar o bazaconie; cu propria flotă distrusă încă din prima zi de război, el căuta o soluție de armistițiu, înțelegând că e pe cale să piardă Cisiordania și Ierusalimul. Brigada Harel reușise să deschidă drumul simbolic de la fortăreața Latrun, care fusese intens bombardată, intrând în Ramallah, un punct foarte important pentru securizarea Ierusalimului. Între timp,

divizia transferată din nord, condusă de generalul Elad Peled, a luat prin surprindere defensiva iordaniană, care nu anticipase acest tip de improvizație. Peled țintea orașul cu cea mai mare importanță strategică pentru Samaria: Nablus. Printr-o mișcare surprinzătoare, acesta a fost atacat de o brigadă blindată dinspre est, așadar dinspre Iordan, după ce cucerise drumul bine păzit spre Tubas. Ceva mai la nord, trupele lui Peled întâlniseră o rezistență puternică la Jenin, unde iordanienii pregăteau chiar un contraatac care ar fi pus față în față o grupare de tancuri iordaniene Patton cu una de tancuri israeliene Sherman – mai slab echipate. Din nou, intervenția Forțelor Aeriene Israeliene, care puteau zbura nestingherite, a împiedicat blocarea ofensivei. În dimineața zilei de 7 iunie, după două zile de război, israelienii controlau deja Jenin și Nablus. În Nablus, în mod bizar, israelienii au fost primiți de locuitorii arabi cu aplauze și urale – dovedindu-se, însă, rapid că era vorba despre o confuzie: palestinienii așteptau legionarii lui Hussein, nu tancurile Tzahal, începând să se organizeze pentru o rezistență răzleață imediat după ce au înțeles că făcuseră o greșeală. Situația Ierusalimului era în acel moment tranșată din punct de vedere militar, acesta fiind total deconectat de Cisiordania prin prezența Tzahal în Ramallah și Nablus. Situația era similară în sud, unde centrele importante Betleem și Hebron fuseseră tăiate de Cisiordania și Iordania din momentul în care Ierusalimul era învăluit în zona arabă dinspre est, ele fiind obligate să se predea fără rezistență.

Tema principală a serii de 6 iunie 1967 în marile cancelarii și la sediul ONU din New York a fost negocierea unui acord de încetare a focului. Sovieticii, prin vocea prim-ministrului Aleksei Kosîghin, presau pentru un armistițiu bazat pe principiul revenirii la situația teritorială din preziua conflagrației (*status quo ante bellum*), în timp ce președintele american Lyndon Johnson, impresionat de valul de simpatie pro-israeliană din Statele Unite, sprijinea discret ideea unui acord de încetare a focului care să nu precizeze alți termeni – aceștia urmând a fi negociați ulterior.

Cedarea sovieticilor a condus la adoptarea unei rezoluții în cadrul Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, prin care se cerea încetarea imediată a focului. Totuși, Nasser a comis în acest punct o gravă eroare, respingând ferm rezoluția atâta timp cât aceasta nu asigura *status quo ante bellum*, soluție pe care sovieticii înțeleseră că nu o mai pot obține în situația dată. Hussein va face și el o eroare în contextul discuțiilor pentru încetarea focului, refuzând să își retragă trupele dincolo de Iordan (în East Bank), în speranța că armistițiul iminent îl va surprinde păstrând controlul în Ierusalim, Samaria sau Iudeea; în acest mod, multe din unitățile sale vor fi distruse de aviația israeliană fără o șansă reală de a-și conserva pozițiile.

În zorii zilei de 7 iunie 1967, la ora 5 dimineața, ordinul cel mai așteptat din istoria Tzahal a venit din partea lui Haim Bar-Lev, adjunctul lui Moshe Dayan: „Nu lăsați Orașul Vechi să rămână o enclavă".[359] „Atacați Orașul Vechi", a transmis mai departe Motta Gur către parașutiștii săi, asistați de Brigada Ierusalim.[360] Anterior, Dayan îi ceruse lui Rabin, în centrul de comandă al Tzahal, să cucerească „cea mai dificilă și mai râvnită țintă a războiului".[361] Securizându-și pozițiile pe înălțimile Augusta Victoria și Muntele Măslinilor, parașutiștii au ajuns în celebra Grădină Ghetsimani. Înainte de a începe asaltul decisiv, Motta Gur le-a amintit soldaților săi că trăiesc un moment privilegiat: „Orașul străvechi al Ierusalimului, la care visăm de generații și pentru care ne luptăm – noi vom fi primii care vom intra în el".[362]

La ora 09.45, tancurile Sherman au pulverizat baricada improvizată din fața Porții Leilor. Vechea semișenilată în care se afla Motta Gur a forțat intrarea prin aceasta și a început o cursă infernală pe Via Dolorosa. Șoferul acesteia era Moshe Ben Zur, un fermier din Galileea, căruia Motta Gur îi striga înfrigurat: „Haide! Ben Zur, haide!" (înregistrat de stația de comunicații din mașină, acest strigăt de nerăbdare va deveni celebru în Israel). Înainte de ora 10.00, după o scurtă ciocnire cu iordanienii,

paraşutiştii Tzahal au ajuns la destinaţie, în dreptul Moscheei lui Omar. „Am cucerit Muntele Templului!" – „Muntele Templului e în mâinile noastre!" – „*Har HaBayit BeYadeinu!*", va proclama Gur în staţie. Aceste cuvinte sunt astăzi constant însoţite de melodia lansată cu câteva zile înainte de război, printr-o ciudată coincidenţă: „Ierusalimul de Aur" – melodie devenită imnul redobândirii Oraşului Sfânt.

Trei batalioane israeliene, venind din direcţii diferite, au ajuns concomitent în dreptul Zidului de Vest, paraşutiştii fiind îndrumaţi chiar de un arab bătrân, care cunoştea drumurile înguste ale cetăţii. Moshe Stempel, adjunctul lui Motta Gur, a primit onoarea de a ridica steagul israelian deasupra Zidului, ajutat de căpitanul Yoram Zammush, care căpătase drapelul de la o familie de evrei forţaţi să părăsească Ierusalimul în 1948.[363] Rabinul Tzahal, Shlomo Goren, a intonat în dreptul ruinelor vechiului Templu rugăciunea Kaddish. Paraşutiştii, mulţi dintre ei cu convingeri laice, nu se puteau abţine din plâns. Unii se rugau, alţii cântau, pur şi simplu, „Ierusalimul de Aur".[364]

Prudenţa cu care şefii armatei israeliene abordaseră problema Ierusalimului trebuia să se manifeste şi în momentele de efervescenţă de după cucerire. Rabinul Goren propusese ca moscheile din dreptul Zidului de Vest să fie dinamitate, fiind refuzat categoric de Uzi Narkiss. Steagul israelian instalat pe Domul Stâncii a fost coborât la cererea lui Dayan, care moştenise din adolescenţă un respect special pentru arabi şi pentru războinicii acestora. Dayan va gestiona, de altfel, cu tact acest moment de glorie personală. La câteva ore după cucerire, el va merge în Oraşul Vechi, alături de comandantul Tzahal, Rabin, şi de cel al frontului iordanian, Narkiss – poza cu ei plimbându-se emoţionaţi pe aleile înguste ale vechii cetăţi a evreilor făcând înconjurul lumii –, iar în rugăciunea de la Zidul de Vest a cerut pace şi a transmis arabilor un mesaj de prietenie. Peste câteva zile, el va garanta în faţa ulemalelor din Moscheea Al-Aqsa faptul că drepturile lor vor fi respectate.[365]

Yitzhak Rabin trecuse în câteva săptămâni de la depresie severă la o stare de „entuziasm pur" Așa cum va mărturisi ulterior, „a fost momentul culminant al vieții mele" – o viață încununată ulterior de triumfuri politice. Peste câteva zile, pe 28 iunie 1967, Rabin va primi titlul de *doctor honoris causa* al Universității Ebraice pe Muntele Scopus, loc pentru care luptase cu puțin înainte. El va spune atunci, cu uzuala sa melancolie, că „luptătorii din prima linie au văzut cu ochii lor nu doar gloria victoriei, ci și prețul acesteia, pe tovarășii lor de arme căzând lângă ei, acoperiți de sânge" .[366] Tot lui Rabin i-a revenit onoarea de a stabili numele războiului pe care îl câștigase. Respingând propuneri mult mai spectaculoase, precum Războiul Izbăvirii, el va opta, simplu (dar cu o posibilă trimitere biblică la creație), pentru Războiul de Șase Zile.

Campania din Siria

În data de 4 iunie 1967, în preziua ofensivei Tzahal în Sinai, Dayan și Rabin luau în calcul un război care urma să fie purtat, în mod ideal, pe „un front și jumătate"; frontul integral ar fi fost cel egiptean, în timp ce Siria era așteptată să facă – *dacă* lucrurile merg bine pentru cauza arabă în Sinai – eforturi prudente pentru o străpungere spre Haifa. Din acest motiv, Dayan și Rabin își concentraseră forțele în Sinai și, parțial, la frontiera siriană, alegând să sacrifice în mai mare măsură granița iordaniană, unde considerau că au de-a face cu adversarul cel mai rațional, regele Hussein, care era de asemenea legat de interesele taberei occidentale, spre deosebire de Egipt și Siria.

Decizia lui Hussein de a ataca Israelul, în timp ce Siria se limita la manevre militare vagi, a schimbat radical planurile Tzahal, care își putea muta rapid unitățile de pe un front pe altul datorită teritoriului îngust și compact. Îmbrățișând spontan oportunitatea nesperată de a obține controlul asupra Orașului Sfânt, Dayan și Rabin au mutat „jumătatea" de front

dinspre Înălțimile Golan către Ierusalim, fiind ajutați în acest sens și de performanța excelentă a tancurilor lor în Egipt, aceasta permițând paraşutiștilor să se dedice capturării Muntelui Templului.

Consecința acestei reașezări strategice a fost că, în momentele de final ale războiului, sirienii – care erau principalii instigatori ai acestuia prin sprijinirea atacurilor palestiniene în teritoriul israelian și presiunile continue exercitate asupra lui Nasser și Hussein – erau singurii pe cale să scape de ciocnirea cu armata israeliană și tot singurii care nu sufereau pierderi teritoriale. Această situație genera o problemă politică pentru Eshkol, principiul unei „juste răzbunări" pentru agresiunea asupra israelienilor fiind încălcat prin menajarea Siriei în raport cu aspra lecție oferită regelui Hussein.

Pe de altă parte, existau trei rațiuni majore pentru care un atac urgent asupra Siriei nu putea fi luat în calcul:

a. Riscul semnificativ ca un acord de încetare a focului să surprindă Tzahal la jumătatea unei ofensive care ar fi presupus foarte multe victime, fără ca israelienii să apuce, însă, să își atingă obiectivele finale. Cu alte cuvinte, Dayan și Rabin erau puși în situația de a ordona un atac care avea mari șanse să sacrifice inutil sute de vieți;

b. Terenul din Înălțimile Golan și Marea Galileii oferea Siriei un potențial de apărare infinit mai ridicat decât cel al egiptenilor în deșertul Sinai sau al iordanienilor pe întinsa frontieră din Cisiordania. Granița siriană era îngustă și fortificată natural. Ea beneficia de marele avantaj al înălțimii, israelienii fiind obligați să atace înfruntând pante abrupte;

c. Posibilitatea unei reacții violente a Uniunii Sovietice în cazul unui atac asupra Siriei era crescută după ce sovieticii fuseseră puși în situația de a digera umilința din Sinai. Spre deosebire de cazul lui Nasser, care avea, totuși,

o personalitate politică distinctă și imprevizibilă, fiind greu de controlat de sovietici chiar și în momentele când devenise dependent de aceștia, sirienii erau într-o relație mult mai caldă cu mișcarea comunistă și erau văzuți în mult mai mare măsură ca un protectorat URSS.

Toți acești factori erau potențați de faptul că sirienii aveau la dispoziție o armată proaspătă, care (cu excepția majoră a aviației distruse de israelieni încă din prima zi) nu luptase la foc continuu în primele patru zile de război, precum Tzahal. Toate aceste forțe odihnite se puteau concentra strict pe teritoriul relativ îngust de graniță, asigurând astfel o mare densitate defensivă. Ca și cum toate aceste lucruri nu erau de ajuns, sirienii investiseră eforturi majore în fortificarea Înălțimilor Golan, extinzând avantajele oferite în mod natural de relief. Frontiera era străbătută de o rețea de buncăre care comunicau prin tranșee betonate, totul fiind protejat de peste 250 de guri de tun. Sirienii aveau 75 000 de oameni sub arme, opt brigăzi fiind dispuse pe două linii în Golan; în prima linie se aflau șase brigăzi de infanterie dotate cu propriile unități de tancuri, iar în spatele acestora veneau, conform strategiei sovietice „scut și sabie", două brigăzi blindate. Marea limitare a sirienilor ținea de instabilitatea din cadrul armatei, grav afectată de implicarea în puciuri și lupte pentru putere. În perioada care precedase războiul, militarii sirieni trecuseră prin mai multe valuri de epurări politice.[367]

Puse cap la cap, toate aceste argumente sprijineau decizia lui Dayan de a nu accepta un atac împotriva Siriei. Ministrul apărării se luptase pentru a-și impune poziția în fața insistențelor militarilor și ale politicienilor, care – aflați sub presiunea locuitorilor din nord, afectați de bombardamentele siriene – își doreau o acțiune împotriva regimului de la Damasc. În seara zilei de 8 iunie, confruntat cu refuzul ferm al lui Dayan de a-l lăsa să intre în bătălie, comandantul sectorului nordic al Tzahal, generalul David Elazar, era în pragul unei căderi nervoase, fiind

singurul care nu își putuse demonstra abilitățile de comandă (generalul Narkiss luase Ierusalimul și Cisiordania în sectorul central, iar generalul Gavish cucerise Sinaiul în sectorul de sud).

În noaptea de 8 spre 9 iunie, Moshe Dayan (Abu Musa, cum îi spuneau arabii) și-a schimbat total punctul de vedere. Marele războinic a decis să riște o ultimă lovitură, bazându-se pe numeroasele trupe pe care le avea la dispoziție în contextul prăbușirii defensivelor egiptene și iordaniene. În plus, Dayan aflase despre intenția lui Nasser de a accepta un armistițiu în orice condiții, acesta asumându-și ideea că a fost înfrânt și sfătuindu-i pe sirieni să nu prelungească inutil lupta. În sfârșit, un raport Aman arăta faptul că sirienii par să părăsească pozițiile din Înălțimile Golan, unitățile care păzeau Quneitra, probabil cel mai important obiectiv strategic din drumul spre Damasc, făcându-se, pur și simplu, nevăzute peste noapte. Dayan s-a grăbit atât de tare să fructifice noua realitate din teren, încât a ocolit sistemul uzual de decizie, care presupunea o discuție cu Rabin, cu Eshkol și cu întregul cabinet de război. El i-a trimis lui Eshkol o notă în care îl înștiința despre noua oportunitate, apoi l-a sunat pe generalul Elazar, cerându-i să atace.[368]

Campania israeliană în Siria s-a desfășurat între 9 și 10 iunie 1967, durând mai puțin de 30 de ore. Forțele implicate în luptă au crescut constant, pe măsură ce veneau dispre celelalte fronturi, astfel încât pe 10 iunie israelienii dispuneau de opt brigăzi, dintre care trei de blindate.[369] Brigada de tancuri Sherman condusă de Avraham Mandler venise dinspre sud, iar *ugdah* lui Elad Peled dinspre Cisiordania. Tzahal mai avea la dispoziție în nord, între altele, o brigadă blindată de tancuri Patton și infanteria Golani – brigadă care traversase în anii 1950 o scurtă perioadă de criză, în contextul creșterii interesului pentru parașutiști, piloți și tanchiști în detrimentul infanteristului. În fapt, modul în care urmau să lupte cei din Brigada Golani rămânea una dintre marile necunoscute și, în același timp, marile mize ale acestei campanii ultrarapide. Acești *chasseurs alpins*

(vânători de munte) adaptați la condițiile specifice Orientului Mijlociu fuseseră implicați în anii anteriori în acțiuni comune cu parașutiștii, colaborarea având rolul de a le crește moralul și capacitatea de luptă. Pe de altă parte, infanteriștii erau recruți proveniți din imigranții recenți – evrei din Africa și Orientul Mijlociu, săraci și cu educație precară –, care de multe ori aveau probleme de adaptare în societate.

Tzahalul și-a exploatat la maximum superioritatea aeriană deasupra Siriei, pisând cu bombe rețeaua siriană de buncăre și tranșee, pe care cu câțiva ani înainte reușise să o viziteze marele spion Eli Cohen. Apoi, soldații israelieni au început să forțeze străpungeri pe mai multe direcții de atac, încercând astfel să creeze confuzie în tabăra siriană în privința zonei în care ar fi trebuit să își îndrepte contraatacul. Infanteriștii au început asaltul în zona de nord, țintind către fortificațiile de la Banias: era dimineața zilei de 9 iunie, la câteva ore de la telefonul dat de Dayan către generalul David Elazar. Doar o porțiune de drum a putut fi parcursă de Brigada Golani în tancuri și semișenilate, aceasta fiind silită să se bazeze doar pe armele de mână în partea decisivă a atacului. Marele lor aliat era aviația, care, deși nu avea capacitatea de a distruge fortificațiile betonate, nu le permitea, totuși, sirienilor să-și deplaseze unitățile către zonele vulnerabile. În plus, totala vulnerabilitate din aer afecta moralul militarilor sirieni – care au luptat bine în această primă zi –, aceștia înțelegând după doar câteva ore de luptă că „premiul" pentru o rezistență puternică în defensivă era un bombardament al Forțelor Aeriene Israeliene îndreptat exact spre ei, fără ca aviația lui Hafez al-Assad să îi ajute în vreun fel.

În paralel cu asaltul Brigăzii Golani, care și-a atins obiectivele în ciuda rezistenței puternice întâlnite la Tel Fakhr, unde și-a pierdut toate tancurile și semișenilatele, a început și ofensiva Brigăzii a 8-a Blindate a lui Mandler către Qala și Zaura. Pentru a-i surprinde pe sirieni, Mandler a ales drumul cel mai dificil, înaintând ajutat de buldozere. Când lupta față în față a început,

cu tancurile T-34 și vânătorul de tancuri Su-100 trăgând de la mică distanță în blindatele Sherman ale Tzahal, dezavantajul atacului în pantă și-a spus cuvântul, israelienii reușind să ajungă la Qala cu numai două tancuri care nu fuseseră lovite. Și la Zaura situația era critică, însă, Forțele Aeriene au pus pe fugă blindatele siriene, care își începuseră contraatacul.

Obiectivele primei zile luptă erau atinse, urmând ca a doua zi, pe 10 iunie, forțele să crească semnificativ prin venirea lui Elad Peled. Infanteriștii Golani se descurcaseră excelent în lupta corp la corp și în asalturile la picior, în unele situații ei culcându-se cu propriile trupuri pe garduri de sârmă ghimpată pentru a le permite să treacă camarazilor care veneau din urmă; din acest punct, și Golani va fi considerată o unitate de elită.

A doua zi a ofensivei trebuia să fie decisivă, Tzahal pregătind un atac concentrat către Quneitra, de unde Damascul era pus sub amenințare imediată, aflându-se la numai 60 de kilometri distanță, adică o zi și jumătate de luptă în estimarea lui David Elazar.[370] În plus, parașutiștii sosiți din sud urmau să ia poziții la Rafid și în dreptul Mării Galileii, împingând astfel linia israeliană de-a lungul întregii frontiere. Scopul era scoaterea artileriei siriene din poziția optimă de care beneficia pe vârfurile din Golan și pe care o folosea pentru a bombarda așezările israeliene pe timp de pace.

Nu a mai fost, însă, nevoie de o nouă zi de lupte și de noi victime: în mod aparent inexplicabil, sirienii au început să se retragă panicați înspre Damasc, abandonându-și pozițiile fortificate, arzând documente și renunțând la armament. În momentul în care israelienii se puneau în mișcare, Radio Damasc anunța, în mod fals, căderea Quneitrei, ceea ce a făcut ca soldații sirieni, dezinformați de propriul guvern, să caute soluții individuale de scăpare. Din acest punct, Tzahal a putut înainta aproape nestingherit, preluând obiectivele vizate fără luptă – inclusiv Quneitra, în care a intrat la orele amiezii.

De acum, apelurile Statelor Unite și amenințările Uniunii Sovietice pentru un acord de încetare a focului deveneau imperative – dar nici armata israeliană nu mai avea nimic de obținut: își îndeplinise orice potențial obiectiv, nu doar pe cele fixate cu șase zile în urmă, la începutul războiului. Împlinise un vis milenar al poporului evreu, ajungând la Zidul de Vest. Pierduse 803 oameni, deși calculele inițiale luau în calcul câteva mii numai pentru atingerea Înălțimilor Golan. Statele arabe, în schimb, aveau peste 14000 de militari morți și dispăruți. În șase zile de război, armata israeliană distrusese în mare măsură forțele Egiptului, Iordaniei, Siriei și cucerise Peninsula Sinai, Gaza, Cisiordania, Ierusalimul și Înălțimile Golan. În focul luptei, dintr-o eroare, Forțele de Apărare ale Israelului au distrus chiar și o navă americană de observație din dreptul coastelor egiptene, *USS Liberty*, printr-un atac sincronizat al aviației și marinei, după ce aceasta fusese confundată cu un vas egiptean. Petrecut pe 8 iunie, atacul a adus nu mai puțin de 34 de morți și 171 de răniți în rândul americanilor, fiind, însă, tratat cu discreție de Washington.

Războiul de Șase Zile a fost cea mai strălucită campanie din istoria Tzahal. Mai mult, el s-a dovedit – și puține națiuni au această șansă – lupta „perfectă" a istoriei evreiești. Născute din munca migăloasă a lui Rabin în fruntea statului major și din răbdarea înțeleaptă a lui Eshkol, rezultatele Războiului de Șase Zile se datorează, în primul rând, deciziilor luate de Moshe Dayan, cu siguranța și încăpățânarea unui vechi războinic care trăise în armată încă din copilărie. Ca și Arik Sharon, Moshe Dayan avea în el acel strop de teribilism și imaturitate care i-au permis în 1967 să nu se lase copleșit de uriașa sa responsabilitate, așa cum făcuse Rabin.

Pe data de 10 iunie, la ora 18.00, în momentul intrării în vigoare a acordului de încetare a focului negociat de ONU, Războiul de Șase Zile lua sfârșit.

Capitolul 10

Canalul

Războiul de Uzură din Suez. Consacrarea lui Yasser Arafat (1967–1973)

Strategia lui Nasser

Gamal Abdel Nasser a supraviețuit politic catastrofei din iunie 1967. Și-a prezentat demonstrativ demisia, însă, masele egiptene, încă bine controlate de structura sa de susținere, au ieșit în stradă în sprijinul lui, cerându-i să continue. În acel moment, cu Frăția Musulmană strivită în închisori sau radicalizată până la punctul elaborării primei forme a ideologiei jihadiste de către Sayyid Qutb, era greu de imaginat o alternativă la *rais*, toți politicienii egipteni cu experiență fiind implicați în dezastrul din iunie.

Nasser a continuat o vreme să utilizeze teoria atacului comun al armatelor americane și israeliene pentru a-și explica înfrângerea. Ulterior, după ce mareșalul Amer a ales, total nerezonabil, să refuze postul de vicepreședinte al Egiptului, luptând pentru a prelua din nou conducerea armatei, erorile lui au început să iasă la suprafață și pentru opinia publică. În sfârșit, când Amer, marele prieten din tinerețe al lui Nasser, a pregătit un puci împotriva acestuia, la sfârșitul verii lui 1967, el a fost arestat, împreună cu vasta sa camarilă militară, iar pe 13 septembrie s-a sinucis, după mai multe tentative de a înghiți pastile (o teorie alternativă, susținută de familia lui Amer, care încă se luptă pentru redeschiderea cazului, este că acesta a fost otrăvit

sau a fost pus să aleagă între o sinucidere onorabilă și un proces pentru trădare care l-ar fi condus în fața plutonului de execuție). Realitatea este că dispariția lui Amer din fruntea armatei egiptene a fost o veste proastă pentru Tzahal, care va avea de înfruntat pe viitor comandanți mult mai competenți, eliberați în sfârșit de controlul absolut pe care mareșalul îl pretindea.

Din momentul în care a depășit faza identificării vinovaților, Nasser s-a putut concentra pe stabilirea strategiei sale pentru următorii ani. În esență, această strategie presupunea trei etape:

a. Susținerea unui război de uzură pe linia de demarcație de pe Canalul Suez, în special prin intermediul artileriei și al marinei, pentru a-și reconsolida regimul, oferind opiniei publice senzația că Războiul de Șase Zile nu a reprezentat decât o primă bătălie dintr-un război mult mai lung, care e încă în desfășurare și pentru care trebuie sprijinit în continuare;

b. O a doua etapă, de adormire a vigilenței diplomatice americane și sovietice printr-o destindere mimată;

c. Un atac asupra Israelului, prin care să recupereze teritoriile pierdute în iunie 1967 și să restabilească onoarea și credibilitatea egiptenilor.

Chiar dacă Nasser nu va trăi suficient pentru a-și duce până la capăt planurile (era, de altfel, prea indiscret pentru a putea ascunde un atac-surpriză), parcursul stabilit de el va fi în linii mari respectat. Pe data de 1 septembrie 1967, la mai puțin de trei luni de la catastrofa din 5–10 iunie, summitul Ligii Arabe de la Khartoum s-a încheiat cu celebra Rezoluție a Celor Trei Nu: NU pentru pacea cu Israel, NU pentru recunoașterea Israelului, NU pentru negocieri cu Israelul. În schimb, palestinienii urmau să fie sprijiniți pentru a-și reface integral statul, ceea ce implica blocarea în ideea anihilării Israelului. Așa se face că un plan

britanic de pace, asumat de ONU în noiembrie 1967, și care cerea retragerea trupelor israeliene din zonele cucerite în schimbul încetării stării de beligeranță cu statele arabe, a fost respins cu dispreț de Nasser. Președintele egiptean a mers în fața Adunării Naționale și a anunțat că „nu vor fi nici un fel de negocieri cu Israel" și „nu va fi nici un armistițiu" Nasser a spus cu același prilej că „ceea ce a fost luat prin forță nu poate fi recuperat decât prin forță" și că „atunci când timpul va veni, nu vom fi în defensivă".[371] Tot în contextul planului ONU pentru pace în Orientul Mijlociu, sirienii și-au demonstrat vechile pasiuni pentru retorica incendiară antiisraeliană și antioccidentală, lăsând senzația că Siria nu trecuse prin Războiul de Șase Zile. Președintele Nureddin Attassi a criticat propunerea de pace care „răsplătea Israelul pentru agresiunea acestuia împotriva arabilor", sugerând că „imperialismul și sionismul înțeleg o singură limbă" – cea a violenței.[372] Singurul actor conciliant în acest context a fost regele Hussein, care s-a grăbit să viziteze Londra și Washington pentru a-și reface credibilitatea în Occident; pe de altă parte, așa cum va explica el israelienilor în cadrul unei întâlniri secrete din Londra, era obligat să se sincronizeze cu lumea arabă în privința discuțiilor pentru pace, neputând să riște din nou izolarea, mai ales după gravele pierderi teritoriale.

Transformările teritoriale

În timp ce în statele arabe învinse recent politicienii dispuneau de un registru redus la manevră, luptându-se pentru supraviețuirea posttraumatică, Israelul era pus în fața unei multitudini de alegeri strategice cu totul noi, care puteau avea implicații pentru următoarele decenii sau chiar secole și care lăsau decidenților de la Tel Aviv un spațiu foarte larg de mișcare. În primul rând, trebuia hotărâtă soarta noilor teritorii: care urmau să fie păstrate și care să fie oferite înapoi statelor arabe, în schimbul unor garanții ferme de pace? Consensul asupra Ierusalimului era evident, Orașul

Sfânt nefiind considerat o cucerire, ci un teritoriu eliberat, care aparţinea prin tradiţie poporului evreu şi fusese redobândit în urma unei lungi desfăşurări defensive, ce începuse încă înainte de 1948 şi culminase în 1967. Libera circulaţie prin Strâmtoarea Tiran era o altă solicitare obligatorie a diplomaţiei israeliene. În schimb, exista disponibilitatea returnării Peninsulei Sinai către Egipt şi a Înălţimilor Golan către Siria, cu condiţia stabilirii unor zone demilitarizate. Conform unei decizii adoptate de Cabinetul Eshkol pe data de 19 iunie (cu un singur vot diferenţă), Gaza urma să rămână sub control israelian, în ciuda aversiunii cu care Dayan tratase o astfel de idee înainte de război, considerând că se naşte în acest mod o responsabilitate de securitate greu de gestionat. Marele semn de întrebare rămânea în privinţa viitorului Cisiordaniei, unde nu se putuse contura nici o politică sustenabilă, opiniile variind de la cedarea completă către Hussein sau către o autoritate autonomă palestiniană până la o păstrare integrală. Ultima variantă era sprijinită, în mod previzibil, de naţionaliştii lui Begin, existând, însă, şi o serie de variante de compromis.[373] Cea mai conturată în acest sens părea propunerea lui Yigal Allon, care se va transforma în „Planul Allon" (durabil, influent, deşi va cunoaşte anumite variaţii în timp): acesta prevedea ca zona arabă din Cisiordania să fie separată de Iordania prin două fâşii de teritoriu israelian în dreptul Iordanului, în zona de câmpie (la care se adăuga şi Blocul Etzion în zona Ierusalim-Betleem), urmând ca o autoritate palestiniană sau iordaniană (aici inclusiv viziunea lui Allon a variat) să controleze două zone arabe (despărţite de un coridor israelian ce asigura accesul în Ierusalim), în care se regăseau marile centre palestiniene, precum Hebron şi Betleem – în zona de sud – şi Ramallah, Nablus sau Jenin – în enclava de nord.[374] Pentru ca toată această discuţie să aibă sens, era necesar ca tabăra arabă să fie dispusă la negocieri. Moshe Dayan, care ajunsese la apogeul autorităţii şi influenţei, anunţase cu trimitere la Nasser: „Aştept să sune telefonul". După cum am văzut însă, la Khartoum liderii arabi hotărâseră că acel telefon nu va suna.

O altă temă majoră de meditație și decizie politico-militară era noua situație teritorială, care – în așteptarea telefonului arab – implica o modificare a doctrinei Tzahal. Cu Sinaiul, cu Cisiordania, cu Gaza și Înălțimile Golan, Israelul nu mai era o țară „scurtă" și nesigură, devenind, în schimb, una cu frontiere mai sigure și compacte, dar și mai alungită. Linia de demarcație cu Egiptul pe Canalul Suez aducea pentru Tzahal, aparent, o liniște deplină în privința unui atac masiv egiptean. Dacă, prin absurd, cineva ar fi putut pregăti în secret o traversare de tancuri peste Canalul Suez, în nici un caz egiptenii nu ar fi fost aceia, neavând capacitatea de a planifica logistic o asemenea operațiune și de a o proteja contrainformativ – gândeau israelienii. În același timp, însă, se lungeau semnificativ distanțele de deplasare între fronturi, ceea ce era neobișnuit pentru o armată care se obișnuise să mute rapid brigăzile între granițele de sud și cele de nord sau est.

Tot în premieră, Forțele de Apărare ale Israelului puteau lua în calcul un element defensiv în gândirea lor strategică, Canalul Suez, Iordanul și Înălțimile Golan oferind un bonus de apărare major în raport cu granițele incomode pe care se obișnuiseră să le protejeze până atunci. În spatele acestor obstacole naturale, care aveau capacitatea de a ține pe loc o ofensivă a statelor arabe, Tzahalul avea mai mult timp să își mobilizeze rezerva.

Dezvoltare și modernizare în Tzahal

Un al treilea mare câștig pe care politicienii israelieni îl puteau gestiona acum viza accesul pe care Războiul de Șase Zile îl oferise, prin implicațiile sale, la armamentul american. După ce Franța întorsese spatele Israelului într-un moment grav, Statele Unite îi oferiseră acces aproape nerestricționat la producția sa de arme, spre a consola Cabinetul Eshkol pentru refuzul Casei Albe de a se implica decisiv în rezolvarea crizei din Strâmtoarea Tiran. Avioanele americane A-4 Skyhawk (circa 150) și F-4 Phantom

(avion de vânătoare și bombardier – circa 100) vor intra în următorii ani în dotarea Forțelor Aeriene Israeliene, în paralel cu Mirage-ul francez, care va mai putea fi menținut în activitate grație capacității de adaptare a inginerilor israelieni. În 1972, numărul avioanelor de luptă aproape se dublase, ajungând la circa 432 de aeronave. La nivelul blindatelor, vechilor AMX, Sherman, Patton și Centurion li se adăuga acum o combinație exotică de tancuri M-60 americane, T-54 și T-55 sovietice (circa 200), capturate în război, ca și alte câteva zeci de tancuri Patton, pe care iordanienii le abandonaseră în campania din iunie.[375] În cazul artileriei, care va deveni tot mai importantă în contextul noi strategii a lui Nasser, obuzierele autopropulsate americane M-109 (155 mm) și M-107 (175 mm) vor intra în dotarea Tzahal, deși nu vor constitui o prioritate de investiție (din fericire, captura de război din 1967 adusese o multitudine de tunuri și obuziere sovietice, pe care încă se putea conta). La fel se va întâmpla și cu infanteria mecanizată, unde modernizarea vechilor semișenilate nu era considerată o urgență. Progrese importante vor fi făcute în privința unor dotări mai puțin spectaculoase, dar utile, precum elicoptere CH-53 Sea Stallion sau avioane de transport Hercules 130. Tot în intervalul dintre 1967 și 1973, Marina va primi o flotilă de 12 nave Sa'ar dotate cu rachete Gabriel – un proiect construit din rațiuni politice în Franța, deși fusese gândit de specialiștii israelieni plecând de la clasa Jaguar, dezvoltată în Germania. Tot în această perioadă, marina israeliană s-a orientat către submarinele britanice. Ca și în domeniul blindatelor sau avioanelor, Tzahal opta și aici pentru comenzi adaptate geografiei și amenințărilor, renunțând să comande nave spectaculoase, de mare tonaj, costisitoare și greu de protejat, în favoarea unei forțe maritime rapide și flexibile.

Dacă în anii 1950, după Războiul de Independență, Ben-Gurion sacrificase Tzahal în favoarea investițiilor în infrastructură și dezvoltare economică, după 1967, în mod paradoxal, nu numai că nu s-a înregistrat o relaxare, dar tendința de militarizare

s-a accentuat semnificativ. În 1966, de pildă, circa 12% din Produsul Național Brut mergea către armată. În 1971, această cifră se dublase, acoperind astfel valul de investiții în aviație, marină și forțele terestre, dar și în fortificațiile care vor fi construite pe noile granițe. Cea mai importantă dintre acestea va fi linia Bar-Lev, ridicată de-a lungul Canalului Suez și menită să asigure o garanție suplimentară împotriva unei invazii egiptene (Haim Bar-Lev îl înlocuise, de altfel, pe Rabin în fruntea statului major la începutul anului 1968). Linia Bar-Lev nu constituia o fortificație clasică de tip european, ci o rețea de 31 de puncte fortificate, între care blindatele se puteau mișca rapid, pe un drum special, dintre Ras el-Eish și Port Tewfik.[376]

Mărirea teritoriului, a numărului de baze militare și aeriene capturate în 1967 și a cantității de armament disponibile va impune și o creștere a duratei stagiului militar obligatoriu la trei ani (doi ani și jumătate pentru femei), între cinci și zece noi brigăzi adăugându-se capacității de luptă a Tzahal.[377] Presiunea exercitată zilnic de Nasser pe Canalul Suez și liniile lungi de aprovizionare, ce trebuiau să străbată acum întreaga Peninsulă Sinai, epuizau de energie o armată care avea nevoie de odihnă după efortul din 1967. Schimbarea tehnologiei franceze cu cea americană, în special în domeniul aviației, implica, la rândul său, mari eforturi de antrenament (desfășurat în paralel cu ciocnirile cu armata egipteană). În aceste condiții, resursa umană devenea din nou, precum în zilele de pionierat ale Yishuvului, una vitală; condițiile economice permiteau acum unui Israel tot mai dezvoltat să-și asigure tot armamentul necesar, însă, creșterea demografică nu ținea pasul cu cea a arsenalului.[378]

Războiul de Uzură (1967–1970)

Toată această dezvoltare rapidă a unei armate care obținuse o victorie zdrobitoare – și care, totuși, se comporta ca una pusă sub presiune – se datora deciziei URSS de a reinvesti masiv în partenerii

săi arabi, Siria și Egipt. Înfrângerea suferită de blocul arab în iunie 1967 risca să compromită grav credibilitatea sovieticilor și să anuleze toate loviturile de imagine reușite de aceștia pe tabla de șah a Războiului Rece. Investițiile URSS în economiile și armatele Egiptului și Siriei erau mult prea cunoscute pentru a putea ascunde faptul că Armata Roșie însăși suferise o umilință în Orient: spionajul militar oferise date eronate, armele îi fuseseră spulberate de cele fabricate de occidentali, doctrina militară rusă fusese ridiculizată de cea israeliană. URSS avea nevoie de o lovitură de imagine în estul Mediteranei exact în aceeași măsură ca și lumea arabă. De aceea, în loc să scadă după lecția din 1967, implicarea sovietică în Egipt și Siria va crește, inclusiv la nivelul combatanților, piloți sovietici și consilieri militari de toate specialitățile fiind trimiși spre Cairo și Damasc în mare secret. Specialiștii ruși erau cei care operau noul sistem antiaerian SAM-3, care va fi instalat pe Canalul Suez. Unele aparate MiG-21, cu care aviația egipteană era din nou dotată din belșug, alături de Suhoi Su-7, erau, la rândul lor, pilotate de sovietici. Tancurile T-55 ajunseseră acum uzuale pentru egipteni.

Războiul de Uzură s-a desfășurat, pe acest fundal, între iulie 1967 și august 1970, având o dimensiune mai pronunțată și mai apropiată de definiția unui război clasic între 8 martie 1969 și 7 august 1970, dată la care Statele Unite și Uniunea Sovietică vor negocia un armistițiu.[379] Un triumf important pentru moralul arabilor va veni 21 octombrie 1967, când distrugătorul israelian Eilat – care se comportase bine în lupta navală de lângă Rumani, din 11 iulie 1967, când lovise două vase egiptene – a fost scufundat în apropiere de Port Said de către o navă egipteană din clasa Komar.[380] Cu 47 de marinari morți și 100 răniți, Tzahal suferea pierderi la nivelul unei zile de luptă în Războiul de Șase Zile.[381] Cu câteva luni înainte, pe 1 iulie 1967, data la care începe formal Războiul de Uzură, un comando egiptean venit dinspre Port Fuad testase defensiva israeliană de pe Canalul Suez, anunțând că operațiunile de comando – până atunci o specialitate

Tzahal – intrau acum în arsenalul de bază al acțiunilor egiptene din zona de conflict, potrivite, de altfel, pentru atacuri de tip amfibie-comando. Pe 4 iulie 1967, aviația egipteană a revenit în luptă, atacând ținte din Sinai. Însă, rezultatele vor rămâne aici în favoarea Israelului, care va doborî zeci de noi MiG-uri aruncate de sovietici în luptă, până la ciocnirea aeriană din decembrie 1969, când egiptenii vor reuși să doboare două avioane Mirage și un Phantom F-4 folosind un nou sistem radar. Totuși, între 1967 și 1970 au fost distruse de armatele arabe doar 15 avioane, marea majoritate prin focul antiaerian, Israelul beneficiind în continuare de controlul solid al aerului deasupra Orientului Mijlociu.[382]

Centrul conflictului va rămâne Canalul Suez, existând dispute asupra limitei demarcației de încetare a focului și asupra dreptului de navigație. Egiptenii atacau vasele inamice care încercau să utilizeze „jumătatea israeliană" a Canalului, negând orice drept al noului stat riveran. Pentru că Israelul avea la rândul său capacitatea de a ataca vasele egiptene, traficul a fost paralizat.

Pe 8 septembrie 1968, Egiptul a deschis faza a doua a războiului, declanșând un baraj uriaș de artilerie de-a lungul întregului Canal, cu peste 10 000 de obuze lansate din peste 150 de baterii de artilerie, ucigând 10 israelieni. Militarii Tzahal au fost luați prin surprindere – jucau fotbal în momentul primelor explozii. Un atac similar din octombrie va face 13 victime. Israelul, cu toleranța sa foarte scăzută pentru victime, mai ales în siajul unui război câștigat zdrobitor, trebuia să răspundă ferm, conform propriei doctrine de retaliere. Vor fi preferate în acest sens misiunile aeriene și de comando, dovedindu-se că simpla bombardare a obiectivelor industriale din Suez și Ismailia – inclusiv a rafinăriilor din vestul Canalului – nu diminua dorința de luptă a lui Nasser. Mult mai îngrijorător pentru *rais* a fost raidul Tzahal din 31 octombrie 1968 în teritoriul egiptean. Parașutiștii israelieni au fost transportați atunci de elicoptere în dreptul Barajului Naga Hammadi, pe care l-au sabotat, distrugând

un transformator electric de importanță strategică și două poduri peste Nil.[383] Pe 28 iulie 1969, armata israeliană va ataca Green Island din Golful Suez, o insulă puternic fortificată, păzită de 100 de soldați egipteni, care găzduia o instalație radar și arme antiaeriene. A fost o operațiune în cadrul căreia se va consolida reputația Shayetet 13, forța de comando a Marinei. Susținuți de luptătorii Sayeret Matkal, scafandrii israelieni au izbutit să lupte imediat după ieșirea din apă, ucigând peste 30 de egipteni și scoțând din luptă instalațiile cu 80 de kilograme de explozibil, pe care au reușit să le transporte în cadrul operațiunii amfibie.[384] Din acest punct, superioritatea armatei israeliene a început din nou să își spună cuvântul. Adăposturile antiartilerie din linia Bar-Lev fuseseră betonate – în ciuda faptului că era un domeniu nou pentru Tzahal, neobișnuit să construiască astfel de fortificații defensive; în consecință, barajele egiptene de artilerie se dovedeau tot mai ineficiente, numărul de victime israeliene din timpul acestora scăzând spre zero.

Concomitent, consacrata inventivitate israeliană în materie de operațiuni speciale a reintrat în scenă. În septembrie 1969, Tzahal a decis să facă o „plimbare" pe țărmul egiptean al Canalului Suez, în zona Golfului Suez. Scafandrii au scos din joc două vase cu torpile egiptene care patrulau zona, iar soldații israelieni au debarcat în Egipt blindate sovietice capturate în Războiul de Șase Zile, pe care militarii egipteni le-au considerat ca făcând parte din propria dotare și care au putut naviga nestingherite în Egipt, vreme de nouă ore, distrugând totul în cale. Ofițeri de top sovietici și egipteni au fost uciși, alături de cel puțin 200 de militari egipteni, în această operațiune „burlescă" a israelienilor, care l-a umilit grav pe Nasser, provocându-i un atac de cord. El va supraviețui, însă, doar până la următorul atac, care va surveni după un an. Aproape toată conducerea armatei egiptene a fost demisă cu această ocazie, în frunte cu șeful de stat major.[385] Peste alte trei luni, pe 26 decembrie 1969, Tzahal a desfășurat cu succes Operațiunea Cocoșul 53, menită

să captureze o stație radar P-12 instalată recent de sovietici în zona Ras Gharib. Paraşutiştii israelieni au fost transportați de trei elicoptere Super Frelon de producție franțuzească (printre ultimele produse livrate înainte de reorientarea lui Charles de Gaulle spre lumea arabă) în dreptul stației de la Ras Gharib, în timp ce Forțele Aeriene bombardau malul Golfului Suez, pentru a le acoperi mişcările. Contingentul de 66 de paraşutişti era suplimentat de o echipă de ingineri, obiectivul final al „Cocoşului 53" fiind să transporte stația P-12 în Israel, legată de elicopterele Sikorsky CH-53 Sea Stallion, intrate din septembrie 1969 în dotarea Forțelor Aeriene sub numele de Yasour şi care aveau capacitatea să ridice încărcături de trei tone. Îndrăzneala Israelului de a captura un radar P-12 de pe teritoriul inamic şi de a-l aduce intact acasă, pentru a putea fi studiat de experți, explică – alături de acțiuni similare precum procurarea unui MiG-21 în iulie 1966, în cadrul Operațiunii Diamantul – relațiile pe care agențiile americane de *intelligence* vor dori să le întrețină cu Mossad şi Aman: posibilitatea Tzahal de a furniza echipament sovietic de ultimă generație era neegalată în anii 1960.[386] La acel moment, şi egiptenii încercau să țină pasul, lansându-şi propriile misiuni speciale pe teritoriul israelian, unele chiar la nivel de companie.

În ciuda numeroaselor lovituri primite, Nasser nu era dispus să renunțe la Războiul de Uzură pe care chiar el îl proclamase oficial pe 22 iunie 1969. Demografia Egiptului, precum şi un control mai strict asupra opiniei publice când venea vorba despre numărul mare de vieți pierdute îi permiteau lui Nasser să prelungească la nesfârşit un conflict care pentru israelieni era mult mai greu de suportat psihologic şi demografic, chiar dacă pierderile lor erau de zece ori mai mici decât cele ale inamicului. Din acest motiv, Dayan a lansat o amplă campanie de bombardamente în zona Cairo şi Valea Nilului, țintind bazele militare, dar luând în calcul şi efectul demoralizator asupra populației. Până în acel moment, israelienii evitaseră bombardamentele

strategice şi îşi orientaseră achiziţia de avioane spre aeronave de luptă cu capacităţi reduse de a purta încărcături explozive. Chiar şi în campania din 1967, israelienii se limitaseră la cele mai uşoare bombe, recuperând, însă, prin precizia execuţiei. Pe 6 septembrie însă, primul Phantom-4 ajungea în Israel.[387] Era un avion supersonic (Mach 2.4) capabil să poarte încărcături de până la 7 tone, fiind aşadar apt atât de luptă, cât şi de bombardament de precizie efectuat după zboruri pe distanţe lungi.[388] În aceste condiţii, din 25 decembrie 1969, Forţele Aeriene au lansat o campanie vastă, distrugând 12 baterii SAM-2. Pe 7 ianuarie 1970, avioanele israeliene au început să zboare deasupra oraşului Cairo, vizând centrul de comandă al trupelor speciale egiptene, laboratorul de cercetări militare de la Inshas şi baza de lângă Hilwan. Pe 12 februarie 1970, un avion Phantom a bombardat din greşeală o fabrică (Abu Zabaal), ucigând 86 de muncitori; totuşi, israelienii au anunţat Crucea Roşie că una dintre bombele aruncate era cu explozie întârziată, după ce au înţeles că au atins o ţintă civilă, evitând astfel alte victime.[389]

Aceste acţiuni beneficiau, foarte probabil, de binecuvântarea Statelor Unite, administraţia Nixon înţelegând că se află în pierdere de viteză în Orientul Mijlociu şi nordul Africii. În iulie 1968, o lovitură de stat aducea la putere în Irak partidul Baath, cu generalul Ahmed Hassan al-Bakr în fruntea statului, secondat de un vicepreşedinte tânăr şi foarte abil în chestiuni de securitate: Saddam Hussein. Pe 1 septembrie 1969, un grup de Ofiţeri Liberi pe model nasserist au lansat Operaţiunea Ierusalim în Tripoli şi Benghazi, instalând în Libia un regim socialist condus de colonelul Muammar Gaddafi. În aceste condiţii, Casa Albă devenea tot mai interesată de sfârşitul regimului Nasser, care se încăpăţâna să reziste şi după dezastrul din 1967. Sprijinul american pentru Israel era esenţial pentru a ţine pasul cu implicarea totală a sovieticilor de partea preşedintelui egiptean. În 22 ianuarie 1970, *rais* vizitase în secret Kremlinul, solicitând soluţii pentru a opri accesul Forţelor Aeriene Israeliene adânc

în teritoriul său: piloţi sovietici pentru MiG-urile egiptene (pierderile erau prea mari şi formarea unui pilot de vânătoare cerea timp), baterii antiaeriene SA-3 şi personal din URSS pentru acestea. Acceptul dat de Kremlin a generat un veritabil pod aerian între Moscova şi Cairo. Contingentul sovietic din Egipt a atins 15 000 de oameni, iar în martie 1970 primele baterii SA-3 (cu tot cu echipajele de operare) au ajuns lângă Canalul Suez. Avioanele Phantom F-4 se confruntau acum cu un baraj format din zeci de SAM-3 şi sute de MiG-21, suferind înfrângeri atipice (două avioane Phantom doborâte pe 30 iunie 1970). Pentru a evita astfel de ciocniri, israelienii renunţaseră la zborurile în profunzime în spaţiul egiptean, însă obiectivul lui Nasser era de a extinde cât mai mult controlul aerian spre Suez şi Sinai.

Căutând să evite orice incident care putea duce la o internaţionalizare a conflictului, Tzahal îşi formase propria secţie specială pentru interceptarea şi traducerea comunicaţiilor sovietice (care opera în cadrul Unităţii 515 din Sinai), alcătuită din 34 de israelieni cu origini în Rusia, buni cunoscători ai limbii. Aceştia aveau o misiune foarte delicată, pentru că din acest punct piloţii sovietici, purtând însemnele armatei egiptene, nu se mai limitau la misiuni defensive, începând chiar să urmărească aeronavele israeliene Skyhawk şi în Sinai, aşa cum s-a întâmplat pe 25 iulie 1970. Israelul trebuia să reacţioneze. Iniţial, el s-a asigurat că dialogurile în rusă dintre piloţi şi centrul de comandă sunt ascultate de americani şi de presă. Apoi, şefii aviaţiei au pregătit o ambuscadă (Operaţiunea Rimon 20): orgoliul piloţilor israelieni de a fi cei mai buni din lume aştepta să primească o nouă confirmare, după victoria asupra *Royal Air Force* din 7 ianuarie 1949. Pe 30 iulie 1970, 16 aparate MiG pilotate de sovietici au fost momite să intre în luptă cu ceea ce credeau că reprezintă patru avioane Skyhawk – în realitate nu mai puţin de 12 Mirage şi 4 Phantom, care fuseseră ascunse de radarele sovietice. Cinci MiG-21 au fost distruse de Forţele Aeriene Israeliene în această ambuscadă, iar doi piloţi ruşi au murit, obligându-l

pe mareşalul Pavel Stepanovici Kutakhov, comandantul Forţelor Aeriene Sovietice, să vină de urgenţă în Egipt pentru a înţelege ce s-a întâmplat.[390] Pe de altă parte, progresele pe care le făcea antiaeriana sovietică în apropierea Canalului Suez aducea tot mai multe pierderi pentru israelieni; un armistiţiu devenea inevitabil, ambele tabere suferind pagube tot mai greu de susţinut, fără a mai aminti de riscul unei confruntări între SUA şi URSS pe fondul escaladării.

În baza unor negocieri americane pe care sovieticii le-au sprijinit, acordul de încetare a focului a intrat în vigoare în 7 august 1970. Nasser şi-a atins obiectivul de a supravieţui politic prin intermediul Războiului de Uzură, care a reuşit să acopere parţial amintirea tragediei arabe din iunie 1967. Totuşi, preşedintele egiptean nu va supravieţui şi fizic suitei de umilinţe dintre 1967 şi 1970, murind pe 28 septembrie 1970, după un nou atac de cord. Un alt obiectiv major atins de Nasser va fi fixarea pe Canalul Suez a unui sistem antiaerian redutabil, care va reduce mult libertatea de acţiune a aviaţiei israeliene în viitorul mare război. Deşi acordul de încetare a focului implica o îngheţare a tuturor operaţiunilor militare pe o fâşie de 50 de kilometri, plasată de ambele părţi ale Canalului Suez, Nasser şi-a deplasat imediat bateriile de rachete pe ţărmul Canalului, obţinând astfel o rază de acţiune extrem de deranjantă pentru Israel.[391]

Atât egiptenii, cât şi Tzahal îşi vor moderniza în ritm accelerat arsenalul în perioada Războiului de Uzură. În plus, israelienii vor dobândi un plus de încredere după ce ţinuseră piept cu succes unor unităţi de luptă ale URSS dotate cu cel mai bun echipament sovietic al momentului. Această încleştare va întări alianţa dintre SUA şi Israel, care în această perioadă beneficia de pe urma prezenţei lui Rabin la Washington, pe post de ambasador (1968–1973), poziţie care îl va pregăti pentru primul mandat de premier (1974–1977). Prietenia americană se va dovedi vitală pentru Tzahal la numai trei ani de la încetarea Războiului de Uzură.

Rezistența palestiniană și internaționalizarea operațiunilor teroriste

Un cu totul alt tip de conflict se desfășura după încheierea Războiului de Șase Zile în est și nord, pe frontiera cu Iordania și Libanul. Din motive diferite, cele două state nu reușeau să controleze organizațiile palestiniene care își propuneau să continue o rezistență antiisraeliană prin atacuri și infiltrări în Galileea și Cisiordania. Iordania ezita din rațiuni politice, având prea mulți refugiați palestinieni și continuând să râvnească la poziția de protector al acestora, în timp ce se temea – în realitate – de o lovitură de stat care să înlocuiască dinastia hașemită cu o conducere palestiniană. Libanul, pe de altă parte, era un stat mic și slab din cauza complicatelor raporturi între grupuri religioase musulmane și creștine de diferite confesiuni. Această configurație multiculturală ajutase Libanul în anii 1950, ținându-l departe de conflictele cu Israelul – care se bucurase la rândul său că nu este amenințat dinspre frontiera sa nordică.

În zonele gri tolerate de Iordania și Liban și-au putut stabili baze grupările de gherilă palestiniene, în special al-Fatah, condusă de Yasser Arafat, dar și rivale precum Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. Numărul mare de organizații paramilitare palestiniene (cel puțin zece) era justificat și de mizele materiale existente în această perioadă: sovieticii și țările din blocul comunist, care rupseseră relațiile diplomatice cu Israelul în iulie 1967 (cu excepția României), ofereau arme și baze de antrenament, iar statele arabe bogate în petrol contribuiau cu bani. Pe 4 februarie 1969 a avut loc un eveniment decisiv în istoria palestiniană: Yasser Arafat a fost ales președinte al Organizației pentru Eliberarea Palestinei, poziție pe care o va păstra până la moartea sa, în anul 2004. Campania pusă la cale de Arafat și de concurenții săi palestinieni își propunea să destabilizeze Cisiordania prin infiltrarea de voluntari dinspre bazele iordaniene în satele arabe aflate sub guvernarea israeliană. Având în vedere

succesul mișcărilor similare de gherilă în Algeria, Arafat miza pe o escaladare a conflictului, care să provoace o puternică revoltă palestiniană. Totuși, strategia a eșuat. Valea Iordanului era nepotrivită pentru infiltrări și grupuri de rezistență, oferind puține ascunzișuri naturale și o climă ostilă. Probabil că niște unități de luptă foarte bine pregătite ar fi putut depăși temporar astfel de obstacole, însă, oamenii lui Arafat erau neexperimentați și superficial instruiți. Din acest motiv, reușitele palestiniene au fost reduse, accidentale și s-au limitat la perioada 1967–1970, în care Israelul s-a adaptat la provocările noii frontiere. În martie 1968, după ce un autobuz care transporta studenți din Tel Aviv în zona Arava a activat o mină palestiniană ce a ucis două persoane și a rănit 28 de tineri, Tzahal a întreprins două raiduri în teritoriul iordanian care găzduia bazele gherilelor, la Safi, în sudul Mării Moarte, precum și la Karameh, pe malul de est al Iordanului. Cea de-a doua operațiune – una dintre cele mai mari desfășurate de armata israeliană pe timp de pace, implicând două brigăzi – a scăpat de sub control: Yasser Arafat și oamenii lui s-au putut face nevăzuți, în timp ce trupele iordaniene (tancuri și artilerie), aflate într-o poziție favorabilă, pe înălțime, au intrat în luptă. Veritabilul masacru de la Karameh, din 21 martie 1968, a adus moartea pentru 150 de luptători palestinieni și cel puțin 25 de soldați iordanieni. Cele două brigăzi Tzahal implicate în luptă, dintre care una era blindată și a doua mecanizată, au pierdut 30 de oameni, având și 96 de răniți, un avion doborât și câteva tancuri distruse sau capturate. Deși tabăra lui Arafat de la Karameh a fost dispersată, operațiunea a eșuat în obiectivul de a-l captura pe acesta, element care va influența major istoria Orientului Mijlociu în următoarele decenii. Aparent, atacul israelian devenise un secret cunoscut de toată lumea: serviciile speciale iordaniene observaseră acumularea de trupe de la graniță, *intelligence*-ul egiptean îl avertizase pe Arafat că i se pregătește ceva, iar CIA îl anunțase pe regele Hussein că atacul Tzahal va viza doar tabăra Fatah, cerându-i ca armata iordaniană să nu intervină;

Hussein, în schimb, i-a dat de știre lui Yasser Arafat și și-a pus armata în alertă.[392]

Problema grupărilor palestiniene era incapacitatea luptătorilor care reușeau să ajungă în Cisiordania de a organiza celule locale de rezistență armată, guvernarea militară israeliană fiind în mod deliberat una liberală și prudentă. Dayan, care a fixat această strategie, trăise sub mandat britanic și înțelegea din experiență directă cum se văd lucrurile din cealaltă parte a baricadei și ce erori trebuie evitate. Palestinienii nu au fost obligați să colaboreze și și-au putut păstra libertatea de exprimare. Circulația lor peste Iordan nu a fost îngrădită și au fost integrați parțial în economia israeliană, zeci de mii de arabi din Cisiordania și Gaza muncind în zona rurală.[393] În acest mod, celulele de rezistență palestiniene nu au căpătat (în Cisiordania cel puțin – Gaza fiind mai radicalizată din cauza lipsei de teren și a izolării de statele arabe) un suport local organic, fiind păstrate în viață doar de oamenii infiltrați de al-Fatah sau Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. Împotriva acestora va fi utilizată o dublă activitate de suprimare: acțiunile Shin Bet și amplasarea unui gard de securitate *(gader hamaarechet)* în Valea Iordanului, de la Marea Galileii până la Marea Moartă, dotat cu sisteme de alarmă și supraveghere, dar și cu zone minate.[394] Înlăturarea vegetației, care oferea posibilități de camuflare pentru palestinienii ce se infiltrau în Israel, a lăsat loc unui teren ars, pe care beduinii înrolați în Tzahal îl utilizau pentru a lua urma oamenilor lui Arafat. Concomitent, serviciul secret intern al Israelului infiltra celulele palestiniene din Cisiordania și Gaza, care nu atinseseră încă nivelul de separare și secretizare al grupărilor teroriste de mai târziu; în această fază, mulți războinici se cunoșteau între ei, devoalând o întreagă rețea în momentul în care erau capturați. Această suită de măsuri va securiza granița după 1970.

Începând cu primăvara anului 1970, gherila palestiniană a început să acționeze prioritar din spatele liniilor de armistițiu,

din Iordania și Liban, utilizând rachete Katiușa, de care dispunea din belșug, pentru a ataca teritoriul israelian. Katiușa era mai puțin precisă decât artileria clasică, dar avea un efect moral de descurajare.[395] Replica israelienilor în fața acestei schimbări de strategie miza pe responsabilizarea guvernelor libanez și iordanian, care îi găzduiau pe luptătorii OEP. Prin lovituri țintite împotriva Iordaniei și Libanului, Tzahalul căuta să-i convingă pe liderii acestor țări să elimine gherilele palestiniene de pe teritoriul lor. Modelul sirian se dovedise, din acest punct de vedere, un succes: dincolo de retorica violentă antiisraeliană, de atacuri sporadice și de o exotică luptă bazată pe... zgomotul făcut de avioane (în 23 ianuarie 1970, un MiG-21 a survolat la altitudine foarte joasă Haifa, generând un zgomot infernal, care a creat panică, fără a-și propune, însă, să lovească vreo țintă, israelienii trimițând imediat o grupare de avioane Phantom peste Alep și Damasc, cu același obiectiv – să facă zgomot), Siria a ocolit cu prudență orice conflict semnificativ cu Tzahal, liderii fragilului regim de la Damasc înțelegând că își riscă inutil poziția în cazul unor eșecuri militare. Din acest motiv, Damascul a evitat să-l găzduiască pe Arafat și să ofere baze gherilelor palestiniene.

Din septembrie 1970, aventura lui Arafat va lua sfârșit și în Iordania. După confruntarea de la Karameh, Organizația pentru Eliberarea Palestinei devenise imprudent de agresivă și încrezătoare, inclusiv în relația cu Hussein. Considerând că au învins Tzahal la Karameh și au devenit o forță militară redutabilă, palestinienii au încercat să îl asasineze pe regele Iordaniei și să răstoarne monarhia hașemită. Armata iordaniană controla tot mai greu zonele unde erau concentrați luptătorii OEP, inclusiv capitala Amman și importantul oraș nordic Irbid, aflat în apropierea graniței cu Siria și Israel (în dreptul Înălțimilor Golan). Hussein nu a mai putut evita o intervenție în forță împotriva palestinienilor după valul de avioane deturnate de Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei: ele călătoreau la New York și Londra, dar au fost forțate de teroriști să aterizeze

pe un mic aeroport din deșertul iordanian, cândva utilizat de britanici, aflat lângă orașul Zarqa (acolo unde creștea, într-o familie palestiniano-iordaniană, Abu Musab al-Zarqawi, care avea aproape patru ani la momentul deturnărilor de la Zarqa). Pe 11 septembrie 1970, palestinienii au eliberat aproape 250 de ostatici, dar au reținut pasagerii evrei, oferindu-le o atenție specială celor care aveau cetățenie americană. Pe 12 septembrie, trei avioane deturnate au fost aruncate în aer (demonstrativ, fără a produce victime). Pentru Hussein, care miza pe parteneriatul cu Washington și Londra, faptul că țara lui devenise gazda acestor activități teroriste antioccidentale era un coșmar. Își pierdea orice credibilitate internațională și părea că nu mai controlează Iordania – motiv pentru care a ales să acționeze cu fermitate. Pe 15 septembrie, el a introdus legea marțială și a desemnat un guvern militar, condus de un general de origine palestiniană, iar două zile mai târziu taberele de refugiați Hussein și Wehadat din Amman au fost înconjurate de o brigadă blindată. În paralel, refugiile fedainilor din Irbid sau Zarqa au fost luate cu asalt.[396] Circa 3 500 de oameni au pierdut grupările palestiniene în această încleștare, în care și iordanienii vor înregistra peste 300 de morți. În apărarea palestinienilor au intervenit militarii sirieni, invadând Iordania cu o divizie care avea misiunea să facă joncțiunea cu rezistența palestiniană din Irbid. Iordanienii, asistați de *intelligence*-ul american, i-au oprit din drum; Tzahalul a sărit în sprijinul lui Hussein, mobilizându-și trupele la frontiera cu Siria, la solicitarea lui Henry Kissinger, care a salvat, probabil, în acel moment critic, dinastia hașemită.[397]

Cu baza din Iordania închisă, cu Nasser mort chiar în acele zile de război din septembrie, palestinienii mai aveau o singură variantă în Orientul Mijlociu: Libanul. Mai bine de un deceniu, aici se va afla centrul lor de operațiuni. Totuși, Tzahalul dezvoltase deja o strategie eficientă și împotriva bazelor al-Fatah din sudul Libanului. Încă din mai 1970, taberele palestiniene controlate de Arafat fuseseră luate cu asalt pentru distrugerea

arsenalului Organizației pentru Eliberarea Palestinei. Din acel moment, blindatele Forțelor Armate Israeliene au început să patruleze inclusiv în interioriul Libanului, în căutarea gherilelor palestiniene și a rachetelor Katiușa, revenind imediat în teritoriul israelian, fără o reacție ostilă a armatei libaneze.

Prinsă în menghină, rezistența palestiniană se va concentra asupra operațiunilor teroriste de anvergură, menite să îi promoveze cauza în fața opiniei publice internaționale. În cursul anului 1968, mai multe atacuri asupra companiei israeliene El Al au fost organizate din centrul de comandă libanez al Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei: pe 23 iulie, o cursă Londra–Roma–Lod a fost deturnată către Algeria de un comando palestinian, iar un alt comando a deschis focul în decembrie, la Atena, asupra unui avion care venea din Tel Aviv și zbura la New York. În replică, Tzahal a efectuat un raid asupra Aeroportului Internațional Beirut, cu un scop atent definit și în același timp dificil de atins: să arunce în aer avioanele companiilor arabe aflate pe pistă, fără să rănească nici un civil (și nici un militar!) și fără să afecteze aeronavele altor companii.[398] În timp ce unități de parașutiști au blocat drumurile de acces către aeroport, pe 28 decembrie 1968, asigurându-se că trupele libaneze nu pot interveni în timp util, membrii Sayeret Matkal au aterizat nedetectați din elicopterele Super Frelon și au distrus 15 aeronave aparținând Middle East Airlines și altor acționari libanezi (cu pagube de aproape 50 de milioane de dolari).

După alungarea lui Yasser Arafat din Iordania, campania teroristă s-a întețit și pe fondul apariției organizației Septembrie Negru, care țintea atât Israelul, cât și Iordania. În noiembrie 1971, a fost asasinat premierul iordanian Wasfi Tal de către o echipă de patru membri ai grupului Septembrie Negru, în holul hotelului Sheraton din Cairo; acesta era acuzat că a coordonat torturarea și executarea unui important comandant al-Fatah. Pe 5 septembrie 1972, Septembrie Negru a orchestrat Masacrul de la München, opt teroriști palestinieni atacând delegația israeliană

prezentă la Jocurile Olimpice din Germania de Vest. Au fost uciși pe loc sau luați ostatici 11 israelieni, toți murind în final, în cursul operațiunii de salvare a poliției germane. Răspunsul israelian a fost extrem de dur, Operațiunea Primăvara Tinerilor (Beirut, 1973) țintind trei lideri majori ai Septembrie Negru și OEP, iar cea denumită Mânia lui Dumnezeu, coordonată de Mossad, urmărind prin toată Europa, pentru două decenii, teroriștii implicați în masacru.

În sfârșit, în mai 1972, un avion Boeing 707 al companiei Sabena (cursa Bruxelles–Tel Aviv) a fost deturnat de un comando al Septembrie Negru condus de Ali Taha Abu-Snina, teroriștii solicitând ca pilotul să aterizeze la Tel Aviv. Solicitarea palestinienilor era spectaculoasă: 317 deținuți palestinieni eliberați în schimbul pasagerilor, care ar fi urmat să fie puși în libertate la Cairo.[399] Negocierile pentru eliberarea ostaticilor, conduse de Moshe Dayan, s-au sfârșit cu o intervenție în forță a unității de elită Sayeret Matkal, care a capturat sau ucis cei patru teroriști și a eliberat pasagerii. La acțiunea Sayeret Matkal au participat, merită notat, doi viitori premieri israelieni, Benjamin Netanyahu și Ehud Barak, și un viitor director al Mossad, Dani Yatom.

Capitolul 11

Pe muchie de cuțit

Războiul de Yom Kippur (1973)

Problema primei lovituri și a semnalului de alarmă. Politică și spionaj

În anul 1948, după fondarea oficială a Statului Israel, țările arabe au atacat tânăra națiune. Ele au avut privilegiul militar al primei lovituri, dar și dezavantajul subsecvent în materie de relații publice: agresând un popor atât de vulnerabil precum cel evreu la câțiva ani după Holocaust, acestea au pierdut sprijinul opiniei publice internaționale, care nu mai putea fi indiferentă față de cauza taberei conduse de David Ben-Gurion.

În 1956, în cadrul Campaniei din Sinai, Israelul a lovit primul. Era șansa sa de a ieși din izolarea diplomatică și de a încheia o alianță cu două dintre țările de care se simțea cel mai apropiat: Marea Britanie și Franța. Apărând, însă, în această companie cu aer „imperialist" în ochii opiniei publice mondiale, israelienii au pierdut o parte din capitalul de simpatie câștigat în anii anteriori. Apoi a venit conflictul din 1967, în care Tzahal a fost obligat să atace blocul arab care încălcase deja mai multe linii roșii (militarizarea Sinaiului, blocarea Strâmtorii Tiran) și care putea declanșa oricând o ofensivă devastatoare. Cu toate aceste explicații, ceea ce rămânea consemnat sec de istorie – cu largul concurs al propagandei sovietice și arabe – era faptul că, pentru a doua oară consecutiv, Israelul lovise primul.

Cu această povară obiectivă se confrunta Golda Meir, devenită prim-ministru după moartea lui Levi Eshkol, în februarie

1969. Născută în Ucraina, cu primele amintiri din copilărie legate de persecuțiile antisemite, Golda Mabovitch (numele ei de naștere) se mutase cu familia în Statele Unite când avea opt ani, primind, așadar, o educație americană, suprapusă peste una începută în Imperiul Țarist. În 1921, după ce se căsătorește, Golda face *alia* în Palestina, stabilindu-se în kibuțul Merhavia, apoi la Ierusalim. În anii 1930 și 1940 a servit Yishuvul prin contactele sale din Statele Unite, unde a călătorit pentru a obține suport public și sprijin material (banii strânși de Golda Meir au fost decisivi pentru cumpărarea armamentului cu care Tzahalul a luptat în primii săi ani). Încrederea lui Ben-Gurion în talentele sale diplomatice era atât de mare, încât pe ea a trimis-o în secret la regele Abdullah, în 1948, înaintea proclamării Statului, pentru a-l convinge ca Transiordania să nu atace Israelul, desemnând-o apoi ca ambasador la Moscova, unde avea misiunea de a câștiga suportul vital al lui Iosif Vissarionovici Stalin. Din 1956 devenise, în mod natural, ministrul de externe al Israelului.

Nimeni nu era mai pregătit, așadar, decât Golda Meir în anul 1973 să înțeleagă faptul că Israelul trebuia să evite cu (aproape) orice preț luxul de a fi din nou inițiatorul unui război cu statele arabe. Oricât de corecte erau motivele invocate de Tzahal în susținerea unui eventual atac preventiv, pentru comunitatea internațională acestea erau nuanțe pe care nu era dispusă să le asculte. Golda conta pe sprijinul unei echipe excepționale în materie de apărare: așa-numitul „cabinet din bucătărie", încăpere în care oaspeții ei – Moshe Dayan, Yigal Allon, Yisrael Galili – erau invitați să ia decizii strategice majore în timp ce erau serviți cu prăjituri. La Washington, Meir conta pe serviciile ambasadorului Yitzhak Rabin, fostul conducător al statului major, care îi va succeda Goldei în funcția de premier. În cadrul acestei echipe, autoritatea lui Moshe Dayan, ministrul apărării, rămânea neegalată după excelenta prestație din 1967, chiar dacă Dayan era notoriu în Israel pentru două pasiuni pe care nu și le putea înfrâna: aventurile galante și săpăturile arheologice

nu întotdeauna legale, în ambele domenii comportându-se ca un veritabil colecționar. Era cunoscut pentru asta inclusiv în rândul armatei, glumele pe acest subiect având tendința de a fi mai degrabă prietenoase și admirative. Totuși, după războiul din 1973, vor exista voci care îi vor reproșa lui Dayan superficialitatea cauzată de o viață personală agitată.

Pentru a analiza corect prima etapă a Războiului de Yom Kippur, trebuie înțeles modul în care funcționa sistemul de apărare israelian la începutul anilor 1970. După experiența din 1948, când Tzahal încercase să mențină defensiva o scurtă perioadă, cu rezultate nefericite (dispersarea trupelor în trei direcții fiind foarte dificilă pentru un stat abia născut), israelienii își bazaseră doctrina militară pe principiul unei lovituri preventive în eventualitatea unei amenințări majore, acest lucru făcându-se prin concentrarea forțelor în zona cea mai periculoasă (în mod normal Egiptul), urmând apoi ofensiva și pe restul fronturilor deschise de țările arabe. Această doctrină, deși în continuare foarte influentă, nu mai corespundea realităților militare și politice din anul 1973. În primul rând, așa cum am arătat, Golda Meir nu ar mai fi acceptat o lovitură preventivă israeliană (ipoteza unor provocări arabe atât de grave încât să o convingă de necesitatea unei noi „prime lovituri" aplicate de Tzahal poate fi exclusă din peisajul politic din anii 1970, când Egiptul, Siria și Iordania învățaseră lecția escaladării necontrolate din 1967). În al doilea rând, Israel nu mai era țara lipsită de adâncime strategică din anii 1950: în sud era acum protejată de Sinai, unde se aștepta ca orice ofensivă egipteană să se împotmolească, în nord beneficia de scutul oferit de Înălțimile Golan (mai înguste decât Sinaiul, dar și mai greu de atacat), iar în est putea opri o înaintare arabă în Valea Iordanului sau în zonele deluroase ale Samariei și Iudeei (Cisiordania). Miezul vulnerabil israelian, format din orașele de coastă în frunte cu Tel Aviv, dobândise acum o armură de protecție cuprinzătoare.

Apărați, așadar, de frontiere mai solide, conducătorii Tzahal se bazau în continuare pe rezerviști, care asigurau circa 70% din forța sa de luptă. Restul militarilor – recruții și profesioniștii din scheletul de bază al armatei – nu puteau fi concentrați în zonele de graniță, care nu ofereau condiții pentru lungul stagiu de instrucție obligatorie și care puteau fi oricând expuse unor atacuri dezordonate de artilerie. Liniile critice de armistițiu, cu alte cuvinte, erau păzite mai degrabă de trupe răzlețe (rezerviști chemați la instrucția anuală). După 1970, când luase sfârșit Războiul de Uzură, această tendință se agravase pe fondul unei nevoi de relaxare pe care societatea israeliană o simțea după două decenii de continuă încordare. Cu toate obiectivele politice și militare atinse într-un timp implauzibil de scurt, israelienii găseau pentru prima dată oportunitatea de a se dedica propriilor proiecte civile. Acest lucru era posibil datorită încrederii în serviciile secrete, cele care aveau misiunea de a detecta din timp un atac din partea statelor arabe. În baza informațiilor oferite de Aman și Mossad, conducătorii israelieni puteau pune în mișcare mecanismul de mobilizare a rezerviștilor, aducând în 48 de ore pe linia de armistițiu sute de mii de soldați experimentați. Tot sistemul de securitate israelian se baza, prin urmare, în anul 1973 pe acest semnal de alarmă tras de specialiștii în *intelligence*. În fapt, având în vedere modul în care era construită structura de decizie în domeniul militar în Cabinetul Golda Meir, responsabilitatea semnalului de alarmă revenea doar Aman, *intelligence*-ul Tzahal. Informațiile cu potențial militar obținute de Mossad erau direcționate către Aman, care decidea dacă le fructifică, le raportează către decidenții politici sau le ignoră ca fiind irelevante.

Evaluarea de risc pe care Aman era dator să o actualizeze continuu reprezenta o problemă mai dificilă decât părea la prima vedere. În primul rând pentru că, în mod paradoxal, extinzându-și aria de siguranță, Israelul împinsese armatele ostile la linia lor naturală de concentrare. În 1948 sau în 1967,

israelienii avuseseră timp să „vadă" armata egipteană mobilizându-se și înaintând în Sinai, semnalul de alarmă fiind evident pentru toată lumea. După 1967, însă, trupele egiptene erau oricum masate în spatele Canalului Suez – fie pentru lungul Război de Uzură, fie pentru manevre, fie din necesități defensive. Iar comportamentul egiptenilor era considerat de Tzahal cheia oricărei eventuale ofensive arabe, plecându-se de la premisa că, fără Egipt, Siria nu ar ataca niciodată – cu atât mai puțin Iordania. Cel mai bun criteriu pe care Aman îl avea la dispoziție pentru a declanșa alerta era, desigur, semnalarea unei acumulări atipice de forțe, mult peste prezența și așa solidă a armatei egiptene la Canalul Suez. Totuși, această idee aparent facilă nu se verifica în realitate: egiptenii își masaseră în mai multe rânduri trupele ca pentru război, dar nu atacaseră. În teorie, exista soluția mobilizării parțiale a rezervei pentru orice nivel ridicat de amenințare; în practică însă, această idee era respinsă din numeroase motive. În primul rând, costa – orice chemare a rezerviștilor însemna scoaterea acestora din circuitul economic, plus declanșarea unor operațiuni logistice costisitoare. Apoi, exista un preț psihologic: populația devenea demoralizată pe fondul reîntoarcerii la starea de nesiguranță. În al treilea rând, apăreau consecințe politice negative, un guvern care decidea mobilizarea din motive ce se dovedeau neîntemeiate apărând slab și incompetent. În al patrulea rând, concentrarea trupelor Tzahal la frontiere putea fi folosită ca pretext de sovietici și arabi în cadrul unui eventual joc de escaladare. În sfârșit, politicienii israelieni pariau pe o atitudine de descurajare atipică: simplul fapt că nu „clipeau" în fața demonstrațiilor de forță ale Egiptului sau Siriei dovedea că nu se tem, deci că posedă o serie de mijloace militare nebănuite, de care adversarii ar trebui să țină cont. Este posibil ca această abordare să fi avut în spate dobândirea de către Israel, în acea perioadă, a tehnologiei nucleare, despre care apăruseră deja informații în lumea serviciilor secrete și chiar în presă. Toate aceste elemente demonstrează faptul că sarcina de a trage

semnalul decisiv de alarmă, care revenea Aman, aducea o responsabilitate majoră, orice decizie greșită în acest sens putând fie să afecteze cariera conducătorului său (în cazul în care alarma se dovedea falsă), fie să pună statul în pericol.

Calculele lui Sadat. Argumentele în favoarea războiului

Toată această ecuație sofisticată se concentra în jurul deciziei unui singur om: noul lider egiptean Anwar Sadat. Lipsit de charisma bonomă a lui Nasser, care domina prin înălțime și zâmbet orice reuniune, Sadat a părut tuturor – inclusiv egiptenilor sau israelienilor – o soluție de tranziție după moartea lui Nasser. Fiind mai firav decât fostul *rais*, cu o chelie timpurie, cu mustață și ochelari cu rame groase, Sadat părea la prima vedere un asistent cenușiu, care și-a depășit cu mult condiția. Urmaș al unei sclave eliberate, avea un ten întunecat și o ușoară timiditate. Se născuse într-o familie săracă, de origine nubiană, având încă 12 frați.

În spatele acestei aparențe umile se găsea, în fapt, cel mai influent lider egiptean după Muhammad Ali, kedivul de origine albaneză care a modernizat Egiptul în secolul al XIX-lea. Sadat era în realitate un tip dur, care făcuse cinci ani de închisoare pentru diverse comploturi și tentative de asasinat politic. Avea însă, asemenea lui Nasser, și o fire de artist: visase să devină actor și scrisese în temniță o piesă de teatru, care se dovedise un fiasco. Tot în închisoare el descoperise, într-o revistă americană, conceptul de „Dumnezeu al iubirii", care îl impresionase profund, făcându-l sensibil la mesaje pacifiste.[400] Plecat dintr-o poziție fragilă, mult subestimat, Sadat va readuce egiptenilor mândria pierdută în 1967, va schimba traseul socialist și prosovietic al țării și va oferi Israelului primul său mare tratat de pace, plătind cu viața această decizie revoluționară. Până atunci, însă, în intervalul 1970–1973, Anwar Sadat va evolua într-un registru considerat de israelieni, sovietici, americani și chiar de egipteni

drept minor, lucru care se va dovedi ulterior un avantaj, pentru că i-a permis acestuia să pară mai puțin periculos decât Nasser.

Pentru a putea lua în calcul o carieră lungă în fruntea unui Egipt fragmentat ideologic, în care socialismul, islamismul și naționalismul se ciocneau și se amestecau în forme nebănuite, Sadat era obligat să închidă rana adâncă din 1967, cel mai simplu mod în care putea face acest lucru fiind un triumf diplomatic. În 1972, în cadrul unei vizite revoluționare făcute la București (unde dictatorul român Nicolae Ceaușescu juca cartea intermedierii diplomatice dintre Israel și statele arabe, având de câștigat un prestigiu internațional major prin sfidarea poziției antiisraeliene rigide a blocului sovietic), Golda Meir ar fi primit, prin intermediul lui Ceaușescu, mesajul că Sadat e dispus la o întâlnire. „Domnule președinte, e cea mai bună veste pe care am auzit-o în ultimii ani", ar fi răspuns Meir.[401] Totuși, demersul nu s-a concretizat. Ulterior, în februarie 1973, consilierul lui Sadat pe probleme de securitate, Hafez Ismail, a transmis, în cadrul unei întâlniri cu Henry Kissinger, faptul că Egiptul ar accepta un proces de pace cu Israelul în cazul în care acesta ar reveni la frontierele din 1967. Sadat era dispus să permită navigația navelor israeliene prin Canalul Suez și să ofere o zonă demilitarizată pe granița din Sinai. Totuși, Egiptul nu ar fi stabilit relații diplomatice formale cu Israel, iar granițele ar fi rămas închise.[402]

În mod evident, era imposibil ca Sadat să obțină asemenea concesii diplomatice din poziția în care se afla din punct de vedere politic și militar. Pentru ca demersurile sale să fie acceptate de statele arabe, el trebuia să aducă de la negocieri o listă întreagă de câștiguri (cu Muntele Templului în frunte), oferind în schimb Israelului beneficii minore, pe care Golda Meir cu greu le-ar fi putut explica electoratului său. Raportul de forțe stabilit în 1967 nu permitea, în realitate, negocierea maximalistă a lui Sadat, făcându-l să pară ridicol prin disproporția dintre pretenții și potențial. „Sadat avea nevoie de încă un război pentru a câștiga și a intra în negocieri de pe poziții de egalitate", va explica

Jehan Sadat, soția și confidenta sa.[403] Ca într-o tragedie antică, personajele-cheie ale dramei de Yom Kippur erau blocate într-un cerc vicios, care împingea spre război: ca să supraviețuiască politic, Sadat trebuia să livreze un succes diplomatic spectaculos, singurul care ar fi fost acceptat de orgoliul arab; politicienii israelieni, pe de altă parte, nu aveau nici un motiv rezonabil pentru a primi ofertele de învingător făcute de liderul egiptean. În aceste condiții, Sadat a hotărât, în octombrie 1972, că va ataca Israelul.

Elementul-cheie al acestei decizii (ce va scurtcircuita, în fapt, modul de gândire al Aman) îl reprezenta modul în care noul *rais* egiptean a ales să-și conceapă campania: fără suportul strategic al Uniunii Sovietice, deci lipsit de rachetele Scud și de avioane multirol de ultimă generație. Conform informațiilor obținute de Mossad de la o sursă excepțională de la Cairo (Ashraf Marwan, ginerele lui Nasser și protejatul lui Sadat, însărcinat cu misiuni diplomatice speciale, care începuse să lucreze pentru Israel), planul de război al armatei egiptene se bazase mult timp pe un atac aerian-surpriză, care depindea de avioanele de vânătoare cu capacități de bombardiere ale sovieticilor, dar și de rachete capabile să lovească în zonele urbane israeliene, pentru eventualitatea în care Golda Meir ar fi ordonat atacarea unor obiective din apropierea marilor orașe de către Forțele Aeriene Israeliene. Însă, URSS, tentată de o relaxare a relațiilor cu SUA după un summit între Brejnev și Nixon (din mai 1972, de la Moscova), evita să răspundă afirmativ solicitărilor lui Sadat în acest sens. Iritat de tărăgănarea Kremlinului, *rais* a cerut vastului contingent de consilieri militari sovietici să părăsească urgent Egiptul în iulie 1972

În acest punct, Aman a căzut într-o capcană a propriilor prejudecăți despre modul în care gândește un lider egiptean. Părea absolut imposibil ca un stat care făcuse cu greu față Tzahal cu sprijinul masiv al superputerii militare comuniste să încerce o mișcare ofensivă fără suportul acesteia. Pentru israelieni, atât de atenți în coordonarea cu Washingtonul pentru a nu rămâne

singuri într-o situație critică, era de neconceput ca Sadat să plece la război fără o minimă sincronizare cu Moscova, care salvase Egiptul și Siria în 1967. În sfârșit, Aman a rămas blocat în teza ofensivei bazate în mod obligatoriu pe un atac aerian și pe rezerve de rachete Scud – care păreau acum de neatins pentru Sadat, până la reîncălzirea relației cu Kremlinul.

Strategia lui Sadat și planul de atac egiptean

Totuși, în octombrie 1972, când hotărâse că trebuie să atace Israelul, Sadat renunțase la această idee în care *intelligence*-ul israelian își investea încă toată încrederea. El alesese o strategie minimalistă în termenii câștigurilor teritoriale, dar capabilă să genereze un șoc psihologic care să destabilizeze atât armata, cât și conducerea politică a Israelului. Această strategie era concentrată în Operațiunea Badr (după numele unei bătălii decisive din istoria islamului incipient, desfășurată în anul 624, în care ieșiseră la iveală talentele de strateg ale Profetului Muhammad), concepută de cel mai bun și mai lucid militar al lui Sadat, generalul Shazly, care reușise în anul 1967 să își salveze forța de elită din Sinai, în ciuda căutărilor intense ale lui Ariel Sharon. Ulterior, el condusese forțele speciale ale lui Nasser în timpul Războiului de Uzură, ridicând nivelul de îndrăzneală și creativitate al comandourilor egiptene; în sfârșit, Sadat îl promovase ca șef de stat major, grație unei calități care devenise relativ greu de găsit în acel moment în cadrul armatei egiptene – dorința de a lupta, dublată de disponibilitatea de a-și asuma riscuri. Prăbușirea lui Amer și umilința din 1967 îi făcuseră pe mulți generali egipteni prudenți și neîncrezători. Aceștia încercau, în fapt, să blocheze sau să amâne un nou război, ignorând sub diferite pretexte ordinele de a pregăti armata pentru luptă. Iar cel mai bun mod pentru a temporiza ambițiile lui Sadat era fixarea unor obiective ample pentru o ofensivă egipteană – fapt care implica așteptarea tehnologiei militare sovietice. Nu e exclus ca acești generali, dintre care făcea

parte chiar ministrul de război egiptean, Ahmed Sadek (pe care Sadat va fi nevoit să îl concedieze pentru că îi sabota planurile), să fi acționat în coordonare cu Moscova, care nu credea că statele arabe sunt pregătite pentru un nou război și care se temea că va fi din nou nevoită să aline rănile taberei înfrânte.

Pentru a sparge acest cerc vicios al amânării cu orizont incert, Shazly și Sadat au stabilit prin Operațiunea Badr că obiectivul armatei va fi exclusiv traversarea Canalului Suez și o înaintare de circa 10 kilomeri, care va oferi controlul asupra liniei Bar-Lev. Existența acesteia se dovedea o veritabilă capcană pentru armata israeliană, pentru că, în ciuda denumirii impresionante, ea oferea adăpost împotriva bombardamentelor artileriei de pe malul egiptean al Canalului Suez, dar nu putea opri o înaintare terestră hotărâtă în eventualitatea unei traversări. Totuși, pentru opinia publică israeliană, ideea pierderii liniei Bar-Lev ar fi devenit o lovitură simbolică. Din acest motiv (dar și pentru că erau familiari cu strategia de luptă a Tzahal), egiptenii concepuseră Planul Badr mizând pe o contraofensivă improvizată și furioasă a israelienilor, care își vor arunca blindatele disponibile în luptă și vor cere excelentei lor aviații să atace unitățile avansate ale armatei lui Shazly. Pentru a ține piept acestui val inițial de furie, Sadat conta pe mijloacele pe care le avea din belșug la îndemână:

a. sistemele de rachete sol-aer, dispuse într-o rețea sofisticată de-a lungul Canalului Suez (SA-2, SA-3 și, din 1972, SA-6), alături de radare sovietice moderne. Ele ofereau o cupolă de zece kilometri, întinsă inclusiv peste o fâșie din Sinai, protejând astfel trupele terestre care ar fi reușit traversarea Canalului Suez. Acest sistem se dovedise performant încă din Războiul de Uzură, când israelienii începuseră să piardă un număr neobișnuit de mare de avioane pentru performanțele lor anterioare;

b. sistemele antitanc pentru infanterie Sagger (denumirea NATO – cea sovietică fiind Malyutka).

Ceea ce Shazly și Sadat doreau era să ocupe pe țărmul israelian al Canalului Suez un teritoriu de circa zece kilometri și să aștepte reacția Tzahal, avioanele inamice urmând a fi distruse de sistemele sol-aer, iar tancurile lui Moshe Dayan de infanteriști ascunși în nisip și dotați cu Sagger și RPG-7. Blindatele egiptene nu ar fi avut timp să intre în luptă în această etapă, pentru că traversarea Canalul Suez implica operațiuni logistice minuțioase și un cap de pod sigur: totul depindea, în prima fază, de tăria de caracter a soldaților egipteni, care aveau misiunea de a aștepta ca tancurile inamice să se apropie cât mai mult, astfel încât să își mărească șansele de a le lovi (Sagger era o rachetă care, după lansare, putea fi teleghidată prin fir de către infanteriști, printr-un mic *joystick*, cu condiția ca aceștia să nu își piardă cumpătul în fața unei brigăzi de șenilate care venea amenințător către ei).

Așa cum se poate intui, planul lui Sadat avea în primul rând o valoare psihologică și politică. El depindea de o traversare reușită, iar aceasta – de o operațiune de manipulare și înșelare a analiștilor Aman fără precedent (în general, statele arabe aveau mari probleme în a păstra discreția în fața spionajului israelian). Apoi, Sadat avea nevoie, așa cum o va spune el plastic, ca armata „să îi dea zece centimetri pe țărmul de est".[404] În al treilea rând, Sadat era dependent de precipitarea Tzahal, care, aruncându-se în luptă, să piardă un număr ridicat de tancuri și avioane. În al patrulea rând – și aici se afla cheia destabilizării Israelului –, Sadat era dependent de un atac puternic al Siriei lui Hafez al-Assad: fără acesta, ofensiva egipteană, deși de mare efect moral, nu rămânea decât o „zgârietură" în termeni militari, pentru că aducea un câștig teritorial minor într-o zonă îndepărtată de centrul Israelului. Dacă sirienii, în schimb, ar fi reușit să străbată Înălțimile Golan, orașele israeliene erau expuse unui pericol real. Problema lui Sadat era, însă, că Hafez al-Assad nu ar fi acceptat

niciodată să devină vârful de lance al ofensivei arabe. Acesta cerea ca trupele egiptene să înainteze hotărât prin Sinai, țintind ocuparea trecătorilor strategice Mitla și Giddi.

Soluția asumată în aceste condiții de Sadat și Shazly va fi păcălirea lui al-Assad. Acestuia îi vor fi arătate, pur și simplu, planuri fictive de bătălie, la care egiptenii renunțaseră (Planul Granit 2), în ele fiind fixate ca ținte Mitla și Giddi. În realitate, Shazly urma să își oprească armata sub cupola de zece kilometri oferită de sistemul sol-aer, protejând-o astfel de aviația israeliană. Conform calculelor lui Sadat, dacă sirienii reușeau să spargă defensiva Tzahal din Golan, se ivea un moment optim pentru impunerea unui armistițiu. Forțele arabe își recăpătau onoarea militară, iar Sadat – mult mai bine poziționat diplomatic decât sirienii – își putea fructifica canalele de dialog deschise cu Statele Unite, obținând condiții de pace cu Israelul mai favorabile și poate chiar o revalorificare a relației cu americanii. Pentru a reuși, *rais* miza, așadar, pe o multiplă cacealma: mai întâi, îl folosea pe al-Assad, care nu avea capacitatea unui joc diplomatic atât de sofisticat; apoi, trebuia să păcălească până la capăt *intelligence*-ul Tzahal, ascunzând momentul în care urma să traverseze Canalul Suez.

În această tentativă, el va găsi un sprijin neașteptat în chiar șeful Aman, generalul Eli Zeira. Acesta era omul cu cea mai mare răspundere din Israel în cazul unui război defensiv, pentru că misiunea sa era să evalueze posibilitatea unui atac egiptean și să tragă semnalul de alarmă, punând în mișcare sistemul de mobilizare (așa cum spuneam, intențiile Egiptului erau cheia analizei militare, pentru că Siria se implica doar dacă avea garanția unui atac egiptean cu potențial de reușită). Iar Zeira s-a dovedit a fi omul nepotrivit la locul nepotrivit. În timp ce Sadat, aflat sub presiune politică, fusese nevoit să își modifice în mai multe rânduri planurile, generalul Zeira își cristalizase gândirea în jurul ideii că acesta va ataca doar cu avioane de ultimă generație și cu garanția oferită de rachete Scud (acestea începuseră să sosească

în Egipt după o dezgheţare a relaţiilor cu sovieticii, dar aveau nevoie de timp pentru a deveni operaţionale). Fiind un protejat al lui Moshe Dayan şi trecând prin poziţia de ataşat militar în Statele Unite, Zeira avea perspective reale de a deveni în timp şeful Tzahal, motiv pentru care îşi cultiva o imagine de lider stăpân pe situaţie în momente în care toţi ceilalţi îşi pierd capul. Din aceste raţiuni – şi pentru că era convins că preşedintele egiptean blufează fixând date ale invaziei care nu erau respectate, deşi, în realitate, Sadat *chiar* era decis să atace şi schimba data declanşării operaţiunilor din motive tactice sau logistice – Zeira decisese să parieze exclusiv pe ideea improbabilităţii unui atac egiptean în anii 1972–1973, până la modernizarea aviaţiei, testarea cu succes a rachetelor Scud şi, eventual, implicarea puternică a URSS pe modelul Războiului de Uzură. Gândirea lui Zeira era statică, în timp ce gândirea lui Sadat trebuia să fie dinamică şi adaptativă.

În mod paradoxal, acest lucru l-a ajutat iniţial pe Zeira, dovedindu-se ulterior aproape fatal pentru Forţele de Apărare Israeliene. În primăvara anului 1973, când Shazly reuşise, în sfârşit, să asigure condiţiile de bază pentru un atac, învingând rezistenţa mută din vârful plafonat al armatei, Hafez al-Assad îi solicitase în ultimul moment lui Sadat oprirea atacului, pentru a putea beneficia de o livrare sovietică de tancuri şi rachete care se putea dovedi decisivă.[405] La momentul când a intervenit apelul lui al-Assad, egiptenii îşi masaseră deja trupele pe Canalul Suez (inclusiv contingente din alte state arabe), motiv pentru care Tzahal şi liderii Israelului au intrat în alertă. La o şedinţă de urgenţă din mai a premierului Golda Meir cu şefii armatei, Eli Zeira şi-a pus în valoare rolul de personaj olimpian, care îşi păstrează calmul în faţa tuturor, considerând că nu există un risc real de război. Spre deosebire de el, mult mai experimentaţii Dayan şi Elazar, şeful statului major, au estimat că posibilitatea unui atac egiptean este semnificativă, cerând armatei să se pregătească. Şi Mossadul considera că Shazly poate declanşa

ofensiva. Cel care a avut dreptate – fără să înțeleagă, însă, de ce – a fost generalul Zeira. A fost un punct de cotitură, credibilitatea estimărilor șefului Aman devenind de acum aproape intangibilă, mai ales pentru că acesta oferea și soluția cea mai comodă din punct de vedere politic, economic și psihologic – adică să nu se facă nimic, evitându-se astfel costurile unei mobilizări.

Ceea ce nu știa Zeira era faptul că, acceptând amânarea din mai, generalul Shazly și șeful său de operațiuni, excelentul planificator Abdel Ghani el-Gamasy, se reorientaseră către o dată aparent optimă din luna octombrie, care să le ofere o noapte suficient de întunecată pentru o traversare discretă a Canalului Suez: 6 octombrie 1973. Aceasta avea semnificații speciale, atacul egiptean urmând să aibă loc de Yom Kippur, Ziua Ispășirii, cea mai importantă și mai sfântă dintre marile sărbători evreiești, dar și în perioada Ramadanului musulman. Efectul de șoc urma să fie resimțit într-un moment în care Israelul va fi scufundat în reculegere și tăcere – inclusiv cu transmisiunile radio-TV oprite. Teama liderilor politici de la Tel Aviv de a declanșa o alarmă potențial falsă tocmai de Yom Kippur fusese și ea luată în calcul. Fără informațiile oferite de radio, care avea și sarcina de a transmite mesajele codificate pentru mobilizarea rezervei, Tzahalul urma să piardă ore decisive încercând să pună țara în stare de alertă. În realitate, prin alegerea acestei zile, Sadat a ajutat mai degrabă armata israeliană: în primul rând, exista sistemul alternativ al alertării rezerviștilor prin curieri, acesta funcționând impecabil de Yom Kippur, singurul moment din an în care se știa unde „toți rezerviștii din țară pot fi găsiți – la casele lor sau la o sinagogă aflată la o distanță care poate fi străbătută pe jos".[406] Și mai important, de Yom Kippur drumurile din Israel vor fi libere, permițând deplasarea rapidă a miilor de mașini care se vor pune în mișcare pentru a-i duce pe soldați la unitățile lor.

Operațiunea Badr. Traversarea Canalului Suez

Stabilirea atacului pentru ziua de Yom Kippur a fost acceptată de Hafez al-Assad la o întâlnire secretă cu Sadat în Siria, la sfârșitul lunii septembrie. Cei doi aveau viziuni diferite despre ora potrivită pentru lansare – egiptenii preferând după-amiaza, care le oferea posibilitatea unui raid de aviație înainte de traversarea la adăpostul întunericului. În final, viziunea lui Sadat s-a impus, pentru că lăsarea nopții imediat după începerea ofensivei limita drastic posibilitatea de intervenție a aviației israeliene, oferind astfel Siriei și Egiptului câteva ore în care se puteau concentra doar pe progresele făcute la sol.

Războiul de Yom Kippur poate fi descompus în trei secvențe:

a. traversarea Canalului Suez de către armata egipteană și ofensiva siriană din Golan;

b. zilele critice pentru Tzahal, în care israelienii, în așteptarea trupelor mobilizate, au comis o serie de erori în tentativa de a identifica un răspuns corect sub presiune, picând în capcanele pregătite de Sadat;

c. în sfârșit, faza în care israelienii au stabilit o strategie funcțională de răspuns, au blocat ofensiva egipteano-siriană și au trecut chiar ei la atac.

Din toate aceste secvențe, cea mai importantă pentru statele arabe și chiar pentru istoria ulterioară a Orientului Mijlociu a fost traversarea Canalului Suez (Operațiunea Badr). Considerată practic imposibilă pentru armata egipteană, această întreprindere militară și logistică remarcabilă a schimbat aproape de una singură statu-quo-ul din regiune. Ea a demonstrat o capacitate de execuție accesibilă numai unei armate puternice, fiind apreciată sub raport militar inclusiv de comandanții israelieni. Așa se face că, într-o singură noapte, Sadat a reușit să obțină ceea ce Nasser pierduse în 1967: respectul comunității internaționale.

Pentru Israel, Egiptul redevenea un adversar de temut – iar acest lucru genera presiune asupra liderilor politici pentru a negocia de pe poziții mult mai flexibile un acord de pace. După executarea Operațiunii Badr și după ce israelienii se vor arunca în lațul întins de Sadat în Sinai, suportând pierderi însemnate, obiectivele *rais*-ului egiptean fuseseră atinse, singura sa misiune din acest punct fiind să reziste în fața contraofensivei Tzahal, astfel încât un acord de încetare a focului să nu îl surprindă într-o retragere dezorganizată, irosindu-i prestigiul abia câștigat.

În jurul orei 14.00, sâmbătă, 6 octombrie 1973 (ora fiind aleasă pentru ca israelienii să lupte cu soarele în ochi), a început atacul coordonat al Siriei și Egiptului împotriva Statului Israel, sirenele începând să sune la Tel Aviv la ora 14.15, în cel mai tihnit moment al zilei de completă reculegere Yom Kippur. Avioanele MIG-21 și Su-7 au intrat primele în luptă, țintind obiective strategice din Înălțimile Golan și Peninsula Sinai. În Sinai, acolo unde fusese declanșată Operațiunea Badr, au fost vizate centrele de comandă și comunicații, bateriile antiaeriene și de artilerie, bazele aeriene. Apoi, redutabila artilerie egipteană, care dusese greul Războiului de Uzură, a declanșat un baraj masiv, specific strategiei sovietice în faza de „înmuiere" a adversarului, care precede o ofensivă, fiind lansate peste 10 000 de proiectile. Tancurile egiptene au fost împinse în poziții avansate, pe malul Canalului, fiind folosite la rândul lor pentru a „împroșca" proiectile pe malul opus.[407] Era un exces de zel: din cele 31 de mici fortificații *(meozim)* care făceau parte din linia Bar-Lev, jumătate erau oricum abandonate, iar restul erau apărate de circa 450 de oameni și trei tancuri; sistemul defensiv israelian se afla într-un moment de tranziție și incertitudine în Sinai, Sharon – care comandase în ultimii ani zona de sud – recomandând chiar abandonarea completă a cazematelor avansate și retragerea în poziții mai sigure. Deși ideea lui nu fusese acceptată formal, în realitate se tindea spre aplicarea ei discretă, fiind construită o a doua linie defensivă cu circa 15 kilometri mai în spate, aceasta

comunicând cu grosul trupelor care așteptau la mare distanță, la baza de la Bir Gafgafa.[408]

Totuși, miza urmărită de Shazly prin barajul apocaliptic de artilerie nu era doar distrugerea rezistenței israeliene, ci și disimularea traversării egiptene, care începuse la scurt timp după lansarea primelor proiectile. Peste 700 de bărci, ascunse din timp, au fost folosite de 4000 de militari din forțele de elită care, sub acoperirea perdelelor de fum, au trecut Canalul Suez și au organizat punctele de traversare pentru grosul infanteriei. Geniștii aveau două misiuni vitale, de reușita cărora depindea întregul plan egiptean: neutralizarea sistemului de incendiere a Canalului pregătit de Tzahal și tasarea abruptului mal israelian până când acesta permitea stabilirea unor capete de pod utilizabile de vehiculele blindate și de transportoare. Prima sarcină implica blocarea conductelor prin care israelienii puteau deversa combustibil pe Canal în eventualitatea unei invazii egiptene, dându-i foc în momentul în care soldații inamici își începeau traversarea. În realitate, sistemul israelian era mai degrabă un mijloc de descurajare, nefiind operațional; totuși, Shazly îl tratase ca pe o amenințare reală, neasumându-și riscuri. O problemă mult mai mare era malul supraînălțat – un munte abrupt de nisip (Egiptul și Israelul fuseseră într-o veritabilă competiție pentru ridicarea ambelor maluri), care facea imposibilă crearea unor culoare accesibile pentru valul de oameni și tehnica de luptă care se pregăteau să intre în Sinai. Căutând soluții pentru depășirea obstacolului, egiptenii au descoperit că metoda cea mai eficientă nu era utilizarea explozibilului, ci a tunurilor cu apă, care reușeau în câteva ore să coboare semnificativ nivelul malului în zonele vizate. Pentru ca traversarea să nu se transforme într-un fiasco, soldații din primul val au montat panouri luminoase pe țărmul israelian, cu indicativul fiecărei unități, precum și difuzoare din care se auzea strigătul tradițional de luptă: *Allahu akbar*![409] În jurul orei 22.30, după o operațiune executată exemplar, egiptenii își aduseseră deja în Sinai aproape

40 000 de soldați, tasaseră malul pentru zeci de puncte de trecere și montaseră 12 poduri peste Canalul Suez, dintre care opt aveau capacitatea de a susține blindate.[410]

Mobilizarea israeliană

În orele dinaintea atacului egiptean, conducerea Tzahal și cea a Statului Israel intraseră în alertă, observând aglomerația de pe malul egiptean și primind o serie de avertismente explicite. Cu două săptămâni înainte, într-o întâlnire secretă cu Golda Meir, regele Hussein al Iordaniei semnalase un iminent atac siriano-egiptean, care va fi susținut politic sau militar de majoritatea statelor arabe. CIA detectase, la rândul său, mutări îngrijorătoare ale unităților egiptene, care sugerau un atac în scurt timp, anunțând Israelul. Rapoarte alarmante veneau de la analiști militari aflați în Sinai și Golan, care contraziceau teza unor simple exerciții militare la graniță efectuate de Siria și Egipt. Un semnal de alarmă major a fost retragerea urgentă din Egipt a familiilor consilierilor militari sovietici care încă mai acționau în Egipt (URSS primise pe 3 și 4 octombrie o notificare din partea lui Sadat, respectiv a lui Hafez al-Assad, privind un iminent atac arab). În sfârșit, în noaptea de 4 spre 5 octombrie, Ashraf Marwan, superinformatorul israelienilor din anturajul lui Sadat, transmisese către șeful Mossad, Zvi Zamir, un mesaj codificat, care anunța o posibilă traversare a Canalului Suez de către armata lui Sadat.

În ciuda tuturor acestor informații convergente, șeful Aman a rămas ferm în evaluarea sa inițială, care prevedea un risc mic de atac din partea Egiptului. Autoritatea sa în fața conducătorilor Tzahal și a liderilor politici era întărită de încrederea într-un sistem secret de ascultare pe care israelienii reușiseră să îl strecoare în liniile de comunicații ale armatei egiptene. Problema pe care acest sistem o implica era, însă, posibilitatea de a fi detectat din momentul în care era pus în funcțiune. Din acest

motiv, şeful Aman, Zeira, refuzase să îl activeze, considerând că situaţia nu este suficient de gravă pentru a justifica riscul unei detectări de către egipteni. Aşa se face că, deşi implicase eforturi de cercetare şi costuri mari, deşi fusese instalat în Egipt cu riscuri majore de către un comando Tzahal, sistemul nu era deschis în zilele critice dinaintea Războiului de Yom Kippur. Pe de altă parte, fără să cunoască această decizie bizară a lui Zeira, Moshe Dayan, David Elazar sau chiar Golda Meir considerau că evaluările liniştitoare ale Aman aveau la bază tocmai interceptarea comunicaţiilor armatei lui Shazly.

Dacă se mai putea face ceva pentru a schimba soarta primelor zile din Războiul de Yom Kippur, acest lucru era posibil numai în ziua de 5 octombrie, când Forţele de Apărare Israeliene aveau suficiente semnale politice şi dovezi fotografice că exerciţiile egiptene şi siriene de la graniţă maschează lansarea unei ofensive. Faptul că soldaţii egipteni primiseră indicaţia să renunţe la postul de Ramadan – lucru aflat de Aman – nu se putea explica rezonabil prin participarea la exerciţii. Apoi, devenise de neînţeles tăcerea apăsătoare a egiptenilor pe liniile unde ştiau că pot fi interceptaţi de Tzahal, în condiţiile în care o aplicaţie militară majoră ar fi impus, în mod normal, o frenezie radio. La şedinţa avută cu David Elazar, şeful statului major, Moshe Dayan a observat că, în doar două săptămâni, egiptenii aduseseră 300 de baterii noi de artilerie pe malul Canalului Suez, totalul acestor „guri de foc" ajungând astfel la 1 800 – o cifră spectaculoasă. Ariel Sharon, care văzuse şi el dovezile fotografice aeriene recente, a luat legătura cu generalul Shmuel Gonen, succesorul său la comanda zonei militare de sud, spunându-i că anticipează o invazie iminentă.[411] Dacă mobilizarea ar fi început în acest punct, cu circa 24–30 de ore înainte de atac, primele trupe ar fi reuşit să ajungă pe front în timp util.

Totuşi, amestecul dintre doctrina Golda Meir (Israelul nu mai trebuie să atace primul, având suficientă adâncime strategică pentru a suporta un atac arab, ceea ce ar pune ţara într-o lumină

diplomatică bună) și convingerea lui Zeira că Sadat nu e pregătit de război și doar blufează au făcut ca o asemenea măsură să nu fie adoptată. Elazar, în schimb, a pus Tzahal pe cel mai înalt nivel de alertă. De asemenea, el a întărit ușor (cu trupele pe care le avea la îndemână) dispozitivele defensive din Sinai și Înălțimile Golan, trimițând în nord Brigada 7 Blindate și în sud recruții școlii de tancuri, organizați într-o brigadă specială.[412] O eventuală decizie privind mobilizarea a fost amânată pentru ziua de Yom Kippur, în funcție de rezultatele întâlnirii secrete pe care șeful Mossad, Zvi Zamir, urma să o aibă în seara zilei de 5 octombrie cu informatorul egiptean Ashraf Marwan, la Londra. Veștile aduse de Marwan acolo s-au dovedit categorice: Sadat urma să atace a doua zi, de Yom Kippur, cu puțin înainte de apusul soarelui (în realitate, atacul a început, așa cum am văzut, la ora 14.00, nu la ora 18.00, după o nouă serie de consultări între Sadat și al-Assad). Astăzi, după un șir de evenimente recente (deconspirarea identității lui Marwan și moartea suspectă a acestuia, după ce a căzut de la balconul locuinței sale din Londra), speculațiile despre rolul jucat de el au explodat, devenind protagonistul mai multor filme și cărți. În timp ce Zvi Zamir, care a lucrat cu Marwan, a susținut că acesta a reprezentat cea mai bună sursă a *intelligence*-ului israelian, Zeira și serviciile de informații egiptene au încercat să acrediteze ideea că Ashraf era un agent dublu, care îi păcălise în mai multe rânduri pe israelieni, la ordinul lui Sadat, anunțând un atac inexistent. În acest scenariu, el ar fi jucat pe 5 octombrie rolul băiatului care strigă „lupul" când deja nimeni nu îl mai crede, oferind în plus și o oră falsă pentru declanșarea atacului – Sadat plecând de la premisa că, oricum, la momentul în care venea avertismentul lui Marwan, Aman ar fi avut date despre ofensiva preconizată. Indiferent cum ar sta lucrurile – dar existând motive temeinice pentru care *intelligence*-ul egiptean și fostul șef al Aman ar dori să îl compromită pe Marwan, care reprezintă un episod stingheritor pentru ei –, cert este că avertismentul lui a pus în mișcare Tzahal la un nivel fără precedent până atunci.

În baza comunicării lui Zamir din Londra, David Elazar, șeful statului major, a cerut un atac preventiv, idee respinsă de Moshe Dayan. Elazar a mai solicitat o mobilizare cvasigenerală (250 000 de rezerviști), propunere refuzată la rândul ei de Dayan, care știa cum gândește Golda Meir și înțelegea că mobilizarea putea declanșa un joc în spirală de tip 1967, cu escaladări incontrolabile. Cei doi au avut această discuție în zorii zilei de Yom Kippur, în jurul orei 6.00, pregătindu-se pentru întâlnirea decisivă cu Golda Meir, planificată pentru ora 8.00. Venerabila doamnă a politicii israeliene a fost cea care a decis modul în care Tzahal va intra în Războiul de Yom Kippur: a respins, la rândul său, ideea atacului preventiv, dar a acceptat mobilizarea a 120 000 de rezerviști, începută puțin după ora 9.00. Acționând pe baza datelor oferite de Marwan, israelienii sperau că au la dispoziție în jur de nouă ore pentru a duce cât mai multe trupe pe linia frontului; în realitate, prin schimbarea momentului de atac, această fereastră a fost de numai cinci ore. Ceea ce însemna că oamenii deja prezenți în Golan și Sinai urmau să se descurce singuri în primele secvențe ale luptei.

Frontul din Sinai

În data de 6 octombrie, în prima linie din Sinai se aflau față în față, cu alte cuvinte, cinci divizii egiptene (100000 de oameni), care traversaseră deja Canalul sau erau pe punctul de a o face, și 450 de israelieni (din Brigada Ierusalim). Egiptenii pregătiseră 1 350 de tancuri pentru ofensivă (dintr-un total de 2 200), în timp ce Tzahal avea în Sinai 290 de blindate, din care 90 avansate și restul ținute la distanță sigură de Canal de Shmuel Gonen. Exista un echilibru în privința avioanelor între Israel (360) și Egipt (400), dar acesta era rupt dacă luăm în calcul că Tzahal avea de înfruntat și Siria, care arunca în luptă 280 de avioane, într-o zonă geografică total diferită, ceea ce presupunea divizarea forțelor israeliene.[413] Dezechilibrul în materie de artilerie era și mai grav

la începutul operațiunilor, acesta fiind un domeniu care preocupase mai puțin șefii Forțelor Armate Israeliene. Totuși, cea mai mare problemă cu care se confrunta Israelul în Sinai era, în premieră, calitatea actului de comandă: Shmuel Gonen, comandantul frontului, deși un lider eficient la nivel de brigadă sau divizie, nu avea anvergura necesară pentru a controla un număr foarte mare de militari, între care unii cu personalitate pregnantă (precum Sharon); era dificil, agresiv cu subordonații, având, însă, și momente de inerție în contexte decisive.

Primele semne de îngrijorare de pe frontul din Sinai au început să apară în momentul în care șefii Tzahal au înțeles că elementul-cheie al strategiei israeliene, combinația ofensivă blindat-avion, nu funcționa. Forțele Aeriene Israeliene fuseseră oricum prinse pe picior greșit de ordinele lui David Elazar, care variau de la o oră la alta, avioanele multirol fiind nevoite să se dispenseze de bombele abia încărcate pentru a putea acționa ca interceptoare. Chiar și cu această problemă depășită, avioanele de vânătoare erau blocate de perdeaua SAM a Egiptului și distingeau greu forțele de infanterie ale acestuia de cele israeliene pe malul estic al Canalului.

Și tancurile au suferit un eșec sever, aruncându-se în luptă în mici grupuri izolate, fără echipaje complete și fără muniție suficientă, picând astfel în capcana întinsă de generalul Shazly, ai cărui infanteriști așteptau ascunși în nisip, dotați cu Sagger și RPG-7. Cu o capacitate de lovire de peste 2 kilometri, distanță, la care acuratețea loviturii e remarcabilă, Sagger-ul oferea posibilități superioare de țintire a blindatelor israeliene. Așa se face că, după prima noapte de lupte, Tzahal mai avea în Sinai doar circa 100 de tancuri funcționale din cele 290 disponibile inițial. În plus, toate cazematele din linia Bar-Lev erau ocupate sau încercuite de egipteni. În cazul în care aceștia ar fi decis să atace și să ocupe trecătorile Giddi și Mitla, așa cum se temeau israelienii, foarte puține trupe le-ar fi stat în cale. Totuși, conducătorii Forțelor de Apărare Israeliene nu înțeleseseră deocamdată

că nu aceasta era strategia lui Sadat, că liderul egiptean își propunea doar – în această fază, cel puțin – să rămână sub umbrela SAM și să aștepte o pătrundere siriană în inima Israelului. Din acest motiv, conducătorii armatei din Sinai, Gonen și generalul Avraham Mandler, au continuat să își arunce în luptă trupele proaspete venite din spate și în a doua zi de război, pe 7 octombrie, când o altă brigadă blindată a încercat o pătrundere în sectorul de nord al frontului, suferind o nouă înfrângere în fața infanteriștilor egipteni dispuși defensiv.

În mod evident, strategia pariului exclusiv pe tanc, pe care o susținuse Israel Tal, adjunct al lui Elazar la statul major, își atinsese limitele, fiind contracarată corect de Shazly. Blindatele Tzahal nu aveau susținere corespunzătoare de infanterie și artilerie. Atunci când tancurile israeliene încercau să atace, ele erau întâmpinate de sute de guri de foc antitanc: 535 de infanteriști cu RPG, care acționau de la distanță mică, 72 de infanteriști cu Sagger, care trăgeau de la o distanță mai mare, plus zeci de alte arme antitanc – asta pentru fiecare dintre cele cinci divizii egiptene în parte.[414] La acest punct, egiptenii începuseră să își aducă și blindatele în Sinai, având deja aproape 900 de tancuri disponibile în a doua zi de război, fără să piardă mai mult de 20.[415] Capetele de pod aveau deja o deschidere de patru kilometri, iar linia înaintării în Sinai atingea cinci kilometri.[416] Singurul punct în care planul egiptean era mai degrabă un eșec se dovedea infiltrarea comandourilor lui Shazly în spatele liniilor israeliene, pentru a crea haos și a da senzația unui plan mai ambițios de înaintare (inclusiv pentru a-i duce de nas pe sirieni). Elicopterele care transportau trupele de elită egiptene pe poziții înaintate fuseseră în multe cazuri doborâte de aviația israeliană; pierderile egiptene în operațiuni de comando vor fi de circa 60% – morți și prizonieri. Aceste pierderi erau, însă, compensate de dorința Forțelor de Apărare ale Israelului de a păstra cu orice preț linia Bar-Lev și, ulterior, de a veni în sprijinul soldaților asediați în forturile care nu fuseseră capturate încă (dintre acestea, doar

fortul Budapesta, aflat în nord, înspre Port Fuad și Mediterana, a rezistat până la capăt). Problema cu care se confrunta, în mod neobișnuit, armata israeliană era evoluția într-un cadru în care dispunea de rapoarte de *intelligence* mai proaste decât cele egiptene. În timp ce soldații lui Shazly cunoșteau pozițiile de tragere pe care încercau să ajungă tancurile inamice – pentru că observaseră exercițiile acestora de răspuns în cazul unui atac, putând astfel să-și plaseze infanteriștii chiar în jurul lor –, comandanții israelieni nu înțeleseră încă faptul că Sadat pregătise o capcană mortală pentru blindatele lor și că nu avea de gând să avanseze.

Sub comanda lui Gonen, care răspundea de frontul din Sinai, se aflau trei generali respectați ai unor divizii *(ugdah)* blindate: Mandler, Adan și Sharon. Primul – singurul care se afla în Sinai la momentul atacului egiptean – își irosise deja multe dintre tancuri în încercările de a rezista pe 6 și 7 octombrie; lui îi revenea comanda sectorului de sud al Peninsulei în momentul constituirii frontului conform planului Tzahal – dar va fi ucis în luptă pe 13 octombrie. Din rezervă veneau diviziile lui Sharon (centru) și Adan (nord); sosirea trupelor mobilizate urgent a generat o stare de entuziasm la comandamentul central și la cel sudic al lui Gonen (care a mai comis o eroare, rămânând închis în birou și evitând să zboare pe front). Dayan și Elazar, îmbărbătați de modul rapid în care armata reușise să intre în dispozitiv de luptă după ratarea startului, își puneau toate speranțele într-o contraofensivă puternică, având acum 600 de tancuri disponibile. „Trebuie să distrugem blindatele egiptene cât de repede putem", a explicat Dayan miniștrilor din Cabinetul Golda Meir, eliminând astfel și „legenda care începe să se țească despre arabii care au devenit războinici fenomenali."[417] Totuși, acest entuziasm s-a dovedit fatal, subestimând din nou planul de luptă al egiptenilor și mijloacele reale ale propriei armate, care în continuare nu își putea folosi forța aeriană superioară. Purtați de val, Elazar și Gonen (mai ales cel din urmă) au schimbat în mod repetat obiectivele trasate forțelor din teren, ajungând deja

să ia în calcul o traversare a Canalului Suez după distrugerea capetelor de pod ale egiptenilor, deşi aceştia nici măcar nu fuseseră întâlniţi în lupte clare. Destabilizat de pierderile din 6 şi 7 octombrie, Gonen spera că pe 8 octombrie, ziua contraofensivei israeliene, trupele lui Shazly vor fi puse pe fugă şi că blindatele israeliene vor fi în drum spre Cairo.[418] Încurajat de faptul că, în prima parte a ofensivei, care i-a fost încredinţată generalului Avraham „Bren" Adan – devenit legendar după ce ridicase „steagul de cerneală" la Eilat – egiptenii nu opuneau rezistenţă, Gonen a început să dea ordine nerealiste şi contradictorii. Aflat în fruntea Diviziei 162 Blindate, care beneficia de 183 de tancuri şi un supliment de 44 de Super Sherman aflate pe drum,[419] Adan trebuia în acelaşi timp să distrugă forţele egiptene – cinci divizii! – şi să traverseze Canalul Suez, cu o singură divizie, încă improvizată, fără sprijin aerian şi fără artilerie corespunzătoare, în timp ce Sharon era trimis să facă mişcări obositoare de învăluire, în loc să-i sprijine atacul. Rezultatul a fost eşecul diviziei lui Adan, care a suferit pierderi grele în zona Qantara-Ferdan, brigăzile sale blindate fiind reduse la numai 120 de tancuri până seara.[420] În a treia zi de război, armata israeliană pierduse deja pe frontul din Sinai 400 de tancuri.[421]

Acesta a fost momentul în care conducerea Tzahal a înţeles că se impune o schimbare radicală de abordare şi de comandă pe frontul în Sinai. S-a renunţat la ideea păstrării fortificaţiilor din linia Bar-Lev, soldaţii prinşi în ele primind în sfârşit acceptul de a se retrage (lucru deja aproape imposibil) sau chiar să se predea (imaginile cu militari israelieni făcuţi prizonieri fiind utilizate intens de propaganda arabă). S-a stabilit „îngheţarea" frontului din perspectiva Forţelor de Apărare Israeliene, care urmau să se concentreze cu precădere asupra războiului din Golan cu Siria, unde distanţele erau mult mai scurte şi câştigurile de o parte sau de alta se puteau dovedi critice. În fapt, această abordare strategică fusese stabilită de Dayan şi David Elazar încă din primele ore ale zilei de 6 octombrie, dar în focul bătăliei se dovedise

că trupele lor nu și-au putut reprima instinctul născut de a ataca rapid și decisiv. Decizia asumată în seara zilei de 8 octombrie era singura corectă și a schimbat soarta războiului, pentru că – în mod conștient sau nu, cel mai probabil înțelegând doar parțial relația complexă dintre Egipt și Siria – ea a lovit în punctul sensibil al amăgirii lui Hafez al-Assad de către Sadat. Din momentul în care Siria suporta toată presiunea și ceda teren în fața israelienilor, în timp ce în Sinai nu se mai întâmpla nimic, Sadat nu mai putea ascunde faptul că avea obiective mult mai reduse decât cele promise lui al-Assad. Devenea, din acel punct, o chestiune de onoare între aliații arabi ca Sadat să iasă de sub umbrela SAM pentru a forța atingerea trecătorilor strategice Mitla și Giddi.

În sfârșit, o altă schimbare majoră produsă după eșecul ofensivei lui Adan a vizat conducerea frontului sudic. Colonelul Uri Ben-Ari, care îl comandase pe Gonen în Campania din Sinai, fusese trimis încă din primele ore spre front, pentru a servi ca secund al lui Gonen. I se va alătura, din acest moment, și fostul comandant al statului major, Haim Bar-Lev, numit în mod formal de David Elazar ca „reprezentant" al său la Comandamentul Sudic. În realitate, Bar-Lev și Uri Ben-Ari preluau comanda. Autoritatea și experiența cumulată a celor doi erau uriașe: primul fusese adjunctul lui Rabin în Războiul de Șase Zile și luptase cu succes în 1948 și 1956, celălalt trecuse prin Palmach, comandase Brigada 7 Blindate în 1956 și luptase pentru Ierusalim în 1967. Ambii erau născuți în spațiul german (Bar-Lev la Viena, Ben-Ari la Berlin), având capacitatea să inspire încredere și să aducă ordine în aparentul haos de la Umm Hashiba, unde se afla centrul sudic de comandă.

Așa cum era de așteptat, având în vedere temperamentul său, Arik Sharon a acceptat cu greu ideea unei stabilizări a frontului. Intrat cu succes în luptă pe 8 octombrie, reușind să distrugă 50 de tancuri egiptene, rezervistul Sharon, care conducea Divizia 143 Blindate *(Ugdah Sharon)*, a presat constant pentru realizarea unei traversări a Canalului Suez, sfidând ordinele până

în punctul în care, pe 9 octombrie, se lua în calcul înlocuirea sa cu Gonen. Bar-Lev ceruse să fie trezit din scurtele sale momente de somn cu precădere în situațiile în care Sharon nu putea fi controlat.[422] În fapt, instinctul lui Arik era corect: singura soluție reală pentru a-l forța pe Sadat să accepte o încetare a focului era traversarea Canalului și o amenințare terestră asupra capitalei Cairo, plus distrugerea bateriilor sol-aer aflate pe malul egiptean, element care readucea Forțele Aeriene Israeliene în joc. Dar era încă prea devreme pentru asta: israelienii trebuiau mai întâi să intre în ofensivă pe Înălțimile Golan, iar apoi să își repună pe picioare arsenalul golit și dispozitivul de blindate, grav afectat. Se impune semnalată aici o limită importantă a planului lui Sadat și Shazly: lipsa de dinamism survenită după momentul traversării Canalului. Care erau obiectivele armatei egiptene în faza a doua a războiului? Cât credea Sadat că poate rămâne încremenit pe fâșia îngustă de 5 kilometri din estul Canalului fără ca Tzahal, prin excelență o forță creativă și mobilă, să inventeze un plan de destabilizare?

Problema stocului de armament devenise critică după ratarea contraofensivei din 8 octombrie, având în vedere și pierderile mari de pe frontul sirian. Pe 9 octombrie, răspunzând apelului Goldei Meir, președintele american Richard Nixon decisese deja că SUA vor asigura armament pentru israelieni în regim de urgență („Toate pierderile voastre de avioane și tancuri vor fi înlocuite"), o intervenție în acest sens fiind făcută și de Max Fisher, liderul organizațiilor evreiești din Statele Unite, primit urgent la Casa Albă. Era singura opțiune logică, în condițiile în care URSS asigura același tip de suport pentru Egipt și Siria. În primele patru zile de luptă, Israel pierduse aproape 50 de avioane (din care 14 Phantom) și circa 500 de tancuri. Pe frontul egiptean, care rămânea cel mai important pe termen lung, Tzahal avea nevoie de încă 400 de blindate pentru a putea lua în calcul o nouă ofensivă. URSS mobilizase deja arsenalul propriei armate, precum și pe cel al altor state socialiste, transferând tancuri,

rachete și muniție prin Marea Neagră, Ungaria și Iugoslavia. Pentru a evita o nouă umilință de tipul celei din 1967, sovieticii ajunseseră la șase aterizări pe oră în Egipt, în cadrul podului aerian menit să aprovizioneze armata lui Sadat, fluxul de întăriri în Siria fiind de dimensiuni relativ egale.[423] Un argument în plus pentru Washington era faptul că URSS ceruse altor state arabe, precum Irak, să intre la rândul lor în luptă, ceea ce mărea și mai mult presiunea asupra Israelului. Operațiunea ordonată de Richard Nixon – una dintre ultimele mari decizii pe care avea să le ia președintele scos din joc de afacerea Watergate – va purta numele Nickel Grass.[424] Având în vedere implicațiile logistice majore, deciziile finale privind podul aerian asigurat de americani spre Tel Aviv au fost luate abia pe 12 octombrie, armamentul începând să sosească din 14 octombrie: e vorba de 22 395 de tone de muniție, artilerie și blindate.[425] În ciuda rezervei statelor europene – cu excepția Portugaliei –, care refuzaseră ca transporturile americane către Israel să treacă pe teritoriul lor (pentru a nu suporta un embargo petrolier arab), SUA au reușit să aducă în Israel 40 de avioane Phantom și 43 de avioane Skyhawk.[426]

O altă modificare în structura de conducere din Sinai decisă de Elazar fusese stabilirea unui comandament distinct pentru zona de sud a Peninsulei, care avea într-adevăr un profil militar specific, luând în considerare operațiunile navale și de comando marin utilizate de obicei pentru controlul Sharm el-Sheikh. În poziția de comandant al zonei a fost desemnat generalul Gavish, care comandase frontul din Sinai în Războiul de Șase Zile. Pentru a apăra Sharm el-Sheikh de un atac al blindatelor egiptene, acesta alesese o strategie opusă celei aplicate Tzahal în privința liniei Bar-Lev. Gavish a retras trupele israeliene cu circa 20 de kilometri, într-o zonă fortificată natural, abandonând în acest scop o bază navală plasată prea aproape de Canal, deci prea greu de apărat. În momentul în care trupele egiptene și-au făcut apariția aici, fiind obligate să iasă de sub umbrela SAM,

ele au fost pulverizate de avioanele israeliene, care au dovedit ce puteau să facă dacă primeau şansa unui atac în afara perdelei antiaeriene egiptene. Această mică retragere strategică a generalului Gavish a dovedit strălucit unde greşise David Elazar în ordinul menţinerii cu orice preţ a liniei Bar-Lev şi care trebuia să fie abordarea pe viitor.

Momentul retragerii lui Gavish a prilejuit şi un episod graţie căruia putem înţelege mai bine capacitatea lui Moshe Dayan de a lua pulsul frontului în momente critice. Informat de şeful Forţelor Aeriene, generalul Benny Peled, că prin renunţarea la baza navală înaintată Gavish evacuase şi o baterie antiaeriană Hawk, Dayan a cerut explicaţii şi, pentru a nu le discuta pe canalele de comunicaţii, a zburat personal la Sharm el-Sheikh, în plin război, însoţit doar de şeful Forţelor Aeriene, generalul Peled, care pilota avionul.[427] O astfel de expunere – aproape iresponsabilă – îl ajuta, însă, să înţeleagă direct realităţile frontului şi să corijeze din mers evidentele erori strategice comise în primele patru zile de război. Precum Rabin în 1967 – deşi nu la un nivel atât de serios –, Dayan traversase propriul episod de disperare în primele zile de război. Obosit, palid, cu un uşor tremurat al mâinilor, el a început să vorbească în orele critice de la începutul războiului despre pericolul în care se află al Treilea Templu. Se temea de faptul că Tzahal va rămâne fără arme şi muniţie în faţa asaltului arab.[428] Într-o întâlnire cu Golda Meir, Dayan va sugera că o înfrângere nu poate fi exclusă, că trupele trebuie să se retragă pe linii de rezistenţă, că orice armistiţiu oferit de statele arabe trebuie acceptat şi, mai ales, că Israelul trebuie să ia în considerare o „demonstraţie a opţiunii nucleare" ca ultimă variantă. În acest scop, el îl convocase în faţa prim-ministrului pe şeful programului atomic, care putea începe pregătirile pentru această misterioasă „demonstraţie" (probabil Dayan lua în calcul o explozie în deşert, fără victime, suficientă, însă, pentru ca egiptenii să înţeleagă mesajul). E greu de imaginat presiunea la care a fost supusă, într-un astfel de moment, Golda Meir,

această remarcabilă femeie de 75 de ani, care ulterior va mărturisi că s-a gândit la sinucidere, dar care a găsit forța de a-i replica lui Dayan – sfătuită corect de Yigal Allon și Galili – „să uite" o astfel de idee.[429]

Atacul sirian

Rătăcirea lui Dayan fusese cauzată, în primul rând, de criza de pe frontul sirian, acolo unde, pentru câteva ore, soarta Israelului a părut că atârnă de încăpățânarea câtorva tanchiști. Dacă în Războiul din 1948 liderii politici au salvat statul prin capacitatea lor de a obține arme în condiții diplomatice critice, dacă în 1967 comandanții – Dayan mai ales – au condus impecabil operațiunile, în anul 1973 marii eroi ai Tzahal au fost soldații, care s-au comportat exemplar în împrejurări grave, fiind lipsiți uneori de conducători și de ordine clare, luptând în condiții de superioritate numerică netă a forțelor arabe.

Acest lucru era evident pe frontul din Înălțimile Golan, unde Tzahal dispunea de câteva sute de infanteriști, care urmau să înfrunte 40 000 de sirieni, dispuși în trei divizii de infanterie. În timp ce Siria dispunea de aproape 1 500 de tancuri, 800 dintre ele urmând să fie aruncate în luptă în cadrul unei strategii de șoc, israelienii aveau circa 180 de tancuri, o brigadă ajungând aici în ultima clipă.[430] Cu puțin înainte de ora 14.00, pe 6 octombrie 1973, atacul sirian a început în forță, cu un baraj masiv de artilerie, sincronizându-se cu traversarea egipteană. Obiectivul sirian era ambițios: se dorea realizarea unei pătrunderi de circa 10 kilometri, care să fie ulterior parcursă de două divizii blindate suplimentare (470 de tancuri), pentru a ajunge până la Iordan și a bloca contraatacul. Ambiția sirienilor era să cucerească Golan în 24 de ore, adică în termenul necesar pentru ca rezervele israeliene să își facă apariția în zonă. Era, așa cum scrie Schiff, „un potop absolut de blindate care operau într-o zonă relativ mică".[431]

Pentru a contracara intervenția aviației israeliene, sirienii – care nu se bucurau de o protecție SAM de nivelul celei egiptene, deși aveau performanțe bune – mizau pe apropierea imediată a liniilor de luptă, astfel încât să fie greu de distins pentru piloții de vânătoare israelieni între blindatele proprii și cele inamice. Apoi, oricum, urma să se lase noaptea, oferind armatei lui Hafez al-Assad timpul necesar pentru a completa cucerirea Înălțimilor. Un alt capitol la care sirienii se dovedeau mai bine pregătiți era vederea pe timp de noapte, echipamentul special cu raze infraroșii fiind distribuit trupelor alături de alte sisteme de iluminare (capitol neglijat de Tzahal în timpul tranziției spre o armată de blindate). Avantajul israelian, spre deosebire de lupta din Sinai, consta în faptul că tancurile erau dispuse deja în pozițiile prestabilite de tragere sincronizată, nefiind surprinse în drum spre acestea de către infanteriștii cu arme antitanc. Strategia de șoc siriană, bazată pe înaintarea blindatelor, a oferit un alt atu, soldații lui al-Assad acceptând astfel genul de război pentru care Tzahal se pregătise și pe care îl stăpânea cel mai bine: tanc sprijinit de aviație. Rata de succes a tanchiștilor israelieni în lupta cu un alt tanc era net superioară sirienilor. Succesul armatei lui Hafez al-Assad în primele zile de luptă, care au dus Forțele de Apărare Israeliene într-un punct critic, se datora factorului-surpriză și superiorității de 8 la 1 a sirienilor în materie de tancuri; totuși, din perspectivă strategică, armata lui al-Assad juca pe teritoriul favorit al israelienilor și, cu fiecare oră pierdută fără a realiza o străpungere decisivă, se îndrepta spre eșec în fața valului de rezerviști care soseau pe front. Din acest punct de vedere, strategia vicleană a lui Sadat a pus probleme mai mari în Războiul de Yom Kippur.

Comandamentul de nord era condus la izbucnirea războiului de generalul Yitzhak Hofi, născut în Palestina, la Tel Aviv, trecut prin Palmach și care va deveni după război șeful Mossad. Hofi a avut un rol decisiv în pregătirea pentru confruntare, reușind să îl convingă pe Dayan – împotriva încăpățânării Aman de a nega

posibilitatea unui atac sirian – să suplimenteze în ultimă clipă dispozitivul de tancuri din Golan cu Brigada a 7-a Blindată, care va schimba soarta luptelor din primele zile. Totuși, la debutul Războiului de Yom Kippur, Hofi va fi depășit de evenimente. Obosit și pesimist, el va pleda pentru o apărare concentrată în spatele Înălțimilor Golan, pe care le-a crezut pierdute.[432] În plus, comandamentul nordic condus de Hofi a pariat pe concentrarea atacului sirian în zona de nord din Golan, mutând grosul rezervelor israeliene în acea direcție, deși sectorul de sud s-a dovedit vârful de lance al ofensivei armatei lui al-Assad. Astfel, Divizia a 7-a Infanterie siriană, asistată de tancuri ale Diviziei a 3-a Blindate, a forțat pătrunderea în nord, în timp ce Diviziile a 5-a și a 9-a Infanterie, Divizia 1 Blindate și o grupare de tancuri din Divizia a 3-a Blindate au înaintat pe direcția Rafid – El Al.

În zona nordică a Înălțimilor Golan, Tzahal conta în defensivă pe Brigada a 7-a Blindată, iar în cea de sud pe Brigada 188 (Barak). Teoretic, pozițiile israeliene erau consolidate de amplasamente defensive antitanc puternice, ridicate pe linia armistițiului din 1967, dar înaintarea pe direcția sud era mai lesnicioasă datorită terenului mai plat, concentrării superioare de forțe siriene și apărării rarefiate israeliene. Din acest motiv, în timp ce atacul sirian pe direcția nord s-a împotmolit în fața rezistenței Brigăzii a 7-a – care a menținut cu succes apărarea în zona Quneitra, fără să suporte pierderi mari, dar reușind să distrugă câteva sute de tancuri siriene –, sectorul sudic israelian a fost străpuns de Diviziile a 5-a și a 9-a Infanterie.[433] În paralel, în zona înaltă dinspre Liban, sirienii reușiseră să cucerească, printr-o operațiune a trupelor speciale de parașutiști, centrul israelian de observație și comunicații de pe Muntele Hermon, care avea o mare importanță simbolică și care le aducea sirienilor importante resurse de *intelligence* militar, având în vedere pregătirea soldaților israelieni care au fost luați prizonieri, precum și echipamentul electronic capturat. Totuși, situația critică se înregistra în sud, acolo unde Brigada Barak fusese redusă la câteva

tancuri care luptau separat. Sirienii reușiseră să ajungă la Nafakh, acolo unde se afla centrul de comandă al Tzahal, pe punctul de a fi cucerit.

După câteva ore de luptă, circa 300 de blindate siriene reușiseră să pătrundă deja în sectorul de sud al Înălțimilor Golan, tăind în două trupele israeliene și fiind înfruntate de numai 30 de tancuri. Totuși, de acum rezervele israeliene începeau să ajungă pe linia frontului, în zona Mării Galileii, fiind imediat aruncate în luptă. Era și cazul locotenentului Zvika Greengold – probabil cel mai însemnat erou israelian al războiului –, care ajunsese aici urgent din zona Haifa (Kibuțul *Lohamei Hagetaot* – Luptătorii Ghetourilor) și preluase comanda unui „grup" de două tancuri Centurion abia reparate de mecanicii israelieni. Grupul lui, desemnat prin radio ca „Forța Zvika", a fost trimis în acțiune, cu misiunea de a aduna în jurul său blindatele disipate și de a rezista atacului sirian.[434] Greengold își va fixa poziția pe un drum improvizat de-a lungul unei conducte petroliere, care beneficia și de un gard de protecție extrem de util pe timp de noapte. Păstrarea acestei poziții era esențială pentru oprirea accesului sirian spre Nafakh. Beneficiind de camuflajul oferit de gard și de plasarea pe înălțime, Greengold a distrus rapid șapte tancuri T-55 care se îndreptau spre el (unul izolat, apoi în serii de câte trei). Pierzând comunicarea cu blindatul care îl însoțea, Zvika a rămas singur în fața unei coloane siriene ce nu reușea să distingă dimensiunea forței defensive cu care se confrunta. Mișcându-se lateral în întuneric, Zvika a mai scos din luptă, într-o oră, zece tancuri siriene, până când acestea au decis să se retragă. În condițiile în care în comunicațiile radio Greengold era desemnat ca „Forța Zvika" și evita să spună că luptă de unul singur, chiar și israelienii credeau că sunt protejați de o întreagă companie. Într-un final, în sprijinul lui Greengold au apărut primele tancuri ale rezerviștilor ajunse în Golan – fiind, însă, distruse pe loc. Cu numai trei tancuri operaționale, Greengold a preluat comanda, a trimis două dintre ele să transporte răniții

în spatele frontului și a rămas din nou singur în fața ofensivei siriene. Timp de 20 de ore, Zvika Greengold va continua să lupte astfel, fiind obligat să schimbe blindatele în mai multe rânduri, după ce cinci sau șase dintre acestea fuseseră lovite, primind întăriri pe măsură ce alți rezerviști ajungeau pe front. Bilanțul său, îndelung discutat după război, variază între douăzeci (cifră înaintată chiar de el) și șaizeci de tancuri scoase siriene din luptă. În momentul în care presiunea asupra centrului de comandă din Nafakh s-a domolit, sirienii fiind împinși înapoi de Brigada 679 Blindată, abia sosită pe front, din zona pe care o cuceriseră pentru scurt timp, Zvika a ieșit din tanc, evident în stare de șoc, și a spus: „Nu mai pot" Pentru prestația sa, va primi cea mai înaltă decorație Tzahal, Medalia pentru Bravură.

Astfel de acte de eroism, precum a fost și cea a locotenent-colonelului Avigdor Kahalani, comandantul Batalionului 77 Blindat al Brigăzii a 7-a, vor face ca ofensiva siriană să se împotmolească din cea de-a treia zi de război. Zona critică a luptei, care va fi cunoscută ulterior ca Valea Lacrimilor, era înțesată cu sute de tancuri distruse din ambele tabere. Comportamentul individual în bătălie era cu atât mai important cu cât aviația – întoarsă de Dayan dinspre Sinai spre Golan în momentul în care a înțeles amploarea pătrunderii siriene – nu reușea să se dovedească un factor decisiv, precum în anul 1967, în fața valurilor de blindate siriene, corect protejate de umbrela antiaeriană. Cu sectorul nordic (Quneitra) bine apărat, cu Nafakh menținut eroic (de aici conducea lupta generalul Rafael Eitan, înconjurat la propriu în buncărul său de tancuri inamice) sirienii își concentraseră eforturile în zona Podului Bnot Yaakov (Fiicele lui Iacob), care le deschidea calea către Galileea, cu numeroase orașe puse astfel în pericol (așezările din Golan fuseseră deja evacuate). Totuși, acesta a fost punctul cel mai înaintat al pătrunderii siriene. Fie din teama de a fi prinși într-o capcană, fie pentru că așteptau ocuparea întregului Golan și evitau să își întindă prea mult liniile, soldații lui Hafez al-Assad s-au oprit aici.

Eforturile lor se vor concentra în nord, în zona Quneitra, unde al-Assad personal, aflat în punctul de comandă, va arunca în luptă în a patra zi de război elemente ale Diviziei a 3-a Blindate și 70 de tancuri din Garda Prezidențială, comandată de fratele președintelui sirian.[435] Cu toate acestea, deși depășiți numeric de patru ori, tanchiștii lui Avigdor Ben-Gal, comandantul Brigăzii a 7-a Blindate, și cei ai lui Kahalani vor rezista până la capăt. După acest moment critic, soldații Tzahal din Golan au început să vadă o imagine uluitoare: tancurile siriene începuseră să facă cale întoarsă. Lăsau în urmă aproape 900 de blindate, lovite sau abandonate. Multe dintre acestea – surprinse într-o poziție înaintată în Golanul de sud când se sunase retragerea siriană – puteau fi capturate intacte de Divizia 146 Blindată, condusă de generalul Moshe Peled, care fusese retrasă de pe granița iordaniană (unde regele Hussein nu încercase să profite de slăbiciunea israeliană din primele zile de război) și urcase spre zona critică dinspre Siria.

Retragerea armatei lui Hafez al-Assad a adus o uriașă gură de oxigen pentru Tzahal, care eliminase pericolul imediat pentru Israel. Următorul pas trebuia cântărit cu grijă. Era cazul ca militarii israelieni să reia pozițiile de pe vechea linie de armistițiu din 1967 și să ceară o încetare a focului atât cu Siria, cât și cu Egiptul? Sau trebuia forțată o înaintare spre Damasc, pentru a face statele arabe mai dispuse la dialog în condiții de amenințare puternică? Pentru prima opțiune pleda nevoia de odihnă a trupelor – care dormiseră pe apucate în primele cinci zile de război. În plus, stocul de armament nu fusese încă refăcut de Statele Unite ale Americii. Pe de altă parte, dacă Tzahal se oprea la vechea linie din 1967, în timp ce politicienii israelieni ofereau semnale că își doresc încetarea luptelor, gestul lor ar fi fost perceput ca o dovadă de slăbiciune militară (care, în fapt, chiar exista). Or, un element de psihologie militară și politică asumat de Forțele de Apărare ale Israelului încă de la înființare în raport cu statele arabe era credința că acestea au tendința să respecte numai

un adversar puternic. Cu frontul din Sinai aproape înghețat, cu cel din Înălțimile Golan redus la tăcere – Israelul risca să transmită tocmai mesajul cel mai dăunător pentru el: că era la capătul puterilor. Din acest motiv, grație entuziasmului regăsit al lui Moshe Dayan, împărtășit ulterior și de șeful statului major, David Elazar, șefii armatei au decis să continue înaintarea în Siria. O alegere inspirată, pentru că ea îl va obliga pe Sadat să treacă dincolo de linia de siguranță în spatele căreia rezistase eficient până la acel punct, pentru a prelua o parte din presiunea exercitată asupra Damascului.

Ofensiva israeliană. Traversarea Canalului Suez

Campania din Siria a schimbat soarta confruntării din Sinai. Pe 14 octombrie 1973, la mai bine de o săptămână de la debutul ostilităților, egiptenii vor arunca în luptă o impresionantă *armada*, care ajungea la 1 000 de tancuri. Generalul Shazly se opusese din răsputeri ordinului dat de Sadat – acela de a ieși de sub umbrela SAM și a lansa o ofensivă amplă, menită să asigure controlul asupra trecătorilor Giddi și Mitla. Din punct de vedere militar, așa cum argumentase Shazly, sprijinit de unii dintre generalii săi, care își și înaintaseră demisiile, o astfel de mișcare nu avea sens. Totuși, ministrul egiptean al apărării, generalul Ahmed Ismail (un vechi rival al lui Shazly, cei doi luându-se la bătaie în trecut), îi explicase că e vorba despre o decizie politică fermă a lui Sadat. E greu de ghicit în ce măsură *rais*-ul egiptean intuia pericolul la care își expunea propria armată – el nu va putea admite că și-a trimis în mod conștient oamenii într-o ofensivă nejustificată, strict din scopuri politice. Totuși, modul foarte chibzuit și realist în care Anwar Sadat își gestionase până atunci forțele indică spre ideea că el știa ce face. Aflat în situația unui jucător de cărți care obținuse deja mari câștiguri, *rais* își permitea să piardă câteva „mâini", pentru a păstra aparențele în fața Siriei și a lumii arabe. Nu era exclus ca, printr-o minune, armata

egipteană să obțină unele câștiguri limitate din momentul în care ieșea de sub umbrela SAM, deși părea mult mai probabil să sufere pierderi grele. Dar, așa cum spuneam, era un risc pe care Sadat și-l permitea în acest punct, alternativa fiind să fie considerat un laș de către confrații musulmani. În plus, Sadat obținuse prea mult grație ofensivei totale pe care și-o asumase Hafez al-Assad ca să nu accepte un sacrificiu compensator. Nu în ultimul rând, o prăbușire rapidă a Siriei – care după retragerea din Golan se vedea amenințată în direcția centrelor urbane vitale, lucru care putea duce la răsturnarea lui al-Assad – însemna și o capacitate mult sporită pentru Tzahal de a-și crește prezența în Sinai – lucru care, parțial, se petrecea deja. Egiptul era, așadar, vădit cointeresat să păstreze Siria în joc.

Triumful armatei israeliene pe 14 octombrie a fost unul categoric – deși ar fi putut să fie mai mare. Ofensiva egipteană a început, ca de obicei, cu un baraj major de artilerie, care a implicat 1 300 de baterii (generalul Albert Mandler, unul dintre cei trei comandanți divizionari din Sinai, va muri acum, lovit de un obuz). Faptul că beneficiau de centre de operațiuni bine dezvoltate la o distanță relativ mică de trupele egiptene i-a împiedicat pe israelieni să se retragă mai adânc în Sinai, pentru a prinde tancurile inamice pe spații mai largi.[436] Din acest motiv, „doar" 250 de tancuri și 200 de transportoare blindate egiptene au fost distruse – permițând blindatelor lui Sadat o retragere rapidă în zona de siguranță când a devenit evident că lupta e pierdută. Spre deosebire de primele zile de război, în care infanteria egipteană, dotată cu arme antitanc, beneficiase de poziții avansate, acum ciocnirea fusese una de tancuri, Tzahal putând să își etaleze performanțele în domeniu. Egiptenii încercaseră să compenseze acest handicap prin plasarea de trupe comando transportate de elicoptere în poziții avansate, însă, acestea fuseseră reperate și scoase din luptă de soldații lui David Elazar. Un alt factor important a fost capacitatea israelienilor de a sabota centrul de comandă-control al lui Shazly înainte de începerea luptei,

printr-o acțiune tipică de comando.[437] La acest punct, armata israeliană avea deja patru divizii în proximitatea egiptenilor – cu circa 700 de tancuri. Comanda devenise mai eficientă odată cu venirea lui Bar-Lev, deși misiunea acestuia de a-l ține pe Sharon sub control nu era deloc ușoară. Din punct de vedere strategic, așa cum am arătat, Ariel Sharon avea dreptate: singurul mod în care conflictul se putea încheia rapid, restaurând onoarea Forțelor de Apărare Israeliene și obligându-l pe Sadat să accepte un acord de pace, era traversarea Canalului Suez, amenințarea cu o ofensivă spre Cairo și cu o învăluire a armatei egiptene blocate pe malul de est. Treptat, pe măsură ce criza din Înălțimile Golan dispăruse și armata siriană era pe punctul de a se dezintegra, și David Elazar sau Dayan ajunseseră la o concluzie similară. Problema era ca traversarea să se facă într-un mod controlat și sigur, fără riscul surprinderii trupelor pe Canal și fără pericolul ca egiptenii să închidă dinspre malul israelian punctul de trecere, izolând astfel în Egipt forța înaintată a Tzahal. Sharon era cunoscut pentru modul în care reușea să transforme o operațiune inițial minoră într-un atac amplu, care nu fusese acceptat de comandanți, interpretând ordinele într-o manieră personală și punându-și superiorii în fața faptului împlinit. Tocmai acest entuziasm trebuia prevenit cu atenție de Bar-Lev și David Elazar, Sharon testând în mod repetat vigilența acestora prin tentative de traversare.

Străbaterea Canalului Suez de către Tzahal (Operațiunea Abirey-Halev) a reprezentat o reușită militară remarcabilă, similară celei egiptene din urmă cu zece zile. Spre deosebire de planul egiptean, care fusese pregătit și rafinat încă de la sfârșitul Războiului de Uzură, beneficiind astfel de elemente de mare finețe (care se adăugau avantajului atacului prin surprindere), operațiunea israeliană fusese organizată în câteva zile, în condiții de război pe două fronturi, implicând, așadar, un grad mult mai mare de improvizație. Unele alegeri urmau să fie făcute în timp real, pe câmpul de luptă – acesta fiind un domeniu

pentru care comandanții Tzahal erau bine pregătiți. Variantele pentru asigurarea unui pod peste cei circa 180 de metri ai Canalului Suez în zona de traversare, de exemplu, constau în: plute Gillois, care riscau să se scufunde ușor (dar care erau disponibile după ce fuseseră scoase din uz de armatele NATO); un pod uriaș, gata asamblat de tehnicienii israelieni și păstrat pentru o situație de criză într-o ascunzătoare din Sinai; un sistem de pontoane metalice ce se puteau alungi sau scurta în funcție de zona de traversare. În fapt, statele occidentale evitaseră să vândă Israelului soluții militare de traversare fluvială tocmai pentru a descuraja o trecere în Sinai.[438] Aducerea în timp util a plutelor, pontoanelor și a podului metalic la Canal s-a dovedit o sarcină extrem de grea în condiții de luptă intensă, cu ambuteiaje pe singurele drumuri practicabile din Sinai, pline acum de mașini de transport și tancuri; în plus, să ascunzi și să protejezi de egipteni un pod metalic de aproape 200 de metri, care trebuia flancat și sprijinit de blindate, era departe de a fi o misiune ușoară.

Planul israelian se baza pe un gol lăsat inexplicabil de egipteni între Armata a 2-a și Armata a 3-a din Sinai. Acel gol conducea în zona Matsmed, care avea avantajul de a fi fost pregătită de Sharon, în perioada în care condusese Comandamentul de Sud, pentru o eventuală traversare, existând sectoare de pământ ușor de înlăturat pe malul israelian, dar și arii supraînălțate, care ofereau protecție. Pe malul egiptean se afla, în dreptul Matsmed, o zonă cunoscută ca Deversoir, care găzduise cu ani în urmă o bază britanică.

Traversarea israeliană între Matsmed și Deversoir urma să fie executată, în prima fază, de oamenii lui Sharon. Paraștiștii conduși de colonelul Danny Matt – un războinic charismatic, cu barbă impunătoare și atent îngrijită, care se născuse în Germania anilor ascensiunii lui Hitler – fuseseră transferați în acest scop în cadrul Diviziei 143 a lui Sharon, ei urmând să traverseze Suezul în bărci de cauciuc și să asigure capul de pod din Africa. În acest punct, devenea critică aducerea la timp a podurilor,

pe care – odată montate și asigurate de Sharon – urma să pătrundă în Egipt divizia comandată de generalul Adan. Considerat mult mai controlabil decât Ariel Sharon, Adan oferea garanția că nu va risca ofensive prea îndrăznețe, așa cum ar fi făcut neîmblânzitul Arik. Misiunea Tzahal pe malul african al Canalului Suez era să avanseze fulgerător într-o zonă cuprinsă între Ismailia și orașul Suez, distrugând rețeaua egipteană de baterii sol-aer și tăind liniile de aprovizionare ale armatelor de pe țărmul israelian. Din momentul în care redutabila antiaeriană egipteană era scoasă din joc, lăsând Forțele Aeriene Israeliene să acționeze în voie, soarta războiului era decisă.

În mod paradoxal, marea provocare a acestui plan se va dovedi menținerea capului de pod din Sinai, nu a celui din Africa. Egiptenii nu au prevăzut traversarea israeliană și nici nu au observat-o în timp util. Printr-un paradox, chiar Golda Meir ar fi putut complica misiunea soldaților săi, ea declarând în Knesset că forțele israeliene acționează deja pe malul vestic al Canalului Suez, în ciuda recomandărilor de a cenzura această idee din rațiuni militare. Totuși, Sadat a refuzat să ia de bună informația scăpată de israelieni, considerând că era vorba de o intoxicare cu caracter propagandistic.

Pentru a putea utiliza „spărtura" dintre Armatele a 2-a și a 3-a egiptene în zona de traversare Matsmed-Deversoir, Tzahalul nu putea folosi un punct aflat la distanțe egale și sigure între cele două armate. Pătrunderea urma să se facă la circa 20 de kilometri distanță de Armata a 3-a, dar chiar sub nasul Armatei a 2-a. Din acest motiv, cheia reușitei consta într-un atac israelian puternic în flancul sudic al acesteia, pentru a o împinge spre nord și a lărgi coridorul de trecere.

Conducerea forțelor armate israeliene analiza oportunitatea traversării Canalului Suez încă de pe 12 octombrie, fiind, însă, descurajată de disproporția dintre numărul de blindate pe care le avea la dispoziție în raport cu cele ale egiptenilor. Salvarea a venit chiar de la Sadat, care – ordonând atacul din 14 octombrie – și-a redus

forțele cu circa 250 de tancuri. Acesta a fost, practic, semnalul pentru începerea traversării. În după-amiaza zilei de 15 octombrie, manevrele israeliene pregătitoare au început prin distragerea atenției egiptene în direcții divergente. Când sectorul critic al traversării, cel dinspre nord, a fost relativ securizat, Tzahal a pătruns în Africa: era noaptea de 15 spre 16 octombrie 1973. Podul metalic nu era disponibil, împotmolindu-se pe drum, așa că au fost utilizate plutele – varianta cea mai nesigură. Răspunsul egiptean, începând cu 16 octombrie, a fost mai degrabă ciudat: neînțelegând faptul că au de-a face cu o traversare, considerând că e vorba mai degrabă de un raid fără importanță strategică, comandanții lui Sadat s-au concentrat tot pe malul de est, unde au încercat cu disperare să restabilească legăturile dintre Armata a 2-a și Armata a 3-a, închizând gaura dintre ele și blocând implicit orice legătură peste Canal. Chiar și atunci când Shazly a intuit pericolul creat, Sadat a refuzat să permită retragerea de trupe pe malul egiptean, considerând că această mutare ar reprezenta un dezastru politic și chiar militar, în condițiile în care nu era exclus ca panica să se instaureze în rândul soldaților săi. Așa cum am văzut în 1948, 1956 și 1967, retragerile ordonate reprezentau un punct vulnerabil pentru armatele arabe, dependente de un moral pozitiv. Soldații egipteni deveneau greu de controlat în momente de nesiguranță.

Esențiale la acest punct s-au dovedit luptele de la Ferma Chinezească – în realitate o stațiune agricolă japoneză abandonată, care se afla chiar în nordul zonei de traversare Matsmed–Deversoir. Sudul breșei era mult mai bine protejat de Marele Lac Amar, acesta fiind unul dintre motivele pentru care Bar-Lev optase pentru zona Deversoir, deși armata israeliană mai pregătise în anii anteriori coridoare de trecere și în dreptul Qantara sau Kubri.[439] La Ferma Chinezească s-au dus lupte grele între israelienii care încercau să securizeze traversarea și egiptenii impacientați să își reunească liniile dintre armate. Între 15 și 17 octombrie,

soarta confruntării de la Fermă a rămas nedecisă, Tzahal fiind obligat să arunce în luptă noi și noi formațiuni de tancuri și parașutiști pentru a menține poziția (Ehud Barak, de pildă, va lupta aici). Pentru Dayan și Sharon, militari care văzuseră multe peisaje însângerate la viața lor, Ferma Chinezească reprezenta probabil cea mai sumbră experiență dintre toate – soldații egipteni și cei israelieni murind carbonizați unul lângă altul, în timp ce încercau să scape din tancurile cuprinse de flăcări.

Lipsa unui pod solid și puternica rezistență egipteană de pe malul de est vor schimba parțial planul israelian, readucându-l în centrul atenției pe Sharon. Divizia generalului Adan, care ar fi trebuit să realizeze traversarea în Egipt, a fost păstrată în Sinai până la consolidarea pozițiilor. În acest timp, Arik și-a putut dovedi excepționalul talent de improvizație în regim de viteză în Africa. Având la dispoziție doar 30 de tancuri și 2 000 de oameni[440], Sharon a refuzat să rămână cantonat în dreptul capului de pod, lansând raiduri rapide în toate direcțiile, începând să distrugă umbrela SAM egipteană și nepermițându-le comandanților lui Sadat să localizeze zona traversării. Bandajat la cap după un accident, dar zâmbind relaxat în fotografii devenite iconice pentru admiratorii săi, „Africanul" era acuzat de David Elazar și Bar-Lev că neglijase misiunea sa de bază, aceea de a asigura capetele de pod din Sinai și Egipt pentru trecerea diviziei lui Adan, preferând în schimb gloria manevrelor pe malul de vest. În lipsa lui Moshe Dayan – care împărtășea ceva din spiritul năvalnic al lui Sharon, considerându-l util pentru filosofia ofensivă a Tzahal – el ar fi fost înlăturat de la conducerea diviziei sale. La mijloc era și o rivalitate politică mocnită, Sharon devenind înaintea războiului o figură importantă a dreptei israeliene, în timp ce Bar-Lev sau Adan erau oameni de stânga, cu origini în Palmach. Pe 17 octombrie, la o întâlnire a conducerii Tzahal de pe frontul din Sinai, Sharon – criticat de Bar-Lev pentru neajunsurile traversării, deși aceasta fusese, totuși,

un succes – a fost pe punctul de a-l lovi pe acesta, așa cum va mărturisi ulterior.[441]

Pe 17 și 18 octombrie, podurile israeliene au fost, în sfârșit, instalate cu succes, permițând diviziilor lui Adan, Magen și Sharon să pătrundă în Egipt și să se îndrepte spre Ismailia, Suez și Cairo. Sharon a atacat spre nord și vest, reușind să înainteze până la marginea orașului Ismailia, unde în 21 și 22 octombrie s-au dus lupte grele pentru încercuirea orașului, comandourile egiptene comportându-se bine în zonele urbane din propria țară. Și Port Said a fost vizat de atacurile israeliene, pe măsură ce aviația putea intra în acțiune nestingherită de umbrela SAM – parțial distrusă acum de la sol. Sadat a ezitat să își arunce în luptă aviația, știind că randamentul luptelor în aer era net în favoarea israelienilor. Generalul Adan și generalul Kalman Magen, care conducea o forță divizionară, s-au îndreptat spre sud, ajungând până la Golful Suez, blocând comunicațiile dintre Cairo și zona sudică a Canalului și încercuind astfel Armata a 3-a egipteană. Teoretic, aceasta ar fi putut fi distrusă de Tzahal în câteva zile (era vorba de 25 000 de oameni, captivi în deșert, pentru care apa devenise vitală). Totuși, de la acest punct intraseră în acțiune diplomația sovietică și cea americană, care vor insista pentru protejarea militarilor egipteni captivi în schimbul discuțiilor pentru încetarea focului. Marile progrese obținute pe malul de vest – aproape 8 000 de soldați egipteni se predaseră acolo[442] – erau dublate de câștiguri în Sinai, unde trupele lui Sadat nu mai beneficiau de protecție antiaeriană, de artilerie și nici măcar de alimente. Atât Magen, cât și Sharon au dat senzația unei ofensive către Cairo (soldații primiseră hărți ale orașului), însă, fără mare convingere, având în vedere că o presiune reală asupra capitalei egiptene ar fi urgentat amenințarea sovietică cu o intervenție directă. Acesta era, de altfel, elementul la care Golda Meir, Dayan și Elazar trebuiau să se raporteze constant: momentul în care URSS decidea să facă pasul decisiv pentru încheierea conflictului. Spre deosebire de SUA, care sprijinea

Israelul cu prudență și fără să recurgă la amenințări militare (deși Kissinger se dovedise un aliat loial), Uniunea Sovietică era dispusă să folosească propria greutate militară pentru a obține o oprire rapidă a ostilităților. Din această perspectivă, Sadat și Hafez al-Assad acționaseră în tot acest timp mizând pe o „paraşută" diplomatică eficientă, pe care israelienii nu o aveau. În plus față de 1967, când sovieticii fuseseră păcăliți de informațiile false oferite de propriii aliați arabi, pierzând astfel timpul în care ar fi putut să impună un armistițiu, în 1973 Alexei Kosîghin a mizat pe rapoartele de *intelligence* oferite de sateliții de supraveghere. El a zburat, de altfel, la Cairo încă din 16 octombrie, conform informațiilor obținute de americani,[443] punându-l în gardă pe Sadat asupra dimensiunilor traversării israeliene. În baza discuțiilor de la Cairo, din 19 octombrie, sovieticii au început să insiste pentru încetarea urgentă a ostilităților, cerându-i lui Kissinger o întâlnire imediată, pe care acesta a reușit să o mai amâne doar oferindu-se să se deplaseze personal la Kremlin.[444]

Pe frontul din nord, după blocarea ofensivei siriene și plasarea rezervelor în poziții de luptă, Tzahal a declanșat o luptă pentru curățarea Înălțimilor Golan și înaintarea către Damasc. Rafael Eytan, care condusese în primele zile unitățile de gardă din Golan, a preluat comanda unei divizii nordice, care a înaintat spre Quneitra, apoi în teritoriul Siriei. Divizia generalului Moshe Peled, care venea de la granița iordaniană, a urcat din zona critică de sud, unde sirienii făcuseră cele mai mari progrese, înaintând în direcția Rafid. În sfârșit, divizia generalului Dan Lanner înainta tot spre Rafid, dar pe axul central din Golan. Ca și în cazul capitalei egiptene, Tzahal trebuia să țintească spre Damasc pentru a crește presiunea asupra liderilor arabi, dar fără a atinge efectiv o zonă urbană atât de aglomerată, care beneficia de protecția sovietică. Obiectivul israelian a devenit obținerea unor poziții prin care să asigure capacitatea artileriei de a lovi capitala lui al-Assad, care s-ar fi adăugat

superiorității aviației israeliene pe cerul Damascului. Pe 14 octombrie, armata israeliană se afla deja la Tel Shams, la circa 30 de kilometri de Damasc.[445] O a doua înaintare israeliană urmărea tăierea comunicațiilor dintre Iordania și Siria, fiind vizată direcția Daara, pe unde trecea drumul de sud către Damasc. Situația Siriei devenea tot mai dificilă.

Începând din 11 octombrie, URSS ceruse intervenția statelor arabe în sprijinul lui al-Assad. În 12 și 13 octombrie, o divizie irakiană a încercat să oprească înaintarea Tzahal, reușind să scape de un atac al aviației israeliene grație deplasării nocturne. Totuși, irakienii, cu 200 de tancuri Centurion și 16000 de oameni, nu erau pregătiți pentru ciocnirea cu mult mai experimentata armată adversă, care a distrus corpul expediționar al Bagdadului folosind mai degrabă ambuscade și forțe de elită.[446] Și Hussein al Iordaniei va fi obligat de imperativul solidarității arabe să sară formal în sprijinul lui Hafez al-Assad. Iordanienii vor avea grijă să înainteze, însă, lent, cele două brigăzi blindate ale lui Hussein eschivându-se în general de intrarea în coliziune cu israelienii, care la rândul lor vor evita provocarea Iordaniei, neexistând nici un motiv real ca aceasta să fie atrasă cu adevărat în război. În acest mod, nerefuzând explicit să intervină în sprijinul Siriei, Hussein va reuși să păstreze relația funcțională pe care începuse să și-o creeze cu Israelul după 1967. Alte trupe arabe luptau în aceste zile pe frontul din Siria sau Egipt: 900 de tunisieni la Port Said;[447] palestinieni și kuwaitieni în vestul Canalului Suez, marocani în Siria.

Totuși, dincolo de aceste episoade, Tzahal va alege să nu exercite o presiune majoră înspre Damasc, concentrându-se pe traversarea Canalului Suez. La rândul lor, sirienii s-au mulțumit, după o tentativă neconvingătoare de contraatac în 16 octombrie, să se baricadeze în apărarea Damascului. Înainte de acordul de încetare a focului, militarii israelieni trebuiau, însă, să rezolve o problemă cu importanță strategică și psihologică majoră – cea a postului Hermon, ocupat de sirieni la începutul

războiului, unde nu mai puțin de 31 de soldați ai Tzahal fuseseră făcuți prizonieri. Aflat la mare altitudine, acesta oferea facilități importante de observație și ascultare, care nu puteau fi lăsate în mâinile sirienilor după armistițiu. Pe 20 octombrie, o primă tentativă de recucerire din partea brigăzii Golani eșuase cu pierderi grave (30 de morți), explicabile prin faptul că poziția greu de atacat era păzită de un batalion de elită sirian. Pentru astfel de situații era nevoie de aruncarea în luptă a Sayeret Matkal-ului și a parașutiștilor. Nu doar postul israelian era vizat, ci și o fortăreață similară pe care sirienii o ridicaseră în propriul teritoriu. Pe 21 octombrie, în contextul discuțiilor înfierbântate pentru oprirea luptelor, Tzahal a atacat pe trei direcții: Sayeret Matkal-ul lui Yoni Netanyahu a tăiat comunicațiile dintre cele două fortărețe, poziționându-se pe drumul dintre acestea; parașutiștii au atacat postul sirian, iar brigada Golani a pornit din nou către fostul fort israelian.[448]

Atacul surprinzător al parașutiștilor, care au coborât din elicoptere în coasta sirienilor, dar la o distanță sigură față de pozițiile lor de tragere, a făcut ca aceștia să își atingă relativ repede misiunea. Pentru infanteriștii Golani, lupta a fost mult mai grea, fiind nevoie de un tir de artilerie care să înmoaie rezistența siriană. Chiar și așa, nu mai puțin de 50 de soldați au fost uciși și 80 răniți până când sirienii, după o noapte de luptă, au început să bată în retragere.[449]

În condițiile în care principalele forțe israeliene – aviația și blindatele – au întâmpinat dificultăți în prima fază a războiului, militarii arabi având în 1973 soluții pentru contracararea lor, prestația trupelor navale s-a dovedit surpriza plăcută din Războiul de Yom Kippur. Deși nu au putut interveni până în Strâmtoarea Bab el-Mandeb, unde egiptenii au instituit o nouă blocadă la Marea Roșie, vasele israeliene au menținut ofensiva chiar și în perimetrul Eilat – Sharm el-Sheikh, atacând porturile și vasele inamice. Totuși, performanțele cele mai notabile au fost obținute în Mediterană, unde navele din clasa Sa'ar, dotate

cu rachete Gabriel, au surclasat vasele arabe din clasele Osa și Komar, dotate cu rachete sovietice Styx, blocând practic marinarii sirieni și egipteni în porturile Latakia sau Port Said.[450]

În 22 octombrie 1973, după o înțelegere prealabilă între SUA și URSS, ONU a impus un prim acord de încetare a focului, care nu va putea fi, însă, aplicat omogen pe frontul larg și fragmentat, care se întindea acum din Golful Suez și Sharm el-Sheikh până înspre Damasc. Pe 23 octombrie, totuși, lucrurile au început să se liniștească pe frontul egiptean, iar pe 24 octombrie Siria a acceptat, la rândul său, decizia Națiunilor Unite. Rezoluția 340 a Consiliului de Securitate ONU din 25 octombrie 1973 a fost cea care a pus capăt Războiului de Yom Kippur.

Problema foarte complicată a retragerii trupelor israeliene și egiptene din zonele ocupate pe malurile opuse ale Canalului Suez a fost discutată, în ziua de 28 octombrie, la kilometrul 101 (distanță de Cairo) de către generalul egiptean el-Gemasy și cel israelian Aharon Yariv. Tratativele s-au întins pe aproape o lună de zile, implicând și comunicări politice complexe între Sadat, Golda Meir și Kissinger. Gemasy și Yariv au reușit să dezvolte o relație personală de încredere, soluționând probleme complexe precum alimentarea trupelor egiptene încercuite în Sinai și schimburile de prizonieri. În condițiile eșecului unei conferințe organizate la Geneva, în decembrie 1973, la care Siria a refuzat să participe, Henry Kissinger va asigura continuarea discuțiilor zburând între capitala Israelului și statele arabe. Pe 18 ianuarie 1974 se va ajunge la un prim acord între Israel și Egipt, Tzahal retrăgându-se de pe malul de vest al Canalului Suez, dar și dintr-o fâșie îngustă din Sinai, acolo unde urmau să fie stabilite zone-tampon controlate de Națiunile Unite. Această variantă, care fusese luată în calcul de Dayan încă înainte de Războiul de Yom Kippur, ar fi făcut imposibil atacul egiptean din 6 octombrie 1973. În primăvara lui 1974 s-a ajuns la un acord similar cu Siria, armata israeliană revenind pe linia obținută în 1967,

dar cu o forță ONU de menținere a păcii (UNDOF) interpusă între cele două părți.

În mod evident, opinia publică israeliană a primit cu surprindere prestația Tzahal din primele zile de război. Numărul mare de morți (peste 2 500), răniți (mai bine de 7 000 în cele mai optimiste statistici) și prizonieri (293) au produs un adevărat șoc în Israel, pierderile fiind extrem de mari pentru uzanțele Forțelor de Apărare, deși erau mult sub cele ale statelor arabe: numai Egiptul avusese peste 8 000 de prizonieri și cel puțin 5 000 de morți, iar cifrele pot fi și triplate în funcție de sursă.[451] Mitul invulnerabilității israeliene și respectul aproape intangibil de care se bucurau militarii-vedetă începeau să fie puse sub semnul întrebării. Pentru a primi răspunsuri și a identifica vinovații, a fost înființată Comisia Agranat, condusă de președintele Curții Supreme, care în 1974 a început să-și anunțe concluziile, indicând în mod evident către generalul Eli Zeira, șeful Aman, și spre o serie de alți subordonați ai acestuia din *intelligence*-ul militar. Acuzațiile s-au îndreptat și înspre generalul Shmuel Gonen, responsabil pentru răspunsul haotic din Sinai, și mai ales către șeful statului major, David Elazar, găsit vinovat îndeosebi pentru acceptarea evaluărilor lui Zeira și pentru modul în care Sadat reușise să surprindă Tzahal în 6 octombrie 1973. Totuși, exista un acord asupra faptului că Elazar gestionase bine războiul propriu-zis, în faza postinvazie, el reușind să țină sub control situația în momentele în care până și Moshe Dayan își pierduse judecata limpede.

Nici Golda Meir sau Moshe Dayan nu au scăpat de valul de nemulțumire. Deși bătrâna doamnă a Israelului arătase o tărie de caracter admirabilă în momentele critice, ea a fost considerată responsabilă politic pentru situația armatei în ziua atacului egipteano-sirian. Un nou simbol al Tzahal va duce la demisia sa: căpitanul Motti Ashkenazi, un doctorand în filosofie al Universității din Ierusalim, membru al Brigăzii Ierusalim, care condusese defensiva israeliană în singurul fort din linia Bar-Lev ce nu fusese

cucerit de egipteni, Fort Budapesta. În februarie 1974, Ashkenazi a început să protesteze singur în fața biroului Goldei Meir, afișând o pancartă pe care scrisese: „Bunico, ministrul apărării e un eșec și 3 000 din nepoții tăi au murit". În martie, i se adăugaseră deja 20 000 de oameni. După apariția concluziilor Comisiei Agranat, deși nu a fost considerată vinovată, Golda Meir a demisionat, provocând o schimbare de Cabinet: Rabin a devenit premier, iar Shimon Peres ministru al apărării.[452]

Capitolul 12

Levantul

Războiul din Liban (1982)

Transformarea Orientului Mijlociu și pacea cu Egiptul. Sadat la Ierusalim

La numai câțiva ani de la Războiul de Yom Kippur, situația strategică a Statului Israel nu mai semăna aproape deloc cu cea din primele două decenii din istoria țării. Schimbarea începuse la granița de est, cu Iordania, acolo unde israelienii găsiseră aproape întotdeauna un partener de discuții mai puțin ostil decât în nord și sud. Așa cum am mai explicat, lunga și fragila graniță comună, plus întrepătrunderea responsabilităților din Ierusalim, obligau regii Iordaniei la prudență pentru a evita un război devastator cu Israelul. Mai mult, spre deosebire de Siria și Egipt, Iordania optase constant pentru blocul occidental, ceea ce făcea ca diplomații săi să se intersecteze și chiar să se coordoneze cu cei israelieni în cancelariile din Londra sau Washington. Presată, ca și Israelul, între Siria și Egipt – care își doreau să patroneze și să destabilizeze tânărul stat hașemit –, Iordania era obligată uneori să conteze mai mult pe „inamicul israelian" decât de „fratele arab", așa cum s-a întâmplat în contextul războiului cu Arafat, când Tzahal a protejat-o indirect de amenințarea siriană. În 1967, Hussein alesese în ultima clipă să se urce în ceea ce credea a fi vagonul triumfal al cauzei panarabiste antiisraeliene. Plătise greu acea decizie – la care fusese doar parțial împins de presiunea

lui Nasser, pierzând atunci Ierusalimul și Cisiordania. Ulterior, după Războiul Septembrie Negru cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei, din septembrie 1970, el se va regăsi, în mod paradoxal, în tabăra marilor inamici ai gherilei palestiniene, alături de Israel.

Siguranța graniței israeliene dinspre Iordania a fost testată în 1973, în timpul Războiului de Yom Kippur, când regele Hussein a avertizat guvernul Golda Meir asupra planului egipteano-sirian de atac; atunci nu numai că nu a existat vreo ofensivă în Israel dinspre Amman, dar chiar și traficul rutier între cele două țări a continuat neperturbat. De la un punct, când Tzahal intrase în ofensivă în direcția Damasc, iordanienii au fost nevoiți să înceapă o serie de manevre militare demonstrative în sprijinul vecinilor arabi, plecând în întâmpinarea armatei israeliene și ajungând chiar la o serie de ciocniri cu aceasta; totuși, implicarea lui Hussein în Războiul de Yom Kippur este un model pentru modul în care două state care nu își doresc un conflict, dar sunt obligate de contextul politic să îl înceapă, pot ține sub control orice escaladare inutilă.

Liniștea dinspre Iordania se măsura în 265 de kilometri de graniță relativ siguri pentru Tzahal. Dacă la aceștia s-ar fi putut adăuga, după Războiul de Yom Kippur, 266 de kilometri fără amenințări majore din sud, la frontiera cu Egiptul, atunci problemele serioase pentru israelieni se reduceau la circa 200 de kilometri dinspre Liban și Siria – exceptând, desigur, situația fluidă și complicată juridic din Gaza și Cisiordania, care nu genera, însă, o amenințare militară în sens clasic, ci una asimetrică.[453]

Eliminarea unui pericol militar din direcția Egiptului ar fi adus, în fapt, și înlăturarea amenințării unui atac sirian, având în vedere principiul (verificat în 1948, 1967 și 1973) conform căruia Siria nu atacă decât în sincronizare cu Egiptul. Iată de ce, după Războiul de Yom Kippur, perspectiva unui acord de pace cu Egiptul însemna pentru Israel și pentru Tzahal o veritabilă

revoluție militară, eliminând teoretic posibilitatea unui asalt arab asupra tânărului stat din Orientul Mijlociu.

Acest mic miracol s-a petrecut grație celor două secvențe complet diferite ale Războiului de Yom Kippur, care vor permite ambelor tabere să se așeze la masa negocierilor cu senzația că reprezintă forțe militare puternice, respectabile, fără complexe de inferioritate sau superioritate disproporționate. Deși în ultimele zile ale războiului apărarea lui Sadat se prăbușea (fără a intra, însă, în colapsul din 1967), prestația remarcabilă a egiptenilor în primele zile de conflict rămăsese în memoria tuturor – inclusiv a acelor arabi care înclinau către un acord cu Israelul, cu condiția ca acesta să nu fie realizat dintr-o poziție de vulnerabilitate, ci respectând atât de importanta onoare a vechilor războinici ai Orientului Mijlociu. Sadat nu mai reprezenta, în acest moment, liderul șters și aparent pasager din umbra lui Nasser, ci era luat în serios atât de conducătorii israelieni, cât și la Washington și Moscova. Pe de altă parte, Israelul, deși își asumase politic încasarea unei lovituri neașteptate, refuzând varianta atacului preventiv, și cu toate că se confruntase cu un eșec grav al *intelligence*-ului militar, cu efecte destabilizatoare în primele patru zile de conflict, se comportase foarte bine din momentul în care mobilizarea fusese finalizată, aflându-se la finalul războiului în teritoriul sirian și egiptean, într-o postură de învingător. Și armata siriană luptase bine, atât în faza ofensivă, cât și în momentul retragerii, când haosul fusese evitat.

Din perspectiva procesului de pace cu Egiptul (Siria nu era interesată), Războiul de Yom Kippur constituia exact oportunitatea de care toată lumea avea nevoie – inclusiv liderii israelieni, care puteau acum explica foarte convingător de ce unele concesii făcute în Sinai se justificau și din punct de vedere militar. Folosind filiera Ceaușescu, pe care o utilizase și înaintea Războiului de Yom Kippur, Sadat îi transmisese lui Menachem Begin (noul premier al Israelului după ce stânga intrase în declin în urma Războiului de Yom Kippur) faptul că este dispus

la discuții în vederea păcii. O vizită a lui Begin în România a avut loc în august 1977, imediat după preluarea puterii și după o călătorie „tradițională" la Washington.[454] Conform mărturisirilor lui Sadat, Ceaușescu îl asigurase pe acesta că „Begin era un lider puternic, care voia cu adevărat pace".[455] Al doilea canal de comunicare a fost Marocul, unde regele Hassan al II-lea dezvoltase o relație specială cu Tzahal și Mossad care îi asiguraseră protecția în unele momente critice. În septembrie 1977, pe teren marocan, Moshe Dayan (revenit în Cabinet în poziția de ministru de externe) s-a întâlnit cu Hassan Tohami, vicepremierul Egiptului. Într-o scenă memorabilă, un Dayan proaspăt demachiat după ce fusese condus deghizat la întâlnirea cu caracter ultrasecret l-a auzit pe mesagerul lui Sadat spunând: „În toți acești ani am crezut că vă voi întâlni numai pe câmpul de luptă."[456]

Apoi, în baza acestor discuții, miracolul s-a întâmplat: pe 19 noiembrie 1977, într-o seară de sâmbătă, un avion Boeing 707 a aterizat pe aeroportul Ben-Gurion din Tel-Aviv. În el se afla Anwar Sadat. „Doamnă, aștept de multă vreme să vă cunosc", i-a spus el Goldei Meir, care evitase, ca premier, să-l întâlnească. Apoi, întorcându-se spre Sharon, președintele egiptean a glumit: „Data viitoare când traversați Canalul Suez, voi cere să fiți arestat" Sharon a răspuns modest: „Oh, nici o grijă, acum sunt un simplu ministru al Agriculturii, nu soldat".[457] În prealabil, pe 9 noiembrie, Sadat anunțase în parlamentul egiptean că e gata să meargă în Knesset, șocându-și susținătorii. Chiar și acum, după experiența Războiului de Yom Kippur, gustul președintelui egiptean pentru gesturi neașteptate și grandioase nu fusese suficient înțeles, motiv pentru care existau voci în Tzahal care avertizau asupra unei capcane, luându-se în calcul chiar și un eventual atac terorist. În fapt, pe 20 noiembrie 1977, Sadat va vorbi în Knesset – o imagine ireală pentru mulți participanți – despre faptul că „noi toți, musulmani, creștini și evrei, îl venerăm pe Dumnezeu și numai pe Dumnezeu", propunând „să modelăm o viață nouă, să stabilim pacea".[458] Chiar și pentru Begin, fostul

conducător al Irgun, acum lider Likud – partid naționalist considerat nepotrivit pentru a coordona un asemenea proces de pace –, experiența era stranie și greu de gestionat. Venirea sa la putere păruse pentru toți semnalul unui nou război. Totuși, deși a rămas tot timpul prudent și reactiv, adaptându-se marilor pași asumați de Sadat, bătrânul lider al dreptei are meritul de a se fi arătat deschis la schimbare. În răspunsul oferit lui Sadat, Begin a sugerat că nu este dispus la concesii, rămânând, totuși, curtenitor. Delegația egipteană a fost iritată de tonul său, Sadat însuși revenind la Cairo într-o stare vecină cu depresia, în timp ce israelienii luau în calcul să crească nivelul de alertă în armată.

Dacă inițiativa lui de pace eșua, Sadat ar fi ajuns în buza falimentului politic. Ca și în cazul Operațiunii Badr, el pregătise cu mare atenție o deschidere de efect, fără să știe prea bine ce va face ulterior. Sadat tăiase tot mai mult legăturile cu URSS, care oricum se afla într-un proces de declin militar la începutul anilor 1980, prăbușirea sa apropiată începând să devină o ipoteză de lucru pentru liderii bine informați. Apoi, alegând o inițiativă de pace separată cu Israelul, Sadat își compromisese și relația cu Hafez al-Assad, pe care nu contenea să-l tragă pe sfoară. În mod paradoxal, vizita în Israel îl lăsa singur, din punct de vedere militar, pe *rais*-ul egiptean chiar în fața Tzahal, foștii aliați fiind prea ultragiați acum pentru a-i sări în ajutor; majoritatea statelor arabe formaseră un Front al Statorniciei, respingând ideea păcii cu Israelul și ajungând până la ruperea relațiilor cu Egiptul.

Situația a fost salvată de Statele Unite, președintele Jimmy Carter fiind conștient că regimul lui Sadat trebuie susținut. În 1978, în septembrie, la Camp David, au fost semnate două acorduri, dintre care cel de-al doilea pregătea tratatul de pace egipteano-israelian. Elementul de bază, asupra căruia Begin ezitase până în ultima clipă, fusese renunțarea la Peninsula Sinai în favoarea Egiptului, aceasta urmând a fi parțial demilitarizată. Tratatul de pace va fi semnat la Washington, în martie 1979, urmând ca Sinaiul să fie evacuat efectiv peste doi ani. Din anul

1980, Egiptul a avut un ambasador în Israel, fiind prima țară arabă care recunoștea în mod oficial Statul Israel. În plus, vasele israeliene primeau acces în Canalul Suez, în timp ce navigația prin Strâmtoarea Tiran era garantată.[459]

Sadat și Begin vor primi, pentru neașteptata reușită a procesului de pace, Premiul Nobel. *Rais*-ul egiptean nu se va bucura prea mult de primirea acestuia, fiind asasinat pe 6 octombrie 1981 – în timpul unei parade militare care aniversa chiar reușita Operațiunii Badr din debutul Războiului de Yom Kippur – de către un grup jihadist desprins din facțiunile radicalizate ale Frăției Musulmane și care va inspira în scurt timp formarea al-Qaeda.

Problema libaneză

Cu frontierele sudice și estice securizate, Tzahal începea să privească cu tot mai multă îngrijorare un actor care până atunci fusese lipsit de importanță în atât de intensa sa istorie: Libanul. Vreme de trei decenii, caracterul confesional pestriț, extrem de complicat, al acestui stat îl ținuse la periferia inamicilor Israelului; libanezii își exprimaseră solidaritatea cu frații arabi în războaiele anterioare, dar nu avuseseră capacitatea de a pune probleme reale – și nici nu își doriseră cu adevărat să o facă. La rândul lor, israelienii menajaseră o țară în relația cu care beneficiau de o filieră privilegiată de negociere: creștinii și Occidentul.

Istoria Libanului era profund influențată de munții săi înalți, greu accesibili pentru obișnuințele Orientului Mijlociu – cel mai adesea plat. Munții Libanului izolaseră și protejaseră două comunități care, altfel, s-ar fi topit în grupurile mai largi ale islamului: druzii și creștinii maroniți. Druzii reprezentau o grupare șiită (pe filieră fatimidă) care dezvoltase o serie de particularități teologice începând cu secolul al XI-lea. În principiu, ei credeau în divinitatea califului al-Hakim, care se proclamase Dumnezeu pe fondul unor vizibile probleme psihice, apoi dispăruse în mod

misterios, fiind probabil asasinat. Creștinii maroniți, pe de altă parte, se separaseră de trunchiul bizantin al religiei ortodoxe în contextul dezbaterilor nesfârșite despre natura divină și umană a lui Hristos din primele secole creștine, ei mizând pe o doctrină de compromis între acestea (monotelismul). În contextul Cruciadelor, maroniții se orientaseră spre Biserica din Roma, devenind comunitatea creștină din Orient care se va bucura de cea mai puternică protecție occidentală (copții egipteni fiind mai izolați geografic). Deși Libanul făcuse parte din Imperiul Otoman, influența Porții fusese redusă în zonele muntoase de aici, care aveau capacitatea unor rebeliuni greu de îmblânzit. Din 1861, otomanii acceptaseră, practic, o împărțire a controlului asupra Libanului cu Franța lui Napoleon al III-lea, care își trimisese aici armata pentru a-i proteja pe maroniți în cadrul războiului civil purtat împotriva druzilor. Europenii au impus sultanului formarea unei provincii speciale a Munților Libanului, condusă de creștini și protejată de Paris. Ulterior, în perioada Primului Război Mondial, prin acordul Sykes-Picot, Franța primise administrarea Siriei și Libanului, fiind, însă, mult mai atrasă de Liban, unde își crease deja o infrastructură educațională remarcabilă, o elită creștină francofonă – cea mai bine educată din tot Orientul Mijlociu – precum și premisele unui centru militar important pentru spațiul arabo-islamic, având în vedere porturile disponibile și zonele fortificate din munți. Din acest motiv, francezii vor miza pe un Mare Liban (proclamat în anul 1920) în dauna Siriei tentate de panarabism, adăugând la fosta provincie otomană a Munților Libanului și Câmpia Bekaa (la est, înspre Siria), dar și fâșia litorală a vechilor orașe și porturi Tir, Sidon și Tripoli.[460]

În acest mod, Libanul devenea un spațiu multiconfesional remarcabil – compus din maroniți, druzi, dar și sunniți și șiiți –, cu condiția să poată fi ținut departe de confruntările sectare. Conștienți de echilibrul extrem de fragil al statului pe care îl decupaseră special pentru a asigura o țară cu preeminență

creştină şi acces la litoralul Mediteranei într-o zonă cu o tradiţie comercială majoră (libanezii fiind urmaşii fenicienilor şi cei mai vestiţi negustori arabi), francezii elaboraseră o constituţie sofisticată, care garanta creştinilor funcţia de preşedinte, şiiţilor pe cea de lider al Camerei Deputaţilor şi sunniţilor pe cea de şef al Guvernului. Căderea Franţei în cel de-al Doilea Război Mondial a făcut, însă, ca planurile sale în Orient să nu mai poată fi susţinute după 1948, când, în ciuda opoziţiei lui Charles de Gaulle, Siria şi Libanul îşi vor dobândi independenţa (în cadrul unui proces care va dura între 1943 şi 1946, până la retragerea trupelor franceze). Libanul va face parte dintre ţările fondatoare ale Ligii Statelor Arabe, în martie 1945. În mod surprinzător pentru Franţa, naţionalismul arab se dovedise mai puternic în zona siriano-libaneză decât orice loialitate creştină, mulţi maroniţi dovedindu-se ideologi ai panarabismului sau patrioţi libanezi.

Situaţia era complicată de relaţia Libanului cu Siria şi Israelul: prima ţară considera Libanul ca parte din teritoriul său tradiţional, exercitând o formă de protectorat asupra acestuia (cel puţin în privinţa musulmanilor), idee care era împărtăşită, de altfel, de mulţi libanezi; Israelul avea tendinţa naturală de a colabora cu maroniţii, atât pentru a contrabalansa o eventuală extindere a ideilor islamiste, cât şi pentru că aceştia aveau relaţii excelente cu Occidentul. Reţeaua încurcată de interese din Levant va fi şi mai mult complicată în momentul în care Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (în special Fatah) va fi izgonită violent din Iordania în contextul lui Septembrie Negru, dezvoltând în sudul Libanului o zonă cunoscută informal ca Fatahland. Concentrarea detaşamentelor lui Yaser Arafat în spaţiul Munţilor Hermon şi în apropierea graniţei cu Israel începuse încă din 1969, devenind din 1970 singura variantă pe care palestinienii o mai aveau după ce regele Hussein ajunsese la capătul răbdării şi în condiţiile în care Siria nu era dispusă ca, primindu-i, să-şi destabilizeze frontiera cu Israelul. Statul libanez

era, însă, prea slab și prea divizat pentru a opune rezistență. Tendința naturală era aici scăderea populației creștine, care emigra în Occident, și creșterea celei musulmane, în special șiite, tocmai în zona sudică dinspre Israel. Beirutul cunoscuse o dezvoltare explozivă, concentrând jumătate din populația și forța de muncă a țării – era un soi de Istanbul levantin, cu comerț înfloritor, dar care favoriza o pauperizare a șiiților și sunniților. Alături de druzi, aceștia deveniseră majoritari în raport cu creștinii, care dețineau în continuare principalele resurse politice (funcția de președinte) și economice.[461] Era rețeta perfectă pentru dezastru. În 1958 avusese loc un prim război civil, care se contura din nou din momentul în care sediul Organizației pentru Eliberarea Palestinei s-a transferat în Liban. Se adăuga faptul că șiiții își organizaseră o Mișcare a Dezmoșteniților, condusă de un teolog iranian (imamul Musa al-Sadr) și sprijinită, după moda vremii în Liban, de propria formațiune militară – Amal.[462]

Tzahal la apogeu

În paralel, Israelul cunoscuse o impresionantă dezvoltare militară, bucurându-se de o relație tot mai strânsă cu Statele Unite în urma Războiului de Yom Kippur. După căderea echipei Golda Meir–Moshe Dayan–David Elazar din fruntea guvernului și a Forțelor de Apărare Israeliene, conducerea fusese preluată de un trio redutabil în privința relației cu americanii: Yitzhak Rabin, fost ambasador la Washington, devenise premier, Shimon Peres primise portofoliul Apărării, iar Motta Gur, ex-atașat militar la Washington în perioada Războiului de Yom Kippur, fusese numit șeful statului major. În plus, Rabin îl cooptase în cabinet și pe vechiul său coleg și protector, Yigal Allon, în poziția de ministru de externe. În ciuda problemelor economice (Israelul renunțase, în cadrul procesului de pace cu Egiptul, la zăcămintele de petrol vitale de la Abu Rudeis, de unde își acoperea aproape 60% din necesitățile anuale de țiței), dezvoltarea capacității militare

a Tzahal începând cu guvernarea Rabin era impresionantă. Bugetul apărării va creşte exponenţial între războiul din 1973 şi cel din 1982, ajungând de la circa 1 miliard de dolari la peste 7 miliarde. Numărul militarilor disponibili (profesionişti, recruţi, rezervişti) a crescut de la 300 000 la 540 000, iar cel al diviziilor a urcat de la şapte la şaisprezece.[463] În baza învăţămintelor Războiului de Yom Kippur a fost rezolvată problema transportoarelor blindate pentru infanterie, circa 2000 de M113 fiind achiziţionate în această perioadă (numărul lor se va tripla ulterior, Tzahal fiind, alături de US Army, cel mai mare utilizator al acestor vehicule de luptă, folosite intens în Liban sau în Intifada).

Şi numărul de tancuri s-a dublat – de la 1 700 la 3 600. O serie de tancuri sovietice capturate şi recondiţionate (inclusiv T-62, redenumit după reechipare Tiran-6) au fost adăugate la blindatul american M-60 şi la primele generaţii de tancuri israeliene Merkava. Cu aproape 30% din PIB mergând către apărare, Tzahal nu mai era în situaţia de a alege între blindate şi artilerie, lăsând statele arabe să capete o superioritate cantitativă în ultimul domeniu; în consecinţă, şi-a permis să investească şi în suplimentarea numărului de tunuri, obuziere autopropulsate de tip M-107, M-109 şi M-110 şi rachete antitanc. Aceste rachete erau utilizate şi de elicopterele specializate în lupta împotriva blindatelor, precum MD-500 şi mai ales Cobra, cunoscut în Tzahal drept *Tzefa* (Vipera). În dotarea Forţelor Aeriene Israeliene au început să intre avioanele F-15 şi F-16, care se adăugau flotei de F-4 Phantom şi aparatului israelian Kfir, numărul avioanelor de luptă urcând de la 400 la 700.[464]

Venirea la putere a naţionaliştilor Likud în 1977 va accentua dezvoltarea Forţelor de Apărare începută de Rabin şi Peres. Begin se va baza iniţial pe echipa Ezer Weizman (ministru al apărării), Moshe Dayan (externe) şi Rafael Eytan în fruntea Tzahal. Totuşi, după extraordinarul succes în relaţia cu Sadat, Dayan şi Weizman se vor retrage în faţa refuzului lui Begin de a iniţia discuţii similare – cu eventualele cedări – cu palestinienii

și sirienii. Locul lui Weizman în fruntea Apărării va fi luat de Ariel Sharon, care se dedicase până atunci, din poziția de ministru al agriculturii, dezvoltării așezărilor israeliene din zonele cu potențial defensiv și strategic.

Cuplul Begin–Sharon, expansiunea bugetară și militară masivă a Tzahal și creșterea nivelului de amenințare dinspre granița libaneză constituiau un cocktail letal. Pacificarea frontierelor egiptene și iordaniene, precum și siguranța că Siria nu e dispusă la o aventură militară pe cont propriu permiteau armatei și liderilor politici să se concentreze într-o singură direcție – cea a nordului libanez. Marile investiții în echipamente militare moderne, ca și creșterea numărului de soldați generau o presiune inerțială a utilizării acestora; tendința naturală a unui stat care a acumulat o mare forță militară va fi să o folosească înainte de a-și pierde din relevanță și actualitate, orientându-se către prima amenințare semnificativă, deoarece peste câteva decenii, în contextul unei primejdii mai grave, e posibil ca echipamentul să fie deja depășit, iar numărul militarilor disponibili – mai mic. Cât despre Begin și Sharon, aceștia erau influențați atât de o condiționare obiectivă, cât și de una subiectivă. Discursul practicat de Begin de decenii în opoziție se baza pe criticarea dură a lipsei de reacție a liderilor de stânga în fața amenințării palestiniene. Begin venise la putere oferind senzația că el poate proceda altfel – poate reacționa în forță. În lipsa unei soluții pentru atacurile dinspre Fatahland, el își pierdea credibilitatea politică. Din punct de vedere subiectiv, Begin era un patriarh al fondării Statului Israel care reușea să acceadă la putere abia la apusul vieții; spre deosebire de vechiul său rival Ben-Gurion, el avea puțin timp la dispoziție pentru a-și fixa locul în istorie printr-o mare reușită militară, care să se adauge procesului de pace cu Egiptul. Sentimental și mesianic, bătrânul Begin, liderul legendar al ferocelui Irgun, simțea probabil nevoia propriului mare război. Cât despre Ariel Sharon, era foarte greu de crezut că acesta nu va folosi orice prilej – așa cum făcuse în toată

cariera sa militară – pentru a prelua ofensiva, a distruge orice forță ostilă și a extinde puterea Israelului.

Fatahland

Problema palestiniană din sudul Libanului se cronicizase din 1970 până la începutul anilor 1980. Presiunea asupra așezărilor din Galileea superioară, regiune oricum greu încercată de repetatele amenințări siriene, se menținea prin plantarea de mine, atacuri cu rachete și infiltrări teroriste. Încă din 1970, după ce nouă copii israelieni fuseseră uciși în cadrul unui asalt asupra unui autobuz școlar din Avivim, la granița cu Libanul, de către Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei, trupele Tzahal începuseră să patruleze în interiorul Libanului, în căutarea teroriștilor. În septembrie 1972, militarii ajunseseră până la râul Litani, iar în martie 1978 Tzahal declanșase Operațiunea Litani, menită să răspundă unui alt atac terorist major, în care palestinienii infiltrați pe mare capturaseră un autobuz și călătoriseră pe drumul de coastă până în apropierea Tel Avivului, ucigând 35 de trecători (între care 13 copii) și rănind alți 71. Lansată în noaptea de 14 martie 1978, Operațiunea Litani și-a propus să „curețe" sudul Libanului, până la râul omonim, de luptătorii palestinieni și de infrastructura acestora. Ezer Weizman și Motta Gur, alături de Avigdor Ben-Gal, care conducea acum Comandamentul de Nord, au trimis în Liban circa 7000 de oameni – infanterie, parașutiști, blindate, artilerie. Încă de acum, Tzahal încerca să facă joncțiunea cu Armata Libanului de Sud, o miliție creștină condusă de Saad Haddad, pe care o sprijinea. Folosind informațiile furnizate de gruparea lui Haddad, Tzahal a reușit să elimine circa 300 de teroriști, neavând, însă, suficient timp pentru a dispersa toate taberele acestora și pentru a-și atinge obiectivul ambițios – care viza nu mai puțin de 4000 de luptători palestinieni. Pe 21 martie, Operațiunea Litani s-a încheiat, oferind ca beneficiu

o forță militară ONU – UNIFIL – care urma, teoretic, să asigure un plus de control în zona de graniță.

Totul se desfășura pe fundalul unui război civil tot mai greu de înțeles, care se dezlănțuise în Liban în 1975. În cadrul acestuia, o alianță a palestinienilor lui Arafat cu stânga laică arabă – condusă de liderul druzilor, Kemal Jumblatt, membru al unei familii influente, educat în Franța, cu studii de filosofie, psihologie, sociologie și drept – înfrunta dreapta creștină, cunoscută sub numele arab de *Hizb al-Kata'ib al Lubnaniya* sau sub cel francez de *Phalanges Libanaises* (*Kata'ib* fiind echivalentul arab pentru Falange, ceea ce spunea multe despre caracterul militar al organizației). Deși Falangele beneficiau de sprijin israelian și occidental, alianța dintre stânga lui Jumblatt și OEP părea să câștige confruntarea; maroniții mai controlau doar câteva fâșii de teritoriu. În acel moment, printr-o ciudată schimbare de tabere specifică Levantului, Hafez al-Assad s-a răzgândit, considerând că întărise prea mult poziția lui Yasser Arafat în Liban și că împinge Falangele exclusiv în brațele Israelului.[465] Din acest motiv, armata siriană a intrat în Liban în sprijinul Falangelor creștine și împotriva grupării Jumblatt-Arafat. În martie 1977, Kemal Jumblatt a fost executat în automobilul său – împușcat alături de șofer și de garda de corp –, într-un atac comandat foarte probabil de sirieni, mai exact de Rifaat al-Assad, fratele mai tânăr al lui Hafez. Ca lucrurile să fie și mai confuze, în această perioadă șiiții din sudul Libanului erau, mai degrabă, ostili prezenței palestiniene decât celei a israelienilor și a miliților creștine, cu care colaborau uneori.

Începând cu 1976, după intervenția siriană, echilibrul devenise extrem de fragil în Liban. Beirutul fusese divizat în două sectoare: vestul controlat de palestinieni și estul controlat de Falangele creștine.[466] Sirienii țineau sub observație țara, concentrați în special în est, în Valea Beeka. Tzahal controla fâșia de sud a Libanului, în alianță cu miliția comandată de Saad Haddad.

Pentru a nu ajunge la o ciocnire militară israeliano-siriană, pe care nici Hafez al-Assad nu o dorea, Washingtonul intermediase un compromis între acesta și Rabin, cunoscut sub numele de Acordul Liniilor Roșii, prin care sirienii se angajau să nu coboare mai jos de orașul Sidon, să nu aducă instalații antiaeriene în Liban și să nu atace grupările militare creștine.[467] Ceea ce Rabin obținea prin acest acord era remarcabil: o mână liberă din partea Siriei pentru a curăța sudul Libanului de luptătorii palestinieni. Marea provocare – cu care Tzahal se va confrunta de acum înainte fără încetare – era dificultatea unei astfel de misiuni, care implica o confruntare asimetrică între gherile neregulate, ascunse în centre urbane și forța-standard a armatei israeliene, obișnuită să lupte în mari războaie clasice. O astfel de provocare nu va fi niciodată gestionată satisfăcător de o armată modernă, care respectă reguli stricte de angajare, având în vedere faptul că victimele civile colaterale nu pot fi evitate în spațiile înguste ale orașelor – iar apariția lor generează o spirală a radicalizării și nemulțumirea opiniei publice; la începutul anilor 1980, aceste realități erau relativ noi pentru americani, sovietici și chiar israelieni.

Trupele lui Arafat începuseră în anul 1981 să capete un aspect regulat, fiind organizate trei unități de infanterie, sprijinite de vechi tancuri sovietice T-34, de artilerie și RPG: Brigada Kastel, Brigada Karameh și Brigada Yarmuk.[468] În aceeași perioadă, relațiile dintre Falanga creștină și Siria se deterioraseră grav, după ce maroniții Kata'ib atacaseră garnizoana siriană din Zahle, pe drumul Beirut-Damasc, în aprilie 1981. Cu Begin la putere, apelurile Falangelor la un atac israelian împotriva Siriei aveau mai multe șanse de succes (Rabin refuzase anterior o astfel de idee, când luna de miere dintre Hafez al-Assad și Kata'ib ajunsese la final). Aceste apeluri nu s-au lăsat așteptate, Forțele Aeriene Israeliene primind ordinul să atace și să anihileze elicopterele siriene care erau implicate în conflictul din Zahle.[469] Reacția siriană a constat în introducerea bateriilor antiaeriene

în Liban, acestea limitând capacitatea operațională a avioanelor israeliene, obișnuite să evolueze în condiții de superioritate netă în această zonă.

După ce Ierusalimul de est a devenit oficial parte a Israelului, Orașul Sfânt fiind declarat de Knesset capitală „întreagă și unită" a statului în iulie 1980, semnalele internaționale în vederea unei soluții pentru chestiunea palestiniană se înmulțiseră. Europenii solicitaseră, prin Declarația de la Veneția, ca Organizația pentru Eliberarea Palestinei să fie inclusă în discuțiile pentru pace. Saudiții propuseseră, în 1981, un potențial plan de pace, care avea în vedere retragerea israeliană din zonele cucerite în Războiul de Șase Zile și formarea unui stat palestinian cu capitala în Ierusalimul de Est, compus din Gaza și Cisiordania. În mod evident, un lider al dreptei precum Begin nu putea accepta ideea renunțării la Ierusalim, Iudeea și Samaria. El era susținut de noul ministru de externe, nimeni altul decât fostul conducător Lehi, Yitzhak Shamir. Preluarea portofoliului Apărării de către Sharon după alegerile din 1981, când blocul naționalist a reușit să rămână la putere, a completat o echipă de conservatori de mână forte, adepți ai visului Marelui Israel.

Strategia lui Ariel Sharon. Operațiunea Pace pentru Galileea

Profitând de problemele de sănătate ale lui Begin, care îi provocau acestuia episoade depresive, de absență și recluziune, Sharon va reuși să concentreze în mâinile sale autoritatea politică a unui întreg guvern asupra Tzahal. Știind cum gândesc militarii, dar și cum o fac politicienii, Arik Sharon va fenta sistemul complex care subordona armata liderilor politici, folosind vechile sale tehnici de pe câmpul de luptă: adevăruri spuse pe jumătate și ofensive majore ascunse în spatele unor acțiuni limitate. Sharon era convins că eliminarea Organizației pentru Eliberarea Palestinei din Liban, precum și dispariția lui Yasser Arafat vor obliga

palestinienii la poziții rezonabile în vederea unui tratat de pace, fără pretențiile maximaliste din propunerea saudită. Era un moment bun în acest sens, având în vedere criza din interiorul lumii musulmane, măcinată de *fitna* (discordie) după debutul războiului dintre Irak și Iran în 1980 și după asasinarea lui Anwar Sadat în octombrie 1981. Divizată pe axa sunniți–șiiți, cât și pe cea a regimurilor moderate în problema israeliană (Egipt, Iordania, Maroc) *versus* cea a regimurilor ostile (Siria, Irak, Iran), lumea arabă va fi incapabilă să reacționeze solidar și eficient în fața acțiunilor israeliene.

În acest context, Ariel Sharon a impus cabinetului Begin un plan complex și ambițios de război în Liban. Pretextul a fost un atentat palestinian asupra ambasadorului israelian la Londra, Shlomo Argov; acesta fusese împușcat în cap de un comando al grupării Abu Nidal, care nu era controlat de Arafat. Totuși, venise momentul atingerii unui set de obiective militare și politice în Liban: alungarea OEP, eliminarea lui Arafat, distrugerea bateriilor sol-aer instalate de Siria, alungarea armatei lui Hafez al-Assad și impunerea liderului Falangelor, Bashir Gemayel, ca președinte al Libanului, acesta urmând să garanteze Israelului un tratat de pace. Pentru că miniștrii lui Begin nu ar fi aprobat o operațiune militară atât de amplă, care presupunea înaintarea până la linia drumului Beirut-Damasc, înfruntarea armatei siriene și joncțiunea cu formațiunile militare creștine (planul numit „Pinii mari"), Sharon le va prezenta colegilor de guvern doar o variantă cuminte și limitată de operațiune („Pinii mici"), menită să asigure ocuparea unei zone de 40 de kilometri în sudul Libanului, pentru a elimina capacitatea OEP de a expedia rachete în teritoriul israelian, fără, însă, a ataca trupele lui Hafez al-Assad. În fapt, Sharon era perfect conștient că poate manipula desfășurarea ostilităților astfel încât forma extinsă a planului să devină inevitabilă. Operațiunea Tzahal în Liban va începe sâmbătă, 6 iunie 1982, la ora 11 (se împlineau 15 ani de la atacul israelian din 1967 împotriva trupelor lui Nasser din Sinai) și va purta

numele Pace pentru Galileea, solicitat de Begin pentru a sublinia caracterul defensiv al țintelor militare israeliene. Prin implicarea Siriei în conflict, Operațiunea Pace pentru Galileea se va transforma în Războiul Libanez din 1982, cunoscut și ca Primul Război din Liban.

Atacul Tzahal din iunie 1982 ridica o problemă majoră pentru filosofia militară israeliană. De-a lungul ultimelor două milenii, poporul evreu fusese cel mai aspru adversar al militarismului, având tot mai mult de suferit din acest motiv pe măsură ce statele naționale își creau armate puternice, îndreptate uneori asupra unor dușmani fictivi. După dramele incomensurabile ale pogromurilor, culminând cu Holocaustul, evreii găsiseră forța de a supraviețui și a renaște cu ajutorul unei armate neașteptat de eficiente. Totuși, spiritul israelian dominant rămânea ancorat în vechea orientare, care valoriza viața și pacea, acceptând războiul ca pe o ultimă soluție, numai atunci când acesta devenea inevitabil pentru a evita o nouă catastrofă. În 1948 și 1973 Israelul fusese statul atacat; în 1967 atacul israelian eliminase o amenințare iminentă, iar în 1956 împiedicase extinderea incontrolabilă a forței lui Nasser. Niciodată, considerau israelienii, ei nu merseseră la „război prin alegere", ci la „război din necesitate". Acum, în 1982, senzația unei importante părți a publicului era că se confruntă cu un „război din alegere" Într-un discurs susținut în 1982, Begin încercase să explice faptul că nu există „nici un dictat moral conform căruia o națiune trebuie sau e îndreptățită să lupte numai când e cu spatele la mare sau când se află pe marginea abisului".[470] Din punctul său de vedere, „alternativa la această operațiune este Treblinka și am decis că nu va exista nici o altă Treblinka".[471] Totuși, senzația generală a fost că, dincolo de eliminarea amenințării teroriste palestiniene din sudul Libanului – care reprezenta un obiectiv legitim, dar care se putea realiza, teoretic, printr-o acțiune limitată –, obiectivul de fond al războiului era, în formularea Anitei Shapira, stabilirea „unei noi ordini politice în Orientul Mijlociu".[472] Pe de altă parte,

adepții lui Begin și Sharon argumentau că grupările palestiniene nu aveau cum să fie distruse doar printr-o intervenție în spațiul îngust al Fatahland. Libanul implica un întreg sistem de conexiuni, relații și alianțe, care trebuiau controlate pentru a-l izgoni pe Arafat. Pătrunderile anterioare ale Tzahal în Fatahland dovediseră că palestinienii puteau detecta din timp mișcările unor unități mari, flancate de blindate și artilerie, retrăgându-se în spatele liniei de acțiune a Forțelor de Apărare Israeliene, spre Beirut. Dacă acest lucru era adevărat (și era), atunci ținta majoră trebuia să fie centrul de comandă palestinian din Beirut, nu doar fâșia din sudul țări. Pe de altă parte, o înaintare spre Beirut nu se putea realiza cu armata siriană în flanc, jucând un rol de protector al libanezilor și putând alege în voie momentul unui atac asupra Tzahal. În sfârșit, umbrela SAM pe care al-Assad o instalase în Valea Bekaa trebuia scoasă din luptă pentru a permite controlul Forțelor Aeriene Israeliene deasupra Libanului.

Probabil că așa gândea Ariel Sharon când a lansat Operațiunea Pace în Galileea, știind că urmează să ajungă mult mai departe decât își anunțase colegii din Cabinet și că va încerca să-i pună pe sirieni pe fugă. Planul lui Arik Sharon și Rafael Eitan, șeful statului major, prevedea patru direcții principale de înaintare (dintre care una pe mare), nu mai puțin de șase divizii și jumătate fiind pregătite în acest sens – cu una în plus gata să răspundă unei eventuale mișcări a Siriei în Golan. La comanda operațiunilor se afla generalul Amir Drori, șef al Comandamentului de Nord. În subordinea acestuia se aflau trei coloane pregătite să pătrundă în Liban. În Galileea, un grup de două divizii, condus de generalul Avigdor Ben-Gal (un remarcat al Războiului de Yom Kippur), urma să înainteze spre nord, în direcția trupelor siriene concentrate în Valea Bekaa. Aici, Hafez al-Assad conta pe forțe de comando și pe două divizii blindate protejate de infanterie mecanizată.[473] Miza strategică a Văii Bekaa, dincolo de faptul că găzduia crema forțelor siriene, consta în bateriile SAM, pe care Sharon intenționa să le distrugă.

În flancul opus, la Mediterană, Drori miza pe două forțe care urmau să se sincronizeze într-un atac pe uscat și dinspre mare. Generalul Amos Yaron conducea gruparea de paraşutişti şi blindate care va debarca prin surprindere în dreptul râului Awali, la circa 40 de kilometri de graniță, în nordului Sidonului, protejată de două submarine și 17 nave dotate cu rachete. În felul acesta, se bloca retragerea palestiniană dinspre Fatahland spre Beirut. În paralel, trei brigăzi ale Diviziei 91, conduse de generalul Yitzhak Mordechi (un erou al luptelor din Sinai în 1973), urmau să înainteze pe drumul de coastă. Precedată de bombardamente masive (de aviație și artilerie), gruparea lui Mordechai trebuia să facă joncțiunea cu cea a lui Yaron, aducând pentru aceasta și transportoarele blindate, care ar fi îngreunat prea mult operațiunea de debarcare. Trupele reunite aveau ulterior să avanseze spre Beirut, unde erau programate să ajungă în trei zile.[474] Din acest motiv, viteza de înaintare era un element esențial.

Din punct de vedere tactic, rolul cel mai important urma să îl joace grupul central, care cuprindea o divizie condusă de eroul defensivei israeliene din Golan, din 1973 – generalul Kahalani –, și o a doua divizie blindată, condusă de generalul Einan. Misiunea lui Kahalani era să deschidă drumul prin munți, până la Nabatiye, urmând ca de acolo să se îndrepte spre Sidon. Venit în urma lui, Einan avea misiunea să înainteze dinspre Nabatiye către drumul Damasc-Beirut, izolând astfel trupele siriene din Beirut de cele din Valea Bekaa.

Planul Tzahal, în care poate fi recunoscută slăbiciunea lui Ariel Sharon pentru acțiuni sincronizate complexe, depindea de calitatea *intelligence*-ului Aman și Mossad. Israelienii acționau în premieră la o asemenea scară în Liban, străbătând drumuri pe care nu le cunoșteau direct. Oricât de detaliate fuseseră în prealabil recunoașterile spionajului militar, acestea nu puteau intui problemele cu care riscau să se confrunte numeroasele divizii aflate în mișcare: spre deosebire de Golan sau Sinai, unde Tzahal avea o lungă experiență directă, Munții Chouf erau

capabili să aducă surprize în raport cu care o forță redusă putea improviza, dar o divizie risca să se împotmolească. Aceeași problemă putea fi identificată în raport cu informațiile furnizate de Mossad, care a exprimat rezerve importante față de plan, fără a risca, însă, o ruptură cu Sharon. Ideea că Falangele libaneze ar reprezenta aliați puternici și loiali, de pildă, era îndoielnică într-un stat unde cele mai bizare asocieri și prietenii puteau să se compună, descompună și recompună peste noapte (acest tip de *realpolitik* levantin foarte cinic fiind explicabil prin caracterul extrem de fragmentat al grupărilor care luptau pentru putere). Rămânea, totodată, de văzut în ce măsură putea Sharon să conteze pe cuvântul liderilor falangiști din familia Gemayel (Bashir și Amin), care își asumau un angajament major în raport cu Israelul – un tratat de pace survenit după cel cu Egiptul, echivalent cu o lovitură diplomatică și de imagine, dar care era greu de garantat într-un peisaj politic controlat de Hafez al-Assad și de serviciile sale secrete.

Ambuteiajele apărute pe îngustele drumuri libaneze, supraîncărcate acum de diviziile Tzahal, și-au spus cuvântul în primele zile ale războiului. Pe coastă, brigada lui Amos Yaron, debarcată la gurile râului Awali, a așteptat vreme de patru zile unitățile lui Mordechai, cu care trebuiau să facă joncțiunea în circa 24 de ore. În lipsa transportoarelor blindate, care fuseseră trimise pe cale terestră, înaintarea lui Yaron a fost prudentă, neîntinzându-se pe mai mult de 20 de kilometri.[475] În acest timp, generalul Mordechai încerca să se strecoare prin zonele dens populate din Tir și Sidon, separând luptătorii palestinieni de populația libaneză care nu era favorabilă acestora. Ca în orice război de gherilă în zonele urbane înguste, procesul lua timp, mai ales în condițiile în care Tzahal făcuse un scop din evitarea victimelor civile. Având în vedere faptul că, de la Sidon, în luptă a intrat și divizia lui Kahalani (care venea din sectorul central), distrugerea trupelor OEP era o certitudine, acestea fiind net depășite numeric, la nivelul armamentului greu și, mai ales,

în privința organizării de luptă și a conducerii. În mod evident, aviația israeliană avea controlul total asupra spațiului aerian al Fatahland. Totuși, artileria și aviația vor fi folosite cu prudență, punându-se accentul pe atacuri țintite, la sol, împotriva luptătorilor lui Arafat. Nucleul de armată pe care Arafat începuse să îl dezvolte aici nu a ridicat probleme majore, comandanții abandonând rapid lupta; rezistența a venit în mai mare măsură din partea miliților slab echipate din taberele de refugiați.[476] Pierderile israeliene se vor datora uneori erorilor de orientare sau de înțelegere a ordinelor: la Tir, un batalion avansat al Tzahal a greșit drumul și, în loc să ocolească orașul pentru a ajunge în nordul acestuia, s-a împotmolit în zona centrală, fiind o țintă facilă pentru palestinieni.

La fel de lentă a fost și înaintarea generalului Einan, în cazul căruia viteza era vitală pentru a realiza „tăierea" trupelor siriene în două – Beirut și Valea Bekaa. Einan a fost ținut pe loc de Kahalani, care teoretic trebuia să îi deschidă drumul, dar care în realitate l-a blocat. După ce a reușit să se pună în mișcare pe 8 iunie, Einan a întâlnit o rezistență tot mai îndârjită în zona orașului Ein Zehalta, fiind oprit de sirieni înainte de a-și atinge obiectivul – drumul strategic Beirut-Damasc. Trupele lui al-Assad – inițial un comando, apoi formațiuni de blindate – au suferit pierderi semnificative, dar l-au ținut pe Einan la o distanță de circa 10 kilometri de artera dintre capitala libaneză și cea siriană, făcând astfel aproape irelevantă tactic toată operațiunea din axul central.[477]

În sectorul estic, în zona Văii Bekaa, o decizie politică privind atacul împotriva Siriei era încă așteptată pe 9 iunie 1982, la trei zile după începerea războiului. Sirienii evitaseră cu prudență provocarea Tzahal, deși forțele palestiniene aflate în retragere pe axul central se repoziționau inclusiv în zona Bekaa, amestecându-se cu forțele lui al-Assad și făcând tot mai greu de deslușit situația reală din teren. În final, la ora 14.00, pe 9 iunie, Forțele Aeriene Israeliene au putut începe Operațiunea Mole Cricket 19,

una dintre cele mai de succes din istoria lor. Aproximativ 100 de avioane israeliene s-au năpustit asupra bateriilor de rachete sol-aer ale lui Hafez al-Assad din Valea Bekaa, fiind întâmpinate de 100 de MiG-21 şi MiG-23 siriene. Tzahalul conta pe o combinaţie sofisticată de drone Zahavan, aeronave Boeing 707 adaptate pentru bruiaj electronic şi remarcabilele avioane Hawkeye (din care tocmai cumpărase patru unităţi din SUA în 1981), specializate în acţiuni de tip *airborne early warning*. În spatele lor veneau 24 de Phantom pregătite pentru bombardament, precum şi noile vedete ale aviaţiei lui Sharon, F-15 şi F-16, care puteau ataca MiG-urile siriene cu rachete prevăzute cu senzori termici; în sfârşit, participau la lupta şi avioanele Kfir de producţie israeliană – după modelul franţuzesc –, precum şi veteranele Skyhawk.[478] Cheia strategiei pe care Tzahal o pregătise îndelung era utilizarea dronelor pe post de „momeală": imitând semnalul radar al unui avion, ele obligau bateriile SA-6 să tragă asupra lor, deconspirându-şi astfel poziţia (57 de rachete au fost utilizate de sirieni); în baza locaţiei transmise imediat către bombardiere şi artilerie (inclusiv noile rachete Ze'ev de fabricaţie israeliană), proiectile bazate pe detectarea căldurii erau trimise către bateriile siriene.[479] În acest mod au fost distruse 14 baterii, pe care sovieticii le considerau aproape imbatabile, având capacitatea de a lansa mii de proiectile pe minut.[480] În spaţiul aerian, lupta a avut un bilanţ zdrobitor: în prima parte a operaţiunii, avioanele F-15 şi F-16 au doborât 27 de MiG-uri. Ulterior, până pe 20 iunie, bilanţul a urcat la 82 de aeronave siriene distruse.[481] Israelienii aveau un singur avion doborât – o rată de succes de 82-1, care depăşea chiar şi performanţele din 1967.[482] Cu superioritatea aeriană asigurată, Forţele Aeriene Israeliene au continuat să scoată din luptă bateriile siriene, reuşind să lovească şi o brigadă blindată, care se deplasa dinspre Baalbek. Totuşi, atacurile împotriva trupelor siriene la sol au fost limitate, în dorinţa de a evita o escaladare a conflictului cu al-Assad şi, mai ales, cu sovieticii.

După acțiunea aviației, diviziile lui Ben-Gal au primit acordul să înainteze, Sharon insistând, însă, ca forțele Tzahal să nu atingă granița siriană. Confruntarea începuse deja la Jezzin, pe axul central, unde două batalioane blindate israeliene au învins comandourile siriene care li se opuneau. În două zile, israelienii au reușit să distrugă Divizia 1 siriană și să înainteze în Valea Bekaa, însă nu în ritmul necesar pentru a atinge șoseaua dintre Beirut și Damasc (obiectiv ratat și de Einan). Două erori au agravat întârzierea lui Ben-Gal: o neînțelegere care a dus la lovirea trupelor Tzahal de către propria aviație și artilerie, dar și lipsa de orientare a unui batalion avansat, care a intrat într-o ambuscadă în orașul fortificat Sultan Yakub. O zi întreagă, 11 iunie, a fost folosită pentru salvarea acestuia, oferindu-se astfel timp Diviziei a 3-a Blindate a lui al-Assad să ajungă pe linia frontului. Totuși, elicopterele de atac israeliene s-au comportat excelent în fața tancurilor T-72 ale Siriei.[483] Devenea evident faptul că Sharon își ratase obiectivul militar (drumul Beirut-Damasc) pentru că evitase un atac masiv imediat asupra Siriei, încercând să dea senzația că ostilitățile au apărut pe parcurs, în mod incontrolabil. Din acest motiv, trupele Tzahal au folosit rute ocolitoare și au intrat în acțiune cu câteva zile întârziere în sectorul din Bekaa.

Importanța pe care noul șef de la Casa Albă, republicanul Ronald Reagan, o acorda Libanului poate fi înțeleasă din alegerea acestuia de a-l numi pe ambasadorul Philip C. Habib ca emisar special al președintelui SUA pentru Orientul Mijlociu, pe 5 mai 1981. Habib era un diplomat de carieră, cu o experiență uriașă, care se retrăsese din serviciul activ. Născut într-o familie libaneză (maronită), crescuse într-un cartier evreiesc din Brooklyn, având capacitatea de a înțelege și a respecta ambele culturi. Statele Unite încercaseră, de altfel, nu cu foarte mare convingere, să descurajeze Israelul în privința acțiunii din Liban, amânând în iulie 1981 livrarea a 10 avioane F-16 pentru a forța mâna lui Begin. Chiar pe 6 iunie 1982, la debutul războiului, Reagan îl trimisese pe Habib în Israel pentru a încerca o oprire

Gardienii din Hashomer, primii luptători evrei după revenirea în Palestina. În această imagine din 1909 se poate observa amestecul de influențe europene și orientale în vestimentația de luptă.
(© Jewish National Fund, *via* Wikimedia)

Tânărul David Ben-Gurion, militar în Legiunea Evreiască formată în cadrul armatei britanice în Primul Război Mondial.
(© Jewish National Fund, *via* Wikimedia)

Israel Meir Lau, un copil de numai opt ani, se pregătește să plece spre Palestina după ce a supraviețuit miraculos în lagărul nazist de la Buchenwald. Militarii americani l-au găsit ascunzându-se printre cadavre. Va deveni șef-rabinul orașului Tel Aviv.
(© National Photo Collection of Israel)

Shlomo Ben-Yosef, luptător Irgun executat de britanici în 1938, după ce a refuzat orice negocieri pentru o eventuală comutare a pedepsei. Pe peretele celulei sale, Ben-Yosef a scris înainte de execuție: „Să mori sau să cucerești înălțimile"
(© National Photo Collection of Israel)

Militarii britanici interzic accesul refugiaților evrei în Palestina, încărcându-i pe vapoare care îi vor transporta în lagărele din Cipru. Mulți dintre aceștia erau supraviețuitori ai Holocaustului.
(Hans Pinn, © National Photo Collection of Israel)

Antrenament pentru lupta de aproape în Palmach.
(© Palmach Museum *via* Wikimedia)

Emanuel Tzur, unul dintre fondatorii aviației israeliene, instructorul primilor piloți evrei. A introdus în Palestina zeci de avioane de luptă, unele dintre ele sub pretextul turnării unui film.
(Zoltan Kluger, © National Photo Collection of Israel)

Luptători Hagana în Războiul din 1948
(Zoltan Kluger, © National Photo Collection of Israel)

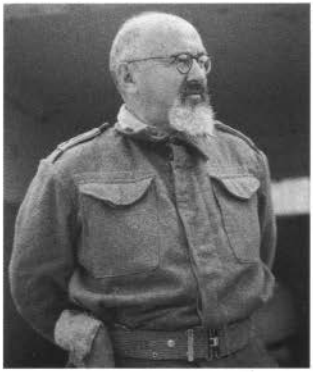

Yitzhak Sadeh, creatorul doctrinei ofensive israeliene. În tinerețe, Sadeh a fost campion de lupte.
(Teddy Brauner, © National Photo Collection of Israel)

Yigal Allon (stânga), primul comandant legendar din Tzahal, trecând în revistă trupele din sud alături de președintele Chaim Weizman.
(Teddy Brauner, © National Photo Collection of Israel)

Transportoare blindate improvizate în atelierele din Tel Aviv. Acestea vor fi o țintă prioritară pentru ambuscade organizate de milițiile arabe în timpul luptelor pentru păstrarea legăturii cu Ierusalimul în 1947 și 1948.
(Zoltan Kruger, © National Photo Collection of Israel)

Ben-Gurion (centru) discută cu soldații din Palmach, însoțit de Yigal Allon. Din spatele celor doi ne privește tânărul Yitzhak Rabin.
(© National Photo Collection of Israel)

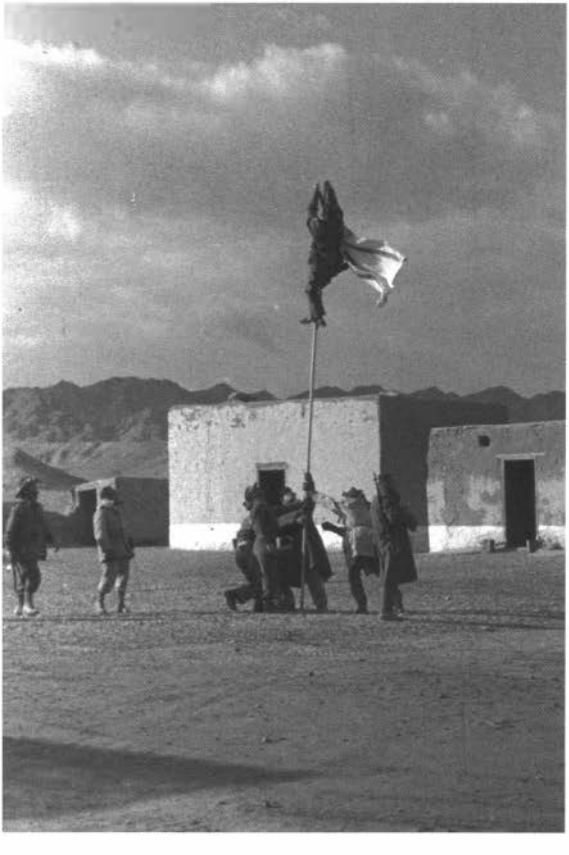

Viitorul general Adan înalță celebrul steag de cerneală, desenat pe loc de soldații care tocmai cuceriseră o ieșire pentru Israel și la Marea Roșie (1949).
(Misha Perry, © National Photo Collection of Israel)

Luptătoarea israeliană Rachel Weizel, cu un an înainte de Campania din Sinai (1956)
(© National Photo Collection of Israel)

Evreu din Yemen, combatant în Palestina
(Zoltan Kruger, © National Photo Collection of Israel)

Beduin din Tzahal. Beduinii sunt esențiali pentru detectarea infiltrărilor din zonele de deșert.
(Zoltan Kruger, © National Photo Collection of Israel)

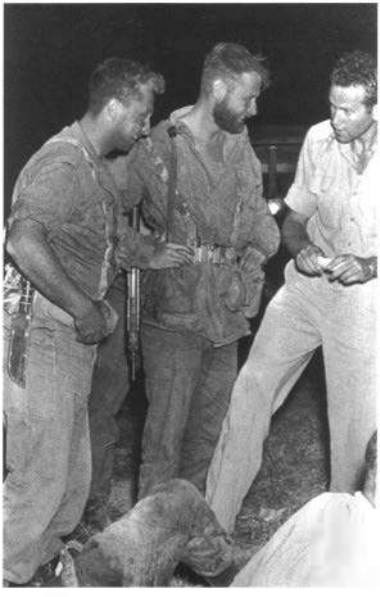

Ariel Sharon (stânga) și trupele lui de parașutiști se pregătesc pentru o nouă operațiune în teritoriul inamic (1955).
(© National Photo Collection of Israel)

Moshe Dayan la 36 de ani
(Teddy Brauner, © National Photo Collection of Israel)

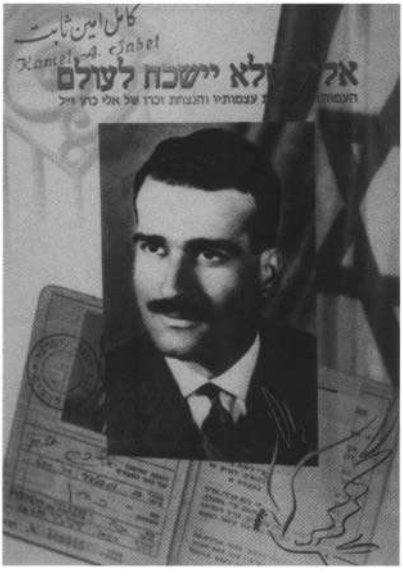

Uluitorul spion Eli Cohen, care sub identitatea Kamel Amin Thaabet a reușit să penetreze elita politică din Damasc până la cel mai înalt nivel.
(Menahem Kahana, © AFP *via* Getty Images)

Rafael Eitan în Războiul de Șase Zile, pe frontul din Gaza. Peste câteva zile va fi grav rănit în apropierea Canalului Suez. Era a treia rană majoră suferită de Eitan în luptă, după cele suferite în 1948 și 1955.
(Mish Han, © National Photo Collection of Israel)

Moshe Dayan alături de cea mai respectată generație de luptători israelieni. Între ei: Meir Har-Zion (sus, primul din stânga), Rafael Eitan (jos, ultimul din dreapta), Ariel Sharon și Danny Matt (amândoi lângă Dayan).
(© National Photo Collection of Israel)

Războiul de Șase Zile. Menachem Begin (stânga), premierul Levi Eskhol (centru) și comandantul regional Yeshayahu Gavish contemplă teritoriile cucerite de Israel în sud.
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Războiul de Șase Zile. Soldat israelian în luptă pentru Ierusalim
(© National Photo Collection of Israel)

Războiul de Șase Zile. Moshe Dayan (centru) și Yitzhak Rabin (dreapta) intră în Orașul Vechi din Ierusalim. Un vis milenar împlinit.
(Ilan Bruner, © National Photo Collection of Israel)

Generalul Rabin, comandatul Tzahal din timpul Războiului de Șase Zile, și senatorul american Edward Kennedy
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Richard Nixon și Moshe Dayan. Nixon a oferit Israelului un sprijin decisiv în timpul Războiului de Yom Kippur.
(Ilan Bruner, © National Photo Collection of Israel)

Skyhawk, avionul de elită al Israelului începând din decembrie 1967. El va duce greul în Războiul de Yom Kippur.
(Amos Ben Ghershom, © National Photo Collection of Israel)

Adversarii din 1973 pregătesc pacea. Anwar Sadat și Moshe Dayan își strâng mâna la finalul vizitei neașteptate a liderului egiptean în Israel (1977).
(Sa'ar Ya'acov, © National Photo Collection of Israel)

Ariel Sharon și „Motta" Gur, inspectând Trecătoarea Mitla din Sinai, cel mai important punct strategic din războaiele cu Egiptul
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Motta Gur, eliberatorul Ierusalimului, devenit șef de Stat Major, de vorbă cu familia unui soldat căzut în Războiul de Yom Kippur.
(Sa'ar Ya'acov, © National Photo Collection of Israel)

Yoni Netanyahu, fratele lui Benjamin Netanyahu, care a căzut în luptă la Entebbe, conducând trupele de elită israeliene.
(© National Photo Collection of Israel)

Aeroportul Entebbe, cu terminalul în care au fost sechestrați ostaticii israelieni de către grupările teroriste palestiniene și germane.
(© National Photo Collection of Israel)

Războiul din Liban (1982). Militar Tzahal de gardă în Sidon.
(Harnik Nati, © National Photo Collection of Israel)

Marele spion israelian Rafi Eitan, cel care a reușit să îl captureze pe Eichmann și să îl racoleze pe Otto Skorzeny.
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Benjamin Netanyahu, luptător în Sayeret Matkal, formațiunea de elită a Tzahal.
(© National Photo Collection of Israel)

Camuflaj utilizat de militarii Tzahal în zona aridă din sudul Mării Moarte, la granița cu Iordania
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Ehud Barak, șeful Statului Major al armatei israeliene, strângând mâna omologului său iordanian după semnarea tratatului de pace dintre cele două state care au colaborat discret încă de la fondare.
(Avi Ohayon, © National Photo Collection of Israel)

Shimon Peres, creatorul industriei de apărare israeliene, însoțit pe Înălțimile Golan de șeful de Stat Major Benny Gantz, devenit din 2019 premierul desemnat al Israelului
(Mark Neyman, © National Photo Collection of Israel)

Tunel Hamas din Gaza, descoperit de luptătorii din Brigada Givati
(Haim Zach, © National Photo Collection of Israel)

Blindat israelian la granița cu Libanul, în căutarea gherilelor Hezbollah
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

Gilad Shalit, soldatul capturat de Hamas în anul 2006, întâmpinat de Ehud Barak, Benjamin Netanyahu și Benny Gantz în momentul eliberării sale, în 2011
(Avi Ohayon, © National Photo Collection of Israel)

F-15 Eagle israelian (Amos Ben Gershon, © National Photo Collection of Israel)

Artilerist israelian surprins în pauza de rugăciune
(Moshe Milner, © National Photo Collection of Israel)

a ostilităților – la acel moment, dimensiunile invaziei lui Sharon nu erau încă evidente. Tot atunci, Consiliul de Securitate ONU votase în unanimitate o Rezoluție care cerea retragerea Tzahal. Totuși, abia pe 11 iunie au reușit Habib și Reagan să impună o încetare a focului între Israel și Siria. După doar câteva zile, în cursul unor manevre pe care sirienii și israelienii le făceau pentru a ocupa cele mai bune poziții în apropierea Beirutului, luptele au izbucnit din nou; sirienii au încercat să folosească tactica egipteană din Sinai, din 1973, atacând tancurile Tzahal cu rachete antitanc și RPG de la mică distanță. Totuși, trupele lui Eitan învățaseră lecția de Yom Kippur, blocând cu infanteria misiunile siriene. La capătul unei înaintări anevoioase, marele obiectiv al lui Sharon a fost atins: israelienii au ajuns, după câteva săptămâni de lupte, la drumul de ieșire dinspre Beirut spre Damasc, dar numai într-un punct limitat dinspre vest.[484]

În sectorul de coastă avuseseră loc, în tot acest timp, o serie de confruntări importante. Chiar în prima zi de război Tzahal luase cu asalt un obiectiv simbolic: fortăreața Beaufort. Aflată lângă Litani, pe un munte, fortăreața fusese construită de cruciați cu opt secole înainte, dominând drumul dintre Sidon și Galileea și oferind OEP o poziție favorabilă pentru a ataca așezările israeliene din nord, de la frontieră, cu rachete. Teoretic, Beaufort putea fi cucerită și fără un atac direct, pentru că trupele israeliene atinseseră deja linia râului Litani în după-amiaza zilei de 6 iunie, la câteva ore după începutul războiului, și urmau să înainteze rapid spre Sidon, izolând astfel garnizoana palestiniană din fortăreață și obligând-o să se predea. Totuși, ordinul de atac fusese deja dat și, în momentul când s-a încercat oprirea acestuia, comunicarea s-a împotmolit pe drum. Oricum, luarea Beaufortului prin luptă directă oferea un avantaj important în termeni de moral și propagandă, în condițiile în care OEP folosea din plin imaginea fortăreței pentru a-și dovedi puterea. Misiunea de atac a revenit, firesc, unității de comando *(sayeret)* a Brigăzii Golani, specializată în asalturi în zone montane

fortificate. Supervizată de Gabi Ashkenazi, comandant adjunct al Brigăzii Golani, care ulterior va deveni șef de stat major, gruparea a fost condusă în luptă de Goni Harnik. Acesta a preluat comanda din mers, după ce liderul sayeretului Golani a căzut la datorie. Momentele de asalt către înălțimi implicau uneori o expunere totală a luptătorilor israelieni; erau, însă, pregătiți pentru asta și conștienți că victimele sunt inevitabile. Și Goni Harnik a pierit în bătălie, chiar la intrarea în fortăreață, Golani înregistrând în total șase morți, în timp ce palestinienii au pierdut 30 de oameni.

Momentul Beaufort a rămas fixat în opinia publică israeliană și pentru că premierul Begin a decis să viziteze a doua zi locul luptei, lăsând aici o imagine de confuzie și inadecvare după ce a anunțat că Tzahal nu înregistrase nici o victimă – nici măcar răniți; în plus, venerabilul războinic din perioada Irgun i-a întrebat cu candoare pe cei care luptaseră dacă „palestinienii aveau mitraliere" – semn al lipsei de înțelegere privind evoluția forței arabe din anii 1940 până în 1982.[485] Ulterior, blindatele israeliene s-au grăbit spre Sidon, lăsând echipe specializate de infanterie să inspecteze și să elimine amenințările din bazele OEP din El-Buss, Al Rashidiya și Burj el-Shemali, toate aflate în jurul orașului Tir, la nord, sud și est. Cea mai sângeroasă încleștare s-a înregistrat ulterior, în marea tabără de refugiați din sud-estul Sidonului, Ein Hilweh, unde luptătorii palestinieni au refuzat orice oportunitate de a se preda, luptând cu tenacitate până pe 14 iunie. Pentru Tzahal, abordarea unui inamic dotat cu buncăre ascunse într-o zonă civilă era dificilă, fiind nevoie de timp și de oferte repetate de încetare a focului. Pe 12 iunie, o încercare firavă de extindere a acordului de încetare a focului cu Siria și asupra Organizației pentru Eliberarea Palestinei a eșuat rapid. Din 13 iunie, armata israeliană realizase joncțiunea cu trupele Falangelor Creștine la marginea Beirutului – parașutiștii lui Arik Sharon se aflau deja în Beirutul de Est.[486]

Asediul Beirutului a ridicat mari probleme politice şi diplomatice pentru Begin, care nu se bucura de sprijinul total al opiniei publice, al propriului Cabinet şi al aliatului american. Sun Tzu, pe care militarii israelieni îl cunoşteau foarte bine, începe „Arta Războiului" definind ca factor fundamental în orice luptă „influenţa morală": „ceea ce face poporul să se afle în armonie cu conducătorii lui, astfel încât să-i urmeze în viaţă şi moarte, fără să se teamă că-şi pune existenţa în pericol".[487] Nu asta se întâmpla acum: comandantul brigăzii care coordona asediul Beirutului, Eli Geva, de pildă, ceruse să i se retragă comanda unităţii după primirea ordinului de a intra în oraş.[488] O soluţie trebuia identificată rapid, pentru că altfel lucrurile riscau să treneze incontrolabil: pe de o parte, Sharon nu era dispus să se retragă fără a obţine o victorie majoră asupra OEP, iar pe de alta, conducerea israeliană nu era dispusă să îşi asume un asalt asupra oraşului, având în vedere numărul mare de victime civile preconizate. În cele din urmă, după un proces amplu de negociere care implica Israelul, Siria şi Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei, Philip Habib a reuşit să obţină, în luna august, un acord în urma căruia forţele siriene prinse în capitala Libanului urmau să se retragă, urmate de soldaţii lui Arafat. Protejaţi de trupe americane, franceze şi italiene, palestinienii urmau să ajungă în mai multe state arabe dispuse să îi primească, noul lor sediu central fiind situat în Tunisia. Indiscutabil, pentru Sharon acesta era un succes: teoretic, după securizarea frontierei cu Egiptul şi, de facto, cu Iordania, acum şi ameninţarea palestiniană dispărea din vecinătatea Statului Israel, iar Libanul avea premise de pacificare.

În realitate, însă, situaţia va degenera în Liban, în această perioadă fiind aşezate premisele viitoarelor confruntări. Concomitent cu operaţiunea de evacuare a palestinienilor – începută pe 22 august şi care va continua în luna septembrie, implicând până la 14 000 de combatanţi OEP –, liderul Falangelor creştine, Bashir Gemayel, era ales preşedintele Libanului, pe 23 august 1982. Dar el nici măcar nu a devenit preşedinte în exerciţiu

înainte ca Mukhabaratul lui Hafez al-Assad să îl elimine prin intermediul unui atentat cu bombă la sediul organizației sale politice, pe 14 septembrie 1982, ucigând alți 26 de participanți la o manifestație. Pentru comunitatea creștină din Liban, moartea tânărului Bashir (avea doar 34 de ani) – fiul fondatorului Falangelor, Pierre Gemayel – a reprezentat o traumă; era de așteptat, conform legilor de clan care dominau spațiul levantin, să apară un răspuns sângeros, iar serviciile de informații erau datoare să tragă un semnal de alarmă în acest sens.

Pentru a obține retragerea OEP din Beirutul de Vest, Ronald Reagan garantase siguranța civililor palestinieni aflați în oraș. La rândul său, Tzahal se angajase să nu înceapă operațiuni în Beirutul de Vest. Uciderea lui Gemayel a dat peste cap toate aceste promisiuni: trupele israeliene au pătruns în Beirutul de Vest, declarând că încearcă să prevină un masacru. Totuși, acesta a avut loc: Falangele au luat cu asalt taberele de refugiați din Sabra și Shatila, la două zile după moartea lui Bashir Gemayel, ucigând fără discriminare, într-un act vădit de răzbunare, câteva sute – poate chiar mii – de palestinieni. Cifrele variază de la 460 de victime (poliția libaneză), 800 (estimări israeliene), până la 1 400 sau chiar 3 500 în diferite anchete de presă.[489] Timp de două zile (16–17 septembrie 1982) Falangele au executat și au îngropat în gropi comune bărbați, femei, copii. Tzahal nu a participat la acest măcel, care era străin de procedurile sale și de ethosul israelian. Totuși, timp de două zile, deși Sabra și Shatila se aflau într-o zonă controlată de israelieni, nu a intervenit pentru a-l opri. Anticorpii morali ai societății israeliene au intrat în acțiune: sute de mii de oameni au ieșit pe străzi în Tel Aviv la sfârșitul lui septembrie, în cel mai mare miting de la fondarea Statului Israel, cerând demisia lui Begin și Sharon, retragerea din Beirut și formarea unei comisii de anchetă.[490]

Din acest punct, căderea celor doi lideri a devenit inevitabilă. În februarie 1983 a apărut raportul Comisiei speciale de anchetă pentru evenimentele din Liban, din 1982, condusă de Yitzhak

Kahan (după modelul Comisiei Agranat pentru Războiul de Yom Kippur). Verdictul acesteia era că liderii politici israelieni purtau o vinovăție indirectă pentru tragedia de la Sabra și Shatila. Atât ministrul Sharon, cât și șeful Aman au demisionat. Existau mărturii, precum cea a reporterului Ron Ben-Yishai (care îl sunase pe Sharon să îl informeze despre masacru) că „regele Arik știuse tot timpul ce se petrece, fără să intervină".[491] Presiunea asupra lui Begin era uriașă; manifestanții de stânga, în special cei ai organizației „Pace Acum", afișau pancarte cu sloganul „Begin criminalul" în fața casei premierului. Acuzațiile de defetism și filoarabism îndreptate împotriva protestatarilor nu făceau decât să divizeze și mai mult societatea.[492] Într-un final, Begin, care dădea de ceva timp semne de oboseală cronică, și-a anunțat miniștrii, pe 23 august 1983, că „nu mai poate să suporte" povara funcției și a demisionat în luna octombrie.[493]

În tot acest timp, trupele israeliene rămăseseră în expectativă în Liban, așteptând o soluție negociată de retragere. Această soluție părea să se contureze după ce Amin Gemayel, fratele lui Bashir, fusese ales președinte în mai 1983, el schițând un acord politic cu Israelul. Acest acord asigura relații diplomatice israeliano-libaneze, precum și o scoatere a Libanului de pe harta transportului de arme către alte state arabe. Totuși, era doar o amăgire: situația din Liban continua să se deterioreze, iar poziția lui Hafez al-Assad era acum mult prea puternică în Beirut și împrejurimi ca să permită unui alt frate Gemayel să i se împotrivească. În consecință, acordul a fost anulat rapid.

Și relația Israelului cu Statele Unite a avut de suferit pentru o scurtă perioadă. Ronald Reagan a propus, la 1 septembrie 1982, un plan de pentru Orientul Mijlociu, care prevedea înființarea unei autorități autonome a palestinienilor – idee care nu era deloc pe placul lui Begin. Pentru a pacifica Libanul, măcinat de lupte sectare generalizate, și înțelegând realitățile din Levant mai puțin decât un veteran precum Sharon, Reagan a trimis spre Beirut pușcașii marini ai Statelor Unite, arătându-și astfel

dorința de a începe stabilizarea zonei. Rezultatul a fost, însă, catastrofal: pe 23 octombrie 1983, două camioane încărcate cu explozibil au pulverizat bazele trupelor americane și franceze din Liban, 299 de militari din SUA și Franța fiind uciși (dintre care 220 de infanteriști marini – cel mai sângeros bilanț pentru această structură de la al Doilea Război Mondial). Deși responsabilitatea asupra atentatului a fost inițial neclară (extremismul șiit sponsorizat de Iran se afla în faza de dezvoltare, cu Hezbollah încă insuficient cunoscut și fără o „semnătură" clară în materie de terorism), Statele Unite aveau motive temeinice să suspecteze o implicare din partea lui Hafez al-Assad, care probabil își dăduse acordul asupra operațiunii, dacă nu o și comandase. În acest context, începutul de dezgheț în relația dintre Reagan și lumea arabă a luat sfârșit, prietenia cu Israelul redevenind solidă. La baza acesteia, dincolo de momentele de dezacord și încordare, stătea o miză geostrategică majoră, pe care Alexander Haig, general și secretar de stat american în administrația Reagan, o va explica cu următoarea formulă: „Israel este cel mai mare portavion american din lume, care nu poate fi scufundat, nu transportă nici măcar un soldat american și este așezat într-o regiune critică pentru securitatea națională americană".[494]

Retragerea parțială a Tzahal din Liban, unde înregistrase 670 de morți, a început în septembrie 1983. Până în iunie 1985, când noul premier Shimon Peres a decis o retragere mai amplă – păstrând o zonă-tampon de câțiva kilometri controlată de Armata Libanului de Sud, la graniță –, trupele israeliene au revenit gradual spre sud, în zona șiită,[495] care trecea în această perioadă de sub controlul miliției Amal sub acela mai periculos al Hezbollah.[496] Un rezultat vădit nedorit al Războiului din Liban era ostilizarea comunității șiite, care inițial întâmpinase contingentele israeliene cu oarecare simpatie, mulțumită să scape de prezența palestiniană, generatoare de dezordine, sărăcie și conflicte. Totuși, pe măsură ce acțiunea israeliană se prelungea și apăreau detalii despre Sabra și Shatila, noul jucător major

în domeniul radicalismului islamic, Iranul, care începuse deja să exporte ideologia Revoluției din 1979, găsea o bază tot mai largă de recrutare în sudul șiit libanez.

Intervenția din Liban destabilizase parțial și relația diplomatică cu Egiptul, care și-a rechemat ambasadorul după Sabra și Shatila, dar și raportul de forțe cu Siria: cu un ultim efort de a controla situația din Orientul Mijlociu, Uniunea Sovietică, măcinată deja de probleme economice, a oferit un nou ajutor militar masiv lui Hafez al-Assad, constând în avioane și rachete sol-aer de generație mai avansată. Au apărut chiar voci care l-au acuzat pe Sharon că a expus fără beneficii reale tehnica avansată prin care Tzahal avea capacitatea să distrugă bateriile antiaeriene din Valea Bekaa, obligând astfel URSS să caute soluții tehnologice mai sofisticate.[497]

Totuși, cea mai importantă lecție a războiului libanez era apariția unui nou tip de conflict în Orientul Mijlociu. Armatele clasice și războiul simetric din anii 1940–1970 nu-și mai găseau locul aici. Ritualul prin care politicienii făceau loc militarilor când nu puteau găsi o soluție diplomatică, așteptând stabilirea învingătorului pe câmpul de luptă, era înlocuit acum de un peisaj confuz, în care civilii se amestecau cu soldații, câmpul de luptă se muta în orașe și fiecare lovitură militară avea consecințe politice. Tzahal, armata cea mai expusă noilor tendințe impuse de explozia informațională și de strategiile asimetrice de luptă, va fi nevoit să se adapteze în permanență.

Partea a III-a

O armată pentru provocări asimetrice și operațiuni speciale (1983–2019)

Capitolul 13

O nouă paradigmă

Entebbe și Opera

Schimbarea peisajului: Iran, Irak, Hamas, Hezbollah

Începând cu anul 1982, Tzahal intră într-o nouă etapă de viață – pentru care, cel puțin parțial, se pregătise încă de la înființare. Marile războaie clasice, cu adversari statali din imediata vecinătate, care pot alinia armate regulate de dimensiuni impresionante, intră în istorie, lăsând loc unor confruntări tot mai complicate cu organizații nestatale cu profil terorist (Hamas, Hezbollah) sau cu state în raport cu care nu există granițe comune (Iran, Irak). Operațiunile se specializează tot mai mult: vorbim fie de lovituri țintite, executate fără o stare propriu-zisă de beligeranță, menite să împiedice țări care amenință Israelul să dezvolte arme de distrugere în masă (nucleare, chimice); fie de intervenții speciale pentru eliberarea de ostatici sau pentru eliminarea unor lideri teroriști; fie, în sfârșit, de operațiuni sau războaie limitate pentru blocarea amenințărilor din Gaza, Cisiordania sau sudul Libanului. Activitatea Tzahal din această perioadă constituie un amestec de *intelligence*, forțe speciale, lovituri aeriene de mare precizie și contrainsurgență – domenii în care experiența israeliană poate fi cu greu concurată.

Războiul din Liban, care reprezintă în fapt unul de tranziție între o confruntare clasică (ciocnirea cu armata siriană) și una asimetrică (eliminarea grupărilor armate ale OEP), a survenit

într-un moment în care istoria își schimba decorurile și personajele principale. În această perioadă, URSS se afunda tot mai mult în Războiul din Afghanistan, apropiindu-se de falimentul din 1989–1991 și restrângându-și drastic relațiile cu lumea arabă. Pentru Israel, implicațiile dispariției colosului comunist erau uriașe: adversarii săi din lumea islamică își pierdeau cel mai mare susținător politic și militar, fiind obligați să devină mai dispuși la compromisuri în perioada postsovietică, în care hegemonia americană era categorică. În plus, un număr ridicat de evrei din URSS care puteau (în sfârșit!) să ajungă în Israel vor aduce beneficii importante pentru demografie (un milion de nou-veniți între anii 1980–2000)[498] și nivelul de educație generală, tehnică și militară – spațiul rus reprezentând un izvor pentru elitele israeliene încă dinaintea fondării statului.

Pe măsură ce Israelul reușise să-și regleze în diferite forme relațiile cu vecinii arabi (pacea cu Egiptul, raporturile echilibrate cu Iordania, o anumită izolare a Siriei, mai ales în contextul surpării URSS – Libanul fiind în toată această perioadă prea fragmentat și instabil pentru a reprezenta o amenințare directă, cu caracter statal-militar), Irakul lui Saddam Hussein și Iranul ayatollahului Khomeini deveniseră regimurile cele mai vocale la adresa Tel Avivului, mutând confruntarea într-o zonă indirectă, dominată de lovituri de la distanță și atacuri prin interpuși. Vechile priorități ale Tzahal – numărul de tancuri, viteza mobilizării în cazul unui atac direct – erau acum completate de preocuparea de a stopa programele nucleare ale acestor actori.

În același timp, problema palestiniană devenea mai presantă și mai vizibilă. Dacă primele trei decenii din istoria Statului Israel au fost dominate, din perspectiva diplomației internaționale și a opiniei publice mondiale, de problemele relațiilor cu Egiptul, Siria sau Iordania, în următorii ani chestiunea palestiniană a căpătat o tot mai mare vizibilitate. Acest lucru se datora și utilizării tot mai eficiente de către organizațiile palestiniene a tehnicilor de comunicare publică într-o epocă în care influența

acestora crescuse exponențial. Arma mediatică devenea prioritară în Gaza și Cisiordania.

Repetiție pentru operațiunile viitorului: Entebbe (1976). Moartea lui Yoni Netanyahu

Tipul de crize cu care Israelul se va confrunta în această perioadă, precum și soluțiile pe care Tzahal va reuși să le dezvolte pentru a le contracara, puteau fi întrevăzute deja în 1976, în cadrul operațiunii de salvare a ostaticilor cursei Air France 139 Tel Aviv–Paris (cu escală la Atena), de pe aeroportul ugandez Entebbe. Pe 27 iunie 1976, după decolarea din Atena, avionul care venea din Tel Aviv, cu 246 de pasageri la bord, dintre care 105 evrei și israelieni, a fost deturnat de o echipă palestiniano-germană formată din Abu Haled el Halaili și Ali el Miari (din partea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei–Operațiuni Externe, condusă de Wadie Haddad), respectiv Wilfried Bose (Celulele Revoluționare Germane) și Brigitte Kuhlman (grupul Baader–Meinhoff). Avionul ajunsese inițial la Benghazi, în Libia, unde realimentase și plecase către aeroportul internațional Entebbe, aflat în apropierea capitalei ugandeze Kampala.

Uganda era condusă de exoticul și instabilul mareșal Idi Amin, care primise cu câțiva ani înainte antrenament militar israelian (ca paraşutist), devenind, însă, după triumful politic, un aliat al cauzei arabe și al grupărilor teroriste. Amin i-a întâmpinat cu căldură pe răpitori, punându-le la dispoziție un terminal pentru cazarea ostaticilor și acceptând să joace rolul de negociator. Teroriștii, cărora li se alăturase Wadie Haddad, liderul acțiunii, solicitau eliberarea a 53 de deținuți – câțiva europeni condamnați pentru terorism, un grup de teroriști captivi în Kenya, dar mai ales palestinieni reținuți în Israel.[499]

Pentru liderii Israelului – în acel moment Rabin și Peres, aflați la apogeul îndelungatului lor conflict personal, pe care îl controlau din rațiuni politice –, situația a devenit critică după ce s-a aflat

că teroriștii procedaseră la selecția pasagerilor, israelienii și cei cu origini evreiești fiind izolați, procedeu care amintea în mod flagrant de Holocaust (lucru cu atât mai grav cu cât doi dintre răpitori erau germani). Mai mult, după câteva zile, pe fondul negocierilor care implicau și Franța (fiind vorba despre o aeronavă Air France), în captivitate nu se mai aflau decât evreii și membrii echipajului, care s-a comportat exemplar, refuzând să-și abandoneze pasagerii. Într-o astfel de situație, în mod normal, guvernul israelian ar fi refuzat orice negociere, dând semnalul pentru o intervenție a forțelor speciale; dacă un stat ca Israelul începe să cedeze în fața revendicărilor teroriste, devine greu de crezut că răpirile vor mai putea fi ținute sub control. Totuși, Entebbe era un caz special: o operațiune de salvare pe un teritoriu străin, îndepărtat (3 800 de kilometri de zbor deasupra unor zone preponderent islamice), unde ostaticii erau păziți atât de armata lui Idi Amin, cât și de teroriști dispuși să se arunce în aer sau să îi execute pe loc – o asemenea operațiune părea imposibilă chiar și pentru Tzahal. Din acest motiv, Yitzhak Rabin a aprobat începutul negocierilor, cerând în același timp Forțelor de Apărare să îi pună la dispoziție și variante militare de acțiune rezonabile (existau și propuneri fanteziste, cum ar fi cucerirea Ugandei pentru o scurtă perioadă). După câteva zile, un plan a fost schițat sub coordonarea ministrului apărării, Shimon Peres, care are meritul de a fi insistat în favoarea unei soluții militare. Peres mobilizase o echipă din care făceau parte Benny Peled, șeful Forțelor Aeriene, Dan Shomron, liderul trupelor de paraşutiști și infanterie, sau Ehud Barak, conducătorul deja legendar al Sayeret Matkal.

Schița de bază a planului a venit de la Peled, care a sugerat folosirea avioanelor Hercules pentru transportarea unui număr mare de trupe, care să ia cu asalt aeroportul. Shomron, viitor șef al Marelui stat major, a rafinat propunerea lui Peled, reducând-o la dimensiunile unei lovituri țintite, cu trupe de elită. El a pledat împotriva folosirii paraşutiștilor, pentru care insista Motta

Gur – aceştia având nevoie de prea mult timp pentru a ateriza, a se regrupa şi a intra în acţiune. Shomron, care va fi şi conducătorul operaţiunii, dorea ca patru avioane Hercules, încărcate cu 180 de soldaţi, să se „strecoare" pe aeroportul Entebbe noaptea, nedetectate, în umbra radar a avioanelor civile care aterizau conform programului. Din primele două C-130 Hercules ar fi ieşit trupele de comando în maşini blindate, gonind către terminalul dezafectat unde erau ţinuţi ostaticii, dar şi către centrele de control ale aeroportului, pentru a le cuceri rapid – permiţând altor două aeronave Hercules să aterizeze pentru a prelua prizonierii eliberaţi. Ca element de diversiune specific creativităţii israeliene s-a stabilit folosirea unui fals Idi Amin – interpretat de un soldat Tzahal machiat special –, care urma să coboare din aeronava Hercules într-un Mercedes negru, identic cu cel al dictatorului african; cele câteva secunde în care militarii ugandezi ar fi ezitat în faţa prezumtivului lor lider se puteau dovedi decisive pentru a ajunge în apropierea lor şi pentru a deschide focul cât mai târziu. Marea provocare a operaţiunii era ca, din momentul în care prezenţa israeliană era detectată până la cel în care luptătorii Sayeret Matkal ajungeau la ostatici, să nu existe suficient timp încât teroriştii să înceapă execuţii sumare sau să arunce în aer terminalul.

Un atu pentru Shimon Peres a fost disponibilitatea Kenyei – obţinută prin canalele Mossad – de a permite escala avioanelor israeliene pentru alimentare.[500] Alte două avantaje majore – care s-au dovedit decisive în convingerea lui Motta Gur şi Rabin să accepte acţiunea – erau oferite de buna cunoaştere a locului, dar şi a dispozitivului de terorişti şi militari ugandezi. O firmă israeliană participase la construirea aeroportului, putând să ofere detalii privind terminalul.[501] Apoi, după ce ostaticii care nu erau israelieni sau evrei fuseseră eliberaţi, Tzahal obţinuse informaţii vitale de la faţa locului din partea unui pasager care fusese colonel în armata franceză şi care avea capacitatea de a desena schiţe profesioniste ale obiectivului şi inamicului.[502]

În așteptarea deciziei politice finale privind intervenția, care îi revenea lui Rabin, militarii aflați sub comanda lui Shomron au exersat asaltul asupra unor reproduceri fidele ale obiectivelor lor din Entebbe: știau în acest punct faptul că urmau să înfrunte inițial o unitate de 60 de militari ugandezi, apoi să întâlnească garda de 13 teroriști din jurul ostaticilor. Exercițiile Sayeret Matkal și ale paraşutiștilor erau conduse de Yonatan (Yoni) Netanyahu, liderul Sayeret, considerat cel mai strălucit din cei trei frați Netanyahu (toți componenți ai trupelor de elită).[503] În mod tragic, Yoni Netanyahu a fost singurul luptător israelian care va fi ucis în operațiune, fiind lovit de o rafală trasă de militarii ugandezi. În onoarea lui, operațiunea (numită inițial Fulgerul) va primi numele Yonatan.

Pe 2 iulie 1976, Rabin a acceptat planul lui Shimon Peres. La acel moment, echipa Tzahal făcea ultimele repetiții în Sharm el-Sheikh, așteptând semnalul de plecare. Yitzhak Rabin și-a pregătit scrisoarea de demisie (în eventualitatea unui eșec) și a cerut a doua zi, pe 3 iulie, în plin *shabat*, aprobarea intervenției de salvare din partea propriului Cabinet. Succesul misiunii conduse de Dan Shomron și de eroul Yoni Netanyahu a fost remarcabil: planul a funcționat impecabil, militarii africani au fost puși pe fugă sau uciși, teroriștii au fost lichidați și ostaticii au fost aduși acasă.

Povestea Operațiunii Yonatan nu s-a terminat, însă, în Africa, în 1976, ci doi ani mai târziu, pe 30 martie 1978, într-un spital din Germania de Est, unde agenții Stasi care îl protejau pe teroristul Wadie Haddad, creierul deturnării cursei Air France către Entebbe, ascultau ultimele urlete ale muribundului Haddad după câteva zile de agonie. Medicii germani, care făcuseră în van eforturi să îl salveze, au luat în calcul varianta unui cancer galopant, atipic, dar opinia comună este că Mossad, la ordinul lui Begin, ajunsese la Wadie Haddad fie prin intermediul unei cutii cu ciocolată,[504] fie printr-o banală pastă de dinți care conținea o toxină letală.[505] Stasi a avertizat, de altfel, la acel moment Irakul în privința necesității de a verifica pasta de dinți

utilizată de către oamenii de știință implicați în proiecte militare neagreate de Israel. Oricum ar sta lucrurile, dispariția lui Haddad – care era și agent KGB – a demobilizat aripa militară a Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, una dintre cele mai agresive organizații teroriste antiisraeliene.

Distrugerea proiectului nuclear irakian (1981). Operațiunea Opera

Menachem Begin a fost liderul care a autorizat o altă operațiune militară specială, caracteristică pentru noul front de provocări pe care Tzahal era nevoit să evolueze în anii 1980: distrugerea reactorului nuclear Osirak, de lângă Bagdad, pe 7 iunie 1981. Devenit oficial președinte al Irakului în august 1979 (deși avea un rol central în stat de peste zece ani), Saddam Hussein se dorea un continuator al lui Nasser, propunându-și să joace – la aceeași scară mare ca și acesta – cartea unui panarabism ofensiv. Forța militară a lui Saddam se dezvolta rapid, acesta investind agresiv în armată în condițiile în care începuse în septembrie 1980 un război lung și devastator împotriva Iranului. Demersul lui era sprijinit inclusiv de Occident, dispus să îi vândă arme pentru a ține sub presiune regimul iranian, care era considerat mai periculos. În cadrul discuțiilor dintre Irak și Franța se conturase, încă din anul 1976, acordul privind construirea unui reactor nuclear în proximitatea Bagdadului.

Guvernul Rabin fusese primul care aflase despre această afacere, încercând să convingă Franța să renunțe la proiect, dar lansând și unele tentative neconvingătoare de sabotaj.[506] Rabin i-a pasat lui Begin dosarul reactorului nuclear Osirak (sau Tammuz, numele utilizat de irakieni) la schimbarea de putere din 1977. Între 1977 și 1981, în cursul primului său mandat, Begin a ajuns la concluzia că reactorul trebuie distrus printr-o lovitură militară asumată, nu prin operațiuni discrete de sabotaj, care ofereau rezultate firave și nesigure. Decizia lui Begin era forțată, de altfel,

de conducerea politică și cea militară a Tzahal (ministrul apărării Weizman și șeful statului major, Eitan), care ajunseseră la un acord pe subiect. Operațiunea Opera se baza pe noile avioane F-16 și F-15 din dotarea Forțelor Aeriene Israeliene: opt avioane F-15 urmau să intre în luptă cu MiG-urile irakiene, în timp ce alte opt F-16 aveau misiunea de a lovi în inima reactorului, care în anul 1981 era finalizat, așteptând – conform estimărilor israeliene – o cantitate importantă de uraniu îmbogățit pentru o bombă nucleară.[507]

Menachem Begin a ordonat atacul în apropierea alegerilor din 1981; se temea că, în cazul pierderii acestora, un Cabinet în care activa Shimon Peres (adversar al ideii de a distruge Osirak) va bloca operațiunea. Eventualele beneficii electorale erau discutabile – un eșec putea duce la pagube politice majore. Opinia publică israeliană a sprijinit, totuși, acțiunea lui Begin, considerată una dintre reușitele mandatului său. Pe baza acesteia se va naște, de altfel, și Doctrina Begin, conform căreia Israelul nu va accepta ca un stat din zona Orientului Mijlociu să obțină o bombă atomică, în condițiile în care era foarte probabil ca aceasta să fie utilizată tocmai împotriva israelienilor.

Din punct de vedere militar, Operațiunea Opera s-a dovedit un triumf, ridiculizându-l pe Saddam Hussein. Avioanele israeliene nu au întâmpinat nici o rezistență semnificativă și nu au fost atacate de MiG-urile irakiene. În două minute, avioanele F-16 au distrus visul nuclear al lui Saddam. Relația strategică cu Statele Unite nu a fost afectată de acțiunea Tzahal, Washingtonul limitându-se la o întârziere formală a livrărilor de avioane către Tel Aviv; nici măcar *rais*-ul egiptean Anwar Sadat nu a suspendat relația cu Israelul, adevărul fiind că puțini conducători arabi se dădeau în vânt după ambițiosul lider de la Bagdad.[508] Doctrina Begin a devenit o componentă strategică a gândirii Tzahal indiferent de regimul politic din Israel, numeroase acțiuni viitoare bazându-se pe modelul impus de Opera.

Capitolul 14

Chestiunea palestiniană și Libanul

Prima Intifadă (1987–1993)

Pe măsură ce statele din jurul Israelului stabileau relații oficiale sau secrete cu acesta, dar și pe măsură ce gherilele palestiniene începeau să ostilizeze, pe rând, regimurile de la Amman, Cairo, Beirut și Damasc, „chestiunea arabă" a anilor 1950-1960 se transforma tot mai limpede într-o „problemă palestiniană". Izolarea palestinienilor, vizibilă în septembrie 1970, în perioada războiului lui Arafat contra Iordaniei, dar mai ales în 1982, în timpul Primului Război din Liban, împingea inevitabil către organizarea unor instituții palestinene capabile de negociere și autoadministrare, în afara tutelei egiptene sau siriene și, pe cât se putea, dincolo de exercițiul retoric privind „lupta revoluționară antisionistă" și refuzul oricărui compromis.

Războiul din 1967, născut dintr-un val de erori ale lui Nasser și ale *intelligence*-ului sovietic, a făcut ca Statul Israel să ajungă la dimensiuni de patru ori mai mari decât țara pe care inamicii arabi jurau să o distrugă. Numai Sinaiul avea 60 000 km². Golanul – 1 150 km². Zonele aglomerate – Gaza și Cisiordania – aveau 362 km², respectiv 5 500 km². Aproape un milion de arabi locuiau aici.[509]

Dintre aceste zone, cea mai importantă din punct de vedere istoric și simbolic era Cisiordania – vechile Samaria și Iudeea –, considerată, împreună cu Ierusalimul, un leagăn al civilizației evreiești. Sinaiul și Golanul aveau o valoare militară

(și economică, în primul caz), în timp ce Fâșia Gaza era văzută mai degrabă ca o problemă demografică. Imediat după Războiul de Șase Zile, în 19 iunie 1967, liderii israelieni își arătaseră disponibilitatea de a renunța la Golan, Sinai și Fâșia Gaza. Cabinetul Eshkol lua în calcul returnarea acestora către Egipt și Siria în cazul acceptării de către statele arabe a unui dialog oficial pentru pace și cu condiția stabilirii unor demarcații în Golan și Sinai care să reducă riscul atacurilor neașteptate.[510]

La acel moment, însă, statele arabe au ales în bloc, prin rezoluția de la Khartoum, să spună de trei ori „nu": nu negocierilor, nu perspectivei de pace și nu recunoașterii Statului Israel. A fost o eroare – cel puțin din perspectiva intereselor palestiniene. Din acel punct, în condițiile în care nimeni nu era dispus să „dea telefonul" pe care Moshe Dayan spusese că îl așteaptă din partea liderilor arabi, Israelul a început să dezvolte și să securizeze zonele dobândite. Așezările israeliene și construcțiile militare au început să înflorească, cu precădere în Cisiordania. Între 1967 și 1977, în jur de treizeci de așezări au fost întemeiate în Iudeea și Samaria (cu circa 5 000 de locuitori israelieni), circa douăzeci în Golan (3 800 locuitori) și Sinai (4 000 de locuitori) și cinci în îngusta Fâșie Gaza (cu 500 de locuitori evrei).[511]

În absența liderilor arabi de la masa negocierilor, ideologia naționalistă israeliană cu fundal religios își putea extinde influența. Rabinul Tsvi Yehuda Kook proclamase un principiu cu implicații politice majore: „Vă previn: există în Tora o interdicție absolută de a renunța fie și la un fir din pământul nostru sfânt! Fie ca mâna care va semna asemenea acorduri de cedare să fie tăiată!"[512] Rabinul inspira o mișcare tot mai activă, Gush Emunim. Organizația reușise, pe fondul deschiderii arătate de guvernul Rabin, să înființeze o colonie (Ofra) în Samaria, pe locul unei tabere militare iordaniene cu potențial strategic evident. O altă așezare israeliană a fost dezvoltată lângă Nablus, în Sebastia; în acest caz, orice tentativă a lui Rabin de evacuare în forță ar fi necesitat, după calculele lui Motta Gur, care conducea Tzahal,

o intervenție cu 5000 de militari împotriva unor cetățeni israelieni. Un cost politic și moral pe care nimeni nu era dispus să și-l asume; din acest motiv, armata a salvat situația, permițând coloniștilor să folosească o bază militară.[513] Aceste succese ale Gush Emunim întăreau încrederea adepților doctrinei Marelui Israel, care considerau inacceptabile cedările teritoriale. În paralel, și din direcția stângii israeliene se manifesta interesul pentru dezvoltarea unor așezări cu rol strategic. Planul Allon enunțase deja, în numele vechilor socialiști Palmach, care sunt zonele cu valoare defensivă vitală pentru Israel. Încă din 1967 începuse ridicarea unor colonii lângă Betleem. De asemenea, se intenționa crearea unor centre cu potențial defensiv în Golan,[514] iar în anii 1970 s-a urmărit o prezență demografică israeliană „în spatele" Fâșiei Gaza, între El Arish și Rafah, din motive militare evidente.

Distincția dintre doctrina Marelui Israel și cea a stângii care îl moștenea pe Ben-Gurion era majoră, deși în anumite momente insesizabilă în practică. Stânga era pragmatică: ea construise Statul Israel și avusese misiunea de a face față valurilor succesive de atacuri arabe pe fronturi multiple; din acest motiv, stânga israeliană gândea în termenii administrativi și militari. Era interesată de ridicarea kibuțurilor care puteau juca un rol de garnizoană, post înaintat de observație, nod de comunicații. Dar nu judeca aceste așezări în baza unei legi sacre și a unei misiuni sfinte în Eretz Israel, fiind dispusă să negocieze o eventuală renunțare la ele pentru câștiguri mai mari de securitate. Dreapta lui Jabotinski și Begin, în schimb, gândea în termeni mai rigizi, considerând că nu are dreptul moral să tranzacționeze patria evreiască. Din acest motiv, venirea lui Begin la putere, după decenii de guvernare socialistă, concomitent cu un început timid de instituționalizare a conducerii palestiniene, nu a ajutat dialogul dintre cele două părți.

Reperul cel mai important, din perspectivă diplomatică internațională, pentru începutul unui dialog care să implice

și problema palestiniană era Rezoluția 242 a Consiliului de Securitate ONU din noiembrie 1967, care cerea concomitent recunoașterea statalității israeliene de către țările arabe, cât și retragerea Tzahal din teritoriile dobândite în Războiul de Șase Zile. Era, însă, un deziderat greu de atins în condițiile în care blocul arab spusese deja „nu" pentru orice concesie în privința acceptării de jure a existenței Statului Israel, dar și pentru că o cedare a Israelului în privința Ierusalimului, cât și a unor teritorii din Iudeea și Samaria (dacă nu a lor în ansamblu) devenea greu de conceput pe măsura trecerii timpului. Teoretic, un pas înainte s-a făcut în septembrie 1978, prin Acordurile de la Camp David. În primul dintre acestea, Jimmy Carter, Anwar Sadat și Menachem Begin stabiliseră perspectiva unei formule de autonomie provizorie pentru palestinienii din Gaza și Cisiordania. Aceasta, însă, nu se va transforma într-o realitate. Chiar și în problema aparent mai simplă a cedării Sinaiului către Egipt în schimbul unui tratat de pace, mișcarea Gush Emunim a opus rezistență, fiind nevoie de implicarea Tzahal pentru evacuarea unor așezări israeliene aparent nesemnificative.[515]

La rândul lor, palestinienii adoptaseră o linie rigidă. Consiliul Național Palestinian adoptase în 1968 o Cartă care prevedea lupta pentru redobândirea integrală a Palestinei și încetarea existenței Statului Israel. Conform acesteia, numai persoanele care trăiseră în Palestina până în 1947 ar fi avut dreptul de a deveni cetățeni ai statului visat de arabii palestinieni.[516] Între 1968 și 1982, cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei mutându-se între Iordania și Liban în căutarea unei baze de operațiuni antiisraeliene, progresele diplomatice erau greu de imaginat. Totuși, pe plan internațional cauza palestiniană devenise vizibilă. În 1974, Organizația Națiunilor Unite aborda problema ca temă de sine stătătoare, Yasser Arafat rostind în noiembrie un discurs în fața Adunării Generale. În 1980, și Comunitatea Europeană declara că Organizația pentru Eliberarea Palestinei trebuie să devină actor al acordurilor de pace din Orientul Mijlociu.

Izgonirea lui Arafat din Liban a pus în dificultate mortală organizația sa, oricum măcinată de rivalități și facțiuni. Până în vara lui 1983, el a reușit să rămână aproape de Liban și Israel grație găzduirii lui Hafez al-Assad, care i-a permis să mențină – în plus față de sediul central al OEP din Tunis – un birou regional la Damasc, unde activau în realitate cele mai multe grupări palestiniene. Dar un conflict cu impulsivul dictator sirian l-a convins pe acesta să-l expulzeze pe Arafat, care a primit câteva ore să părăsească Damascul.

Peste doi ani, în vara anului 1985, sediul din Tunisia al OEP a fost atacat de Tzahal în cadrul Operațiunii Piciorul de Lemn, menită să răspundă unui nou șir de atentate palestiniene – în ultimul dintre acestea trei israelieni fuseseră executați în Cipru, după ce primiseră dreptul de a-și așterne pe hârtie ultimele gânduri. Coordonată de Amos Lapidot, comandantul Forțelor Aeriene Israeliene, operațiunea a fost executată de opt avioane F-15, alimentate în aer de un Boeing 707 adaptat pentru acest tip de misiune. Presupunând un zbor de 2000 de kilometri, era cea mai lungă misiune a aviației israeliene după Entebbe. Circa 60 de membri OEP, unii de rang înalt, au fost uciși, iar sediul organizației a fost distrus. Totuși, Yasser Arafat a scăpat și de această dată. Era, însă – și o înțelegea și el –, într-o situație critică. Chiar dacă ar fi luat în calcul acceptarea unor discuții pentru formarea unui stat palestinian în Gaza și Cisiordania, era greu de crezut că va supraviețui (fizic sau politic) în fața curentelor maximaliste care nu acceptau recunoașterea statului israelian – și care începeau să capete o nuanță islamistă mai pronunțată față de etapa anterioară, socialistă.

O oportunitate importantă de dialog între Israel, Iordania și Palestina a fost irosită între 1985 și 1987. În februarie 1985, Arafat și regele Hussein, vechi inamici, au ajuns la un acord prin care Iordania putea media un dialog cu Israelul. Totuși, inițiativa s-a stins, devenind evident că Arafat nu e dispus să recunoască Israelul. Nici discuțiile dintre Israel și Iordania, care

puteau ajunge la un acord de pace și o soluție de *condominium* în Cisiordania, nu au avut succes.[517] Shimon Peres și regele Hussein se întâlniseră în secret la Londra, la reședința lordului Mishcon, punând bazele unui acord pe care noul premier israelian, Yitzhak Shamir, a refuzat să-l accepte.[518] A fost contextul în care, lovindu-se de indecizia palestiniană și israeliană, Hussein a decis, în iulie 1988, să se retragă definitiv din chestiunea Cisiordaniei, renunțând la orice pretenție legală asupra acesteia și anunțând că palestinienii trebuie să se descurce singuri. Acest cerc vicios al discuțiilor eșuate încă înainte de a începe cu adevărat va fi „spart" de două evenimente istorice: Intifada și Războiul din Golf.

În ciuda caracterului său amplu și durabil, Intifada s-a aprins spontan, în urma unor tensiuni acumulate de decenii. Totul a început cu un accident de circulație: pe 8 decembrie 1987, în Fâșia Gaza, un camion condus de un israelian a ucis patru palestinieni în apropierea taberei de refugiați de la Jabaliyah. Pe fondul zvonurilor (neîntemeiate) că era vorba de un atac deliberat pentru a răzbuna asasinarea unui colonist evreu, a doua zi, pe 9 decembrie, proteste spontane au izbucnit în întreaga Fâșie Gaza.[519] Acestea vor căpăta un aspect tot mai structurat în următorii ani, întinzându-se până în 1993, când se semnează Acordurile de la Oslo.

Având în vedere apariția și desfășurarea lor atipică, protestele vor primi o denumire specială: Intifada, *scuturarea*, *zguduirea*. Un aspect specific al Intifadei era implicarea femeilor și copiilor în manifestații, precum și utilizarea pietrelor (alături de cocktailuri Molotov) ca principală armă antiisraeliană (de unde și formula „revoluția de piatră").[520] Această combinație atipică punea probleme neașteptate soldaților israelieni, care erau obligați să găsească o ripostă adecvată. O mărturie din epocă ne arată cum se desfășura o astfel de confruntare: „Soldații încercau să intre în spital pentru a aresta unii dintre palestinienii care fuseseră răniți în ciocnirile de dimineață. Fete și femei formaseră un lanț

pentru a ține *shababii* (tineri combatanți neînarmați) în linia din față, chipurile acestora fiind mascate de *keffiyeh*, în timp ce erau aprovizionați cu mici pietre și bucăți de zid. Când gaze lacrimogene au fost trase înspre spital, femeile în vârstă au adus o ceapă pentru a calma durerea înțepătoare.[521]

Un soldat Tzahal, Nir Barkat, explica în 1989, pentru o emisiune de televiziune, numeroasele dileme ale acțiunii în zone civile: „De exemplu, alergi ca să prinzi o persoană suspectată că a aruncat pietre, să zicem în cartierul Habla (...) Nu poți să pătrunzi acolo unde se află aceasta fără să fii bombardat de pietre. Observi un grup de aruncători de pietre care pătrund pe o străduță și dispar brusc. Au intrat în casa din stânga sau în cea din dreapta? Nu știi nimic. Vrei să verifici. Dacă vrei să inspectezi o casă și cei de acolo refuză să-ți deschidă, ai deja o primă problemă de rezolvat. Lovești poarta? O forțezi? Intri? E scris unde ai dreptul să pătrunzi prin forță într-o misiune? Tu trebuie să decizi."[522]

Confruntat cu astfel de întrebări, răspunsul Tzahal în primele zile ale insurgenței a fost prudent. Armata nu era pregătită în mod special pentru astfel de confruntări *(low-intensity conflict)* – și nici nu ardea de nerăbdare să gestioneze tensiuni cu consecințe civile majore. În depozitele armatei cantitățile de gaze lacrimogene erau minime – fiind necesară o comandă urgentă din SUA.[523] Și răspunsul politic a fost rezervat. După două săptămâni de proteste, Yitzahk Shamir caracteriza Intifada ca pe „un val de dezordini punctuale și trecătoare".[524] Ministrul apărării, Yitzhak Rabin, care se afla în Statele Unite, a refuzat să-și întrerupă vizita, considerând la rândul său că e vorba de o problemă minoră. În fapt, după primii doi ani ai Intifadei, „valul dezordinilor trecătoare" dusese la 50 000 de palestinieni arestați, dintre care jumătate minori.[525]

Intifada se născuse dintr-o nouă generație palestiniană, pe care nici măcar Organizația pentru Eliberarea Palestinei nu o înțelegea suficient. Această generație avea o legătură redusă

cu lumea lui Hrușciov și Nasser, în care se formase Yasser Arafat. Ea răspundea mai puțin apelurilor socialist-revoluționare ale Fatah și în mai mare măsură dificultăților vieții de zi cu zi. În plus, palestinienii erau divizați în momentul Intifadei în nu mai puțin de șase categorii geografice, fiecare dintre acestea confruntându-se cu probleme specifice. Din 6 milioane de palestinieni la nivelul anilor 1990 (8 milioane în 2000, cu un ritm constant de creștere), circa 30% trăiau în Iordania, 10% în Siria și Liban, 20% în Cisiordania, 12% în Israel, 10% în Gaza, restul fiind împrăștiați în diaspora (între aceștia din urmă, chiar Arafat și liderii organizației sale).[526] Situația din Gaza era în mod special dificilă, pentru că scăderea prețului petrolului făcuse ca mulți dintre palestinienii plecați de aici să fie nevoiți să revină în Fâșie din țările producătoare de petrol, trăind la limita subzistenței. Circa 200 000 dintre aceștia lucrau în Israel, trecând zilnic granița. Diferitele tipuri de acte și autorizații de care aveau nevoie pentru a circula îi supuneau – considerau ei – unor proceduri umilitoare. Revolta acestora a fost provocată de realități sociale imediate, nu atât de lozinci politice. Nici Organizația pentru Eliberarea Palestinei, care era parțial ruptă de realitățile din Gaza în exilul său din Tunis, nici celălalt mare jucător politic local, Frăția Musulmană (care își dezvoltase o sucursală aici imediat după fondarea sa în Egipt), nu provocaseră și nu anticipaseră insurgența.

Însă nici Tzahal nu beneficiase, din acest punct de vedere, de informații mai pertinente, atitudinea fluctuantă a lui Rabin demonstrând asta. La revenirea din Statele Unite, fostul șef al statului major mizase pe o poziție de forță. La o întâlnire cu militarii, lângă Ramallah, în timp ce aceștia explicau că nu au cum să reacționeze în fața agresiunii palestinienilor (nu aveau dreptul să tragă, deși erau răniți de pietre, scuipați și loviți cu pumni și picioare), Rabin le-a indicat să facă uz de bastoane și forță.[527] Un zvon persistent – nedemonstrat, dar transformat într-un loc comun – afirma că Yitzhak Rabin ceruse soldaților

„să le rupă oasele" protestatarilor.[528] După numai câteva săptămâni de aplicare a politicii de forță, Rabin a înțeles, însă, că greșește: imaginile cu atât de respectatul soldat Tzahal fugărind adolescenți care aruncau pietre serveau excelent cauza palestiniană în termeni de relații publice. La o întâlnire cu experți și militari, Rabin a fost cucerit de expunerea profesorului Shimon Shamir, care a arătat că niciodată o insurgență autentică nu a putut fi descurajată prin măsuri represive (într-o societate cu presă liberă, cel puțin). Din acest punct, liderii israelieni s-au orientat către identificarea unei soluții alături de OEP. Arafat însuși se arăta mai deschis ca niciodată, înțelegând că Intifada îl salvase de la un sfârșit mediocru. După primele săptămâni de proteste, OEP reușise să capete un anumit control asupra evenimentelor prin intermediul unei Conduceri Unificate a Intifadei cu profil laic, din care făceau parte lideri locali din noile generații. Aceștia coordonau mișcarea prin intermediul unui post de radio cu sediul în Siria.[529] Notorietatea lui Yasser acționa decisiv în favoarea lui, în ciuda acuzațiilor privind corupția de la vârful Organizației pentru Eliberarea Palestinei, tot mai frecvente în ultimii ani. În nevoia de a aclama un simbol, masele se întorceau către Arafat, care era de acum un veritabil patriarh scăpat din numeroase situații-limită. Pentru a folosi momentul și a rămâne relevant în fața dinamicelor mișcări islamiste, Yasser Arafat a făcut, în sfârșit, pasul mult așteptat: în noiembrie 1988, la Alger, OEP a anunțat formarea unui stat palestinian, precum și acceptarea rezoluțiilor adoptate până atunci de ONU. Asta însemna, de fapt, recunoașterea Statului Israel.[530] Arafat a repetat mesajul și la Geneva, pe 5 decembrie 1988, sugerând că renunță și la activitățile teroriste. În mod paradoxal el apărea acum în ochii lui George Bush, noul președinte american, drept un moderat în raport cu „durul" premier israelian Yitzhak Shamir, fostul lider al Lehi.

Deschiderea lui Arafat se datora și amenințării politice venite din partea Hamas și a Jihadului Islamic. Pe măsura retragerii

URSS din Orientul Mijlociu, locul ideologiei socialiste era luat de un islamism tot mai bine structurat politic, care beneficia de experiența acumulată în Egipt sau în Iran. Între 1967 și 1987, numărul moscheilor din Cisiordania se dublase, iar în Gaza se triplase: de la 200 la 600 în numai două decenii.[531] În contextul Intifadei, o subramură a Frăției Musulmane, formată încă din 1973 cu numele de Centrul Islamic, a devenit activă și relativ populară sub o nouă denumire: Hamas (*Harakat al-Muqawama al-Islamiyya*, Mișcarea de Rezistență Islamică, acronim însemnând „ardoare").[532] Hamas era dominat ideologic de influentul șeic Ahmed Yassin, paralizat și pe punctul de a orbi. Inițial, folosind modelul Frăției Musulmane, Hamas se concentrase pe dezvoltarea unor instituții cu profil caritabil, care să-i ofere o bază populară. În tentația de a contrabalansa influența OEP, Israelul chiar inițiase un dialog cu gruparea musulmană, care încerca să se mențină într-o zonă relativ moderată, vorbind despre posibilitatea unui lung armistițiu. Totuși, ca și în cazul Frăției Musulmane în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, presiunea unor evenimente critice, cum era Intifada, a adus în prim-plan dimensiunea jihadistă a ideologiei islamiste. Lucrurile au degenerat rapid între 1988 și 1989, când Hamas și-a anunțat doctrina antiisraeliană, explicând că Palestina în ansamblu era un pământ sacru, Statul Israelian urmând să fie eliminat complet. Un an mai târziu, anunțând jihadul, Hamas a trecut la operațiuni teroriste de anvergură, executând doi soldați israelieni.[533] O a doua organizație care proclamase un „Război Sfânt" era Jihadul Islamic, un grup inspirat de facțiunea qutbistă a Frăției Musulmane din Egipt, facțiune care stabilise încă din anii 1960 că orice persoană care nu aderă la cauza islamistă (inclusiv musulmani) poate fi ucisă: Sadat era un astfel de musulman „excomunicat" și ucis de grupările qutbiste. Jihadul Islamic, spre deosebire de Hamas, nu avea o rețea socială structurată în spate, fiind în principal o celulă jihadistă care a putut fi controlată mai ușor de Tzahal prin eliminarea liderilor.[534]

La doi ani după debutul Intifadei, Tzahal se adaptase provocărilor presupuse de acest tip de insurgență. Deja nu mai era vorba despre o mișcare spontană și haotică, ci despre una atent controlată politic de OEP, dar și de Hamas. Se adăuga un boicot amplu la adresa produselor și administrației israeliene. Accesul muncitorilor palestinieni în Israel era blocat de insurgenți din gruparea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, actele de care aceștia aveau nevoie fiind confiscate. Cei bănuiți de colaborarea cu Tzahal sau Shin Bet erau uciși. Militarii și cetățenii israelieni erau ținte în vederea răpirii. După cinci ani de Intifada, Hamas, Jihadul Islamic și alte grupări uciseseră – într-o estimare Tzahal – 154 de israelieni.[535] În aceste condiții, armata israeliană era obligată să se adapteze. Era limpede că nu mai era confruntată cu o răzmeriță locală de scurtă durată, ci cu o nouă provocare strategică. Deși soldații israelieni visau o cu totul altă carieră – obișnuiți cu războaie clasice împotriva unor mari armate arabe –, nu puteau să ignore faptul că aveau în față un fenomen durabil, care ducea la moartea unor camarazi și a unor civili israelieni. Dacă până la Intifada serviciul militar în Gaza și Cisiordania părea destinat soldaților mai puțin promițători, din acest punct experiența în teritoriile palestiniene a devenit o recomandare pentru promovare, oamenii cei mai buni fiind direcționați aici. A fost asigurat echipament de specialitate pentru operațiuni de control al mulțimii și de restabilire a ordinii. În 1988 a fost înființată o unitate Alpha, care s-a specializat în stabilirea unor proceduri neletale pentru a răspunde provocărilor Intifadei (aruncarea pietrelor putea face oricând loc unui cocktail Molotov, apoi unui pistol): gloanțele de plastic și tunurile cu apă făceau parte dintre soluții.[536] Trebuie subliniat faptul că acțiunile din Gaza sau Cisiordania nu puteau fi reduse la simple tactici de jandarmerie, în condițiile în care ciocnirile erau (parțial) dirijate de grupări bine înarmate și cu experiență teroristă precum Hamas, Jihadul Islamic, Fatah sau Frontul Popular. Măsurilor reactive li s-au adăugat cele proactive. Supravegherea Shin Bet

în mijlocul grupurilor turbulente prin intermediul echipelor specializate Henza s-a intensificat. Liderii Hamas și ai altor facțiuni armate au fost arestați: 300 dintre aceștia – inclusiv șeicul Yassin – după uciderea unor militari israelieni. Peste trei ani, ca reacție la răpirea și asasinarea unui polițist de frontieră, alți 415 activiști Hamas au fost deportați în sudul Libanului.[537] În sfârșit, pentru cei mai periculoși teroriști, Tzahal a apelat la formarea unei unități sub acoperire, *mista'arvim* („deghizații"; „cei care servesc printre arabi", *must'arabi*), soldații israelieni pozând în activiști palestinieni pentru a ajunge în apropierea inamicilor lor. Aceasta era, de altfel, o strategie folosită încă din perioada Hagana și Palmach.[538]

Experiența Intifadei venea în conflict cu elementul central al doctrinei Forțelor de Apărare Israeliene: viteza. Soldatul israelian fusese educat în logica unei lovituri rapide și decisive pe un front clasic, unde se afla în poziția mai vulnerabilă. Intifada constituia opusul acestei situații: o confruntare îndelungată, de „măcinare", cu o tabără adversă mai slabă în termeni militari, însă, capabilă de lovituri care afectau moralul societății israeliene. Rabin formulase, după o primă analiză a Intifadei, teoria conform căreia o astfel de insurgență este domolită prin obosirea și descurajarea rebelilor grație unor măsuri graduale (inclusiv economice) cu metabolism lent; obiectivul armatei, în aceste context, devenea să reziste uzurii, menținând o postură fermă și evitând utilizarea excesivă a forței prin proceduri tot mai riguroase. Marea problemă, după cum vom vedea, este, însă, că niciodată procedurile nu pot acoperi universul spontan al realităților din teren.

Pe de altă parte, în anii 1990 devenea vizibil faptul că mulți militari de elită nu mai erau distribuiți către armele de referință ale războiului clasic, mergând, în schimb, înspre domeniul atât de periculos al acțiunilor de tip *mista'arvim* (sub acoperire), vocile critice anunțând că acest lucru va aduce o scădere a performanțelor Tzahal într-o eventuală conflagrație

simetrică. Argumentul lor, valid de altfel, era că tehnicile de contrainsurgență obligă o armată să lucreze pe spații mici, cu grupuri bine delimitate de inamici, în timp ce un război precum cel de Yom Kippur implică mișcarea a sute de mii de oameni pe spații foarte largi. Pe de altă parte, însă, istoria va demonstra că Forțele de Apărare Israeliene trebuie să se adapteze la provocările imediate și reale, nu la cele ipotetice.

Ruach Tzahal. Probleme etice și juridice

Intifada a așezat armata israeliană în centrul unor dezbateri politice și morale inepuizabile între vocile de dreapta, care cereau fermitate și stoparea prin mijloace de forță a violențelor, și o stângă care punea accentul pe drepturile omului și reguli stricte. Coloniștii Gush Emunim acuzau Tzahal de o abordare prea prudentă. Yesh Gvul, o grupare de stânga, solicita militarilor să nu accepte trimiterea în Gaza și Cisiordania, dorind revenirea la spiritul umanist al pionierilor.[539] În ciuda tentației unor miniștri Likud de a impune o intervenție mai tăioasă, șeful Marelui stat major, generalul Dan Shomron, a explicat, în spiritul lui Rabin, că Tzahal nu acceptă reprimarea brutală a grupurilor civile din care făceau parte femei și copii, chiar dacă aceștia se manifestau ostil – ceea ce făcea imposibilă înăbușirea Intifadei în afara negocierilor politice, prin simpla forță militară.[540]

Încercând să fixeze standarde cât mai rigide de intervenție, care să regleze comportamentul soldaților dincolo de orice presiuni din dreapta sau din stânga politică, generalul Shomron a organizat un grup de lucru format din juriști și instructori militari pentru stabilirea unui cod moral al Forțelor de Apărare Israeliene, atât de necesar în contextul insurgenței palestiniene. Acesta au fost elaborat în perioada 1991–1994, devenind un amplu document: *Ruach Tzahal* (Spiritul Tzahal). Noul șef de stat major, generalul Ehud Barack, a fost cel care l-a asumat și comunicat public în iunie 1995. Scris prin colaborarea militarilor

cu un profesor universitar de filosofie, Asa Kasher, *Ruach Tzahal* reprezenta cel mai amplu ghid etic al oricărei armate din lume la acel moment:[541]

„*Ruach Tzahal* a fost inspirat din patru surse:

Tradiția Forțelor de Apărare Israeliene și moștenirea militară a Tzahal.
Tradiția Statului Israel, principiile sale democratice, legile și instituțiile.
Tradiția poporului evreu de-a lungul istoriei lui.
Valori morale universale bazate pe importanța și demnitatea vieții umane.

Din aceste surse provin trei valori fundamentale:

1. Apărarea statului, cetățenilor și locuitorilor săi. Scopul Forțelor de Apărare Israeliene este acela de a apăra existența Statului Israel, independența sa, precum și securitatea cetățenilor și locuitorilor.

2. Patriotism și loialitate față de stat. Înrolarea în Tzahal se bazează pe patriotism, angajament și devotament față de statul democratic al Israelului și față de cetățenii și locuitorii săi.

3. Demnitate umană. Forțele de Apărare Israeliene și soldații care fac parte din serviciu au obligația să protejeze demnitatea umană. Toți oamenii trebuie prețuiți, indiferent de rasă, crez, naționalitate, sex, statut sau rol.

Din aceste valori fundamentale decurg alte zece valori:

(1) Viața umană

Soldatul Tzahal va proteja, înainte de toate, viața umană, recunoscând valoarea ei supremă, și se va expune el însuși riscului, precum și pe alte persoane, doar în măsura în care acest lucru este necesar pentru a-și îndeplini misiunea. Respectul pentru viață din partea militarilor Forțelor de Apărare Israeliene va fi exprimat

prin toate acțiunile lor, de la planificarea chibzuită și meticuloasă, în modul de pregătire sigur și inteligent, dar și în executarea corectă a misiunii lor...

(2) Puritatea armelor

Soldatul Tzahal se va folosi de forța armelor doar în scopul de a obține supunerea inamicului, în măsura în care este necesar, și va căuta să folosească forța în mod limitat pentru a preveni cauzarea oricărei daune inutile asupra vieții umane și integrității corporale, demnității și proprietății. Puritatea armelor asumată de soldatul Tzahal constă în autocontrolul în folosirea forței armate. Militarii își vor folosi armele doar în scopul îndeplinirii misiunii, fără a cauza daune inutile asupra vieții umane sau integrității corporale, demnității sau proprietății – ale soldaților sau civililor, arătând o grijă deosebită față de cei care nu se pot apăra, fie în timpul unui război sau în timpul unor operațiuni de securitate rutiniere, sau chiar în afara perioadelor de luptă, ori în perioadele de pace.

(3) Exemplul personal

Soldatul Tzahal se va comporta precum este de așteptat să o facă și va acționa în același mod în care se așteaptă ca alții să o facă, în mod precaut și cu implicare, pe deplin conștient de capacitatea și responsabilitatea sa de a servi drept model pentru cei din jurul său.

(4) Responsabilitatea

Soldatul Tzahal se va privi pe sine ca pe un participant activ la apărarea țării sale și a cetățenilor acesteia. Își va îndeplini sarcinile fără echivoc, cu hotărâre și determinare, în limitele autorității sale...

(5) Camaraderia

Soldatul Tzahal își va ajuta întotdeauna colegii atunci când aceștia au nevoie de ajutorul lui sau depind de el, înfruntând orice pericol sau dificultate, chiar și în situațiile în care își pune viața în pericol.

(6) Profesionalismul

Soldatul Tzahal va tinde să înțeleagă și să devină familiar cu întreg corpul de cunoștințe care țin de poziția sa militară și își va însuși cu succes fiecare abilitate care îi este necesară pentru îndeplinirea sarcinilor sale.

(7) Disciplina

Soldatul Tzahal va executa complet și cu succes sarcinile care îi sunt impuse, în conformitate cu litera și spiritul ordinelor sale și în cadrul impus de lege.

(8) Loialitatea și reprezentativitatea

În acțiunile lor, militarii Forțelor de Apărare Israeliene vor dovedi un devotament complet față de apărarea Statului Israel și a cetățenilor săi, în conformitate cu ordinele venite din partea Tzahal, dar și în cadrul impus de legile statului și de principiile democratice.

Reprezentativitatea militarilor Forțelor de Apărare Israeliene se traduce prin felul în care conștientizează, reflectând acest lucru prin acțiunile lor, faptul că forța armelor care le sunt încredințate, precum și puterea de a le folosi le parvin doar în calitate de membri ai Tzahal și ca reprezentanți autorizați ai Forțelor Armate, îndeplinindu-și sarcinile în conformitate cu legile statului Israel și fiind supuși guvernului acestuia.

(9) Încrederea și siguranța

Soldatul Tzahal va urmări prin toate acțiunile sale să își îndeplinească sarcinile în mod corect și în conformitate cu cel mai înalt nivel de profesionalism, începând cu o pregătire exigentă și temeinică și până la acțiuni de raportare care să fie adevărate, sincere și complete.

(10) Perseverența în timpul misiunii și scopul ultim al victoriei

Militarul Forțelor de Apărare Israeliene va lupta și se va comporta în mod curajos în înfruntarea tuturor pericolelor și obstacolelor; va acționa în îndeplinirea misiunii lui în mod

curajos, decisiv și hotărât, chiar până în punctul în care își pune în pericol viața."[542]

Totuși, era nevoie de o precizie juridică mai mare pentru clarificarea unor situații concrete în care principiile etice puteau intra în conflict. Antrenați în vechea logică *ein brera* („nu avem de ales"), soldații nu beneficiau de posibilitatea de a se lăsa cuprinși de reverii filosofice în mijlocul unui măcel. Fenomenul *bokhim ve yorim* („să împușți și să plângi") lua amploare, reflectând contradicția dintre respectarea ordinelor și propriile convingeri etice.[543] Uneori, nici măcar doi filosofi puși față în față nu pot să cadă de acord asupra graniței concrete dintre acțiunea militară imperativă *(ein brera)* și, pe de altă parte, vechea practică Hagana de a-și controla și limita forța *(Havlagah)*, completată de principiul fondator al Tzahal – *tohar haneshek*, „puritatea armelor".[544] Cum să ceri atunci unui soldat în misiune să facă astfel de judecăți de valoare în fracțiuni de secundă?

O soluție a venit dispre Curtea Supremă a Israelului, care a început să intervină tot mai pronunțat în chestiuni cu caracter militar, oferind definiții mai clare și mai restrictive. Aharon Barak, președinte al Curții Supreme între 1995 și 2006, a exprimat natura acestei intervenții prin ideea că „orice fapt este justițiabil".[545] În 1998, prin cazul Schnitzer, Curtea Supremă și-a asumat dreptul de a revizui juridic inclusiv chestiuni de siguranță națională. Metodele de interogare în forță au fost declarate ilegale de către judecătorul Barak în 1994, fiind acceptate derogări în situații de „bombă care ticăie" și în condițiile în care exista „o nevoie imediată de a prezerva viața oamenilor".[546]

Și procedura militară a „vecinului", care implica folosirea unui cunoscut al suspectului drept scut uman în timpul unei operațiuni de arestare a unui potențial terorist, a fost declarată ilegală.[547] Totuși, așa cum se prevede într-o decizie din anul 1986, „în anumite cazuri, în care cei care oferă protecția Statului poartă răspunderea supraviețuirii și securității acestuia, se consideră

că anumite abateri de la litera legii, cu obiectivul de a proteja securitatea Statului, sunt o necesitate indubitabilă".[548] Această abordare s-a extins și asupra eliminării unor lideri teroriști, practica nefiind declarată în sine ilegală (conform unei decizii a Curții Supreme din 11 noiembrie 2005), ci trebuind să fie supusă controlului juridic pentru fiecare situație în parte.[549] Tot în anul 2005, Asa Kasher și Amos Yadlin au publicat articolul „Etica militară în lupta antiteroristă: o perspectivă israeliană", în care argumentau că lichidarea teroriștilor reprezintă o abordare militară justificată moral.[550] Șeful statului major Tzahal la acel moment, Moshe Ya'alon, a sprijinit această viziune, acceptată de altfel și în Occident.

În anul 2016, în Hebron, soldatul Elor Azaria din Brigada Kfir a împușcat mortal în cap un atacator palestinian, care fusese în prealabil rănit și neutralizat după ce atacase un post de pază Tzahal cu un cuțit. Azaria nu făcea parte din grupul de militari vizat de atac, intervenind la fața locului în calitate de medic militar, la câteva minute după ce teroriștii fuseseră deja împușcați (unul își pierduse viața, altul era rănit). În ciuda acestui lucru, el a decis să mai tragă un glonț în capul atacatorului care încă trăia, omorându-l pe loc. Azaria a fost condamnat la închisoare și a fost degradat, în ciuda încercării de a demonstra că a acționat în legitimă apărare, temându-se că teroristul rănit purta o vestă cu explozibil. Premierul Netanyahu și ministrul apărării Moshe Ya'alon au criticat acțiunea lui Azaria, considerând-o nepotrivită pentru spiritul Tzahal.[551] Totuși, o parte a opiniei publice și politicienii de dreapta au argumentat că este nedrept ca un soldat israelian să stea în închisoare pentru drepturile unui terorist al cărui scop fusese să îi ucidă colegii.[552] Și șeful statului major, Gadi Eisenkot, a încercat să scuze parțial comportamentul lui Azaria, explicând că era vorba despre un militar aflat în câmpul operațional. Condamnat la 18 luni de detenție, Elor Azaria a petrecut în penitenciar jumătate din această perioadă.

Războiul din Golf (1990–1991)

În anul 1988, Războiul dintre Iran şi Irak a luat sfârşit nedecis, după mai multe răsturnări de situaţie. Din punct de vedere militar şi politic, Saddam Hussein ieşise, totuşi, întărit din el, cu un profil aplaudat cu precădere de masele sunnite şi cu o armată uriaşă şi experimentată, care cuprindea un milion de soldaţi, peste 60 de divizii, 6 000 de tancuri, 6 000 de transportoare blindate, 4 500 de baterii de artilerie şi sute de avioane de vânătoare şi elicoptere. Pentru a finanţa şi a oferi un scop acestei maşinării costisitoare, după doar doi ani de linişte, pe 2 august 1990, Saddam a ocupat micul, dar bogatul emirat Kuwait, transformându-l într-o provincie irakiană. Protestele comunităţii internaţionale şi sancţiunile severe impuse de ONU nu l-au intimidat pe liderul de la Bagdad, care a supralicitat, ameninţând militar şi Arabia Saudită.

Coaliţia constituită de preşedintele George Bush pentru a securiza teritoriul (şi petrolul) saudit şi pentru a elibera Kuwaitul a avut implicaţii majore pentru viitorul Orientului Mijlociu. Faptul că familia Saud acceptase trupe americane pe pământurile sfinte ale Islamului – ba chiar le chemase de urgenţă – l-a determinat pe Osama bin Laden să înceapă jihadul împotriva propriei ţări şi împotriva SUA (el garantase că poate apăra regatul saudit cu trupele sale de mujahedini din Afghanistan). De asemenea, de o mare importanţă s-a dovedit şi faptul că la marea coaliţie girată de SUA, Marea Britanie şi Franţa participau şi statele arabe – între care şi Egiptul sau Siria, adversarii Israelului din Războiul de Yom Kippur. În acest mod, în premieră, Siria şi Israel se aflau de aceeaşi parte politică a baricadei. Pentru a menţine această unitate, era, însă, esenţial ca Israelul să nu se alăture coaliţiei în termeni militari şi să nu lanseze acţiuni împotriva Irakului. Efraim Haley, şef al Mossadului după o lungă carieră în cadrul organizaţiei, a explicat în memoriile sale ecuaţia regională: „Dintre toate ţările din regiune, un singur stat anume, Israelul, fusese în mod clar exclus. Într-adevăr, orice implicare

a Israelului, sub orice formă era considerată ca prejudiciind însăși existența coaliției. Ideea că Israelul și orice stat arab ar fi putut sta umăr la umăr împotriva altui stat arab era considerată nu numai respingătoare, dar și ca o trădare în mintea și sufletul maselor arabe. Era imperios necesar ca Israelul să rămână în afara conflictului. Protejarea acestuia împotriva eventualului atac cu rachete pornit de la Bagdad trebuia asigurată prin alte mijloace. Statele Unite erau obligate să-și ia niște angajamente în fața Israelului, dând prioritate efortului de a exercita controlul maxim posibil asupra regiunii vestice a deșertului irakian, acolo de unde lansatoarele mobile puteau trage rachetele și dispărea imediat. Pentru a asigura Israelul, Statele Unite urmau să întreprindă mai multe acțiuni câteva luni mai târziu și să amplaseze numeroase baterii antirachetă Patriot. În practică, acestea s-au dovedit a fi inutile. S-a mai scurs și informația că întreaga coaliție aeriană nu era capabilă să concentreze suficiente resurse pentru a opera în spațiul aerian din vestul deșertului irakian. În acest fel, Israelul a ajuns să fie țintit de treizeci și nouă de rachete irakiene pe parcursul primului război din Golf."[553]

Faptul că americanii au reușit să îl convingă pe bătăiosul premier israelian Yitzhak Shamir să proclame neutralitatea țării sale a reprezentat un succes major împotriva strategiei panarabiste a lui Saddam Hussein. Cu câțiva ani înainte, avioanele israeliene distruseseră reactorul nuclear irakian de lângă Bagdad – decizie care se dovedea acum corectă. Deși liderul irakian evitase subiectul – în mod vădit umilitor pentru el –, acesta avertizase acum că „va arde jumătate de Israel" în eventualitatea unui alt atac.[554] Era genul de amenințare în fața căreia israelienii – din motive evidente – reacționau în forță, refuzând să se lase intimidați; totuși, acum nu au făcut-o. Shamir și-a ținut în frâu miniștrii de dreapta însetați de acțiune – inclusiv pe Ariel Sharon, care propunea trimiterea unor unități blindate în vestul Irakului, prin Iordania –, chiar și atunci când rachetele irakiene au început să lovească zona Tel Aviv.[555]

Pentru Saddam Hussein, care aparent nu crezuse posibil un astfel de scenariu, provocarea Israelului să intre în luptă a reprezentat cea mai importantă carte jucată în timpul conflagrației din Golf. El a sperat până în ultimul moment că liderii politici israelieni își vor pierde răbdarea, obligând astfel statele arabe să abandoneze tabăra americană și să îi sară în ajutor. Încă din toamna anului 1990, înaintea atacului Coaliției împotriva Irakului, care a început din 16 ianuarie 1991 cu o lungă campanie aeriană, în Israel devenise evident faptul că Saddam Hussein ia în calcul un atac asupra populației civile. Informațiile despre utilizarea gazelor otrăvitoare împotriva trupelor iraniene, cât și asupra kurzilor din Irak, generau o stare de nervozitate care a convins liderii israelieni să distribuie măști de gaze.[556] În plus, a început o cursă contracronometru pentru improvizarea unor camere izolate (*„mamad"*) în fiecare casă, cu geamurile ermetic acoperite și cu rezerve de hrană și apă.

Această situație de incertitudine se datora imposibilității de a ghici intențiile lui Saddam (cât de departe era dispus să meargă), dar și de a intui capacitatea sa de a lovi Israelul în condițiile protecției oferite de sistemul Patriot. Răspunsul a venit la două zile de la începerea operațiunii aeriene a Coaliției, când cinci rachete irakiene au lovit Tel Aviv și trei Haifa.[557] Erau rachete Scud modificate (devenite *El Hussein*) pentru a parcurge distanțe mari, cu încărcături explozive de 300 de kilograme, care ofereau, însă, o capacitate scăzută de țintire. Unele nu au explodat, altele au ajuns în zone nelocuite.[558] Trei cetățeni israelieni au murit din cauza rănilor cauzate de explozii, deși numărul celor afectați de atacuri de cord sau de panică a fost mult mai mare.[559] Atacurile aeriene ale Coaliției în vestul Irakului nu a distrus bazele de lansare ale lui Saddam, așa cum se spera. Nici sistemul Patriot, instalat în grabă și neadaptat provocării, nu a dat rezultatele scontate. Doar superioritatea aeriană americană asupra Irakului a descurajat loviturile lui Saddam, care era obligat să acționeze sub protecția întunericului. În orice caz, pierderile cauzate

de rachetele irakiene au fost mult sub cele mai optimiste estimări ale Coaliției și ale Israelului – se vorbea chiar de mii de victime, cu un potențial de trei morți pentru fiecare rachetă lansată.

În aceste condiții, beneficiile politice pentru Israel au fost semnificative într-un moment în care Iordania și Organizația pentru Eliberarea Palestinei se arătaseră favorabile cauzei lui Saddam. Regele Hussein refuzase să se alăture Coaliției, căutase să pledeze cauza Irakului în căutarea unei soluții negociate și dezvoltase chiar, în anii precedenți, o colaborare militară limitată cu irakienii. Arafat, pe de altă parte, presat de simpatia palestinienilor pentru Saddam Hussein, făcuse declarații în favoarea acestuia. Așa se face că, la sfârșitul războiului, în primăvara lui 1991, Arafat și Hussein al Iordaniei erau izolați diplomatic. Arabia Saudită și Kuwaitul își suspendaseră finanțarea pentru OEP, anulând contractele muncitorilor palestinieni din țările lor și izgonindu-i pe aceștia.[560] Pe de altă parte, Saddam Hussein dăduse un șah inteligent comunității internaționale în anul 1990, după invadarea Kuwaitului, când anunțase că se va retrage din emirat dacă și Israelul părăsește sudul Libanului, Gaza și Cisiordania; aparent, Gorbaciov fusese tentat să accepte ideea.[561]

Acordul cu palestinienii de la Oslo (1993), pacea cu Iordania (1994) și asasinarea lui Rabin (1995)

Faptul că Arafat era în corzi și se arăta mai dispus ca niciodată la negocieri creștea și presiunea asupra Statelor Unite să aducă Israelul la masa negocierilor, pentru a nu mai face posibil un alt șantaj de tip Saddam. Marele eveniment a avut loc la sfârșitul lunii octombrie 1991, la Madrid, reunind la aceeași masă pe președinții Bush, Gorbaciov, pe premierul Yitzhak Shamir și pe miniștrii de externe arabi (participau Siria, Liban și o delegație comună iordaniano-palestiniană, Shamir refuzând dialogul cu Arafat și recunoașterea unei entități palestiniene autonome). În ciuda atmosferei emoționante, Shamir respinsese inițial invitația

secretarului de stat James Baker, președintele Bush fiind nevoit să îl forțeze prin condiționarea unui împrumut masiv de prezența la Madrid (Bush a fost, probabil, cel mai antipatic președinte republican din istoria recentă pentru israelieni).[562] În fapt, în perioada premergătoare conferinței, Shamir lansase cu și mai mult entuziasm mesaje în favoarea Marelui Israel, își propusese ca obiectiv dublarea coloniștilor israelieni din teritoriile palestiniene și îl cooptase în guvern pe generalul Rehavam Ze'evi, cunoscut pentru pozițiile sale mai dure decât cele ale lui Ariel Sharon.[563] În aceste condiții, procesul început la Madrid nu ducea nicăieri; Shamir participa pentru a nu-i ostiliza pe americani, dar trăgea de timp, deschizând subiecte irelevante. A și recunoscut ulterior că ar fi fost dispus să vorbească pentru încă un deceniu, timp suficient pentru a crește prezența israeliană în Cisiordania.[564]

Soluția a venit de la electorat: Rabin a învins dreapta și a devenit prim-ministru, mizând pe un mesaj care promitea un proces de pace cu palestinienii. Pentru a ocoli presiunea publică generată de medierea americană, Rabin și Arafat au utilizat un canal secret de negociere, prin Oslo. Începute în ianuarie 1993, tratativele din Oslo au stabilit că Tzahal se va retrage din orașul Gaza (cu excepția garnizoanei pentru coloniști) și din Ierihon aproape imediat, urmând după cinci ani o retragere cvasicompletă din Fâșia Gaza și Cisiordania, cu excepția majoră a Ierusalimului, a unor obiective militare și a unor colonii. În acest timp, o Autoritate Palestiniană de tranziție ar fi început să gestioneze problemele sociale, medicale și educaționale din teritoriu.[565] Pe 13 septembrie 1993, Declarația de Principii negociată la Oslo era semnată la Casa Albă, sub privirile unui Bill Clinton convins că face istorie. Arafat și Rabin, adversari încă din preludiul Războiului de Șase Zile – provocat parțial de infiltrările gherilei lui Arafat și câștigat zdrobitor de Rabin –, își strângeau acum mâinile. Peste un an, în iunie 1994, în același decor a fost semnat și acordul de pace dintre Israel și Iordania, de către Rabin și Hussein. Regele făcuse pace tocmai cu militarul

care îi smulsese Ierusalimul și Cisiordania în 1967. În Israel, dreapta condusă de doi luptători respectați ai Tzahal, Sharon și noua vedetă politică Benjamin Netanyahu, se opunea puternic condițiilor obținute de Rabin. În Palestina, Hamas vorbea despre trădarea intereselor naționale de către Arafat. Totuși, lucrurile intraseră pe un făgaș promițător: Ierihonul și Gaza au fost încredințate de Israel Autorității Palestiniene și infrastructura a început să se dezvolte (deși în umbra corupției), în timp ce unele state arabe prindeau curaj să își manifeste public relațiile amicale cu Israel. Marocul, de pildă, avea o veche relație cu Mossad și cu Moshe Dayan, pe care acum o putea admite. Chiar și Hafez al-Assad discuta cu Rabin prin intermediul americanilor.

Totul a luat sfârșit, însă, pe 4 noiembrie 1995. Pentru a răspunde demonstrațiilor dure împotriva acordului cu Arafat organizate de Netanyahu și Sharon („Nu mai este Rabin cel pe care l-am cunoscut acum patruzeci și cinci de ani, generalul, eroul. Rabin de astăzi este un politician slab, dispus să cedeze Eretz Israel teroriștilor lui Yasser Arafat" – declara Sharon[566]), Rabin a acceptat să participe la un mare miting în fața Primăriei din Tel-Aviv. Bătrânul combatant din 1948 a fost în formă: s-a îmbrățișat cu eternul rival Peres, a cântat *Shir LaShalom*, o invocație pacifistă, s-a bucurat de salutul celor 150 000 de oameni prezenți. Apoi a coborât de pe scenă și a fost împușcat de trei ori în spate de tânărul Yigal Amir, adept al dreptei religioase radicale.[567] Dispărea, astfel, învingătorul din cel mai glorios război al Tzahal – plătind prețul pentru a fi devenit, în mod neașteptat, cea mai puternică voce în favoarea păcii din țara sa.

Eliminarea liderilor teroriști: misiuni speciale Tzahal și Mossad

În ciuda dezbaterilor intense, de natură morală și juridică, în aproape orice chestiune care vizează războaiele zilelor noastre (este acceptabilă interogarea în forță a unui terorist?; poate

fi el torturat pentru a obține informații care să oprească un atentat?; de ce condiții de detenție trebuie să beneficieze un jihadist?), un principiu sever a părut să fie acceptat fără rezerve de opinia publică internațională: lichidarea liderilor teroriști este justificată. Nimeni nu a protestat atunci când Osama bin Laden sau Abu Musab al-Zarqawi au fost uciși (deși e foarte probabil să se fi înregistrat proteste în cazul în care ei erau torturați sau încarcerați într-un centru ilegal). Premisa care funcționează în acest caz, indiferent de spațiul cultural sau politic în care ne aflăm, este că, din momentul în care îți asumi atacarea civililor prin intermediul atentatelor, îți semnezi singur condamnarea la moarte, fără a mai avea dreptul la un proces. Spre deosebire de un ucigaș în serie – care poate face mai multe victime decât un terorist, dar care va beneficia de un proces corect –, teroriștii pierd acest drept: obiectivul lor este destabilizarea societății în ansamblu, cu care se află de jure într-o stare de război – iar ei își asumă public paternitatea crimelor, revendicându-le. În plus, prinderea în viață a unui șef de grupare teroristă ridică mari probleme atât la nivelul operațiunii de capturare (mult mai periculoasă decât una de lichidare), cât mai ales în perioada de captivitate, când e previzibilă o creștere a numărului de atentate și a luării de ostatici pentru a obține eliberarea acestuia. Ne putem închipui care ar fi fost numărul victimelor în cazul în care Osama bin Laden ar fi fost capturat nevătămat și judecat într-un tribunal din New York?

Astfel de considerații, relativ noi pentru spațiul occidental în anii 2000, erau familiare de câteva decenii în Israel, care consideră eliminarea liderilor teroriști o opțiune justificată moral și eficientă pentru asigurarea securității și pentru descurajare. Deși este adevărat faptul că lichidarea unui terorist important nu generează cu necesitate un vid de putere, acesta putând fi urmat de figuri mai sângeroase și radicale, este la fel de adevărat faptul că dispariția unui șef major de grupare jihadistă paralizează

o vreme activitatea organizației și poate favoriza emergența unor lideri care aleg negocierile în locul bombelor.

Eliminarea teroriștilor periculoși poate fi executată de Tzahal, Aman sau Mossad, în funcție de teritoriul vizat și de specificul misiunii. În cadrul războaielor sau al operațiunilor din teritoriile palestiniene, militarii din trupele speciale sau din cadrul Forțelor Aeriene Israeliene (avioane sau elicoptere) pot duce la capăt astfel de sarcini. La distanțe mari, în ipoteza unor ținte de infrastructură (sedii ale unor organizații definite ca teroriste) și dacă acțiunea soldaților la sol este considerată prea periculoasă militar sau politic, se poate recurge doar la avioane F15, F16, F35. În alte cazuri, cu obiective bine delimitate, forțele speciale ale Tzahal (Sayeret Matkal, Shayetet 13 – unitățile comando ale marinei, uneori acționând împreună) pot interveni la sol chiar și în țări arabe, Mossadul fiind prezent pentru asistență. În sfârșit, în cazuri de risc major, agenții Mossad lucrează fără implicarea Tzahal, deși în astfel de acțiuni ei sunt asimilați unor militari aflați într-o situație de război, nu unor ofițeri de informații în sens consacrat (conceptul de *war on terror* a fost operaționalizat de Israel înaintea statelor occidentale).

Un caz clasic de colaborare între structurile militare și Mossad a fost eliminarea lui Khalil al-Wazir în anul 1988, în timpul Primei Intifade. Al-Wazir, cunoscut ca Abu Jihad (Tatăl Jihadului), conducea structura militară a Organizației pentru Eliberarea Palestinei și avea un palmares terorist bogat: atacul din Nahariya (1974 – patru morți); atacul din Hotelul Savoy din Tel Aviv (1975 – 11 morți, inclusiv soldați Tzahal); atacul din Ierusalim (1975 – 15 morți); atacul de pe Șoseaua de Coastă, care a grăbit declanșarea Războiului din Liban (1978 – 35 de morți); luarea de ostatici din autobuzul Beer Șeva–Dimona (1988 – doi morți). După ultimul dintre aceste atacuri teroriste, în contextul Intifadei, care putea degenera în veritabile masacre sub coordonarea lui Abu Jihad, Aman, serviciul de informații militare, a decis că acesta trebuie eliminat.[568] Coordonată de șeful

statului major, generalul Dan Shomron, liderul operațiunii de la Entebbe, misiunea de lichidare a „Tatălui Jihadului" era de o mare complexitate, urmând să se desfășoare în Tunis, acolo unde al-Wazir îl însoțea pe Arafat în exil. Mossadul, care a preluat sarcina de localizare și recunoaștere, a reușit performanța de a introduce un agent chiar în locuința lui Abu Jihad, oferind o descriere amănunțită a acesteia. Având în vedere că operațiunea trebuia să fie una chirurgicală, neafectând familia lui al-Wazir, era necesară o prezență la sol, una adaptată nivelului de periculozitate presupus de o țintă teroristă majoră. Din acest motiv, deși se acționa pe pământ tunisian – posibil și ca o etalare de forță în contextul Intifadei –, s-a decis ca Sayeret Matkal să ducă la capăt misiunea. Luptătorii Sayeretului, coodonați de Ehud Barak, probabil cel mai eficient conducător de acțiuni speciale din istoria Israelului, urmau, însă, să fie conduși la țărm și asistați de Forțele Navale (inclusiv submarine) și de unitatea de comando a acestora, Shayetet 13. În acest scop, zona de debarcare fusese cercetată atât de marină, cât și de Forțele Aeriene – ajungându-se astfel la cinci structuri implicate (Aman, Mossad, Forțele Aeriene, Forțele Navale – Shayetet 13 și, desigur, Sayeret Matkal).[569]

Pe 13 aprilie 1988, acțiunea a primit undă verde, pe 15 aprilie mica grupare navală israeliană – formată din patru nave și un submarin – ajungând în zona de debarcare de pe coasta tunisiană. Aduși la țărm de scafandrii Shayetet-13, luptătorii Sayeretului au fost preluați de Mossad, care le-a asigurat accesul în zona securizată a OEP. După ora 1 noaptea, pe 16 aprilie, echipa Sayeret Matkal a ajuns la destinație. Deși familia lui Abu Jihad a fost trezită de atac și a intervenit, doar „Tatăl Jihadului" a fost împușcat; aparent, conform declarațiilor OEP, 52 de gloanțe l-au atins pe acesta.[570] Abu Jihad a fost îngropat în Siria, în cadrul unei ceremonii la care a participat și Arafat. Soția acestuia, Umm Jihad („Mama Jihadului"), o veche activistă palestiniană, a devenit ulterior ministru al Autorității Palestiniene.

Evoluția Mossadului a fost marcată de o serie de elemente specific israeliene: amploarea și complexitatea amenințării; numărul mare de comunități evreiești din Diaspora; competența lingvistică tradițională, care permitea plasarea de agenți sub acoperire inclusiv în statele arabe. În aceste condiții, așa cum scrie Michael Goodspeed, Mossad are un pronunțat „rol combatant": „A clasifica Mossadul ca o simplă agenție de *intelligence* e ca și cum am clasifica eufemistic Forțele Aeriene Israeliene ca o organizație de transport aerian (...). Pe lângă a fi principalul colector de informații externe, Mossad este, de asemenea, un „serviciu de acțiune" clandestină, acceptat legal, care înfruntă inamicii Israelului de peste hotare. De-a lungul timpului, Mossad a dovedit același spirit agresiv și ingenios ca și cel al structurilor combatante în uniformă".[571] Mossad lucrează în coordonarea primului-ministru al Israelului, care trebuie să aprobe orice acțiune de eliminare a unui terorist.[572] De asemenea, serviciul operează în strânsă colaborare cu Tzahal – e probabil cea mai activă relație dintre armată și *intelligence* dintr-o democrație, selectându-și adesea agenții pe criterii similare celor ale unităților speciale ale armatei; acest aspect trebuie gestionat cu atenție de fiecare ramsad al Mossad, serviciul având, totuși, în primul rând, un profil analitic, care presupune calități diferite de cele ideale pentru Forțele Armate. Răbdarea și prudența sunt valori majore în spionaj, curajul nestăpânit al unui Ariel Sharon neputând garanta o viață lungă în această branșă.

Deloc întâmplător, chiar Sharon este cel care, în calitate de premier, va aduce în fruntea Mossad, în anul 2002, un luptător Rimon din anii 1970: Meir Dagan. Acesta fusese selectat de Sharon în anul 1971, pe când conducea Comandamentul de Sud, pentru a coordona o unitate secretă din cadrul Sayeret Matkal specializată în acțiuni în zone arabe (în special Gaza). Această unitate, botezată Rimon, se născuse pe fondul creșterii activității teroriste – în ianuarie 1971 doi copii israelieni, care aveau mai puțin de 10 ani, fiind masacrați de o grenadă. Luptătorii Rimon

treceau ca arabi obișnuiți, cu identități fictive, unii fiind ascunși sub haine femeiești, încercând să se piardă în mulțime pentru a-și lansa atacurile. Acest tip de operațiune era atât de importantă pentru Tzahal, încât Meir Dagan și Ehud Barak, care devenise șef al statului major în 1991, s-au plimbat singuri prin Nablus în timpul Primei Intifade, îmbrăcați în palestinieni, pentru a evalua situația: instinctul de luptător de comando al lui Barak era mai puternic decât teama de gravele consecințe care ar fi putut să apară în cazul în care șeful armatei ar fi fost capturat. Totuși, nimeni nu s-a gândit că cei doi trecători în treninguri contrafăcute erau șeful statului major israelian și viitorul șef al Mossad.[573]

În perioada din Gaza, Meir Dagan și comandoul Rimon l-au eliminat pe teroristul Abu Nimer, au lichidat conducerea Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei din Beth Lahia și au țintit numeroși luptători Fatah. Rimon nu a reprezentat o excepție în cadrul Tzahal, tradiția *mista'arvim* fiind veche și continuând până în zilele noastre. Palmach beneficia încă din 1942 de *HaMachlaka HaAravit* (Departamentul Arab). Sayeret Shaked, Sayeret Shimshon și Rimon au operat în Fâșia Gaza, Sayeret Duvdevan și Hermesh în Cisiordania.[574] Unitatea Duvdevan merită o mențiune specială: înființată în 1986, ea reușește să opereze arestări și extrageri periculoase în zone arabe dens populate. O altă unitate specială, stabilită inițial în cadrul Golani, este Egoz, care nu constituie o grupare de „deghizați", ci una specializată în acțiuni în zona deluroasă și muntoasă din nordul Israelului, unde principalul lor inamic este Hezbollah. Comandoul Lotar Eilat se pregătește pentru salvări de ostatici, expertiza membrilor săi fiind alpinismul urban (pot pătrunde rapid și discret în clădiri oricât de înalte). La polul opus se află „Nevăstuicile", gruparea Samur, care este antrenată pentru acțiuni sub pământ, în vastele rețele de tuneluri Hamas și Hezbollah. Samur este o subunitate a Yahalom, comando

cu profil de geniu (specializați în montarea de poduri, deminări, explozibili etc.).

Pentru lupta în zonele de deșert, în special la granița dinspre Sinai, Tzahal contează pe Batalionul Caracal, în care activează cu precădere femei. Caracal reprezintă un filtru important al Israelului într-o zonă unde ISIS a încercat să își facă simțită prezența. Sayeretul paraşutiştilor pentru acțiuni în teritoriul inamic este Maglan. În sfârșit, vechiul Rimon a fost reactivat în anul 2010, având misiunea de a păzi zonele deșertice din sud. În cadrul efortului de adaptare la lupta asimetrică și antiteroristă, unitățile Rimon (deșert), Duvdevan *(mista'arvim)*, Egoz (zone montane) și Maglan (paraşutiști, recunoaștere) au fost contopite prin decizia șefului statului major Gadi Eisenkot (2015–2019), în decembrie 2015, într-o singură forță: Brigada Comando sau Brigada 89 Oz („Curaj").[575] Nucleul-standard al forțelor speciale israeliene este alcătuit, însă, din sayeretele de elită care pot asigura recunoașterea și intervenția în condiții de maximă incertitudine și tensiune: Sayeret Matkal (echivalentul SAS-ului britanic sau al Delta Force din armata americană), Shayetet 13 (trupele de comando ale forțelor navale, cele mai vechi din cadrul Tzahal, al căror antrenament fizic este printre cele mai dificile din lume), Shaldag și Unitatea 669.[576] Dintre acestea, Unitatea 669 nu are rol de luptă, ci exclusiv de salvare, fiind inițial specializată în recuperarea echipajelor avioanelor prăbușite, dar extinzându-și ulterior expertiza și la restul soldaților sau civililor răniți. Unitatea 669 nu operează în teritorii ostile și este compusă și din femei.[577] Shaldag, unitatea de comando aerian pentru luptă și culegere de informații, duce mai departe tradiția paraşutiştilor israelieni, desfășurând acțiuni sensibile de recunoaștere, intervenție și marcare a țintelor pentru aviație.[578]

Anul 1972 a fost anul decisiv pentru conturarea profilului operațional ultraofensiv al Mossad. Atunci, în luna septembrie, echipa israeliană prezentă la Olimpiada de la München a făcut obiectul unui atac terorist major. Antrenorul lotului de lupte

și un halterofil, care au opus rezistență, au fost uciși pe loc, restul sportivilor fiind făcuți ostatici de către gruparea teroristă Septembrie Negru. Trupele speciale germane nu au permis Mossad să se implice în operațiunea de salvare, care a avut un nivel submediocru pentru standardele israeliene. Teroriștii Septembrie Negru au fost amăgiți de germani cu un avion care urma să decoleze în direcția aleasă de aceștia; în realitate, au deschis focul. Gruparea palestiniană a răspuns împușcându-i și aruncându-i în aer pe ostatici. Toți au murit – sub privirile consternate ale lui Zvi Zamir, noul șef al Mossad, prezent la fața locului, însă ținut departe de decizie (Zamir va fi, peste doar un an, contactul israelian al lui Ashraf Marwan și omul care va pune pe picior de război Israelul cu câteva ore înainte de atacul lui Sadat de Yom Kippur).

Cu acordul lui Aharon Yariv, fostul șef al Aman, consilier pe probleme de *intelligence* al premierului Golda Meir, Zamir a pus la punct detaliile unei ample operațiuni de răspuns pentru masacrul de la München: Mânia lui Dumnezeu, suplimentată ulterior cu Operațiunea Primăvara Tinerilor. Acestea vizau, în esență, vânarea și eliminarea liderilor Septembrie Negru. Golda Meir, asistată la acel moment de Dayan și Allon, a aprobat planul ramsadului Zamir. O făcea din trei motive: pedepsirea vinovaților pentru München, destructurarea organizației teroriste, care căpătase și mai mult curaj acum, și, nu în ultimul rând, transmiterea mesajului ferm că Israelul va sta pe urmele teroriștilor oricât e nevoie, chiar și câteva decenii, pentru a le răspunde pe măsură – inspirându-le acestora senzația de teroare pe care ei încercaseră să o inducă în societatea israeliană. Din acest motiv, execuțiile nu se vor limita întotdeauna la câteva gloanțe discrete, ci vor implica explozibili ascunși în telefon sau sub pat – în orice spațiu unde membrii Septembrie Negru sperau că se pot afla în siguranță.

Departamentul operativ al Mossad care punea în aplicare astfel de decizii era Caesarea. Noul comandant Caesarea la momentul

deciziei privind Operațiunea Mânia lui Dumnezeu era legendarul *katsa* (ofițer de caz) Michael Harari. Născut la Tel Aviv, în 1927, Harari își dovedise talentul încă de la 16 ani, când reușise să păcălească sistemul de recrutare al Palmach, falsificându-și vârsta. Fusese arestat de britanici în mai multe rânduri înainte de fondarea Statului Israel, apoi trecuse prin Shin Bet. Pentru a putea executa cu succes Operațiunea Mânia lui Dumnezeu, Michael Harari dezvoltase unitatea Kidon (Baioneta), care va deveni forța de elită a Mossad specializată în eliminarea teroriștilor.[579] Din informațiile disponibile, o echipă standard Kidon orientată către o țintă importantă este compusă din cinci subunități: o grupare logistică, care are rolul de a asigura mașini sau locuințe, una de comunicații, una de extragere-urmărire, una de lichidare (două persoane) și una care protejează echipa de lichidare.[580]

Operațiunea coordonată de Zvi Zamir și Harari a început prin eliminarea la Roma, a lui Wael Zwaiter, împușcat pe 16 octombrie 1972. Zwaiter era, conform informațiilor deținute de Mossad, membru al organizației Septembrie Negru și fusese implicat într-un atentat (ratat) asupra unei curse El Al. Pe 8 decembrie 1972, la Paris, o bombă a explodat în biroul lui Mahmoud Hamshari, coordonator al Septembrie Negru în Franța. Tot la Paris va fi împușcat și Basil al-Kubaissi, furnizor de arme pentru Septembrie Negru. În ianuarie 1973, în Cipru, Hussein al-Bashir, membru Fatah, Septembrie Negru și om de legătură cu KGB a murit după ce o bombă a explodat în camera sa de hotel. Și înlocuitorul său va muri în condiții similare. Lista reușitelor Kidon continuă cu lovituri similare la Roma, la Paris sau în Cipru. Totuși, printre victime nu se afla încă cea mai valoroasă țintă pentru Mossad: Ali Hassan Salameh, nimeni altul decât fiul lui Hasan Salama, comandantul palestinian din 1948. Ali era șeful de operațiuni al Septembrie Negru și creierul masacrului de la München.[581] Spre deosebire de locotenenții săi – risipiți prin Europa și ușor de găsit de Kidon – cartierul general al lui

Salameh era la Beirut, fapt care impunea o abordare sensibil diferită. Teroristul coordonase recent executarea ambasadorului Statelor Unite din Khartoum, ceea ce se presupunea că va aduce suportul tacit al americanilor – care până atunci fuseseră suspectați că îl protejează – pentru o acțiune în forță a Tzahal sau Mossad împotriva bârlogului său libanez.

Așa s-a născut Operațiunea Primăvara Tinerilor, una dintre cele mai îndrăznețe acțiuni de comando din istoria armatei israeliene. Desfășurată în noaptea de 9 aprilie și dimineața zilei de 10 aprilie 1973, în Beirut, aceasta nu s-a limitat la atacarea grupării lui Salameh, Moshe Dayan extinzând obiectivele și la distrugerea sediului Frontului Democratic pentru Eliberarea Palestinei, o grupare specializată în atentate în teritoriul israelian. Raidul va fi comandat de Amnon Lipkin-Shahak, aflat în fruntea unui batalion de parașutiști, transportat în Liban de nava Mivtah.[582] În paralel, pe nava Gaash se îndrepta spre Beirut și unitatea Sayeret Matkal, în frunte cu Ehud Barak. Ținta acestora era blocul în care locuiau Abu Yussuf, liderul Septembrie Negru, Kamal Nasser, purtător de cuvânt al lui Arafat, și Kamal Adwan, coordonator al acțiunilor palestiniene din Gaza și Cisiordania.[583] Și Salameh se afla pe lista de obiective, dar poziția lui era incertă. Alte misiuni secundare ale Tzahal în Liban vizau un atelier de mine care urma să fie atacat de unitatea de elită a Marinei și un depozit de arme din Sidon. La operațiune au participat cei mai buni luptători de comando ai Forțelor de Apărare: Barak, Yoni Netanyahu, Amiram Levin, Lipkin-Shahak sau Muki Betzer. Folosind tehnica deja consacrată a deghizării (Barak – într-o blondă voluptuoasă), echipa Sayeret s-a strecurat pe străzile Beirutului fără să fie detectată. Yoni Netanyahu și Muki Betzer l-au ucis pe Abu Yussuf – atât de temutul comandant al Septembrie Negru. Și locotenenții lui au fost executați. Sediul Frontului Democratic a fost aruncat în aer, conform planului.[584]

Salameh, care se afla la câteva blocuri distanță, nu a putut fi, însă, reperat. Ulterior, profitând de oprirea de către Golda Meir a Operațiunii Mânia lui Dumnezeu, el a încercat să se desprindă de trecutul terorist, devenind șeful securității lui Arafat. Statele Unite i-au permis chiar accesul pe teritoriul său în cadrul unei deplasări a lui Yasser Arafat la sediul ONU, CIA încercând aparent chiar să îl recruteze.[585] Israel nu a uitat, însă, de München. Menachem Begin a fost liderul care, în 1979, a autorizat eliminarea lui Salameh de către Mossad, după ce acesta fusese din nou localizat în Beirut. Pe 21 ianuarie 1979, un autoturism Wolkswagen a explodat lângă mașina în mișcare a acestuia, ucigându-l pe loc. Abia acum conturile Tzahal și Mossad cu Septembrie Negru erau încheiate.

Eliminarea lui Salameh a avut loc în mandatul lui Yitzhak Hofi în fruntea Mossad. Și Hofi venea tot din Tzahal – fusese comandant al sectorului nordic în Războiul de Yom Kippur, apoi condusese o scurtă perioadă statul major. În directoratul lui, Mossad a furnizat armatei informații critice despre aeroportul Entebbe și a asigurat colaborarea Kenyei pentru salvarea ostaticilor din cursa Air France. Tot Hofi i-a oferit lui Begin detalii decisive privind programul nuclear irakian, pregătind Operațiunea Opera.

Un alt director Mossad cu carieră solidă în Tzahal a fost Shabtai Shavit. Luptător Sayeret Matkal după ce trecuse prin Marină, Shavit asigurase Comanda de Sud. În Mossad, el condusese Caesarea, fiind așadar familiarizat cu cele mai sensibile acțiuni ale serviciului. Devenit ramsad, Shabtai Shavit pare a fi coordonat eliminarea excentricului cercetător canadian Gerald Bull pe 22 martie 1990, de către Kidon, în apartamentul său din Bruxelles.[586] Bull fusese închis în SUA pentru trafic de arme, după ce vânduse Africii de Sud un tun gigantic. Acestea, de altfel, erau specialitatea și obsesia lui: megatunurile. După ce fusese compromis în comunitatea științifică occidentală, Bull trecuse în tabăra lui Saddam Hussein, căruia îi vânduse (tot ilegal)

200 de tunuri GC-45.[587] Apoi a construit pentru Irak tunurile Al-Fao și Al-Majnoon și Baby Babilon. Cel din urmă avea o țeavă de 46 de metri, cântărea peste 100 de tone și putea lansa proiectile la circa 750 de kilometri. Totuși, el era doar macheta pentru Marele Babilon, o armă apocaliptică, cu o lungime de 156 de metri, calibru de un metru și o greutate de 2 100 de tone.[588] Orientat spre Israel, pe o colină, greoiul mecanism care era inspirat de proiectele oamenilor de știință naziști putea lovi cu încărcături chimice sau biologice orice țintă din Țara Sfântă. Aparent, Bull a primit mai multe avertismente înainte de a fi ucis, trecându-se de la atenționări discrete la răscolirea demonstrativă a casei sale. A ignorat toate aceste semnale – spre deosebire de savanții germani care lucraseră pentru Nasser, cu trei decenii înainte, la rachetele Al-Qahir și Al-Zafir, și care se lăsaseră păgubași după avertismente similare.[589]

Capacitatea operațională a Mossad a inclus și infiltrarea în proximitatea unor lideri politici majori. În februarie 1999, agenții serviciului au recoltat probe biologice din toaleta folosită de Hafez al-Assad la înmormântarea regelui Hussein al Iordaniei, pentru ca medicii israelieni să evalueze starea de sănătate a acestuia, care reprezenta un factor important pentru procesul de pace. În aceeași perioadă, Mossad și Sayeret Matkal identificaseră soluția pentru eliminarea lui Saddam Hussein cu ajutorul rachetelor.[590] Totuși, la nivelul comunității de *intelligence* și al decidenților politici israelieni propunerile privind eliminarea liderilor politici inamici sunt prin tradiție respinse. În anul 1968, de pildă, premierul Eshkol a refuzat să autorizeze lichidarea lui Yasser Arafat în Siria, deși planul era perfect pus la punct.*

Implicarea Mossad a fost esențială și pentru asigurarea arsenalului Tzahal în momente-cheie. În 1969, în cadrul Operațiunii

* Aaron J. Klein, *Riposta: Spionajul israelian și Masacrul de la München din 1972*, Editura Corint, București, 2019, p. 128

Noa, Mossad și Forțele Navale Israeliene au sustras din portul Cherbourg cinci nave dotate cu rachete: Sufa, Hanit, Herev, Hetz și Gaash. Navele fuseseră construite de francezi pentru Israel și erau deja plătite: totuși, ele intraseră sub efectele embargoului decis de Charles de Gaulle în contextul Războiului de Șase Zile, când acesta trecuse în tabăra arabă. Refuzul Franței de a preda marinarilor israelieni navele achiziționate constituia pentru aceștia un abuz pe care nu îl acceptau din principiu – dincolo de urgența militară a achiziției. Din acest motiv, Tzahal a inventat un fictiv cumpărător norvegian al drepturilor israeliene asupra navelor. În realitate, sute de soldați de elită și marinari, sub coordonarea Mossad, fuseseră aduși discret în Franța pentru a le prelua. De Crăciun, în 1969, într-un moment în care toată lumea sărbătorea, cele cinci vase au dispărut fără urmă, generând o explozie de interes în presa mondială. Nimeni nu reușea să le găsească în drum spre Norvegia, acolo unde ar fi trebuit să fie; în schimb, marina britanică le-a detectat la intrarea în Mediterană, cerându-le să se identifice. În lipsa răspunsului, intuind că au de a face cu navele „sustrase" de Tzahal, probabil și în baza unor discuții între Mossad și MI6, britanici le-au semnalizat „Drum bun!", încântați de necazul lui de Gaulle.[591] Tot spre ciuda acestuia, Mossad a obținut schițele complete ale avionului Mirage, pe care Franța refuzase să îl mai livreze Israelului, reușind astfel să producă propriul avion multirol – Kfir.[592] În anul 1968, se presupune că Mossad a coordonat o operațiune sub acoperire (Plumbat) prin care a cumpărat 200 de tone de minereu de uraniu (pentru „yellowcake") de la o companie belgiană din Congo, agenții israelieni pozând în oameni de afaceri milanezi.[593]

Numărul mare de acțiuni a generat o rată marginală de eșecuri. Deși izolate, acestea puteau cauza probleme politice majore când deveneau subiect de primă pagină sau conflict diplomatic. Sfârșitul Operațiunii Mânia lui Dumnezeu, de pildă, a venit după ce o echipă Kidon a lichidat din greșeală, pe 21 iulie 1973, în orașul norvegian Lillehammer, un chelner

marocan care fusese confundat – plecând de la o asemănare fizică izbitoare și de la o serie de coincidențe bizare – cu Ali Hassan Salameh. Agenții operativi ai Mossad au fost descoperiți și arestați, aducând la lumină detalii secrete privind unitatea Caesarea. Peste un sfert de secol, la Amman, Mossad a suferit un nou eșec, de această dată în mandatul lui Danny Yatom, un alt dur provenit din Sayeret Matkal și transformat apoi în general specializat în tancuri. În mod normal, printr-o veche convenție, Mossad nu ar fi trebuit să desfășoare acțiuni de tip Kidon în capitala iordaniană; relațiile diplomatice ale Israelului cu Iordania erau prea solide și, în același timp, prea delicate pentru a-l pune pe regele Hussein într-o lumină proastă în lumea arabă. Totuși, premierul Benjamin Netanyahu trebuia să răspundă cumva atentatului din iulie 1997, de la Ierusalim, în care 16 oameni își pierduseră viața, înregistrându-se aproape 200 de răniți. Yatom și Netanyahu deciseseră, cu toate riscurile, eliminarea lui Khaled Mashal, care conducea departamentul politic al Hamas. Acesta era cetățean iordanian și locuia în Amman. Din acest motiv, Danny Yatom ceruse echipei Kidon o acțiune discretă, care să asigure o moarte misterioasă, în care Israelul să nege orice implicare.[594] Pentru asta, un operativ Kidon urma să îl stropească „din greșeală", pe stradă, pe liderul Hamas cu lichidul dintr-o doză de Coca-cola bine agitată în prealabil (pentru diversiune), în timp ce al doilea agent îl atingea insesizabil pe gât cu un agent neurotoxic. Operațiunea, executată pe 25 septembrie 1997, a fost un grav eșec. Șoferul lui Mashal a sesizat că șeful său este stropit și a început să strige, Mashal a luat-o la fugă, iar agenții Kidon au fost atacați de un veteran al războiului din Afghanistan, devenit între timp activist Hamas, care a văzut scena. Într-un final, cei doi israelieni au fost arestați de poliția iordaniană.[595] Alți patru membri ai echipei Mossad scăpaseră în ultima clipă, refugiindu-se în Ambasada Israelului. Pentru a rezolva criza majoră (regele Hussein se pregătea să denunțe acțiunea Mossad, să suspende relațiile diplomatice cu Israelul și să insiste pentru

predarea celor patru agenți din ambasadă), Netanyahu și Yatom au pus la dispoziția lui Hussein antidotul care i-a salvat viața lui Mashal, intrat deja în comă; apoi, l-au trimis la rege pe Efraim Halevy, fost adjunct Mossad, viitor ramsad, care avea o relație excelentă cu suveranul hașemit. Analizând situația, Halevy a înțeles că trebuie să îi ofere lui Hussein un târg spectaculos pentru ca acesta să își permită politic eliberarea a șase operativi Mossad care încercaseră să lichideze un iordanian: „Am propus ca Israelul să-l elibereze pe liderul fondator al Hamas, șeicul Ahmed Yassin, și să fie transferat în Fâșia Gaza, unde ar fi fost bine primit de Arafat și de palestineni, dar nimeni altul decât regele Hussein ar fi fost creditat cu eliberarea acestuia".[596] Propunerea lui Halevy era, într-adevăr, singura soluție eficientă: ea miza pe vechea rivalitate dintre Arafat și Hussein, oferindu-i regelui o victorie majoră asupra *rais*-ului palestinian. În cele din urmă, toți agenții Mossad au revenit în Israel, însă cu reputația pătată, în timp ce Khaled Mashal fusese transformat în noul star al Hamas, el preluând conducerea organizației după ce șeicul Ahmed Yassin – eliberat în cadrul schimbului propus de Halevy – a fost lovit de rachete israeliene aer-sol Hellfire, trase de un elicopter Apache, după ce comandase mai multe atacuri teroriste sângeroase asupra Israelului.

În sfârșit, un moment dificil și stingheritor pentru Mossad a fost expunerea de către FBI a lui Jonathan Jay Pollard în anul 1985. Acesta lucra pentru serviciul de *intelligence* al US Navy, avea acces la informații critice și le oferea Israelului prin intermediul legendarului Rafi Eitan, cel care îl capturase pe Eichmann. Conform declarațiilor lui Eitan, nu doar ramsadul Meir Amit știa despre agentul american al Mossad, ci și premierii Peres și Rabin.[597] Relațiile dintre SUA și Israel au fost complicate și de faptul că Pollard, panicat după ce a fost pus sub urmărire, a încercat să se refugieze în Ambasada Israelului din Washington, fiind refuzat. În ciuda relațiilor strategice dintre SUA și Israel, Pollard a fost condamnat la închisoare pe viață

în anul 1987, eliberarea sa din rațiuni diplomatice fiind refuzată până în anul 2015.

Astfel de eșecuri au fost, însă, constant puse în umbră de reușite definitorii nu doar pentru comunitatea militară sau de *intelligence*, ci pentru poporul israelian în ansamblu. Unitatea Bitzur din cadrul Mossad, un urmaș al vechii agenții Hagana Beth, a reușit să aducă în Israel, uneori în condiții extrem de riscante, evrei din toate colțurile lumii. În 1977, Mossad a început o operațiune de mari dimensiuni pentru aducerea în țară a evreilor ethiopieni, o comunitate care se revendica din perioada biblică, intitulându-se Beta Israel. În momentul în care, în 1973, rabinii au acceptat pretențiile ethiopienilor de a fi evrei din perspectivă religioasă (deci și națională), lucrurile s-au pus în mișcare. Begin a cerut în 1977 implicarea Mossad și o serie de transporturi au fost organizate dinspre Addis Abeba spre Ierusalim. Totuși, liderii politici ethiopieni au blocat operațiunea, provocând un exod în masă al evreilor din țară, pe jos, înspre Sudan, în căutarea Orașului Sfânt. Din Sudan, Mossad a început să îi extragă pe mare, înființând pentru acoperire o stațiune turistică de scufundări de real succes. Ulterior, a fost organizat un pod aerian asigurat de avioane Hercules. Între 1982 și 1984, 1 500 de evrei ethiopieni au ajuns pe această cale în Eretz Israel.[598] În 1984, Sudanul a fost de acord cu plecarea altor 7 800 de evrei, cu condiția să fie vorba de o acțiune sub acoperire, coordonată de o agenție aeriană-paravan și cu o destinație inițială fără legătură cu Israel (Operațiunea Moise). În 1991, în contextul războiului civil din Ethiopia, liderul contestat al țării, aflat pe punctul de a pierde puterea, a acceptat o mită uriașă și promisiunea aziliului politic în SUA pentru a permite transportarea a 15 000 de evrei ethiopieni la Tel Aviv. Negociată de președintele american George Bush și denumită Operațiunea Solomon, aceasta va genera un nou pod aerian, care va mobiliza toate resursele El Al și ale Forțelor Aeriene Israeliene, pentru că fereastra oferită de armata ethiopiană pentru evacuare era de doar

34 de ore.[599] Coordonată de faimosul luptător din Beirut, din cadrul „Primăverii Tinerilor", Lipkin-Shahak, operaţiunea a fost supravegheată, din partea unităţii de elită a paraşutiştilor (Unitatea 5101 Shaldag), de către Benny Gantz, care va deveni ulterior şeful Tzahal şi liderul opoziţiei israeliene.

Capitolul 15

Între Hamas și Hezbollah

Primele confruntări cu Hezbollah: operațiunile Responsabilitate (1993) și Fructele Mâniei (1996)

Puțini au fost cei care au intuit, în anii 1980, amploarea amenințării Hezbollah pentru Israel. În acel moment, lumea șiită – cu subtilitățile ei teologice și relația specială cu suferința și martirajul – era o necunoscută pentru Occident, în condițiile în care șahul Reza Pahlavi încercase să modernizeze în ritm accelerat Iranul. Chiar și după triumful neașteptat al Revoluției Islamice conduse de ayatollahul Ruhollah Khomeini, teocrația inaugurată de acesta a părut un simplu foc de paie, care urma să se stingă în fața rezistenței interne sau a loviturilor lui Saddam Hussein. Din acest motiv, Hezbollah s-a putut dezvolta, fără să fie luat în seamă, ca un inamic major și de lungă durată, amestecându-se o vreme cu zecile de miliții care se luptau între ele în Liban. În plus, faptul că Hezbollah se consuma într-o luptă sângeroasă cu mai vechea grupare șiită Amal – care se bucurase de o reputație mai solidă – nu putea decât să mulțumească Forțele de Apărare Israeliene. Sprijinul sirian pentru Hezbollah, important în condițiile în care Hafez al-Assad era cel mai influent jucător din Liban, nu era îngrijorător, având în vedere stilul capricios al acestuia și obiceiul de a intra în conflict cu propriii aliați. Problema reală venea dinspre Iran, care se va dovedi statornic în ajutorul oferit Hezbollah. Spre deosebire de al-Assad, care era un politician pur-sânge – și în plus unul de formație Baath,

fără mari simpatii religioase –, Khomeini era decis să sprijine puternic, din rațiuni de credință, lupta fraților șiiți împotriva unui inamic definitoriu ca Israelul. Așa se face că, în confuzia generalizată a anilor 1980, când peisajul geopolitic se recompunea rapid, Hezbollah s-a putut dezvolta beneficiind atât de suportul tactic sirian (proxim geografic, dar inegal și imprevizibil), cât și de sprijinul strategic iranian.

Așa cum va admite generalul Giora Eiland, care a condus Directoratul de Operațiuni al Tzahal, „am continuat să tratăm Hezbollah într-un mod similar cu cel în care tratam organizațiile palestiniene care luptau împotriva noastră la sfârșitul anilor 1970 în Libanul de Sud. A durat ceva să înțelegem că aceasta este o organizație mult mai profesionistă și mult mai hotărâtă, și că se bucură, de asemenea, de întregul suport al populației șiite din sudul Libanului".[600] Tzahal începuse retragerea etapizată din Liban în septembrie 1982, când evacuase Beirutul. Urmase o nouă retragere, un an mai târziu, la sud de râul Awali. Ehud Barak, șef al statului major între 1983 și 1985, ceruse încă din acea perioadă o retragere completă, fiind sprijinit de premierul Peres, dar se înclinase în fața deciziei mentorului său Yitzhak Rabin, ministru al apărării, care pledase pentru păstrarea unei zone de securitate la graniță, sub coordonarea formală a miliției creștine a lui Saad Haddad. Reflectând astfel de dezacorduri și viziuni diferite, retragerea din anul 1985 avusese loc în două etape: în iarnă din zona Sidon, în primăvară din Tir și Nabatieh. În această perioadă, Hezbollah primise implicit șansa să se extindă în salturi, preluând progresiv controlul în zonele eliberate de armata israeliană, dar rămânând în același timp cu un obiectiv major de mobilizare și propagandă: lupta împotriva ultimului bastion israelian din sudul Libanului. În mod paradoxal, acesta ajuta formațiunea șiită în orice scenariu: refuzând retragerea, Tzahal unea populația șiită în jurul Hezbollah; acceptând să plece, oferea miliției „Partidului lui Dumnezeu" posibilitatea să-și proclame victoria. În tot acest timp, cu pași mici, dar siguri,

Hezbollah a evoluat dinspre o grupare teroristă înspre o armată de gherilă cu o importantă componentă jihadistă. În perioada 1982–1988, accentul a căzut pe deturnări de avioane (anterior, o specialitate a Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei), răpiri și ucideri de militari, dar mai ales pe consacrarea unui tip nou de operațiune teroristă cu mare impact psihologic: atentatul sinucigaș. În 1982 și 1983, Hezbollah a realizat un val de atentate sinucigașe cu impact devastator, lovind două sedii ale Forțelor de Apărare Israeliene din Tir (151 de victime), ambasada americană din Beirut (63 de morți) și cazărmile US Army și Armee Française din Beirut (aproape 300 de morți). Era perioada în care gruparea șiită era coordonată de Subhi al-Tufayli, un cleric dur și imprevizibil, care se va dovedi dificil de strunit de Iran. Lucrurile au început să se schimbe când vechiul aliat al acestuia din Valea Bekaa (locul de origine al Hezbollah), clericul Abbas al-Musawi, a preluat conducerea, el primind o pregătire militară mai sofisticată din partea Gărzilor Revoluționare iraniene trimise de Khomeini în Liban. Din acest punct, Hezbollah a început să atace armata israeliană în operațiuni tot mai complexe de gherilă. Provocat astfel, în anul 1988 Tzahal a țintit Hezbollah, alături de alte grupări palestiniene din sudul Libanului, în contextul Operațiunii Lege și Ordine, luând cu asalt un centru al organizației din Maidun. La atacul îndelungat, care a presupus desfășurarea parașutiștilor asistați de artilerie, elicoptere și tancuri, a participat viitorul ramatkal Benny Gantz, care conducea Batalionul 890 Parașutiști.

Pericolul reprezentat de conducerea inovativă și agresivă a lui Abbas al-Musawi a dus, patru ani mai târziu, la decizia – aparent impusă de șeful statului major, Ehud Barak – de a-l elimina pe acesta în cadrul unui atac cu elicoptere Apache. Chiar dacă, în cele mai multe cazuri, o astfel de lovitură paraliza o perioadă organizația vizată, Hezbollah nu funcționa astfel. În fruntea mișcării s-a instalat atunci Hassan Nasrallah – un lider și mai abil. Acesta a răspuns imediat printr-un atac devastator asupra

Ambasadei Israelului la Buenos Aires, în 17 martie 1992, când un atentator s-a aruncat în aer, ucigând 29 de persoane și rănind alte 242.[601] Nasrallah a continuat munca de instituționalizare militară a miliției șiite, formând categorii de arme, un stat major, unități specializate în informații, comunicații sau recunoaștere. În plus, Nasrallah a pus tot mai mult accent pe utilizarea rachetelor Katiușa asupra așezărilor israeliene.

Printr-o nouă directivă instituită de comandantul sectorului nordic al Tzahal, Yitzhak Mordechai, desemnată prin codul „*Moadim L'Simcha*", militarii israelieni au primit mână liberă „să tragă oricând există o informație care indică spre Hezbollah".[602] Totuși, creșterea tensiunilor pe granița libaneză în prima jumătate a anilor 1990 a fost ținută sub control de liderii politici israelieni, care erau interesați de procesul de pace cu palestinienii și evitau orice problemă suplimentară față de Intifada. Totuși, în anul 1993, după ce Hezbollah și-a înmulțit atacurile cu rachetă, trăgând 40 de Katiușa numai în trei zile, și după ce șapte soldați israelieni au fost uciși de mine Hezbollah și ale Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, Tzahal a lansat una dintre primele sale mari operațiuni după Războiul din Liban (1982) și Piciorul de Lemn (atacul aerian din 1985 asupra sediului OEP din Tunisia): Responsabilitate (*Mivtza Din VeHeshbon*). Operațiunea a durat între 25 și 31 iulie 1993 și a constat în bombardamente masive asupra zonelor care găzduiau luptătorii Hezbollah. Pentru a evita victimele civile, locuitorii au primit avertismente cu câteva săptămâni înainte, prin radio și manifeste, să părăsească zona. Ulterior, prin lovituri aeriene și de artilerie, infrastructura Hezbollah a fost „pisată", 50 de teroriști fiind uciși și 40 răniți.[603] Totuși, scopul politic al operațiunii, care era mai larg, nu a fost atins. Ideea de la care plecase prim-ministrul Yitzhak Rabin era că locuitorii din sud care se îndreptau spre nord pentru a se pune la adăpost (estimați la 250 000) vor obliga conducerea Libanului (dar și pe păpușarul din umbră, Hafez al-Assad) să ia măsuri împotriva Hezbollah.[604]

Acest lucru nu s-a întâmplat – tocmai pentru că al-Assad putea folosi în propriul beneficiu imaginile cu exodul populației din Liban.

Pentru a schimba paradigma operațională în relația cu Hezbollah, în 1994 în fruntea Comandamentului Nordic a fost numit generalul Amiram Levin, care venea din zona trupelor speciale și părea mai pregătit pentru înțelegerea provocării generate de o grupare militară islamistă. Levin ajunsese la o concluzie importantă și corectă: Hezbollah devenise o armată de gherilă, nemaifiind o simplă miliție teroristă. „Trebuie să încetăm să tratăm Hezbollah ca o organizație teroristă și să începem să ne luptăm cu acesta în maniera în care o armată modernă se luptă cu gherilele."[605] Soluția firească era formarea unor unități specializate în lupta antigherilă, precum și stabilirea unei strategii specifice acestui domeniu. În plus, ceea ce Tzahal începea să înțeleagă era faptul că în sudul Libanului se confrunta, în fapt, cu un veritabil război de uzură cu Hezbollah, nu doar cu ciocniri de mică intensitate. Una dintre soluțiile asumate sub coordonarea noului ramatkal (șef al statului major) Amnon Lipkin-Shahak, și el fost luptător important de trupe speciale, a fost formarea unității de elită Egoz – batalion de recunoaștere în cadrul Brigăzii Golani. Componenții Egoz erau antrenați să acționeze în adâncime, în zonele controlate de Hezbollah camuflându-se și „pierzându-se" cu zilele în peisajul împădurit sau deluros din Liban pentru a prinde luptătorii Hezbollah în ambuscade îndrăznețe. Ceea ce Amiram Levin încerca, de fapt, era să reînvie strategia lui Ariel Sharon din anii 1950 (preluând inițiativa și revenind la spiritul creativ și dinamic). Totuși, diferențele erau semnificative: Hezbollah era o organizație mult mai solidă decât grupările palestiniene de rezistență din anii 1950–1960, beneficiind de capacități de *intelligence* mult superioare acestora. În plus, spre deosebire de anii tinereții lui Sharon, în 1990 Tzahal era o armată temută și atent studiată de adversari, care nu își mai permiteau luxul de a o subestima. Nu în ultimul rând, orice

mutare ofensivă a soldaților lui Levin era intens analizată de presa internațională, ceea ce se întâmpla mult mai rar în tinerețea lui Arik. Din acest motiv, Egoz nu a obținut rezultatele spectaculoase ale Unității 101; totuși, direcțiile dezvoltate de această structură specială a Brigăzii Golani vor fi integrate în practica contragherilă a Tzahal. Inspirându-se din doctrina Egoz, dar și din alte lecții învățate în această perioadă în sudul Libanului, militarii israelieni beneficiază de un antrenament special de contragherilă în Baza Militară Elyakim din nordul țării, unde sunt reproduse condițiile de luptă dintr-un oraș libanez (inclusiv graffitiul cu liderii Hezbollah de pe pereții caselor).[606]

În ciuda acestor importante acumulări calitative, următoarea mare acțiune îndreptată împotriva Hezbollah, Operațiunea Fructele Mâniei, care s-a desfășurat între 11 și 27 aprilie 1996, s-a bazat tot pe principiul bombardamentelor aeriene și de artilerie masive asupra infrastructurii Hezbollah. Cum această infrastructură era ascunsă în zone urbane, a apărut din nou, ca și în 1993, fenomenul evacuării zonelor din sud vizate de bombardamente. Zeci de rachete fuseseră lansate de Hezbollah în Israel în săptămânile premergătoare acțiunii, ele vizând cu precădere orășelul nordic Qiryat Shmona (Orașul celor Opt, numit astfel în memoria grupului condus de Joseph Trumpeldor care căzuse în luptă la Tel Hai); numai în data de 9 aprilie Hezbollah folosise peste 30 de rachete. Dincolo de miile de proiectile îndreptate împotriva Hezbollah (care a răspuns cu peste 600 de rachete în Israel), premierul Shimon Peres urmărea un obiectiv politic: sutele de mii de locuitori din sudul Libanului, care fuseseră avertizați din timp să părăsească zonele urbane în care Hezbollah își disimulase centrele operaționale, ar fi trebuit să genereze (în paralel cu pierderile economice) o presiune asupra liderilor libanezi și sirieni care găzduiau gruparea teroristă, în vederea eradicării acesteia. Totuși, operațiunea nu a fost dusă până la capăt: riscul unor erori era prea mare când aviația și artileria acționau în zone urbane. Acest lucru s-a văzut pe 18 aprilie 1996, când 13 obuze

israeliene au lovit complexul ONU din Qana, în care îşi găsiseră adăpost circa 800 de refugiaţi libanezi. Mai multe tiruri de rachete şi mortiere fuseseră lansate împotriva soldaţilor israelieni din imediata apropiere a clădirii Naţiunilor Unite, fiind suficientă o abatere minoră pe o hartă mai veche a zonei (conform unei declaraţii a adjunctului şefului statului major Tzahal, generalul Matan Vilnai) pentru ca peste 100 de refugiaţi să fie ucişi în bombardamentul imprecis de răspuns.[607] O prestaţie foarte eficientă în cadrul Operaţiunii Fructele Mâniei au avut-o, însă, Forţele Navale Israeliene, care au blocat porturile dintre Tir şi Beirut, inclusiv Sidonul. [608]

După tragedia de la Qana, un acord de încetare a focului cu Hezbollah devenise inevitabil politic, deşi din punct de vedere militar el lăsa de dorit, pentru că oprea Tzahal la mijlocul drumului şi oferea Hezbollah posibilitatea să îşi refacă pierderile. „Fructele Mâniei" se putea dovedi o acţiune eficientă dacă reuşea distrugerea *integrală* a infrastructurii Hezbollah – şi acesta fusese planul iniţial. Este motivul pentru care generalul Giora Inbar izbucnise cu năduf: „Nu ne permitem o situaţie în care Peres să ne oprească brusc înainte de a fi dus la capăt operaţiunea", obligându-l pe ramatkalul Lipkin-Shahak să declare că intervenţia generalului Inbar era „stupidă şi inutilă".[609] Totuşi, pasul înapoi făcut de Peres trebuia înţeles în contextul utilizării intense a Operaţiunii Fructele Mâniei şi a tragediei de la Qana de către propaganda islamistă. Chemarea la jihad împotriva SUA a lui Osama bin Laden apare în august 1996 şi face referire explicită la Qana, iar Mohamed Atta, unul dintre coordonatorii atacului din 11 septembrie 2001, a jurat să devină *shahid* plecând tot de la evenimentele din Liban.[610] Iată de ce, prin intermedierea Statelor Unite, Israel şi Hezbollah au ajuns la un acord de încetare a focului cu următoarele prevederi:

1. Grupările armate din Liban nu vor lansa atacuri către Israel cu rachete Katiuşa sau cu alte tipuri de arme.

2. Israel și colaboratorii săi nu vor efectua atacuri cu nici un tip de armă asupra civililor sau țintelor civile din Liban.

3. În plus, cele două părți se angajează să respecte faptul că sub nici o circumstanță nu vor folosi civilii ca țintă a atacurilor lor și că nu vor lansa atacuri din zone populate cu civili, sau din cele în care se află instalații industriale sau electrice.

4. Fără a încălca aceste angajamente, nici o prevedere stipulată aici nu poate împiedica vreuna dintre părți să își exercite dreptul la autoapărare. Un Grup de Monitorizare va fi alcătuit din Statele Unite, Franța, Siria, Liban și Israel. Obiectivul acestuia constă în monitorizarea respectării prevederilor menționate anterior (...) Se admite faptul că ideea de a pune capăt crizei actuale dintre Liban și Israel nu poate substitui o soluție permanentă. Statele Unite înțeleg importanța încheierii unei păci durabile în regiune. În acest scop, Statele Unite propun reluarea negocierilor dintre Siria și Israel și dintre Liban și Israel, într-un orizont de timp care urmează să fie stabilit, obiectivul fiind acela al încheierii unei păci durabile.[611]

Retragerea din Liban (2000). Eșecul procesului de pace cu Arafat

Acordul nu reprezenta o soluție pentru Tzahal, punând în evidență marile provocări pe care le ridica o confruntare asimetrică. În timp ce era acceptată ideea că Hezbollah poate ataca ținte militare israeliene, o replică devenea tot mai dificilă în condițiile în care luptătorii Hezbollah se ascundeau în zone urbane dense sau foloseau, în diferite forme, scuturile umane. Din acest motiv, singura soluție reală pentru a ajunge la un eventual acord de pace rămânea evacuarea integrală a Libanului de Sud. Aceasta va fi o decizie asumată de premierul Ehud Barak. Deși a încercat inițial să condiționeze retragerea de un acord cu Siria – care rămânea marele obiectiv al politicii externe israeliene după Oslo și asasinarea lui Rabin –, Barak a înțeles că Hafez al-Assad, a cărui condiție majoră era revenirea la granițele anterioare războiului

din 1967 pe malul Mării Galileii, nu are anvergura politică a lui Sadat. Al-Assad nu era dispus să își asume pași istorici și nu intenționa să lase fiului său, Bashar al-Assad, gestionarea unui proces de pace cu Israelul chiar în perioada în care ar fi trebuit să își consolideze puterea, după moartea sa. În consecință, Barak a decis să acționeze fără a mai aștepta vreun acord, cerând Tzahal să părăsească zona de securitate din sudul Libanului. El a insistat ca această operațiune – finalizată pe 24 mai 2000 – să aibă loc în strânsă coordonare cu Națiunile Unite, care să constate că toate rezoluțiile sale sunt respectate.[612]

Conducerea Tzahal a primit cu mari rezerve decizia lui Barak de a ieși din Liban fără o înțelegere cu Siria și, potențial, sub tirul Hezbollah. Se opuneau mai ales generalul Gantz, comandantul din Liban, și generalul Gabi Ashkenazi, comandantul Comandamentului Nordic (ambii viitori ramatkali).[613]. Totuși, legitimitatea politică se afla de partea lui Barak, care îl învinsese categoric pe „durul" Netanyahu, omul dreptei, mizând tocmai pe asumarea unei retrageri: „Guvernul trebuie să vadă imaginea mai largă și trebuie să își exercite conducerea aducând mai degrabă o schimbare decât rămânând blocați, văzând că fiii noștri sunt uciși în Liban. E necesar să secăm întreaga mlaștină decât să continuăm să alergăm după fiecare țânțar Hezbollah, și spun asta fiind o persoană care și-a petrecut cea mai mare parte din viață luptându-se cu teroriștii".[614] Barak reacționa în fața unui curent tot mai popular, lansat de „Mișcarea celor Patru Mame", o asociație a părinților soldaților trimiși în Liban, care solicitau întoarcerea acestora acasă.

Două probleme s-au dovedit de neevitat în contextul plecării israeliene. În primul rând, după ce armamentul greu a fost retras Armatei Libanului de Sud (riscul ca tancurile sau obuzierele să cadă în mâinile Hezbollah fiind inacceptabil), creștinii din cadrul acestei miliții au dezertat și au început să se îndrepte în panică spre granița israeliană, menținând doar pozițiile de la Fermele Shebaa, o zonă revendicată concomitent de Israel, Liban

și Siria, în timp ce contingentele șiite ale miliției preponderent maronite au renunțat la luptă, căutând soluții de supraviețuire în noul context post-Tzahal.[615] În consecință, Israelul nu urma să beneficieze de un aliat în fâșia sudică a Libanului, găsindu-se față în față cu Hezbollah. În al doilea rând, așa cum era previzibil, organizația militară sprijinită de Teheran și Damasc s-a grăbit să-și trâmbițeze victoria, susținând că metodele sale de luptă au dat rezultate și trebuie aplicate și pe viitor. Hassan Nasrallah va proclama triumfător, în discursul său rostit pe 26 mai 2000 la Bint Jbeil, imediat după retragerea Tzahal: „Ca să-ți eliberezi pământul, nu ai nevoie de tancuri, echilibru strategic, rachete sau tunuri; trebuie să urmezi calea martirilor din trecut, care au sfărâmat și îngrozit răzbunătoarea entitate sionistă. Israel, care deține arme nucleare și are cea mai puternică aviație din regiune, este mai slab ca o pânză de păianjen".[616]

Retragerea lui Barak din Liban venea într-un context mai larg, în care acesta își „jucase" mandatul pe cartea unui acord final de pace cu Yasser Arafat. Era un efort sprijinit de întreaga comunitate internațională, devenită mult mai sensibilă la problemele Orientului Mijlociu după Războiul din Golf și după asasinarea lui Yitzhak Rabin. Întoarcerea lui Arafat în Gaza, în 1994, după lungul său exil în Iordania, Liban și Tunisia, deschidea, teoretic, drumul negocierilor aplicate asupra problemelor discutate mai degrabă la nivel principial în cadrul procesului început la Oslo. Totuși, spre surprinderea generală, mult așteptata conducere palestiniană din Palestina lăsa de dorit. Autoritatea condusă de Arafat se dovedea mai puțin pregătită pentru administrație decât fusese pentru lupta de rezistență. Rupt de decenii bune de realitățile locale, Yasser Arafat miza pe o garnitură de companioni care îl însoțiseră în exil (numiți „tunisienii" de către localnici), încercând să blocheze accesul la decizie al noilor lideri care se remarcaseră în cursul Intifadei. La scurt timp după revenirea în Palestina, Arafat fusese ales președinte al Autorității Palestiniene, alături de un Consiliu

pe care îl controla, fără să îi ofere competențe reale. El se sprijinea, în primul rând, pe nu mai puțin de șapte structuri de securitate, cu 40 000 de luptători și polițiști care îi erau loiali.[617]

Pus acum în situația de a asigura chiar el securitatea împotriva grupărilor teroriste pe care în trecut le dirijase, Arafat juca, așa cum scrie Robert Fisk, un „teatru paralel"; „propriii lui polițiști îi împușcau pe palestinieni în timpul protestelor violente ale Hamas și ale Jihadului Islamic din Gaza"[618], protestând în același timp când metode similare erau folosite de Tzahal în Cisiordania. „Frumusețea capcanei în care Arafat intrase cu atâta încredere mesianică îi devenise probabil clară și lui. Dacă refuza să înfrunte mișcările islamiste care se opuneau Oslo, asta ar fi dovedit că nu merită încrederea pentru a primi mai mult teritoriu – așa cum era îndreptățit să obțină în baza acordului de la Oslo. Pe de altă parte, dacă lupta cu islamiștii într-un război civil, haosul rezultat ar fi oferit dovada că Arafat prezida asupra anarhiei – ceea ce reprezenta, de asemenea, un bun motiv pentru care să nu primească mai mult teritoriu".[619] În schimb, bine păzit de garda sa personală, care număra 125 de bodyguarzi,[620] Yasser împărțea loialilor beneficii din importantele stipendii primite de Autoritatea Palestiniană din partea finanțatorilor arabi și nu numai: 600 de milioane de dolari aduna Conferința țărilor donatoare numai în 1994, ajungând la 3,5 miliarde în următorii cinci ani.

Pe termen mediu, o asemenea situație nu putea funcționa decât în beneficiul organizațiilor care se opuseseră discuțiilor de la Madrid, Oslo și Washington: Jihadul Islamic și Hamas. Dintre acestea, însă, doar cea de a doua avea o relevanță politică și socială stabilă, Jihadul Islamic reprezentând o celulă teroristă fără capacitatea de a se exprima în absența armelor. De acum înainte, orice eroare israeliană era capitalizată în primul rând de Hamas. În 25 februarie 1994, de exemplu, un medic israelian care încerca să oprească procesul de pace a pătruns în moscheea din Cavoul Patriarhilor din Orașul Hebron (loc sfânt pentru

evrei, creștini și musulmani) și, îmbrăcat în vechea sa uniformă Tzahal, a împușcat douăzeci și nouă de musulmani care se rugau, rănind alți o sută douăzeci și cinci.[621] La rândul său, Hamas stimula opoziția la procesul de pace din societatea israeliană, lansând un val de atacuri sinucigașe între 4 noiembrie 1995, ziua uciderii lui Rabin, și mai 1996, când au loc alegerile pentru succesorul acestuia. Se înregistrează peste 50 de victime israeliene în această campanie[622] care vizase cu precădere Tel Avivul și Ierusalimul, ceea ce punea într-o poziție electorală favorabilă dreapta anti-Oslo condusă acum de Benjamin Netanyahu, fostul soldat Sayeret Matkal, care trăise o lungă perioadă în Statele Unite și pe care moartea fratelui său Yoni în operațiunea de la Entebbe îl convinsese să revină în patrie. Practicând un stil de campanie american, la firul ierbii, străbătând cartierele mărginașe unde locuiau israelienii veniți din zonele mai sărace din nordul Africii, lucrând cu un expert în comunicare rodat la Washington (Arthur Finkelstein), Netanyahu își axa atacurile politice pe temele sensibile ale procesului de pace, mizând, de pildă, pe sloganul „Peres va diviza Ierusalimul".[623] Câștigând la limită alegerile, Netanyahu va lansa un proiect amplu pentru construirea de așezări israeliene în zone tradițional palestiniene: 5 000 de locuințe pentru israelieni erau construite în Cisiordania numai în 1997, astfel încât, în anul 1998, în Fâșia Gaza trăiau 5 500 de israelieni, în Cisiordania 164 000 și în Ierusalimul de Est 180 000.[624] Totuși, filoamericanul Netanyahu nu putea întoarce spatele presiunii lui Bill Clinton pentru o continuare a procesului început la Oslo. Din acest motiv, el va semna în 23 octombrie 1998 Memorandumul de la Wye River (Maryland) alături de Yasser Arafat, aducând mici clarificări față de textul semnat de Rabin și Yasser la Washington. Totuși, chiar și aceste progrese vagi, asumate de Netanyahu și Arafat mai degrabă pentru a da senzația că procesul de pace continuă, îi vor izola și mai mult pe cei doi în raport cu facțiunile radicale pe care se sprijiniseră în trecut. Așa se face că Netanyahu, pentru a-și salva cabinetul,

își va nega propria semnătură de la Wye River, blocând retragerea stabilită dintr-o zonă de circa 13% din Cisiordania. Era, însă, prea târziu: guvernul său s-a prăbușit și Barak a venit la putere cu o viziune radical diferită de cea lui „Bibi"

Născut în 1942, licențiat în matematică la Ierusalim, cu un doctorat în administrație la Stanford, Barak era cel mai popular militar al generației sale – un nou Arik Sharon; spre deosebire, însă, de acesta, Ehud – care se dovedea și un talentat pianist – fusese educat în mediul stângii sioniste. Ca politician, el s-a dovedit extrem de decis să abordeze cu spiritul ofensiv al Tzahal probleme vechi și spinoase, pe care liderii consacrați le evitau, știind că nu le pot descâlci. Din păcate pentru Barak, totuși, în unele cazuri, vechile probleme, moștenite de generații, nu își găseau rezolvarea nu pentru că oamenii de stat fugeau de ele, ci, pur și simplu, pentru că erau imposibil de tranșat.

Dacă fostul luptător de comando va reuși să gestioneze cu succes problema retragerii din Liban sau prezentarea unor scuze simbolice față de imigranții evrei din țările Orientului, care considerau că au fost discriminați de elita aşkenază în anii 1950, lucrurile se vor dovedi de neurnit în procesul de pace cu Siria, complet blocat, și în clarificarea pașilor de urmat în relația cu palestinienii. O mare întâlnire între Barak, Arafat și Bill Clinton, întâlnire care avea potențialul de a tranșa toate aspectele critice lăsate nerezolvate de Oslo, a avut loc în iulie 2000, la Camp David (summitul Camp David II, cu o durată de două săptămâni). Chiar și la o privire superficială, e ușor de înțeles faptul că temele în discuție aici, care fuseseră constant evitate și transferate în viitor (ca „negocieri finale"), erau de fapt cele cu adevărat spinoase, pe care nimeni nu știa cum să le rezolve în condițiile în care pozițiile celor două părți erau diametral opuse. Problema Ierusalimului, de pildă: atât israelienii, cât și palestinienii revendicau controlul asupra acestuia, fără nici o disponibilitate de a face concesii și fără o cale „rabinică" de mijloc într-o problemă de suveranitate unică. După Războiul de Șase

Zile, Muntele Templului (Haram al-Sharif), care cuprindea atât Domul Stâncii și Moscheea Al-Aqsa, cât și Zidul de Vest (Zidul Plângerii), intrase sub control juridic israelian, fiind, însă, în administrația unei fundații religioase *(waqf)* musulmane.[625] Unii îi reproșau lui Moshe Dayan că acceptase o astfel de soluție în 1967, când statele arabe învinse nu ar fi avut capacitatea de a protesta în fața unei asumări depline a controlului israelian. (Când steagul israelian fusese înălțat deasupra Domului Stâncii, Moshe Dayan, care urmărise scena de pe Muntele Scopus, îl contactase urgent pe Motta Gur, întrebându-l: „Vrei să dai foc Orientului Mijlociu?" Presat de Dayan, Gur le ceruse soldaților săi să coboare steagul.)[626] La Camp David II, Barak îi propunea lui Yasser Arafat să devină custode al Locurilor Sfinte și să arboreze steagul palestinian aici, israelienii păstrând, însă, suveranitatea de jure.[627] Răspunsul lui Arafat a fost categoric: „Sunt conducătorul poporului palestinian – arabi, musulmani și creștini – în tot ce e legat de Haram al-Sharif. Nu le trădez încrederea în mine. Chiar dacă o să-mi propuneți un stat cu Haifa și Jaffa și fără Haram al-Sharif, aș refuza, aș prefera moartea".[628] Într-o astfel de atmosferă, nici celelalte propuneri nu au putut fi tranșate: cedarea a 90% din Cisiordania către Autoritatea Palestiniană în schimbul păstrării a trei mari așezări israeliene, despăgubirile pentru refugiați, păstrarea intactă a construcțiilor israeliene la care se renunța pentru a fi preluate de refugiații palestinieni care reveneau în Cisiordania, controlul asupra apei.[629]

Intifada Al-Aqsa (2000–2005)

Camp David a fost un eșec. Barak și Clinton au suferit o înfrângere (primul epuizându-și aproape definitiv potențialul electoral, al doilea ratând prilejul să acopere cu o reușită istorică problemele stânjenitoare din viața personală), în timp ce Arafat a transformat rezistența sa în problema Ierusalimului într-o sărbătoare publică menită să confiște discursul Hamas. „Al-Quds!

Al-Quds! Ierusalim! Ierusalim!", scanda demonstrativ, pe străzile din Gaza, în procesiuni războinice, un Yasser reîntinerit.

În această atmosferă s-a conturat, în mod surprinzător, momentul astral al vechiului său rival, Ariel Sharon, de acum un politician bătrân (era născut în 1928) și intrat într-un con de umbră după mai multe piruete ideologice. Într-un gest simbolic de mare forță – amintind de procesiunile tribunilor din vechea Romă –, menit să contrabalanseze așa-zisa disponibilitate a lui Barak de a face concesii în privința Muntelui Templului și să reafirme caracterul evreiesc milenar al Orașului Sfânt, Ariel Sharon a vizitat Haram al-Sharif pe 28 septembrie 2000, flancat de alți lideri Likud și de sute de polițiști. Cu toate că potențialul exploziv al unei astfel de vizite era evident, chiar și SUA intervenind pentru ca Barak să o blocheze, nu exista nici o bază legală pentru ca unui israelian să i se intezică accesul pe esplanadă, tocmai acesta fiind dreptul pretins de Dayan în 1967, în schimbul numeroaselor concesii făcute musulmanilor. În plus, Sharon acceptase condițiile impuse de palestinieni și nu intrase în moschei.[630]

A doua zi, pe 29 septembrie, vineri, ziua celei mai importante reuniuni săptămânale din moschee, a venit replica unei mulțimi palestiniene de 20 000 de oameni, bolovanii începând să zboare în direcția polițiștilor israelieni și a credincioșilor care se rugau la Zidul Plângerii, în ciuda apelului pe care Secretarul de stat Madeleine Albright îl făcuse la Arafat pentru a controla demonstrațiile. Neputând stăpâni situația și înregistrând primii răniți, încercuiți în spațiul strâmt al Orașului Vechi, polițiștii au apelat la muniție, intrându-se în spirala consacrată: apariția martirilor palestinieni și a nevoii de a-i răzbuna pe aceștia. Luptele s-au extins la nivelul întregului Ierusalim, apoi și în Fâșia Gaza și Cisiordania. Intifada Al-Aqsa începuse – după o săptămână fiind înregistrați 50 de morți palestinieni și cinci israelieni. Numărul răniților era deja de câteva mii.[631]

Un element specific acestei a Doua Intifade a devenit moartea televizată, care avea un impact devastator asupra celor două comunități implicate. În Gaza, un băiat de numai 12 ani, Muhammad al-Durrah a fost filmat de un operator France 2 murind în brațele tatălui său, aparent din cauza unui glonț tras de soldați israelieni (deși, ulterior, au apărut semne de întrebare privind direcția din care venea glonțul). Replica a venit peste două săptămâni, în octombrie 2000, când doi rezerviști Tzahal, Yosef Avrahami și Vadim Norzhich, ajunși din greșeală în centrul orașului Ramallah, unde avea loc înmormântarea unui adolescent de 17 ani căzut în Intifadă, au fost linșați – tot în prezența televiziunilor – de o mulțime dezlănțuită, obligând Tzahal să atace cu elicoptere un comisariat palestinian de poliție.[632] În același context, pentru a-și dovedi solidaritatea, Hezbollah a capturat și ucis trei soldați Tzahal la granița libaneză, în timp ce Hamas apela masiv la atentatori sinucigași acoperiți de explozibili și cuie (pentru a produce mutilări): 55 de israelieni au căzut victime ale atentatorilor sinucigași numai în 2001, an în care au fost consemnate aproape 2 000 de atacuri antiisraeliene care includeau și focuri de mortiere sau înjunghieri.[633] În vara anului 2003, 780 de israelieni muriseră în Intifada, în timp ce palestinienii înregistrau 2 400 de victime.[634]

Așa cum observă William L. Cleveland, o „diferență între cele două Intifada a constat în relativa militarizare a celei de-a doua".[635] În spatele valului de protestatari care aruncau cu pietre, cocktailuri Molotov și care dădeau foc la cauciucuri, stăteau activiști înarmați ai Hamas, ai Fatah și ai Jihadului Islamic. Tzahal, pe de altă parte, răspundea în fața atacurilor utilizând transportoare blindate, tancuri și lovituri aeriene executate de avioanele F-16 și elicoptere Apache.[636]

Acum, poate mai mult ca niciodată în trecut, opinia publică din ambele tabere s-a lăsat antrenată în logica ostilității reciproce; un sondaj arăta că 80% dintre palestinieni aprobau atentatele sinucigașe, deși cifra era de doar 10% înainte de Intifada al-Aqsa.

În schimb, 60% dintre israelieni aprobau acum expulzarea palestinienilor din Cisiordania.[637] Pe acest fundal sângeros, sprijinul popular al lui Ehud Barak s-a prăbuşit; în contextul în care Bibi Netanyahu nu îşi revenise în sondaje, Ariel Sharon a câştigat detaşat alegerile în 6 februarie 2001, candidând pe o platformă fermă de dreapta.

Capacitatea contrainsurgenţei israeliene crescuse în anii anteriori Intifadei Al-Aqsa la nivelul Tzahal, dar şi al celorlalte forţe implicate: poliţia (Mishteret Yisrael), Magav (poliţia de frontieră cu structuri de jandarmerie) sau Mash'az (Garda Civilă). Cu patru ani înainte de declanşarea Intifadei Al-Aqsa, în noaptea de 23 spre 24 septembrie 1996, când premierul Netanyahu ceruse deschiderea unui punct de acces în zona Zidului Plângerii, avuseseră deja loc proteste similare Intifadei în Oraşul Vechi din Ierusalim. În acest context, Tzahal anunţase, prin vocea generalului Gabi Ofir, care comanda Divizia Iudeea şi Samaria, o creştere în intensitate a reacţiei în cazul protestelor arabe: „Dacă palestinienii duc astfel de lupte, vom fi obligaţi să răspundem mai sever şi dureros. Nu vorbesc despre forme de răzbunare, dar va fi un răspuns care îi va obliga pe palestinieni să se gândească foarte serios de la început dacă are sens să continue pe acest drum sau ar fi preferabil pentru ei să îşi controleze forţele".[638] Un plan de descurajare pregătit de Forţele de Apărare Israeliene în perspectiva unui război lansat de Autoritatea Palestiniană, numit Operaţiunea Câmpul de Spini, despre care începuse să se vorbească încă din anii 1996–1997, era aparent menit să securizeze întreaga Cisiordanie.[639]

În luna aprilie a anului 2000, înainte de Intifadă, militarii israelieni organizaseră exerciţii importante pentru a pregăti un răspuns la o revoltă palestiniană, plecând de la o serie de rapoarte care anunţau că Arafat va folosi proteste violente în cazul eşecului negocierilor de la Camp David. Hotărârea armatei de a răspunde în forţă era anunţată de Shaul Mofaz, cel de-al şaptesprezecelea şef de stat major, care le spunea soldaţilor

în iunie 2000: „Dacă va fi nevoie de tancuri, vom aduce tancuri, iar dacă va fi nevoie de elicoptere de atac, vom aduce elicoptere de atac".[640]

Un caz șocant pentru opinia publică a fost cel al micuței Shalhevet Pass, de numai 10 luni, împușcată pe 26 martie 2001, în Hebron, de un lunetist palestinian, membru al miliției Tanzim din cadrul Fatah. Glonțul, tras deliberat înspre cărucior, a străpuns capul bebelușului și a pătruns în piciorul tatălui.[641] Un alt caz dramatic, numit „primul asasinat prin internet al Israelului", a fost cel al adolescentului Ofir Rahum (16 ani) din Ashkelon, care a fost atras în Ramallah de o tânără palestiniană pe care o întâlnise online, pentru a fi măcelărit cu 15 gloanțe de gruparea Tanzim, care controla și inițiase contactul dintre cei doi.[642]

Dotări. F-35, Merkava, Namer, Jericho, corvete Sa'ar, drone de atac, sisteme antirachetă

Echiparea Tzahal și situația industriei de apărare israeliene în ultima parte a secolului XX reflectă diferențele de viziune dintre Yitzhak Rabin și Shimon Peres – pozițiile lor generând în final un echilibru între achizițiile avansate din Statele Unite și dezvoltarea propriilor tehnologii și capacități de producție. În timp ce Peres a militat constant pentru o autonomie israeliană în domeniul echipamentelor militare, care să reducă dependența de furnizori capricioși precum Franța, Rabin a fost tentat să sprijine achizițiile din SUA, care aveau avantajul de a garanta imediat (fără perioade de cercetare și testare) cele mai performante tehnologii din lume – și care, în plus, asigurau implicit o cooperare militară aprofundată.

Această diferență de viziune a devenit evidentă în amplul scandal provocat de proiectul Lavi. În anii 1960–1970, industria aeronautică israeliană căuta soluții pentru a acoperi nevoile Forțelor Aeriene, dezvoltând în acest scop avionul multirol Kfir, bazat pe schițele Mirage, dar și Arava (transportor) și Westwind

(patrulare maritimă). Nici unul dintre aceste avioane nu a fost un succes de vânzări, deşi ele s-au comportat bine în slujba Tzahal; pe plan extern, însă, era greu de concurat cu produsele americane sau sovietice. În anul 1978, Moshe Arens, o importantă figură a Likud, care va ajunge ministru al apărării în 1983, a propus Knesset un avion de vânătoare produs în Israel – Lavi.[643]. El a fost susţinut de Ezer Weizman, adept al ideii că Forţele Aeriene Israeliene aveau nevoie de câteva zeci de aeronave de top şi de câteva sute de avioane cu performanţe rezonabile – Lavi putând fi o astfel de opţiune cu costuri mici şi avantaje pentru muncitorii israelieni. Cu F-15 şi F-16 pe post de avangardă de înaltă performanţă, Lavi ar fi înlocuit Skyhawk şi Kfir în eşalonul performanţelor medii.[644] Totuşi, din 1978 până în 1984, situaţia militară şi cea economică se modificaseră radical. Un război aerian cu Egiptul, Iordania şi chiar Siria, care să implice sute de aeronave, devenise mai puţin probabil. Din acest motiv, termenii în care gândea Weizman în anii 1960 – când cantitatea reprezenta un factor decisiv – nu mai erau de actualitate. Probabil din acest motiv, proiectanţii Lavi şi-au schimbau constant obiectivele, ţintind tot mai sus şi încercând să atingă performanţele F-16. Pentru a putea susţine, însă, producţia unui astfel de avion, era necesară o comandă masivă, de 400 de unităţi din partea Tzahal. Aceasta nu era sustenabilă nici material, nici militar. Totuşi, la sfârşitul anului 1986, prototipul Lavi era pregătit pentru teste: industria de apărare, cu sindicate puternice, susţinea ideea. Acesta nu a apucat, însă, niciodată să intre în faza de producţie: venit în fruntea Ministerului Apărării, Rabin a oprit proiectul de suflet al lui Moshe Arens în august 1987, alegând să se concentreze pe F-16.[645]

În prezent, plecând de la alegerea făcută de Rabin în 1987, Forţele Aeriene *(Kheil HaAvir)* mizează aproape integral pe avioane şi elicoptere de fabricaţie americană, plănuind să ajungă la 75 de avioane F-35 Lightning, având deja în uz circa 50 de avioane multirol F-15 Eagle, 25 de F-16 E Strike Eagle şi între

200 și 300 F-16 Fighting Falcon. În paralel cu achiziționarea de F-35. Tzahal a decis în 2018 să se concentreze pe noul F-15 IA ca avion de vânătoare, acesta urmând să fie livrat de Boeing începând din 2023.[646] Elicopterul de atac al Tzahal este Apache, cu circa 50 de unități în uz (care au înlocuit mai vechile Cobra Tzefa). Din anul 1994, Forțele Aeriene au primit în dotare și primele elicoptere Black Hawk (numite în Israel „*Yanshuf*", Bufniță) folosite în premieră în 1996 în Liban, contra Hezbollah și ajunse la circa 50 de unități. Un elicopter intens folosit a fost și CH-53 Sea Stalion, cu peste 20 de unități în dotarea Tzahal, operațional încă din Războiul de Uzură și cel de Yom Kippur.

Producția autohtonă este mult mai dezvoltată în domeniul armelor de foc, unde israelienii făceau performanță încă din anii 1950, grație legendarului Uzi. Pistolul semiautomat Jericho 941, de pildă, este folosit de poliție și forțele speciale israeliene, dar este exportat de Israel Weapon Industries în zeci de alte țări. După 1973, în uzul Tzahal a intrat pistolul-mitralieră Galil. În anii 2000, infanteria israeliană a decis ca arma-standard va fi pușca de asalt Tavor, produsă tot de Israel Weapon Industries. În acest interval, foarte folosite au fost pușca de asalt M16 și carabina M4, ambele americane.

Una dintre cele mai mari performanțe israeliene în domeniul industriei militare este tancul Merkava, construit în baza experienței acumulate de Tzahal după marile ciocniri de blindate din 1967 și 1973, și intrat în uz din 1979, la timp pentru a lupta în Războiul din Liban. Cu un preț de 3,5 milioane de dolari (pentru Tzahal) și de 4,5 milioane pentru cumpărători străini, Merkava este un tanc de 65 de tone, ajuns de la 900 de 1 500 de cai putere, care variază între o viteză de 65 și 55 de kilometri pe oră, în funcție de calitatea drumului (șosea *vs.* drum accidentat). Inginerii israelieni au ales să mute motorul în fața tancului, adăugându-l astfel la blindaj și eliberând spațiu în partea posterioară pentru infanterie sau încărcătură suplimentară de muniție.[647] De asemenea, tancul a fost gândit pentru a avea un profil cât mai

plat (reprezentând o țintă dificilă) și pentru a asigura o izolare a zonelor și elementelor inflamabile. Merkava I, primul model din serie, a fost produs între 1979 și 1983. În 1982, în Liban, Tzahal a avut până în 300 de tancuri Merkava, care s-au dovedit un rival cel puțin egal cu sovieticul T-72, gigantul cu tun de 125 mm. Merkava II, inspirat din lecțiile Războiului din Liban, a fost fabricat între 1983 și 1989, beneficiind de mortier intern de 60 mm și de o mobilitate sporită. Merkava III, intrat în uz din 1990, este un tanc de nouă generație, cu îmbunătățiri majore. El trece de la tunul de 105 mm la cel de 120 mm, beneficiază de sisteme computerizate avansate, de sisteme electromagnetice de avertizare și de mecanisme electrice de control în locul celor hidraulice: toate aceste rafinări sunt dezvoltate în Merkava IV, care intră în producție din 2004. La ultimele modele de Merkava se remarcă principiul blindajului modular, ușor de înlocuit numai în zonele lovite. Mitraliera de 12,7 mm este gândită special pentru a contracara atacurile asimetrice ale *non-standard tactical vehicule* (autovehicule de tip pick-up dotate cu mitraliere), specifice organizațiilor teroriste. Merkava IV beneficiază și de un mecanism sofisticat de „ascundere" termică și radar, fiind greu de detectat de la distanță. Viitorul Merkava, reprezentat de modelul Barak, va intra în teste în anul 2020, mizând pe aplicații ale inteligenței artificiale pentru înlocuirea parțială a echipajului uman, precum și pe senzori și camere video de 360 de grade.[648] În paralel, ministerul Apărării a lansat proiectul Carmel, al cărui scop este atât potențiala dezvoltare a unei noi generații de tancuri în epoca post-Barak, cât și optimizarea echipamentelor pentru toate vehiculele blindate israeliene. Deschis companiilor israliene de elită (Rafael, Elbit, IAI), programul Carmel urmarește reducerea echipajului de la patru la doi operatori umani, restul sarcinilor fiind preluate de inteligența artificială. Proiectul Carmel mută în tanc, în fapt, o serie din caracteristicile dronei sau sistemului video F-35, permițând o viziune panoramică integrală sau capacități integrate de apărare cyber. Astăzi,

Tzahal mizează pe trei brigăzi în cadrul Corpului de Blindate: Brigada 7, dotată cu Merkava IV, Brigada 188, dotată cu Merkava III (ambele aflate sub conducerea Comandamentului de Nord) și Brigada 401, dotată cu Merkava IV (parte a Comandamentului de Sud).

O descoperire importantă a Războiului din Liban a fost performanța slabă a transportoarelor blindate M-113, ale căror plăci de aluminiu erau ușor inflamabile după contactul cu rachetele antitanc, militarii preferând să avanseze în afara lor în zonele unde puteau întâlni inamici. Din acest motiv, Tzahal a căutat o soluție pentru extinderea blindajului, ceea ce implica și o optimizare a motorului. Astfel s-a născut conceptul NAGMASH – echivalentul ebraic pentru transportor blindat de infanterie, construit inițial din tancuri mai vechi (Centurion), oricum depășite prin apariția Merkava, dar care puteau fi transformate, prin înlăturarea turelei, în transportoare solide, rezistente în condiții de bombardament intens. Ulterior, modelele vechi de Merkava au trecut printr-un proces similar, la fel ca și tancurile sovietice T-54 și T-55, acestea transformându-se în transportorul greu Achzarit, operațional în Intifada, Războiul din 2006 din Liban și Războiul din Gaza. În sfârșit, începând cu anul 2008, Tzahal a început să primească transportorul blindat Namer (Leopardul), gândit pe baza șasiului Merkava IV și proiectat integral pe computer. Mai solid cuirasat chiar și decât tancul Merkava IV, Namer este, în fapt, cel mai greu transportor blindat din lume (peste 60 de tone), o opțiune specifică experienței de luptă a armatei israeliene.[649] Un alt transportor blindat al Forțelor de Apărare este Puma, lucrat pe componente de Centurion, care este utilizat ca vehicul al corpului de geniști, având capacitatea de a distruge mine și de a întinde poduri peste tranșee. Un instrument similiar este Doobi („Ursulețul"), un buldozer blindat CAT D9, care a fost folosit din 1956, dar care s-a dovedit extrem de eficient începând cu a Doua Intifadă, când a rezistat atacurilor palestiniene și a reușit să îndepărteze mine,

dispozitive explozibile improvizate şi construcţii plasate deasupra tunelurilor utilizate de grupările teroriste. Începând cu anul 2006, un alt tip de transportor blindat a intrat în uzul Tzahal, pornind de la experienţa Intifadei şi a conflictelor de intensitate redusă: Wolf. Spre deosebire de Achzarit, Puma sau Namer, construite pe şasiuri de tanc, Wolf a fost gândit pe un şasiu de camionetă Ford F-550, fiind astfel rapid, uşor manevrabil şi cu o vizibilitate sporită; Wolf este mai adecvat pentru manifestaţii publice violente decât pentru pătrunderi în zone controlate de grupări teroriste.

Artileria Forţelor de Apărare Israeliene mizează pe obuzierul autopropulsat M109 A5 Doher (600 de unităţi), cu calibrul de 155 mm şi pe obuzierul remorcat Soltam M-71, de producţie israeliană, cu acelaşi calibru (300 de unităţi). Katlanit (*Samson Remote Controlled Weapon Station*) constituie un sistem armat complex (mitraliere de diferite calibre, rachete antitanc, lansatoare de grenade) controlabil de la distanţă. Aceste sisteme pot fi mobile, dar sunt dispuse şi în fortificaţii la graniţa cu Fâşia Gaza, putând fi acţionate fără expunerea soldaţilor la atacuri teroriste.

Foarte dezvoltat este şi segmentul lansatoarelor de rachete şi proiectilelor antitanc. Sistemul Spike, dezvoltat de Rafael, poate fi utilizat din elicopter, blindat sau de către infanterişti, urmărind în mod autonom ţinta. Fiind una dintre cele mai performante arme antitanc, a înlocuit clasicul B-300. O armă antitanc uşoară şi eficientă, intrată în serviciu din anul 2000, este şi Matador, dezvoltată de Israel în colaborare cu Singapore. O rachetă gândită pentru tancul Merkava este Lahat, intrată în uz din anul 1992, utilizând ghidare laser şi fiind adaptabilă pentru elicoptere sau nave. O variantă mai recentă a acesteia este Nimrod.

O altă categorie este cea a rachetelor balistice Jericho (Ierihon), dezvoltate începând cu anii 1960 împreună cu Franţa. Dacă Jericho I avea o rază de 500 kilometri şi putea transporta

o încărcătură de 400 de kilograme, Jericho II a ajuns la o rază de 1 300 de kilometri pentru o încărcătură de 1 000 de kilograme, depășind astfel raza scurtă de acțiune. Din anul 2011, Tzahal deține racheta balistică intercontinentală Jericho III, cu o sarcină de peste 1 000 de kilograme și o rază estimată între 5000 și 11 000 de kilometri. Jericho III este, după toate aparențele, racheta care asigură potențialul unei lovituri nucleare israeliene oriunde pe glob.[650] Din acest motiv, arsenalul Jericho III este protejat, conform speculațiilor, într-un depozit de adâncime antiatomică. O capacitate de lovire nucleară alternativă, în cazul în care Israelul este victima unei prime lovituri atomice devastatoare, este racheta Popeye, la bază de tip aer-sol, adaptată, însă, pentru lansarea de pe submarin.

O importanță cel puțin egală, definitorie pentru securitatea Israelului astăzi, o au sistemele antibalistice și antirachetă, strategii Tzahal considerând după Războiul din Golf și războaiele din Gaza și Liban că atacurile cu rachetă constituie una dintre cele mai grave amenințări la adresa securității naționale. Din acest motiv, sistemul antibalistic *Hetz* (Săgeata), compus din interceptoare antirachetă, radar de detectare rapidă și centru de comandă-control (aparent mai complexe decât Patriot), a început să fie dispus în Israel în anul 2000. În 2017 a intrat în uz și Hetz 3; aceasta, spre deosebire de Hetz 2 – care se limitează la acțiunea în atmosferă – zboară în spațiu și interceptează încă de acolo proiectilele balistice.[651] Praștia lui David (*Kelah David*), un proiect comun Rafael și Raytheon, completeează protecția oferită de *Hetz*. Dat în folosință începând din anul 2017, sistemul de apărare aeriană cu rază medie poate intercepta rachete, proiectile balistice și de croazieră, dar și drone sau avioane.[652] În sfârșit, Cupola de Fier reprezintă o creație exclusiv israeliană, adaptată amenințărilor Hamas și Hezbollah, organizații care utilizează rachete și obuze cu rază scurtă pentru a lovi centre urbane. Operațională din 2011, Cupola de Fier (*Kippat Barzel*) constituie o reușită a ministrului apărării, Amir Peretz,

provenit din rândul paraşutiştilor, care a decis în anul 2006 să dirijeze fondurile de cercetare către un interceptor pentru rachete Qassam sau Grad.[653] Prima baterie Cupola de Fier, instalată în zona Beer Şeva, a distrus la câteva zile după inaugurare o rachetă Grad trasă din Gaza. După trei ani, sistemul ajunsese la 1 200 de rachete interceptate. În vara anului 2014, în cursul Operaţiunii Hotarul Protector (Protective Edge, *Mivtsa Tzuk Eitan*), Cupola de Fier a doborât 735 de rachete îndreptate spre oraşele israeliene. În teste se mai află şi sistemul Barak 8, dezvoltat împreună cu India, care va asigura protecţia platformei de foraj din zona zăcământului de gaze Leviathan, aflat pe coasta Israelului, foarte aproape de ţărm – şi care este considerată o ţintă majoră pentru Hezbollah şi Hamas. Nu în ultimul rând, Israel a investit alături de SUA în sistemul Nautilus, capabil să distrugă în zbor proiectile şi rachete bazându-se pe o rază laser. Sistemul nu a devenit operaţional.[654] De asemenea, Statul Israel deţine propriul model de satelit (Ofeq, Orizont), lansat în premieră încă din 1988 şi ajuns astăzi la modelul Ofeq 11. Sateliţii de recunoaştere Ofeq sunt lansaţi cu ajutorul rachetelor Shavit, dezvoltate aparent din Jericho III. Baza de lansare pentru sateliţi este Palmachim, aflată pe ţărmul Mediteranei, lângă Richon LeZion.[655]

Capacitatea navală a Israelului s-a dezvoltat semnificativ din anii 1980, cu un vârf de achiziţii între 1994 şi 1999, continuat şi după 2017. Forţele Navale Israeliene se bazează pe trei corvete Sa'ar 5 (Eilat, Lahav şi Hanit) de producţie americană, opt nave cu rachete Sa'ar 4,5 de producţie israeliană (şantierul naval israelian fiind Haifa) şi şase submarine din clasa Dolphin, construite în Kiel, Germania. Pentru misiuni mai rapide de patrulare pe coasta Mediteranei, mai ales în zonele critice dinspre Gaza şi sudul Libanului, Tzahal contează pe diferitele modele de Dvora, în anul 2004 fiind lansat performantul Super Dvora MKIII.

Israel este unul dintre cei mai importanţi producători de drone (UAV – *unmanned aerial vehicle*) din lume.[656] În dotarea

Tzahal se află IAI Heron și IAI Eitan (al doilea fiind versiunea optimizată), cu o capacitate de zbor de 50 de ore. Drona Heron a fost intens utilizată începând cu operațiunile din Gaza, din anul 2008. Drona Elbit Hermes 450 este drona de atac Tzahal, fiind dotată cu două rachete Hellfire. Ea are un preț estimat de 2 milioane de dolari.[657]

Structura: comandamente regionale și directorate. Forțele terestre, aeriene și navale. Informațiile militare

Tzahal este structurat pe categorii de arme (forțe), comandamente regionale și directorate. Comandamentele regionale au ajuns la un număr de patru după lecțiile Războiului din Golf, când organismele de protecție civilă au fost depășite de amploarea provocării de a pregăti populația în perspectiva unor eventuale atacuri chimice ale lui Saddam Hussein. Din acest motiv, în februarie 1992 a apărut Comandamentul Frontului Domestic, cu cinci subdiviziuni regionale (Sud, Nord, Centru-Ierusalim, Dan și Haifa) și cu o Brigadă de Căutare și Salvare în subordine, pregătită să intervină în condiții critice postdezastru (cutremur, bombardament, incendii, atac chimic).

Comandamentul Central protejează spațiul cel mai populat și mai vulnerabil în fața atacurilor teroriste: Iudeea, Samaria și zona urbană dinspre Mediterană. Din acest motiv, Comandamentul Central are o importantă dimensiune antiteroristă, având în subordine Brigada de Paraşutiști, Brigada Comando și Brigada Kfir (inaugurată în 2005, pentru a face față provocărilor din Cisiordania). Tot în subordinea Comandamentului Central se află Brigăzile regionale Etzion, Samaria, Efraim, Manase, Beniamin, Iudeea, precum și batalioanele Leul Văii și Leii Văii Iordanului, care includ și femei.[658]

Comandamentul Sudic, care în primele decenii după înființarea Statului Israel a fost cel mai important având în vedere

granița cu Egiptul, a avut comandanți legendari, începând cu Yigal Allon și continuând cu Ariel Sharon. Aici se află frontierele – mai liniștite acum – cu Iordania și Egipt, dar și zona critică dinspre Fâșia Gaza. În sud activează Brigada 401 Blindată, Brigada Nahal, Brigada Givati, Divizia 215, Brigada Sagi, Brigada Eilat, Diviziile Nordică și Sudică. Centrul de comandă este localizat tradițional în Beer Șeva. Comandamentul Nordic veghează granița siriano-libaneză, cea mai fierbinte a Israelului în acest moment. Coordonată din Safed, vechiul oraș al cabaliștilor, Comanda Nordului subordonează faimoasa Brigadă Golani, Divizia 282 Artilerie și Brigăzile Blindate 188 și 7.[659]

În ciuda rezonanțelor mai birocratice ale unora dintre ele, directoratele Tzahal sunt decisive pentru funcționarea mecanismului militar. Directoratul Planificare și Directoratul Operațiuni lucrează în strânsă legătură, primul stabilind direcțiile strategice și operaționale, iar cel de al doilea asigurându-se că armele acționează împreună pentru atingerea acestora. Directoratul Resurse Umane poartă răspunderea pentru organizarea, pregătirea și mobilizarea rezervei, pentru coordonarea Poliției Militare, dar și a programelor educaționale și de gen. El se coordonează, în cazul mobilizării rezervei, cu Directoratul Tehnologic și Logistic, care are în componență Corpul Medicilor, Corpul Armament/Muniții și Corpul Logistic. Un Directorat cu o importanță tot mai mare este C4I (Comandă, Control, Comunicații, Computer, Intelligence) și Apărare Cibernetică, care răspunde, între altele, de protejarea Israelului în fața atacurilor *cyber* vizând infrastructura critică (zonă în care Iranul și Hezbollah își dezvoltă rapid capacitățile). La momentul preluării poziției de șef al statului major Tzahal, în anul 2015, generalul Gadi Eisenkat s-a pronunțat pentru o comasare a tuturor capacităților cibernetice Tzahal într-o „armă" unică, având în vedere faptul că, în acest moment, forțele „speciale" (ofensive) din acest domeniu, Unitatea 8200, sunt în coordonarea Directoratului pentru Informații Militare (Aman), în timp

ce structura defensivă face parte din Directoratul C4I. Planul nu a fost dus la capăt, având în vedere faptul că Aman și Unitatea 8200 utilizează informații și resurse din zone sensibile, fără a se limita doar la activitatea cibernetică.[660]

În cadrul Directoratului pentru Informații Militare, pe lângă unitatea 8200, funcționează și Unitățile 9900 și 504, precum și Sayeret Matkal. Unitatea 9900 este cea care valorifică statutul de mare putere al Israelului în domeniul sateliților (programul Ofeq), oferind *visual intelligence*. Unitatea 504 asigură Aman informații din surse umane (HUMINT), atât prin intermediul agenților specializați în interogatorii, cât și prin spionii din Gaza și țările arabe.[661] În raport cu aceștia, Unitatea 8200, care este o divizie de tip SIGINT *(signal intelligence)*, gestionează interceptările electronice sau telefonice, depinzând de un corp redutabil de traducători, capabili să intuiască coduri și semnale discrete într-o varietate de limbi și dialecte. În privința capacităților ofensive ale Unității 8200, se speculează că virusul Stuxnet, care a afectat grav programul nuclear iranian, distrugând centrifugele din Natanz, a fost o creație a acesteia, în colaborare cu Statele Unite.[662] Un alt succes atribuit Unității este legat de distrugerea de către Tzahal, în septembrie 2007, a reactorului nuclear sirian de la Dir al-Zur, construit pe model nord-coreean. În momentul în care șapte avioane F-15 au pătruns în spațiul aerian sirian,[663] Unitatea 8200 a reușit să dezactiveze radarul sirian, conform unor informații, folosind un cod special „ascuns" în radar.[664]

La nivelul armelor, Tzahal este organizat pe trei categorii: Forțele Aeriene, Forțele Navale și Forțele Terestre. Forțele Aeriene, în mod constant cea mai apreciată specializare militară israeliană (tancurile pierzându-și ușor din relevanță după anii 1980, în noul context geopolitic) dețin o rețea vastă de baze aeriene și operează simultan avioane de vânătoare și multirol (F-15, F-16, F-35), elicoptere Apache, Panther sau Black Hawk, drone, sateliți și, probabil, facilități de lansare pentru rachete nucleare Jericho. Baza Aeriană Ramat David, de pildă, găzduiește două

escadrile F-16 și una de elicoptere de recunoaștere și intervenție marină. Baza Aeriană Hatzor, din zona centrală a Israelului, găzduiește două escadrile F-16, între care și 101, care este prima unitate de avioane de vânătoare din istoria Israelului. Baza Aeriană Palmachim, pe lângă escadrilele de elicoptere și drone, găzduiește și lansările de sateliți Tzahal. Alte baze importante sunt la Sdot Micha, Hatzerim, Tel Nof, Ovda, Haifa, Ramon, Nevatim. Trupele speciale ale Forțelor Aeriene sunt Unitatea 5101 Shaldag (comando de paraşutiști) și Unitatea 669 (salvare și evacuare cu elicoptere).

Forțele Navale Israeliene sunt compuse din Shayetet 3 (nave de luptă dotate cu rachete), Shayetet 7 (submarine), Shayetet 13 (comando marin) și Palgot Habatash (Paza de Coastă).[665] Cel mai important centru al marinei israeliene este Haifa, care acoperă sectorul nordic al Mediteranei, asigură șantierul de construcție și reparații și găzduiește în sud, la Atlit, baza Shayetet 13. Sudul Mediteranei este controlat din portul Ashdod, aflat în vecinătatea Tel-Avivului. Baza navală a Israelului la Marea Roșie se află la Eilat.

Forțele Terestre Tzahal sunt compuse din patru structuri consacrate (Corpul de Infanterie, Corpul de Artilerie, Corpul de Blindate, Corpul de Geniu) și una înființată recent, în anul 2000, în urma experiențelor din Liban și Intifada. Numită Corpul Informațiilor din Teren, aceasta are sarcina să asigure misiunile de recunoaștere și să ofere în timp real informații integrate de pe câmpul de luptă. Cinci batalioane de informații sunt specializate de Tzahal pentru fiecare zonă geografică: Eitam (Egipt), Nesher (Gaza), Nitzan (Iordania-Cisiordania), Ait (Siria) și Shahaf (Liban). [666]

Corpul de Geniu are un rol major în condițiile confruntării asimetrice din Orientul Mijlociu, unde bombele improvizate, rachetele Qassam, tunelurile cu scop terorist sau minele sunt prezențe cotidiene. Din acest motiv, Corpul geniștilor deține trei

batalioane de tradiție (Asaf, Machats și Lahav) și unul de elită (Yahalom).[667]

Corpul Artileriei include două divizii specializate: 215 și 282 (Golan). În plus, este structurată pe cinci forțe: unele clasice (Forța Tunuri, Forța Rachete), iar altele emergente (Forța Drone, Forța Poziționare și Forța Armament Precis). În cadrul Forței Drone activează unitățile de Călăreți ai Cerului din Tzahal, care operează discretele vehicule aeriene fără pilot Skylark, asigurând astfel „ochii din cer" ai Israelului în zone sensibile precum Cisiordania; în contextul unor răpiri de cetățeni israelieni, Skylark funcționează la capacitate maximă.[668] Forța de Armament Precis dirijează proiectile cu rază lungă precum Spike NLOS *(Non Line of Sight),* cunoscute ca Tamuz, care au nevoie de direcționare radio după ce parcurg o distanță mai mare de opt kilometri pentru a atinge cu fidelitate o țintă aflată la peste 20 de kilometri. Având în vedere imperativul preciziei loviturilor pentru evitarea pagubelor colaterale în contextul războiului urban („să țintiți o rachetă prin geamul de la sufragerie"), combinația de drone și proiectile de mare precizie se află în centrul precupărilor Tzahal.[669]

Legendarul Corp de Blindate al Forțelor de Apărare Israeliene *(Heil HaShiryon)* se bazează pe trei brigăzi active (Brigada 7 Blindată, Brigada 188 Blindată, Brigada 401 Blindată, primele două operând în nord, ultima în sud), o brigadă de Antrenament (Brigada 460 *Bnei Or*, Fii Luminii) și nouă brigăzi de rezerviști (Brigada 4 Kiryati, Brigada 8, Brigada 10 Harel, Brigada 14 Machatz, Brigada 37 Ram, Brigada 205 Degetul de Fier, Brigada 263 Merkavot haEsh, Brigada 679 Yiftah și Brigada 847). Pregătirea de bază pentru tanchiști durează opt luni și se desfășoară la Baza Magen Sayarim, în timp ce cursul pentru comandanți are loc la Baza Shizafon și durează alte patru luni.[670]

Corpul de Infanterie și Paraşutiști este compus din Brigada 1 Golani, Brigada 35 Paraşutiști, Brigada 84 Givati, Brigada 900 Kfir și Brigada 933 Nahal,[671] la care se adaugă și Brigada 89 Oz

(Comando), constituită recent prin alăturarea forțelor speciale sub o umbrelă comună. Brigăzile de rezerviști poartă nume faimoase precum 2 Carmeli, 3 Alexandroni, 5 Sharon, 6 Etzioni, 9 Oded, 11 Yiftah, 12 Negev, 16 Ierusalim, 55 „Vârful Sabiei" Paraşutişti, 226 Paraşutişti, 228 Infanterie, 551 „Săgeți de Foc" Paraşutişti şi 646 „Vulpea Cerului" Paraşutişti. În cadrul Infanteriei activează şi unitatea Oketz (câini militari), Batalionul de Recunoaştere în Deşert, format din beduini, şi Batalionul mixt (în fapt, preponderent feminin) Caracal, specializat în patrulare la graniță.

Sub semnul lui 11 septembrie: Operațiunea Scutul Defensiv (2002) şi încercuirea lui Arafat

Modul în care şeful Mossad, Efraim Halevy, privea atacul al-Qaeda asupra Turnurilor Gemene din New York la câteva minute după producerea acestuia e relevant pentru informațiile pe care Mossad şi CIA reuşiseră să le obțină despre planurile organizației lui bin Laden: „În Israel, în după-amiaza zilei de 11 septembrie mă aflam la o şedință, în clădirea guvernului din Ierusalim, prezidată de prim-ministrul Ariel Sharon şi dedicată unui subiect referitor la teritoriile palestiniene. Îmi amintesc că discuția se purta cu calm şi în linişte, când o tânără femeie soldat a intrat în cameră şi a întins câte o foaie de hârtie secretarului cu probleme de apărare şi premierului. Acesta citeşte pentru sine, apoi ne spune tuturor celor din încăpere că a avut loc un atac aerian împotriva Turnurilor Gemene din New York. Am părăsit imediat încăperea pentru a suna la birou şi a afla dacă există şi alte ştiri, de orice fel. Mi s-a spus că nu ştim nimic altceva în afară de ceea ce este public (...). Dintre toate evenimentele care au avut loc pe parcursul mandatului meu de director al Mossad, acesta este cel care m-a făcut să mă simt aproape în întregime neputincios. Informațiile erau la nivel zero".[672] CIA nu stătea cu mult mai bine: aşa cum mărturiseşte George Tenet, şeful Agenției, în memoriile

sale, americanii îi prezentaseră președintelui Bush, în august 2001, un raport numit „bin Laden hotărât să lovească în Statele Unite", însă, „neavând și, de aceea, neprezentând informații despre vreun complot specific în desfășurare".[673]

Lipsa de informații Mossad în privința intențiilor lui bin Laden este explicabilă. Deși al-Qaeda fusese întemeiată de un teolog palestinian născut lângă Jenin, în Cisiordania – Abdullah Yusuf Azzam, mentorul lui bin Laden –, organizația teroristă avea alte direcții prioritare de acțiune (Arabia Saudită, SUA) în anii 2000, nu Israelul, care la rândul său se concentra pe Hamas, Hezbollah, Jihadul Islamic sau Fatah. Moartea lui Azzam în 1989, în Peshawar, îl adusese lângă Osama pe egipteanul Ayman al-Zawahiri (suspectat chiar că îl asasinase pe palestinian), orientând atenția bogatului șeic saudit către orizonturi mai largi decât cele din Gaza și Cisiordania.

Pentru Israel, atacurile din 11 septembrie 2001, ca și campania ulterioară ISIS de asasinate în Europa, reprezentau o confirmare a condiției sale de Casandra – personajul mitologic în ale cărei profeții corecte nu credea nimeni. Statul Israel luptase cu terorismul încă de la înființare, fiind confruntat de-a lungul timpului cu sute sau chiar mii de atentate sângeroase; în ciuda acestui fapt, începând cu anii 1960, o parte din societatea occidentală se arătase tot mai severă cu metodele de luptă ale Tzahal în fața grupărilor de tip Fatah, Hezbollah sau Hamas. Acum, pentru prima dată, lumea occidentală era pusă în fața dilemelor de securitate atât de familiare israelienilor. Pentru Autoritatea Palestiniană, în schimb, situația era delicată: după 11 septembrie, în teritoriile palestiniene se înregistraseră manifestații spontane de simpatie în favoarea lui Osama bin Laden.[674]

Această reacție venea în contextul tot mai sângeros al Intifadei Al-Aqsa. Pe 7 mai 2001, Shayetet 13, comandoul Marinei, interceptase o navă suspectă sub pavilion libanez, Santorini, care se îndrepta spre Gaza cu o încărcătură de mii de rachete și mortiere – în valoare de 10 milioane de dolari –,

destinate Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei, condus de Ahmed Jibril. A doua zi, pe 8 mai, doi adolescenți israelieni de 13 și 14 ani au fost răpiți din Cisiordania, înjunghiați și abandonați într-o peșteră ai cărei pereți erau acoperiți de sângele lor.[675] Pe 1 iunie 2001, într-un atentat sinucigaș al Hamas într-o discotecă din Tel Aviv, Dolphinarium, sunt uciși 21 de liceeni israelieni, 80 fiind răniți. Ca reacție, manifestanții îi cer premierului Sharon să aplice sloganul pe care el însuși îl inventase când era în opoziție: „Dați Tzahal mijloace să câștige!"[676] Conștient că merseseră prea departe, Arafat și chiar Hamas au acceptat o încetare a focului, care, însă, nu are nici o valoare. În 9 august 2001, paisprezece oameni au murit într-un restaurant din Ierusalim și o sută patruzeci au fost răniți după un nou atentat sinucigaș. Replica lui Ariel Sharon este neașteptat de reținută, acesta concentrându-se în primul rând, în această fază, pe eliminarea unor lideri teroriști prin acțiuni speciale la Jenin, Hebron sau Ramallah.

Pentru a evita orice asociere cu cauza lui bin Laden, Yasser Arafat a oferit după 11 septembrie una dintre cele mai pacifiste declarații din lunga sa carieră: „Noi recunoaștem dreptul israelienilor de a trăi în siguranță între frontierele recunoscute. Obiectivul nostru strategic rămâne semnarea unui acord de pace între statul Israel și Palestina".[677] Totuși, nici această declarație, nici întâlnirile cu Shimon Peres, care devenise ministru de externe în cabinetul Sharon, nici măcar semnele de prudență arătate de Hamas în contextul post-9/11, nu au putut opri violențele: organizațiile teroriste (Tanzim, Jihadul Islamic) se aflau în concurență și nu puteau permite mult timp unui rival să ocupe „piața" atentatelor, grăbindu-se să reintre în circuit. Era suficientă, cu alte cuvinte, o singură celulă care să încalce un acord de încetare a focului (și astfel de celule existau la discreție) pentru ca toate celelalte să revină în joc. Acest fenomen bizar al concurenței teroriste se vede foarte deslușit în modul în care a fost însușit atentatul sinucigaș de grupările

teroriste palestiniene. Apărut la scară mare pe o filieră șiită (iraniano-libaneză), acesta a fost privit o vreme ca o „semnătură" Hezbollah, fiind adoptat cu o serie de rezerve de grupările sunnite din Gaza și Cisiordania. De exemplu, folosirea femeilor în astfel de atentate era considerată *haram* (interzisă) de către milițiile religioase – până când reușitele teroriștilor de stânga în atacurile sinucigașe care implicau femei au obligat pe toată lumea să renunțe la restricție.

Pe de altă parte, asigurările pacifiste pe care le oferea Arafat nici măcar nu mai aveau o acoperire reală în capacitatea acestuia de a controla evenimentele. Influent doar în cadrul propriilor structuri (și acolo cu unele nuanțe), Arafat reușea mai degrabă să se plieze pe stările de spirit ale mulțimilor palestiniene, dovedind astfel că le reprezintă, decât să le determine sau să le controleze efectiv. În această perioadă, Hamas căpătase deja capacitatea de a destabiliza politica lui Arafat.

Deteriorarea gravă a situației a început odată cu asasinarea pe 17 octombrie 2001, la hotelul Hayatt din Ierusalim, a ministrului israelian al turismului, Rehavam Ze'evi, de către Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei. Ze'evi, adept al acțiunilor ferme împotriva palestinienilor, tocmai își anunțase – în mod paradoxal – demisia din guvern în semn de protest față de slăbiciunea de care îl acuza pe Ariel Sharon. Premierul israelian a reacționat, din nou, surprinzător de moderat (deși ramatkal-ul Shaul Mofaz solicita ca Autoritatea Palestinaină să fie declarată oficial „entitate ostilă"), oferind doar un ultimatum prin care cerea ca Arafat să îi extrădeze pe ucigașii lui Ze'evi. Aceștia fugiseră de la locul crimei și se refugiaseră la Ramallah, sub protecția lui Yasser Arafat. Refuzul *rais*-ului palestinian era, implicit, un *casus belli* pentru Israel, Sharon ordonând Forțelor de Apărare Israeliene să pătrundă în Cisiordania pentru a înconjura centre critice precum Jenin, Nablus, Betleem, Beit Jala, Tulkarem sau Ramallah.[678] Lucrurile s-au calmat, parțial, în urma intervențiilor lui George Bush Jr., care avea nevoie de liniște în Orientul

Mijlociu pentru a-l putea vâna pe bin Laden cu sprijinul statelor musulmane, dar şi pentru că doi dintre asasinii lui Ze'evi fuseseră deja descoperiţi şi arestaţi.[679] În următoarea perioadă, Tzahal se va retrage şi va reveni în jurul principalelor oraşe din Cisiordania în funcţie de atentatele sinucigaşe cu care Israelul era confruntat. O campanie de atacuri asupra autobuzelor israeliene a dus, de pildă, la revenirea Tzahal în Jenin.

În acest timp, încercuirea lui Yasser Arafat la Ramallah, unde acesta îi ascundea pe ceilalţi doi ucigaşi ai ministrului israelian, devenea tot mai severă, Sharon refuzând să îi permită acestuia să participe la slujba de Crăciun din Betleem dacă nu îi predă pe membrii Frontului Popular. Această decizie va duce la o anumită solidarizare cu Arafat în lumea creştină. Bruma de simpatie câştigată, însă, în acele zile de preşedintele palestinian se va risipi definitiv pe data de 3 ianuarie 2002, în urma Operaţiunii Arca lui Noe. În cadrul acesteia, trupele de comando ale Forţelor Navale, Shayetet 13, asistate de elicoptere, au capturat în Marea Roşie, în drum spre Canalul Suez, o misterioasă navă palestiniană, care în ultimele luni îşi schimbase numele în *Karine A* şi care trecuse prin proprietatea unor companii fantomă. Beneficiind probabil de informaţii din interior care confirmau că e vorba despre un transport de arme dinspre Iran spre Gaza (*Karine A* plecase din Liban către Port Sudan, încărcase acolo mărfuri comerciale, apoi făcuse un bizar ocol către o insulă iraniană), şeful Tzahal, Shaul Mofaz (el însuşi dintr-o familie de evrei din Iran) şi viceamiralul Eli Marom, coordonatorul Operaţiunii Arca Lui Noe, au decis să abordeze vaporul în apele internaţionale, folosind comandoul Shayetet, care trebuia să coboare în rapel din elicoptere, noaptea, pentru a surprinde echipajul dormind.[680] În Iran, vaporul palestinian fusese încărcat cu 80 de containere flotabile, care ar fi putut fi aruncate în apă dacă prezenţa Tzahal era detectată din vreme; de altfel, acesta era şi planul oamenilor lui Arafat pentru livrarea armelor la destinaţie – dispensarea de containere în apele din dreptul Fâşiei Gaza, acestea urmând

a fi recuperate prudent, sub protecția întunericului, de către „pescari" palestinieni. Capturarea unui transport ilegal de arme dinspre Iran ar fi reprezentat o lovitură ireparabilă pentru Arafat, având în vedere faptul că nava *Karine A* aparținea Autorității Palestiniene, iar căpitanul său, colonelul Omar Akawi, era membru Fatah și lucrase pentru Autoritatea Palestiniană.

Intervenția nocturnă a Shayetet 13 a reușit, Tzahal descoperind aproape 60 de tone de armament expediate de Teheran lui Yasser Arafat, în valoare de 15 milioane de dolari și care includeau rachete Katiușa de 122 și 107 mm, mortiere de 80 mm și 120 mm, proiectile Sagger și mine antitanc, muniție, puști cu lunetă și Kalașnikov, precum și aproape trei tone de explozibili.[681] Comunicatul dat publicității de către generalul Shaul Mofaz pe 5 ianuarie 2000 reprezenta un dezastru militar, diplomatic și de relații publice pentru Yasser Arafat: „La răsăritul soarelui, în ziua de joi, 3 ianuarie 2002, forțele Tzahal au preluat controlul vasului *Karine A*, care transporta aproximativ 50 de tone de echipament de război și de sabotaj, destinate a fi introduse în zona Autorității Palestiniene. Într-o misiune îndrăzneață și complicată efectuată de trupele de comando ale Marinei, alături de piloții Forțelor Aeriene și serviciile de informații, Tzahal a preluat controlul navei, care este acum în posesia noastră. Operațiunea, care a fost executată la aproximativ 500 km de țărmurile Statului Israel, a fost una profesionistă, precisă, coordonată și realizată prin surprindere fără a cauza o singură victimă (...) Pe vasul *Karine A* am găsit aproximativ 50 de tone de material de război variat, cea mai mare parte de origine iraniană. Dintr-o mică parte pe care am analizat-o deja, putem spune că acestea includ: rachete Katiușa cu rază lungă de acțiune, rachete antitanc Sagger și LAW, mortiere, mine, echipament exploziv avansat, arme și puști cu lunetă, gloanțe și multe altele. Trebuie subliniat faptul că tentativa de contrabandă reprezintă o violare directă a tuturor angajamentelor existente între Autoritatea Palestiniană și Israel, care stipulează clar cantitatea și tipul de arme

pe care Autoritatea Palestiniană are voie să le deţină. Încă o dată, observăm că Autoritatea Palestiniană nu este interesată de respectarea vreunui angajament şi că poate reprezenta o ameninţare prin folosirea armelor cu rază lungă, arme care nu au nimic de-a face cu principiul autoapărării sau cu implementarea legii. Dacă echipament de război de acest fel ar fi ajuns în mâinile teroriştilor care acţionează împotriva noastră, ar fi putut afecta în mod grav securitatea cetăţenilor Statului Israel şi a soldaţilor Tzahal, şi ar fi putut duce la creşterea activităţii teroriste împotriva noastră (...) Legătura dintre echipajul de la bordul navei şi Autoritatea Palestiniană şi liderii săi este, fără îndoială, clară şi de netăgăduit. Nava era deţinută de Autoritatea Palestiniană, iar căpitanul ei era un înalt ofiţer al poliţiei navale palestiniene. Tentativa de contrabandă subliniază şi ne duce cu gândul direct la intenţiile Autorităţii Palestiniene de a continua strategia de teroare şi violenţă, în crescendo şi prin escaladare. Autoritatea Palestiniană este implicată în activităţi teroriste de la primul până la ultimul membru şi nu înţelege că în lumea de după evenimentele oribile de la 11 septembrie 2001 nu îşi mai poate îndeplini scopurile prin folosirea violenţei şi a terorii. Tentativa este o dovadă clară a colaborării apropiate dintre Autoritatea Palestiniană, Iran şi alte organizaţii teroriste."[682]

Dovezile *intelligence*-ului israelian arătau că tranzacţia dintre ayatollahul Khamenei şi Arafat fusese stabilită la Moscova chiar de către trezorierul Autorităţii Palestiniene, Fuad Shubaki.[683] În aceste condiţii, preşedintele George Bush Jr. – care după 11 septembrie fusese tentat să exercite presiuni asupra lui Sharon pentru a face concesii palestinienilor, sperând să închidă rapid o problemă menită să hrănească, în viziunea lui, mesajul jihadiştilor în regiune – îşi va reduce semnificativ dialogul cu Arafat. *Rais*-ul palestinian era considerat din acest punct lipsit de credibilitate şi complice al operaţiunilor teroriste având în spate Iranul. Poziţia acestuia a pendulat, de altfel, între negarea oricărei implicări şi asumarea faptului că armele din *Karine A* fuseseră cumpărate de cei

din anturajul său, fără ca el să fie informat. Lipsit de suport internațional, Arafat urmărea neputincios cum cleștele Forțelor de Apărare Israeliene se strânge în jurul său.

După o operațiune în care armata israeliană, în colaborare cu Shin Bet, l-a eliminat pe Raad Carmi, șeful celulelor teroriste din Tulkarem și spion al *intelligence*-ului palestinian, gruparea Tanzim din Tulkarem a pregătit, în replică, un atentat menit să stârnească indignarea în Israel: șase persoane care asistau la o ceremonie de *bar-mitzvah* (ritual de trecere în adolescență) au fost ucise la Hadera, în ianuarie 2002. Din acest moment, Sharon a cerut Tzahal să țintească obiective ale Autorității Palestiniene și să ocupe orașe palestiniene unde Arafat tolera milițiile teroriste. Tulkarem a fost prima țintă, sediul Autorității Palestiniene de aici fiind distrus de bombe lansate de avioanele F-16, iar orașul ocupat. Militarii israelieni au început să se apropie tot mai amenințător de sediul central al lui Arafat din Ramallah, Mukataa. Replica palestiniană a constat, între altele, în perfecționarea unei metode de atac asupra tancurilor Merkava prin plasarea unor dispozitive improvizate de circa 100 de kilograme în zonele patrulate de acestea. În primele săptămâni din 2002, două tancuri Merkava fuseseră distruse în acest mod în Gaza, șase soldați pierzându-și viața și Forțele de Apărare văzându-se obligate să își modifice procedurile de patrulare, tancurile fiind înlocuite de transportoare blindate.[684] Cu spirala violenței în creștere, trupele israeliene au strâns și mai mult încercuirea lui Arafat la Ramallah, postându-se la 100 de metri de Mukataa,[685] care începuse să fie și bombardat. Au fost efectuate raiduri în taberele de refugiați din Jenin și Balata – procedură foarte riscantă din punct de vedere militar și pe care Tzahal o evitase după Războiul din Liban. Pe 27 martie 2002, replica Hamas a venit și a fost devastatoare: 30 de oameni au murit și o sută patruzeci au fost răniți la o sărbătoare dedicată paștelui evreiesc în hotelul Park din Netanya, după ce un terorist îmbrăcat în haine femeiești s-a detonat în mijlocul mulțimii. Era prea

mult: tragedia din Netanya venea la capătul unei luni în care 135 de civili și 30 de soldați fuseseră uciși în atacuri teroriste – cu precădere atentate sinucigașe.[686]

Guvernul Sharon, care evitase până acum un răspuns dur pentru că era prins în diferite inițiative de pace sprijinite de SUA, a dat Tzahal semnalul pentru o operațiune masivă în Cisiordania: Scutul Defensiv (*Mivtza Homat Magen*). Desfășurată între 29 martie și 21 aprilie/10 mai 2002, Scutul Defensiv a fost cea mai amplă acțiune militară israeliană după Războiul din Liban (1982) și cea mai importantă incursiune din Cisiordania după Războiul de Șase Zile (1967). Din perspectiva Forțelor de Apărare Israeliene, până la atentatul din Netanya conflictul de intensitate scăzută (*low-intensity*) început odată cu Intifada Al-Aqsa se desfășurase după un scenariu în care palestinienii aveau inițiativa și armata israeliană reacționa progresiv. Prin Operațiunea Scutul Defensiv, Tzahal își propunea să preia inițiativa. Obiectivele armatei israeliene, așa cum erau explicate de șeful statului major Shaul Mofaz, vizau „neutralizarea infrastructurii teroriste din Cisiordania și Fâșia Gaza, sublinierea implicării Autorității Palestiniene în terorism și izolarea lui Arafat, care era văzut ca principalul instigator al violenței".[687] Au fost mobilizați 30 000 de rezerviști, cărora Ariel Sharon le-a cerut „să prindă și să aresteze teroriștii și, prioritar, coordonatorii lor și pe cei care îi finanțează și susțin; să confișteze arme menite să fie utilizate împotriva cetățenilor Israelului; să expună și să distrugă facilități și explozibili, laboratoare, fabrici de producție a armelor și instalații secrete".[688]

O primă acțiune din cadrul Operațiunii Scutul Defensiv a constat în pătrunderea în Ramallah, pe 29 martie 2002, a blindatelor și trupelor speciale (Unitatea Egoz, specializată în contragherilă) ale Tzahal, preluarea controlului asupra orașului și asedierea centrului prezidențial al lui Arafat, Mukataa. Soldații israelieni au intrat în Mukataa, lăsându-i lui Arafat doar câteva camere în care să se retragă. În timpul căutărilor din oraș

și din Mukataa au fost arestați sute de teroriști aflați pe o listă de priorități, între care și Marwan Barghouti, liderul Tanzim, care va fi ulterior condamnat la închisoare pe viață.[689] O acțiune similară a avut loc, pe 2 aprilie, în Beitunia, vizând sediul unei organizații de securitate palestiniene, unde sute de combatanți palestinieni au fost încercuiți.

Mult mai înverșunate au fost luptele din Nablus, unde Tzahal a pătruns cu două brigăzi de infanterie (Golani și Brigada Paraşutiştilor) și o brigadă blindată, cu obiectivul de a curăța centrul orașului (Qasbah), care era înțesat cu dispozitive explozive improvizate. Pentru a le evita, Tzahal a folosit la scară largă manevra Rhizome, perfecționată de paraşutiştii lui Aviv Kochavi, actualul șef de stat major, care presupunea deplasarea prin ziduri grație spargerii rapide a acestora cu instrumente speciale, astfel încât să fie evitate minele sau gloanțele lunetiștilor.[690] Această tehnică, care fusese, de altfel, utilizată și de Irgun la Jaffa, în 1948, a permis ca Nablus să fie securizat în doar patru zile, asediul asupra sa începând pe 4 aprilie 2002, operațiunile militare ofensive în 5 aprilie, iar ultima grupare teroristă predându-se pe 8 aprilie. Grație măsurilor de securitate speciale, un singur soldat israelian a murit, în timp ce palestinienii au pierdut 70 de luptători.

Foarte sângeroasă a fost lupta de la Jenin, care reprezenta baza de lansare a jumătate dintre atentatele sinucigașe antiisraeliene și un important centru de recrutare pentru Hamas, Jihadul Islamic și Brigăzile Martirilor al-Aqsa, gruparea militară Fatah specializată în atacuri sinucigașe. În Jenin se afla o importantă tabără de refugiați – cu aproximativ 13 000 de oameni, din care martirii *(suhada)* se dovedeau ușor de recrutat. Manevrele de înaintare din Jenin trebuiau să fie, în consecință, complexe și prudente, fiind nevoie de buldozere D9 și de tancuri Merkava care să deschidă drumul infanteriei. Chiar și așa, 13 rezerviști din Brigada Nachson au fost uciși într-o ambuscadă, comandoul Shayetet 13 fiind trimis urgent pentru a le recupera trupurile.[691]

În condițiile în care, în timpul luptelor care s-au întins între 1 și 11 aprilie, comunicațiile din zonă au fost blocate, au apărut informații insistente că un masacru a fost comis de Tzahal, sute (sau chiar mii) de palestinieni fiind uciși. În realitate, pierderile celor două tabere au fost relativ echilibrate: palestinienii – 53 de luptători, israelienii – 23.[692] Între teroriștii uciși se aflau Hazem Qabha și Mahmoud Toableh din Jihadul Islamic, ultimul fiind strivit de un zid dărâmat de buldozerele Doobi.[693]

Cea mai dramatică operațiune s-a desfășurat la Betleem, unde 40 de luptători palestinieni s-au refugiat în Biserica Nașterii Domnului, unitatea de comando aerian Shaldag ajungând prea târziu pentru a le mai bloca retragerea. Timp de peste o lună (3 aprilie–10 mai 2002), biserica a fost sub asediu, în ea aflându-se 46 de preoți și 200 de civili luați ostatici de teroriștii coordonați de Abdullah Daoud.[694] Cu mediere americană, luarea de ostatici s-a încheiat prin expulzarea a 26 de luptători palestinieni în Gaza și a restului de 13 în Europa.[695] O altă soluție găsită cu mediere americană a fost predarea de către Arafat a ultimilor doi asasini ai ministrului Ze'evi, precum și a celor găsiți vinovați pentru transportul de arme de pe nava *Karine A*, în acest mod putând fi ridicat și asediul asupra Mukataa din Ramallah. Tzahal a pierdut 34 de soldați în cursul Operațiuni Scutul Defensiv, în timp ce palestinienii au avut aproape 500 de victime, conform unui raport al Națiunilor Unite. Un rezultat important al operațiunii a fost o scădere cu aproape 50% a atacurilor sinucigașe în următorul an.

Un alt efect al acestei perioade însângerate a fost ridicarea barierei de securitate dintre Cisiordania și Israel. Inspirată de succesul unui gard similar în jurul Fâșiei Gaza, care redusese dramatic capacitatea atacatorilor kamikaze de a pătrunde în Israel. Sharon a decis în iunie 2002 să construiască o structură defensivă similară și în Cisiordania, pe o distanță de circa 500 de kilometri. În zona Ierusalimului, gardul („Învelișul Ierusalimului") are 202 kilometri. Deși intens contestată – ca fiind

un simbol al segregării –, și considerată ilegală de Curtea Internațională de Justiție din Haga, bariera de securitate este, din punct de vedere al protecției militare, un succes; dacă în anul 2002 au fost înregistrate 43 de atacuri sinucigașe în Israel, în 2012, acestea au dispărut.[696]

Retragerea din Gaza (2005). Al-Assad, Saddam, Arafat și Sharon ies din scenă

Atmosfera încărcată din Orientul Mijlociu a fost complicată de atacul coaliției conduse de Statele Unite și Marea Britanie împotriva Irakului lui Saddam Hussein, în anul 2003, în căutarea armelor de distrugere în masă ale acestuia. Existența acestor arme, clamată de unele rapoarte secrete infirmate ulterior, punea o presiune specială pe umerii Forțelor de Apărare Israeliene, care trebuiau din nou să se pregătească în eventualitatea unui atac cu rachete al regimului muribund de la Bagdad – de această dată posibilitatea folosirii unor încărcături chimice sau biologice fiind mai mare decât în 1991, așa cum sugera Donald Rumsfeld, secretarul american al Apărării.[697] Liderii israelieni au părut să ia în serios acest avertisment, cerând ca populației să îi fie distribuite tablete antiradiații și solicitând pregătirea camerelor izolate în fiecare domiciliu. În plus, medicii au fost vaccinați împotriva rujeolei și au fost împărțite măști de gaze. Ariel Sharon explica atunci că riscul unui atac este „de 1%", dar precauțiile trebuie să fie de „100%".[698]

În realitate, regimul lui Saddam se va prăbuși rapid, fără a mai amenința în vreun fel Israelul – fie pentru că nu mai avea capacitatea, fie pentru că era într-o situație mult mai gravă decât în 1991 și o agresiune asupra orașelor israeliene i-ar fi complicat-o și mai mult. Din nou, tăcerea israelienilor și neimplicarea în conflict a fost o alegere corectă. În fapt, așa cum arătau o serie de declarații apărute în anii următori, serviciile secrete israeliene, care acordau o importantă majoră Irakului, nu erau deloc

convinse de scenariul armelor de distrugere în masă deținute de Saddam Hussein. „Era cunoscut în Israel că povestea conform căreia armele de distrugere în masă care puteau fi activate în 45 de minute era un basm de soții bătrâne", spunea în 2004 Yossi Sarid, membru în Comisia de Apărare din Knesset și ministru în mai multe guverne. „Israelul nu a vrut să strice scenariul președintelui Bush", adăuga el,[699] sugerând fie că Sharon a tăcut pentru a menaja o prietenie americană de care avea nevoie în contextul procesului de pace cu palestinienii, fie pentru că prăbușirea lui Saddam și democratizarea Irakului promisă de Bush Jr. reprezentau oricum obiective importante pentru securitatea Israelului.

În anul 2004, peisajul politic din Orientul Mijlociu se schimbase radical față de deceniul anterior. Hafez al-Assad murise în iunie 2000, lăsându-i loc fiului său, Bashar, considerat mai slab și mai puțin abil. Saddam Hussein fusese înlăturat de la putere în aprilie 2003, fiind găsit într-un final de trupele americane ascunzându-se într-o gaură în pământ lângă Tikrit, în decembrie 2003. În 1999, în Iordania venise la putere, după moartea regelui Hussein, fiul acestuia, Abdullah al II-lea, un lider moderat și un continuator al politicilor tatălui său de deschidere în raport cu Occidentul și Israelul. În Egipt, Hosni Mubarak dezvoltase politica lui Sadat de orientare către SUA (nici nu avea altă opțiune în anii 1990), acționând adeseori ca negociator între Israel și palestinieni. Singurii lideri care luptaseră în marile confruntări din intervalul 1956–1982 și care se mai aflau la putere erau, în mod paradoxal, tocmai Arafat și Sharon. Primul își pierduse relevanța după valul de atentate sinucigașe din 2002, după descoperirea transportului de arme Karine A și în contextul captivității din Ramallah. Moartea sa, pronunțată oficial în 11 noiembrie 2004 (într-un spital din Franța), după ce intrase în comă încă din 3 noiembrie, a venit cumva ca o concluzie a prăbușirii politice. Deși intense, speculațiile despre o eventuală otrăvire cu poloniu, sugerate în special de o investigație Al Jazeera[700] nu au putut

fi confirmate din mai multe surse medicale convergente, cauza acceptată oficial de anchetatorii francezi fiind o afecțiune a sângelui care a dus la un atac cerebral.

Vechiul său rival, Ariel Sharon, va ieși din scenă un an mai târziu, după o succesiune de accidente vasculare, înregistrate pe 18 decembrie 2005 și, ulterior, pe 4 ianuarie 2006, moment din care Ehud Olmert a devenit premier interimar. După o comă prelungită, legendarul războinic Arik va fi declarat mort pe 11 ianuarie 2014. Totuși, spre deosebire de Yasser Arafat, ultimii ani ai lui Sharon în fruntea statului au adus evoluții importante. În decembrie 2003, el a anunțat la Forumul de la Herzliya intenția sa de „separare unilaterală" de teritoriile palestiniene. Ulterior, într-un interviu pentru Haaretz, și-a explicat intenția: „Plec de la principiul că, în viitor, nu vor mai fi evrei în Gaza (...). Intenția mea este să procedez la o evacuare, scuzați... la o redesfășurare a coloniilor care ne pun probleme și a locurilor pe care nu le vom mai păstra deloc în cadrul unei reglementări finale, cum sunt coloniile din Fâșia Gaza".[701] Pe 6 iunie 2004, planul retragerii din Gaza era aprobat de Cabinetul Sharon, iar pe 17 februarie 2005 de către Knesset. În textul asumat de guvern se stipula, între altele: „Retragerea din Gaza și din nordul Samariei este de natură să reducă conflictele cu populațiile palestiniene (...) Israelul va păstra controlul împrejurimilor Fâșiei Gaza în materie de securitate și își va menține prezența la frontiera cu Egiptul (Coridorul Philadelphi). Casele individuale ale coloniștilor și sinagogile nu vor fi lăsate pe loc".[702] Retragerea coloniștilor israelieni a început în 17 august 2005, sub coordonarea Tzahal, care concentrase peste 40 000 de soldați pentru buna desfășurare a acesteia. 8 500 de coloniști au revenit în Israel, lăsând în Gaza o populație de aproape un milion și jumătate de palestinieni. Au fost evacuate 17 colonii din Fâșia Gaza și patru din Samaria. Au fost doborâte 2 800 de case israeliene de către buldozerele D9 ale Forțelor de Apărare.[703] Nu s-a putut ajunge la un acord al rabinilor în privința dărâmării de către armată a sinagogilor, opțiune care

părea mai inspirată politic decât preconizata vandalizare de către grupurile controlate de Hamas şi Jihadul Islamic – la care s-a şi ajuns în final. Pe 12 septembrie 2005, la orele dimineţii, ultimul soldat israelian din Gaza, generalul Aviv Kochavi, închidea poarta punctului de trecere de la Kissufim.[704] După un acord special cu Egiptul, Israelul a acceptat să se retragă şi din Coridorul Philadelphi, o zonă cu importanţă militară specială, aflată la graniţa dintre Egipt şi Fâşia Gaza, permiţând armatei egiptene, în pofida principiului demilitarizării Sinaiului, să posteze aici o garnizoană de 750 de oameni.

Coridorul avea o importanţă tot mai mare pentru cazuistica noilor confruntări din Gaza. Astfel, după ce Tzahal a eliminat, în anul 2004, cu ajutorul rachetelor Hellfire lansate de pe elicoptere Apache, liderii Hamas – şeicul Yassin în 22 martie şi liderul politic Abdel Aziz al-Rantisi pe 17 aprilie –, palestinienii s-au răzbunat ucigând cinci soldaţi israelieni în Coridorul Philadelphi, pe 12 mai 2004. În replică, Tzahal a lansat Operaţiunea Curcubeul, menită să identifice tunelurile subterane prin care armele erau introduse în Gaza (venind dinspre Iran, via Sinai) şi să elimine reţeaua de traficanţi de arme zona Rafah-Culoarul Philadelphi. Concomitent, în nordul Fâşiei Gaza, între 29 septembrie şi 16 octombrie 2004, Forţele de Apărare Israeliene desfăşurau Operaţiunea Zilele Penitenţei, încercând să distrugă rampele de lansare ale rachetelor Qassam, care uciseseră doi copii din Sderot; peste 200 de tancuri, dar şi transportoare blindate şi trupe speciale au vizat circa 120 de palestinieni[705] implicaţi în tragerea rachetelor în Israel. Conflictul căpătase deja aspectul pe care îl vom regăsi constant în următorii ani – tunelurile şi rachetele devenind teme centrale.

În această perioadă, tensiunile dintre armată şi conducerea politică vor fi mai vizibile decât de obicei, conturându-se o anumită frustrare în privinţa obiectivelor militare fluctuante şi greu de cuantificat care erau stabilite de politicieni. Această problemă se va croniciza, pentru că epoca războaielor clasice, care

se încheiau cu învingători și învinși bine definiți, era depășită. După 1973, obiectivul Tzahal nu a mai fost ocuparea contracronometru a unui anumit spațiu sau înfrângerea unei armate inamice, conturându-se în schimb misiuni mult mai greu de îndeplinit și verificat, precum „eliminarea teroriștilor" sau „a bazelor și facilităților acestora" – politicienii având, totuși, tendința să oprească acțiunile armatei la jumătatea drumului, pentru că erau, la rândul lor, supuși presiunilor diplomatice internaționale. Protestele unor generali se făcuseră auzite în 1996, când Peres oprise Operațiunea „Fructele Mâniei" înainte de termenul preconizat, frustrând armata de perspectiva unei victorii mai clare în Liban. Mandatul de șef al statului major deținut de generalul Moshe Ya'alon între 2002 și 2005 a fost încărcat de tensiuni. Generalul Ya'alon l-a criticat pe Ariel Sharon pentru refuzul de a elibera un număr important de prizonieri palestinieni în cursul negocierilor pentru pace.[706] El l-a atacat și pe ministrul apărării pentru lipsa unor politici de dezvoltare economică care să sprijine Autoritatea Palestiniană, pe care ramatkalul o credea ignorată și descurajată în mod neinspirat.[707] În anul 2003, piloții militari și conducătorii Shin Bet atacau public operațiunile antiteroriste riscante – precum bombardamentele din zone civile –, afirmând că soluțiile politice trebuie să aibă prioritate în fața celor militare.[708] În manifestațiile publice, lui Sharon i se cerea, după sloganul lansat chiar de acesta: „Să dea Tzahal mijloace să câștige" Moshe Ya'alon se va opune și planului de dezangajare din Gaza, în privința căruia Ariel Sharon miza pe sprijinul armatei. Din acest motiv, premierul și ministrul apărării, Shaul Mofaz (fost ramatkal) nu îi vor mai prelungi acestuia mandatul în fruntea Forțelor de Apărare Israeliene cu un an, deși aceasta era practica consacrată. Sharon, de altfel, l-a concediat și pe șeful Shin Bet, Avi Dichter, care se opusese renunțării la Coridorul Philadelphi în favoarea Egiptului (ce-i drept, nici Sharon nu dorise să renunțe, fiind, însă, obligat de considerente juridice).

Conflictul din Gaza. Operațiunile Ploi de Vară și Nori de Toamnă (2006), Iarnă Fierbinte (2008), Plumb Topit (2008–2009), Stâlpul Apărării (2012), Hotarul Protector (2014)

Bariera de securitate. Rachete și tuneluri

Gardul de securitate din jurul Fâșiei Gaza a reprezentat modelul care a inspirat bariera similară care desparte Israelul de Cisiordania. Sub raportul securității, bariera din Gaza a reprezentat un succes, blocând practic acțiunile atentatorilor sinucigași (care de acum se vor arunca în aer la punctele de control) și obligând grupările teroriste să își modifice strategia de luptă. Construcția gardului din Gaza a început în 1994, în contextul procesului Oslo, terminându-se într-o primă etapă în anul 1996; ulterior, acesta a fost refăcut și modernizat. În perioada 2000–2003, de pildă, au existat peste 400 de încercări ilegale de traversare, toate blocate datorită stabilirii unei zone-tampon de un kilometru în dreptul gardului, de unde vegetația a fost îndepărtată, fiind instalate posturi de observație ale Tzahal care asigură o vizibilitate de circa șase kilometri; în plus, regulile de angajare au devenit mai stricte, având în vedere că existau chiar și 30 de tentative lunare de pătrundere în Israel a atacatorilor kamikaze, conform unui bilanț realizat de generalul Doron Almog, care a condus Comandamentul Sudic între 2000 și 2003.[709] Punctele de ieșire din Gaza către Israel și Egipt (Erez, Rafah, Sufa, Kerem Shalom, Karni) blocau transportul de explozibili și arme prin controale și scanări stricte. O excepție a reprezentat-o punctul de trecere de la Karni, din nord-estul Fâșiei Gaza, pe unde s-au strecurat în anul 2004 doi tineri de 18 ani, care s-au detonat ulterior la Ashdod, ucigând zece israelieni. Fiind deseori atacat cu mortiere și rachete, punctul va fi închis definitiv, de altfel, în 2011.

În aceste condiții, Hamas și Jihadul Islamic au căutat variante alternative de a lovi în teritoriul israelian. Prima soluție a fost utilizarea rachetelor; cea de a doua – săparea unor tuneluri care să asigure transportul armelor dinspre Sinai în Gaza și, ulterior, infiltrarea luptătorilor palestinieni din Fâșie în Israel. Soluția de răspuns identificată de Forțele de Apărare împotriva tunelurilor a fost construirea, cu începere din 2017, a unei bariere subterane, cu adâncime clasificată, care să se întindă de-a lungul întregii frontiere, în dreptul barierei terestre, pe circa 60 de kilometri. Zidul din sol ar trebui finalizat la jumătatea anului 2019, eliminând astfel problema majoră a răpirilor și infiltrărilor subterane. În mod semnificativ, și Egiptul și-a asumat construirea unei bariere similare, fiind la rândul său afectat de rețelele teroriste.[710] În plus, pentru a bloca atacurile pe mare sau prin intermediul dronelor, Tzahal exercita controlul asupra spațiului aerian și al apelor teritoriale ale Fâșiei Gaza.

După moartea lui Yasser Arafat, speranțele de pace ale comunității internaționale s-au legat de succesorul acestuia, moderatul Mahmoud Abbas (cunoscut și ca Abu Mazen). Abbas era un personaj cu parcurs ciudat. El a obținut un doctorat la Moscova cu o lucrare prin care își propunea să demonstreze că mișcarea sionistă a condus o campanie menită să îi instige pe naziști la Holocaust.[711] De asemenea, conform unor documente apărute în 2016, Abu Mazen a fost agent KGB în anii 1980.[712] Totuși, Abbas a dovedit o capacitate mai mare decât Arafat de a se adapta și de a evolua, devenind rapid singura variantă agreată de comunitatea internațională pentru a ține Hamas sub un relativ control și a prelua frâiele puterii de la fondatorul Fatah. Încă înainte de moartea lui Arafat, în perioada în care acesta nu mai era acceptat ca partener de discuții de Occident și Israel, Abbas s-a conturat ca o alegere de compromis între vechea gardă Fatah și adepții unor negocieri, el fiind numit prim-ministru de un Yasser Arafat reticent și gelos. Alternativa la Abbas, Marwan Barghouti, alesese în perioada Intifadei Al-Aqsa să se alăture

luptei teroriste, conducând gruparea Tanzim și Brigăzile Martirilor Al-Aqsa și fiind arestat, în 2002, în cursul asediului asupra Mukataa din Ramallah.

Triumful electoral Hamas (2006)

Problema lui Abbas era lipsa de charismă și de entuziasm pentru băile de mulțime specifice lui Arafat. Îmbrăcat în costum de birocrat, evitând *keffiyah* și hainele de războinic ale lui Yasser, Abbas a fost ales președinte fără mare entuziasm, în ianuarie 2005, în absența vreunei concurențe serioase, cu sprijinul Fatah și al partenerilor externi implicați în procesul de pace. Totuși, creșterea suportului popular pentru Hamas se putea observa de la un an la altul. În alegerile universitare palestiniene, cu o importanță specială în spațiul arab (Frăția Musulmană se reinventase în perioada lui Sadat tocmai preluând conducerea uniunilor studențești), Hamas învinsese Fatah chiar și în fieful acestuia, la Ramallah. În alegerile locale din Gaza, din 2005, concentrându-se pe mesaje la firul ierbii, Hamas câștigase aproape 80 de mandate din 118, dublu față de Fatah. Nu fusese, totuși, un semnal de alarmă luat în serios, vechea gardă a OEP continuând să spere că moștenirea lui Arafat și deschiderea față de procesul de pace vor pune în umbră scandalurile de corupție, sciziunile din cadrul Fatah și lipsa de pregătire a lui Abbas și a mișcării sale politice pentru campaniile electorale reale – aspect la care Hamas s-a dovedit net superior.[713] Rezultatul va fi uluitor: pe 25 ianuarie 2006, Hamas va câștiga detașat alegerile parlamentare, trimițând în Consiliul Legislativ Palestinian 74 de aleși din 132. În formularea lui Donald Macintyre, „acesta era un punct de cotitură – se poate spune punctul de cotitură – în destinul Gazei din următoarea decadă".[714]

Pentru Israel, până și participarea Hamas la alegeri păruse de neconceput. Ministrul de externe Silvan Shalom declarase sugestiv la ONU: „Este de neconceput ca o mișcare precum Hamas

să poată participa la alegeri, având șansa să le câștige, chemând în același timp la distrugerea Statului Israel. Nu trebuie să fim luați drept o țară de nebuni."[715] În fața victoriei din ianuarie 2006, cabinetul Ehud Olmert a emis o declarație categorică: „Statul Israel nu va negocia cu o putere palestiniană din care o parte este constituită de o organizație teroristă înarmată care îndeamnă la distrugerea lui".[716] Statele Unite subliniau că nu vor discuta cu o mișcare care include o aripă teroristă, iar Cvartetul pentru procesul de pace israeliano-palestinian (UE, ONU, SUA, Rusia) anunța că asistența economică pentru palestinieni va fi condiționată de principiile nonviolenței, acceptării obligațiilor asumate anterior (Oslo) și recunoașterii Statului Israel.[717]

Totuși, lucrurile au mers înainte. Ismail Haniyeh, care fusese de mai multe ori condamnat la închisoare de autoritățile israeliene, apoi deportat în Liban, a fost desemnat în februarie 2006 de Hamas pentru postul de prim-ministru al Autorității Naționale Palestiniene, fiind acceptat oficial de Abbas în luna martie. În replică, Uniunea Europeană a blocat în aprilie ajutorul economic vital pentru administrația palestiniană.

În aceeași perioadă, armata israeliană a decis eliminarea lui Jamal Abu Samhadana, un fost membru Tanzim, care fondase organizația Comitetele de Rezistență Populară, specializate în atacuri cu rachete asupra teritoriului israelian. Existau informații că acesta – care tocmai fusese numit șeful forței armate a noului guvern Hamas din Gaza – pregătea o altă lovitură împotriva Israelului. El declarase după numire: „Avem un singur inamic. Aceștia sunt evreii. Nu avem alți inamici. Voi continua să port pușca și să apăs pe trăgaci de câte ori va fi nevoie să îmi apăr poporul."[718] Nu a mai apucat să o facă: în iunie 2006 a fost eliminat, alături de alți trei combatanți ai Comitetelor de Rezistență Populară, în cadul unui atac cu drone și elicoptere Apache în Rafah.[719] În replică, Hamas a expediat sute de rachete Qassam înspre Sderot.

Răpirea lui Gilad Shalit. Ploi de Vară și Nori de Toamnă (2006)

Apoi, pe 25 iunie 2006, într-un eveniment care va marca profund următorii ani, un comando palestinian – format din membri ai Armatei Islamului, Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam și Comitetelor Populare de Rezistență – folosind un tunel subteran din Gaza, a pătruns în Israel în apropierea kibuțului Kerem Shalom, ucigând doi militari și răpindu-l pe tanchistul Gilad Shalit, prin același tunel subteran, care avea circa 300 de metri. Conform informațiilor oferite de noul șef de stat major al Tzahal, generalul Dan Halutz, atacul palestinian a avut loc la ora 5.13 în zori, fiind executat de trei grupuri: unul dintre acestea a țintit tancul lui Shalit, altul un transportor blindat gol, folosit pentru descurajare, și cel de al treilea – un post de observație. Blindatele au fost lovite de rachete antitanc, luând foc și obligând echipajul să le evacueze. Primii doi soldați au fost secerați pe loc de rafalele luptătorilor Hamas, un al treilea a rămas inconștient în tanc, fiind ulterior salvat, în timp ce Shalit, rănit, a fost extras de palestinieni, după ce mai multe grenade au fost aruncate în turelă.[720]

Răpirea lui Gilad Shalit a provocat tensiuni între Tzahal și Shin Bet, ramatkal-ul Halutz susținând că nu primise nici un avertisment privind atacul, în timp ce Yuval Diskin, șeful Shabak, a putut demonstra că armata fusese atenționată că se pregătește o răpire. Furtuna politică și socială a fost, însă, mult mai amplă. În scurt timp a devenit evident că Hamas solicită un schimb important de prizonieri pentru eliberarea lui Shalit, variantă pe care Ehud Olmert – succesorul lui Sharon, ales premier pe 14 aprilie 2006, după o perioadă de interimat[721] – nu o putea accepta în etapa în care încă se clarifica modul în care Israelul urma să se raporteze la guvernul Hamas. În consecință, pe 28 iunie 2006, la ordinul lui Olmert, Forțele de Apărare israeliene au declanșat Operațiunea Ploi de Vară *(Mivtsa Gishmey Shamaim)*, cu două obiective: eliberarea caporalului Shalit și distrugerea rampelor

de lansare ale rachetelor Qassam. Se știa că Shalit este în viață, în numele acestuia fiind trimis următorul mesaj: „Sănătatea mea se deteriorează zilnic, în mod special cea emoțională și asta îmi provoacă o depresie. Aștept ca acest intolerabil coșmar pentru orice om să se sfârșească și să fiu eliberat din captivitatea strictă și izolată în care mă aflu, mai ales că ziua în care am împlinit 20 de ani a trecut, deși speram să o sărbătorim împreună. Fac apel la guvernul meu, și în mod special la prim-ministrul Ehud Olmert și la ministrul apărării Amir Peretz, să facă tot ce le stă în putere ca să fiu eliberat cât mai repede cu putință, pentru că fiecare zi care trece îmi provoacă și mai mult rău, și să accepte cererile mujahedinilor care m-au capturat."[722]

În replică, Tzahal a acționat țintind infrastructura palestiniană, pentru a crește presiunea publică împotriva Hamas (metodă folosită și în Liban, contra Hezbollah). Centrala electrică din Gaza a fost lovită de avioane israeliene, făcând astfel guvernul Hamas dependent de energia pe care Israelul era dispus să o asigure. De asemenea, au fost distruse trei poduri care ar fi putut fi folosite pentru mutarea lui Shalit către sudul Gazei. În paralel, o reședință a președintelui sirian Bashar al-Assad a fost survolată demonstrativ de avioane F-16, pentru a-l avertiza pe acesta să oprească sprijinul acordat Hamas. Au fost atacate, de asemenea, tuneluri subterane din zona Rafah și depozite de armament. Pe 1 iulie 2006, aviația a lovit birourile premierului Hamas, Ismail Haniyeh, iar pe 2 iulie pe cele ale Fatah din Gaza.[723] La sol, Tzahal a ocupat Aeroportul Internațional din Gaza, devenit recent Aeroportul Yasser Arafat. Inaugurat după Oslo, în 1998, în prezența președintelui Clinton, el fusese atacat în timpul Intifadei Al-Aqsa, devenind de atunci un simplu punct de observație pentru zona Rafah.[724] În replică la acțiunile israeliene, Comitetele de Rezistență Populară au anunțat că au răpit un tânăr de 18 ani din Cisiordania, executându-l sumar, cu un glonț în cap.[725] Totuși, ancheta a demonstrat cum Comitetele au constituit în această operațiune doar un paravan pentru Fatah

și forțele oficiale de securitate palestiniene. Pentru a evita o eventuală extragere din Gaza pe mare a lui Shalit, Tzahal a instituit și o blocadă navală; în paralel, Forțele Navale au bombardat zonele de lansare ale rachetelor Qassam din Beit Lahia și Beit Hanoun, în nordul Fâșiei. Hamas a răspuns prin lansarea, pe 4 iulie 2006, a unei rachete optimizate, cu rază mai lungă de acțiune, care a aterizat în curtea unei școli din Ashkelon, anunțând posibilitatea ca organizațiile teroriste să vizeze de acum ținte mai îndepărtate. În consecință, trupe din Brigada Golani, conduse de colonelul Tamir Yadai, însoțite de 15 blindate și de geniști, au pătruns în nordul Gazei, în zona unor așezări israeliene abandonate în 2005, căutând rampele de lansare ale noilor proiectile Qassam.

Totuși, Ehud Olmert precizase clar, încă de la începutul lunii iulie, că Tzahal nu va recaptura Gaza și se va retrage după ce Gilad Shalit va fi adus acasă. Shin Bet știa că acesta se afla în continuare în Gaza, undeva în sud, probabil în Rafah, fiind în viață și primind îngrijiri medicale. Totuși, el nu va fi găsit în cursul căutărilor din cadrul Operațiunii Ploi de Vară, pretențiile răpitorilor crescând constant: inițial, ele vizau toate femeile și minorii reținuți de Israel în cursul Intifadei, ulterior adăugându-se o solicitare de a elibera 1 000 de prizonieri palestinieni. Prin intermediul negociatorilor egipteni, dar și al intervenției lui Recep Tayyip Erdogan, Israel și Hamas au ajuns la o înțelegere. În octombrie 2011, cabinetul Netanyahu a aprobat eliberarea unui număr de 1 027 de prizionieri palestinieni în schimbul lui Shalit, care a fost transferat către Tzahal, prin teritoriul egiptean, pe 18 octombrie 2011, fiind întâmpinat la baza Tel Nof de către premierul Netanyahu, ministrul apărării Barak și ramatkal-ul Benny Gantz.[726]

În condițiile în care atacurile cu rachete și mortiere au continuat și de-a lungul toamnei anului 2006, Tzahal a mai desfășurat, între 1 și 7 noiembrie, o acțiune-apendice la Operațiunea Ploi de Vară: Operațiunea Nori de Toamnă. Elicoptere, 60 de tancuri

Merkava și trupe de infanterie au înconjurat Beit Hanoun, pentru a distruge noi centre de lansare a rachetelor.[727] Mai multe case care găzduiau depozite de rachete au fost dărâmate de buldozerele Tzahal. Avioanele Forțelor Aeriene Israeliene și tancurile au bombardat o serie de facilități Hamas. Un tir de artilerie prost reglat a lovit o familie palestiniană, făcând 18 victime, în timp ce, în replică, un israelian a fost ucis de o rachetă Qassam.[728] Pe 7 noiembrie 2006, militarii israelieni au început să se retragă, iar pe 26 noiembrie 2006 s-a ajuns la un acord de încetare a focului cu Hamas. A doua zi, Ehud Olmert lansa un apel către liderii palestinieni în vederea redeschiderii discuțiilor menite să ducă la recunoașterea unui stat palestinian autentic.[729]

Războiul civil palestinian: Fatah *vs* Hamas (2007). Operațiunea Iarnă Fierbinte (2008)

Era, însă, o iluzie. În realitate, Gaza se scufunda în sărăcie endemică și război civil. În lipsa ajutoarelor financiare, pe care nimeni nu era dispus să le ofere Hamas, știind că vor fi dirijate (și) înspre operațiuni teroriste, nu mai erau bani de salarii și ajutoare sociale. Cu punctele de trecere închise, palestinienii nu mai puteau lucra în Israel, pierzând mii de locuri de muncă; situația era similară și în privința comerțului, blocat la frontiere. Soluția de supraviețuire pentru Hamas era Iranul, dispus să ofere un ajutor de 250 de milioane de lire sterline, în ciuda faptului că, teoretic, relațiile dintre o grupare sunnită inspirată de Frăția Musulmană și un guvern șiit erau puțin probabile. Iranul nu putea irosi, însă, șansa de a învălui Israelul și din sud, dinspre Gaza, în paralel cu „pintenul" nordic asigurat de Hezbollah.[730]

În această atmosferă, având în vedere că președintele Abbas – ale cărui atribuții erau tot mai vizibil subminate de Hamas – încerca să mențină relațiile cu SUA și UE, nu cu regimul de la Teheran, perspectiva unui război între Fatah și Hamas era inevitabilă. Acesta s-a desfășurat rapid, în anul 2007, Hamas

preluând controlul asupra Fâşiei între 10 şi 15 iunie 2007, în cursul Bătăliei din Gaza. Mahmoud Abbas l-a demis pe premierul Hamas, Haniyeh, numindu-l în locul său pe reformistul Salam Fayyad. Refuzul Hamas de a recunoaşte această decizie a „rupt" în două Autoritatea Naţională Palestiniană: o Cisiordanie Fatah şi o Fâşie Gaza Hamas. 350 de palestinieni au murit în cursul luptei pentru putere din Gaza, mai mult decât cei ucişi în cursul ambelor operaţiuni Tzahal din 2006 (Ploi de Vară şi Nori de Toamnă), când se înregistraseră 317 victime.[731] Contextul anarhic era favorabil reglărilor de conturi între clanuri rivale şi răpirilor de jurnalişti străini. Totuşi, aceste acţiuni haotice, care scoteau la lumină grupări tot mai sângeroase, ofereau, în mod paradoxal, şansa unei instituţionalizări a Hamas într-o linie mai moderată, organizaţia implicându-se, de pildă, în eliberarea jurnalistului BBC Alan Johnston. Acesta fusese răpit de Armata Islamului, o grupare care combina jihadismul cu crima organizată şi spiritul de clan, într-un mod care anunţa ingredientele Statului Islamic. Pentru a-l salva pe Johnston, diplomaţii britanici au fost nevoiţi să ceară sprijinul lui Ismail Haniyeh, iar MI6 a avut discuţii cu Khaled Mashal, ţintit de Mossad cu un deceniu în urmă în Iordania; acesta a profitat de contacte pentru a-şi exprima speranţa unei normalizări în relaţiile Hamas cu Occidentul.

Un asemenea obiectiv nu era însă lucid, în condiţiile în care numărul tunelurilor şi al rachetelor Qassam creştea în Gaza. Din acest motiv, Aman a mizat mai degrabă, prin vocea directorului Amos Yadlin, pe scindarea unităţii palestiniene între tabăra din Cisiordania, aflată sub controlul lui Abbas şi care era dispusă la un dialog mai consistent, şi gruparea Hamas din Gaza, care a fost declarată de guvernul lui Olmert „entitate ostilă".[732]

Pe lângă presiunea economică aplicată de Israel, Tzahal şi-a continuat incursiunile în Fâşie atunci când atacurile cu rachete Qassam, Katiuşa şi Grad creşteau îngrijorător. Operaţiunea Iarnă Fierbinte, lansată pe 28 februarie 2008, şi care se va încheia

pe 3 martie, a fost impusă de creșterea capacității de tragere a Hamas odată cu aducerea în Fâșia Gaza, prin Sinai, a unui transport important de sisteme Grad în versiune iraniană, cu rază mai lungă de acțiune, acestea având capacitatea de a lovi Ashkelonul. Lansatoarele iraniene cu calibru de 122 mm, ușor de dezasamblat și de transportat prin tuneluri, aveau capacitatea de a lovi ținte strategice precum centrale electrice sau porturi. În cadrul Operațiunii Iarna Fierbinte *(Mivtza Horef Ham)*, Tzahal a urmat un *pattern* relativ consacrat al incursiunilor antiteroriste din Gaza, începând ofensiva cu lovituri aeriene împotriva depozitelor de arme, dar și a birourilor liderilor Hamas (avertizați în prealabil). A urmat intervenția la sol – cu tancuri și infanteria Givati –, aceasta concentrându-se pe așa-numitul „perimetru Qassam", zona din care veneau tirurile de rachete; în contextul utilizării rachetelor Grad, acest perimetru ajunsese să se extindă și în orașul Gaza, incluzând zone intens populate.[733]

Operațiunea Plumb Topit (2008–2009). Incidentul Mavi Marmara (2010)

Totuși, situația de securitate nu s-a îmbunătățit. Un atac terorist asupra unei școli religioase din Ierusalim, *Yeshiva Mercaz HaRav*, care a avut loc pe 6 martie 2008, în cadrul căruia opt tineri israelieni au fost uciși, a ridicat tensiunea politică în Israel. Situația aici era deja complicată: Ehud Olmert era urmărit în mai multe dosare penale, care vor duce în final și la condamnarea sa. În plus, modul în care premierul coordonase politic războiul cu Hezbollah din 2006 fusese criticat oficial de o comisie de anchetă, cota sa de încredere fiind extrem de scăzută. Olmert nu își permitea, în aceste condiții, să dea dovadă de slăbiciune: după ce Tzahal a descoperit, pe 4 noiembrie 2008, un tunel de aproape 300 de metri din Gaza, similar cu cel folosit în răpirea caporalului Shalit, și după ce Hamas a expediat 80 de rachete în Israel,

pe 24 decembrie 2008, el a decis lansarea unei noi operațiuni în Fâșia Gaza.

Având o amploare mai mare decât cele anterioare, aceasta s-a numit Operațiunea Plumb Topit și s-a întins pe trei săptămâni (27 decembrie 2008 – 18 ianuarie 2009); pentru a sublinia intensitatea luptelor, ea este adeseori numită și Războiul din Gaza. Pe lângă 20 000 de soldați în activitate implicați în operațiune, au fost chemați inițial sub arme și circa 7 000 de rezerviști, cifra fiind ulterior extinsă la peste 10 000.[734] În mod semnificativ, în baza lecțiilor învățate în războiul din Liban din 2006, lansarea atacului din Gaza a fost secretizată la un nivel care amintea de 1967: între 24 decembrie 2008, data la care cabinetul israelian a autorizat atacul, și 27 decembrie, data la care acesta a fost declanșat, nu doar că nici o informație vizând intențiile Forțelor de Apărare Israeliene nu a devenit publică, dar s-a recurs la diversiuni care au dus la o surprindere completă a forței militare Hamas. Au fost mimate vizite diplomatice în vederea unui acord de încetare a focului, s-au acordat permisii generoase pentru soldați, manevrele avioanelor F-15 au fost ascunse pe culoare de tip comercial.[735]

Prima fază a operațiunilor a constat într-o amplă campanie de bombardamente efectuate de Forțele Aeriene. Aceasta a durat între 27 decembrie 2008 și 3 ianuarie 2009 și a început sâmbătă, la ora 11.30, printr-o acțiune a avioanelor F-15 care viza o ceremonie a membrilor Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam – care pozau în cadeți de poliție – organizată în clădirile poliției din complexul Arafat City; 85 de teroriști au fost eliminați.[736] În baza informațiilor oferite de Aman și Shin Bet, Forțele Aeriene au vizat nu mai puțin de 604 ținte majore în cursul Operațiunii Plumb Topit, dintre care 450 au fost atinse până în 31 decembrie 2008. O sută de ținte fuseseră lovite în primele 220 de secunde ale misiunii, de 80 de avioane și elicoptere.[737] Birourile Hamas, instituțiile asociate grupării și unele case ale liderilor au fost considerate ținte legitime, în condițiile în care existau informații

că ascund arme sau găzduiesc celule teroriste. Un exemplu relevant este cel al lui Nizar Rayan, unul dintre succesorii șeicului Yassin și cel mai vocal adept al atacurilor sinucigașe în teritoriul israelian. Casa lui Rayan constituia punctul de intrare într-un tunel subteran care găzduia un depozit de arme. Folosind procedura uzuală, Tzahal și Shin Bet au avertizat familia lui Rayan asupra unui bombardament iminent (executat de un avion F-16). Totuși, liderul Hamas a refuzat să părăsească locuința, folosindu-și soțiile și copiii pe post de scuturi umane: aproape 20 de oameni au murit în atacul din 1 ianuarie 2009.[738] Pe 15 ianuarie au fost uciși frații Iyad și Said Siam, lideri Hamas, ultimul fiind ministrul de interne al administrației din Gaza și conducătorul unei forțe de 13 000 de polițiști – în fapt o structură-paravan în care erau integrate diferitele grupări teroriste.[739] Și birourile premierului Hamas, Ismail Haniyeh, au fost lovite.

Totuși, un obiectiv mult mai important era rețeaua de tuneluri construită de Hamas, estimările Tzahal vorbind despre 300 de galerii subterane, cu o lungime medie de 100 de metri și o adâncime de 10 metri. O treime dintre acestea au fost țintite de bombardamentele aeriene, restul fiind vizate în etapa terestră a operațiunii.[740] Dintre tunelurile bombardate de Forțele Aeriene, 40 se aflau numai în Coridorul Philadelphi, aceasta fiind ruta principală pentru aducerea de rachete iraniene în Fâșia Gaza, via Sinai.[741] În această etapă vor fi distruse și două treimi din centrele de lansare ale rachetelor Qassam sau Grad. După o săptămână de lovituri aeriene (și navale, Marina israeliană intrând și ea în acțiune) faza terestră a Operațiunii Plumb Topit a început pe 3 ianuarie 2009, la ora 8 dimineața, loviturile aeriene continuând și pe parcursul acesteia. Tzahal a trimis în Fâșia Gaza cinci brigăzi, numărând circa 10 000 de oameni: Golani, Givati, Paraşutiștii, Brigada 188 Artilerie, Brigada 401 Blindată, precum și genieștii. Comanda era exercitată de generalul Yoav Galant, care conducea Comandamentul de Sud. El colabora cu Ehud Barak, la acel moment ministru al apărării, făcând eforturi

pentru a coordona aspectele umanitare ale conflictului. Fiind vorba de un război asimetric, în care Hamas își dezvoltase tehnici sofisticate de ascundere a depozitelor de arme, a intrărilor în tuneluri și chiar a liderilor în zone critice precum spitalele sau școlile, riscurile afectării civililor era ridicat. Paraşutiştii Tzahal descoperiseră, de altfel, la El-Atatra o hartă conținând zonele înțesate cu bombe-capcană și celulele de luptă Hamas, multe dintre acestea fiind plasate în aglomerații urbane.[742]

Bilanțul Războiului din Gaza a fost foarte sângeros: palestinienii au pierdut aproape 1 200 de oameni, dintre care peste 700 erau membri Hamas, în timp ce Israelul a pierdut 10 soldați și trei civili.[743] Faza terestră a operațiunii a avut câteva caracteristici care reflectau experiența căpătată în Liban: s-a revenit la tradiția israeliană a atacurilor nocturne, au fost utilizate tot mai multe drone și arme inteligente, au fost blocate comunicațiile mobile ale soldaților și presa a fost ținută departe de operațiuni, elemente care au făcut ca Hamas să evolueze într-o ceață informațională completă. Conform unor estimări militare, Operațiunea Plumb Topit a reprezentat momentul în care Hamas s-a aflat cel mai aproape de înfrângere și de o prăbușire totală. Totuși, în cursul războiului, organizația a avut capacitatea de a lansa peste 700 de rachete în Israel. Presat de intervențiile internaționale și de implicațiile umanitare ale conflictului, premierul Olmert a decis o încetare unilaterală a focului din partea Israelului, renunțând la o eventuală „curățare" suplimentară a Coridorului Philadelphi din zona Rafah. Posteritatea operațiunii Plumb Topit a cunoscut variații surprinzătoare. Raportul inițial al unei comisii ONU conduse de judecătorul sud-african Richard Goldstone a statuat, în aprilie 2009, că Plumb Topit a reprezentat „un atac în mod deliberat disproporționat".[744] Ulterior, însă, același Goldstone a anunțat public, într-un articol publicat în *Washington Post*, că nu își mai menține opiniile inițiale în urma unor informații mai ample despre războiul din Gaza, concluzionând că „Israelul, ca orice

altă națiune suverană, are dreptul și obligația să se apere și să își apere cetățenii".[745]

Nici după Plumb Topit situația nu s-a îmbunătățit semnificativ în Fâșia Gaza, deși au existat perioade de acalmie. Totuși, evenimentele păreau captive într-un cerc vicios. O blocadă severă asupra Fâșiei Gaza fusese instituită de Israel și Egipt încă de la triumful electoral și violentul *coup d'état* al Hamas din intervalul 2006–2007. Produsele care intrau în Gaza erau limitate și atent controlate, frontierele erau închise iar marea era intens patrulată de Marina Israeliană. Deși măsura era menită să blocheze aducerea în Fâșie a unor dispozitive teroriste de mare risc, dar și să aplice asupra Hamas o presiune economică care să împingă gruparea la negocieri, efectul secundar era înflorirea afacerii tunelurilor subterane. Gândite adesea doar ca instrumente de contrabandă dinspre Egipt, săpate de „investitori" privați, tunelurile trebuiau autorizate de Hamas, care le putea rechiziționa oricând pentru uzul propriu.

Un alt efect al asediului Fâșiei Gaza va fi un conflict diplomatic major cu Turcia, după ce Recep Tayyip Erdogan va solicita unei flotile care transporta spre Gaza 6 000 de tone de produse să ignore avertismentele Forțelor Navale Israeliene și să spargă blocada instituită de acestea. Pe 31 mai 2010, după ce reprezentanții flotilei lui Erdogan au refuzat să accepte un control al bunurilor transportate în portul Ashdod, și având în vedere faptul că în spatele convoiului se afla o organizație umanitară turcă cu profil islamist, forțele speciale ale Marinei Israeliene au abordat cele șase vase ale grupului cu ajutorul bărcilor rapide și al elicopterelor. Pe Mavi Marmara, nava principală a convoiului, li s-a răspuns în mod violent, comandoul Shayetet 13 împușcând nouă activiști turci, ceea ce a dus la o ruptură pe termen lung în relațiile cu statul care, până la venirea la putere a lui Erdogan, fusese un important partener al Israelului în lumea musulmană. Într-un gest ostil fără precedent, serviciile speciale din Turcia au asigurat publicarea în cotidianul *Sabah*, pe 26 septembrie 2011,

a unei liste cu 174 de nume de militari și comandanți implicați în incidentul Mavi Marmara, susținând că acestea au fost obținute prin compararea imaginilor filmate în timpul operațiunii cu profilurile de pe site-urile de socializare ale soldaților israelieni.[746] În ciuda solicitărilor lui Erdogan ca Tzahal și Israel să își ceară scuze pentru acțiunea din 2010, premierul Netanyahu a răspuns că „misiunea Shayetet era vitală, necesară, legală și de o mare importanță", spunându-le luptătorilor de comando că „intervenția lor a fost profesionistă și caracterizată de eroism, reținere și o moralitate care nu cred că ar putea fi exemplificată mai bine de nici o armată sau marină din lume".[747]

Operațiunea Stâlpul apărării (2012)

În toamna anului 2012, fragilul acord de încetare a focului încheiat după Operațiunea Plumb topit lăsa loc unei noi spirale a violenței cauzate de disputele dintre marina israeliană și pescarii din Gaza (unii dintre aceștia fiind implicați în transportul de arme) și de cele aproape 200 de rachete și mortiere trase în luna octombrie 2012. Ciocniri pe o scară mai limitată se înregistraseră constant de-a lungul ultimului an: în martie, de pildă, când fusese înregistrat un alt vârf al atacurilor cu rachete (192), Tzahal îl eliminase pe Zuhair al-Qaisi (Abu Ibrahim), secretarul general al Comitetelor de Rezistență Populară. Al-Qaisi, care organizase în august 2011 un atac sofisticat în sudul Israelului – patru grupuri teroriste ucigând opt israelieni după o infiltrare la granița cu Egiptul –, fusese lovit de o rachetă a Forțelor Aeriene în timp ce își conducea automobilul în Tel al-Hawa. În 5 august 2012, un grup terorist compus din beduini a atacat o bază militară egipteană din Sinai, ucigând 16 militari. Pentru a crea confuzie și a da senzația unui atac egiptean, teroriștii și-au însușit din bază două vehicule blindate, cu care au încercat să ia cu asalt punctul de trecere Kerem Shalom. Bucurându-se de informații mai bune și aflându-se pe un nivel superior de alertă în raport

cu egiptenii, Tzahal nu a fost luat prin surprindere, respingând atacul și ucigându-i pe teroriști. Atentatul a avut implicații majore în istoria recentă a Egiptului, acesta fiind momentul în care s-a declanșat lupta deschisă pentru putere între regimul Fraților Musulmani, care controlau Parlamentul și funcția de președinte (Morsi) și, pe de altă parte, armata egipteană, care gira un organism suprapus de control constituțional după căderea lui Mubarak. Încercând să-și paseze reciproc vina pentru dezastrul de securitate din Sinai, islamiștii și militarii se vor Aventura într-o dispută care va duce la prăbușirea accelerată a lui Morsi și la o nouă perioadă de interzicere și dizgrație internațională pentru Frăție.

Cu eliminarea unui lider terorist avea să înceapă și Operațiunea Stâlpul apărării, care va fi lansată de Tzahal pe 14 noiembrie și se va termina pe 21 noiembrie 2012. Cel vizat de atacul dronelor israeliene dotate cu rachete era de această dată Ahmed Jabari, conducătorul aripii militare Hamas, coordonator al atacurilor cu rachete, al programului de tuneluri subterane și al răpirilor din Israel. El va fi surprins conducându-și mașina, în Gaza, în jurul orei 16, care va fi momentul de debut al operațiunii aeriene israeliene, programată să dureze o săptămână.[748] Atacurile cu drone vor reprezenta un progres important făcut de Forțele de Apărare Israeliene în vederea limitării pagubelor colaterale: operate la altitudine mai joasă, acestea filmau și documentau operațiunile, asigurând confirmarea video a identității persoanelor urmărite.

În anul 2012, în fruntea Comandamentului Sudic – cel responsabil de Fâșia Gaza – se afla generalul Tal Russo, luptător de forțe speciale. El acționa în subordinea ministrului apărării Ehud Barak și a ramatkal-ului Benny Gantz. Totuși, cei mai activi oameni în cursul Operațiunii Stâlpul apărării vor fi șeful Shin Bet, Yoram Cohen (cel care trasa țintele) și comandantul Forțelor Aeriene Amir Eshel (cel care le distrugea). Ca și în cazul Operațiunii

Plumb topit, atacul Tzahal fusese atent ascuns de liderii israelieni: Netanyahu și Barak dăduseră semnale prietenoase vizând Gaza în preziua ofensivei.[749] Această disimulare era importantă pentru ca Hamas să nu înceapă mutarea urgentă a celor 1 500 de ținte stabilite de Gantz, Eshel și Cohen. Imediat după asasinarea lui Ahmed Jabari, fuseseră lovite 20 de baze subterane pentru lansarea de rachete care aparțineau Hamas și Jihadului Islamic. O nouă amenințare era urmărită cu prioritate: rachetele iraniene Fajr-5, a căror rază de acțiune de circa 75 de kilometri acoperea distanța dintre Fâșia Gaza și Tel Aviv, respectiv Ierusalim, ceea ce punea circa 3,5 milioane de israelieni în calea lor.[750] De altfel, Tzahal a alertat responsabilii Frontului Domestic, cerând populației să aplice măsurile-standard de protecție în eventualitatea unor atacuri. O declarație a purtătorului de cuvânt al armatei, Yoav Mordechai – viitor coordonator al activităților din teritoriile palestiniene și un bun vorbitor de arabă – desemna explicit Gaza, în acest moment, ca „o bază avansată iraniană".[751]

Țintele multiple Hamas și Jihadul Islamic vizate de Tzahal în Operațiunea Stâlpul apărării au inclus 19 comandanți militari, aproape 1 000 de baze de lansare subterane, 150 de tuneluri și 26 de depozite de arme.[752] Reacția Hamas a fost pe măsură: 1 500 de rachete expediate într-o săptămână către Israel (numai în 15 noiembrie au fost trase 316), dintre care 421 au fost interceptate de Cupola de Fier și 58 au lovit zone urbane, restul neexplodând sau căzând în arii nelocuite.[753]

Peisajul internațional suferise modificări importante în anul 2011, mai ales în contextul Primăverii Arabe, care s-a dovedit în timp mai degrabă un eveniment istoric favorabil forțelor islamiste. În Egipt venise la putere, chiar în vara lui 2012, Mohamed Morsi, lider al Frăției Musulmane, solidar cu confrații palestinieni din Hamas. Președintele american Barak Obama – care îl va vizita pe Mahmoud Abbas la Ramallah, în martie 2013 – făcea eforturi susținute pentru a ține sub control grupul de state

format din Egipt–Qatar–Turcia, care se dovedea mai solidar cu Gaza decât alte țări musulmane. După lansarea Operațiunii „Stâlpul apărării", Morsi l-a trimis în Fâșia Gaza pe noul său premier, Hesham Kandil, forțând astfel Tzahal să oprească acțiunile militare pe perioada vizitei din 16 noiembrie 2012. Hamas, pe de altă parte, a continuat atacurile, lansând 50 de rachete în intervalul de trei ore în care fusese stabilită o scurtă încetare a focului. Pe 17 noiembrie, într-o lovitură devenită deja tradițională, a fost distrus biroul premierului Hamas, Ismail Haniyeh. Concomitent, armata israeliană l-a eliminat pe Yahiya Abiya, care conducea programul de înarmare cu rachete al Hamas.[754]

Cu orașe precum Tel Aviv, Richon LeZion, Sderot, Ashdod, Beer Șeva, Gush Etzion și chiar Dimona vizate de rachetele Hamas, șase israelieni și-au pierdut viața și 240 au fost răniți în perioada Operațiunii Stâlpul apărării. În tabăra Hamas au fost înregistrați 120 de morți. Între aceștia se numărau și șase palestinieni suspectați de Hamas că furnizează informații Shin Bet, executați de un operativ mascat al organizației teroriste într-o intersecție publică.[755] Tzahal a chemat în cursul conflictului până în 75 000 de rezerviști sub arme, mai mult decât în orice altă operațiune recentă. Totuși, în contextul negocierilor mediate de Egipt, a folosit mobilizarea mai degrabă pentru a-și sublinia postura ofensivă; în final, nu vor exista acțiuni semnificative la sol. Pe 21 noiembrie 2012 se va ajunge la un acord de încetare a focului care includea următoarele prevederi:

A. Israel trebuie să oprească toate acțiunile armate din zona terestră, navală și aeriană a Fâșiei Gaza, inclusiv incursiuni și atacuri țintite individuale.

B. Toate facțiunile palestiniene trebuie să oprească orice activități armate din Fâșia Gaza îndreptate împotriva Israelului, inclusiv atacuri cu rachete și toate atacurile la frontieră".[756]

În baza acestui acord, între 2013 și 2014 s-au înregistrat progrese simțitoare, atacurile cu rachete scăzând în condițiile

în care Hamas evita să încalce înțelegerea, fără a opri, însă, grupări precum Jihadul Islamic să o facă. În februarie 2014, doar nouă rachete fuseseră trase din Fâșia Gaza, iar în mai doar patru rachete și trei tiruri de mortiere.[757] Această realitate avea la bază o serie de evoluții politice importante. Încă din 2011, în contextul optimismului contagios declanșat de Primăvara Arabă, Mahmoud Abbas lansase semnale de reconciliere către Hamas. Primită cu îngrijorare de Netanyahu, ideea a dat roade în anul 2014, când „galbenii" Fatah și „verzii" Hamas au format, în luna iunie, un guvern de coaliție cu profil tehnocrat. Acest compromis se datora situației precare în care se afla Hamas, obligat să facă importante concesii după ce își pierduse atât protectorii egipteni din Frăția Musulmană, alungați de la putere de un președinte el-Sisi ostil islamiștilor palestinieni, cât și – aparent – pe cei iranieni, iritați după ce Hamas criticase crimele comise de Bashar al-Assad împotriva propriului popor, în cursul Revoluției Siriene.[758] Totuși, Israel avea motive întemeiate să privească cu suspiciune răceala palestiniano-iraniană, având în vedere faptul că în luna martie 2014, în cadrul Operațiunii Dezvăluire Completă, Forțele Navale israeliene interceptaseră în Marea Roșie un transport important de rachete dinspre Iran către Gaza. Nava, abordată de corvete Sa'ar 5 și Sa'ar 4,5, alături de comandoul marin al Tzahal, purta numele *Klos C* și era înregistrată în Panama: ea plecase dinspre Iran spre Irak, apoi spre Sudan, urmând să ajungă în Fâșia Gaza sau Sinai. Trupele israeliene au descoperit pe vasul deținut de Iran 400 000 de cartușe de calibrul 7,62 mm, 181 de obuze de 122 mm și 40 de rachete M-302 cu rază lungă, ajungând până la 100 de kilometri. Aman intrase pe firul urzelii iraniene când aflase faptul că rachetele M-302, specifice Hezbollah și armatei lui Bashar al-Assad, fuseseră trimise din Siria către Iran, într-o mișcare aparent lipsită de sens, având în vedere faptul că Iranul era cel care oferea arme Siriei și nu avea nevoie de astfel de rachete.[759]

Răpirea adolescenților israelieni. Operațiunea Hotarul protector (2014)

La scurt timp după acordul dintre Fatah și Hamas, pe fundalul scepticismului israelian, a avut loc tragedia care va reaprinde Orientul Mijlociu. Pe data de 12 iunie 2014, trei adolescenți israelieni au fost răpiți în zona Gush Etzion de lângă Ierusalim: Naftali Fraenkel, Eyal Yifrah și Gilad Shaar (doi dintre ei aveau 16 ani, al treilea 19 ani). Aceștia se îndreptau spre casă și făceau autostopul. Gilad a apucat să sune la numărul de urgențe și să spună; „Am fost răpit" – ulterior putând fi auzite pe înregistrare strigăte în limba arabă și focuri de armă.[760] Poliția a intrat în acțiune greu, neînțelegând pentru câteva ore gravitatea situației. Ulterior, când o mașină arsă a fost găsită lângă Hebron și când familiile tinerilor au raportat dispariția lor, s-a intrat în dispozitiv de criză. Căutarea a fost dramatică: autoturismul răpitorilor era găurit de gloanțe, bănuindu-se de la început că adolescenții au fost executați pe loc. Totuși, recuperarea trupurilor lor reprezenta o prioritate pentru familii.[761] Sursele Shin Bet aflaseră că răpirea fusese executată de o celulă Hamas din Hebron. Operațiunea lansată de Tzahal în Cisiordania pentru găsirea celor trei adolescenți s-a numit Păzitorul fratelui; mii de soldați au răscolit Iudeea și Samaria, în special Jenin, Betleem și Hebron. Într-un final, pe 26 iunie 2014, doi membri Hamas, care fuseseră arestați în trecut de forțele israeliene, au fost identificați ca autori ai răpirii. Ulterior, pe 30 iunie 2014, trupurile tinerilor au fost găsite lângă Hebron; așa cum se bănuise, ei fuseseră executați imediat după răpire.[762]

Șirul de evenimente pus în mișcare de dispariția din 12 iunie 2014 s-a dovedit imposibil de controlat, pulverizând toate progresele anterioare. Circa 400 de suspecți palestinieni fuseseră arestați, dintre care 58 erau prizonieri eliberați cu câțiva ani înainte, în cadrul schimbului pentru caporalul Gilad Shalit. Mult mai grav, un adolecent palestinian de 16 ani, Mohammed Abu Khdeir, a fost răpit de trei naționaliști israelieni care, într-o

crimă în oglindă („ochi pentru ochi"), l-au ars de viu. Protestele au izbucnit în Cisiordania, iar Hamas a reluat tirul de rachete. Pe 7 iulie, după ce un tunel subteran Hamas a explodat (fie în urma unui bombardament Tzahal, fie din cauza unei erori a palestinienilor), au fost lansate 40 de rachete în Israel. În replică, Benjamin Netanyahu a anunțat chemarea a 40 000 de rezerviști sub arme, lansând pe 8 iulie 2014 Operațiunea Hotarul protector. Întinzându-se pe 50 de zile, până pe 26 august 2014, operațiunea a fost una dintre cele mai sângeroase din istoria recentă, Israelul pierzând 67 de soldați și cinci civili, în timp ce palestinienii au înregistrat peste 2 000 de victime, dintre care mulți nu erau combatanți direcți.[763] Într-o primă etapă, Tzahal s-a limitat la lovituri aeriene și de artilerie: în total, Israelul va efectua 6 000 de bombardamente aeriene, 19 000 de bombardamente de artilerie și va trage 14 500 de proiectile de tanc[764], țintind 5 263 de obiective. Replica Hamas va fi masivă: aproape 5 000 de rachete și mortiere trase în Israel, dintre care 735 au fost interceptate de Cupola de Fier și doar 244 au aterizat în zone locuite. Arsenalul Hamas, care atingea cifra de 10 000 de rachete (dintre care o mare parte vor fi distruse de Forțele de Apărare Israeliene în depozite), era acum mai evoluat, cuprinzând, pe lângă Qassam și Grad, și M-75. O astfel de rachetă va reuși să ajungă până la Haifa, în nordul Israelului, anunțând o extindere majoră a razei de acțiune Hamas. În primele zile ale războiului, tirul a fost atât de intens încât rata de lansare a organizației palestiniene a fost calculată la o rachetă la fiecare 10 minute.[765]

Conflictul a escaladat pe 17 iulie 2014, în timpul nopții, într-un moment în care, teoretic ambele tabere acceptaseră un armistițiu. Atunci, 13 militanți Hamas au pătruns în Israel printr-un tunel subteran uriaș, de 1,5 kilometri, pregătind fie noi răpiri, fie un atac armat asupra unui kibuț din apropiere.[766] Detectați la timp, aceștia au fost înconjurați de Tzahal. Totuși, cu această ocazie problema tunelurilor a reapărut în topul priorităților de securitate isareliene. În căutarea acestora, armata

israeliană a pătruns în Fâșia Gaza în aceeași zi, lansând faza terestră a Operațiunii Hotarul protector. Au fost descoperite 32 de tuneluri care intrau în Israel, în apropierea unor zone locuite; acestea erau, concomitent, depozite de armament și explozibil.[767] În condițiile în care pătrunderea terestră a trupelor israeliene a avut loc în zona orașului Gaza, riscurile generate de confruntările urbane nu au putut fi evitate – ceea ce explică numărul mare de victime. Intrările în tuneluri se aflau în centre dens locuite (Gaza, Beit Hanoun, Rafah), ceea ce a obligat Forțele de Apărare Israeliene să acționeze împotriva unei gherile urbane care dovedea un nivel ridicat de pregătire. În cursul unui armistițiu, luptătorii Hamas au folosit tunelurile subterane pentru a ataca trupele israeliene în Rafah, ucigând trei soldați.[768] În cadrul luptelor din cartierul Shuja'iyya (orașul Gaza), un transportor blindat a fost lovit de o rachetă antitanc, șase militari aflați în acesta fiind uciși.[769] Pe 21 august, în condițiile în care eforturile palestiniene de a captura soldați israelieni (fie și corpurile lor) deveneau evidente, Tzahal a bombardat o casă din Rafah care era folosită drept centru de comandă al aripii militare Hamas, fiind uciși trei lideri majori ai Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam.[770] Totuși, pe 26 august 2014, un acord de încetare a focului a intrat în vigoare.

Din 2014 până în 2019, situația din Gaza a rămas relativ stabilă, în ciuda unor momente de escaladare. În primăvara anului 2018, în contextul anunțului președintelui american Donald Trump privind mutarea ambasadei americane din Tel Aviv la Ierusalim, Hamas a susținut o mișcare numită Marele Marș al Întoarcerii, care consta, în fapt, în apropierea amenințătoare de punctele de frontieră păzite de militarii israelieni, incendierea de cauciucuri și aruncarea de pietre și cocktailuri Molotov. Circa 180 de palestinieni au fost uciși; totuși, nu a izbucnit un nou război. În martie 2019, 9 rachete din Gaza au fost trase în teritoriul israelian, dintre care șase au fost interceptate de Cupola de Fier. Două dintre rachete au vizat orașul Tel Aviv. După o reacție

imediată dură – cu 100 de ținte Hamas lovite de avioanele israeliene –, liderii militari israelieni au lăsat să se înțeleagă că atacul a fost, cel mai probabil, un incident izolat, ajungându-se la o redeschidere rapidă a punctelor de frontieră.[771] Premierul Netanyahu, aflat în campanie electorală, a sugerat în acest context că inclusiv atacarea și „cucerirea Gazei reprezintă o opțiune aflată pe masă", dar că va evita războaiele inutile.[772]

La începutul lunii iulie 2019, Hamas a lansat un amplu exercițiu militar la graniță, simulând capturarea unor militari israelieni din trupele speciale. Exercițiile militare Hamas au inclus închiderea porturilor și a punctelor de trecere, mobilizarea rezervei, instituirea de baraje rutiere. Exercițiul Hamas a venit ca răspuns la o operațiune eșuată a Sayeret Matkal în orașul Khan Younis din Fâșia Gaza, în timpul căreia un militar israelian și-a pierdut viața. Conform acuzațiilor lansate de palestinieni, misiunea soldaților israelieni sub acoperire era instalarea unui sistem de ascultare a comunicațiilor Hamas din acest oraș. A fost un eșec atât de grav, încât șeful informațiilor militare din Departamentul Operațiuni Speciale – care nu poate fi cunoscut sub numele real având în vedere riscurile la care ar fi expus, fiind desemnat doar printr-o inițială precum „generalul G." – a fost nevoit sa demisioneze.

Al Doilea Război din Liban (2006): Harb Tammuz împotriva Hezbollah. Doctrina Dahiya

Încheierea Operațiunii Fructele Mâniei (1996) a făcut posibilă stabilirea unor reguli elementare ale jocului în relația Israelului cu Hezbollah. Acordul de încetare a focului cu miliția șiită din 1996 și retragerea din sudul Libanului dispusă de Ehud Barak în anul 2000 au permis Tzahal să se bucure de un răgaz pe frontul nordic, putându-se concentra asupra problemelor generate de Intifada Al-Aqsa și de expansiunea Hamas. Din acest motiv, în intervalul 2000–2006, căutând să nu își împartă atenția și resursele pe două

fronturi, Israelul a ignorat provocările Hezbollah și modificările apărute în structura și strategia militară a grupării șiite sprijinite de Siria și Iran. Considerând Hezbollah un simplu instrument în mâinile familiei al-Assad, politicienii israelieni se mișcau cu prudență față de el, sperând constant la un tratat revoluționar de pace cu Siria, care nu putea fi obținut prin escaladarea conflictului din sudul Libanului sau Înălțimile Golan. Așa cum va explica ministrul Apărării, Moshe Arens, în 1999: „Noi spunem tuturor că ceea ce înfruntăm în Liban nu sunt gherilele Hezbollah și nici guvernul libanez – pentru că Liban nu este o țară independentă –, ci pe sirieni. Siria poartă un război împotriva Israelului prin intermediari".[773]

Din clipa retragerii din sudul Libanului, Ehud Barak miza pe o încetare a atacurilor Hezbollah, considerând că dispăruse orice legitimitate a agresiunilor sponsorizate de sirieni din momentul în care Tzahalul își apăra exclusiv propriile frontiere.[774] Or, așa cum va arăta cu năduf generalul Efraim Sneh, aceasta era o naivitate, Hezbollah invocând imediat două noi motive pentru a ținti Forțele de Apărare Israeliene: Fermele Shebaa și schimbul de prizonieri.[775] Pierzându-și rațiunea de a exista după retragerea armatei israeliene, neputându-se transforma într-o forță politică instituționalizată peste noapte, Hezbollah va apela la artificiul străveziu al „operațiunilor de reamintire", așa cum le va numi Hassan Nasrallah, menite „să prevină orice agresiune israeliană".[776] În acest scop, Hezbollah a invocat un conflict de frontieră pentru un teritoriu insignifiant, Fermele Shebaa, transformate de militarii lui Nasrallah într-o cauză sfântă în căutarea unui *casus belli*; aici se vor concentra cele mai multe agresiuni ale grupării șiite, care încerca, totuși, să nu încalce flagrant prevederile acordului de încetare a focului din 1996 și să nu provoace o reacție puternică a Israelului. Hassan Nasrallah făcea un joc complicat, pe marginea prăpastiei, încercând pe de o parte să demonstreze că Hezbollah era în continuare necesar din punct de vedere militar, dar străduindu-se, în același timp,

să nu stârnească mânia reală a Israelului, între altele și deoarece Iranul prefera liniștea pentru a se ocupa discret de programul său nuclear. În condițiile în care Mossad era tot mai activ în monitorizarea progreselor făcute de Teheran în această direcție, o confruntare Tzahal–Hezbollah putea oferi un pretext pentru lovirea facilităților nucleare iraniene pe modelul din Irak. Iată de ce, pe scurt, Hezbollah încerca în această perioadă să-și calibreze atacurile la nivelul „ciupiturii de țânțar" (imagine folosită și de Ehud Barak), fără să-l atingă niciodată pe cel al „înțepăturii de viespe" Între 2000 și 2003, Hezbollah a efectuat 264 de atacuri împotriva Israelului, ucigând opt soldați și șase civili; până în anul 2006 s-au înregistrat circa 25 de atacuri încununate de succes, restul fiind simple lovituri statistice în gol.[777]

Un risc mult mai mare și-a asumat Hassan Nasrallah când a autorizat o nouă campanie de răpiri vizând soldați israelieni. În octombrie 2000, gherilele Hezbollah reușiseră să captureze trei militari ai Forțelor de Apărare Israeliene, Benny Avraham, Omar Sawad și Adi Avitan, trupurile acestora fiind oferite Israelului abia în anul 2004, în schimbul a 400 de prizonieri palestinieni. Pe 25 iunie 2006, Hamas izbutise să îl răpească pe caporalul Gilad Shalit, ceea ce a stârnit, probabil, „gelozia" lui Nasrallah, care va răspunde, pe 12 iulie 2006, cu o operațiune similară, atent elaborată. În cadrul acesteia – denumită Operațiunea Promisiunea Adevărată –, militarii șiiți au lansat un atac în trei etape asupra Tzahal. Într-o primă fază, o echipă Hezbollah a realizat o incursiune diversionistă la graniță, în zona satului israelian Zarit, atrăgând acolo o patrulă Tzahal care să verifice eventualitatea unui raid. Patrula era așteptată cu un dispozitiv exploziv improvizat, care a fost activat la ora 9.05, ucigând trei soldați israelieni și rănind alți patru. Doi dintre aceștia – Eldad Regev și Ehud Goldwasser – au fost capturați și transportați în Liban. Concomitent, erau lansate mortiere și rachete Katiușa către orașul israelian Shlomi, pentru a obliga comandanții israelieni să privească în mai multe direcții și să-și divizeze forțele.

Într-o a treia fază, care fusese gândită cunoscând strategia de reacție a Tzahal, un convoi de căutare-recuperare israelian trimis pe urmele soldaților răpiți, compus din transportoare blindate și un tanc Merkava, a fost întâmpinat cu un alt dispozitiv exploziv plantat în drumul lor, ucigând patru soldați. Și misiunea de recuperare a corpurilor acestora a mai făcut o victimă. În total, Hezbollah ucisese în câteva ore, într-o singură operațiune, opt militari, răpise doi și rănise alți șase.[778]

Hezbollah devenise capabil de o astfel de planificare și execuție trecând prin câteva etape cumulative de evoluție militară: dezvoltându-și inițial o dimensiune de structură teroristă, învățând apoi principiile războiului de gherilă și tinzând ulterior către o forță simetrică de infanterie și artilerie. În anul 1996, un document atribuit Hezbollah (real, contrafăcut sau recompus din diverse surse în scopurile didactice ale Forțelor de Apărare Israeliene) vorbea despre 13 principii ale războiului în viziunea grupării șiite din Liban. Printre acestea: „Evită țintele puternice, atacă-le pe cele slabe – atacă și retrage-te"; „Protejarea luptătorilor noștri este mai importantă decât victimele provocate adversarilor"; „Lovește numai când succesul e asigurat"; „Mișcă-te constant, evită formarea unei linii a frontului"; „Media are nenumărate arme, care lovesc precum gloanțele. Folosește-le în bătălie".[779] Real sau nu – totuși reflectând cu acuratețe concepțiile organizației din anii 1990 –, documentul nu va reprezenta forma finală a gândirii militare Hezbollah. Cu sprijin iranian și sirian, organizația șiită se va instituționaliza într-o armată semiregulată – cu compartimente specifice de tip comunicații sau *intelligence* –, specializată, însă, în operațiuni de gherilă. În etapa matură, Hezbollah va dovedi capacitatea de a-și pregăti formațiuni de comando. În schimb, evaluarea israeliană tindea încă să așeze formațiunea libaneză, alături de grupările palestiniene implicate în intifade, în rândul miliților de infanterie ușoară.[780]

Răspunsul Tzahal în fața Operațiunii „Promisiunea adevărată" din 12 iulie 2006 va fi lansarea unei campanii masive

de bombardamente aeriene cu scopul de a distruge atât bazele Hezbollah din sudul Libanului și din Beirut, cât și elementele de infrastructură care legau zona de dominație a Hezbollah de restul Libanului – pentru a izola gruparea și pentru a genera o presiune politică asupra liderilor libanezi care găzduiau și colaborau cu războinicii lui Nasrallah. Abordarea israeliană, care amintea de operațiunile similare din trecut, trăda concomitent influența șefului de stat major, Dan Halutz, un reputat aviator, cât și tendința de a imita „ultimul război de succes" – și anume campania de bombardamente a NATO împotriva regimului lui Slobodan Miloșevici.[781] Au fost distruse podurile de peste râurile Litani și Zahrani, precum și autostrada Beirut-Damasc din estul Libanului, în ambele cazuri cu scopul de a bloca transferul soldaților răpiți spre Beirut sau Siria. A fost instituită o blocadă navală, Marina Israeliană atacând țintele Hezbollah dinspre țărm. Aeroportul Internațional din Beirut a fost bombardat, blocada extinzându-se și asupra spațiului aerian. În noaptea de 13 iulie 2006, generalul Halutz a cerut executarea Operațiunii Greutate Specifică, care își propunea să distrugă arsenalul de rachete cu rază medie și lungă al Hezbollah, în special Fajr și Zezal. Misiunea, care avea la bază acumulările de *intelligence* din ultimii ani privind locațiile strategice ale Hezbollah, a durat 34 de minute și a reprezentat un succes. Aparent, Halutz l-a sunat entuziasmat pe premierul Ehud Olmert, anunțându-l că: „Toate rachetele cu rază lungă au fost distruse. Am câștigat războiul".[782]

Conform informațiilor din interiorul Hezbollah, organizația fusese într-adevăr luată prin surprindere de atacul Forțelor Aeriene Israeliene, neintuind că reacția lui Olmert va fi atât de drastică. Totuși, mișcarea șiită a rezistat. În primul rând, nici un lider major al organizației nu a fost eliminat, deși buncărul din Beirut al conducerii a fost vizat.[783] În al doilea rând, în ciuda sutelor de mii de obuze și bombe care s-au prăvălit peste locațiile Hezbollah, un număr mic de rampe de lansare Katiușa au fost distruse, ceea ce a permis grupării să își continue atacurile în Israel,

fără să dea semne de prăbușire. În jur de 4 000 de rachete au fost expediate de Hezbollah asupra Israelului în timpul războiului, aproape toate fiind Katiușa de 122 mm; preocupat să elimine pericolul rachetelor iraniene, Halutz ignorase arsenalul sirian – mai modest, mai limitat ca rază de acțiune, dar, totuși, capabil să facă numeroase victime.[784] În al treilea rând, capacitatea de comunicare a Hezbollah a rămas neatinsă, deși sediul televiziunii de casă a grupării șiite, al-Manar, a fost lovit în mai multe rânduri. Al-Manar nu numai că a putut prezenta imagini cu Tzahal în acțiune – efectele dramatice ale campaniei aeriene generând protestele opiniei publice internaționale –, dar a și transmis avertismente privind rachetele Hezbollah care urmau să fie trase în Israel, crescând senzația de nesiguranță din societatea israeliană. În sfârșit, din cauza prudenței conducerii politice în fața pierderilor umane în rândul armatei (societatea israeliană intrase deja în fază posteroică) intervenția terestră a fost amânată, în speranța că acțiunea Forțelor Aeriene va fi suficientă. În 17 iulie 2006, într-un discurs rostit în Knesset, Ehud Olmert a trasat obiectivele ofensivei israeliene, care păreau greu de atins doar prin operațiuni aeriene:

- Recuperarea ostaticilor Ehud Goldwasser și Eldad Regev;

O oprire completă a focului;
Desfășurarea armatei libaneze în tot sudul Libanului;
Eliminarea Hezbollah din zonă.[785]

La o săptămână după începerea luptelor, cu mari ezitări din partea lui Halutz și Olmert, au fost autorizate și acțiunile terestre, iar la 11 zile după atacul Hezbollah a început mobilizarea rezervei: Comandamentul Nordic avea la dispoziție Divizia 91 Galileea, Divizia 162, Divizia 98 și Divizia 366. Totuși, operațiunile acceptate de ramatkal se limitau la raiduri operate la nivel de batalion sau brigadă.[786]

Decizia de a chema sub arme un număr important de militari avea în spate o serie de reuşite neaşteptate ale Hezbollah, care fusese proclamat de Halutz învins încă din primele ore ale războiului. Pe 14 iulie 2006, de pildă, Hassan Nasrallah a intervenit în direct la televiziune, pentru a cere publicului să privească spre mare, unde începuse un atac cu rachete asupra corvetei israeliene Hanit, care a pierdut patru marinari.[787] Apoi a avut loc lupta sângeroasă de la Maroun al-Ras, o aşezare din sudul Libanului, unde unităţile de recunoaştere Tzahal au fost prinse într-o pungă fortificată Hezbollah, înţesată de mine şi dispozitive explozive şi păzită de trupe de comando şiite. Deşi luptătorii de elită Egoz, trimişi pe 20 iulie în ajutor, au reuşit să cucerească cea mai mare parte din zonă, cei opt soldaţi israelieni ucişi, care făceau parte din unităţi speciale, au reprezentat un preţ cu care Tzahal nu era obişnuit. Cu atât mai mult cu cât în spatele frontului, la graniţă, erau masaţi zeci de mii de militari, nearuncaţi, însă, în luptă, lăsând trupele de comando să suporte o presiune disproporţionată. Uneori, această abordare chirurgicală putea avea succes, aşa cum s-a întâmplat în cazul ocupării oraşului Tir de către unităţile Shayetet 13 (comando marin), care încercau să neutralizeze rampele de lansare spre oraşul israelian Hadera.[788] Dar atacurile asupra Haifei au continuat într-un ritm atât de susţinut, încât Nasrallah a cerut comunităţii arabe să părăsească oraşul după ce s-au înregistrat victime în rândul acesteia. În Kiryat Shmona sau Nahariya lucrurile erau mult mai grave, aici aterizând de zece ori mai multe rachete decât la Haifa.[789]

Pe 24 iulie 2006 a început lupta de la Bint Jbeil, asezare libaneză care, iniţial, trebuia doar încercuită şi izolată; totuşi, în căutarea unei lovituri de prestigiu, având în vedere importanţa sa simbolică pentru Hezbollah, generalul Gal Hirsh, care conducea Divizia 91, a conceput Operaţiunea Plasa de oţel, pentru cucerirea întregii localităţi, grăbindu-se chiar să anunţe pe 25 iulie că „oraşul e sub controlul nostru",[790] deşi Tzahal abia atunci începea lupta. Militarii din Brigăzile Golani şi Paraşutişti au pătruns

în Bint Jbeil sprijiniți de tancuri Merkava și transportoare blindate, fiind, însă, prinși în mijlocul focului susținut al Hezbollah, care controla clădirile. Pe 30 iulie 2006, după ce 10 soldați au fost uciși, Hirsh s-a retras din Bint Jbeil, Tzahal încercând să revină aici printr-o nouă luptă, care a avut loc între 6 și 14 august. Aceasta va costa armata israeliană încă șapte vieți.[791] În bătălia de la Bint Jbeil se va înregistra gestul comemorat și astăzi al maiorului Roi Klein din Brigada Golani, care se va arunca peste o grenadă pentru a salva camarazii pe care îi conducea în luptă. El va fi printre cei șase soldați decorați cu Medalia pentru Bravură după războiul din Liban – singurul postum.[792]

Pe 1 august, într-o operațiune nocturnă în spatele liniilor inamice, comandourile israeliene au efectuat un raid de elicoptere într-un centru Hezbollah din Baalbek, arestând câțiva lideri locali ai organizației șiite și ucigând militari iranieni din Gărzile Revoluționare.[793] Imaginile filmate ale atacului au fost făcute publice de Tzahal, fiind mare nevoie de astfel de lovituri de imagine într-o campanie în care multe lucruri păreau să meargă prost. O bătălie dramatică și îndelungată s-a purtat în orășelul Ayta ash-Shab de lângă granița israeliano-libaneză, înspre care se îndreptaseră răpitorii soldaților Tzahal la debutul conflictului. Zona trebuia curățată de celule Hezbollah, însă comandanții israelieni au amânat atacul în lipsa unor informații satisfăcătoare despre forțele cu care urmau să se confrunte, fiind evident după primele zile de război că libanezii pregătiseră surprize în zonele în care – precum Ayta ash-Shab – o ofensivă israeliană era ușor de intuit. După mai multe bombardamente și apeluri către populație să părăsească zona, parașutiștii Tzahal au înconjurat Ayta ash-Shab pe 31 iulie, luptele de gherilă prelungindu-se până la sfârșitul războiului, fără ca orașul să fie cucerit. Prețul plătit de israelieni a fost extrem de mare: 28 de soldați morți, inclusiv Michael Levin, un evreu de 22 de ani născut în Philadelphia, cu bunici care supraviețuiseră Holocaustului și care decisese la vârsta de 16 ani că vrea să se mute în Israel pentru a lupta în Forțele

de Apărare. Astfel de militari sunt numiți *hayal boded*, „soldații singuri", care nu au familie în Israel, ei beneficiind după moartea lui Michael Levin de un centru de sprijin în memoria acestuia.

Într-un moment în care se discuta deja despre un acord de încetare a focului, cabinetul Olmert a decis, pe 9 august, o extindere a operațiunilor printr-o ofensivă terestră către râul Litani – Operațiunea Schimbare de Direcție 11. Divizia 91 urma să înainteze dinspre est pentru a captura Bint Jbeil și Ayta ash-Shab. Divizia 366 avea misiunea să ocupe zona centrală Marjayoun, la nord de Metula și Kiriat Shmona. Divizia 98 se pregătea să traverseze râul Litani și să se deplaseze spre Tir. În sfârșit, Divizia 162 trebuia să traverseze valea strategică Wadi Saluki, unde Hezbollah observase deja mișcările de recunoaștere ale Tzahal, întărindu-și pozițiile.[794] Luptele de la Wadi Saluki, din 11 și 12 august au fost extrem de dure, luptătorii Hezbollah deținând aici o poziție ideală pe înălțimi. Împotriva lor, israelienii au aruncat în luptă o Brigadă Blindată de rezerviști cu prețul distrugerii de către rachetele antitanc libaneze a 11 tancuri Merkava din cele 24 disponibile, precum și cu moartea a 12 militari și rănirea altor 50.[795]

Pe 12 august, o altă componentă importantă a planului israelian a eșuat. Conform acestuia, întreaga Brigadă 35 Paraşutiști urma să fie transportată pe câmpia Bmaryamin, în cea mai mare operațiune de desant din elicoptere consemnată de istoria armatei israeliene. Totuși, imediat după începerea debarcării, o aeronavă a fost lovită, echipajul de cinci persoane al Yasur (CH-53 Sea Stallion) murind pe loc. În acest incident a căzut la datorie singura femeie din Tzahal ucisă în războiul cu Hezbollah, Keren Tendler, mecanic de zbor. În următoarele zile, paraşutiștii deja debarcați vor aștepta în zadar, ascunși în tufișuri, ordinul de a începe misiunea.[796] Nu va mai fi, însă, cazul, pentru că pe 14 august 2006, după ce peste 30 de soldați israelieni muriseră în ofensiva terestră, a intrat în vigoare acordul de încetare a focului bazat pe Rezoluția 1701 a Consiliului de Securitate ONU

din 11 august 2006, care prevedea retragerea Tzahal din sudul Libanului în paralel cu dispunerea aici a trupelor armatei libaneze și a unui dispozitiv de 10 000 de observatori militari UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon), respectarea frontierelor recunoscute oficial (Linia Albastră) și dezarmarea grupărilor paramilitare din Liban, în frunte cu Hezbollah. În anul 2008, corpurile militarilor Ehud Goldwasser și Eldad Regev au fost restituite Israelului în schimbul unor militanți ai Hezbollah și ai Frontului pentru Eliberarea Palestinei. În al Doilea Război din Liban au murit 119 soldați israelieni și 44 de civili.[797] Hezbollah a pierdut, conform estimărilor guvernului libanez, circa 500 de luptători, familiile acestora primind compensații de 1 000 de dolari din partea unei fundații create de Teheran.[798]

Rezistența surprinzătoare a Hezbollah în cursul războiului a avut la bază, pe lângă implicarea unor „consilieri" iranieni (militari ai Gărzilor Revoluționare iraniene au fost, de altfel, uciși la Baalbek de forțele speciale Tzahal), simplitatea abordării grupării șiite în raport cu indecizia și excesul de dileme și ezitări al leadershipului israelian. Hassan Nasrallah anunțase încă înainte de război: „Noi nu suntem o armată clasică. Acesta este elementul nostru de forță. Ei nu știu unde sunt dispuse rachetele noastre și unde sunt depozitate, nu știu care sunt platformele, dimensiunile, tipurile lor și ce fel de ținte pot lovi."[799] Această estimare s-a confirmat: deși rachetele cu rază lungă ale Hezbollah au fost distruse în proporție semnificativă, o parte dintre cele medii și stocul uriaș de Katiușe au fost bine ascunse de gruparea lui Nasrallah în zone urbane, folosind tehnici ingenioase de camuflaj și diversiune. O simplitate și mai mare a dovedit obiectivul strategic a Hezbollah, formulat de același Nasrallah: „Victoria despre care vorbim apare când Rezistența supraviețuiește. Când voința ei nu este distrusă, atunci aceasta este victoria. Atâta timp cât există o rachetă care este trasă din Liban și îi ține pe sioniști, atâta timp cât există un luptător care trage cu arma și atâta timp cât există cineva care plantează o bombă împotriva

israelienilor, atunci asta înseamnă că rezistența încă există".[800] Aceast tip de supraviețuire organizațională minimă va fi întotdeauna un obiectiv ușor de atins, oferind sentimentul victoriei aproape în orice condiții.

Lucrurile stăteau cu totul diferit în Israel, unde s-a instalat un sentiment de dezamăgire față de război, existând voci importante din armată care au vorbit despre „înfrângere". La scurt timp după încetarea ostilităților, ramatkal-ul Dan Halutz a demisionat. Ministrul apărării Amir Peretz și premierul Ehud Olmert au rezistat o vreme, în ciuda protestelor, fiind, însă, rapid măturați din funcție în contextul alegerilor. A fost înființată o comisie de anchetă – Comisia Winograd – care, sub conducerea judecătorului Eliyahu Winograd, a criticat erorile evidente de la eșaloanele de vârf politic și militar: intrarea intempestivă în război fără un plan și fără obiective militare clare, incapacitatea de a opri atacurile cu rachete, lentoarea deciziei privind mobilizarea și a pregătirilor pentru ofensiva terestră – care a fost lansată târziu, într-un moment în care încetarea focului era iminentă și nu se mai puteau obține rezultate reale. În esență, Comisia Winograd constata că puternica și temuta armată israeliană fusese ținută în loc și nu obținuse rezultate decisive împotriva unei grupări paramilitare mici.[801]

În realitate, pe măsură ce evenimentele din 2006 se estompează, trebuie observat faptul că multe dintre țintele de securitate israeliene în nord au fost atinse după al Doilea Război din Liban, zona libaneză de sud devenind relativ stabilă, mișcarea condusă de Nasrallah comportându-se mai prudent și forțele Națiunilor Unite asigurând o oarecare liniște în zonă. Acest lucru se datorează faptului că Hezbollah a fost puternic afectat de atacul israelian, reușind, totuși, să reziste datorită dispersării prudente a rachetelor, a lipsei de trupe israeliene la sol în primele zile și a unor nuclee de luptători care puteau fi considerați trupe de elită. În plus, Hezbollah se afla de acea parte a baricadei care era favorizată de o confruntare asimetrică, fiind adversarul mai

mic, mai difuz și atomizat, care nu se prăbușește în momentul în care centrul de comandă e destabilizat, așa cum se întâmplase cu armata egipteană în anul 1967.

O serie de limpeziri doctrinare au apărut în cadrul Tzahal pentru a evita ambiguitățile din 2006. În primul rând, prin intermediul așa-numitei „Doctrine Dahiya", pe care șeful statului major General, Gadi Eizenkot, a schițat-o în cadrul unui interviu din 2008, când exercita Comanda Nordului. Eizenkot a avertizat atunci: „Ceea ce s-a întâmplat în cartierul Dahiya din Beirut în 2006 se va întâmpla în fiecare oraș din care se trage în Israel... Vom aplica o forță disproporționată asupra lor și vom cauza mari pagube și distrugeri acolo. Din punctul nostru de vedere, acestea nu sunt așezări civile, sunt baze militare. Aceasta nu este o recomandare. Acesta este un plan. Și a fost aprobat."[802] Cartierul Dahiya (sau Dahieh) din Beirut reprezintă o suburbie Hezbollah distrusă de bombardamentele Tzahal în 2006; evocarea acesteia de către Eizenkot are scopul de a scoate în evidență orientarea strategică a Israelului către „descurajare", mai degrabă decât către „victorie", în setarea obiectivului din confruntările asimetrice cu Hamas sau Hezbollah. Când obiectivul e „descurajarea" nu trebuie lansate amenințări excesive și nu trebuie proclamate, cu entuziasm, triumfuri înșelătoare, ca în 2006. „Victoria", de altfel, este o noțiune imposibil de aplicat într-o confruntare asimetrică pe termen scurt – așa cum sunt campaniile din Orientul Mijlociu în contextul intervențiilor imediate ale ONU. De aceea, scopul schițat de doctrina Dahiya este descurajarea credibilă a inamicului prin pagube masive și constante, pe care acesta știe că le va suferi în cazul în care atacă.

Tot generalul Gadi Eizenkot a publicat, în august 2015, prima doctrină formală asumată de Tzahal, pentru a explica ideile formulate atât de tranșant în „Doctrina Dahiya". În cadrul documentului, care include cinci capitole, vom întâlni principiile de bază ale gândirii strategice israeliene de astăzi:

Amenințările cu care se confruntă Statul Israel sunt: State depărtate (Iran) și apropiate (Liban), state eșuate sau în proces de dezintegrare (Siria); organizații substatale (Hezbollah, Hamas); organizații teroriste fără legături cu un anumit stat sau o comunitate anume (Jihadul Islamic, Jihadul Islamic Palestinian, ISIS și altele) (...). Aspectul militar al doctrinei de securitate – descurajare, avertizare rapidă, apărare și decizie își găsesc expresie în următoarele principii:

A. Sprijinirea pe o strategie de securitate defensivă bazată pe asigurarea existenței Israelului, crearea unei descurajări eficiente, neutralizarea amenințărilor după cum este necesar și evitarea confruntărilor.

B. Conceptul militar ofensiv – prezumția de bază este că inamicul nu poate fi învins printr-o postură defensivă. De aceea, este necesară utilizarea forței într-o postură ofensivă pentru a obține rezultate militare clare.[803]

Între anul 2006 și începutul Războiului Civil din Siria, care va complica situația regională, vor fi înregistrate evenimente fără potențial critic de escaladare în relațiile dintre Israel, Hezbollah și Liban. În anul 2008, pe 12 februarie, Mossad îl eliminase pe Imad Mughniyeh, șeful ramurii armate Hezbollah și unul dintre promotorii atentatelor cu camioane încărcate de explozibili conduse de șoferi kamikaze în anii 1980. Mughniyeh pregătise atacurile din 1983 asupra barăcilor militarilor americani și francezi din Liban, în care muriseră 299 de oameni. El coordonase atacurile asupra ambasadei americane din Beirut (63 de morți), asupra ambasadei israeliene din Buenos Aires (29 de morți) și asupra Centrului Comunității Evreiești din Argentina (86 de morți). Tot el gândise răpirea soldaților israelieni, care a stat la baza declanșării războiului din 2006. Căutat intens de unitatea Caesarea și de grupul de elită Kidon la solicitarea lui Meir Dagan, șeful Mossad, Mughniyeh a fost detectat în Siria, la Damasc. A murit din cauza exploziei unei mașini pline cu explozibil, după metoda dezvoltată chiar de el.[804]

Un alt personaj important eliminat de Mossad în această perioadă va fi Mahmoud al-Mabhouh, de această dată un lider Hamas, care, ca și Mughniyeh, întreținea o relație specială cu Iranul, asigurând livrările de arme dinspre Teheran spre Gaza (prin Marea Roșie, Sinai și tunelurile subterane din zona Rafah). Politica israeliană în această perioadă în privința transporturilor de arme în Gaza și Liban era extrem de dură – deci al-Mabhouh a devenit o țintă, faptul că participase la asasinarea unor soldați israelieni constituind un argument în plus. Un comando de 27 de agenți ai Mossadului a acționat în Dubai pentru a-l lichida în camera sa de hotel, în ceea ce a fost considerat inițial de medici un stop cardiac. Complexitatea acțiunii israeliene a ieșit la iveală doar după ce, ulterior, sofisticatul sistem de camere video din Dubai a fost folosit pentru a reconstitui toate mișcările făcute de cetățenii israelieni intrați în Emiratele Arabe Unite în preziua asasinatului, care s-a produs în 19 ianuarie 2010.[805]

Accentul pus de Tzahal pe blocarea transporturilor de arme dinspre Iran spre Hezbollah poate fi înțeles plecând de la interceptarea de către Forțele Navale Israeliene, în 4 noiembrie 2009, prin acțiunea comandourilor Shayetet 13, a navei MV Francop, înregistrată în Antigua și Barbuda, care transporta 500 de tone de armament iranian către Hezbollah, via Siria. În livrarea iraniană intrau aproape 3 000 de rachete, 9 000 de mortiere, 20 000 de grenade și 600 000 de cartușe.[806]

În sfârșit, în urma conștientizării pericolului major presupus de tunelurile subterane de la granița cu Gaza, Tzahal a demarat în perioada 2014–2015 o scanare a zonei de frontieră cu Libanul, complexitatea rețelei Hezbollah fiind cunoscută deja din anul 2006. În cursul anului 2018, Tzahal a lansat Operațiunea Scutul Nordic, menită să expună tunelurile Hezbollah, reușind să identifice și să distrugă o mare parte dintre acestea. Implicat în Războiului Civil din Siria, Hezbollah nu a reacționat excesiv, evitând declanșarea unui conflict de proporții.[807] În ianuarie 2019, Tzahal a descoperit un tunel Hezbollah săpat la o adâncime

de 80 de metri, cu o întindere de un kilometru, din care 77 de metri pătrundeau în teritoriul israelian. Dotat cu instalați de iluminat, cu sisteme de aerisire și comunicații, tunelul a fost atribuit de specialiștii israelieni Unității Radwan din Hezbollah, specializată în atacuri peste graniță, prin tuneluri, pentru a produce victime sau a opera răpiri.

În mandatul președintelui Trump, evaluările Consiliului Național de Securitate al Statelor Unite în privința capacităților Hezbollah erau impresionante, transformând organizația într-o amenințare majoră în Orientul Mijlociu: 48 000 de militari în Liban, 8 000 în Siria, un buget de un miliard de dolari acoperit de Teheran. În estimarea lui Derek Harvey, expertul National Security Council, citat de Bob Woodward, „Hezbollah era intermediarul perfect pentru Iran, prin care acest stat exercita presiuni și chiar ataca Israelul, ale cărui baze aeriene puteau fi lovite de rachete. Defensiva israeliană, compusă din rachete Iron Dome, David's Sling și Arrow, n-ar fi făcut față în cazul unui război de proporții".[808] Recunoașterea Înălțimilor Golan ca parte integrantă a Israelului de către președintele american Donald Trump în martie 2019 (acestea au fost anexate oficial de Israel în 1981, după cucerirea diin 1967) trebuie văzută în primul rând ca o garanție a Statelor Unite în perspectiva unui viitor conflict între Tzahal și blocul Siria-Hezbollah-Iran – conflict menit să îl relegitimeze pe Bashar al-Assad după Războiul Civil din Siria și să răspundă boicotului economic asupra Teheranului exercitat de alianța Trump-Netanyahu.

Războiul *proxy* cu Iranul. Conflictul din Siria

În anul 2012, centralele nucleare iraniene din Natanz și Fordo se confruntau cu o problemă neobișnuită. În mijlocul nopții, sistemele electronice de aici păreau să o ia razna, difuzând la volum maxim *Thunderstruck* de AC/DC.[809] Era vorba, cel mai probabil, despre un virus dezvoltat de unitatea 8200 SIGINT a Tzahal din

cadrul serviciilor de *intelligence* militar și reprezenta dimensiunea ludică a unui război sofisticat în care nici forța iranienilor nu trebuia subestimată. În anul 2019, de pildă, au apărut informații despre faptul că telefonul generalului Benny Gantz, fost șef al Tzahal și stea politică în devenire, a fost atacat de hackeri iranieni imediat după lansarea sa politică, datele despre eventualele vulnerabilități din viața privată a acestuia cunoscute de iranieni devenind subiect de campanie.[810]

În anul 1978, foarte puțini și-ar fi imaginat că Iranul va deveni cel mai important inamic al Israelului din anii 2000. Relațiile israeliene cu șahul Reza Pahlavi, un occidentalizator grăbit, erau foarte bune, cele două state colaborând militar și economic. La începutul protestelor revoluționare din 1979, Mossad a refuzat – conform mărturiei lui Yossi Alpher, analistul agenției pe probleme iraniene – o solicitare a regimului muribund al șahului Pahlavi de a-l elimina pe ayatollahul Khomeini, care se afla în exil la Paris, considerând că nu deține încă suficiente elemente privind intențiile politice ale acestuia și sprijinul de care s-ar putea bucura în țară.[811] Chiar și după 1979, Israelul a considerat că Saddam e adversarul mai periculos, sprijinind discret Iranul în cadrul războiului declanșat de irakieni împotriva Teheranului în septembrie 1980. Lucrurile au început să devină tot mai tensionate pe măsură ce Iranul a dezvoltat gruparea Hezbollah ca instrument șiit de control asupra situației din zona Levantului, la intersecția dintre Liban, Siria și Israel. Inventarea Hezbollah și extinderea capacității militare a acestuia au permis Teheranului să devină un actor important în al Doilea Război din Liban și în Războiul Civil din Siria. Ulterior, sprijinul acordat Hamas în momentul în care gruparea palestiniană era sever izolată pe plan internațional a dus la prinderea Israelului într-un clește geografic nord-sud, Teheranul căpătând astfel posibilitatea de a influența situația politică și economică a acestei țări prin dezlănțuirea unor tiruri de rachete dinspre Gaza și Liban sau a unor răpiri de civili și soldați. Un astfel de instrument, capabil

să destabilizeze societatea israeliană, să influențeze soarta alegerilor sau starea economiei, transforma Iranul într-un adversar major.

Alegerea lui Mahmoud Ahmadinejad ca președinte al Iranului în anul 2005 a complicat situația, acesta practicând un discurs agresiv atât în privința Statului Israel, pe care îl dorea „șters de pe hartă" (traducerea din farsi a generat o întreagă dezbatere, dar aceasta pare tălmăcirea cea mai adecvată), cât și în privința Holocaustului, pe care președintele Iranian l-a pus sub semnul întrebării în mai multe rânduri.[812] Problema cea mai gravă rămânea, însă, programul nuclear iranian care, în condițiile utilizării de către Teheran a unor amenințări explicite privind distrugerea Israelului, devenea un pericol vital, cu atât mai mult cu cât Iranul se concentra pe dezvoltarea unui întreg arsenal de rachete capabile să ajungă la Tel Aviv sau Ierusalim. Situația a devenit alarmantă începând cu anul 2002, când o organizație disidentă iraniană a vorbit despre existența unor facilități nucleare secrete în Natanz și Arak, declanșând un val de inspecții și anchete internaționale care indicau interesul secret al Teheranului pentru îmbogățirea uraniului (cu implicații, evident, militare). La nivelul anului 2006, când președintele Ahmadinejad anunța că Iranul a trecut la îmbogățirea uraniului, existau deja în țară 164 de centrifuge cunoscute oficial.[813] Efortul Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite de a obliga Iranul să își suspende programul de îmbogățire a uraniului, care a atins apogeul în vara anului 2006 – o rezoluție în acest sens fiind adoptată în 31 iulie 2006 –, venea într-un context cu totul special pentru Israel, care în acel moment lupta deja în două războaie, împotriva Hamas și Hezbollah (Operațiunea „Ploi de vară" din Gaza și al Doilea Război din Liban), ambele sprijinite de Teheran. A fost momentul din care accidentele s-au ținut lanț în cadrul instalațiilor nucleare iraniene – după unele surse datorită unui program declanșat de Mossad. Centrifugele de la Natanz au explodat în 2006, altele au fost cumpărate deja defecte.[814] Explozii s-au înregistrat și la Arak

și Isfahan. În vara anului 2010, virusul Stuxnet, atribuit Statelor Unite și Israelului (Unitatea 8200 din cadrul Aman) a preluat controlul asupra computerelor care gestionau programul nuclear iranian, blocând din nou o mare parte din centrifuge.[815] Informații recente arată că virusul a fost introdus în sistemul iranian de un inginer care fusese recrutat de spionajul olandez, dar care a fost operat în comun cu CIA și Mossad, în cadrul unei operațiuni denumite Jocurile Olimpice.

În paralel, oamenii de știință iranieni implicați în programul nuclear au început să moară violent. Massoud Ali-Mohammadi a fost spulberat de o bombă plasată pe o motocicletă de lângă mașina sa, parcată în fața casei, la Teheran, în ianuarie 2010. În noiembrie 2010, omul de știință Majid Shahriari a fost ucis după ce un dispozitiv exploziv i-a fost lipit de mașină de către motocicliști misterioși. În 2011, Darioush Razaeinejad a fost împușcat în mașină. În ianuarie 2012, Mostafa Ahmadi Roshan a murit când o bombă i-a fost aplicată pe automobil de doi motocicliști. Toți erau fizicieni implicați în cercetarea nucleară sau conduceau instalații de îmbogățire a uraniului. Seria de asasinate a fost atât de destabilizatoare pentru programul iranian, încât în Teheran a fost ridicat – în cadrul Muzeului Sfintei Apărări – un veritabil Memorial al „Martirilor Nucleari".[816] Inaugurat în 2012, muzeul a preluat numele solemn pe care Iranul l-a dat războiului cu Irak. El este înconjurat de un parc public de 21 de hectare și găzduiește un amestec de exponate militare (tancuri, avioane de luptă, rachete), simboluri religioase cu puternică valoare propagandistică și reconstituiri istorice (au fost recreate străzi și clădiri din orașele iraniene distruse în războiul împotriva lui Saddam). Centrul religios al muzeului, considerat de unii o pledoarie în favoarea atentatelor sinucigașe, este podul interior care conduce vizitatorii către Sala Martirilor: acest pod este scăldat în lumină roșie (sângele celor căzuți), iar pe pereții laterali apar imagini ale martirilor care plutesc și se prefac în stele. La capătul traversării-ascensiune se află o cameră

cu două altare, care reprezintă paradisul rezervat oricărui *shahid*.[817] Memorialul „Martirilor Nucleari" – relevant pentru imagologia antiisraeliană a regimului de la Teheran – este compus din mașinile cercetătorilor iranieni, ciuruite de gloanțe sau distruse de bombe. Pe o pasarelă care evocă forma unui altar sunt dispuse patru vehicule verzi (culoarea sacră a islamului) de tip Peugeot, îmbrăcate într-un giulgiu pătat de sânge (în islam, corpul uman este înfășurat după moarte într-o țesătură albă), fiind vizibile caroseria și fotografia alb-negru a martirilor. În dreptul fiecăruia este așezată o placă de metal în formă de lacrimă, pe care sunt trecute detalii despre cei deveniți martiri, iar deasupra mașinilor sunt împrăștiate lalele roșii (fiind recompuse astfel culorile steagului iranian).[818]

În timp ce Teheranul a încercat să transforme moartea fizicienilor săi într-un cult al martirilor, Israelul a continuat să transmită mesaje severe și hotărâte. Benny Gantz, șeful statului major, a spus parlamentarilor din Knesset că astfel de întâmplări „nenaturale" vor continua să apară în Iran dacă programul militar nuclear nu se oprește.[819] Întrebat despre asasinatele din Teheran, ministrul apărării Ehud Barak a răspuns cu un surâs ironic: „Israel nu răspunde".[820] Motivele pentru care elita militară și de *intelligence* de la Tel Aviv era dispusă la orice efort pentru a bloca un Iran nuclear au fost explicate plastic de Bejamin Netanyahu: „Nu vrei ca un cult mesianic și apocaliptic să controleze bombe atomice".[821] Și a continuat: „Din zorii epocii nucleare, nu am fost confruntați vreodată cu un regim fanatic care ar putea să își pună obsesia religioasă deasupra propriului interes. Unii spun că s-ar purta ca orice altă putere nucleară. Dar își poți asuma un astfel de risc?"[822]

În 30 aprilie 2018, în cadrul unui discurs prezentat din sediul Ministerului Apărării din Tel Aviv, premierul Benjamin Netanyahu a prezentat o arhivă a programului nuclear iranian din perioada 1999–2003, sustrasă de agenții israelieni în cadrul unei misiuni spectaculoase la Teheran. El a susținut că arhiva

oferă dovezi privind programul militar nuclear iranian.[823] Ulterior, într-un mesaj adresat Adunării Generale ONU, Netanyahu a prezentat o presupusă facilitate secretă din Teheran, unde ar fi fost depozitate 15 kilograme de material radioactiv.[824] Aceste dezvăluiri au jucat un rol important în decizia Washingtonului de a impune sancțiuni economice severe împotriva regimului de la Teheran. La aproape un an distanță de la acuzațiile lui Netanyahu, în iulie 2019, inspectorii ONU care au verificat ipoteza lansată de premierul israelian au confirmat că în clădirea indicată de acesta au fost detectate urme de material radioactiv.

Posibilitatea unui război clasic între Iran și Israel este, în condiții normale, redusă. Un conflict cu trupe la sol purtat peste Irak, Siria, Iordania sau Arabia Saudită reprezintă un coșmar logistic pentru orice forță expediționară. Numărul de militari implicați într-o ipotetică invazie împotriva performantelor arme israeliene sau împotriva vastului relief accidentat iranian ar fi uriaș – sute de mii de soldați – iar consecințele globale ar fi devastatoare (ar crește grav amenințările teroriste în orice regiune goegrafică, prețul petrolului ar fi scăpat de sub control și evoluțiile diplomatice ar fi imprevizibile). În plus, dacă punem în balanță și factorii geografici, demografici și ideologici, forțele militare ale celor două state sunt relativ echilibrate. Bugetele militare înclină moderat în favoarea Tzahal: 17,8 miliarde de dolari în cazul Israelului și 14 miliarde de dolari în cazul Iranului (care ascunde, însă, multe cheltuieli sensibile). Totuși, Iranul are o populație de circa 10 ori mai mare, de peste 80 de milioane de locuitori,[825] acest lucru reflectându-se în numărul personalului militar activ: 176 500 în cazul Israelului și 550 000 de partea Iranului, la care se adaugă și personalul în rezervă, cu o capacitate de 445 000, respectiv 350 000.[826] În ceea ce privește forțele blindate, Israelul deține 2 200 de tancuri Merkava, în timp ce Iranul are 2 531 (T-72 S, T-72Z Safir, M60 Patton). La capitolul transportoarelor blindate, superioritatea Israelului este clară: 6 766, față de 1 625. În schimb, Iran are avantajul net în

materie de artilerie, cu 4 096 de unități în raport cu cele 1 522 ale Israelului. Balanța cantitativă este relativ stabilă când vine vorba de avioane: 772 de aparate de zbor are Israelul, 850 Iranul – superioritatea calitativă a Tzahal fiind, însă, categorică. Conform unor informații încă neclare, șeful forțelor aviatice iraniene ar fi fost demis în anul 2018, după ce aeronavele F-35 israeliene ar fi pătruns nestingherite în spațiul aerian iranian, păcălind sistemul rusesc S-300 pentru a fotografia o serie de obiective militare.[827] Premierul Benjamin Netanyahu a amenințat de altfel Iranul, în iulie 2019, că avioanele F-35 israeliene pot atinge orice punct din Orientul Mijlociu. Prezent la baza aeriană Nevatim, așezat în fața unui F-35 Adir, Netanyahu a spus: „În ultima perioadă, Iranul a amenințat Israelul cu distrugerea. Trebuie să reamintesc că aceste avioane pot ajunge oriunde în Orientul Mijlociu, inclusiv în Iran și, desigur, în Siria."[828] În compensație, Iranul domină statisticile navale, cu 406 nave militare, față de 74 ale Israelului și cu 40 de submarine față de numai cinci ale Forțelor Navale Israeliene. În aceste condiții de relativ echilibru formal (Iran mizând pe marină și artilerie, Israel pe aviație și blindate), parametrii realiști ai unei confruntări directe pot să vizeze doar loviturile de la distanță prin rachete, avioane și alte arme inteligente.

În realitate, scenariul simplist în care forțele Iranului și cele ale Israelului sunt comparate statistic va fi multiplicat substanțial, în cazul unui conflict, de jocul alianțelor militare. Amenințarea regimului de la Teheran la adresa teritoriului israelian crește exponențial prin activarea interpușilor din Liban și Gaza, care au capacitatea, experiența și disponibilitatea de a aplica lovituri cu mare impact psihologic asupra civililor. De asemenea, este practic imposibil de gândit un scenariu de război Israel–Iran în care SUA nu intervin de partea aliatului lor tradițional: interdependența tehnologică și politică e, pur și simplu, prea mare. Radarul american de bandă X prezent în deșertul Negev, orientat spre Teheran și capabil să ofere

informații despre ridicarea unei rachete Shahab-3 imediat după lansare, cu șase minute înainte de alte mijloace de avertizare, oferă în același timp SUA informații vaste despre operațiunile aeriene israeliene, un atac necoordonat între cele două state fiind astfel lipsit de sens.[829] Pe de altă parte, încă din anul 2010 republicanii au prezentat în Camera Reprezentanților o rezoluție prin care SUA se angaja să sprijine dreptul Israelului de a folosi „orice mijloace necesare" împotriva Iranului, „incluzând utilizarea forței militare".[830] Vicepreședintele Dick Cheney oferise în anul 2005 o formulare tranșantă a acestui principiu, declarând că Israelul „poate decide chiar și să acționeze primul" în cazul în care Iranul nu își revizuiește programul nuclear.[831] Totuși, ideea că Statele Unite ar fi tentate să sprijine discret o primă lovitură israeliană pentru a avea apoi pretextul unei intervenții împotriva Teheranului – sugerată de unele analize care nu sunt străine de interesele Moscovei –, pare radical diferită de modul în care Washingtonul a acționat până acum și, în consecință, puțin probabilă. Un conflict major între Iran și Israel ar putea oferi Teheranului, izolat diplomatic în acest moment în Orientul Mijlociu, oportunitatea de a apela la solidaritatea musulmană antiisraeliană. Din acest motiv, America a preferat în situații similare să insiste asupra neutralității formale a Tel Avivului. Este deci mai probabil ca SUA să rezolve pe cont propriu problema iraniană. Pe de altă parte, continua escaladare a rivalității dintre șiiți și sunniți – cu precădere cea dintre Arabia Saudită și Iran –, precum și relaxarea constantă a relațiilor de facto dintre Israel și unele puteri sunnite apropiate de SUA (Arabia Saudită, Egipt, Iordania) nu mai exclud total un scenariu în care Iranul e asumat deschis de către sunniți ca un adversar mai periculos decât Israelul. În fond, rivalitatea persano-arabă este mult mai veche și mai profundă decât cea recentă arabo-israeliană și acest lucru ar putea să își spună cuvântul în următoarele decenii. Există, de altfel, informații despre un dialog în trei SUA-Israel-Emiratele Arabe

Unite, început în Polonia, pentru o sincronizare a operațiunilor militare anti-Teheran, dar și pentru deschiderea unui canal de dialog cu Iranul prin intermediul liderilor de la Abu Dhabi și Dubai, care au renunțat la implicarea în Yemen alături de Arabia Saudită tocmai pentru a fi mai convingători în negocierile cu statul șiit.

În scenariul în care regimul de la Teheran ar deveni prea slăbit de politica epuizării economice și a încurajării revoltelor interne – politică asumată de administrația republicană de la Washington – liderii iranieni sugerează că vor avea o reacție ofensivă într-o zonă strategică diferită de Israel. Președintele iranian Hassan Rohani a anunțat, de pildă, că „presupunerea că Iranul ar putea deveni singurul producător de petrol care nu-și poate exporta petrolul este greșită". Declarație aparent ambiguă, dar care înseamnă, în fapt, așa cum a explicat comandantul Gărzilor Revoluționare, că subordonații săi „vor avea grijă ca dușmanul să înțeleagă următoarele: ori folosesc toți Strâmtoarea Ormuz, ori nu o mai folosește nimeni", făcând referire la segmentul dintre Golful Oman și Golful Persic prin care circulă aproape 40% din petrolul transportat pe mare la nivel mondial și care ar putea fi blocat de Teheran. Ducând scenariul mai departe, Rohani a amenințat, evocând perspectiva unui război: „Nu poți provoca poporul iranian împotriva propriei sale securități și a propriilor sale interese... America ar trebui să știe: războiul cu Iranul este mama tuturor războaielor." Teoretic, SUA și Arabia Saudita sunt pregătite din punct de vedere militar pentru un astfel de scenariu: „În eventualitatea în care Iranul va alege să închidă în mod militar Strâmtoarea Ormuz, SUA și aliații noștri arabi din Golf vor putea să o deschidă în câteva zile", a estimat amiralul James Stavridis, fost comandant suprem NATO în Europa.[832] Iranienii au încercat să nege ipoteza închiderii Strâmtorii Ormuz prin vocea lui Akbar Torkan, fost ministru al Apărării, actual consilier pe probleme de securitate al lui Hassan Rohani, explicând că „nici un oficial din Iran nu a spus

vreodată că vom închide Strâmtoarea Ormuz... Asta e ceea ce doresc israelienii... și promovează această știre pentru a provoca o confruntare între țările din regiune." În ciuda acestor declarații, vara anului 2019 a adus o deteriorare a situației din Strâmtoarea Ormuz, care a devenit cea mai fierbinte zonă de securitate pentru Teheran după ce armata iraniană a sechestat aici un tanc petrolier britanic. Conform afirmațiilor ministrului de Externe israelian Israel Katz în Knesset, Tzahal este activ chiar și în Strâmtoarea Ormuz, oferind informații vitale aliaților americani și britanici, dar colaborând și cu noii parteneri din Emiratele Arabe Unite sau Arabia Saudită (atât cât această colaborare poate fi recunoscută oficial).

Pe de altă parte, profitând de concentrarea atenției militarilor iranieni în Golf, Tzahal a lovit în luna iulie 2019, într-un atac cu drone, o bază militară din Irak asociată cu Hezbollah și coordonată de Garda Revoluționară Iraniană. În luna august atacurile au vizat ținte iraniene din Siria, suspectate că pregătesc atentate teroriste cu drone pe teritoriul israelian, dar și o facilitate secretă din Beirut, unde rachetele Hezbollah puteau fi semnificativ optimizate. Atacul din Beirut a creat, de altfel, un nivel de tensiune fără precedent în zonă, Hassan Nasrallah amenințând cu o replică dură – limitată, însă, la lovituri simbolice: situația Iranului e prea dificilă pentru a-i permite lui Nasrallah să complice și mai mult lucrurile.

Politicienii de la Teheran au dezvoltat și o strategie alternativă de amenințări la adresa Statelor Unite, invocând, pe lângă blocarea Strâmtorii Ormuz, un atac distrugător la adresa Israelului: „Dacă Statele Unite ne atacă, durata de viață a Israelului se va reduce la o jumătate de oră", a declarat la începutul lunii iulie 2019 șeful comisiei de Apărare și Politică Externă din Parlamentul iranian. Concomitent, Hassan Nasrallah, liderul Hezbollah, a lansat mesaje identice dinspre proxy-ul libanez al Teheranului în cadrul unui interviu pregătit special la Al-Manar, televiziunea mișcării șiite: «Iranul are

capacitatea să bombardeze Israelul cu ferocitate și forță. Când americani vor înțelege că acest război poate duce la distrugerea Israelului, își vor revizui atitudinea.»[833] Nasrallah a anunțat chiar și unele ținte care ar urma să fie vizate de rachetele Hezbollah într-un eventual conflict – Haifa si Eilat aflându-se printre acestea. Netanyahu a răspuns imediat, la fel de amenințător: „Am ascultat în week-end cuvintele arogante ale lui Nasrallah despre planurile lui de atac. Vreau să fiu clar: dacă organizația Hezbollah îndrăznește să comită prostia de a ataca Israelul, îi vom administra ei și Libanului o lovitură militară copleșitoare."[834]

Dobândirea de către Teheran a unui culoar sigur de transport de trupe și arme prin Irak și Siria, către Liban, reprezintă o preocupare pentru Israel. Din acest motiv, Războiul Civil din Siria a alertat Tel Avivul pe măsură ce Iranul a devenit tot mai implicat alături de regimul lui Bashar al-Assad. Inițial, liderii israelieni au asumat o poziție neutră în privința conflictului: Damascul nu putea fi sprijinit, fiind considerat tot mai dependent de suportul Teheranului, în timp ce grupurile rebele deveneau, pe zi ce trece, așa cum declara ministrul Apărării Avigdor Liberman, „versiuni ale al-Qaeda" Între fundamentalismul sunnit de tip al-Qaeda-ISIS și interesele șiite generate de alianța Teheran-Damasc, Statul Israel nu avea un partener de ales.[835] Tzahal era mult mai interesat ca luptele dintre grupările rebele de tip Hayat Tahrir al-Sham și armata siriană să nu se extindă și în teritoriul israelian, așa cum se putea întâmpla în cazul luptelor pentru orașele din zona Quneitra. În vederea gestionării crizei umanitare, Tzahal a lansat, în anul 2016, Operațiunea „Vecinul bun", menită să asigure îngrijire medicală, medicamente, încălzire și hrană pentru refugiații sirieni din zona de graniță.

Implicarea Hezbollah în Războiul Civil Sirian aducea, cel puțin pe termen scurt, o relaxare a presiunii de la granița libaneză cu Israelul, gruparea șiită, evitând orice provocare a militarilor israelieni într-o perioadă în care luptătorii săi se aflau

peste hotare. Începând cu anul 2012, cel puțin 3 000 de luptători Hezbollah au fost trimiși de Iran în ajutorul lui al-Assad, alături de propriile Gărzi Revoluționare.[836] Rezultatul intervenției Teheranului și Moscovei în sprijinul liderului de la Damasc a fost salvarea regimului sirian, care se află acum în situația de a oferi Rusiei și Iranului noi baze militare pe teritoriul său, în semn de recunoștință, dar și pentru a-și asigura securitatea în anii stabilizării și reconstrucției. Acesta este un element care îngrijorează semnificativ Tzahal, Israelul nefiind dispus să accepte facilități ale armatei iraniene la granița sa. În toate discuțiile purtate de liderii israelieni cu reprezentanții Statelor Unite sau Rusiei în ultimii ani, ei au insistat asupra importanței evacuării trupelor iraniene și ale celor Hezbollah din teritoriul controlat de Bashar al-Assad, existând un pericol – exprimat de același ministru al apărării, Abigdor Lieberman – ca și Siria să devină, după modelul Hamas-Hezbollah, „o bază înaintată iraniană".[837]

Încă din 2013, transporturile de arme iraniene către Hezbollah printr-o Sirie căzută în haos au fost țintite de aviația israeliană. Totuși, o confirmare oficială privind atacarea acestor convoaie a venit abia în 2017, când Forțele de Apărare Israeliene au anunțat bombardarea unui transport Hezbollah lângă Palmira, în contextul în care mai multe rachete antiaeriene fuseseră trase în replică de către trupele siriene și incidentul nu mai putea fi ascuns opiniei publice.[838] Tot începând cu 2017, conform declarațiilor fostului ramatkal Gadi Eisenkot, armata israeliană a început „atacarea infrastructurii pe care iranienii o construiau în Siria. Masa critică s-a înregistrat de la jumătatea anului 2017. Am început să atacăm sistematic, de mai multe ori în fiecare săptămână. Fără să facem nici o declarație. Sub radar."[839] Același Eisenkot a admis că Tzahal a lansat „mii de atacuri" și a utilizat 2 000 de bombe asupra țintelor iraniene din Siria numai în anul 2018, dar și că Israelul a sprijinit cu arme unele grupări antiguvernamentale. Loviturile îndreptate împotriva trupelor iraniene au fost confirmate în februarie 2019 și de premierul

Netanyahu. Ca urmare a acestor lovituri, dar și a unei intervenții a președintelui rus Vladimir Putin – care ar fi cerut Iranului să nu se apropie de granița israeliană pe o distanță de cel puțin 15 kilometri –, strategia regimului de la Teheran pare a se fi schimbat, finanțarea trupelor din Siria și efectivele acestora scăzând, în timp ce bazele lor se mută, treptat, înspre granița irakiană, cu precădere în Baza Aeriană T4, localizată între Palmira și Homs. O dispunere a iranienilor în zonele șiite din Irak și alimentarea grupărilor de aici cu rachete cu rază de acțiune de până în 700 de kilometri (Zezal, Zolfaqar, Fateh-110) ar oferi Teheranului posibilitatea de a amenința în continuare Israelul, fără a genera, însă, o reacție la fel de intransigentă precum cea provocată în cazul unei încercări de a se așeza pe frontiera israeliană.[840]

EPILOG

Talpiot. Cea mai morală armată din lume?

Războiul de Yom Kippur a declanşat o revoluţie culturală în cadrul Tzahal. În mod tradiţional, începând cu anul 1948, armata israeliană mizase pe capacitatea sa superioară de manevră şi pe planuri îndrăzneţe, fidel executate de militari cu o calitate individuală peste medie. În anul 1973, pentru câteva zile, aceste avantaje au fost suspendate de reuşita Egiptului de a asigura o umbrelă antiaeriană pe o fâşie strategică din Sinai şi Canalul Suez, precum şi de a genera o „perdea" antitanc cu ajutorul armelor portabile pentru infanterişti. Această lecţie a obligat Tzahal să îşi revizuiască modul de gândire. Era un proces necesar şi pentru că Statul Israel se transformase vizibil faţă de epoca pionieratului, primind acum sub arme o generaţie *sabra* – de tineri născuţi în Israel – care nu cunoscuse ororile celui de-al Doilea Război Mondial şi lupta dramatică pentru fondarea statului, orientându-se progresiv către o viziune *posteroică* în care propriile ambiţii, propria siguranţă şi fericire reprezentau scopuri la fel de legitime ca şi apărarea patriei. Pe acest fundal, între 1973 şi 1982, adică între Războiul de Yom Kippur şi Războiul din Liban, Tzahal îşi va dezvolta accelerat capacităţile tehnologice de înaltă precizie, investind şi mai mult în inovaţie, în extinderea propriei industrii de apărare, a aviaţiei, a tehnologiei radar şi a loviturilor de înaltă precizie.

Roadele vor fi culese în campania împotriva forţelor siriene din Valea Bekaa, când – graţie paralizării radarelor şi a comunicaţiilor armatei lui al-Assad printr-un sabotaj de înaltă

precizie – aviația israeliană a distrus câteva zeci de baterii SAM și de avioane MiG, umilind în primul rând Uniunea Sovietică, care își testa în Siria cele mai avansate tehnologii.[841] Începând cu anii 1990, gândirea strategică israeliană începuse să asimileze ideile propuse de paradigma Revoluției în Afacerile Militare (RMA), care punea accentul pe marile avantaje oferite de integrarea rapidă în luptă a celor mai recente tehnologii (sateliți, drone, arme de înaltă precizie, centre de comandă și control în timp real). Acest mod de gândire, care în realitate era pus în practică instinctual de *US Army* sau de Tzahal, căpătase o neașteptată confirmare sovietică din partea mareșalului Nikolai Ogarkov, care la începutul anilor 1980 încerca să pregătească armata URSS pentru a face față avansului tehnologic american în cadrul Războiului Rece. Pe lângă accentul pus pe dezvoltarea de arme avansate și necunoscute de inamic, noua școală de gândire israeliană, coordonată de un institut pentru cercetări operaționale, propunea idei îndrăznețe precum vizualizarea inamicului ca „un sistem multidimensional", ce trebuia scos din luptă prin atacuri simultane bazate pe „lovituri de fragmentare", care să izoleze forțele inamice în grupuri răzlețe și descentrate, speculând momentele de derută generate de loviturile inițiale.[842] Acest tip de conceptualizare, inspirat parțial din filosofia postmodernistă, a condus la rezultate neconcludente în al Doilea Război din Liban (2006), astfel de idei fiind mai greu de aplicat într-o confruntare asimetrică cu o forță descentralizată precum Hezbollah, unde luptătorii continuau să reziste chiar și în lipsa mesajelor din partea unui comandament, dar și în contextul în care militarii Tzahal rămâneau mai degrabă orientați spre acțiune și soluții pragmatice decât spre teoretizare excesivă. Totuși, dorința de a fi întotdeauna cu cel puțin o generație tehnologică înaintea adversarilor – dacă nu cu două sau trei – a devenit un element definitoriu pentru Forțele de Apărare Israeliene. Nu e exclus ca, pe termen lung, principiul hipertehnologizării să permită chiar relaxarea normelor privind armata obligatorie.

Un rezultat incontestabil al eforturilor post-1973 în vederea asigurării unui avans tehnologic constant în raport cu potențialii adversari a fost Programul Talpiot. Acesta a fost conceput, după Războiul de Yom Kippur, de doi profesori ai Universității Ebraice din Ierusalim, Shaul Yatziv și Felix Dothan, care au propus conducerii Tzahal un sistem educațional militar revoluționar axat pe stimularea creativității. În viziunea lor, „Statul Israel trebuie să facă un efort pentru a dezvolta arme total inovatoare, care nu există la alte națiuni. Acest scop poate fi atins prin intermediul creativității umane, creativitate care își atinge apogeul la vârsta biologică scăzută de douăzeci de ani (...) Propunem un efort sistematic și condensat pentru a inventa și dezvolta arme noi și eficiente, unde «nou» este definit ca o armă care nu este folosită de alte armate, chiar și de armatele superputerilor. Este esențial că nucleul acestui program va fi bazat pe cei mai talentați și dedicați oameni, care dețin în egală măsură pregătirea necesară în științe exacte și în tehnologie militară".[843]

Ceea ce programul Talpiot propunea era recrutarea celor mai dotați tineri din punctul de vedere al calităților militare (tărie de caracter, rezistență la stres, curaj, capacitate de a conduce), dar și al performanțelor științifice (în special în domenii cu relevanță tehnologică: matematică, fizică, chimie, cibernetică) și antrenarea lor în rimt accelerat – pentru a-i învăța să gândească mai rapid decât alții –, într-un program unde serviciul militar se desfășoară concomitent cu studiile de fizică, matematică sau informatică. În etapa de pregătire militară, tinerii *talopionim* (absolvenți ai Programului Talpiot) sunt puși în situația de a înțelege problemele și provocările cu care se confruntă diferitele structuri ale Tzahal (programul fiind coordonat de Forțele Aeriene), urmând a-și folosi creativitatea specifică vârstei pentru a oferi soluții inovatoare pentru acestea Faptul că studiile universitare, care presupun un mare efort de acumulări teoretice, au loc în paralel cu instrucția și căutarea unor idei revoluționare chiar și pentru cele mai avansate armate din lume,

e rezultatul convingerii că vârful creativității se înregistrează în anii facultății. În fapt, această convingere a fost consolidată în numeroase experiențe de front ale Forțelor de Apărare Israeliene, cei mai tineri recruți dovedind în timpul războiului capacitatea de a inventa spontan, în condițiile de mare presiune ale luptelor, soluții de păcălire a instalațiilor antiaeriene sau radar inamice, la care nici un general sau un specialist din industria de apărare nu se gândise până atunci.

Programul Talpiot a fost acceptat de șeful statului major General Rafael Eitan în anul 1978, fiind lansat în anul următor cu un număr de 25 de cadeți, care va fi extins apoi la 50. Structura celor trei ani de formare inițială presupunea atingerea următoarelor obiective:

> Anul I – Teorie: Două semestre de studiu în domeniul informaticii, matematicii și fizicii. Absolvirea cursului de ofițeri. Practică: 12 săptămâni de instruire militară de bază și șase săptămâni pentru vizitarea unităților de luptă și categoriilor de arme ale Tzahal;
>
> Anul II – Teorie: 36 de săptămâni de studiu avansat – matematică, fizică, informatică. Practică: Antrenament de paraşutism. Trei luni pentru vizitarea categoriilor de arme și înțelegerea problemelor care așteaptă rezolvări originale.
>
> Anul III – Teorie: Electronică, aerodinamică, tehnologie militară, transmisiuni, studii de arabă, istorie, filosofie. Practică: Alegerea unui domeniu de expertiză și a unei cariere ulterioare în Tzahal.[844]

În tot acest timp, studenții au obligația de a propune soluții tehnologice concrete, care pot fi bugetate și pot fi asumate de industria de apărare. Deși concurența pentru accesul în programul Talpiot este puternică, acesta adresându-se unui grup potențial de elevi de circa 5% din sistemul de învățământ israelian, cu un nivel

ridicat IQ dublat de abilități sociale, trebuie spus că există și alți actori importanți în domeniul recrutării elitelor, care vin tot din Tzahal (sau Mossad); Unitatea 8200, de pildă, a reprezentat inițial o concurență pentru Talpiot, până la stabilirea unui mod de lucru în care fiecare departament să ajungă la tinerii care răspundeau în cea mai mare măsură profilului căutat.[845]

Importanța pe care armata israeliană o acordă tehnologiei avansate și creativității nu vine doar dintr-o opțiune teoretică pentru o paradigmă de tip RMA (Revoluția în Afacerile Militare), ci, înainte de toate, din realitatea practică a unei presiuni constante. Tzahal este armata cea mai activă și care se confruntă cu numărul cel mai mare de amenințări și agresiuni concrete în ultimele decenii, în timp ce Statul Israel reprezintă țara care a înfruntat, de la fondare sa, cel mai mare număr de acțiuni ostile: războaie, atentate sinucigașe, deturnări de avioane, răpiri de cetățeni, luări de ostatici, atacuri cu rachete. În condițiile în care această realitate a survenit *după* Holocaust, generând uneori o mentalitate a cetății asediate, devine evident faptul că Tzahal constituie o avangardă a lumii guvernate de principiile democrației, statului de drept și culturii liberale în teritoriul conflictului sângeros. În general, statele conduse în baza acestor principii au avut șansa de a fi ferite de confruntări armate după 1945. Aproape toate au renunțat la serviciul militar obligatoriu, au scăzut sever bugetele pentru apărare și au pierdut contactul cu realitățile dramatice ale războiului – pe care le-au redescoperit parțial după 11 septembrie 2001. Plecând de la această realitate fericită, a apărut – chiar în cadrul societății occidentale – o tendință de a judeca critic acțiunile Forțelor de Apărare Israeliene, considerând că ele dovedesc uneori utilizări excesive de forță, acțiuni deliberate de distrugere sau umilire și chiar potențiale „crime de război sau crime împotriva umanității", așa cum a sugerat o investigație recentă, sub egida ONU, privind protestele din Gaza din anul 2018.[846] În totală opoziție cu această abordare se află o formulă celebră

a ministrului israelian al apărării, Avigdor Lieberman, pentru care Tzahal este „cea mai morală armată din lume".[847]

Fără îndoială, există armate cu mult mai morale decât cea israeliană: cele care nu au luptat niciodată sau care nu au mai fost confruntate cu un atac de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Aceste armate, și societățile de care aparțin, vor privi cu severitate, de pe pozițiile siguranței de care se bucură Occidentul, miile de intervenții ale militarilor israelieni. Această perspectivă este, însă, în mod vădit, una distorsionată de o nouă formă de eurocentrism sau chiar, preluând formula gânditorului de origine palestiniană Edward Said, de orientalism. („În mod constant, orientalismul se bazează, în strategia lui, pe această superioritate *pozițională* flexibilă, care îl pune pe occidental într-o serie întreagă de relații posibile cu Orientul fără a-și pierde vreodată relativa stare de dominație.")[848] Mediul de securitate din Orientul Mijlociu nu este similar cu cel din Scandinavia sau de pe Coasta de Azur. În aceste condiții, abordările militare menite să asigure descurajarea inamicilor și prevenirea unor catastrofe de securitate – existând și astăzi amenințări explicite privind distrugerea Israelului și „ștergerea sa de pe hartă" – vor fi diferite de cele dintr-un stat european care nu a cunoscut niciodată războiul pe trei fronturi, amenințarea cu arma chimică, masacrarea sportivilor la Olimpiadă sau, peste toate, Holocaustul.

Ceea ce oferă Forțelor de Apărare Israeliene o dimensiune morală care nu poate fi ignorată este disponibilitatea de a-și judeca critic propriile erori și excese și, mai ales, capacitatea de a-și controla și limita propria forță în fața adversarilor („puritatea armelor"). Dacă inamicii Statului Israel ar fi avut la dispoziție o forță comparabilă cu cea a Tzahal din 1948 până astăzi, probabil că această carte nu ar fi existat, pentru că Holocaustul din Europa ar fi fost replicat în Orientul Mijlociu de aliații locali și admiratorii declarați ai lui Hitler.

Pe 27 ianuarie 1945, porțile lagărului de concentrare de la Auschwitz erau deschise de trupele sovietice aflate în ofensivă spre Berlin. Aici se mai găseau în jur de 7 000 de evrei, grav bolnavi și emaciați – ultimii supraviețuitori ai unui popor care pierduse numai în acest lagăr un milioan de oameni. Nimic nu ar fi putut să pară mai fragil decât viitorul acestui neam pe care Hitler încercase să îl extermine până la ultimul om.

Totuși, la doar șapte decenii distanță, pe 4 aprilie 2019, sonda israeliană *Bereshit* (Geneza) s-a înscris pe orbita Lunii, Israelul fiind a patra țară din lume care trimite un dispozitiv pe satelitul natural al Pământului, după SUA, URSS și China. În capsula aflată la bordul sondei a fost așezată o înregistrare cu amintirile unui supraviețuitor de la Auschwitz. Deși aselenizarea a eșuat, israelienii au anunțat imediat lansarea unor noi misiuni – până când obiectivul va fi atins. Nimic nu a venit ușor în istoria acestei națiuni care a învățat să nu se dea niciodată bătută.

ANEXĂ

Lista premierilor Statului Israel

David Ben-Gurion, 14 mai 1948–10 martie 1949; 10 martie 1949–1 noiembrie 1950; 1 noiembrie 1950–8 octombrie 1951; 8 octombrie 1951–24 decembrie 1952; 24 decembrie 1952–26 ianuarie 1954;

Moshe Sharett, 26 ianuarie 1954–29 iunie 1955; 29 iunie 1955–3 noiembrie 1955;

David Ben-Gurion, 3 noiembrie 1955–7 ianuarie 1958; 7 ianuarie 1958–17 decembrie 1959; 17 decembrie 1959-2 noiembrie 1961; 2 noiembrie 1961–26 iunie 1963;

Levi Eshkol, 26 iunie 1963–22 decembrie 1964; 22 decembrie 1964–12 ianuarie 1966; 12 ianuarie 1966–26 februarie 1969

Yigal Allon, 26 februarie 1969–17 martie 1969;

Golda Meir, 17 martie 1969–15 decembrie 1969; 15 decembrie 1969–10 martie 1974; 10 martie 1974–3 iunie1974;

Yitzhak Rabin, 3 iunie 1974–20 iunie 1977;

Menachem Begin, 20 iunie 1977- 5 august 1981; 5 august 1981–10 octombrie 1983;

Yitzhak Shamir, 10 octombrie 1983–13 septembrie 1984;

Shimon Peres, 13 septembrie 1984–20 octombrie 1986;

Yitzhak Shamir, 20 octombrie 1986–22 decembrie 1988; 22 decembrie 1988–11 iunie 1990; 11 iunie 1990–13 iulie 1992;

Yitzhak Rabin, 13 iulie 1992–4 noiembrie 1995;

Shimon Peres, 4 (de facto)/ 22 noiembrie 1995–18 iunie 1996;

Benjamin Netanyahu, 18 iunie 1996–6 iulie 1999;

Ehud Barak, 6 iulie 1999–7 martie 2001;

Ariel Sharon, 7 martie 2001–28 februarie 2003; 28 februarie 2003–21 noiembrie 2005; 21 noiembrie 2005–4 ianuarie /14 aprilie 2006

Ehud Olmert, 4 ianuarie (de facto)/ 14aprilie 2006–4 mai 2006; 4 mai 2006–31 martie 2009;
Benjamin Netanyahu, 31 martie 2009–18 martie 2013; 18 martie 2013- 6 mai 2015; 6 mai 2015–

Lista miniștrilor apărării Statului Israel

David Ben-Gurion, 14 mai 1948–26 ianuarie 1954
Pinhas Lavon, 26 ianuarie 1954– 21 februarie 1955
David Ben-Gurion, 21 februarie 1955–26 iunie 1963
Levi Eshkol, 26 iunie 1963–5 iunie 1967
Moshe Dayan, 5 iunie 1967–3 iunie 1974
Shimon Peres, 3 iunie 1974–20 iunie 1977
Ezer Weizman, 20 iunie 1977–28 mai 1980
Menachem Begin, 28 mai 1980–5 august 1981
Ariel Sharon, 5 august 1981–14 februarie 1983
Menachem Begin, 14 februarie 1983–23 februarie 1983
Moshe Arens, 23 februarie 1983–13 septembrie 1984
Yitzhak Rabin, 13 septembrie 1984–15 martie 1990
Moshe Arens, 11 iunie 1990–13 iulie 1992
Yitzhak Rabin, 13 iulie 1992–4 noiembrie 1995
Shimon Peres, 4 noiembrie 1995–18 iunie 1996
Yitzhak Mordechai, 18 iunie 1996–25 ianuarie 1999
Moshe Arens, 27 ianuarie 1999–6 iulie 1999
Ehud Barak, 6 iulie 1999–7 martie 2001
Binyamin Ben-Eliezer, 7 martie 2001–2 noiembrie 2002
Shaul Mofaz, 4 noiembrie 2002–4 mai 2006
Amir Peretz, 4 mai 2006–18 iunie 2007
Ehud Barak, 18 iunie 2007–18 martie 2013
Moshe Ya'alon, 18 martie 2013–22 mai 2016
Benjamin Netanyahu, 22 mai 2016–30 mai 2016
Avigdor Lieberman, 30 mai 2016–18 noiembrie 2018
Benjamin Netanyahu, 18 noiembrie 2018–

Lista șefilor statului major al Tzahal:

Yaakov Dori, 1 iunie 1947–9 noiembrie 1949
Yigael Yadin, 9 noiembrie 1949–7 decembrie 1952
Mordechai Maklef, 7 decembrie 1952–6 decembrie 1953
Moshe Dayan, 6 decembrie 1953–29 ianuarie 1958
Haim Laskov, 29 ianuarie 1958–1 ianuarie 1961
Tzvi Tzur, 1 ianuarie 1961–1 ianuarie 1964
Yitzhak Rabin, 1 ianuarie 1964–1 ianuarie 1968
Haim Bar-Lev, 1 ianuarie 1968–1 ianuarie 1972
David Elazar, 1 ianuarie 1972–3 aprilie 1974
Yitzhak Hofi, 3 aprilie 1974–16 aprilie 1974
Mordechai Gur, 16 aprilie 1974–16 aprilie 1978
Rafael Eitan, 16 aprilie 1978–19 aprilie 1983
Moshe Levi, 19 aprilie 1983–19 aprilie 1987
Dan Shomron, 19 aprilie 1987–1 aprilie 1991
Ehud Barak, 1 aprilie 1991–1 ianuarie 1995
Amnon Lipkin-Shahak, 1 ianuarie 1995–9 iulie 1998
Shaul Mofaz, 9 iulie 1998–9 iulie 2002
Moshe Ya'alon, 9 iulie 2002–1 iunie 2005
Dan Halutz, 1 iunie 2005–14 februarie 2007
Gabi Ashkenazi, 14 februarie 2007–14 februarie 2011
Benny Gantz, 14 februarie 2011–16 februarie 2015
Gadi Eizenkot, 16 februarie 2015–15 ianuarie 2019
Aviv Kochavi, 15 ianuarie 2019–

Lista directorilor Aman, serviciul de informații al armatei israeliene

Isser Be'eri: 1948–1949
Colonel Chaim Herzog: 1949–1950
Colonel Binyamin Gibli: 1950–1955
General maior Yehoshafat Harkabi: 1955–1959
General maior Chaim Herzog: 1959–1962

General maior Meir Amit: 1962–1963
General maior Aharon Yariv: 1964–1972
General maior Eli Zeira: 1972–1974
General maior Shlomo Gazit: 1974–1978
General maior Yehoshua Saguy: 1979–1983
General maior Ehud Barak: 1983–1985
General maior Amnon Lipkin-Shahak: 1986–1991
General maior Uri Sagi: 1991–1995
General maior Moshe Ya'alon: 1995–1998
General maior Amos Malka: 1998–2001
General maior Aharon Zeevi-Farkash: 2001–2006
General maior Amos Yadlin: 2006–2010
General maior Aviv Kokhavi: 2010–2014
General maior Herzi Halevi: 2014–

Lista directorilor Mossad

Reuven Shiloah, 1949–1953
Isser Harel, 1953–1963
Meir Amit, 1963–1968
Zvi Zamir, 1968–1973
Yitzhak Hofi, 1973–1982
Nahum Admoni, 1982–1989
Shabtai Shavit, 1989–1996
Danny Yatom, 1996–1998
Efraim Halevy, 1998–2002
Meir Dagan, 2002–2011
Tamir Pardo, 2011–2016
Yossi Cohen, 2016–

NOTE

1. Mordechai Bar-On, *Moshe Dayan: Israel's Controversial Hero*, Yale University Press, New Haven, 2012, p. 20
2. Sybille Steinbacher, *Auschwitz. A History*, Penguin Books, Marea Britanie, 2005, p. 128
3. Anita Shapira, *Israel: A History*, Weidenfeld&Nicolson, Londra, 2015, p. 313
4. Gil Gonen, *U.S. Jewry's Dangerous Illusion*, Arutz Sheva, 28 aprilie 2010
5. David B. Green, „Moshe Dayan Allegedly Suggests Israel Demonstrate It's Nuclear Capacity", *Haaretz*, 7 octombrie 2016
6. Ellie Kohen, *History of the Turkish Jews and Sephardim*, University Press of America, Lanham, 2007, p. 105
7. Paul Johnson, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, 2015, p. 196
8. Shlomo Avineri, *Herzl: Theodor Herzl și înființarea statului evreu*, Editura Hasefer, București, 2018, p. 178
9. Martin van Creveld, *The Sword and the Olive: A Critical History of the Isareli Defense Force*, Public Affairs, New York, pp. 8–9
10. *Anti-Semitism in the United States: Americans React to the Damascus Blood Libel*, Jewish Virtual Library, jewishvirtuallibrary.org
11. Leon Poliakov, *Istoria Antisemitismului*, vol. II, Editura Hasefer, București, 2007, p. 393
12. A. Leroy-Beaulieu, *L'empire de tsar et les Russes*, Paris, 1898, vol. II, citat în Leon Poliakov, op. cit, p. 393
13. Bernard Lewis, *From Babel to Dragomans*, Oxford University Press, New York, 2004, p. 181
14. Simon Schama, *The Story of the Jews*, vol. II, *Belonging*, 1492–1900, Harper Collins Publishers, New York, 2017, p. 94
15. Lewis, *From Babel to Dragomans*, p. 182
16. Shapira, *Israel: A History*, p. 28

17. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008, p. 2
18. Simon Sebag Montefiore, *Ierusalim: Biografia unui oraș*, Editura Trei, București, 2012, p. 184
19. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 4
20. *Ibid*, p. 2
21. Shapira, *Israel: A History*, pp. 28–29
22. *Istoria sionismului: texte clasice ale ctitorilor ideii și mișcării sioniste*, Editura Teșu 2016, pp. 35–40
23. Shapira, *Israel: A History*, pp. 29–30
24. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 3
25. *Ibid*, p. 7
26. Martin Gilbert, *Israel: a History*, Turner Books, Toronto, 1998, p. 7
27. *Ibid*, pp. 4–46
28. Avineri, *Herzl* , p. 190
29. *Ibid*, p. 203
30. *Ibid*, p. 202
31. Daniel Gordis, *Israel: scurtă istorie a unei națiuni renăscute*, Editura Humanitas, București, 2019, p. 56
32. Arthur Koestler, *Promise and Fulfilment – Palestine 1917–1949*, The Macmillan Company, New York, 1949, p. 67
33. Eliahu Golomb, *History of Jewish Self-Defence in Palestine*, citat în Arthur Koestler, op. cit., p. 68
34. *Ibid*, p. 68
35. https://www.yadvashem.org/untoldstories/database/index.asp?cid=323
36. Shapira, *Israel: A History*, p. 45
37. Edward Luttwak, Dan Horowitz, *The Israeli Army*, Harper and Row Publishers, New York, 1975, p. 4
38. Anita Shapira, *Land and power: The Zionist Resort to Force, 1881–1948*, Stanford University Press, Stanford, 1992, pp. 32–33
39. *Jewish Defense Organizations. Bar Giora*, Jewish Virtual Library, op. cit.
40. Zeev Schiff, *A History of the Israeli Army*, Macmillan Publishing Company, New York, 1995, p. 3.

41. Boaz Neumann, *Land and Desire in Early Zionism*, Brandeis University Press, 2011, p. 59
42. Anita Shapira, *Israel: A History*, p. 54
43. Schiff, *A History of the Israeli Army* p. 3
44. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 81
45. Itamar Rabinovich, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East: Documents and readings on society, politics and foreign relations, pre-1948 to the present*, Brandeis University Press, Waltham, 2008, p. 29
46. Margaret MacMillian, *Făuritorii Păcii: Şase luni care au schimbat lumea*, Editura Trei, Bucureşti, 2018, p. 516
47. *Ibid*
48. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 113
49. *Ibid*, p. 57
50. *Ibid*, p. 94
51. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 8
52. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 93
53. Scott Anderson, *Lawrence în Arabia, mistificare, nesăbuinţă imperială şi criza Orientului Mijlociu Modern*, Editura Trei, Bucureşti, 2016, p. 70
54. *Ibid*, p. 335.
55. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 85
56. Shapira, *Israel: A History*, p. 61
57. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 9
58. Daniel Amson, *Israel et Palestine*, Presses Universitaires de France, Paris, 1992, p. 75
59. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 6
60. *Ibid*
61. *Ibid*, p. 10
62. *Ibid*, p. 13
63. Mehran Kamrava, *The Modern Middle East: A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkeley, 2005, p. 78
64. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 14
65. Kamrava, *The Modern Middle East*, pp. 76–77
66. Schiff, *A History*, p. 7
67. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 11

68. *Ibid*
69. Dan Cohn-Sherbok, Dawoud El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict: A Beginner's Guide*, Oneworld, Oxford, 2009, p. 27
70. Amson, *Israel et Palestine,* p. 86
71. *Ibid*, p. 87
72. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War,* p. 12
73. Schiff, *A History,* p. 9
74. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War,* p. 14
75. Gordis, *Israel: scurtă istorie,* p. 103
76. Amson, *Israel et Palestine,* p. 89
77. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War,* p. 16
78. Yigal Allon, *The Making of Israel's Army*, Universe Book, New York, 1970, p. 6
79. Ilan Pappe, *The Rise and Fall of the Palestinian Dynasty, The Hussaynis 1700-1948, Saqi*, Londra, 2010, p. 306
80. *Ibid*, p. 312
81. *Ibid*, p. 314
82. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War,* p. 21
83. *Haganah Induction Oath*, http://www.zionism-israel.com/hdoc/Hagannah-Oath.htm
84. *Haganah Foundation Doctrine*, 1920, trad din limba ebraică de Ami Isseroff, http://www.zionism-israel.com/hdoc/Hagannah_foundation_doctrine.htm
85. Vezi http://www.zionism-israel.com/Haganah.htm
86. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 9
87. Allon, *The Making of Israel's Army,* p. 7
88. *Ibid*
89. *Ibid*, p. 12
90. Gordis, *Israel: scurtă istorie,* p. 89
91. Gilbert, *Israel: a History*, pp. 101–102
92. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 133
93. Gilbert, *Israel,* p. 103
94. James K. Hoffmeier, *Arheologia Bibliei*, Casa Cărţii, Oradea, 2009, p. 92
95. Derek Penslar, Eran Kaplan (ed.), *The Origins of Israel, 1882–1948: A Documentary History*, Madison, WI: The University of Wisconsin Press, 2011, p. 332

96. James Barr, *A Line in the Sand, Britain, France and the Struggle that Shaped the Middle East*, MB: Simon & Schuster, 2012, p. 268
97. *Ibid*, pp. 269–273
98. Joseph Heller, *The Stern Gang: Ideology, Politics and Terror 1940–1949*, Londra: Frank Cass, 1995, p. 115.
99. Prof. Yehuda Lapidot, *The Irgun: Revolt is proclamaid*, februarie 1 1944, Jewish Virtual Library, www.jewishvirtuallibrary.org/revolt-is-proclaimed-by-the-irgun
100. *Ibid*
101. Lawrence Wright, *Thirteen Days in September: The Dramatic Story of the Struggle for Peace,* Vintage Books, New York, 2015, p. 44
102. *Ibid.*, p. 6
103. Jerry A. Grunor, *Let my people go: The trials and tribulations of the people of Israel, and the heroes who helped in their independence from British colonization*, iUniverse.Inc, 2005, New York, p. 96
104. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army,* p. 12
105. *Ibid*, p. 13
106. Jonathan Adelman, *The Rise of Israel: A History of a Revolutionary State*, Taylor&Francis, 2007, pp. 144–166
107. Schiff, *A History,* p. 11
108. Shapira, *A History,* p. 83
109. Uri Milstein, *History of Israel's War of Independence*, University Press of America, vol. 2, 1997, p. 195
110. Schiff, *A History,* p. 13
111. Luttwak, *The Israeli Army,* p. 15
112. Schiff, *A History,* p. 13
113. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 15
114. Matti Friedman, „Remembering The Friend", *The Times of Israel*, 23 martie 2012
115. Barr, *A Line in the Sand*, p. 188
116. Allon, *The Making of Israel's Army,* p. 19
117. *Ibid*, pp. 10–11
118. „Churchill: Wingate a Genius", *The Straits Times*, 13 martie 1951, p. 3

119. Schiff, *A History*, p. 14
120. Larry Collins, Domique Lapierre, *O Jerusalem*, Simon& Schuster Paperbacks, New York, 2007, p. 301
121. Cohn-Sherbok și El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict...*, p. 44
122. Schiff, *A History*, p. 16
123. Anita Shapira, *Yigal Allon, Native Son: A Biography*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2008, p. 142
124. Allon, *The Making of Israel's Army*, p. 17
125. Cohn-Sherbok și El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 45
126. Barr, *A Line in the Sand*, p. 245
127. *Ibid*
128. Allon, *The Making of Israel's Army*, pp. 127–130
129. Schiff, *A History*, p. 19
130. Allon, *The Making of Israel's Army*, p. 123
131. *Ibid*
132. Itamar Rabinovich, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East*, p. 55
133. *Ibid*
134. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 122
135. Vezi Deborah Dash Moore (editor general), Howard B. Rock, Annie Polland, Daniel Soyer, Jeffrey S. Gurock, *City of Promises, A History of the Jews of New York*, NYU Press, 2012
136. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 24
137. *Ibid*, p. 18
138. Michael J. Devine (ed.), *Harry Truman, The State of Israel and the Quest for Peace in the Middle East*, Truman State University Press, 2009, pp. 100–101
139. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian, 1948*, Editura Corint, București, 2015, p. 20
140. *Ibid*, p. 73
141. *Ibid*, p. 76
142. *Ibid*
143. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 125
144. Shapira, *Israel, a History*, p. 155

145. Efrat Ben Zeev, *Remembering Palestine in 1948, Beyond National Narratives*, Cambridge University Press, 2011, New York, p. 216
146. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 28
147. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 25
148. *Ibid*
149. Vezi Gordon Levett, Frank Cass, *Flying under Two Flags; an ex-RAF Pilot in Israel's War of Independence*, Londra, 1994
150. Norman Berdichevsky, *Who did what for Israel in 1948*, http://www.sullivan-county.com/islam/israel1948.htm
151. Shapira, *Israel: A History*, p. 156
152. *Ibid*, p. 163
153. *Ibid*, pp. 163–164
154. *Ibid*, p. 164
155. Ordinul nr. 4 în Israel Defense Forces, *The Founding of the IDF*, Jewish Virtual Library, https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-founding-of-the-israel-defense-forces
156. Vezi Moshe Naor, *Social Mobilization in the Arab-Isareli War of 1949: On the Israeli Home Front*, Routledge, New York, 2013.
157. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 34–35
158. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 204
159. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 36
160. Moshe Dayan, *Istoria vieţii mele*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, pp. 95–99
161. *Ibid*, p. 99
162. *Ibid*, p. 100
163. Allon, *The Making of Israel's Army*, pp. 31–32
164. Yael Zerubavel, *Recovered Roots – Colective Memory and the Making of Israeli National Tradition*, cap. „Tel Hai and the meaning of Pioneering", SUA: University of Chicago Press, 1997
165. Shapira, *Israel: A History*, p. 158
166. Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 81
167. Efraim Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 26
168. Haim Levenberg, *The Military Preparations of the Arab Community in Palestine, 1945–1948*, Frank Cass, Londra, 1993, p. 149
169. Schiff, *A History*, p. 23
170. Shapira, *Israel: A History*, p. 158

171. Matti Friedman, *Spioni fără țară: vieți secrete în momentul nașterii Statului Israel*, Editura RAO, București, 2019, p. 33
172. *Ibid*, p. 69
173. *Ibid*, p. 128
174. *Ibid*, p. 161
175. Ephraim Kahana, Muhammad Suwaed, *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*, The Scarecrow Press Inc, Oxford, 2009, p. 156
176. Ephraim Kahana, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Inc, Oxford, 2006, p. 36
177. Ami Pedahzur, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010, pp. 20–21
178. Naor, *Social Mobilization*, p. 119
179. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, pp. 29–33
180. Yoav Gelber, *Palestine 1948*, Sussex Academic Press, Brighton, 2006, p. 85
181. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 30
182. Yehuda Lapidot, *Besiege, Part Two, Jerusalem, From Self-Restraint to Retaliation*, http://www.daat.ac.il/DAAT/english/history/lapidot/23.htm
183. Shapira, *Israel: A History*, p. 160
184. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 135
185. „Text of Plan Dalet", *Journal of Palestine Studies*. V XVIII numărul 1, 1988. www.mideast.org/pland.htm
186. Dayan, *Istoria vieții mele*, p. 107
187. Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 136
188. Matti Friedman, *Spioni fără țară*, p. 92
189. Mordecai Schreiber, *Land of Dreams, An Israeli Childhood, Recalling the Birth of Israel*, Schreiber Publishing, 1997, p. 76
190. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 45
191. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 142
192. Matti Friedman, *Spioni fără țară*, p. 96
193. Benny Morris, *A History of the First Arab-Israeli War*, p. 146
194. *Ibid*, p. 159
195. *Ibid*, p. 160
196. *Ibid*, pp. 127–128

197. *Ibid*
198. Itamar Rabinovich, *Yitzhak Rabin: Soldat, lider, om de stat*, Editura Corint, București, 2018, p. 50
199. Karsh, *Războiul arabo-israelian*, p. 51
200. Matti Friedman, *Spioni fără țară*, p. 125
201. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 66–67
202. Yoav Gelber, *Palestine 1948, War, Escape and the Emergence of Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, 2006, p.12
203. Shapira, *Israel: A History,* p. 166
204. Dayan, *Istoria vieții mele,* pp. 85–87
205. Schiff, *A History,* p. 36
206. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 44
207. *Ibid*, p. 45
208. Allon, *The Making of Israel's Army,* p. 35
209. *Ibid*, p. 37
210. Karsh, *Războiul arabo-israelian,* p. 64
211. Benjamin Glatt, „Winning Eilat with an Ink Flag", *The Jerusalem Post*, 10 martie 2016
212. Leslie Stein, *The Making of Modern Israel, 1948–1967*, Polity Press, 2009
213. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 55
214. Dayan, *Istoria vieții mele,* pp. 122–123
215. Karsh, *Războiul arabo-israelian,* p. 82
216. Shapira, *Israel: A History,* p. 171
217. Adam Garfinkle, *Politics and Society in Modern Israel*, M.E. Sharpe, New York, 2000, p. 61
218. Amos Oz, *Povești despre dragoste și întuneric*, Editura Humanitas, București, 2016, pp. 6–7
219. Moshe Dayan, *Istoria vieții mele*, p. 41
220. *Ibid*
221. Mordechai Bar-On, *Moshe Dayan*, p. 27
222. Gil Ronen, *Ashkenazi: Bible Guides IDF,* Arutz Sheva, 14 aprilie 2010
223. Nur Masalha, *The Bible and Sionism: Invented Traditions, Archaeology and Post-Colonialism in Palestine-Israel*, Zed Books, Londra, 2007, p. 92

224. Vladimir Jabotinsky, *Story of My Life*, Wayne State University Press, 2016, p. 26
225. Colin Shindler, *The Rise of the Israeli Right: From Odessa to Hebron*, Cambridge University Press, New York, 2015, p. 195
226. Asher Shafrir, *The Names of Israeli Military Ranks and their Linguistic Analysis*, Tel Aviv University, 2013
227. Elon Gilad, Aluf, *How the Word for Bull Morphed into General*, Haaretz, 15 octombrie 2013
228. Shapira, *Israel: A History*, pp. 210–211
229. Schiff, *A History*, p. 47
230. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 74
231. Eric Hammel, *Six Days in June: How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, p. 75
232. *Ibid*, p. 76
233. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army,* p. 75
234. Schiff, *A History*, p. 49
235. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 75
236. Schiff, *A History*, p. 71
237. Daniel Gordis, *Israel: scurtă istorie*, p. 117
238. Yoav Limor, Ziv Koren, *Snapshot, The IDF as Never Seen Before*, Gefen Publishing House, Ierusalim, 2018, p. 121
239. Yaakov Lappin, „IDF appoint first female battalion commander", *The Jerusalem Post*, 2 ianuarie 2014
240. Limor, Koren, *Snapshot, The IDF,* p. 131
241. *Ibid*, 132
242. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 79
243. Schiff, *A History*, pp. 52-53
244. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army,* pp. 90–93
245. Schiff, *A History*, p. 51
246. Michael Bar-Zohar și Nissim Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, București, 2018, p. 56
247. Abraham Rabinovich, *The Yom Kippur War: The Epic Encounter that Transformed the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017, p. 510
248. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 114
249. Shiff, *A History*, p. 71

250. Robert Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, Editura Minerva, Bucureşti, 2008, p. 47
251. Ami Pedahzur, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010, p. 23
252. Vezi Anita Miller, Jordan Miller, Sigalit Zetouni, *Sharon: Israel's Warrior-Politician*, Academy Chicago Publishers, Chicago, 2002
253. Shiff, *A History*, p. 74
254. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 110
255. Schiff, *A History*, p. 75
256. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 58
257. Dayan, *Istoria vieţii mele,* p. 164
258. Dayan, *Istoria vieţii mele,* p. 170
259. Lt. Col. (Res) Louis Williams, *Israel Defense Forces: A People's Army*, Autors Choice Press, 2000, p. 310
260. Schiff, *A History*, p. 6
261. Zvi Ganin, *An Uneasy Relationship, American Jewish Leadership and Israel, 1948–1957*, Syracuse University Press, 2005, New York, p. 191
262. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 110
263. David Campbell, *Israeli Paratroopers, 1956–2016*, Osprey Publishing 2018, p. 22
264. Schiff, *A History*, p. 88
265. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 141
266. Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2015, p. 264
267. Zach Levey, *Israel and the Western Powers, 1952–1960*, The University of North Carolina Press, 1997, p. 70
268. Shapira, *Israel: A History*, p. 278
269. William Taubamn, *Hruşciov, omul şi epoca sa*, Meteor Publishing, 2017, Bucureşti, p. 688
270. Dayan, *Istoria vieţii mele*, p. 172
271. Shapira, *Israel: A History*, p. 281
272. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 72–75
273. Ariel Sharon, David Chanoff, *Warrior, The Autobiography of Ariel Sharon*, Touchstone, New York, 2001, p. 142
274. Schiff, *A History*, p. 96

275. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, 2018, p. 78
276. Schiff, *A History*, p. 93
277. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 273
278. Taubman, *Hruşciov, omul și epoca sa*, p. 411
279. Shapira, *Israel: A History*, p. 283
280. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 92
281. Schiff, *A History*, p. 120
282. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 173
283. Michael Bar-Zohar, Nissim Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă a spionajului israelian*, Editura Litera, București, 2014, p. 294
284. Avner Cohen, *The Wors-Kept Secret: Israel Bargain with the bomb*, Columbia University Press, 2010, p. 82
285. Avner Cohen, *Israel and the Bomb*, Columbia University Press, New York, NY, 1989, cap. I
286. Seymour Hersh, *The Samson Option: Israel's Nuclear Arsenal and American Foreign Policy*, New York, NY, Random House, 1991
287. *Avner Cohen's Interview*, în Voices of the Manhattan Project, manhattanproject.org
288. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 179
289. *Ibid*, p. 121
290. *Ibid*, p. 194
291. *Ibid*, p. 200
292. Amazing-aiplanes.com, *The best pilot*
293. Vezi Michael Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*.
294. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 195.
295. Ian Black și Benny Morris, *Israel's Secret Wars. A History of Israel's Intelligence Services*, Grove Press, New York, 1991, pp. 206–236
296. Samuel Segev, *Singur în Damasc, Viața și moartea spionului israelian Eli Cohen*, Editura Corint, 2015
297. Dan Raviv și Yossi Melman, *The Strange Case of a Nazi Who Became an Israeli Hitman*, Haaretz, 27 martie 2016
298. Jefferson Morley, *The Ghost, The Secret life of CIA Spymaster James Jesus Angleton*, St. Martin's Press, New York, 2017, pp. 6–77

299. Matti Friedman, „Ben-Gurion's bombshell: «We've caught Eichmann»", *The Times of Israel*, 8 aprilie 2013
300. Shapira, *Israel: A History*, p. 252
301. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 206
302. Schiff, *A History*, p. 106
303. Michael B. Oren, *Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, Presidio Press, The Random House Publishing Group, New York, 2017, p. 13
304. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 282
305. Oren, *Six Days of War*, p. 15
306. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 150
307. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 213
308. David S. Sorenson, *Global Security Watch Lebanon*, Greenwood Publishing Group, Santa Barbara, 2010, p. 17
309. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 68.
310. Oren, *Six Days of War*, p. 21
311. *Ibid*, p. 19
312. *Ibid*
313. *Ibid*, p. 21
314. Uri Bar-Joseph, Rotem, „The Forgotten Crisis on the Road to the 1967 War", *Journal of Contemporary History*, vol.31, nr. 3, pp. 547–566
315. Oren, *Six Days of War*, p. 16
316. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 73
317. Oren, *Six Days of War*, p. 63
318. *Ibid*, pp. 65–66
319. Shapira, *Israel: A History*, p. 295
320. Oren, *Six Days of War*, p. 69
321. *Ibid*, p. 78
322. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 89
323. *Ibid*, p. 90.
324. Oren, *Six Days of War*, p. 91
325. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 91
326. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 191
327. Oren, *Six Days of War*, p. 84
328. Schiff, *A History*, p. 129
329. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 225

330. Oren, p. 156
331. *Ibid*, 151
332. *Ibid*
333. *Ibid*
334. *Ibid*, p. 158
335. Ami Gluska, *The Israeli Military and the Origins of the 1967 War: Government, armed forces and defence policy 1963–1967*, Routledge, New York, 2007, p. 219
336. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 104
337. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 226
338. Oren, *Six Days of War*, p. 176
339. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 226
340. *Ibid*, p. 227
341. Oren, *Six Days of War*, p. 174
342. *Ibid*, 176
343. Montefiore, *Ierusalim: Biografia unui oraș*, p. 378
344. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 244
345. Simon Dunstan, *The Six Day War 1967: Sinai*, Osprey Publishing, 2012, New York, p. 125
346. Oren, *Six Days of War*, p. 209
347. *Ibid*
348. Schiff, *A History*, p. 135
349. Steven Zaloga, Samuel M. Katz, *Tank Battles of the Mid East Wars, vol. I, The Wars of 1948-1973*, Concord Publications Company, 1996
350. Eric Hammel, *Six Days in June. How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, SUA, p. 269
351. *Ibid*, p. 273
352. Fiammetta Martegani, *The Israeli Defence Forces Representation in Cinema. Did David Betray His Soldiers*, Cambridge Scholars Publishing, 2017, p. 106
353. Donald Neff, *Warriors for Jerusalim, The Six Days That Changed the Middle East*, Linden Press, Simon & Schuster, 1984, p. 209
354. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 262
355. Samir A. Mutawi, *Iordan in the 1967 War*, Cambridge University Press, Cambridge, MB, 2002, p. 42
356. Oren, *Six Days of War*, pp. 191–192

357. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 111
358. *Ibid*, p. 114
359. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 270
360. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 115
361. Montefiore, *Ierusalim: Biografia unui oraș*, p. 484
362. *Ibid.*, p. 484
363. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 110–117
364. Montefiore, *Ierusalim: Biografia unui oraș*, p. 484
365. *Ibid*, p. 485
366. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 94
367. Wm. Roger Louis, Avi Shlaim (ed.), *The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences*, Cambridge Middle East Studies, Cambridge University Press, 2012, pp. 86–87
368. Oren, *Six Days of War*, p. 279
369. Schiff, *A History*, p. 140
370. Schiff, *A History*, p. 141
371. *Pittsburgh Post-Gazette*, „Egypt Will Fight, Nasser Shouts", 24 noiembrie 1967
372. *Ibid*
373. Oren, *Six Days of War*, pp. 313–315
374. Vezi Ronald Ranta, *Political Decision Making and Non-Decisions. The Case of Israel and the Occupied Territories*, Palgravee Macmillan, MB, 2015
375. Martin Van Creveld, *The Sword and the Olive, A Critical History of the Israeli Defence Force*, BBS Public Affairs, New York, 2002, p. 220
376. Vezi *The Bar-Lev Line* în *Ahron Bregman, Israel Wars: A History since 1947*, Routledge, 2010.
377. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 199
378. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 334
379. Simon Dunstan, *Yom Kippur War 1973: The Sinai Campaign*, Osprey Publishing, 2003, pp. 9–12
380. *Egypt Today*, „Sinking Eilat Destroyer, 50 years on", 29 mai 2018
381. Yossi Melman, *The Distroyers Last Secret*, Haaretz, 10 martie 2005
382. David Nicolle, Tom Cooper, *Arab MIG-19 and MIG 21 Units* in Combat, Osprey Publishing, p. 31

383. Schiff, *A History,* p. 179
384. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 127
385. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 320
386. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 141–148.
387. Schiff, *A History*, p. 185
388. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 322
389. Schiff, *A History*, p. 186
390. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 155
391. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 326
392. Amir Oren, *Debacle in the Desert*, Haaretz, 13 mai 2011
393. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 305–306
394. Amr Yossef, *Culture and Military Doctrine: The Israel Border Mission after the Arab Spring*, Resmilitaris.net, p. 4
395. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 309
396. Avi Shlaim, *Lion of Jordan: The life of King Hussein in War and Peace*, Vintage Books, 2008, p. 325
397. Schiff, *A History*, p. 172
398. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 310
399. Stuart Jeffries, „Four Hijackers and three Israeli PM's: the incredible story of Sabena Flight 571", *The Guardian*, 11 noiembrie 2015
400. Lawrence Wright, *Thirteen Days in September*, p. 217
401. Joseph Finklestone, *Anwar Sadat, Visionary Who Dared*, Frank Cass Publishers, 2003, p. 74
402. Abraham Rabinovich, *The Yom Kippur War, The Epic Encounter that Transformed the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017, p. 15
403. *Ibid*, p. 12
404. *Ibid*, p. 29
405. *Ibid*, p. 27
406. *Ibid*, p. 51
407. *Ibid*, p. 114
408. Martin van Creveld, *The Sword and the Olive,* p. 246
409. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War,* p. 114
410. *Ibid*, p. 116
411. Gilad, Sharon, Sharon: *The Life of a Leader*, Harper, 2011
412. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War,* p. 83

413. *Ibid*, pp. 60–61
414. *Ibid*, p. 121
415. Kenneth M. Pollak, *Arabs at War: Military Effectiviness, 1948-1991, Studies in War*, Society and the Military, University of Nebraska Press, p. 108
416. Hamdy Sobhy Abouseada, *The Crossing of the Suez Canal, October 6, 1973 (The Ramadan War)*, US Army War College
417. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 255
418. General Jacob Even şi Colonel Simcha B. Maoz, *At the Decisive Point in the Sinai: Generalship in the Yom Kippur War*, University Press of Kentucky, 2017, p. 22
419. Dr. George W. Gawrych, *The 1973 Arab-Israel War: The Albatros of decisive victory*, Combat Studies Institute, US Army Command and General Staff College, 1996, p. 43
420. John Laffin, Mike Chappell – ilustraţii, *The Israely Army in the Middle East, 1949–1973*, Osprey Publishing
421. Luttwak şi Horowitz, *The Israeli Army*, p. 354
422. Peter Ephross, *Timeline of Yom Kippur* War, Jewish Telegraphic Agency, 20 septembrie 1998
423. Schiff, *A History*, p. 219
424. Walter J. Boyne, „Nickel Grass", *Air Force Magazine*, decembrie 1998
425. Adam Wambold, *Operation Nickel Grass: Turning the Point of the Yom Kippur War*, nixonfoundation.org, 8 octombrie 2014
426. Schiff, *A History*, p. 220
427. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 370
428. David B. Green, *This Day in Jewish History; 1973: Moshe Dayan Allegedly Suggests Israel Demonstrate It's Nuclear Capacity*, Haaretz, 7 octombrie 2016
429. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 242–246
430. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, p. 158
431. Schiff, *A History*, p. 214
432. Abraham Rabinovich, „Major General Yitzhak Hofi: Soldier Whose Gloomy Assessments Helped Win the Yom Kippur War and Went on to Serve as Head of the Mossad", *Indepedent*, 24 septembrie 2014

433. Major Michael D. Wickilometrian, *Hold At All Cost: 24 hours of the Golan Front During the October War of 1973,* Armor, martie–aprilie 2001, pp. 32–33
434. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 182–183
435. *Ibid*, p. 324
436. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army* , pp. 377–378
437. Kenneth Pollack, *Arabs at War: Military Effectiveness 1948–1991*, University of Nebraska Press, pp. 116–129
438. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War,* pp. 400–401
439. Simon Dunstan, *The Yom Kippur War 1973 (2) The Sinai*, p. 69
440. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, p. 384
441. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War*, pp. 456–457
442. Schiff, *A History,* p. 225
443. Hedrick Smith, „Kosygin may be in Cairo on a Negotiating Mission", *New York Times*, 17 octombrie 1973
444. Schiff, *A History,* p. 225
445. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army*, pp. 385–390
446. Schiff, *A History,* p. 221
447. Edgar O'Ballance, *No Victor, No Vanquished: The Yom Kippur War*, Barrie & Jenkins Publishing, 1975, p. 122
448. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 240
449. *Ibid*, pp. 241–245
450. Luttwak și Horowitz, *The Israeli Army* , p. 395
451. George Gawrych, *The Albatros of Decisiv Victor: War and Policy Between Egypt and Israel in the 1967 and 1973 Arab-Israeli Wars*, Greenwood Publishing Group, 2000, p. 243
452. A. Rabinovich, *The Yom Kippur War,* pp. 557–561
453. Cezar Teclean, *Dimensiuni actuale ale relațiilor arabo-israeliene*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, p. 53
454. Ofer Aderet, *Behind the Succes of Anwar Sadat's Historic Visit to Jerusalem*, Haaretz, 27 noiembrie 2012
455. Dadiv Landan, *Begin unveils full peace plan: days Israel has made its move toward peace and now it's up to Egypt*, JTA Daily News bulletin, 29 decembrie 1977, p. 2
456. Aderet, *Behind the Succes*
457. Lawrence Wright, *Thirteen Days in September*, p. 28

458. Adi Rosenberg, Amir Bogeen, *40 years since Sadat visit: Israel had snipers ready on the rooftops*, Ynetnews, noiembrie 2017
459. Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 318
460. *Ibid*, p. 197
461. Albert Hourani, *Istoria popoarelor* arabe, Editura Polirom, Iaşi, 2015, p. 359
462. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 325
463. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, pp. 272–273
464. *Ibid*, pp. 276–277
465. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 326
466. Hourani, *Istoria popoarelor arabe*, p. 360
467. Schiff, *A History*, p. 242
468. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 308
469. Schiff, *A History*, p. 243
470. Shapira, *Israel: A History*, p. 380
471. *Ibid*
472. *Ibid*, p. 381
473. Schiff, *A History*, p. 248
474. Samuel Katz, Lee E. Russell, Ronald Holsted, *Armies in Lebanon 1982–1984*, Osprey Publishing, 1985, cap. „The Invasion"
475. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 312
476. Schiff, *A History*, p. 253
477. *Ibid*, p. 248
478. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 274
479. *Ibid*
480. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 314
481. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 276–277
482. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 315
483. Schiff, *A History*, p. 251
484. Richard A. Gabriel, *Operation Peace for Galileea: The Israeli – PLO War in Lebanon*, Hill & Wang, 1984, New York, p. 164
485. Bar Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 271
486. Schiff, *A History*, p. 256
487. Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, Bucureşti, 2017, p. 20
488. Schiff, *A History*, p. 256
489. Seth Anziska, „Sabra and Shatila: New Revelations", *The New York Review of Books*, 17 septembrie 2018

490. William E. Farrell, „Israelis at huge rally in Tel Aviv, demand Begin and Sharon Resign", *The New York Times*, 26 septembrie 1982
491. Shapira, *Israel: A History,* p. 384
492. *Ibid*, p. 386
493. *Ibid*, p. 389
494. Donald Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, One World Publications, Londra, 2018, p. 21
495. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu,* p. 331
496. Shapira, *Israel: A History,* p. 383
497. Schiff, *A History,* p. 261
498. Daniel Gordis, *Israel: scurtă istorie a unei națiuni renăscute*, p. 299
499. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 166
500. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 26–27
501. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin,* p. 167
502. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 27
503. *Ibid*, p. 18
504. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 305
505. David Horovitz, „Mossad chose not to nab Mengele, didn't hunt down Munich terrorist, book claims", *The Times of Israel*, 26 ianuarie 2018
506. Shapira, *Israel: A History,* p. 376
507. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 249
508. Shapira, *Israel: A History,* p. 377
509. Alain Dieckhoff, *La société israélienne face à l'Intifada, Problèmes politiques et sociaux,* nr. 639, 14 septembrie 1990, p. 4
510. Robert Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui* politice, p. 105
511. Alain Dieckhoff, *La société israélienne,* p. 4
512. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 107
513. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 161
514. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 107
515. Dieckhoff, *La société israélienne,* p. 5
516. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu,* p. 322
517. Dieckhoff, *La société israélienne,* p. 6

518. Efraim Halevy, *Omul din Umbră: În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul*, Editura Rao, Bucureşti, 2007, p. 24
519. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 18
520. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 334
521. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 19
522. Dieckhoff, *La société israélienne*, p. 60
523. Shapira, *Israel: A History*, p. 413
524. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 162
525. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 334
526. Mehram Kamrava, *The Modern Middle East: A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkley, 2005, p. 229
527. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 196
528. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 19
529. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 333
530. *Ibid*, p. 335
531. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 230
532. *Ibid*, p. 231
533. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 20
534. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 232
535. Stuart A. Cohen, „How the Intifada Affect the IDF?", *Conflict Quarterly*, Summer 1994, pp. 8–9
536. Cohen, *How the Intifada Affect the IDF?*, p. 9
537. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, pp. 20–22
538. Markus Gunneflo, *Targeted Killing: A Legal and Political History*, Cambridge University Press, 2016, p. 62
539. Shapira, *Israel: A History*, p. 416
540. *Ibid*, p. 415
541. Stuart A. Cohen, *Israel and it's Army: From Cohesion to Confusion*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2008, p. 137
542. Israel Defense Forces: *Ruach Tzahal – Code of Ethics*, jewishvirtuallibrary.org, traducere de Oana Mihalache
543. Samia Chonchane, „The juridicialization of Israeli Military Ethics: A political analysis of the Supreme Court's role in the Israeli-Palestinian Conflict", *Bulletin du Centre de recherche francais a Jerusalim*, 20/2009, p. 15

544. *Ibid*
545. *Ibid*, p. 3
546. *Ibid*, p. 22
547. *Ibid*, p. 23
548. *Ibid*, p. 21
549. *Ibid*, p. 25
550. Asa Kasher, Amos Yadlin, „Military Ethics of Fighting Terror: An israeli Perspective", *Journal of Military Ethics*, vol.4, 2005
551. Yaniv Kubovich, Noa Landau, Elor Azaria, *Israeli Soldier Convicted of Killing a Wounded Palestinian Terrorist, Set Free After Nine Months*, Haaretz, 8 mai 2018
552. Yoav Limor, Ziv Koren, *Snapshot, The IDF*, p. 7
553. Halevy, *Omul din Umbră*, p. 40
554. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 346
555. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 170
556. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 347
557. *Ibid*, p. 348
558. *Ibid*, p. 351
559. *Ibid*, p. 352
560. Cohen-Sharboky și El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 218
561. *Ibid*, p. 88
562. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 21
563. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 371
564. *Ibid*, p. 371
565. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 23
566. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 203
567. *Ibid*, pp. 216-217
568. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 284.
569. *Ibid*, p. 285
570. *Ibid*, op. cit, p. 289
571. Michael Goodspeed, *When Reason Fails: Portraits of Armies at War: America, Britain, Israel, and the Future*, Praegor Publishers, SUA, 2002, p. 126
572. *Ibid*, p. 127
573. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 19

574. Linah Alsaafin, *Musta'ribeen, Israel's agents who pose as Palestinians*, aljazeera.com, 10 aprilie 2018
575. Yossi Yehoshua, *The IDF as you've never seen it before*, ynetnews.com, 14 mai 2016
576. Limor, Koren, *Snapshot, The IDF*, p. 74
577. *Ibid*, p. 77
578. *Ibid*, p. 83
579. Yossi Melman, „Legendary Mossad Operative Behind some of the Spy Agency's most Daring Operations Dies at 87", *The Jerusalem Post*, 22 septembrie 2014
580. Simon Reeve, *One Day in September: The full story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israely Revenge Operation „Wrath of God"*, Arcade Publishing, New York, 2000, p. 162
581. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 226
582. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 187
583. *Ibid*, p. 186
584. *Ibid*, pp. 191–192
585. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 249.
586. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128.
587. *Ibid*, p. 300
588. William Lowther, *Arms and the Man: Dr. Gerald Bull, Iraq and the Supergun*, Presidio, 1991, p. 187
589. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 302
590. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128
591. A. Rabinovich, „Escape from Cherbourg", *The Jerusalem Post*, 24 decembrie 2009
592. Goodspeed, *When Reason Fails*, p. 128
593. Seymour Hersh, *The Samson Option*, Random House, New York, 1991, p. 181
594. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 313
595. *Ibid*, pp. 316–318
596. Halevy, *Omul din Umbră*, p. 187
597. Allison Kaplan Sommer, *Ex-Mossad Handler Blames Pollard for Bungling 85' Escape Plan*, Haaretz, 1 decembrie 2014
598. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 341
599. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 344

600. Raphael D. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah; Military Innovation and Adaptation Under Fire*, Georgetown University Press, 2018, p. 38
601. *Ibid*, p. 47
602. *Ibid*, pp. 45–50
603. idf.il, 1993, Operation Accountability
604. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 56
605. *Ibid*, p. 58
606. Aron Heller, „In mock Lebanese village, Israel prepares for next war with Hezbollah", *The Times of Israel*, 30 martie 2017
607. Amos Harel, „Was Bennett Really to blame for the death of 102 Lebanse civilians in 1996 Battle", *Haaretz*, 7 ianuarie 2015
608. Ynetnews, *Operation Grapes of Wrath 1996*, 8 ianuarie 2006
609. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 63
610. Lawrence Wright, *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, Vintage, 2007
611. Israel Ministry of Foreign Affairs, *Historical Documents, Volume 15, 1995–1996, Cease fire understanding in Lebanon*, trad. Oana Mihalache
612. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 307
613. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 83
614. *Ibid*, p. 81
615. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, pp. 307–308
616. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 86
617. William L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, Westview Press, 2004, pp. 507–508
618. Robert Fisk, *The Great War for Civilisation: The conquest of the Middle East*, Harper Perennial, Londra, 2006, p. 514
619. *Ibid*, p. 515
620. Mehran Kamrava, *The Modern Middle East*, University of California Press, Berkeley, 2005, p. 245
621. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 190
622. *Ibid*, p. 237
623. *Ibid*, p. 260
624. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 511
625. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 248

626. Yosi Klein Halevi, „The Astonishing Israeli Concession of 1967", *The Atlantic*, 7 iunie 2017
627. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 249
628. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 323
629. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 249
630. Shapira, *Israel: A History*, p. 446
631. Assaraf, *Ariel Sharon şi bătăliile lui politice*, p. 332
632. Shapira, *Israel: A History*, pp. 446–447
633. Kamrava, *The Modern Middle East*, p. 252
634. Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 516
635. *Ibid*, p. 516
636. *Ibid*
637. Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, p. 384
638. Jeremy Pressman, *The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict*, The Journal of Conflict Studies, The GREGG Center for The Study of War and Society, vol. XXIII, nr. 2, Toamna 2003
639. Anthony H. Cordesman, *Peace and War: The Arab-Israeli Military Balance Enters the 21st Century*, Praeger, Londra, 2002, pp. 300–301
640. Pressman, *The Second Intifada*
641. Charles W. Greenbaum, Philip Veerman, Naomi Bacon-Shnoor (ed.), *Protection of Children during Armed Political Conflict: A Multidisciplinary Perspective*, Intersentia Publishers, Antwerpen, 2006, p. 443
642. Tania Hersman, „Israel's First Internet Murder", *Wired*, 19 ianuarie 2001
643. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 198
644. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 297
645. I. Rabinovich, *Yitzhak Rabin*, p. 200
646. Alex Fishman, *IAF to supplement F-35 stealth jets with upgraded F-15 IA*, Ynetnews.com, 19 noiembrie 2018
647. Van Creveld, *The Sword and the Olive*, p. 299
648. Israel Defense, *IDF Reveals Details on Merkava MK4 Barak*, 20 iulie 2018

649. Yaakov Lappin, „In The Wake Of Last Year's War In Gaza, Defense ministry ramps up orders for new APCS", *The Jerusalem Post*, 5 mai 2015
650. Anshel Pfeffer & Reuters, *IDF Test-fires Ballistic Missile in Central Israel*, Haaretz, 2 noiembrie 2011
651. Jeffrey Heller, *Israel Deploys „Star Wars" Missile Killer System*, 10 decembrie 2015
652. Jeremy M. Sharp, *U.S. Foreign Aid to Israel*, Congressional Research Service, 10 iunie 2015, p. 10
653. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 332
654. William J. Broad, „U.S. and Israel Shelved Laser as a Defense", *The New York Times*, 30 iulie 2006
655. E.L. Zorn, *Israel's Quest for Sattelite Intelligence*, Studies in Intelligence
656. Gili Cohen, *Israel is World's Largest Exporter of Drones, Study Finds*, Haaretz, 19 mai 2013
657. Vezi Daniel Flesher, Oluseyi Oni, Aaron Sassoan, *Border Security: Air Team*, isr.umd.edu.
658. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/central-command/
659. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/southern-command/
660. Judah Ari Gross, „Army beefs up cyber-defense unit as it gives up idea of united cyber command", *The Times of Israel*, 14 mai 2017
661. Ephraim Kahana, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Mayland, 2006, p. 298
662. David E. Songer, „Obama Order Speed Up Wave of Cyber-attacks Against Iran", *The New York Times*, 1 iunie 2012
663. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 238–259.
664. John Markoff, „A Silent Attack, But Not A Subtle One", *The New York Times*, 26 septembrie 2010
665. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/idf-units/
666. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/field-intelligence/
667. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/combat-engineering-corps/
668. Tal Inbar, *Sky Riders: The Eyes of IDF*, Israel Defence, 3 iulie 2014

669. Yaakov Lappin, „The artillery brigade that ca send Missiles into a Living Room Window", *The Jerusalem Post*, 6 iunie 2016
670. jewishvirtuallibrary.com; idf.il
671. idf.il, https://www.idf.il/en/minisites/infantry-corps/
672. Halevy, *Omul din Umbră*, pp. 12–13
673. George Tenet cu Bill Harlow, *At the cCenter of the Storm: My Years at the* CIA, Harper Collins Publishers, New York, p. 159
674. Cohn-Sherbok și El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 109
675. Mathew Kalamn, *Two Israeli Teenagers Stoned to Death*, USA Today, 20 iunie 2001
676. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice.* p. 371
677. *Ibid*, p. 394
678. *Ibid*, p. 401
679. *Ibid*, p. 403
680. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, pp. 295–298
681. *Seizing the palestinian weapons ship Karine A*, IDF Spokesman, 4 ianuarie 2002, Israel Ministry of Foreign Affairs, pagina web
682. *Statement by IDF Chief of Staff Lt.-General Shaul Mofaz regarding interception of ship Karine A*, 4 ianuarie 2002, Israel Ministry of Foreign Affairs, pagina web
683. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 426
684. Amos Harel, *IDF to change Merkava Tank after second blast kills 3 soldiers*, 17 martie 2002
685. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 453
686. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 306
687. Shaul Mofaz, *Operation Defensive Shield: Lessons and Aftermath*, The Washington Institute, 18 iunie 2002
688. Ariel Sharon, „Text of Speech by Sharon to Israeli Parliament", *The New York Times*, 8 aprilie 2002
689. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 308
690. *Ibid*, p. 309
691. *Ibid*, p. 310
692. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 462
693. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 311
694. *Ibid*, p. 312
695. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 470

696. Netta Ahituv, *15 years of Separation: The Palestinians Cut off from Jerusalem by the Wall*, Haaretz, 10 martie 2018
697. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 513
698. *Ibid*, p. 516
699. Associated Press, *Israel Knew Iraq had no WMD, says MP*, The Guardian, 4 februarie 2004
700. AlJazeera, *Arafat widow calls for body to be exhumed*, 4 iulie 2012
701. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 576
702. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, pp. 608–609
703. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 47
704. BBC News, *Israel Completes Gaza withdrawal*, 12 septembrie 2005
705. Chris McGreal, *Army pulls back from Gaza leaving 100 Palestinians dead*, The Guardian, 16 octombrie 2004
706. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 548
707. *Ibid*, p. 562
708. *Ibid*, p. 561
709. Maj. Gen. (rez.) Doron Almog, *Lessons of the Gaza Security Fence for the West Bank*, Jerusalem Issue Brief, Jerusalem Center for Public Affairs, vol. 4, nr. 12, 23 decembrie 2004
710. Daniel Estrin, *Israel Speeds Up. Underground Border Wall to Block Gaza Tunnels*, National Public Radio, 24 ianuarie 2018
711. Yair Rosenberg, *Mahmoud Abbas: Still a Holocaust Denier*, Tabletmag, 27 aprilie 2014
712. Peter Baker, „Soviet Documents Suggests Mahmoud Abbas was a KGB spy in the 1980's", *The New York Times*, 7 septembrie 2016
713. Are Knudsen, Basem Ezbidi, *Hamas and the Quest for Palestinian Statehood*, CMI CHR, Michelsen Institute, pp. 2–11
714. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 81
715. Assaraf, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, p. 687
716. *Ibid*, p. 713
717. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 91
718. Jane Flanagan, „Jews are our enemy. I will pull the trigger whenevere required", *Telegraph*, 22 aprilie 2006
719. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 101

720. Amos Harel, *How Were Palestinian Militias Able to Abduct Gilad Shalit*, Haaretz, 18 octombrie 2011
721. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict*, p. 122
722. BBC News, *In full: Messages from Gilad Shalit*, 2 iunie 2011
723. Vezi *Operation Summer Rains*, globalsecurity.org
724. IDF official site, *Wars and operations, Operation Summer Rains*, https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation-summer-rains-2006/
725. BBC News, *Seized Israeli Settler found dead*, 29 iunie 2006
726. IDF Official Site, 2011, *Gilad Shalit Exchange*
727. BBC News, *Israel Launches major Gaza Operations*, 1 noiembrie 2006
728. Donald Macintyre, „US vetoes biased UN resolution attacking Israel's Gaza bloodbath", *The Independent*, 12 noiembrie 2006
729. Cohn-Sherbok şi El-Alami, *The Palestine-Israeli Conflict...*, p. 123
730. Donald Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 109
731. *Ibid*
732. *Ibid*, pp. 129–131
733. Rebecca Anna Stoil, „IDF Completes first stage of operation Hot Winter", *The Jerusalem Post*, 3 martie 2008
734. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 318
735. Anthony H. Cordesman, *The Gaza War: A Strategic Analysis*, Center for Strategic and International Studies, 2 februarie 2009, p. 15
736. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 216
737. Cordesman, *The Gaza War*, p. 20
738. Ynet reporters, *Hamas leader, 20 Palestinians Killed in IAF strikes*, Ynetnews.com, 1 ianuarie 2009
739. Al Jazeera, *Israel missles kill Hamas leader*, 16 ianuarie 2009
740. Cordesman, *The Gaza War*, p. 26.
741. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 316
742. IDF Official Site, *Wars and Operations, Operation Lead Cast*
743. Bar-Zohar şi Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 321
744. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 165
745. IDF Official Site, *Wars and Operations, Operation Lead Cast*

746. Jpost.com Staff, „Turkish paper names IDF soldiers from Marmara", *The Jerusalem Post*, 26 septembrie 2011
747. Herb Keinon, „Netanyahu Salutes Shayetet 13 soldiers in Marmara Raid", *The Jerusalem Post*, 27 octombrie 2010
748. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 323
749. *Ibid*, p. 325
750. IDF Official Webpage, *Wars and operations, Pillar of defense*, https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation -pillar-of-defense-2012/
751. Yaakov Lappin, „IDF strike kills Hamas Military Chief Jabari", *The Jerusalem Post*, 14 noiembrie 2012
752. IDF Official Website, https://www.idf.il/en/minisites/wars-and-operations/operation-pillar-of-defense-2012
753. IDF Official Webpage, *Ibid*
754. Yaakov Lappin, „IFF assassinates head of Hamas rocket program", *The Jerusalem Post*, 18 noiembrie 2012
755. Haaretz, *Timeline: Israel Launches Operation Pillar of Defense Amid Gaza Escalation*, 20 noiembrie 2012
756. Matthew Keys, *Text: Ceasefire agreement between Israel and Gaza's Palestinians*, Reuters, 21 noiembrie 2012
757. David C. Hendrickson, *The Thrasybulus Syndrome: Israel War on Gaza*, The National Interest, 29 iulie 2014
758. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 218
759. IDF Official Webpage, *Wars and Operations, Operations Full Disclosure*
760. Ben Hartman, Jpost.com Staff, Lahav Harkov, Yaakov Lappin, „Listen: Recording of Kidnapped Teen's Distress call to Police Released", *The Jerusalem Post*, 1 iulie 2014
761. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 219
762. IDF Official Website, *Wars and Operation, Operation Brothers Keeper*
763. Macintyre, *Gaza: Preparing for Dawn*, p. 217
764. *Ibid*, p. 217
765. IDF Official Website, *Wars and operations, Operation Protective Edge*
766. Alan Dershowitz, *Tunelurile terorii: Războiul dintre Hamas și Israel*, Editura Corint, 2018, București, p. 118

767. Bar-Zohar și Mishal, *Misiuni la limita imposibilului*, p. 331
768. Alan Dershowitz, *Tunelurile terorii*, p. 119
769. IDF Official Website
770. Nidal al-Mughrabi, Maayan Lubell, *Israel air strike kills three Hamas Commanders in Gaza*, Reuters, 21 august 2014
771. TOI Staff, Jacob Magid, „9 rockets fired at border tows, IDF asseses Tel Aviv rocket attack was mistake", *The Times of Israel*, 15 martie
772. Tal Polon, *Netanyahu: Conquering Gaza on the table*, Israel National News, 4 aprilie 2019.
773. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 79
774. *Ibid*, p. 91
775. *Ibid*
776. *Ibid*, p. 93
777. *Ibid*, pp. 92–93
778. *Second Lebanon War: Background & Overview*, July 12– August 14, 2006
779. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah*, p. 66
780. Pierre C. Pahlavi, Eric Ouellet, *Institutional analysis and irregular warfare: Israel Defense Forces during the 33-Day War of 2006*, Small Wars and insurgencies, 23:1, p. 39
781. Sarah E. Kreps, *The 2006 Lebanon War: Lessons Learned*, Strategic Studies Institute, armywarcollege.edu, p. 7
782. Ynet, *Halutz: Mr. PM, we won the* war, ynetnews.com, 27 august 2006
783. The Washington Times, *US doubts Israeli figures about damage of air war*
784. Uzi Rubin, *Hizballah's Rocket Campaign Against Northern Israel: A preliminary report*, Jerusalem Issue Brief, vol. 6, nr. 10, 31 august 2006
785. Ehud Olmert, *Speech in Knesset on Violence in Lebanon and Gaza Strip*, 17 iulie 2006, Jewish Virtual Library
786. Marcus, *Long War With Hezbollah*, pp. 189–190
787. *Ibid*, p. 191
788. IDF Official Website, *Wars and operations, Second Lebanon War*

789. The Associated Press, *Nasrallah urges Arabs to leave Haifa*, USA Today, 9 august 2006
790. Marcus, *Long War With Hezbollah,* p. 194
791. *Second Lebanon War: Background & Overview*, op. cit
792. Tim Bucher, „Israel Honours bravery of armed forces", *The Telegraph*, 9 august 2007, Ierusalim
793. Zeev Schiff, „Israel war with Iran", *The New York Times*, 4 decembrie 2006.
794. Marcus, *Long War With Hezbollah* p. 200
795. *Second Lebanon War, Background and Overview*, op. cit
796. David Campbell, Peter Dennis, *Israeli Paratroopers 1954–2016*, Osprey, 2018, p. 56
797. IDF, site web official.
798. Con Coughlin, „Teheran fund pay war compensation to Hizbollah families", *Telegraph*, 4 august 2006
799. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah,* p. 203
800. *Ibid*, p. 208
801. *Winograd Comittee submits final report*, Israel Ministry of Foreign Affairs Archive, 30 ianuarie 2008
802. Marcus, *Israel's Long War With Hezbollah,* p. 104
803. *Israel Defense Forces Strategic Document*, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs
804. Bar-Zohar și Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, pp. 337–350
805. *Ibid*, pp. 351–362
806. Jeffrey White, *Iran and Hezbollah: Significance of the Francop. Interception*, The Washington Institute, 12 noiembrie 2009
807. IDF Official Site, *Wars and Operations, Operation North Shield*
808. Bob Woodward, *Frica: Trump. la Casa Albă*, Editura Litera, București, 2019, p. 154
809. Jason Gewirtz, *Israel's Edge: The story of the IDF's most elite unit – Talpiot*, Gafen Publishing House, Ierusalim, 2016, p. 86
810. David M. Halbfinger, Ronen Bergman, „Gantz, Netanyahu's Challenger, Faces Lurid Questions After Iran Hacked His Phone", *The New York Times*, 15 martie 2019
811. Gareth Smyth, „Israel considered request to kill Khomeini, says former Mossad agent", *The Guardian*, 5 iunie 2015

812. Golnaz Esfandiari, *Iran: President's Latest Comments About Israel Spark Further Condemnation*, Radio Free Europe Radio Liberty, 9 decembrie 2005
813. Liz Neisloss, Matthew Change, *UN: Sanctions loom, Iran keeps enriching*, CNN International, 31 august 2006
814. Bar-Zohar şi Mishal, *Mossad. Istoria sângeroasă*, p. 81
815. Gewirtz, *Israel's Edge*, p. 87
816. Ian Black, „Bullet-riddled cars and lush gardes: Iran's memorial to it's «nuclear martyrs»", *The Guardian*, 2 iulie 2015).
817. Philipp. Breu, *Martyrs are alive*, philippbreu.com
818. Ian Black, *Bullet-riddled cars and lush gardes*
819. Patrick Tyler, *Fortress Israel: the inside story of the military elite who run the country – and why they can't make peace*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2012, p. 5
820. *Ibid*, p. 4
821. *Ibid*, p. 5
822. *Ibid*, p. 6
823. Or Rabinowitz, „What Netanyahu's dramatic speech about Iran's nuclear program revealed – and concealed", *The Washington Post*, 4 mai 2018
824. John Irish, Arghad Mohammed, *Netanyahu in UN speech claims secret iranian nuclear site*, Reuters, 27 septembrie 2018).
825. armedforces.eu
826. armedforces.eu
827. JNI Media, *Khameini fires Air Force Chief over Israeli F-35 Deep. Penetration of Iran's Sky*, Breaking Israel News, 10 iunie 2018
828. Judah Ari Gross, TOI Staff, Agencies, „Netanyahu warns Iran that Israel's F-35s can reach anywhere in Middle East", *The Times of Israel*, 9 iulie 2019
829. Karl Vick şi Aaron J. Klein, „How a U.S. Radar Station in the Negev Affects a Potential Israel-Iran Clash", *Time*, 30 mai 2012
830. Jamal Abdi, „The Republican back door to war with Iran", *Foreign Policy*, 29 iulie 2010
831. David E. Sanger, „Cheney Says Israel Might «Act First» on Iran", *The New York Times*, 20 ianuarie 2005

832. Ovidiu Raețchi, „Un «joc persan» în cinci: Iran, Israel, Arabia Saudită, SUA, Rusia. Cea mai gravă criză pentru Teheran după 1979?", *Adevărul*, 28 iulie 2018
833. TOI Staff, Agencies, Nasrallah warns Israel could be „wiped out" in war between US and Iran, *The Times of Israel*, 13 iulie 2019
834. Michael Bachner, „PM responds to Nasrallah threat: Will deal «crushing blow» if Hezbollah attack", *The Times of Israel*, 14 iulie 2019
835. Anna Ahronheim, „Israeli Defense Minister to Syria: «Don't test us»", *The Jerusalem Post*, 2 iulie 2017
836. Sebastien Roblin, „How the proxy war between Iran and Israel started", *The National Interest*, 19 mai 2018
837. Amos Harel, *Israel launches most extreme strike in Syria in decades after Iranian rocket barrage*, Haaretz, 10 mai 2018
838. Anna Ahronheim, „Netanyahu's Syria strikes were to block transfer of weapons to Hezbollah", *The Jerusalem Post*, 17 martie 2017
839. Jamie Dettmer, „Israel reveals more about it's military engagement with Iran in Syria", VOA News, 18 ianuarie 2019
840. Ana Ahronheim, „Israel might expand covert war agains Iran beyond Syria in coming year", *The Jerusalem Post*, 13 februarie 2019
841. Dima Adamsky, *The Culture of Military Innovation*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010, p. 5
842. *Ibid*, p. 101
843. Jason Gewirtz, *Israel's Edge*, p. 17
844. *Ibid*, pp. 63–64
845. *Ibid*, pp. 23–26
846. Oliver Holmes, „UN says Israel's killings at Gaza protests may amount to war crimes", *The Guardian*, 21 februarie 2019
847. Jeff Barak, „Reality check: The most moral army in the world. Really?", *The Jerusalem Post*, 15 aprilie 2018
848. Edward W. Said, *Orientalism, Concepțiile occidentale despre Orient*, Editura Art, București, 2008, p. 37

BIBLIOGRAFIE

Abouseada Hamdy Sobhy, *The Crossing of the Suez Canal, October 6, 1973 (The Ramadan War)*, US Army War College

Adamsky Dima, *The Culture of Military Innovation*, Stanford University Press, Stanford, California, 2010

Adelman Jonathan, *The Rise of Israel: A History of a Revolutionary State*, Taylor&Francis, 2007

Allon Yigal, *The Making of Israel's Army*, New York: Universe Book, 1970

Almog Doron, Maj. Gen. (rez.), *Lessons of the Gaza Security Fence for the West Bank*, Jerusalem issue Brief, Jerusalem Center for Public Affarirs, vol.4, nr. 12, 23 decembrie 2004

Amson Daniel, *Israel et Palestine*, Presses Universitaires de France, Paris, 1992

Anderson Scott, *Lawrence în Arabia, mistificare, nesăbuință imperială și criza Orientului Mijlociu Modern*, Editura Trei, București, 2016

Assaraf Robert, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, Editura Minerva, București, 2008

Avineri Shlomo, *Herzl: Theodor Herzl și înființarea statului evreu*, Editura Hasefer, București, 2018

Barr James, *A Line in the Sand, Britain, France and the Struggle that Shaped the Middle East*, MB: Simon & Schuster, 2012

Bar-On Mordechai, *Moshe Dayan: Israel's Controversial Hero*, Yale University Press, New Haven, 2012

Bar-Siman-Tov Yaacov, *Israel and the Peace Process 1977–1982: in Search of Legitimacy for Peace*, New York, State University of New York Press, 1994

Bar-Zohar Michael, Mishal Nissim, *Misiuni la limita imposibilului*, Editura Litera, București, 2018

Bar-Zohar Michael, Mishal Nissim, *Mossad. Istoria sângeroasă a spionajului israelian*, Editura Litera, București, 2014

Black Ian, Morris Benny, *Israel's Secret Wars. A History of Israel's Intelligence Services*, Grove Press, New York, 1991

Boutros-Gali Boutros, *Egypt's Road to Jerusalem: A Diplomat's Story of the Struggle for Peace in the Middle East*, New York, Random House, 1997

Bregman Ahron, *Israel Wars: A History Since 1947*, Routledge, 2010

Brzezinsky Zbigniew, *Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser, 1977–1982*, New York, Farrar, Strauss, Giroux, 1983

Campbell David, Dennis Peter, *Israeli Paratroopers 1954-2016*, Osprey, 2018

Carter Jimmy, *Keeping Faith: Memoirs of a President*, New York, Bantam Books, 1982

Carter Jimmy, *The Blood of Abraham*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1985

Cleveland William L., *A History of the Modern Middle East*, Westview Press, 2004

Cohen Avner, *The Wors-Kept Secret: Israel Bargain with the bomb*, Columbia University Press, 2010

Cohen Avner, *Israel and the Bomb*, Columbia University Press, New York, NY, 1989

Cohen Stuart A., Israel *and it's Army: From Cohesion to Confusion*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2008

Cordesman Anthony H., *Peace and War: The Arab-Israeli Military Balance Enters the 21st Century*, Praeger, Londra, 2002

Cordesman Anthony H., *The Gaza War: A Strategic Analysis*, Center for Strategic and International Studies, 2 februarie 2009

Dayan Moshe, *Breakthrough: a Personal Account of the Egypt-Israel Peace Negociation*, New York, Albert Knopf, 1981.

Dayan Moshe, *Istoria vieții mele*, Editura Enciclopedică, București, 2001

Dershowitz Alan, *Tunelurile terorii: Războiul dintre Hamas și Israel*, Editura Corint, 2018, București

Devine Michael J. (ed), *Harry Truman, The State of Israel and the Quest for Peace in the Middle East*, Truman State University Press, 2009

Dieckhoff Alain, *La société israélienne face à l'Intifada, Problèmes politiques et sociaux* nr.639, 14 septembrie 1990

Dunstan Simon, *The Six Day War 1967: Sinai*, Osprey Publishing, 2012, New York

el-Sadat, Anwar, *In Search of Identity: an Autobiography*, New York, Harper & Row Publishers, 1978

Even Jacob, General and Maoz Simcha B., Colonel, A*t the Decisive Point in the Sinai: Generalship in the Yom Kippur War*, University Press of Kentucky, 2017

Finklestone Joseph, *Anwar Sadat, Visionary Who Dared*, Frank Cass Publishers, 2003

Fisk Robert, *The Great War for Civilisation: The Conquest of the Middle East*, Harper Perennial, Londra, 2006

Friedman Matti, *Spioni fără țară: vieți secrete în momentul nașterii Statului Israel*, Editura RAO, București, 2019

Gabriel Richard A., *Operation Peace for Galileea: The Israeli – PLO War in Lebanon*, Hill & Wang, 1984, New York

Ganin Zvi, *An Uneasy Relationship, American Jewish Leadership and Israel*, 1948–1957, Syracuse University Press, 2005, New York

Gawrych George W., Dr., *The 1973 Arab-Israel War: The Albatros of Decisive Victory*, Combat Studies Institute, US Army Command and General Staff College, 1996

Gelber Yoav, *Palestine 1948, War, Escape and the Emergence of Palestinian Refugee Problem*, Sussex Academic Press, 2006

Gelber Yoav, *Palestine 1948*, Sussex Academic Press, Brighton, 2006, p. 85

Gewirtz Jason, *Israel's Edge: The Story of the IDF's Most Elite Unit – Talpiot*, Gafen Publishing House, Ierusalim, 2016

Gilbert Martin, *Israel: A History*, Toronto, Turner Books, 1998

Gluska Ami, *The Israeli Military and the Origins of the 1967 War: Government, Armed Forces and Defence Policy 1963-1967*, Routledge, New York, 2007

Goodspeed Michael, *When Reason Fails: Portraits of Armies at War: America, Britain, Israel, and the Future*, Praegor Publishers, SUA, 2002

Goldmann Nahum, *The Autobiography of Nahum Goldmann: Sixty Years of Jewish Life*, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1969

Goldmann Nahum, *The Jewish Paradox*, New York, Grosset & Dunlap, 1978

Gordis Daniel, *Israel: scurtă istorie a unei naţiuni renăscute*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2019

Greenbaum Charles W., Veerman Philip, Bacon-Shnoor Naomi, (editori), P*rotection of Children during Armed Political Conflict: A Multidisciplinary Perspective*, Intersentia Publishers, Antwerpen, 2006

Gunneflo Markus, *Targeted Killing: A Legal and Political History*, Cambridge University Press, 2016

Halevy Efraim, *Omul din Umbră: În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul*, Editura Rao, Bucureşti, 2007

Hammel Eric, *Six Days in June. How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*, Pacifica Military History, 1992, SUA

Heikal Mohamed, *Secret Channels: The Inside Story of Arab-Israeli Peace Negociations*, Londra, HarperCollins Publishers, 1996.

Heller Joseph, *The Stern Gang: Ideology, Politics and Terror 1940–1949*, Londra: Frank Cass, 1995

Hersh Seymour, *The Samson Option: Israel's Nuclear Arsenal and American Foreign Policy*, New York, NY, Random House, 1991

Hourani Albert, *Istoria popoarelor arabe*, Editura Polirom, Iaşi, 2015, p 359

Jabotinsky Vladimir, *Story of my Life*, Wayne State University Press, 2016

Johnson Paul, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, 2015

Kahana Ephraim, *Historical Dictionary of Israeli Intelligence*, The Scarecrow Press, Inc, Oxford, 2006

Kahana Ephraim, Suwaed Muhammad, *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*, The Scarecrow Press Inc, Oxford, 2009

Kamel Mohamed Ibrahim, *The Camp David Accords: A Testimony*, Londra, KPI, 1986

Kamrava Mehran, *The Modern Middle East: A Political History since the First World War*, University of California Press, Berkeley, 2005

Karsh Efraim, *Războiul arabo-israelian, 1948*, Editura Corint, București, 2015

Katz Samuel, Russell Lee E., Holsted Ronald, *Armies in Lebanon 1982–1984*, Osprey Publishing, 1985

Knudsen Are, Ezbidi Basem, *Hamas and the Quest for Palestinian Statehood*, CMI CHR, Michelsen Institute

Kohen Ellie, *History of the Turkish Jews and Sephardim*, University Press of America, Lanham, 2007

Koestler Arthur, *Promise and Fulfilment – Palestine 1917-1949*, The Macmillan Company, New York, 1949

Kreps Sarah E., *The 2006 Lebanon War: Lessons Learned*, Strategic Studies Institute, armywarcollege.edu

Laffin John, Mike Chappell – ilustrații, *The Israely Army in the Middle East, 1949–1973*, Osprey Publishing

Levenberg Haim, *The military preparations of the Arab Community in Palestine, 1945–1948*, Frank Cass, Londra, 1993

Levey Zach, *Israel and the Western Powers, 1952–1960*, The University of North Carolina Press, 1997

Lewis Bernard, *From Babel to Dragomans*, Oxford University Press, New York, 2004

Lewis Bernand, *Istoria Orientului Mijlociu: de la apariția creștinismului până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2014

Limor Yoav, Koren Ziv, *Snapshot, The IDF as Never Seen Before*, Gefen Publishing House, Ierusalim, 2018

Louis Roger Wm., Shlaim Avi (ed), *The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences*, Cambridge Middle East Studies, Cambridge University Press, 2012

Lowther William, *Arms and the Man: Dr. Gerald Bull, Iraq and the Supergun*, Presidio, 1991

Luttwak Edward, Dan Horowitz, *The Israeli Army*, Harper and Row Publishers, New York, 1975

Macintyre Donald, *Gaza: Preparing for Dawn*, One World Publications, Londra, 2018

MacMillian Margaret, *Făuritorii Păcii: Șase luni care au schimbat lumea*, Editura Trei, București, 2018
Mansfield Peter, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Editura Humanitas, București, 2015
Marcus Raphael D., *Israel's Long War With Hezbollah; Military Innovation and Adaptation Under Fire*, Georgetown University Press, 2018
Martegani Fiammetta, *The Israeli Defence Forces Representation in Cinema. Did David Betray His Soldiers*, Cambridge Scholars Publishing, 2017
Milstein Uri, *History of Israel's War of Independence*, University Press of America, vol. 2, 1997
Mofaz Shaul, *Operation Defensive Shield: Lessons and Aftermath*, The Washington Institute, 18 iunie 2002
Montefiore Simon Sebag, *Ierusalim: Biografia unui oraș*, Editura Trei, București, 2012
Morris Benny, *A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008
Mutawi Samir A., *Iordan in the 1967 War*, Cambridge University Press, Cambridge, MB, 2002
Naor Moshe, *Social Mobilization in the Arab-Isareli War of 1949: On the Israeli Home Front*, Routledge, New York, 2013
Neff Donald, *Warriors for Jerusalim, The Six Days That Changed the Middle East*, Linden Press, Simon & Schuster, 1984
Neumann Boaz, *Land and Desire in Early Zionism*, Brandeis University Press, 2011
Nicolle David, Cooper Tom, *Arab MIG-19 and MIG 21 Units in Combat*, Osprey Publishing
O'Ballance Edgar, *No Victor, No Vanquished: The Yom Kippur War*, Barrie & Jenkins Publishing, 1975
Oren Michael B., *Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, Presidio Press, The Random House Publishing Group, New York, 2017
Pahlavi Pierre C., Ouellet Eric, *Institutional Analysis and Irregular Warfare: Israel Defense Forces During the 33-Day War of 2006*, Small Wars and Insurgencies, 23:1

Pappe Ilan, *The Rise and Fall of the Palestinian Dynasty, The Hussaynis 1700–1948*, Londra: Saqi, 2010

Pedahzur Ami, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010

Pedahzur Ami, *The Israeli Secret Services & the Struggle Against Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2010

Penslar Derek, Eran Kaplan (ed.), *The Origins of Israel, 1882-1948: A Documentary History*, Madison, WI: The University of Wisconsin Press, 2011

Pollak Kenneth M., *Arabs at War: Military Effectiviness, 1948-1991, Studies in War*, Society and the Military, University of Nebraska Press

Poliakov Leon, *Istoria Antisemitismului*, vol. II, Editura Hasefer, Bucureşti, 2007

Pressman Jeremy, *The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict*, The Journal of Conflict Studies, The GREGG Center for The Study of War and Society, vol. XXIII, nr. 2, Toamna 2003

Quandt William B., *Camp David: Peacemaking and Politics*, Washington D.C., The Brookings Institution, 1986

Rabinovich Abraham, *The Yom Kippur War: The Epic Encounter that Transformed the Middle East*, Schocken Books, New York, 2017

Rabinovich Itamar, Jehuda Reinharz, *Israel in the Middle East: Documents and readings on society, politics and foreign relations, pre-1948 to the present*, Brandeis University Press, Waltham, 2008

Rabinovich Itamar, *Yitzhak Rabin: Soldat, lider, om de stat*, Editura Corint, Bucureşti, 2018

Rafael Gideon, *Destination Peace: Three Decades of Israeli Foreing Policy. A personal memoir*, New York, Stein and Day Publishers, 1981

Ranta Ronald, *Political Decision Making and Non-Decisions. The Case of Israel and the Occupied Territories*, Palgrave Macmillan, MB, 2015

Reeve Simon, *One Day in September: The full story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israely Revenge Operation „Wrath of God"*, Arcade Publishing, New York, 2000, p. 162
Said Edward W., *Orientalism, Concepțiile occidentale despre Orient*, Editura Art, București, 2008
Schama Simon, *The Story of the Jews*, vol. II, Belonging, 1492–1900, Harper Collins Publishers, New York, 2017
Schiff Zeev, *A History of the Israeli Army*, Macmillan Publishing Company, New York, 1995
Schreiber Mordecai, *Land of Dreams, An Israeli Childhood, Recalling the Birth of Israel*, Schreiber Publishing, 1997
Segev Samuel, *Singur în Damasc, Viața și moartea spionului israelian Eli Cohen*, Editura Corint, 2015
Shafrir Asher, *The Names of Israeli Military Ranks and Their Linguistic Analysis*, Tel Aviv University, 2013
Shapira Anita, *Israel: A History*, Weidenfeld & Nicolson, Londra, 2015
Shapira Anita, *Land and power: The Zionist Resort to Force, 1881–1948*, Stanford University Press, Stanford, 1992
Shapira Anita, *Yigal Allon, Native Son: A Biography*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2008
Sharon Ariel, Chanoff David, *Warrior, The Autobiography of Ariel Sharon*, Touchstone, New York, 2001
Shindler Colin, *The Rise of the Israeli Right: From Odessa to Hebron*, Cambridge University Press, New York, 2015
Shlaim Avi, *Lion of Jordan: The Life of King Hussein in War and Peace*, Vintage Books, 2008
Stein Kenneth W., *Heroic Diplomacy: Sadat, Kissinger, Carter, Begin, and the Quest for Arab-Israeli Peace*, New York, Routledge, 1999
Stein Leslie, *The Making of Modern Israel, 1948–1967*, Polity Press, 2009
Steinbacher Sybille, *Auschwitz. A History*, Penguin Books, MB, 2005
Steinberg Gerald M. și Rubinovitz Ziv, *Menachem Begin and the Israel-Egypt Peace Process: Between Ideology and Political Realism*, Bloomington, Indiana University Press, 2019

Taubamn William, *Hruşciov, omul şi epoca sa*, Editura Meteor, 2017, Bucureşti

Teclean Cezar, *Dimensiuni actuale ale relaţiilor arabo-israeliene*, Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi

Tenet George, Harlow Bill, *At the Center of the Storm: My Years at the CIA*, Harper Collins Publishers, New York

Tyler Patrick, *Fortress Israel: the Inside story of the military elite who run the country - and why they can't make peace*, Farrar, Straus and Giroux, New York

van Creveld Martin, *The Sword and the Olive: A Critical History of the Isareli Defense Force*, Public Affairs, New York

Weizmann Ezer, *The Battle for Peace, Toronto*, Bantam Books, 1981

Woodward Bob, *Frica: Trump la Casa Albă*, Editura Litera, Bucureşti, 2019

Williams Louis Lt. Col (Res), *Israel Defense Forces: A People's Army*, Autors Choice Press, 2000

Wright Lawrence, *Thirteen Days in September: The Dramatic Story of the Struggle for Peace*, New York, Vintage Books, 2015.

Zaloga Steven, Samuel M. Katz, *Tank Battles of the Mid East Wars*, vol. I, *The Wars of 1948-1973*, Concord Publications Company, 1996

Zeev Efrat Ben, *Remembering Palestine in 1948, Beyond National Narratives*, Cambridge University Press, 2011, New York

Zerubavel Yael, *Recovered Roots - Colective memory and the making of Israeli National Tradition*, cap. „Tel Hai and the meaning of Pioneering", SUA, University of Chicago Press

OVIDIU RAEȚCHI este un scriitor specializat în Orientul Mijlociu. Doctorand în istorie cu o teză despre procesul de pace dintre Israel și Egipt (1979) și doctorand în științe politice cu o cercetare care urmărește evoluția Frăției Musulmane din 1928 până astăzi, Raețchi are un master în cultura arabă și un altul în civilizația ebraică. Licențiat în științe politice, Raețchi a urmat studii postuniversitare de securitate la București și Garmisch-Partenkirchen. A publicat cinci volume de eseuri și istoria civilizației: *EsTeistica*; *Din Agora*; *Scurt tratat despre iubire*; *Soldatul Putin și Filosoful Dughin: Civilizația rusă în fața unei noi erori imperialiste*; *Avangarda Califatului: O istorie intelectuală a jihadismului*. Raețchi se află la al doilea mandat în Camera Deputaților, în primul fiind ales în Diaspora, în colegiul Orientul Mijlociu–Africa, de comunitățile din Israel și țările arabe. În această calitate a avut întâlniri oficiale la Ierusalim, Amman, Beirut, Washington ș.a. Astăzi este parlamentar de București și vice-președinte al Comisiei pentru Apărare și Siguranță Națională din Camera Deputaților.

„O lucrare excepțională, despre o națiune care nu știe să se dea niciodată bătută. O istorie foarte bine documentată despre originile, înființarea, dezvoltarea și luptele statului evreiesc modern."
Dragoș Nelersa, președintele Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română

„O frescă a armatei Israelului de la fondarea statului, trecând în revistă momentele cruciale ale războaielor duse pentru independența țării. O pledoarie pentru modul în care s-a constituit una dintre cele mai disciplinate și eficiente armate moderne."
General locotenent (rez) Alexandru Grumaz

„Un studiu unic în literatura românească."
Răzvan Munteanu, analist relații internaționale, blogurile Adevărul

„O lucrare de care istoriografia românească avea stringentă nevoie, mai ales în contextul în care reprezintă un subiect complex și greu pretabil unei reconstituiri adecvate. Ovidiu Raețchi, un fin analist al atât de încercatului Orient Mijlociu, ne demonstrează, încă o dată, că are un talent istoric nativ, sprijinit pe o documentație impecabilă, ceea ce îl consacră drept unul dintre cei mai serioși cercetători români. Cartea este o referință obligatorie pentru pasionații de istorie, dar este o lectură incitantă și pentru publicul larg, într-o țară din trecutul căreia, din nefericire, nu au lipsit pulsiunile antisemite."
Bogdan Caranfilof, istoric, bookhub.ro

Tradiție din 1989
www.litera.ro
ISBN 978-606-33-4529-6
9 786063 345296
eBook disponibil